

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

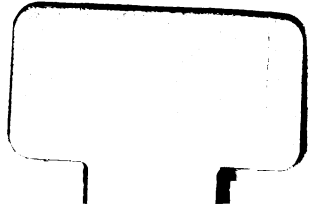
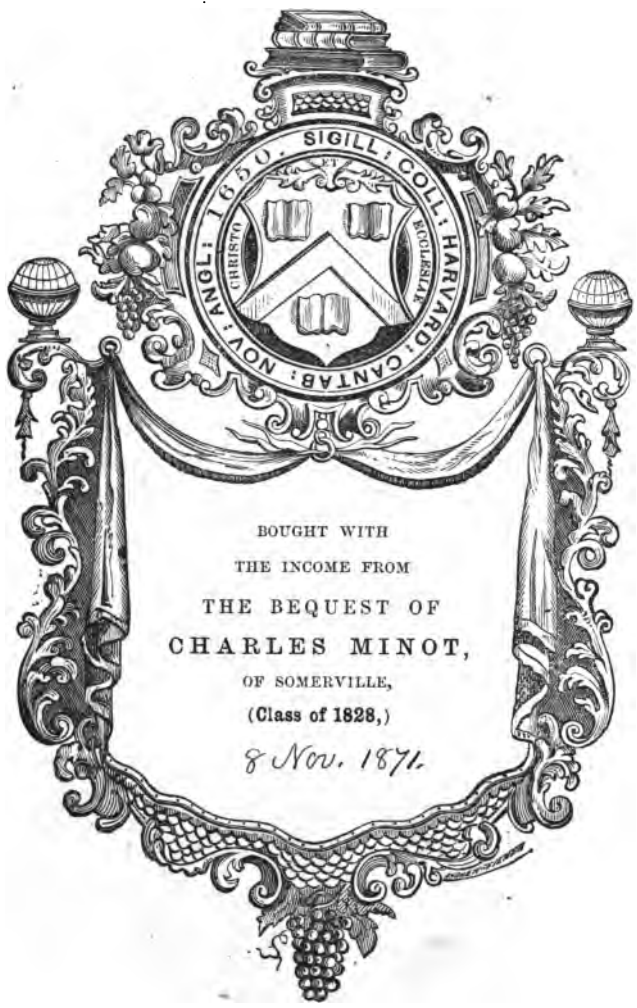
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~34759~~ 2d Div.

Slaw 8124.15.10

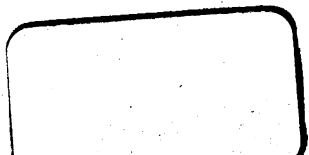
Andrija Kačić-Miošić,

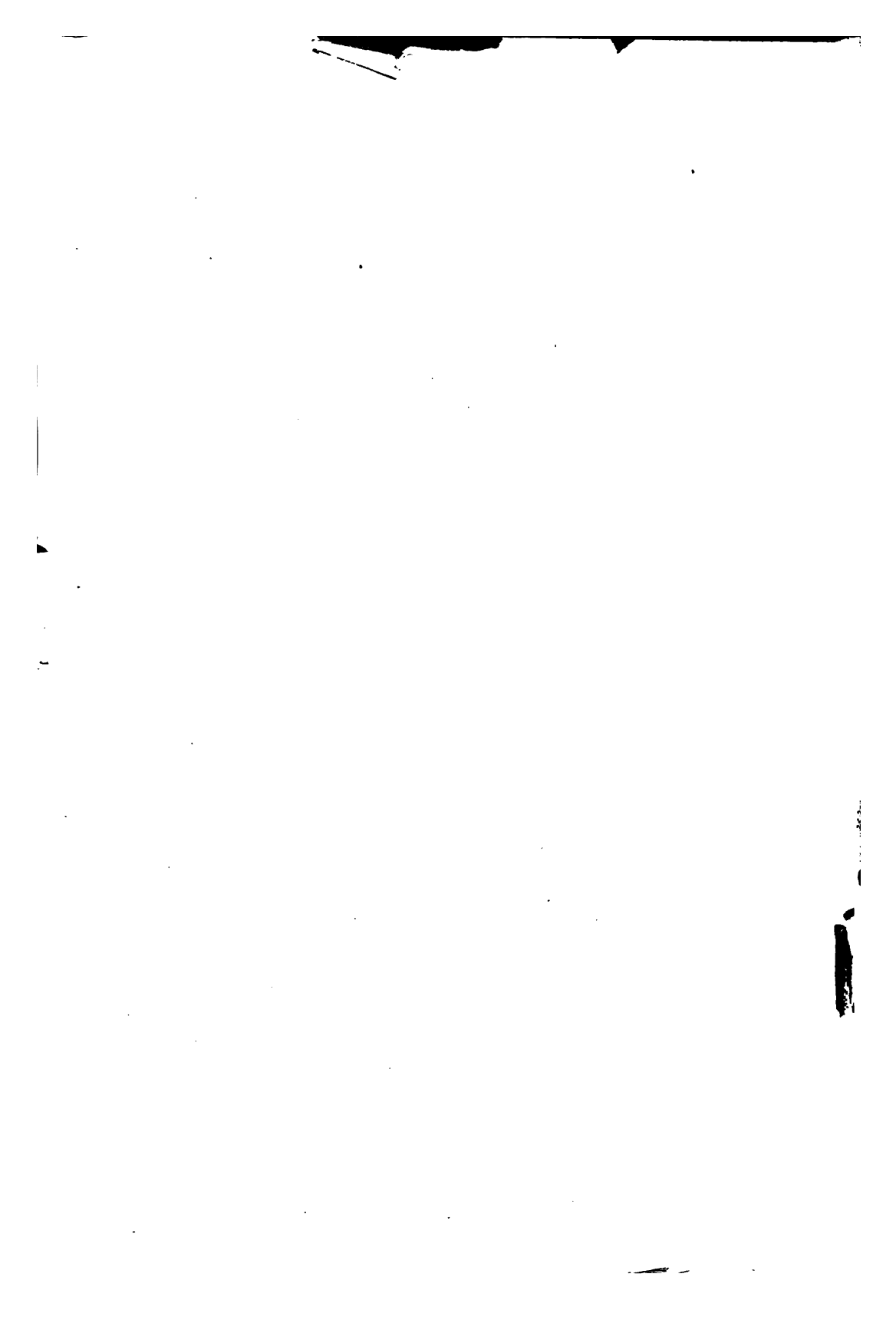
rodjen godine 1690, umro godine 1760.

Poetry - Serbian.

Hist.

§ Slavic Nations.

Andrija Kačić-Miošić,

rodjen godine 1690, umro godine 1760.

O. ANDRIJE KAČIĆA-MIOŠIĆA

RAZGOVOR UGODNI

NARODA SLOVINSKOGA.

u kome se ukazuje početak i svērha kraljah slovinskih, koji puno vikovah vladāhu svimi slovinskimi dēržavami, s različitim pismami od kraljah, bānah i slovinskih vitezovah.

Troškom zaklade za izdavanje pučkih knjigah i pomoćju Matice ilirake.

Ciena 1 for. a. vr.

U ZAGREBU.

RAZPOŠILJA KNJIŽARA A. JAKIĆ.

~~27235-14~~

~~Slav-8810.1.2~~

Slav 8124.15.10
✓

HARVARD COLLEGE LIBRARY

1871, Nov. 8.

Minot Fund.

Svaka ptica k svómu jatú leti.

Narodna poslovice.

A.

PREDGOVOR.

Sgodi se u čas, o čem čovjek i nesniva, — ili kako veli naš ovjenčani pjesnik *Ivan Franjin Gundulić*:

„I u čas se sгода ugleda, od ké nebi pametara.“

Uprav tako bi i s ovom obćeobljubljenom narodnom knjigom, prozvanom „*Pjesmarica*“, što sada ponajviše troškom rodoljubivih prinisákah, naime „*sakladom pučkih knjigah*“ i pomoćju „*Matice ilirske*“ na svijet izlazi.

Narod, koi se je uzpeo do narodne samosviesti, ponosi se svojimi slavnimi, za rod i dom zaslužnimi sinóvi, cieni im djela i krieposti, smatra ih kao diku svoju, smatra ih kao milovidno plemenito cvietje, što no je niklo na domaćem zajedničkom stablu, — dobro znajući, da, — kako pjeva naš *Pero Preradović*:

„Što su zviezde nebeskoj pućini,
Svietla lica to su domovini.“

Takov narod nezaboravlja na svoje dične muževe, već im i kroz vjekove čuva uspomenu u harnome sèrdcu, a kada dodje do sgođe, zapsvjedočava im javnimi, svetćanimi činí: cienesć im dostojno zamjerna djela, razglašujuć im zasluge, dižuć im spomenike, svetkujuć spomendane, slaveć stoljetnice, tisućnice.

Tako je, da nespominjemo drugih, i naš narod godine 1838. na 20. Prosinca u akademijskoj cèrkvi sv. Katarine u Zagrebu proslavio *dvjestoljetnu uspomenu* slavnoga svoga pjesnika *Ivana Franjina Gundulića*. Tako se već sprema, da god. 1863. dostojno proslavi *tisućnicu* svojih narodnih vjeroviestnikah sv. *Ćirila i Metoda*.

I u naše vrieme pomisliše i prosboriše vèrli rodoljubi: zar da mi neimamo nikoga od tolikih svojih proslavljenih pjesnikah i književnikah, koga bi mogli u ovo doba, — gdje se ini narodi svojimi slavnimi muževí ponose i javno i svetćano ih proslavljaju — pred svijet s ponosom

*

iznieti, koga bi mogli dostojno i sjajnim uspjehom proslaviti, da ponos narodni, po primjeru inih izobraženih narodah, i mi u svome narodu potaknemo i na novi ga život probudimo; jer narod štujući svoje velike muževe, štuje u njih sama sebe i svoje vèline. — Zar da kod tolikoga broja, rekoše rodoljubi, naših slavnih pjesnikah i književnikah neima nijednoga, koi bi dostojan bio, da se u ovo doba proslavi? — Zar da toga nezaslužuju: *Marulić*, *Daržići* (Gjore i Maroje), *Vetranić-Čavčić*, *Hektorović*, *Lučići* (Hanibal i Ivan), *Čubranović*, *Ranjina*, *Mažibradić*, *Nalješković*, *Zlatarić*, *Palmotići* (Jon, Gjore i Jakov), *Minčetići* (Šiško i Vladislav), *Bunić-Babulinović*, *Lukarić*, *Kanavelić*, *Ivan Bunić*, *Baraković*, *Ivanišević*, *Ivan Šiškov Gundulić*, opat *Ignat Gjorgjić* — i mnogi ini slavni pjesnici, o kojih sada spomenuti opat *Ignat Gjorgjić* ovako pjeva:

„Prie bih plame rajskih dvora,
Voće u jesen, klaaje ob liti;
Prie bih mogó vále od mora,
Zràke od sunca prebrojiti:

Neg' izbrojit' sve poreda
Mudroznance i pjesnike,
Kiem' slovinska cti besjeda,
I cavtjet' će slavno u vike.“

(Pjesni razlike. U Zagrebu 1855. Pis. I.: 35 i 36).

Kad al' padè sudbinom, — dà li bismo bolje rekli providnostju božjom, — kocka uprav na pučkoga, najobjubljeniega u svem narodu našem slovinskom (jugoslavenskom) pjesnika, našega *O. Andriju Kačića-Miošića*, kojemu se uprav godišta 1860 dne 14. Prosinca *stogodišnjica* njegova preminutja navèršiváše.

Dakle da se proslavi *O. Andrija Kačić-Miošić!* — rekoše nje-koji domo- i rodoljubi, — i ovaj radostni glas razliegáše se od gore do gore, od grada do grada, i od ustah do ustah po svoj Dalmaciji, Hèrvatskoj, Slavoniji, Bosni, Sriemu, Bačkoj, Banatu, Srbiji i Bugarskoj, — jednom riečju: puče i zaori glaš niz svekolike slovinske pokrajine Posavljem, Podravljem i Podunavljem, — od valóvah sinjega pa do černoga mora, — od uznositoga *Velebita* pa do prastaroga nebotičnoga *Vitoša*, — krune balkanskih i starih planínah, — pod kojime njegda slavni starac *Orfeo* zápjevá, a *Marica* rieka od vèlja veselja i radosti u *sedam* udari vrielah.

Na ovi radostni, velju, glas poskočiše svekolike vile slovinske i u kolo se uhvatiše — kličúći tanko glasovito: „*Slava, vječna slava O. Andriji Kačiću-Miošiću!*“

Svuda po narodu slovinskome bude dostojno proslavljena *stogodišnjica* našega ovjenčanoga narodnoga pjesnika *O. Andrije Kačića-Miošića*, naime pako u *Beču*, gdje bijaše vèle odličnih zastupnikah i gospode od svih pleménah naroda slavjanskoga, — zatim u *Zadru*, *Rieci*, *Senju*, *Karlovcu*, *Varaždinu*, *Djakovu*, itd. — a ponajviše i najslavnije u našem glavnom gradu Zagrebu, dne 13. Prosinca 1860 to cèrkvenom službom, to inimi narodnimi svetčanostmi (vidi „*Nar. Novine*“ god. 1860, br. 286 i 287).

Ovom prigodom tako u Zagrebu kao i po mnogih drugih gradovih i mjestih sabrano bude, osobito poticanjem sl. društva „*za jugoslavensku povjestnicu i starine*“, više stotinah forintih za ovu svetčanost, a napose u ime *jevtinoga izdanja* ove pjesmarice od proslavljenoga narodnoga pjesnika. U ovu svèrhu bude upotrebljena i zaklada za izdavanje pučkih knjigah, a k tomu jošte pripomožè i naša „*Matica ilirska*.“

I eto vrièlah, odakle poteçè ovaj spomenik za stogodišnju uspomenicu slavnoga narodnoga pjesnika!

I zaista, tko bi mogao veći i znamenitiji spomenik podignuti *O. Andriji Kačiću-Miošiću*, nego što si ga je on sám za sva vremena podignuo, izdaviši na sviet za vječnu uspomenu svoj — „*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*“?

Punim dakle pravom, kao i slavni latinski pjesnik *Horacije*, mogaše on o sebi reći: „*Exegi monumentum aere perennius!*“ (Lib. III. Ode XXX.)

U „*Razgovoru*“ ovome sbori vèlji i prosvietjeni um narodu svojemu slovinskomu: „*Narode, poznaj sebe!*“ — U „*Razgovoru*“ ovome govori sveudilj žarko, plemenito i rod svoj nada sve ljubeçe sèrdce, potičući svedjer narod svoj na hrabra, kriepostna, bogoljubna i slavna djela.

„Ležao je, i ležat će svaki narod u robstvu, dok nespoznade, što je narodni ponos!“ — reçe njegdje u svojih spisih sèrbski Anaharsis, *Dositej Obradović*; — taj pako ponos narodni u tolikoj mjeri probuditi, kao što ga je naš *O. Andrija Kačić-Miošić* i kod prostoga naroda seljačkoga probudio, — nije dosele pošlo za rukom nijednomu od naših toli mnogih i slavnih književnikah slovinskih; jer je jedno i u njegovih žilah tekla junačka kèrv, a drugo; jer je i predmet svojih pjesámah cèrpio iz života narodnoga, pjevajući slavna i vitežka djela narodnih junakah, i to činio načinom prstonarodnim, — a jezikom, kojim sám narod sbori i pjeva.

I premda rodom od stare i plemenite kuće Kačićah (vidi str. 281—186. ove knjige) bijaše naš *Andrija* sasvim time veoma čedan,

ponizan i uzorite kèrstjanske krotkosti, tražeći uprav ljubav prostoga puka slovinskoga, kojemu je ponajviše ovu pjesmaricu i namjenio, kako se to iz njegovih vlastitih riečih na str. 186. ove knjige uvidjeti može, gdje očitó veli: „Talijanski tko razumi, neka štije *Sagreda, Barlecia i Giammariu Biemi Brešanina*, iz kojih sam u kratko ovo izvadio i u slovinski jezik složio za *siromahe težáke i čobane*, koji latinski neznadu, — i svèršujem istim se priporučujući, da mi reku:

„**Pokoj ti duši, Milovane!**“

Kad k otomu pomislimo, kako nam je još malo poznata naša povjestnica, koje radi nedostatka dovoljna gradiva, koje radi pomanjkanja starijih domaćih pisalaca: to nam se nemože na ino, nego da veoma zahvalni budemo *O. Andriji Kačiću-Miošiću* radi mnogih junaka i stvari, kojih je u ovoj da tako reknemo *zlatnoj knjizi* zabilježio, — sjetjajući se onih vèle umnih riečih našega jur gori spomenutoga ovjenčanoga pjesnika *Ivana Franjina Gundulića*:

— — — — —
„Pelio i Osa — — —
O kojih se pripovieda,
Da u nebo vãrsim tiču, —

Bãrda priklona i nizoci
Briezi su ovo svekoliko;
Glasoviti nu pisóci
Uzpéše ih na toliko.

U pismieh uzrastiše
Male ovako stvari u sebi;
A velike se izgubiše;
Jer, tko će o njih pisat', nebã.“

(Osman pj. VII.: 51—53).

Ili kako zgodno kaže oštroumni lat. pjesnik *Horacije*:

„Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.“

(Horat. carm. lib. IV. Ode IX.)

Što se ima dèržati ob ovoj knjizi, i na koju svèrha bi u bieli sviet poslana, — rečè ponajbolje sám proslavljeni narodni pjesnik *O. Andrija* u „*Pozdravu*, kao predgovoru, *pripoljubljenomu štioču*“; zatim na str. 437—439 ove knjige: „*Najposlidnji razgovori starca Milovana s bratom štiocem*.“

Na svèrsi nepreostaje nam ino, nego da štovanim štiocem kažemo, kako smo s preštampeljivanjem ovoga dragocjenoga djela postupali.

Odbor Matice ilirske znajući pouzdano, da je doljepodpisani izvjestitelj ovih redáka njeikom osobitom sudbinom bio odabran, te je koncem godišta 1834. priredio rukopis ove narodu našem toli omiljele Pjesmarice organičnim pravopisom (sada jur obćenito u nas primljenim) u ime *V. J. Dunder-a*, poslovodje J. Venediktove slavenske knjigarnice u Beču, koji je god. 1835. i 1836. istu Pjesmaricu u dvie knjige u *Lipskom* (Lipisci, Leipzig) na svoje, ili na troškove Venediktove izdao, — povjeri mu štamparsku korekturu na temelju izdanja Dunder-ova; s toga držimo si za dužnost, da kažemo, kako smo u tome poslu postupali.

Obskèrbljujući doljepodpisani tiskarsku korekturu prispodabljaó je ovo novo izdanje od rieči do rieči i sasvime savjestno sa primjerkom izdanja *Fra. Ante Puarića*, misnika reda sv. Frane, a države presvetoga odkupitelja u Dalmaciji. U Mletcih na 1801. po *Adolfu Cesaru*, — i scieni, da je izpravnost tiskarska ovoga djela pomoću vèrstnih slagarah i tiskarah do najvišjega stupnja dotjerana, koliko se to po slabosti čovječjoj postići moglo.

I to će, po našem umu, ne malo poslužiti na slavu *stogodišnje uspomenice* našega starca Milovana, — kojemu i u tome obziru mirnom svieštju uzkliknuti možemo:

„Pokoj ti duši, Milovane!“

Napokon scienimo, da će biti zanimivo, napomenuvši ovdje, kako ova pjesmarica od svojega postanka već evo u *petnaestome* (XV.) izdanju — na koliko je nama poznato — na sviet izlazi. — Kako nas „*Bibliografija hrvatska*“ (uredio *Iv. Kukuljević Sakcinski* u Zagrebu, brzotiskom Dragutina Albrechta 1860) Dio I. br. 706 uči, izdana je I. put u Budimu (za godište se ne zna); — II. put u Mletcih kod Dom. Lovisa 1756. u 12. str. 396.; — III. put ondje kod istoga 1759.; — IV. put ondje kod Adolfa Cesara 1801. u 4. str. 263. (izdatelj *Fra. Ante Puarić*, po kojem je i ovo naše izdanje udešeno); — V. put ondje, kod istoga 1811.; — VI. put u Dubrovniku 1826.; — VII. put opet ondje 1832.; — VIII. put u Beču kod Venedikta 1836. u 8. I. knjiga str. 416., II. knjiga str. 382.; — IX. i X. put u Zadru kod bratje *Battara* 1838. i 1846. dvie knjige u 8.; — XI. put u Dubrovniku g. 1850.; — XII. put u Zagrebu kod Franje Župana 1851. u 16. I. knjiga str. 325., II. knjiga str. 257. (pèrva i druga knjiga sadèržaje samo pjesme); — XIII. put u Zadru kod bratje *Battara* 1851. 8. I. dio str. 420., II. dio 384. (ovo je izdanje uređjeno po Venediktovu u Beču, Vidi gori br. VIII.); — XIV. put u

VIII

Dubrovniku po Pet. Franu Martecchini-u 1861. sa slikom: „*Giorgje Kastriotich Skenderbeg. Czar Arbanacki*“ u 4. str. 347. — Od str. 330—347. ima nekotjih pjesámah, koje su u novije vrijeme sačinjene i dodane i to: na str. 330: *od Napoleona*; — na str. 333. *od bratje Ivanovića i šambeka turskoga pod Atenom*; — na str. 340. *Čarnogorci pod Dubrovnikom*; — na str. 342. *Konavljani u C. Gori*; — na str. 343. *Simo Blagojević iz Krivošije*. — Ovo je izdanje veoma pogrješno, i za čudo! godišta 1861. talijanskim krivopisom (uprav barbarskim!); — XV. put evô izlazi u Zagrebu 1862. kod Ante Jakića, a troškom „*saklade za isdavanje pučkih knjigah*“ i pomoćju „*Matice ilirske*.“ — Time se dakle može reći, da je dosele ove pjesmarice do *dvadeset tisućah* (20.000) primjerakah u naš narod raztúrano.

U Zagrebu u oči Vidova dne 1862.

U ime odbora *Matice ilirske*

V. Babukić.

ŽIVOTOPIS

O. Andrije Kačića-Miošića.

(Po Stjepanu Ivičeviću).

O. *Andrija Kačić-Miošić* rodi se u Bristu u Dalmaciji, selu gornjega Primorja iliti Krajine kod Neretve godine 1690. — Staro i glasovito pleme *Kačića*, prvo izmedju dvanaest starinskih hrvatskih pleménah u Dalmaciji (time i knezovi ugarski) razgranà se na mnogo koljénah tako, da od *Kačića Mije* prozvaše se *Kačić-Miošići*; od Kačića Bariše, *Kačić-Barišići*; od Kačića Vicka, *Kačić-Vickići*; od Kačića Andrijaša, *Kačić-Andrijaševići*; od Kačića Petka, *Kačić-Pekići*; od Kačića Stipe, *Kačić-Stipići* itd. — Glavno koljeno Kačića skoro utèrglo se. Ostali ogranci živu i danas. —

U Andriji odmah od djetinstva ukazaše se biljezi oštre pameti u tvèrdoputnu tielu. — Radi šta njegov ujac, O. Fra. *Luka Tomašević*, Malobratjanin sv. O. Frane, dèržavnik (provincial) u Dalmaciji s dogovorom bratje redovnikah uzè ga na nauk u stari samostan, koi se nalazi u selu, imenom *Zaostrog*, u Krajini. Ondje Andrić potvèrdi svoju vriednost. — A budući poodrastao do 16 godinah, nadahnút milostju božjom, odkri želju: da bi se redovnikom zavjetovao. — Roditelji njegovi (kojim ostajàše doma Šimun, brat Andrićev) priložiše se želji njegovoj, — i sdružìše svoje molbe s njegovimi kod redovničkih starešinah, od kojih bi zagèrljen i metnút na pokušanje. — Budući pak on podpuno zadovoljio zakonom prokušanja, starešine ga opremìše u Budim ugarski, da bi ondje mudroznanstvo i bogoslovje izuèio. — Budim biaše tada sèrdce triuh današnjih dèržavah malobratjanskih, to jest: *ungarske, bosanske i dalmatinske*, koje se potle razdieliše, i ova se posljednja prozvà dèržavom „*Presvetoga Odkupitelja*“ do danas. —

Ondje Fra Andrija djakom, daleko od oka ujčeva, nješto se sèrdnù i zagrizè, ter nàtrag doma pobježè. — Ali njegov ujac što nemožè razlogom, dovèrši konopom — i bèrže bolje opet u Budim odpravi ga. Ondje ga uzdèržà strah od ujca, dok se svojom pametju dostižè. — I onaj strah donesè plod takov, da sve nauke, što se ondje predavahu, dovèrši podpuno. — Svaka mu godina u nauku bi okrunjena pohvalom i nadarenjem, i bi u svakome nauku pèrvenac ili uz pèrvenca. Učitelji njegovi ljubljàbu ga jošter i za njegovo redovničko ponašanje; neomèrči bo čela ni obraza, niti uglibà redovničku odjeću svoju. — Povrati se u otačbinu umjetan i naučan, radi šta hvaljena i čaštjena posadiše ga na stolac mudroznanstva u samostanu makarskome. Ovdje složi knjige: „*Elementa peripathetica juxta mentem subtilissimi doctoris Joannis Duns, Scoti*“, — štampane u Mletcìh godine 1752. — S ovoga stolca uzadjè na drugi, *bogoslovja*, — u Šibeniku, gdje uzletì na veliku visinu. —

I buduć Fra Andrija svèršio zabilježeno vrieme svoje službe, okruniše ga kakono *nadučitelja* i oprostiše ga te službe.

Ali Andrija nedangubljaše nikada, nego protumači našim jezikom slovinskim *pet knjigah Mojsijevih* i nekoliko proročanstvah iz sv. pisma, ter složi jih u jednu knjigu, kojoj nadjenù ime „*Korabljica*.“ Knjige ove poznate su svuda po našem narodu; ali se ponajviše nalaze po Dalmaciji, Bosni i Hercegovini.

Obilazeći on po nalogu sv. stolice rimske kano poslanik apostolski Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu — iztraživao bi po narodu poviesti (tradicie), pisma, rukopise i svakovèrstne uspomene o narodu slovinskome. Skupio bi svašta, svezao u snop, i one čase, što bi mu ostajali izza svojih redovničkih trudóvah, uložio bi u slaganje različitih pjesamah za svoj vlastiti razgovor, pak poslje ih složi u jednu knjigu i izdadè na sviet štampane pod naslovom: „*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*.“

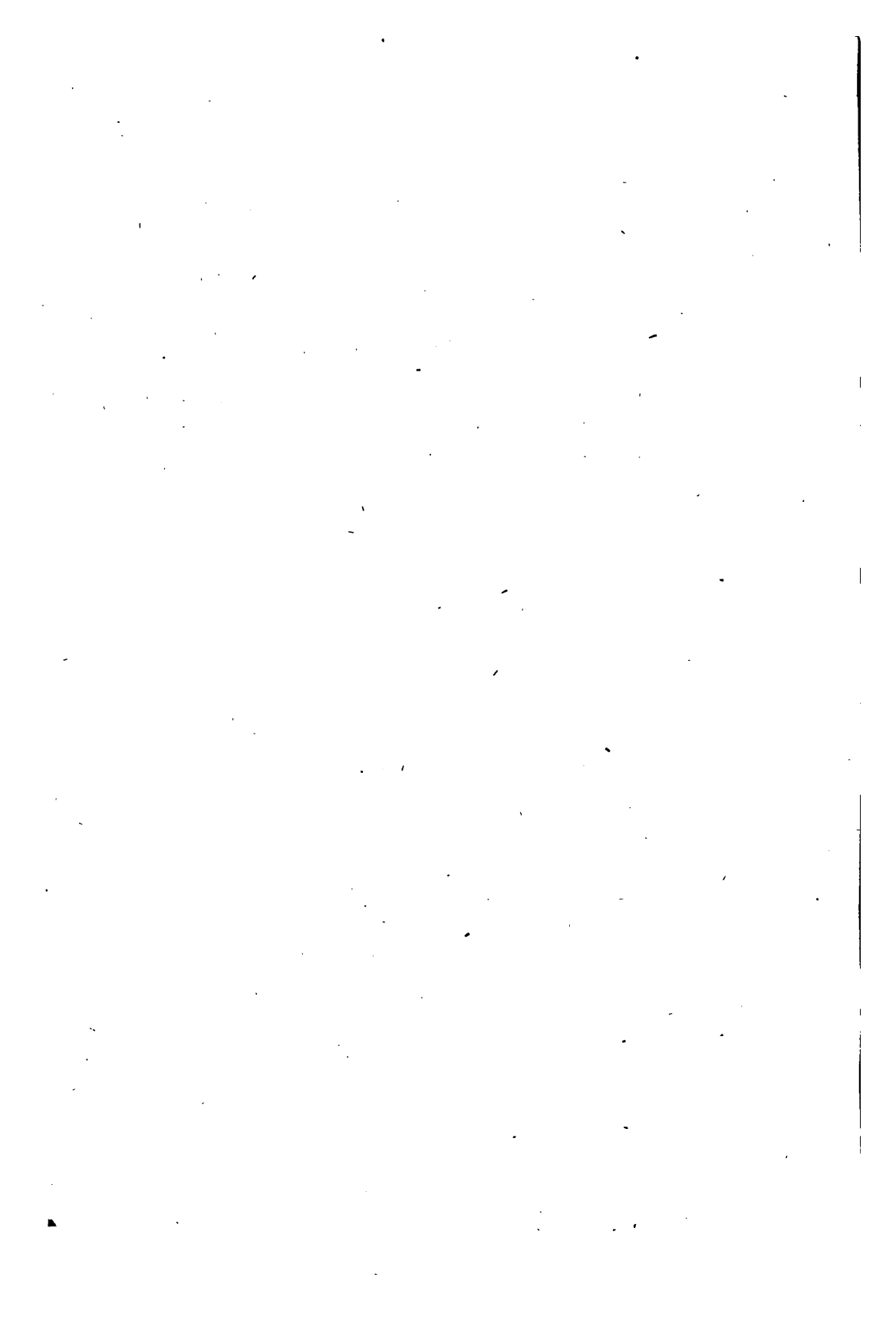
I pod svoju starost nestajàše O. Andrija danguban; nego kao gvardian (načelnik) upravljàše samostanì, najskoli navèrh Brača u mjestu zvanu *Sv. Martin*, gdje osnovà samostan po izgledu samostanah talianskih. Podižè ga od zemlje za života, i on isti nošàše kamenje na svojih ramenih. Za većje časti nemaràše; jer budući odabran i naimenovan dèržavnikom (provincialom) nehtjè primiti te časti, nego se ponizno zahvali.

Dógodi se paka, da neki siromasi: *Jure Lovrić, Ivan i Šimun Rabušići*, — gornji Primorci, — vozeći u ladji nješto sierka, u Neretvi

izprošena, zastignúti hèrdjavim vremenom izvèrnuše se *pod tankom puntom kod Bačine*, ter hranu i sebe potopiše. *Šimun Rabušić* se udavi, a ostali izplivaju. To začuv milosèrdni O. Andrija i sažaljivajući nesreću ovizieh nevoljnikah, dozove Jurja i Ivana te podje s njima u Neretvu na prošnju žita. Ovdje su trostruko toliko izprosili, koliko im se bješe utopilo. —

Vratjajući se s toga milosèrdnoga puta, udari na njih grozna kiša te pokisoše kano miševi. Radi čega naskoči na O. Andriju težka tišnja (protisli, bodac), koja mu do malo dánah život prekidè. Umrjè tako u Zaostrogu u dobi svojoj od 70 lietah godišta gospodinova 1760., dne 14. prosinca, gdje bude i ukopan.

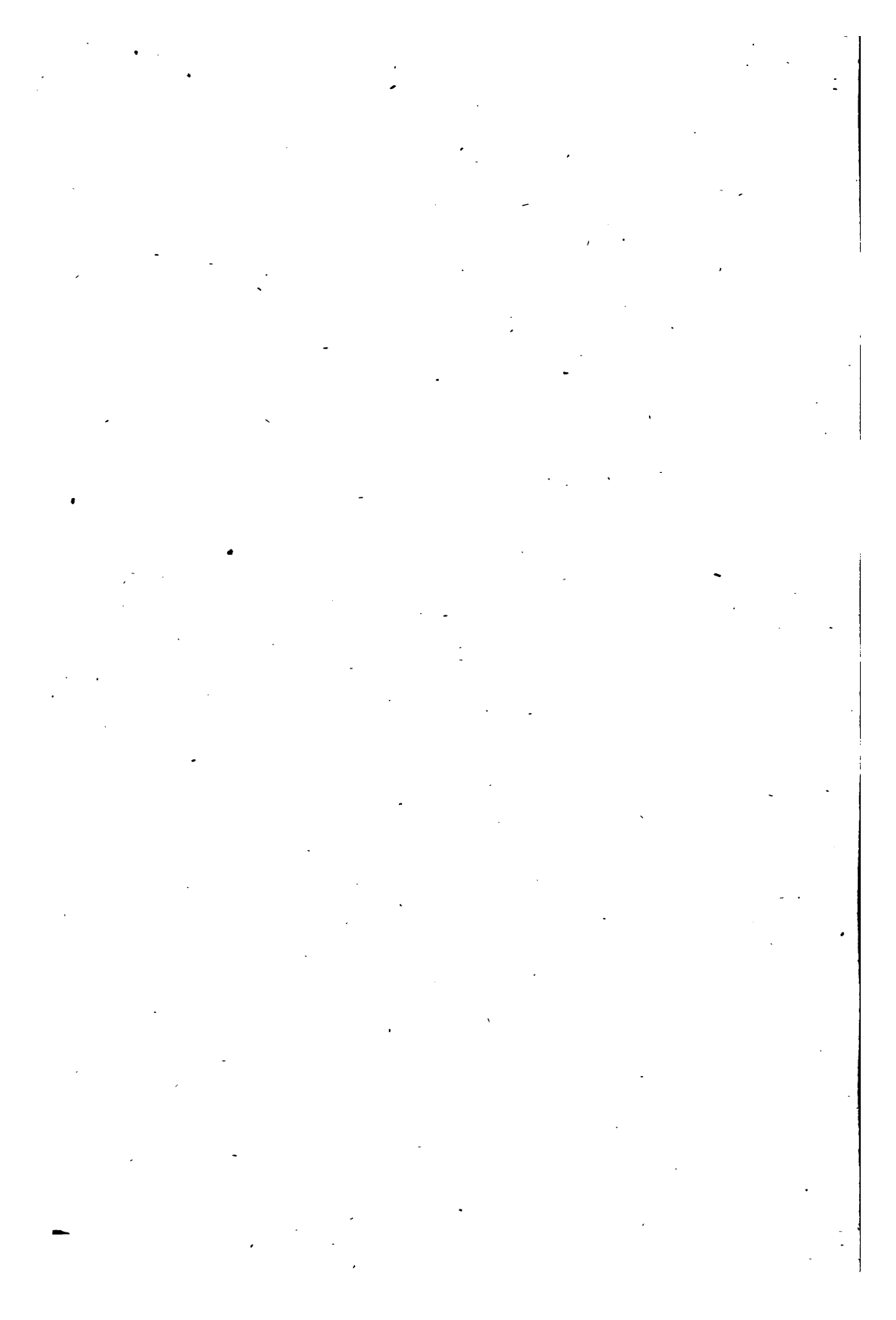

RAZGOVOR

UGODNI

NARODA SLOVINSKOGA.

O. Andria Kačić-Miošić

pozdrav

Pripoljubljenomu štioću:

Nenahodeći se u mojim *) knjižicama od kraljah, banah i vitezovah slovinskih mnoge stvari i lipi dogadjaji, koji se prija, a niki i posli porodjenja Gospodinova zgodise u državam slovinskim: zato, moj ljubeznivi štioče, rečene knjižice prištampajem s pristavkom starih kraljah, cesarah, papah i mnogih svetih od našega slovinskoga naroda, s nadometkom takodjer mnogih pisamah od banah i starih ugarskih, mletačkih i slovinskih vitezovah, a to ja sve sam pomljivo izvadio iz knjigah latinskih, talijanskih i hrvatskih, iz različitih písamah, karatah, diplomah, dukalah, atestatah, davorijah i svidočbe staracah, redovnikah i svitovnjakah. Svèrha pak, za koju ovi trud činim, jest najpèrva: slava i poštenje božje, komu se svako dilo pošteno, brez otruje griha učinjeno, posvetiti i prikazati ima; druga: neka se sadašnji i poslidnji vitezovi mogu ogledati kano u zèrcalo u hrabrenita vojévanja i glasovita junaštva svojih didah i šukundidah, da jih slobodno i veselo mogu naslidovati i s obćenitim neprijateljem boj biti; tretja pak svèrha moga

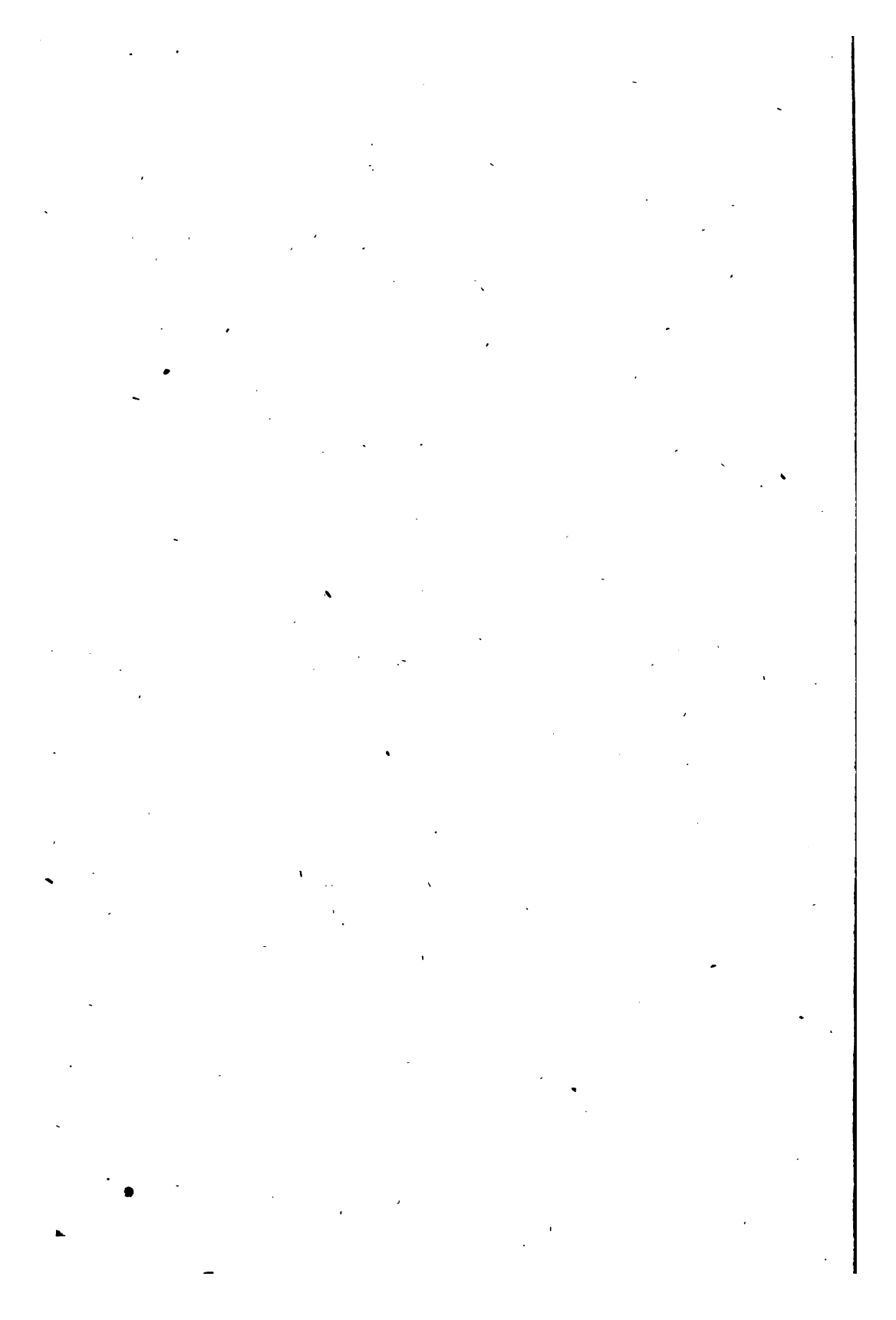
*) To jest u pèrvih tiskanih izdanjih ove knjige.

truda jest ova : da se slavna imena vitezovah i glasovitih junakah mogu za puno vikovah na svitu uzdržati, štiti i njihova junaštva spominjati. Jer, što se u knjigam nenahodi, bërzo se izgubi i zaboravi: knjige štampane sve po svitu idju; ako se izgube u jednom gradu, dèržavi ali kraljevstvu, neće u drugom. I to su, moj štioče, svèrhe, za koje ovi trud činim, koi, ako si roda od starine gospodskoga, viteškoga oli junačkoga, ufam se, bit će ti ugodan: ako li nisi, na moje mèržit ćeš knjižice, i pogèrdjivat trudno dilo starca Milovana, kakono su i dosada oni, koji nisu od viteške kèrvi sastavljeni. Retorike ni poezije, nakitjena ni napirlitana veza naćiećeš, nego jednu zgradju svèrhu tvèrdoga temelja od istine zidanu, stinam' naravnim' iz dubokih jamah, po nastojanju siromaha Milovana izkopanih. Ako se nasladjuješ u zgradjam narešenim, evo sam ti kamenje pripravio, pilaj ga, teši i kreši tvojizim halatom, koga si stekao, ter načinjaj visoke, plemenite i gospodske palače, ja ti dobrovoljno dopuštjam, i čestitu u tvom rukodilu sreću nazivam.

RAZGOVOR

ugodni

NARODA SLOVINSKOGA.

Pisma Radovana i Milovana.

Knjigu piše od kotara kneže
Po imenu starac Radovane,
Ter je šalje pobratimu svomu
Milovanu od Gorice černe.
U knjizi ga lipo pozdravljaše,
Ter ovako starac besedjaše:
Milovane! sva je vika na te,
Probudi se, bit' će bolje za te.

- Kadno lani prodjè niz kotare,
I pronesè gusle javorove,
Ter zapjevà pjesmu od junakah,
Jedne slaviš, druge nespominješ.

Viče na te Lika i Kèrbava,
Slavonia vitezka dèržava,
Slavna Bosna i sva Dalmacia,
Romania i sva Bulgaria;

Jer ostavi mnoge vitezove,
Mejdandžije bane i knezove.
Pazi, da ti neogule brađu;
Jer junaci za šalu neznadu.

Tà eto si brižan ostario
Vojujući i bojak bijući;
A junake nisi zapamtio;
Već jih sèrdiš tako pjevajući.

II junake pjevaj svekolike,
Neka nije prama tebi vike;
Ol' se prodji gusál' i pjevanja,
Niz kotare ravne putovanja.

Odpisuje starac Milovane:
Nebudali, pobro Radovane!
Tko će skupit' po nebu oblake?
Tko l' izpjevati po sv'jetu junake?

Ne bi ti jih Vile izpjevale,
Kamo li će starac Milovane.
Nije lasno uz gusle vikati,
Ni junake po imenu zvati.
Áko l' ti je što pomučno, pobre,
Od kotara starče Radovane!
Uzmi gusle, pa se ih napjevaj,
Sve delije po sv'jetu izpjevaj.
Ali ćeš se prija predstaviti
Kano čvèrčak pjevajuć do mraka;
Nego li ćeš, pobre, izbrojiti,
Koliko je na sv'jetu junakah.
Kad sam lani proša' niz kotare,
Svaki veli: pjevaj moje stare;
Mà nerekè nitko, Radovane:
Ná ti novac, starče Milovane!
Ter ćeš kupit' jednu tikvu vina,
Što će tebi biti do Karina.
Nije lasno po sv'jetu hoditi,
Od junakah pjesme izvoditi.
Ali neka znadeš, Radovane!
Da za novce nepjevam junake;
Već za ljubav, slavu i poštenje,
Vitezovah starih uzvišenje,
Evo ću ti gusle napraviti,
Vitezove po imenu zvati,
Od kojih se spomenuti mogu,
Sve ću ti jih 'zbrojiti u slogu.
Radovane, vjera ti je moja!
Kòrba mi je dodijala tvoja,
Valja mi se iz doma d'jeliti;
Al' me neće djeca pričekati.

Evo sam ti teško obolio,
Ohronuo, i još eslj'jepio
Skitajuć se od grada do grada,
Od nemila, pobre, do nedraga.

Nádaj mi se do godine danah,
Junake češ kazat' od mejdana.
Dospivajuć pozdravljam te l'jepo
I u dvoru malo i veliko.

Slidi poskočnica, koja se može u kolu pjevati.

Osobitu narod svaki
Kripost ima, s kom se diči,
Kuju daje Bog prijaki,
Mudri, kažu ove riči.
A kraljuje sva hrabrenost.
U narodu slovinskomu,
Snaga, jakost, i sèrdčanost
U vojniku hèrvatskomu.
Aleksandro to svidoci,
Kralj veliki svega svita,
Svakom' noseć on prid oči
Dilovanja plemenita,
Koja vazda ukazaše
Slovinjani vitezovi;
I zato se zoviaše
Slavni, jaki narod ovi.
Prij' neg' umri njim ostavi
Dopuštjenja blagodarna,
Uznosi jih, hvali, slavi
Rad junačtva vele harna.
Kára, priti i proklinje,
Tko b' opsova' narod ovi,
I svakoga još zaklinje,
Da za njima zlo neslovi.
Ostavlja jim banovine
Sve od mora latinskoga,
I dèržave jošter ine
Do Baltika ledenoga.
Da njihovo ima biti,
Od starine kako biše,
I nitko se nejma priti,
Alesandro to hotiše.

Sva velika Sarmacija
Od starine njihova je,
Slavna Bosna, Dalmacija,
Ilirička dèržava je.
Moskovia, Polonia,
Bohemia, Ungaria,
Sva bogata Slavonia
I vitežka Bulgaria,
Slovinske su to dèržave,
Davno koje osvojiše,
I puno se oni slave;
Jer narode pridobiše.
Ligonia, Alania,
Ravna Lika i Kèrbava,
Još i lipa Arbanija
Ilirička jest dèržava.
Plodna zemlja Pomeranska,
I Gorica još suviše
Banovina, a i Krajnska
Slavnog' puka vazda biše.
Njihova je didovina:
Sèrbska zemlja i Rusija,
U istinu još starina:
Tatarija i Prusija.
U bilomu gradu svomu,
Aleksandria ki se zavà,
Svemu puku slovinskomu
Ljubeznivu pozdrav nazvà.
Blagoslov jim još ostavi
Marta, Jova i Plutona,
Svojih Bogóv', koje slavi,
Da jim dadu svaka ona,

Koja od njih prosit' budu
I u dnevnu i u noći,
Da jim nije trud zaludu,
Bit' će njima u pomoći.
Jedanajest svitlih banah
S aznadarom tu biaše,
Od iztočnih kada stranah
Njih monarka pozdravljaše.
Za svidočit' bihu zvani,
Svemu svitu slavni puče!
Upisani gori bani,
Kako mudri to nas uče.
Da t' je ova ostavio
Aleksandro sin Filipa,
Ter je tebe proslavio
Blagodarstva dileć lipa.
Rad junačtva i vrnosti
Tvojih starih, zemljo slavna!
Imala si časti dosti
U istinu još od davna.
Veseli se, Majko jaka
Iliričkih vitezovah,
Da si puna ti junakah,
Svitlih banah i knezovah,
Lipu sriću ter nekuni;
Jer plemićah i gospode
Gradovi su tvoji puni,
U poštenju svakom hode.
Brez kojizih ti bi bila
Ka' bez duše mèrtvo tilo:
Tamna, mračna, i nemila,
To bi ti se dogodilo.
Prostrano se nebo gizda;
Jer je svitlo i pristalo;
Al' da nije na njem zvizdah,
U tamnosti sve b' ostalo.
Tako ni ti nigda nebi
Častna bila ni ugodna,
Da gospode nejm u tebi,
Jer b' ostala sva neplodna.

Zao običaj u tebi je:
Da svak jednak hoće biti;
Neprilično u sebi je
Još o tomu pomisliti.
Aleksandro umirući,
Znam očito, nehtì toga,
Svoje carstvo njim dajući
Svog' imena dostojnoga.
Ni u raju, gdi su sveti,
Svi jednaci mogu biti;
Ni u paklu još prokleti
Istu sèrdžbu budu piti.
Apostolj jer su veći,
Nego sveti mučenici,
Svu istinu valja reći,
Od svitovnih svetjenici.
A Lucifer žeštju ima
Od ostalih muku doli,
Osobitu sèrdžbu prima;
Jer se zove kralj oholi.
K vedru nebu nu pogledaj!
Ter kriposti vidi svake,
Svitle zvizde ter razgledaj,
Vidit' ćeš jih nejednake.
Po svoj zemlji prošetaj se,
Slišaj moja govorenja,
U razumu nesmetaj se,
Već promisli sva stvorenja:
I lizuća i plazuća,
Svita zviru svakojake,
Sva letuća i plovuća,
Ugledat' ćeš svuda takve.
Vèrsta svaka ljutih zmijah
Starešine svoje štuje,
Do zemlje se svaka sviija,
Zviždu kralja kada čuje.
Bog je tako postavio,
Da razlikost ima biti,
Od vika je ostavio,
Ti se za to nejmaš priti.

Slidi kratko ukazanje od starih kraljah slovinskih, i dogadjaji, koji se u stara vrimena zgodise u dèržavam slovinskim, iz razlièitih knjigah izvadjeni, i na svitlost postavljeni.

- Pèrvi kralj ilirièki zvaše se imenom Ilirik, od koga se Slovinjani Ilirici prozvaše. Posli ovoga mnogi vladaše; ali njihova imena knjige, s kojim' se ja služim, nemeću.
- Na 3522. po stvorenju svita Hvarani Dalmatini naseliše otok Vís.
- Na 3606. po stvorenju svita vladaše slovinskim' dèržavam' kralj Bradilio Slovinac, koi imadè žestok rat s Filipom, kraljem od Macedonie, koga Bradilio dobi, i pod haraè podložì.
- Na 3629. Glaucia i Klito, sin reèenoga kralja Bradilia, kraljevaše u dèržavi slovinskoj i ove Aleksandro veliki, sin kralja Filipa, jako obladà i pridobi.
- Na 3655. Demetrio, glasoviti, bi učinjen kralj od slovinskih banovinah.
- Na 3685. Vladahu slovinskim' dèržavam' Brem i Bolg; Ercezi, oliti Duke Slovinci, i ovi porobiše Gèrèku zemlju.
- Na 3726. Agron, Pleuratov sin, bi učinjen kralj slovinski. Ovi kralj puno snažan biše, i zato podložì mnoge banovine. Imadjaše sto návah (ladjih) od boja, s kojizim' odè protiva Etolom razbi i porobi njihovu dèržavu, pak napunivši reèene brodove svakoga bogatstva, slavodobitnik povratì se u zemlju Slovinsku.
- Na 3732. Umri kralj Agron, i njegova žena Teuta počè vladati slovinskim' dèržavam'.
- Na 3733. Bihu poslani rimski poklisari Òucius i Kajo kraljici Teuti, da je mole, neka bi pokarala svoje podložnike, koji činjahu mnogo zla Latinom po morju; ali puna ženske oholosti činila jih je pogèrdno smaknuti.
- Na 3734. Kraljica Teuta poslala je vojsku na Škenderce, osvoji grad Draèevo, Korèulu, i mnoge druge. General prid vojskom biše Dimitar Hvaranin, koi se izneviri Teuti, i sa svom vojskom pridruži Rimljanom, koji porobiše svu Dalmaciu, i osvojiše kraljevstvo Teutino.
- Na 3743. Dimitar Hvaranin, vladalac od vojske slovinske vojeva' je po morju, i porobio gèrèke dèržave. Ovi je imao za ženu Tritèutu, Pine kralja slovinskoga mater.
- Na 3744. Rimljani osvojiše Hvar na otoku, i Dimal, misto jako u Dalmacii.
- Na 3745. Serdilaida, kralj slovinski, dižè vojsku, i porobi Macedoniu, da mu nije platio Filip, kralj macedonski, potroške za pomoè, koju mu je bio poslao suprot Etolom i Lacedemonom.

- Na 3746.** Filip, kralj macedonski, hotijući pridobiti Serdilaidu, kralja slovinskoga, i njegovo kraljestvo podložiti, bi od rečenoga Serdilaide pridobiven, i iztiran iz zemlje slovinske.
- Na 3773.** Kraljeva' je u slovinskim državam Pleurat Slovinac, i ovi porobi Gèrčku zemlju do Korinta.
- Na 3781.** Kraljeva' je nad Slovincim kralj Gencio.
- Na 3784.** Gencio kralj slovinski po nagovõru Persea kralja macedorskoga, učini se neprijatelj Rimljanah, koji s velikom vojskom dodjoše u Dalmaciju, ter mu mnoge gradove osvojiše; najposli Skadar, u koga se biše zatvorio. I tada kraljestvo slovinsko i macedonsko pod oblast Rimljanah padè.
- Na 3840.** Drugi Slovinjani, zvani Ardiei i Pallari, udariše na Slovince dalmatinske, koji se bihu Rimljanom podložili, ter jih neprijateljski porobiše.
- Na 3900.** Peraštani Dalmatini dignuli se jesu suproc Rimljanom.
- Na 3901.** Dalmatini gornji udariše na Liburneže kotarce, kojizim grad Promin osvojiše Rimljani na pomoć Liburnežem, koje Dalmatini pridobiše, generala rimskoga i svu njegovu vojsku izsikoše.
- Na 3920.** Po smèrti Julia cesara Dalmatini Slovinci rimskoga zapovidniçtva jaram svèrgoše, koje Bebius, rimski vojvoda, pokoriti hotijući, on, i sva njegova vojska od Dalmatinah bi pobijena. Ali opet Rimljani veću vojsku poslaše u Dalmaciju, koja veće od petdeset godišćah s njimam se bijući, najposli od Rimljanah pridobiveni ostadoše Dalmatini.
- Na 3926.** Digoše se Posavci suproc Rimljanom, puno vrimena s njima boj biše; ali dodjè cesar August s vojskom i podsidè stolno misto Posavsko Sigečicu, koju u dvajest danah na silu osvoji. Odozem se dili u Dalmaciju, razbi vojsku kralja dalmatinskoga, Tutima imenom, i osvoji mu veliki grad Promin.
- Na 3927.** Cesar August opet s vojskom dodjè u Dalmaciju, i zarad velika glada, ko i tada u Dalmaciji biše, cesaru se podložili, davši mu haraç, i u tutiju, aliti u poručanstvo, sedam stotinah mladićah.
- Na 3948.** Daci Pridunajci robili jesu Slovince, a Dalmatini digoše se protiva Rimljanom.

Slide događaji posli porođjenja Isusova.

- Na 7.** Po Isusovu porođjenju bihu kralji od Dalmatinah i Slovinacah Batan i Pinet. Ovi se digoše protiva Rimljanom, a imadihu vojske osam stotinah hiljadah pišakah, i dvista hiljadah konjicah, kako piše

Velejus Rimljanin, to čini milijun u sve. Na puno mistah Rimljane izsikoše na taj način, da nisu nikadar bili u većemu strahu, tuzi, ni žalosti.

- Na 8. Dodjè rimska vojska u Dalmaciju, ter same Makarane oblada.
- Na 9. Rimljani razbiše slovinsku vojsku, i uhvatiše Bata i Pineta, kralje slovinske.
- Na 57. Sveti Paval pripovida' je rič božju po slovinskim dèržavam.
- Na 244. Vladao je svim' slovinskim' tada dèržavam' kralj States Slovinac. Ovi Slovinci tada zvahu se Avari i Abari.
- Na 254. Bribirani Kotarci ubiše svetoga Maksima.
- Na 350. Kraljeva' je ovo vrime nad Hèrvatim' Surinja.
- Na 400. Dodjè s vojskom iz Scitie Radigost u Dalmaciju, i u ostale slovinske dèržave, ter se mnoga jaki učini.
- Na 401. Kralj Alarik gotski — slovinski osvoji Rim i Italiju.
- Na 417. Goti Slovinci zadobili su španjolski orsag.
- Na 421. Počeše se Mletci zidati.
- Na 451. Atila, kralj ungarski, rečen bič božji, mnoga kèrv po svitu proli.
- Na 453. Atila osvoji svu Dalmaciju, razori Akvileju, i mnoge gradove po Italiji.
- Na 454. Atila, star od 124 lita, oženi se s mladom divojkom, i posli velike igre i veselja svojom se kèrvlju zaduši.
- Na 467. Vladaše slovinskim' dèržavam' kralj Ardarik. — Kralj Ardarik, koi s vojskom slovinskom udari na sinove Atilove, i posičè veče od 30.000 Ugričićah, u komu boju pogibè Elek, mladji sin Atilov, a stariji jedva utečè.
- Na 470. Vladaše Liburniom kralj Kunimund Slovinac, protiva komu dignù vojsku Dengjiš, sin Atilov, podsidè grad Bosanje, udari na njega Kunimund, vojsku mu razbi; ali i Kunimund u tomu boju pogibè; tada skonča posve kraljevstvo Atilino, i koga vas svit dobiti nemožè — od Kotaracah Slovinjanah bi pridobiven.
- Na 473. Teodemir kraljeva' je u Slavonii. Osvoji grad Nisu, i mnoge ostale; podsidè Salonić; ali s velikim jaspram podmitjen, ostavi ga, i to isto lito umri.
- Na 474. Teodorik, sin rečenoga Teodemira, za kralja je slovinskoga stao, i ovi oslobodi Dalmaciju, Reciu i svu Italiju od usilnikah i progniteljah.
- Na 493. Teodorik, kralj slovinski, ubivši Odokara, kralja latinskoga, učinio se je kralj od Italije.
- Na 526. Kraljeva' je ovo vrime u Dalmaciji i Hèrvatskoj zemlji Selimir, Svevlada kralja sin.

- Na 541. Dodjè (kako niki hoće) u ovo vrime kralj slovinski Ostroilo u Dalmaciu, ter iztiravši stare Slovince iz dèržavah slovinskih, svoje iz nova naseli.
- Na 548. Dižè Ostrivoj vojsku, i osvoji sve do Dračeva.
- Na 549. Osvojiše Slovinci s Ostrčilom mnoga mesta, i porobiše Drinopolje.
- Na 550. Bi za kralja u Dalmacii Svevlad, sin Ostroilov, koi dižè vojsku na Gèrke, razbi jih i porobi kruto.
- Na 552. Kralj Svevlad. osvoji Macedoniu i Iliriu, ter se ove dèržave tada slovinske prozvaše.
- Na 564. Dodjoše drugi Slovinjani, imenom Avari oli Abari, sa one strane Dunaja u zemlju Slovinsku, koju osvojiše, ter se mnogo jaki učiniše. Posli toga udariše na Istriance, i mnoge druge dèržave, pak jih porobivši, pod harač staviše. Glavar njihov zvaše se ban, od koga vojvode oliti duke slovinske do dneva današnjega bani se prozvaše. Ovi se puno moguć učini; jer istoga cesara carigradskoga osvojivši, dèržave pod harač podloži na godišće po sto hiljadah zlatnih dukatah dajući mu.
- Na 584. Slovinci Abari grad Zemun kod Dunaja i mnoge druge do zemlje razoriše.
- Na 585. Slovinci Abari Drinopoljsku zemlju porobiše.
- Na 591. Abari rečeni na Dalmaciu udariše, i dosta zla učiniše.
- Na 592. Kralj longobardski s pomoćju Slovinacah osvoji Padavu.
- Na 599. Slovinci Abari četèrdeset gradovah u Dalmacii razorili jesu.
- Na 600. Sedam sinovah bana abarskoga jedan dan od kuge je umèrlo.
- Na 604. Slovinjani pobivši vojnike gèrčkoga cesara, svu Istriu opustili jesu.
- Na 614. Bi za kralja slovinskoga — abarskoga Kajan, i ovi porobi i osvoji vas Friul, obsidè grad veliki Vidam, u komu zapovidaše udovica Romilda, i videći iz grada rečenoga kralja Kajana, zaljubila se biše u njega, komu poslà virna poklisara, dajući mu na znanje, da će mu grad pridati, ako je uzme za ženu; obeća se Kajan, i pusti nesrična žena Abare u grad, koji sve posikoše gradjane, i nevirnost veliku učiniše. Kajan pèrvu noć spava' je s Romildom, posli toga pridavši je u ruke mnogih bludnikah, potom čini ju na kolac nabiti. Dilo nemilo i sa svim opako.
- Na 620. Opet Slovinci Abari porobiše zemlje iztočne do Carigrada, i zato cesar od kralja abarskoga mir je pitao.
- Na 637. Dalmatini Slovinjani obsidoše grad Sipont u latinskoj zemlji, ubiše Aja vojvodu, i svu njegovu izsikoše vojsku.
- Na 638. Dodjoše Avari Slovinci, porobiše Dalmaciu, pak priko morja odoše robiti Italiju.

- Na 639. Avari Slovinci razasuše Dalmaciju, i razrušiše gradove, medju kojim' veliki i glasoviti grad Solin, stolno misto cesara Diokleciana, sa zemljom sporediše. Stari takodjer Dubrovnik razoriše, i posve opustiše.
- Na 639. Dodjoše Avari od gore Babine, i iztiravši stare pribivaocce Slovince, Hèrvatsku naseliše zemlju; a prozvaše se Hèrvati od bana Horvata imenom, koji njima vladaše.
- Na 644. Bi kralj slovinski abarski Kajm, koji se pobè s Vukom vojvodom furlanskim; za tri dana bili se jesu, četvèrti razbi Vuka i vojsku njegovu.
- Na 667. Slovinci razbiše Francuze, u komu boju pogibè sin kralja francuzskoga Pipina, imenom Astiagis.
- Na 677. Kraljeva' je u Bulgariji Butaja Slovincac.
- Na 688. Francuzi bihu zapovidnici u Hèrvatskoj zemlji, i velike propasti činjahu Hèrvatjanom. Izmedju ostalih ovo: Malu dicu izdiráhu materam iz rukuh, pak jih razkidaváhu i psim bacáhu. Takvu opačinu Hèrvati podnit nemogući, izsikoše sve glavare francuzske po svim dèržavam, i cíca toga velika vojska francuzska došla je na nje, s kojom se Hèrvati sedam godištah biše i sve s njihovim vojvodom izsikoše.
- Na 706. Slovinci porobili su Furlansku zemlju, i Lumbardiu, porazili bana furlanskoga Alaidu sa svim' plemićim, koje su uhvatili. Posikli su takodjer i Ferdulfa vojvodu longobardskoga, zarobili mnogu čeljad, zaplinili plino, i odnili neizbrojena bogatstva u svoje kraljestvo.
- Na 756. Budimir, kralj sveti, ovo je vrime vladao.
- Na 763. Izza Černoga móra opet jedan slovinski narod dodjè, stade kraljem vode Atarne.
- Na 813. Mihailo cesar bi razbijen od Bulgarah.
- Na 818. Ban Ljudevit, vladalac od Požege, Srma i Slavonie, odvèržè se od cesara Ludovika, i počè robit' banovine tudje.
- Na 819. Biše u ovo vrime kralj dalmatinski imenom Borna, koji podižè vojsku na Ljudevita Bana od Slavonie, pobè se s njime kod vode Kupe, i bi pridobiven od bana Ljudevita.
- Na 820. Udariše sa tri strane silne vojske cesara Ludovika na bana Ljudevita, i nemogući mu ništa učiniti, sramotni se natrag povratìše, a mnogi od banovacah bihu posičeni.
- Na 821. Podjè s ovoga svita kralj slovinski Borna, ter na misto njegovo bi učinjen Ladislav, sin rečenoga Borne. U to isto vrime udari na Ljudevita neizbrojena vojska cesara Ludovika, kojoj nemogući Ljudevit odoliti, pobìžè u Sèrbsku zemlju, i bi primljen od vojvode sèrbskoga u dvor svoj; ali se Ljudevit ukazà nepoznan, i žestoko

neharan; jer pogubivši svojega dobročastnika (?), učini se gospodar od njegova grada i svega bogatstva. Pravo je rečeno: „Nečini dobra nepoznanu, da te zlo nenadje.“ —

- Na 823. Pobižè Ljudevit u Dalmaciu, i bi ubijen od svojih prijateljah.
- Na 827. Dalmatini Slovinci odbaciše rimsko i carigradsko vladanje.
- Na 829. U Dalmaciji i Hèrvatskoj zemlji kraljeva' je Tomislav.
- Na 822. U drugim slovinskim dèržavam kraljeva' je Gostomil.
- Na 827. Kralj dalmatinski i hèrvatski Tèrpimir.
- Na 839. Senjani robili jesu Friul.
- Na 864. Bihu vladaoci slovinski Demogoj i Inik.
- Na 872. Po smèrti Demogoj kraljeva' je u Dalmaciji Sebeslav.
- Na 879. Umirio je kralja Sebeslava vojvoda Branimir.
- Na 880. Methodius veliki i razumni, slovinski apostol rečen, ovo je vrime bio.
- Na 890. Vladao je u Slavonii Branislav, a u Dalmaciji i u ostalim dèržavam slovinskim kraljeva' je Mužimir.
- Na 891. Slovinci razbiše Bavare i Francuze.
- Na 920. Zapovida' je ban Mihajlo ovo vrime.
- Na 936. Razbišè Hèrvati vojsku Simeona kralja bugarskoga, i svu Bulgariju jako porobišè, ubivši još istoga kralja Simeona.
- Na 938. Primislav i Boleslav, glavari su hèrvatski bili.
- Na 949. Pribina ban ubio je Miroslava, kralja slovinskoga.
- Na 966. Slovinci Neretvani pobišè Turke Saracene u latinskoj zemlji, i iz gore garganske iztiraše.
- Na 1059. Kraljeva' je Krešimir nad Hèrvatim. Ovo vrime podložišè se Bošnjaci Beli, kralju ugarskomu s ovim ugovorom: da. oni bane svoje odabiru, i bi odabran Ivan Kotromanović.
- Na 1065. Kraljeva' je u slovinskim dèržavam Stipan, sin Krešimirov.
- Na 1074. Kralj hèrvatski bi Zvonimir, koga malo posli baci s vladanja ban Slavić, Slavić pako s pomoćju Gèrgura Pape imadè kraljestva vladanje.
- Na 1077. Kraljevaše u sèrbskoj zemlji kralj Mihajlo.
- Na 1100. Kraljeva' je u sèrbskoj zemlji i u Dalmaciji kralj Bodin.
- Na 1115. Vladao je slovinskim' dèržavam' kralj Jure, koi svoje sinovce progoneći bi svèržen, i Grubiša njegov sinovac za kralja učinjen.
- Na 1141. Knez Radoslav s bratjom svojom Ivanom i Vladimirom počèše vladati slovinskim' dèržavam'; ali mnogo od Deše napastovani bihu.
- Na 1151. Deša suprot Radoslavu vojevà, i snažan se puno učini. Ovi darovà koludrom otok Mlit kod Dubrovnika.
- Na 1161. Deša posve pridobi kralja Radoslava.

- Na 1171. Bi kraljem slovinskim Nemanja, sin Dešin, i ovi se mnogo velik učini.
- Na 1190. Bi za kralja Stipan Nemanic, sin rečenoga Nemanje.
- Na 1200. Simeon, sin Stipana Nemanica, bi kralj od Rascie i Dalmacie. Ovi osvoji mnoge banovine, i u to vrime Bosnom vladaše ban Kulin.
- Na 1235. Porobiše Tatari svu Ungariu, pritiraše kralja Belu k morju, i njegovu vojsku težko izsikoše; ali s pomoćju bana Frankopana pridobi Tatare, i srićno se povrati na svoje vladanje.
- Na 1241. Senjani veliku virnost ukazaše kralju Beli; jer vitežki pridobiše Tatare u polju grobničkomu, ter jih razbiše i okolo petdeset i šest hiljadah posikoše, od koga vrimenta Grobničko polje nije ničim do današnjega dneva roditi moglo.
- Na 1252. Stipan ban slovinski počeo je zidati grad Jablanac. U to isto vrime kralj Bela učini Šubiće knezove od Bribira.
- Na 1271. Ninoslav banova' je u Bosni.
- Na 1289. Stipan Nemanic kralj od Rascie i Dalmacie osvoji Bosnu.
- Na 1312. Bi za bana od Knina, Skradina i ostalih mistah Mladin, sin bana Pavla.
- Na 1317. Uroš, sin Stipana Nemanica, ovo vrime kralj je bio.
- Na 1322. Ban Mladin mnoga zla činjaše u Dalmaciji, navlastito Trogiranom i Šibeničanom, robeći njihove države, i mnogu kerv nepravedno proljući. Princip poslâ jim na pomoć galije, ter osvojiše Omiš i Skradin grad rečenoga bana Mladina, koga zloću isti Karlo kralj od Ungarie podnositi više nemogući, u Kninu uhvati ga, i odvede svezana u Ungariu.
- Na 1331. Velikoga kralja Uroša sin Stipan postavi u tamnicu.
- Na 1339. Fratri sv. Franje dodjoše u Bosnu, kojizim ban Stipan uzzidâ manastir u Mileševu.
- Na 1340. Stipan Nemanic osvoji svu Macedoniu, Bulgariu, Romaniu, i mnoge druge države, ter se počè cesar zvati.
- Na 1354. Uroš drugi toga imena bi učinjen kraljem slovinskim.
- Na 1371. Ubi kralja Uroša njegov nevirni tast Vukašin, koi počè na misto njegovo kraljevati.
- Na 1373. Tvârdko kralj bosanski, sagradi Novi u Boci od Kotora.
- Na 1376. Udariše Turci na kralja Vukašina, koi je imao samo trideset hiljadah vojske, pobi se s njima na bojnem Kosovu; razbi vojsku tursku, ter jih izsiče okolo trideset hiljadah, izvan onizih, koji se u vodi Marici utopiše. Pridjoše vodu, i Turke priko vode sikoše; ali voleći sadirati s mèrtvih odoru, nego žive sići, bihu od Turakah snažno naskočeni, ter šramotno natrag pobigoše. Deset hiljâd Turci

posikoše, a pet hiljad voda Marica proždri. Utopi se silni vitez Ulješa, brat kralja Vukašina, koi malo prija veće od trista glavah posiće, proždri voda i jakoga viteza Relju, rečenoga Bošnjana. Pripliva Vukašin na konju vodu Maricu, i pobiže priko gore; ali zaludu, jer ga pegubi njegov sluga, za odniti mu kolajau, i križ od zlata.

Na 1382. Fridrik Bubek, i ban Surić, ovo vrime bani su dalmatinski i hrvatski bili.

Na 1389. Car Murat na Kosovu polju od Miloša Kobilića bi ubijen.

Na 20. Klasna, a godišta gori rečenoga 1389. Tvårdko kralj bosanski razbio je cara Amurata.

Istoga godišta iztirao je Tvårdko Ugre izpod Vrane u Kotaru, koju obsili bihu, ter jih pritira u Nin.

Na 1390. Na 8. Klasna pridali su se Trogirani kralju Tvårdku.

Na 1391. Puške i prah pušćeni niki fratar Nimac iznašao je. Isto godište podje s ovoga svita kralj Tvårdko.

Na 1401. Umro je Dabiša kralj bosanski. Tvårdkov sin naravni kraljestvo bosansko imadè. Ostoja Kristić baci Tvårdkova sina s kraljestva. Ostoja vojeva' je suproč Dubrovčanom i suproč Hèrvoji Vukiću, banu Jačkomu.

Na 1403. Hèrvoja Vukić razbio je Ugrićice i Pavla Bistena, bana hrvatskoga blizu Bihaća.

Kralj Ludovik učinio je Hèrvoju vojvodom oli dukom šplitskim i banom dalmatinskim i hrvatskim.

Na 1406. Sigismund kralj ungarski dodje s vojskom u Bosnu, osvoji Srebernicu, i mnoge druge gradove i varoše po izdaji bana Hèrvoje, suproč komu se postavi Sandali Aranić, kapitan bosanski; ali od ungarske vojske bi pridobiven, ter mnoga gospoda bosanska poginuše.

Na 1407. Ostoja Kristić učini mir s kraljem ungarskim, i vojevat počè protiva Hèrvoji.

Na 1409. Osvojili jesu Mletćani Travis, Padavu, Vičencu, Veronu, i druga mnoga mista.

Na 1412. Šibenički puk iztirao je svoje plemiće iz grada; ali kralj ungarski smutljivcem činio je glave odsići.

Na 1415. Ban Hèrvoja odstupi od cesara i kralja ungarskoga Sigismunda, uteče se caru i od njega primi pomoć protiva Ostoji, kralju bosanskomu; cica toga nevirnoga dila digla se je silna vojska ungarska protiva njemu, i dodje u Bosnu, prid kojom bihu glavari Ivan Palatin, aliti ban ungarski, Ivan Marotić, ban slovinski, i Paval ban Čupor s mnogom gospodom, i plemićim ungarskim i slovinskim; ali njihova bi velika nesrića; jer Hèrvoja razbi, i svu vojsku izsiće,

a gospodu, koji nepogiboše, one uhvati žive. Bana Čupora uhvativši živa, u volujsku kožu čini ga sašiti, i u vodu baciti.

- Na 1416. Podjè s ovoga svita veliki vojvoda Hèrvoje, i kralj bosanski Ostoja, odbacivši svoju ženu kraljicu, Grubu imenom, uzè ženu Hèrvojinu. — Gospoda i plemići bosanski ovo vrime učiniše više, da Ostoju bace s kraljevanja, u komu viću bi ubijen Paval Radjenović; a kralj Ostoja s Petrom Pavlovićem u grad tvrđi Bobovac uteče. Ali Ostoju Bošnjaci baciše, a Stipana Jablanovića za kralja odabraše.
- Na 1443. Tvårdko drugi, kralj bosanski, brez poróda umri, i kraljeva' je na misto njegovo Toma Kristić, i obratjen na pravu viru Isusovu od svetoga Jakova od Marke, reda sv. Franje, kèrst sveti primi po kardinalu Karvajali. Posli njegove smèrti kraljeva' je njegov sin naravni Stipan, koi od Turakah bi ubijen, i tada posve dospì slovinsko kraljevanje.

Ponukovanje štlocu.

Upisani gori događaji, koje sam izvadio iz knjigah Pavla Vitezovića, ako se nebudu slagali s imenim i godištim, oli u kakvu drugomu načinu kraljah slovinskih, koje sam prija na svitlost dao, i koje opet prištampujem s novim pjesmam' i nadometcim, nejmaš mi se, moj štioče, narugati, ni nasmijati; jer različiti pisaoci različito kažu, i kako oni pisaše, onako ti ja pridajem.

Slidi broj cesarah od naroda slovinskoga, koji u Rimu, a niki u Carigradu sidiše, i svim vladaše svitom, izvadjen iz knjigah Pavla Vitezovića, Tomka, Baronia, Bedekovića i ostalih.

1. Maksimin Bugarin, Drinopoljac.
2. Decio, rodóm iz Sríma u Slavonii, od kolina plemenita rodjen.
3. Flavio Klaudio, Slovinac Dalmatin.
4. Aurelio Valerio iz Sríma, oli kako drugi hoće, Dalmatin.
5. Dioklecian Dalmatin.
6. Konstancio Kloro, Dalmatin starinom.
7. Konstantin veliki u Nišu porodjen, sin Konstantina Klora.
8. Konstantin, sin pèrvi Konstantina velikoga cesara.
9. Konstancio, šin drugi velikoga Konstantina.
10. Konstante, sin tretji rečenoga Konstantina. Sva tri u isto vrime cesari su bili, i ovi razdiliše cesarstvo na troje; na dio Konstantina

dođje Špania, Francia, Hollandia, Ingliterra, Škocia, Hibernia i većji dio Germanje. — Konstanta sva Italia, Sicilia, Dalmacia, Bosna, Slavonia, Ungaria, Valakia, Bulgaria, Macedonia, Arbania, sva Afrika i Gèrčka zemlja do Carigrada. — Konstanca na dio zapadè Carigrad, Tataria, sva velika i mala Azia, Siria, Mezopotamia, Egipat, i sve kraljevine iztočne do Perzie.

11. Jovian, Slovinac, od Srima rodòm.
12. Justin, Bugarin Drinopoljac.
13. Justinian veliki, rodòm Slovinac iz Rasie, netjak Justina cesara.
14. Justin mladji, Slovinac, cesar rimski i carigradski.
15. Glicerio, Slovinac, Dalmatin rodòm.
16. Kvintilio, Slovinac, Dalmatin rodòm, a brat rečenoga gori Klaudia.
17. Valerian tretji, Slovinac.
18. Karo, starinom Slovinac.
19. Karino, sin starji Kara cesara.
20. Numerian, sin drugi rečenoga Kara. Svi ovi cesari su bili.
21. Licinio, Dalmatin rodòm.
22. Julian Apostata, unuk Konstantina velikoga.
23. Valentinian tretji, Slovinac starinom.
24. Aurelian, od Srima rodòm.

Broj papah slovinskoga naroda.

Sveti Kajo, papa od kolina Dioklecianova, Dalmatin rodòm. Papa Sisto peti, od Boke Kotorske iz Kruševacah, Slovinac Dalmatin, kako svidoče njegova písma, koja se u Vatikanu u Rimu nahode; tko neviruje, neka podje štiti.

Slidi broj od svetih naroda slovinskoga, izvadjen iz knjigah u latinski jezik, na svitlost postavljenih po otcu Josipu Bedekoviću, reda sv. Pavla pèrvoga pustinjaka.

Sveti od kolina Dioklecianova.

Sveti Kajo, papa i mučenik, primì krunu na 296.¹⁾
Sveti Gabin, misnik, mučenik, brat sv. Kaja, mučen na 296.
Sveta Suzana, kći Gabinova, divica i mučenica na 295.

¹⁾ Breviar. Rom., Martyrolog. Rom., Petrus de natal. lib. 7. Cap. 49.

Sveti Klaudio, stric Dioklecianov, mučenik.

Sveti Maksim, brat Klaudiov, mučenik.

Sveta Prepedinja, žena Klaudiova, mučenica.²⁾

Sveti Aleksandro, sin Klaudiov, mučenik.

Sveta Kutia, kći Klaudiova, mučenica. — Svi ovi krunu primiše sa svetom Suzanom na 295.³⁾

Sveta Serena, žena Dioklecianova, umri na 294.

Sveta Artemia, kći Dioklecianova, mučenica na 308.

Sveti Jerolim, Dalmatin, veliki naučitelj svete cèrkve, koji učini žestoku pokoru u špilji od Betlema, pak pun svetinje podjè na nebesa 420.⁴⁾

Sveti Maksimian, biskup od Ravene, roda slovinskoga, otačbinom Istrijanin.⁵⁾

Sveti Porfirio, Ilirik Solinjanin iz Dalmacie, biskup od Gaze u Palestini 421.⁶⁾

Sveti Adrian, mučenik, sin Valeria Proba cèsara, rodod iz Srima u Slavonii.⁷⁾

Sveti Cirilo i Metodio, biskupi i apostoli naroda slovinskoga, koji Bulgariu, Sèrbiju, Slavoniu, Bosnu, Dalmaciju, svu Moskoviu, Poloniu, Bohemiu i Moraviu na poznanje prave vire okrenuše.⁸⁾

Sveti Venancio, mučenik, biskup od Solina, Dalmatin rodod,⁹⁾

Sveti Herma, Dalmatin, biskup od Srima.¹⁰⁾

Sveti mučenici Paulinan, Telo, Aster, Anastasio, Mauro, Septim, Antiochian i Kajan, Dalmatini u Solinu mučeni.¹¹⁾

Sveti Orso, sin kralja dalmatinskoga, koji bi putnik po svitu za pedipisanje svoga tila, i umri u Italiji kod grada Sabsene pun svetinje i dostojanstva.¹²⁾

Sveti Montinian, mučenik u Srimu.¹³⁾

Sveti Timoteo, mučenik u Srimu.¹⁴⁾

²⁾ Martyrolog. Rom., Petrus de natalib. lib. 3. cap. 136.

³⁾ Petrus de natal., Martyrolog. Rom., Usvald. etc.

⁴⁾ Marian, victor. Aaron Cornel.

⁵⁾ Martyrolog. Rom., Fer. in Typographia, Verre Raven.

⁶⁾ Martyrolog. Rom., Menolog. Graecor. Metaphras.

⁷⁾ Martyrolog. Rom., Niceph. in chron., Tomko de SS. Illyr.

⁸⁾ Martyrolog. Rom. in notis Bar. Ioan. de Pessina. Maurus Orb. de Reg. Slav.

⁹⁾ Martyrolog. Rom.

¹⁰⁾ Szentivan in dissert. Paralipomenica, catal. 75.

¹¹⁾ Martyrolog. Rom., Ioan. Tomko in vindic. S. Felicii. pag. 90.

¹²⁾ Martyrolog. Usuardi.

¹³⁾ Szentivan loco cit. et indic. Ungar. sanc.

¹⁴⁾ Boland. & Szentiv. cit. et indicia Ungar. sanc.

- Sveti Maksim, biskup od Ljubljane, mučenik, koi pripovidajući u Bribiru viru Isusovu bi kamenovan od nevirnikah na 254. ¹⁵⁾
- Sveti Kvirin, mučenik, biskup od Siska, u riku Savu od nevirnikah utopljen na 308. ¹⁶⁾
- Sveti Bonifacio, mučenik, biskup bosanski, u Moskoviji radi vire i zakona pravoga mučen na 1008. ¹⁷⁾
- Sveti Adalbert, Dalmatin rodom, arcibiskup od Prage u Bohemiji, mučenik. ¹⁸⁾
- Sveti Ivan, izpovidnik i pustinjač, sin Gostomila, kralja dalmatinskoga, koi čini sveti život u pustinji 56 godinah, i pun dostojanstva, dili se s ovoga svita na bolji. ¹⁹⁾
- Sveti Ladislav, izpovidnik, kralj Slavonie, Kroacie i Dalmacie, koga sestra bi žena kralja Demetria, drugačije Zvinimira. Umri na 1095. ²⁰⁾
- Sveta Hema, banica od Karintije, Slovinkinja rodom, koja posli velike pokore i puna dobrih dilah podje s ovoga svita u slavu nebesku na 1045. ²¹⁾
- Sveti Adalberto, Ilirik oliti Slovinac, biskup od Koma u Italiji, koi čini sveti život i velika čudesa, pak pun dostojanstva podje u slavu nebesku. ²²⁾
- Sveti Benedetto, pustinjač, Slovinac Dalmatin rodom, ubijen od lupežah na 1012. ²³⁾
- Sveta Kunegunda, kralja ugarskoga, dalmatinskoga i hrvatskoga imenom Bele kći, koja od kraljah sèrbskih po ženskoj kèrvi izlazi, umri na 1292. ²⁴⁾
- Sveta Jelina Križarica, žena Konstantina Klor, rimskoga cesara, a majka velikoga Konstantina cesara, kojega u Nišu izza Bosne porodì, a ona se rodi u Braču, kako mudri svidoe, oli u Bulgariji, kako drugi hoće, a u gradu zvanu Sofija. Oli u Braču, oli u Sofiji, slovinskoga je naroda i jezika. Umri u Rimu od godinah osamdeset, na 326. ²⁵⁾

¹⁵⁾ Nicolaus Mozol de sanc. Istriae Joan. Tabler in Epitome chiron. Labacen.

¹⁶⁾ Mart. Rom. Beda, Usuard. Szentivan.

¹⁷⁾ S. Petrus Dam. in vita S. Romuald. Sur. Petrus de natal.

¹⁸⁾ Petrus Vibadeneira in flore sanc. Tom. 2. Mathia Bolucz. in Rosa Bohemica.

¹⁹⁾ Nicol. Salius, in Annal. Bohem. Surius, Tomko.

²⁰⁾ Laurentius Surius. Tomko. Bonfin. dec. 2. lib. 8.

²¹⁾ Adalbertus Reiskar in breviar. Histor. Carint. Valvasor, in Annal. Carn.

²²⁾ Ferdin. in Ital. Sac. Tom. 5. col. 242. Valv. lib. 8. pag. 492.

²³⁾ Boland. Tomko. Bonfinius. etc.

²⁴⁾ Joan. Long. canonic. Cracov.; Vading. in annal. Nrin.

²⁵⁾ Tomko pag. 70. Piačević in sua Geogr.; Baron. Cornel. Grajus etc.

Sveti mučenici Floro i Lovro, Slovinci i meštari od stinah, radi vire Isusove mučeni. ²⁶⁾

Sveti Anastasio u Solinu radi vire svete posičen. ²⁷⁾

Sveta Bazila, divica i velika božja službenica, koja kod Srma u Slavoniji sveti život provodi, i sveto svèrši. ²⁸⁾

Sveti Martinian, biskup od Koma, Slovinac. Dili se na nebesa na 628. ²⁹⁾

Sveti Marin, djakon i pustinjač, rodom Dalmatin iz grada Raba. Poleti u slavu nebesku na 257. ³⁰⁾

Sveti Niceta mučenik, Slovinac, u Bulgariji od nevirnoga kralja Atanarika mučen i na vatri izgoren na 401. ³¹⁾

Sveti Salamun, kralj ungarski, pustinjač, koga se tilo nahodi u Poli u Istriji cilo. Umrì u pustinji na 1077. ³²⁾

Sveti Petronio, biskup bolonjski, Slovinac rodom, od kèrvi Konstantina rimskoga cesara. Dili se u slavu nebesku na 425. ³³⁾

Sveta Placidia, divica, kći Valentiniana tretjegga, rimskoga cesara, od jezika i naroda slovinskoga. Bi uhvatjena od Genzerika, kralja vandskoga, i u Afriku s materom Eudoksiom i sa sestrom Eudociom povedena, koja divičanstvo uzdržà, i udaju odbaci čineći sveti život, i pokoru čudnovatu, u Veroni podjè s ovoga svita u slavu nebesku. ³⁴⁾

Sveta Cirila, divica i mučenica, kći Decia cesara, Slovinca, i svete Trifonije cesarice. Bi mučena u Rimu na 270. ³⁵⁾

Sveta Natalia, žena svetoga Adriana mučenika, rodom iz Srma u Slavoniji. ³⁶⁾

Sveti Bubian, Slovinac iz Siska, biskup od Koma u Italiji, koi pun svetinje i dobrih dilah podjè na nebesa na 591. ³⁷⁾

²⁶⁾ Martyrolog. Rom. Menalog. Graecor.

²⁷⁾ Martyrolog. Rom. Usuard. Petrus de natal. l. 7. c. 88.

²⁸⁾ Petrus de natal. l. 11. cult. num. 231.

²⁹⁾ Ferdinand. Ughellius in Italia sacra. Tom. 5. Valvasor l. 8. pag. 523.

³⁰⁾ Martyrolog. Rom. Fer. in Typograph. Petrus de natal. Mejus vita. Baron. in notis etc.

³¹⁾ Inchoffer in annal. Eccl. Hung. Manzol. in descript. Istriae.

³²⁾ Petrus de natal. l. 9. c. 20. Mart. Rom. Genadius, Ado in chron.

³³⁾ Martyrolog. Rom. Tomko Petrus de natal. Ferar. in Typograph.

³⁴⁾ Mart. Rom. Tomko. Usuard. Petrus de natal. l. 9. c. 118.

³⁵⁾ Mart. Rom. Petrus de natal. lib. 1. c. 18.

³⁶⁾ Ughell. Tom. 5. Italiae Sacrae. Valvas. l. 8. pag. 567. Vitezović in chron. croat.

³⁷⁾ Gluvorius in Introduc. Geograph. l. 4. c. 1.

Sveti Antun, monak i pustinjač, rodom iz Slavonije, medju Dunajem i Dravom. Čini puno godinah sveti život u pustinji od Italije skrovito, da za njega znati nemogaše nitko do smèrti njegove.³⁸⁾

Sveti Savo, biskup od sèrbske zemlje, sin kralja Nemanica, učini pokoru žestoku i umri na 1250.³⁹⁾

Slidi broj od blaženih naroda slovinskoga.

Blažena Margarita divica, kći kralja Bele, rodjena u Klišu u Dalmaciji, koja učinì pokoru vèliku, i dill se s ovoga svita na 1270. Januara na 18.⁴⁰⁾

Blaženi Karlo Čaky, Demetria bana slovinskoga sin, reda svetoga Dominika. Čini sveti život puño vrimenta, pak se dill u slavu nebesku na 1337. Januara na 17.⁴¹⁾

Blaženih pet mučenikah reda svetoga Franje, u Vidinu gradu bulgarskomu mučeni od Šismatikah, oliti smutljivacah na 1356.⁴²⁾

Blažena Gertruda divica, kći kralja Bele i Jeline kćere Uroša, kralja slovinskoga i sèrbskoga.⁴³⁾

Blaženi Mauricio Čaky, reda svetoga Dominika, sin bana Demetria, koji za veće pedepsanje svoga tila učini veliku pokoru.⁴³⁾

Blaženi kralj Vladimír, mučen od Bulgarah.⁴⁴⁾

Blaženi Jakov, Ilirik, reda sv. Frane, koga tilo i sada se nahodi cilo.⁴⁵⁾

Blaženi Augustin Gazot, aliti Kažot iz Trogira, biskup od Zagreba.⁴⁶⁾

Slidi broj velikih slugah božjih od našega slavnoga jezika i naroda, koje preneda sveta cèrkva nije metnula u broj svetih, ni blaženih, da se obćenito i očito štiju od bogoljubnih, poznaje jih za velike sluge božje u raju medju svetim' i blaženim'.

Veliki sluga božji Domicio, biskup carigradski, brat Proba cesara, Slovinjana, rodom iz Srma u Slavoniji. Podjè s ovoga svita na bolji 308.⁴⁷⁾

³⁸⁾ Tomko in Reg. Fecund. Illyricae Sanct. Bombar. pag. 211.

³⁹⁾ Sigis. Ferr. in Hist. Prov. Hung. ord. Pred. Pater Tim. in synopsi chron.

⁴⁰⁾ Sigis. Ferr. loco cit. Tomko in Fecund. Sanct. Illyricae.

⁴¹⁾ Wadding. in Annal. min.; Pater Tim. in imagine Hung.

⁴²⁾ Ladislaus Turoczy in compend. Hung. lib. 2. num. 11.

⁴³⁾ Sigis. Fest. Tomko et Bedeković.

⁴⁴⁾ Tomko, Joseph. Bedeković.

⁴⁵⁾ Ex chron. Min. Bedeković.

⁴⁶⁾ Tomko, Bedeković.

⁴⁷⁾ Martyrolog. Rom. Tomko in vita sancti Metrophani.

Bogoljubni sluga božji Probo, biskup carigradski, cesara Proba sinovac, rodom iz Srma od Slavonije. Umri na 314.⁴⁹⁾

Velečastni sluga božji Petar Ilirik, svete cèrkve kardinal. Cvatiše u svetinji na 423.⁵⁰⁾

Veliki sluga božji Glicerio cesar, Dalmatin rodom, koi pod Valentinianom cesarom bi koluneo, a po hotenju vojske rimske bi učinjen cesar na 473.; ali posli godišta njegova vladanja bi od Julia Marcelina, Rimljanina, s pristolja dignút, i biskup od Solina učinjen na 474., čini svet život i sveto umri.⁵⁰⁾

Pravovirni sluga božji Miovio, kralj bulgarski, rečeni Bogor. Ovi odbaci svitovnje vladanje, učini se redovnik monak, čini sveti život, i podjè k Bogu uživati njegovo lice.⁵¹⁾

Bogoljubni sluga božji fra. Augustin, od Olova iz Bosne parok, u Iloku od dèržave srimske, mučen od Turakah.

Veliki sluga božji fra. Angjeo od Verbose u Bosni, koi učini veliku pokoru i čudnovati život. Njegovo se tilo i sada nahodi u Fojnici cilo.⁵²⁾

Veliki sluga božji Monaldo, Dalmatin, mučenik, reda sv. Frane. Podnesè muku na 1332.⁵³⁾

Veliki sluga božji fra. Gèrgur, Dalmatin iz Trogira, reda sv. Frane, od heretikah posičen na 1370.⁵⁴⁾

Vazda virni sluga božji fra. Nikola, Dalmatin iz Šibenika, reda sv. Frane, od Turakah posičen u Jerusolimu na 1389.⁵⁵⁾

Sluga bogoljubni Petar, od Slankamena, reda sv. Pavla pèrvoga pustinjača, koi cvatiše u svetinji na 1490.⁵⁶⁾

Veliki sluga božji Toma Bakač, arcibiskup od Strogona i kardinal svete cèrkve rimske, rođen u dolnjoj Slavoniji, u mistu zvanu Erdöd, u knežiji valpovskoj. Podjè s ovoga svita na bolji na 1517.⁵⁷⁾

⁴⁹⁾ Tomko cit. Niceph. l. 8. Hist. Joan. Maran. in Thesaur. Paroch. l. 1. Pianpin. lib. de veteribus monument.

⁴⁹⁾ Tomko in vindic. S. Felicis pag. 9. Szentivan cit. Lucius in catal. Episcop.

⁵⁰⁾ Pagius in critica ad Baron. Graveson in Hist. eccl. Tom. 3. pag. 135.

⁵¹⁾ Ex chron. Min. Bagat. par. 2. l. 6. c. 3.

⁵²⁾ Spodan in Auctario ad Annal. Baronii. Arturus in Mart. Franc.

⁵³⁾ Ex Annal. Franc.

⁵⁴⁾ Thomas Bozius de sign. eccl. l. 7. cap. 27. ex Hist. Franc.

⁵⁵⁾ Annal. ord. ejusdem.

⁵⁶⁾ De eo Purpura Pannoniça. Vitezović in chron. croat.

⁵⁷⁾ Pater Timon in Purpura Pannonica.

Velečastni sluga božji Jure Drašković, biskup zagrebski, posli arcibiskup od Kolača (Kalače, Coloce) i kardinal svete cèrkve. Pun dobrote i svetinje poletì u slavu nebesku na 1588. ⁵⁸⁾

Veliki sluga božji Ludovik Villaky (Ujlaky = Ilok, Počki), biskup vesprimski. Od kolina starih banah srimskih porodjen, a posičen od heretikah na 1605. ⁵⁹⁾

Pravovirni sluga božji Nikola Mikulić, rodòm iz Siska. Biskup najprije zagrebski, pak varadinski. Bi mučen od heretikah na 1610. ⁶⁰⁾

Veliki sluga božji Marko Krizin, u Hèrvatskoj zemlji rodjen, a od heretikah mučen na 1619. ⁶¹⁾

Veliki sluga božji Petar Domitrović, biskup zagrebski, braneći i pripovidajući zakon božji bi od zločinacah utopljen u jednu jarugu na 1628. ⁶²⁾

Pravovirni sluga božji Ivan Keglević, reda sv. Pavla pèrvoga pustinjaka. Dili se na nebesa pun dostojanstva na 1654. ⁶³⁾

Veliki sluga božji Nikola Ratkaj, Hèrvatjanin, reda družbe Isusove od Indijah Misionar. Dili se s ovoga svita pun dostojanstva na bolji na 1662. ⁶⁴⁾

Mnogoslavni sluga božji Ivan Ratkaj, reda družbe Isusove, misionar apostolski u Americi, otrovan od nevirnikah na 1680. ⁶⁵⁾

Mnogoslavni sluga božji Martin Borković, Hèrvat, reda sv. Pavla pèrvoga pustinjaka, najprije biskup zagrebski, pak arcibiskup od Kolača, činì pokorni život i priminù na 1687. ⁶⁶⁾

Veliki sluga božji fra. Gèrgur Jakšić, reda sv. Frane, od Turakah zaradi vire svete posičen u Srimu na 1693.

⁵⁸⁾ Pater Franc. Kazzim Hist. Hung.

⁵⁹⁾ De eo auctor libri, cui tit. Propugnaculum Reipub. Christianae in Hungaria.

⁶⁰⁾ Ladislaus Turoczy in comp. Hung. num. 184. Szentivan catal. 75.

⁶¹⁾ Ratkaj. Georg. Patačić in gloria collegii Bonon.

⁶²⁾ Annal. ord. ejusdem.

⁶³⁾ Ex relatione Patrum Lusitanor. societ. Jesu.

⁶⁴⁾ De eo liber, cui tit. Undeni Graecenses Academici suo sanguine purpurati.

⁶⁵⁾ Reverend. Dom. Thomas Kovačević, Can. Zagr. in opere de Episc. Zagrab.

⁶⁶⁾ Maran in Thesaur. Paroch. pag. 478.

Pisma o cesaru Konstantinu velikom i njegovoj majci, svetoj Jelini Križarici.

Ako nisi znao do sad,
Car Konstantin gdi se rodi,
Stanovito znat' ćeš od sad,
Da s' u Nišu ovo zgodi.
U kraljestvu slovinskomu,
Blizu Bosne od istoka,
Bog darovà puku svomu
Vladaoca privisoka.
Otac mu se Kloro zvaše,
Cesar rimski plemeniti,
Od Klaudia izlazaše
Takvi vitez hrabreniti.
Dalmatina Pirika,
I rimskoga još cesara,
Koji biše čast i dika
Slavnog' puka srića stara.
A Jelina Križarica,
Konstantina majka biše,
Od Rimljanah cesarica,
Zlatno pero kako piše.
Rodom kažu Bulgarkinja,
U Sofi odgojena;
Drugi, da je Slovinkinja
Usrid Brača porodjena.
Oli Bračka, ol Bulgarka,
Kolina je visokoga.
Bit' nemože to privarka,
Naroda je slovinskoga.
Kako mudri to nas uče:
Tomko, baron Ferario;
I ostali još ne mūče:
Kornelio, ni Grasio,
Kojim imaš temeljito
Virovati, što ti kažu;
Jer svak' znade stanovito,
Ovi ljudi da ne lažu.

Sveta Jele brez pristanka
Svoje tilo pedepsaše,
Od večera ter do danka
Gorke suze prolivaše.
Plače muku božjeg' sina,
U sèrdcu se svomu boli
Jele, majka Konstantina,
Vèle vruće Boga moli,
Da joj kaže: gdi biaše
Od Žudijah križ sakriven,
U tamnosti koi stāše
Černom zemljom vās pokriven.
Za tu svèrhu idje ona
U iztočne strane gori
Do Golgote i Siona,
Da zanj' pita, i da zbori:
Kako bi se križ našao
Od Žudijah sakriveni,
I na svitlost izašao
Jablan rajski i zeleni.
Na vèrh gore Kalvarie
Vèle željno kada dodjè,
Gdi bi propét sin Marie,
Težka bolest na nju dodjè.
Kada zemlju ljubit' počè,
Gdi Gospodin propét biše,
Same joj se suze toče,
Od žalosti jedva diše.
Kada li se biše sita
Pokornica naplakala,
Od svakoga píta svita,
Križ kako bi izkopala?
Lucifera kune, kara,
Koi ga je zakopao,
Veli njemu: zmijo stara!
Od Boga si vās odpao.

I sakrio kopje bojno,
S kojim ti je probodeno
Sèrdce tvèrdo i otrovno,
Jidovito i pakleno.
Zaludu si, njemu reče,
Ti pakleni o vojvoda!
Križ zakopa', iz kog' teče
Plemenita rajska voda.
Kada će ga pokornica
Naći Jele Slovinkinja,
Sasvim da je i grišnica
Dalmatinka i Bračkinja.
S dèrveta si privario
Jadnu Evu, našu mamu,
S dèrveta si ponorio
U paklenu doli jamu.
S njega ti je odsičena
Tá ohola glava tvoja,
I sva sila satèrvena,
Vira ti je tvèrda moja.
Po ženi si privario
Najpèrvoga ti čovika,
I vās narod oborio,
Cineć da mu nije lika.
Žena će te i dobiti,
Svu skončati tvoju snagu,
I svak će se začuditi,
Što se zgodì takvom' vragu.
Govorenje kad to svèrši,
Zapovidi, da se kopa
Tvèrda zemlja, i izvèrši
Nje odluka; ter izkopa
Križ Isusov vèle težki,
U tamnosti koi stàše,
I Davidov mač vitežki,
Kojim glave odsicaše.

Goliatu velikomu,
I njegovim još vojnikom:
Luciferu oholomu
Sa svim' svojim' naslidnikom'.
Junaci se tad vitežki
Svi podniše kopajući;
Jer nadjoše križ pritežki,
Hvale Bogu uzdajući.
Na ruke ga željno primi
Sveta Jele Križarica,
Od veselja ter zaniml
Svega svita cesarica.
Gerli njega i celiva,
Gorko plače i uzdiše,
Groznim' suzam' njegov' obliva,
Nè more se reći više.
Malo posli progovara
Isusova naslidnica,
Ter se s križem razgovara
Privelika pokornica.
Rajsko stablo, živa željo!
Za tobom' sam izčeznula,
O kèrvava ti posteljo!
Ištuć tebe uvehnula.
Sakrit' mi se nećeš više,
Ni u zemlju, ni u goru;
Jer ću tebe čuvat lipše
U mojemu bilu dvoru.
Neka rasteš u visinu,
Suzam' ću te polivati,
Govorim ti svu istinu,
Već u zemlji neć' spavati.
U bostanu sèrdca švoga
Usadit' će Jela tebe,
Na tebi će radi Boga
Križarica propet' sebe.

Sve izvèrši, štogod reče,
Slavna majka Konstantina,
Vikovičnju slavu steče
Po milosti božjeg' sina.

Ex collectaneis Reverendissimi Domini Simeonis Benigni Episcopi Modrušiensis, qui habuit orationem in sexta sessione Concilii Lateranensis sub Leone X. anno 1513., evincitur: S. Helenam Constantini M. matrem, e Bretanide Dalmatiae in mari Illyrico insula, quam nunc Bra-tiam (Brač) vocamus, ortam esse, quod tabularum Salonitanae Ecclesiae documentis ostendit.

Pisma od četiri sveta imenjaka.

Vesele se svita banovine,
I po svitu visoke planine,
Sve pustinje i gore zelene,
Svako cvitje, ružice rumene.

Rodiše te četiri jednaka
U iztoku sveta imenjaka,
Koji sjaju lipše neg danica,
Žarko sunce, oli prihodnica.

Jedan biše cvitu kalopere,
Po imenu Savo kalugjere,
Svetac božji od Kalcedonie,
Palestine i od Sidonije.

Ogledalo misnikah i djakah;
Slava, dika svetih pustinjakah;
Jere svoje tilo pedepsaše,
I pokore žestoke činjaše,

Ter posveti gore i planine,
I pustinje ravne Palestine,
Boga moleć, suze proljućući,
Travu jiduć, a vodu pijućući.

Drugi biše Savo kalugjere,
Koi suzam' svoje lice pere,
Slovinskoga roda i plemena,
Al' podavno u stara vrijeme.

Težku Savo pokoru činjaše,
Nevirnike često obratjaše,
Muku podni pripovidajućući,
Neznabožce k Bogu okretjućući.

Atanarik, kralj nevirni biše,
Kada Savu težko izmućiše,
U riku mu utopiše tilo,
Braneć Boga sve je ovo bilo.

Tretji biše Sava kapetane,
Od vojnikah generale bane,
Koi zakon božji branišaše,
Kad u Rimu gradu pribivaše.

Tad u Rimu neznabožci stahu
Ter kërštjane težko progonjahu,
Sveti Savo njima pripovida
I brez straha viru izpovida.

Neznabožci podnit' nemogahu,
Već prid sudcem njega osvadjahu:
Da nesluša riči cesarove,
Da neštuje njegove bogove.

Kada jih je sudac razumio,
Na muke je Savu postavio,
Žeže njega ognjenim plamenom,
A bije ga bičem i kamenom.

Kazanj pakla oni uzvariaše,
Ter u njega Savu postaviše,
Svetac božji u paklu se vari,
Ali zato ništa i nemari.

Sedamdeset tada nevirnikah
Dobi krunu svetih mućenikah,
Kapetana Savu gledajućući,
Gdi po kaznju šeta pivajućući.

Neznabožci, koji to gledáhu,
Ljutim bičem Savu udaráhu;
Posli nego njega izmučiše,
U Tever ga riku utopiše.
Četvèrti je ruža izabrana,
Od kolina Nemanič Stipana,
Slovinskoga kralja i cesara,
Od istočnih stranah gospodara,
Po imenu kalugjere Sava,
Kruna, dika, poštenje i slava
Slovinskoga puka i naroda,
Pustinjakah kriptostnih vojvoda.
Koi počè ljubit' Gospodina,
Mlado dite od malo godinah
Pokazuje pokorno zlamenje,
Tlači biser, i drago kamenje;
Svlači Savo sa zlatom haljine,
Kalugjerske oblači mantije,
I ostavlja starca babu svoga
Rad ljubavi Boga velikoga,
Tere biži u luge zelene,
Neka njemu bilo lišce vene,
Travu jiduč, ladnu vodu pijuč,
Težkim bičem svoje tilo bijuč.
Zemlja Savi postirač biaše,
A vedrim se nebom pokrivaše,
Boga moli, nikda ne pristaje,
Švomu tilu pokoja ne daje.
Vesele se dubrave Jordanske
I ostale pustinje izvanjske
Gledajući Ivu kèrstitelja,
Kako hvali svoga stvoritelja.
Raduje se još i gora sveta,
Kazat' pravo nitko mi nesmeta,
Gledajući Savu pokornika
Nemanića božjeg' svetjenika.
Kako plače i suze proliva,
Na pokoru grišnike doziya;
U pustinji kano sunce sjaje,
Dobar izgled pokornikom daje.

Malo vrime postajalo biše,
Za biskupa Savu učiniše.
Posveti ga gèrčki patriarka,
Viruj pobre! ovo nije varka.
Po naredbi pape velikoga,
Svega svita oca duhovnoga,
Komu Gèrci podložni biahu,
Za glavara tada poznavahu.
Svoju oblast Savi pokloniše,
I dèržavu Sèrbsku podložiše,
Da obratja i kára grišnike,
Fociane i sve nevirnike.
Savo drugi Ilija biaše,
Ljubav božja u njemu goraše;
Na pokoru svakoga dozivlje,
Zle proklinje, dobre blagosivlje.
Zakon brani, puku pripovida,
Viru svetu Savo izpovida.
Kada svaka izpunio biše,
Starešine koja narediše,
Skidè s glave mitru od bisera,
Ah moj Bože! čudna kalugjera,
Svučè s sebe vladičje haljine;
Pak pobižè gori u planine.
On ostavi svoje bile dvore,
Po pustinjam ter čini pokore,
Suze roni, plače brez pristanka,
Od večera, ter do bila danka.
Kada li se naplakao biše,
Nebesa se njemu otvoriše;
Bog mu daje krunu od blaženstva
I pristolje svojega kraljestva.
Mileševo manastir se zváše,
Gdi svetoga Savu ukopaše.
Počè činit' velika čudesa,
Kad mu duša podjè na nebesa.
Savino se nerazpada tilo,
Nego postà puno godín' cilo,
I stàlo bi do sudnjega danka
Svega svita zbora i sastanka.

Ali božji nevirnici Turci
Smamiše se gorje nego vuci,
Svetogèrdje težko učiniše,
Sveto tilo na vatru baciše.
Bèrzo se je Savo osvetio,
I desnicu svoju posvetio ;
Jer podižè ter do malo danah
Karavlahi i Karabogdana,

Da udare slobodno na Turke,
I junačke okèrvave ruke
Pod barjakom Save pokornika,
Nemanića božjeg' svetjenika.
Vitežki se oni podnesoše,
Sto hiljadah glavah odsikoše,
Osvetiše Nemanića tilo,
Koje skoro biše izgorilo.

Rad čudesah kalugjera Save
Slovinske ga sve dèržave slave,
A najveće Ercega Stipana
Svetog' Save banovina zvana.

Slide kralji slavni, oliti slovinski.

U isto vrime, u koje svetom cèrkvom vladáše papa Gelasio, a iztočnim' stranam' cesar Anastasio, dili se iz gornjih stranah od sivera neizbrojeno mnoštvo naroda slavnoga slovinskoga, oliti iliričkoga (ovako se ovi narod tada zoviáše) vládan od dva sina kralja Svevlada, to jest: od Totila oliti Totia i Ostroila. Ovi narod slavni biše se toliko uz-množao u rečenim stranam, da jih više gornje zemlje podnositi nemogáhu, i zato, kakono vrutci vodeni, kada sa svih stranah udare, potapaju polja, sela i gradove: tak i ovi narod nagli udarivšj u ravnu Ungariu, svu ju u malo danah pritištè, osvoji i pod oblast svoju podložì. Ma ni u tomu kraljestvu njihova naglcst smiriti se nemožè; nego hotì napridovati i bolju srièu iskati. Uzè dakle Totila polovicu vojske slovinske, s kojom se dili put Italije, u koju kada dodjè, svu ju brez ikakva milosèrdja popali, porobì i učini zla, koja se izreći nemogu, prolivši mnogu kèrv kèrštjan-sku, i razorivši mnoge gradove do temelja; i ovo su oni Goti, od kojih Latini često beside, njihovu opačinu kazivajući. Ali kèrv od njih u Italiji prolivena nebì zadovoljna za ugasiti žedju njihovu, nego se diliše iz Ita-lije u Siciliju, u komu kraljestvu običajna zla čineći, opaki život svèrši. Ostroilo s drugom vojskom otidjè u Dalmaciju, koju u malo vrimena osvoji i kralj dalmatinski hotì se zvati.

Ostroilo kralj slovinski I. na 492., oli kako drugi hoće na 541.

Osvojivši Ostroilo Slavoniu, Liku, Kèrbavu, Dalmaciu dolnju i gornju do Macedonie, okruni se za kralja od rečenih dèržavah, postavivši pristolje svoje u Dioklei, i za uzveličati, i razširiti kraljestvo svoje, svu vojsku, koju sa sobom imadjàše, pridadè u ruke sina svoga Svevlada, da s njome otidje u iztočne strane, i da pod njegovu oblast podloži okolo stojeće dèržave. Ma dilivši se Svevlad iz Dalmacie s vojskom, udari na njegova otca Ostroila vojska cesara carigradskoga iznenada, koga našavši brez pomoćnikah, pogubiše, Dalmaciu porobiše, sva mista po Dalmaciji osvojiše.

Svevlad kralj slovinski II. na 550.

Kako razumì Svevlad smèrt otca svoga Ostroila i sva ona, koja mu biše cesarova vojska učinila, veoma se raztuži, a još veće razsèrdi, pak s velikom hitrostju i naglostju uputi se s vojskom put Dalmacie, za osvetiti svoga babu. Ali cesarova vojska znajući jakost, i kripost naroda slavnoga, dočekat' ga nesmidè, nego pobizè brez obzira, ostavivši sva ona mista, koja bihu osvojili. Nenašavši dakle Svevlad nikoga, tko bi mu na put izašà', priuzè sva mista brez boja. Posli toga sidè na pristolje otca svoga u gradu, koi se zove Dioklea, u dèržavi prevalitanskoj, gdi pristolje kraljah dalmatinskih biše, kraljevà posli smèrti otca svoga dvanaest godištah, u sve vrime od vladanja s Gèrcim boj bijuèi.

Selimir kralj slovinski III. na 562.

Okruni se za kralja dalmatinskoga Selimir, sin rečenoga kralja Svevlada, koi premda svitlosti svete vire neimadiše, bì nadaren mnogim' naravnim' kripostima, to jest, poniznostju, koja ga činjaše od svakoga biti poljubljena; milosèrdjem, koje ukazivaše ne samo svojim neznabožcem, dà li jošter i kèrštnanom, koje neznabožci progonjahu; zašto jih čini doci u svoje domove, i mista, iz kojih bihu iztirani od njegova otca, didah i šukundidah, koju kripost podiljivàše gospodaru i sluzi, bogatu i siromahu jednako, brez ikakva miša i hatara. Prinesè svoje pristolje iz Dioklee u grad Skadar. Kraljevà u Dalmaciji dvadeset godinah, pak podjè s ovoga svita od svojih podložnikah obžaljen puno.

Vladan kralj slovinski IV. na 582.

Posli smèrti kralja Selimira, gòspoda slovinska okruniše za kralja njegova sina Vladana, koi u dobroti, poniznosti, pravdi i ljubezinstvu nadadjè otca svoga Selimira, pravdu svakomu čineći, siromahe pomagajući i ljubeći svoje podložnike, kóga dobrotu bi po svim dèržavam razglašena, i tako mnogi inostranci čuvsí njegovu dobrotu, kakono Bugari, koji bihu od istoga jezika, ma ne od istoga kraljestva, svoja mista ostaviše, i pod njegovo se krilo utekoše. Ovi kralj prinesè svoje pristolje u Solin, koi grad u stara vrimena biaše toliko lip i velik, da se nestidjahu u njemu cesari rimski pribivati. Vladajući dakle Vladan s kraljestvom slovinskim mnogo godinah u miru, ostavi kraljestvo svomu sinu, koi slidi.

Radimir kralj slovinski V. na 639.

Premda prošasti kralji slovinski bihu osvojili svu Dalmaciju do mora, ništánemanje nike gradove oko mora, kakono: Zadar, Šibenik, Trogir, Split i druge po školjím, koji bihu cesaru rimskom' podložni, osvojili još nebihu, dok na svit ne izadjè Radimir, koi od svoga ditinstva biše začeo u svomu opakomu sèrdcu uzeti rečene gradove, i progoniti kèrštjane, koji u njima stáhu. Stupivši dakle Radimir na vladanje slovinsko, dadè naredbu banom i knezovom po svojím dèržavam, da skupe vojsku silnu, i da uzimlju rečene gradove kèrštjanske, i da ne proste staru ni mladu, koi se bude kèrštjanin zvati. Ova prokleta naredba bi od banah bèrzo izpunjena; jer sakupivši vojsku neizbrojenu, udariše na rečene gradove, koji premda se vitežki braniše, sa svim tizim tolikoj sili odoliti nemogoše; nego jedan po jedan bi od Radimira osvojen na silu od vojnikah njegovih, koji kakono vuci kad udare na janjce, sve kèrštjane, koje u gradovim nohodjahu, nemilo kláhu, i svakim' mukam' mučáhu, gradove razoriše a cèrkve i palače popališe. Mnogi kèrštjani progonstvo njihovo pobigoše u špilje planinske, u kojizim pateći strah, glad i žedju pomriše; a drugi pobigoše u Italiju za sahranit i svoj život i viru katoličansku. Mnogi žive pohvatavši, za sužne obratiše, čineći od njih svaku nepodobštinu tako, da im bolje biše poginuti, nego u njihovo sužanstvo upasti, premda bihu od istoga naroda i jezika. U to vrime potribno vladáše svetom cèrkvom papa Ivan IV., Dalmatin rodom, ovi imade veliko milosèrdje svèrhu svojizih pajzananah, i tako otvorivši haznu svete cèrkve, izkupi sve sužnje, koji se u rukuh ovizih neznabožacah nahodjahu, primi i namisti one, koji po svitu bižáhu. Posli smèrti

ovoga kralja prokletoga, kraljevāše četiri od istoga kolina, sve opaćii jedan od drugoga, i zaradi zloće njihove knjige ove, kojim' se služim, njihovih imenah ne meću, nego meću ime petoga, koi slidi, oli biše on istoga plemena, oli od drugoga, znati se istinito nemore.

Svetimir kralj slovinski VI. na 720.

Svetimir, oli kako drugi hoće Zvonimir, stupivši na vladanje slovinsko, nehti u zlu naslidovat' kralje prošaste, zašto tihost i dobrotā, koja s njime rastiše, čini ga pravo dilovati, podložnike, toliko kērštjane, koliko svoje neznabožce ljubiti, i pravdu svakomu činiti. I tako u vrime njegovo kērštjani, koji se bihu po planinam, dubravam i špiljam razbigli, počeše iz jamah izlaziti, koje kralj ovi primi, pomilovā i dadē jim svoja mista, zemlje i kuće, da mogu slobodno stāti i svoj zakon obsluživati. U vrime kralja ovoga hoti milosērdje božje pogledati na ovi narod zaslipljeni i u neznabožtvu otvērdući, otvorivši njihove oči, da vidē svitlost vire prave, nadahnuvši mudroga Konstantina, oliti Cirila, sina Leona Carigradjanina, da podje u Bulgariu, i da slovinskomu narodu pripovida zakon božji: ovi dakle došavši u Bulgariu, obrati na svetu viru veći dio puka bulgarskoga, posli toga zazvan bi od pape, da u Rim dođe, i tako putujući k Rimu, valjadiše, da pridje priko Dalmacie. Tako hoti Bog milostivi, neka slovinski narod i u Dalmaciji poznade i primi zakon Isukērstov, kako i primi po pripovidanju Cirila naučnoga, koga riči toliko kripostne bihu, da u malo vrimena ovi otvērdući u nevirnosti narod poznadē put od spasenja, pošto od istoga kralja bi primljen lipo, i poštovan, koga sin Budimir po hotienju oćca svoga primi sveto kērštjenje i bi na kērštjenju zazvan Svetopelek, to jest: dite sveto. Je li se pako kērstio otac njegov Svetimir, nije li? nezna se temeljito. Posli toga mudri Ciril prinesē u slovinski jezik sve pismo sveto staroga i novoga zakona, kojim se i danas redovnici slovinskoga jezika služe, i pošavši do nekoliko vrimena kralj Svetimir oliti Zvonimir s ovoga svita, na pristolje njegovo uzadjē.

Budimir kralj slovinski VII. na 756.

Obratjenje srićno na viru svetu kralja Budimira i njegovih podložnikah, uzrokovā veliko veselje svemu kērštjanluku, navlastito oću ipapi, koi s Cirilom poslā tri vērstna kardinala, to jest, mudroga Honoria dva druga, da ga utvērde u zakonu božjemu, da se s njime poraduju,

i da ga po običaju rimskomu posvete i okruno. Došavši dakle tri rečena kardinala u Diokleu, gdi ovoga kralja pristolje biše, a drugi govore u Dalmu, koje se misto sada Duvno zove, nemore se izreći s kojim veseljem njih kralj Budimir pričeka, s kakvim li poštenjem u grad uvede, u komu gradu bi od njih posvetjen, i po običaju latinskomu za kralja okrunjen. Posli nego mu kazaše nauk křštjanski, posvetiše dva arcibiskupa i mnoge biskupe njima podložne: jednomu zabilžiše pristolje u Solinu; a drugomu u Dioklei. Solinskomu podložiše biskupe od Splita, Trogira, Skradina, Zadra, Nina, Raba, Ozera i Velje; a diokletanskomu bihu podložni biskupu od Antivara, Budve, Kotor, Dulcinja, Švecia, Škutari, Drivašta, Poleta, Sorbia, Bosonia, Tribinja i Zakulmia. Izvëršivši dakle sva ova rečeni kardinali, vratiše se u Rim, ostavivši mudroga Cirila i s njime mnoge redovnike, koji imadihu po svim dëržavam slovinskim hoditi, pripovidati i nauk křštjanski novim křštjanom kazivati. Kralj Budimir razdili kraljestvo slovinsko u mnoge dëržave, oliti banovine, u koje postavi bane od svoga kolina, da na misto kraljah vladaju, i harače primaju. Kraljeva' je četèrdeset godišta i četiri maseca, pak pun dostojanstva podje s ovoga svita na bolji.

Svetolik kralj slovinski VIII. na 796.

Posli smèrti kralja Budimira bi od dva arcibiskupa i od biskupah dalmatinskih okrunjen u Dioklei Svetolik, sin njegov; i ovi pod krunom neht se ponositi, ni oholiti, i u izpraznoj slavi ponositi; nego kakono pravi naslidnik poniznoga Isusa, ukazà se miran, krotak i ponizan na taj naćin, da od svakoga bi pohvaljen, štovan i poljubljen; jer svakoga milovàše, pravdu ćinjàše, nevoljne i uboge pomagàše za najveće. Sagradi mnoge manastire, u kojizim redovnici hvaljàhu Boga, i křštjanom novim pripovidàhu. Živi pod krunom dvanaest godina, pak podje s ovoga svita kraljevati na nebesim, ostavivši krunu svitovnju svomu sinu, koi slidi.

Vladislav I. kralj slovinski IX. na 808.

Od zlih roditeljah mnogokrat se poradjaju dobri, a od dobrih zli, kako se u kralju ovomu vidi, koi premda od dobra otca biše rodjen; ništanemanje u zloći nadadjè mnoge oćite grišnike, i premda njegovih grihah osobitih knjige ne kažu, kojimi se ja služim; ništanemanje ukazuju, da je bio grišnik veliki i opaki; opako je živio, a opako i

svèršio. Zašto Bog pravedni nemogući njegove zloće podnositi, čini ga lov loveći po gori u jednu jamu s konjem upasti, u kojoj ga ukopà s tilom, može biti i s dušom.

Tomislav, kralj slovinski X. na 812.

Brat ozgor rečenoga kralja, Tomislav imenom, bi za kralja dalmatinskoga od gospode okrunjen, i biskupah posvetjeñ. Ovi nehtì u zloći naslidovati brata svoga; nego dobroga otca Svetolika, čineći dila Bogu i ljudma vèrlo ugodna. Imadè žestok rat s kraljem od Ungarie, koga vojska čestokrat u Dalmaciu slàzi s odlukom, da ju osvoji; ma od kralja Tomislava i njegovih vojnikah bi vazda sramotno iztirana i pod sablju slovinsku okrenuta. Kraljevà sedamnaest godinah, ostavivši krunu ovomu, koi slidi. —

Sebeslav, kralj slovinski XI. na 829.

Sin starji kralja Tomislava, oli kako drugi kažu njegov netjak, imenom Sebeslav, biše uzdignút na pristolje slovinsko; i ovi kralj imadè rat s Gèrcim i s Ungarcim; ma na boju vazda biše srićan; jer Gèrke izsičè pod gradom Skutari (Skadrom) na taj način, da za njegova života već nikada na njega udariti nesmidoše. Ungarci punokrat na njegove dèržave udaraše, paleći sela i varoše brez ikakva milosèrdja; ali kako bi začuli, da je Sebeslav na konja uzjašio i protiva se njima uputio, koliko da bi nebeski gromovi udarili, toliko ih strah njegova osinja biaše; i zato nikada ga dočekati nesmidihu. Imadè dva sina bliznaca, to jest: Razbina i Vladimira, kojizim za dobra života razdili kraljestvo slovinsko. Razbinu dadè sve dolnje strane od morja, a Vladimiru dèržave gornje, to jest: Slavonju, Valakiu, Rasciu i Bosnu; ma do malo vrimena sve slovinsko kraljestvo zajedno se složi, kako će se sada viditi. Živì Sebeslav pod krunom slovinskom dvadeset i četiri godišta, ostavivši istu krunu sinu Vladimiru.

Vladimir I., kralj slovinski XII. na 853.

Budući pošao s ovoga svita Razbin brez poroda, opet se sve kraljestvo slovinsko zajedno sdružì i ostadè pod vladanjem jednoga kralja, to jest: Vladimira, brata Razbinova, i ovi kraljevà dvadeset godinah, bijući boj s Gèrcim, koje razbì na mogo mistah. Imadè za ženu kècer

duke ugarskoga, i to novo prijateljstvo bi uzrok od mira s Ungarcim. Ostavi nakon sebe sina Karamira imenom, i ovoga okruniše za kralja slovinskoga.

Karamir, kralj slovinski XIII.

Malo posli, nego se za kralja okruni Karamir, odvèrže se od njega sva Hèrvatska zemlja, to jest: Lika, Kèrbava i Kotar, dignuvši oružje protiva njemu; oli uzrok od toga nemira biše oštro vladanje kraljevo, oli oholost banah, koji rečenim' dèržavam' vladaše, nehtijući imati nada sobom gospodara, nemože se znati, izvan ovo, da Karamir s njima boj bijući, izgubi glavu; ma razbi odmetnike težko.

Tvèrdoslav, kralj slovinski XIV.

Od ovoga kralja, koi biše sin rečenoga Karamira, drugo se neštije, nego da dodjoše k njemu glavari od Kroacie, moleći ga, da im se smiluje i prosti zloću, koju bihu učinili protiva ocu njegovu Karamiru, ukazujući mu uzdignutja protiva kralju, da nisu mogli podnositi njegovo oštro vladanje i nepravedne uredbe, koje im naredjivaše. Kralj Tvèrdoslav budući dobar i milostiv, primi na milosèrdje, i imadè sve rečene dèržave pod svoju zapovid brez muke i boja, koi pošavši s ovoga svita, ostavi kraljestvo sinu Tolomiru.

Tolomir, kralj slovinski XV.

Ovi kralj biše puno mudar, razuman i dobar; i zato znadè uzdèržati svoje podložnike u miru i ljubavi, nenahodeći se nitko, tko bi od njega zlo rekao, oli pomislio, zašto svakomu pravdu činjaše, ljubljaše svakoga, siromahe tišaše, dajući njima obilate lemozine, pak ostavivši vladanje sinu svómu, počinu u miru.

Pribislav, kralj slovinski XVI.

Kralj Pribislav nehti u dobroti naslidovati otca svoga Tolomira; jer budući velik bludnik i pijanac, za obogatiti bludnice, počè svoje podložnike daviti i njihovo siromaštvo na silu uzimati, i zato na njega svak

mèržaše i zlo od njega govoraše, a navlastito Bošnjaci, koga tegoću podnositi nemogući, odvèrgoše se od njega, poznajući sama svoga bana za glavara i vladaoca od Bosne. Kralj razumivši te glase, veoma se razsèrdi, pak sakupivši vojsku, otidjè na Bošnjake, koji ga s velikom pripravom dočekaše, njegovu vojsku razbiše, a njemu odsikoše glavu, pak tilesinu, za veću pogèrdu, baciše u jednu riku.

Krepimir, kralj slovinski XVII.

Sin kralja Pribislava, koga Bošnjaci posikoše, imenom Krepimir, malo posli nego se okruni za kralja, sakupi vojsku koliko mòžè veću, pak s njome se dila protiva banu bosanskomu i njegovim naslidnicim, za osvetiti otca svoga, i poniziti oholost bosansku. Udari dakle na bana rečenoga i na vojsku njegovu toliko naglo, da ga pridobi, vojsku njegovu izsičè, svù Bosno porobi, popali, gradove osvoji i podložì pod oblast svoju; a one, koji bihu potočnici od smutnje i u dogovoru od uzdignutja protiva ocu njegovu, činì nemilom smèrtju umoriti. Ovi kralj imadiše jednu kècer, koju udadè za jednoga Duku od Nimačke zemlje, i ovi biše rodjak cesarov. Takodjer imadè i sina, komu ostavi kraljestvo dalmatinsko, posli nego kraljevà dvadeset i pet godištah u Dalmaciji.

Svetorad, kralj slovinski XVIII.

Ovi kralj imadè lipo ime; ali dila još lipša, koja odgovoriše imenu; jer biše pravedan, dobar i milostiv, i tako činjaše pravdu svakomu, kakq Bog zapovida; dobre ljubljaše, a Boga za najveće; siromahe pomagaaše u njihovim potribam, koji ga za otca dèržahu. Ne imadè rata ni s kim; zašto uzroka od nemira nedadè nikomu. Ostavi nakon sebe sina, koi stupì na misto njega.

Radoslav, kralj slovinski XIX.

Kralj ovi u dobroti naslidovà dobroga otca Svetorada, bivši u njemu pravèdnost, milosèrdje i ljubav, koje kriposti činjahu ga pravim putem hoditi i kèrštjanski dilovati. U njegovo vrime odvèržè se Lika i Kèrbava od njega, i tako, za podložiti rečene dèržave, bi usilovan skupiti vojsku, i poći na odmetnike, koju, kada sakupi, najposli razdili: prid jednom dila

*

se kralj glavom, a prid drugom pošlà sina Ciaslava, i tako sa svih stranah udarivši na odmetnike, lasno jih pridobiše, izsikoše i mnoge zasuznjiše. Ma kralj Radoslav bivši dobar i milostiv, sve suznje, koje njegova vojska pohvatala biše, čini pustiti, i poći zdrave i vesele u domove svoje, zabranivši vojnikom, da nečine zla nikakva nikomu. Nehtà tako učiniti sin njegov Ciaslav; zašto suznje po vojsci razdili, davši im oblast, da jih mogu prodavati, kako Turke sići i svako zlo od njih činiti. Ovu stvar kada razumiše oni, koji s kraljem bihu, počеше hvaliti Ciaslava, a kuditì njegova otca Radoslava i na njega mèrziti, pak najposli sva ga vojska ostavi i pobižè k njegovu sinu Ciaslavu, ostavivši svoga kralja sama. Videći Ciaslav, da ga sva vojska sluša, ljubi i nasliduje, metnù se u takvu oholost, da se hotì kraljem imenovati i od svojih vojnikah poznavati. Ma ni to mu nebì dosta; nego poslà vojnike, da mu otca ubiju, oli živa k njemu dovedu. Poznavši kralj Radoslav opaku odluku sina svoga, pobižè u planinu, za uteći progonstvo sina svoga nevirnoga. Ali ni tute mirovat' nemožè; jer ga zapaziše i k moru potiraše. Koi, za neupasti u ruke svoga progonitelja, k moru pobižè, u more upliva i vitežki plivajuçi na jedan školjiç izpliva. Hotì tako srića njegova, da blizu toga školjiça jedna mala brodica izjedri, koju kada ugledà siromah Radoslav, puno se obveseli, pak počè mornare zvati i zaklinjati, da ga k sebi primu u ladjicu. Mornari ganuvši se na milosèrdje, k sebi ga uzeše, i metnuše na pèrvi kraj Italie, odkolem se dill put Rima, u komu puno vrimena živi, kako će se viditi malo posli; a oni školjiç, na koi biše izpliva', zavva se „kamen Radoslavov,“ i tako se zove do dneva današnjega.

Pisma od Radoslava.

Još zorica nezabijelila,
Ni danica pomolila lica,
Lastavica ptica zapivala,
Radoslavu kralju pripivala:
„Ustani se, kralju Radoslave!
Zlo ga lega', i zoricu zaspal',
Odbižè te Lika i Kèrbava,
Ravni Kotar do vode Cetine.“ —
Kad je kralju glase razumio,
Ciaslava sina dozivao:
„Ustani se, moje dite drago,
Da kupimo vojsku na sve strane.

Odbižè nas Lika i Kèrbava,
Plemenita Hèrvatska dèržava,
I vas Kotar do vode Cetine,
Bog će dati, da će dobro biti.“ —
Kad je sinak bàbu razumio,
Silenu je vojsku sakupio,
Mlade pišce i bèrže konjike,
Dalmatine po izbor vojnike.
Lipo ga je bàbo svitovao:
„Ciaslave! drago dite moje,
Uzmi, sinko, polovicu vojske,
I prid vojskom podji na Hèrvate.

Ako tebi Bog i srića dade,
Da dobiješ, bana Selimira;
Nemoj palit' sélah ni varošah,
Ni prodavat' sužnje u Latine.

Ti uzimlji Kèrbavu i Liku,
Tvoje majke zavičaj i diku;
Ja ću sinko Kotar do Cetine;
Ali neću robiti krajine.

Odtolem se vojske podigoše,
Udariše kraljeve borije,
Pivajući i popivajući,
Vince pijuć, konje igrajući.

Jedna vojska oðè u Kotare,
Prid njome je kralju Radoslave;
Druga, pobre, podjè na Hèrvate,
Prid-njome je dite Ciaslave.

Malo vrime postojalo biše,
Razbi dite bana Selimira,
I njegovu vojsku svukoliku.

Pali sela i bile varošè,
Siće, kolje malo i veliko,
Sužnje hvata, po vojsci jih dili,
Nehći slušat' starca babe svoga.

Kotarci se sami pridadoše,
Radoslavu kralju pokloniše;
Al' je njemu loša srića bila,
Zašto ga je vojska odbignula;

Jer jim nedà robiti Kotare;
Ni svlačiti cèrkve ni oltare,
Ni prodavat' sužnje u Latine,
Ni ljubiti Kotarke divojke.

A ni to jim dosta nebiaše;
Radoslavu krunu ugrabiše,
Ciaslava kraljem okruniše,
Ej neviro! nigdi te nebilo.

Kad se dite krune dobavilo,
Pustì mlade po vojsci telale,
Da telale od jutra do mraka,
A od mraka do bijela danka:

„Tko uhvati starca bàbu moga,
Ol' uhvati, ol' donese glavu,
Čestita ću njega učiniti,
Na divanu samnom će siditi.“

To razumi sluga Milutine,
I uzimlje dvanajest delijah,
Pak otidjè u Kotare ravne,
Radoslavu da odsiće glavu.

Dozivilje ga Vila posestrima
S Velebita visoke planine:
Zlo ga sio, kralju Radoslave!
Eto na te dvanajest delijah.

Prid njimi je sluga Milutine,
Sada će te pogubiti, starče!
U zao čas si sina porodio,
Koi ište rusu glavu tvoju.

Kad je kralju rići razumio,
On pobizè k moru niz Kotare,
U sinje je more uplivao,
Na studenu stinu izplivao.

Ah moj Bože! čnda velikoga,
Da je komu pošlušati bilo,
Kako starac sinka proklinjaše
Usrid mora, na stini studenoj:

„Ciaslave! drago dite moje,
Puno sam te u Boga prosio,
I Bog mi te darovao biše,
A sad hoćeš, da pogubiš bàbu,

Hodi tamo, drago dite moje,
Sinje tebe proždiralo more,
Kakono će proždriti i mene,
Na kamenu usrid sinja mora.

Višje tebe sunce pomèrčalo,
Nad teбом se nebo otvorilo,
Iz neba te strile udarile,
Zemljica ti kosti izmećala.

Ne ostalo od tebe poroda,
Ne bila ti srića na oružju,
Ljuba ti se u cèrno zavila,
Bèrzo tebe poželio bàbo.

Dalmacijo, veće nerodila

Rujnim vinom, ni bilom pšenicom;
Jer sin hoće da pogubi bābu,
Svoga bābu, kralja Radoslava.“—

Istom tako starac besideći,
I niz obraz suze prolijući,
Ormanica šajka izjedrila,
U njoj bihu latinska gospoda.

Zaklinje jih starče Radoslave
Nebom, zemljom, suncem i misecom,
Da ga primu u djemiju svoju,
Da ga metnu u zemlju Latinsku.

Latini su sèrdca milostiva,

Milostiva i Boga bojeća;
Primiše ga u djemiju svoju,
Baciše ga u zemlju Latinsku.

Odè starac k Rimu bijelomu,
Oženi se Rimkinjom divojkom;
Rimkinja mu sina porodila,
Porodila mlada Petrimira.

Kada li je dite ponaraslo,
Oženi se Rimkinjom gospojom;
Lipo mu je čedo porodila,
Pavlimira, kralja slovinskoga.

Ciaslav, kralj slovinski XX.

Malo posli, nego se okruni Ciaslav za kralja dalmatinskoga, udari silna vojska ugarska na Bosnu, dèržavu njegovu, koju porobl, popall i mnogu kèrv prolì; ove jadne glase kada Ciaslav razuml, odmah vojsku sakupi, s njom hitro podjè u Bosnu, u kojoj našavši vojsku ugarsku, sèrdito i naglo na nju udarì, i sve jih pod sablju okrenù. Prid vojskom biše vèrstan gèneral imenom Kiš, a druzi govore Vladislav, knez ugarski; ovoga posicè Tihomil, njegov sluga, koi biše od njega po-biga' i kralju se Ciaslavu utekao. Ma tko zlo čini, neka se dobru ne náda; a ovo se dogodi kralju Ciaslavu, koi biše svoga otca protirao, ugrabivši nepravedno kraljestvo njegovo; jer bèrzo imadè pokaranje od gospodina Boga na način ovi: kada razuml žena generala gori ime-novanoga, da je poginuo od vojnikah kralja dalmatinskoga, otidjè prid kralja ugarskoga, klečè prid njim, počè suze prolivati, i moliti ga, da joj dade vojsku, i da ée ona glavom poći prid vojskom protiva Ciaslavu, za osvetiti muža svoga. Kralj na njezine suze smilovà se i dadè joj voj-sku, i otidjè s njome u Bosnu; ma toliko mudro, da za nju nitko od dalmatinske vojske znati nemožè. Ciaslav medjuto nebojeći se nikoga, provodjaše dobro vrime po planinam i dubravam lov loveći; ali se siro-mah neositjaše, od kuda ga mogaše zmija ujisti, i na njega udariti, kako i udarì; jer našavsi ga Ungarci s malo družine u jednoj dubravi, u kojoj lovljaše smèrt sám sebi, na njega udariše, družinu izsikoše, a njega uhva-tivši živa, pridaše u ruke jedne žene mnogo razsèrdjene i ožaloštjene, koja od jutra do mraka svakim' ga mukam' mučaše. Najprij čini mu uši i nos odrizati, pak živa u jednu riku baciti. I tada Dalmacia, izgubivši

kralja svoga brez poroda, bi od samih banah vladana; ma podnesè veliku tugu, žalost i progonstvo, dok opet, svoga kralja nesteèè.

Radoslav, otac ovoga kralja nesriènoga, nahodeći se u Rimu, i razumivši zle glase od Ciaslava, da se neutèrne kolino kraljah slovinskih, budući udovac; oženi se jednom vladikom rimskom, s kojom imadè sina, imenom Petrislava, koi posli smèrti otca svoga uzè rimsku gospoju za ženu, i s njome imadè Pavlimira. Ovi Pavlimir bi èudnovatom lipotom narešen tako, da u njegovo vrime lipši se mladić u Rimu ne nahodjaše, i zaradi njegove lipote od Latinah bi prozvan „bello“, a to èe slovinski reći: lip. U to isto vrime podjoše Saraceni u Dalmaciju, svu je porobiše, i zla neizreèena uèiniše; koje zlo videći gospoda slovinska, želeći se od njega osloboditi, počeše medju se zboriti, da kralja uèine, koi èe jih braniti od njihovih neprijateljah; i poznavši, da reèeni Pavlimir, koi se u Rimu nahodjaše, biše od kolina kraljah dalmatinskih, poslaše po njega poklisare, moleći ga, da se dostoji doći i njihov kralj biti. Pavlimir premda zato nemaràše, sasvim tizim, promišljajući tužno stanje svoga naroda, primi molbu njihovu, i uputi se put Dalmacie s pet stotinah svojizih delijah, koji od njegova dvora bihu, s kojizim' dodje u Tribinju, za okruniti se kraljem slovinskim.

Pavlimir, kralj slovinski XXI.

Izreći se nemòre, s kolikim veseljem Tribinjani primiše Pavlimira, s kolikom li prišom bani, knezovi i ostala gospoda uputiše se put Tribinja, za okruniti, i pozdraviti svoga gospodara; sasvim tizim nadjè se jedan ban od Rascie, komu Ljutomir ime biše, òvi niti dodjè, niti mu se pokloni; nego što je gorje, ma po njega, kako èemo bèrzo viditi, ukazà se kralju oèiti protivnik i neprijatelj glavni. Okrunivši dakle slovinska gospoda svoga kralja Pavlimira s velikim veseljem, vrati se u svoje dèržave, primivši od njega naredbe za uzdèržati kraljestvo potribno. Posli toga kralj naredi, da se sagraði ukraj mora jedan grad lip i jaki. Kad bi dospiven, zazvà se Dubrovnik, cića dubrave, koja ondje rastiàše; i u ovomu gradu zapovidaju vlastela dubrovaèka. Dospivši grad reèeni, podižè se s vojskom velikom u Rasciu protiva banu Ljutomiru, i našavši ga s vojskom kod mista, koje se zove Vaska, udarì na njega, vojsku mu razbi, a banu glavu odsièè, i za uspomenu od ovoga junaètva, na mistu od mejdana sagraði cèrkvu svetoga Petra, i više cèrkve uzidà grad, koga zazvà svojim priimenkom bello. Osvoji Rasciu svukoliko, i ponizi svoje neprijatelje. Posli toga povrati se u Tribinju, gdi do malo vremena život svèrši.

Pisma od Pavlimira.

Ljuto cvile slovinska gospoda,
Kako cvile, do neba se čuje,
Dozivilje jih Vila iz planinah,
Ter je njima tiho govorila:
Što cvilite, slovinska gospodo!
Koja vam je velika nevolja?
Ali su vas Gèrci porobili?
Ali vas je kuga pomorila?
Govore joj slovinska gospoda:
Muči Vilo! múkom zamuknula,
Niti su nas Gèrci porobili,
Niti nas je kuga pomorila;
Ali nam je cviliti nevolja;
Jerbo ima trideset godinah,
Odkada smo kralja izgubili;
A drugoga nismo učinili.
Nit' ga, Vilo, okrunit' možemo;
Jer se bani pogodit' nemogu,
A od kralja roda neimade,
Koga bismo za kralja obrali.
Bila Vila njima govorila:
Nebojte se, slovinska gospodo!
U Rimu je dite Pavlimire,
Od kolina kralja slovinskoga.
U lipoti svakoga nadlazi,
Još i mlade Rimkinje divojke,
Jakost, mudrost u njem se nalazi,
Bit' će dika slovinske gospode.

Poklisare u Rim odpravite,
Ter za kralja njega učinite,
On je unuk starca Radoslava,
A sinovac kralja Ciaslava.
Kad gospoda Vilu razumiše,
Poklisare u Rim odpraviše;
Dovedoše mlada Pavlimira,
U Tribinju njega okruniše.
Svi dodjoše bani na veselje,
Svi dodjoše, i pokloniše se;
Nehtì doći bane Ljutomire,
Nehtì doći, ni pokloniti se.
To je kralju vèrlo mučno bilo,
Silenu je vojsku sakupio,
Ter otidjè gori u Rasciu,
U dèržavu bana Ljutomira.
Lipo ga je bane dočekao,
S trijest hiljád' svojih vitezovah,
Tu udari konjik na konjika,
Sve po izbor junak na junaka.
Tu se težka kèrvca prolivaše,
Do nebesah jadan glas čujaše:
Vriska konjah, a jauk janakah,
Sve ditićah i mladih momakah.
Namiri se kralju Pavlimire
Na mladoga bana Ljutomira,
Od bedrice čorde povadiše,
Ter se britkim' čordam' udariše.

Bog pomožè kralju Pavlimiru;
Jer je banu glavu odsikao.
Ovako se svakomu zgodilo! —
Gdi nesluša mladji starijega:

Tješimir, kralj slovinski XXII.

Posli smèrti Pavlimira kraljica, žena njegova, porodi sina imenom Tješimira, koga još u zibci za kralja okruni; ali zaludu, zašto bani nehtiući imati gospodara svèrhu sebe, za kralja ga poznati nehtiše, izvitujući se s ovim razlogom: da se nepristoji slavnomu narodu imati dite brez razuma za kralja svoga, i tako sve dèržave, izvan Tribinja i Dubrovnika, od njega se odvèrgoše. Vidivši dakle kraljica, da na silu nemore učiniti ništa, imadè veliko ustèrpljenje, dok neuzdižè Tješimira, koi došavši na godišta od ženitbe, činì, da uzme za ženu kècer Cidomira, bana od zemlje Hèrvatske, to jest: od Like, Kèrbave i Kotara. Ova sva tri mista biahu tada podložna rečenomu banu. Imadè Tješimir sa svojom zaručnicom dva sina, to jest: Prelimira i Krešimira; ovoga mladjega poslà didu njegovu Cidomiru, banu ozgor rečenomu, moleći ga, da mu pomoć dade, za priuzeti dèržave one, koje ga za kralja neçe da poznaju. Cidomir prignu se na molenje kralja Tješimira, zeta svoga, sakupi vojsku veliku i š njome udari na dèržavu bosansku, koju osvoji, prolivši kèrv mnogu, i dadè je svomu unuku Krešimiru, da š njome vlada i upravlja. Do malo danah podjè s ovoga svita did njegov Cidomir, i neimadući sinovah, ostavi banovinu svomu unuku Krešimiru, koi imadući tolike dèržave pod sobom, učinì se puno velik i moguć. Kralj Tješimir skupivši vojsku, koliko možè veću, sa stariim sinom Prelimirom udari na dèržavu Prevalitansku, pobì se s banom od rečene dèržave, pogubi bana, vojsku mu izsičè i svu njegovu dèržavu osvoji. U to isto vrime Gèrci osvojiše Rasciu, i iztiraše bana od Rascie, koi videći, da nije moguć s Gèrcim boja biti, uteče se kralju Tješimiru, i pokloni mu svu svoju banovinu, ako mu je bude baštalo izmaknut' iz rukuh gèrèkih, obećajući se dati mu pomoć, koliko je moguće. Kralj Tješimir dobrovoljno primì bana od Rascie, ženu, sinove i kèceri njegove, davši jim mista i vladà njih, kako jim se pristojàše. Imadiše ovi ban jednu kècer izmedju ostalih toliko lipu, da se izreći nemoğaše, koju ugledavši Pavlimir, sin kralja Tješimira, zaljubi se u nju, i uzè ju za ženu; pak uzamši vojsku, i bana, tasta svoga, otidjè u Rasciu, u kojoj sve Gèrke izsikavši, osvoji je u malo vrimenta, i ostavi tasta svòga, da vlada rečenom dèržavom; ma da kralja u napridak on i njegovi sinovi budu poznavati za svoga gospodara, i njemu njegovo odgovarati. Medjuto pošavši Tješimir s ovoga svita, ostavi kraljestvo sinu starijemu.

Pisma od kralja Tješimira.

Goji majka sinka malenoga,
U Tribinju gradu bijelomu,
Goji ona sivoga sokola,
Po imenu kralja Tješimira.
Kad ga majka odgojila biše,
Izprosi mu gizdavu divojku,
Lipu kćercu bana Cidomira,
U Nadinu gradu bijelomu.
Gizdave mu svate sakupila,
Sakupila gospodu slovinsku,
Od mila je suze prohivala,
Ovako je njima govorila:
Poslušajte, gospodó svatovi!
Vi po izbor bani i knezovi,
Kad dodjete u Kotare ravne
K bijelomu dvoru divojčinu,
Pazite mi sinka Tješimira,
Koino je jedinak u majke,
Zdrava mi ga natrag povratite,
I divojku mladu dovedite.
Kotarci su ljudi siloviti,
Vi nemojte š njima vino piti,
U vinu jih kažu kavgadžije,
Kavgadžije, težke mejdandžije.
Donit' će vam vina trolitnjega,
I rakije od devet godinah,
Pazite se bana od Nadina,
Vi nepijte brez vodice vina.
Svatovi se na noge skočiše,
Svoje bërze konje posidoše,
Otidjoše svati po divojku,
Vukosavu po izbor Kotarku.
Zdravo svati došli do divojke,
Do divojke i njezine majke,
I zdravo se natrag povratite,
Vukosavu mladu dovedoše.

Malo vrime postojalo biše,
Lip je ona porod porodila,
Porodila sinka Prelimira,
I za njime mlada Krešimira.
Kad li bihu dica ponarasla,
Bábo im je tiho govorio:
Sinci moji, dva siva sokola!
Poslušajte vašega babajka.
Ovo ima puno godinicah,
Odkad mene kraljem učiniše,
I na glavu krunu postaviše,
U Tribinju gradu bijelomu.
Za kralja me bani nepoznaše,
Nepoznaše, nit' se pokloniše;
Već vas molim, moji sokolovi,
Osvetite vašega babajka.
Krešimire! drago dite moje,
Nu! osedlaj dobra konja tvoga,
Ter otidji k banu Cidomiru,
K didu tvomu, prijatelju momu.
Ljubi njemu skute i kolina,
Moli, sinko, bana gospodina,
Nek ti dade vojsku nebrojenu,
Ter otidji na Bosnu ponosnu.
Pogubi mi bana bosanskoga,
I osvoji otčevu dèržavu
Do Dunaja studene vodice,
Koja teče posrid Ungarije.
Prelimire, drago dite moje!
Nu sakupi mlade Tribinjane,
Cèrnogorce i sve Hercegovce
Do Cetine studene vodice.
Pogubi mi bana od Dulcinja,
I osvoji otčevu dèržavu
Sve do ravne zemlje Bulgarije,
Bulgarije i do Romanije.

Sinci moji, nebili prokleti,
Dones'te mi dvi glave junačke:
Jednu glavu bana dulcinjskoga,
Drugu glavu bana bosanskoga.
Nek se svíste po svitu krajine
Od slovinske zemlje banovine,
Što će reći kralja neslušati,
Neslušati, nit' se pokloniti.
Kada dica bābu razumiše,
Svoje bērze konje posidoše,
Prelimire kupi Tribinjane,
Černogorce i sve Hercegovce.
Podjē s vojskom Dulcinju bilomu,
Udari se s banom od Dulcinja;
Ali banu loša srića biše;
Jer mu rusu glavu odsikoše,
Pak otidjē s vojskom u Rasciju,
Da pogubi bana od Rascije,
I osvoji otčevu dēržavu
Sve do ravne zemlje Bulgarije.
S njim se bane pobit' nesmidjaše,
Već mu šalje mite i darove,
I daje mu kćercu za ljubovcu;
A on njemu svu Rasciu ravnu.
Ali mlado dite Krešimire,
On otidjē k banu Cidomiru,
Ljubi njemu skuta i kolina,
Ter je njemu tiho govorio:
„Ah moj dīdo, bane Cidomire,
Ovo ima mnogo godinica,
Odkad moga bābu okruniše
U Tribinju gradu bijelomu.

Za kralja ga bani nepoznaše,
Nepoznaše, nit' se pokloniše;
Već te molim, dīdo! dobro moje,
Da mi dadeš vojsku nebrojenu.
Ja ću poći u Bosnu ponosnu,
Pogubit' ću bana Selimira;
Osvojit' ću otčevu dēržavu
Do Dunaja vodice studene.“
Štogod pita dite Krešimire,
Štogod pita, to mu bane daje:
Dadē njemu vojsku nebrojenu,
Podjē s njome na Bosnu ponosnu.
Dočekā ga bane Selimire
Niže Jajca, nasrid polja ravna,
Tu se bojna kopja položiše,
I svijetle čorde povadiše;
Tu udari junak na junaka,
Ter se biše od jutra do mraka;
Al' je banu loša srića bila,
Njegova je vojska izginula.
Sām utečē bane Selimire,
Sām utečē u luge zelene,
A nebi ga ni on utekao,
Veće ga je mērkla noć otela.
Posli toga boja žestokoga
Svu je ravnu Bosnu osvojio
Do Dunaja studene vodice,
Koja teče posrid Ungarije.
Onda bilo, sad se spominjalo.
Tko me čuje, na čast neka mu je.

Prehimir, kralj slovinski XXIII.

Budući Prelimir sabljom u ruci osvojio mnoge dēržave slovinske, svi bani, knezovi i gospoda ostala, za pokloniti se njemu, dodjoše, spoznavši ga za svoga kralja naravnoga. Ovi kralj imadē četiri sina, to jest: Hvalimira, Boleslava, Dragislava i Svevlada, i bojeći se, da posli

smèrti njegove nebude medju sinovim nemir i nesklad, za dobra života razdili njima kraljestvo na četvero i svakomu sinu dadè svoj dio. Živi godinah mnogo i dočekà velike starosti, vidivši unuke sinovah svojizih.

Krešimir, brat njegov, imadè jednoga sina, imenom Stipana, i ovi Stipan izvan sinovah zakonitih imadè sa svojom bludnicom jednoga sina naravnoga, to jest: kopilana, imenom Legleta. I ovi, kad narastè, pobizè iz Bosne u Tribinj k Boleslavu svomu rodjaku; jèr nebivši sin zakoniti Duke Stipana, biše od svoje bratje zlo gledan i prognat. Boleslav ga lipo primi i čini ga oženiti s jednom lipom gospojom, kojoj ime biše Lorica, i s ovom Loricom imadè sedam sinovah, svih sedam žestokih lavah. Sinovi dakle kralja Prelimira vladahu njegovim kraljestvom, svaki u dèržavi svojoj; ma opako vladaše, opako im se i dogodi; zašto narod i gospoda slovinska nemogući podnositi njihova ostra, nepravedna i ohola načina od vladanja, odlučiše pogubiti njih i dicu svukoliku njihovu. I kako odlučiše, tako učiniše, nagovorivši gorè rečenoga Legleta kopilana i sinove njegove, da otidju potajno po svim dèržavam, u kojizim ova bratja vladahu, i da nagovaraju puke proti njimam, za izkoreniti njih i dicu njihovu, i to sve bi učinjeno u jedan dan odredjeni od rečenoga kopilana i sinovah njegovih. Pobivši sve sinove kralja Prelimira i svu dicu njihovu, što se godir mužka nahodjaše, izvan što po milosti božjoj uteče jedno dite mužko, komu Silvestar ime biše, s materom svojom u Dubrovnik, i ovi posli nekoliko godinah bi za kralja dalmatinskoga, kako ćemo viditi sada.

Silvestar, kralj slovinski XXIV.

Pobivši rečeni mulan sve sinove kralja Prelimira, učinì se kraljem od rečenih dèržavah. Ma Bog svemogući, koì neostavlja zločince nepokarane, hoti pokarati rečenoga ubojicu, njegove sinove i sve ostale, koji su bili dionici od njihove smèrti, poslavši na nje žestoku kugu, koja jih pomori svekolike, da neostà ni jedan. Ovo pokaranje videći puk slovinski i poznavši, da ih Bog kara zaradi ubojstva, koje bihu učinili, ubojaše se veoma, pak učinivši više, odrediše zvati Silvestra, koì s materom biše utekao u Dubrovnik, da ga za kralja okrunè, i tako učiniše. Kralj ovi puno dobar biše i Boga boječ; kraljevà u miru, ni s kim rata neimadući i ostavi nakon sebe sina, koga Dalmatini za svoga kralja okruniše.

Tudjimir, kralj slovinski XXV.

Kralj ovi neimadè rata ni s kim, i zato se od njega drugo nekaže, nego da je metnút za kralja dalmatinskoga, i da je svojim podložnikom dobar i pravedan bio, kóga sin, posli njegove smèrti, stadè za kralja slovinskoga.

. Hvalimír, kralj slovinski XXVI.

Tri sina imadè kralj ovi: Petrislava, Dragimira i Miroslava, i zašto sva tri jednako ljubljaše, nehti, da ostane kraljestvo na jednomu; nego ga razdílì na troje, davši svakomu sinu svoju dèržavu, da njome vlada i upravlja, nepoznajući nad sobom gospodara nikakva. Dogodi se potli toga razdilenja, da zaželi Miroslav pohoditi brata svoga Petrislava i tako hotijući izpuniti želju svoju, uputi se priko skadarskoga jezera u jednoj malenoj ladjici. Ma udarivši na njega vitar i zlo vrime iznenada, utopi se sa svim', koji š njime bialu, i pošavši s ovoga svita brez poroda, njegov brat Petrislav imadè dèržavu njegovu. Ovi Petrislav imadè sina Vladimira imenom, koi bi okrunjen za kralja slovinskoga.

Vladimir II., kralj slovinski XXVII. na 1006.

Izvan čudnovate lipote tilesne, kojom naresi narav kralja ovoga, biše narešen od Boga svim' kriptostimam duhovnim' tako, da u ljubavi, dobroti i svakomu dilovanju kèrstjanskomu neimadè sebi prilična. Do nekoliko vrimena kralj bulgarski, Samuel imenom, učini protiva njemu rat, i došavši s jednom silnom vojskom, udari na Vladimira, i na dèržave njegove. Ma videći Vladimir, da se protiva tolikoj sili opriti nemože, nesmidè ga dočekati, ni pobit' se š njime; nego s ono malo vojske, što s sobom imadiše, pobižè u planinu, u kojoj nahodeći se ninoge zmiije puno ljute, počèše klati vojsku njegovu, koje zlo videći Vladimir, izmoli u gospodina Boga, da nikoga u napridak ujisti nemogu. I tako u rečenoj planini ni sada zmiije nekolju nikoga (?) po dostojanstvu kralja Vladimira, velikoga sluge božjega. Videći dakle Samuel, kralj bulgarski, da mu u planini nahuditi nemogaše, počè ga moliti, da sádje s njime besiditi od stvarih od kraljestva njegova, lažući mu i dajući tvrèdu viru i Boga jamca, da će se s njime pomiriti, i da mu neće učiniti zla nikakva. Vladimir budući pun dobrote, neznadući, što će reći nevira, ni privara, sádje s planine, koga Samuel imavši u rukuh, svezana poslà ga u Bulgariu i

čini ga postaviti u tamnicu; pak porobivši svu gornju Dalmaciju povrati se u kraljestvo svoje s jednim mnoštvom robja, koje biše zarobio. Ovi kralj imadiše kćer, Kosaru imenom, i ova biše vrlo dobra i Boga bojeća, čineći mnogu ljubav siromahom, navlastito sužnjem u tamnici, koje često pohodjaše, dileći im lemozine mnoge i odiću njihovu perući, i svaku ljubav pokazujući. Čineći dakle Kosara običajna dobra sužnjem u tamnici, dogodi se, da ugledà u jednoj mračnoj tamnici siromaha Vladimira, kralja dalmatinskoga, mladića puno lipa, pristala, i ponizna, koga dobro razgledavši ulizè joj u volju, i zaželi ga imati za svoga zaručnika. Vrativši se dakle k dvoru svomu, ulizè prid otca Samuela, klečè na kolina i počè ga moliti, da joj Vladimira daruje za svoga zaručnika. Premda sèrdce Samuelovo biše vazda tvèrdo, ljuto i nemilostivo, navlastito prama sužnjem; ništanemanje, zašto Kosaru vèle ljubljaše, dopusti joj milost, koju željaše, i tako udilj čini izvesti Vladimira iz tamnice, obuče ga u kraljske haljine, povrati mu sve dèržave, koje biše nepravedno oteo, čini ga vinčati s Kosarom i poslà ga vesela, u kraljestvo svoje. Ma posli niko-liko vrimena umri Samuel, tast njegov, i stadè za kralja bulgarskoga Radomir, sin Samuelov, koi učini rat protivu Basiliju, cesaru carigradskomu, koga vojsku na puno mistah izsičè, dèržave porobi i popali sve do Carigrada. Videći cesar Basilio, da ga nemože pridobiti i bojeći se, da mu Carigrada neosvoji, iskaše sve načine, kako bi ga pogubio, i nahodi način ovi: šalje mudre poklisare podmuče k rodjaku kralja Radomira, komu Vladislav ime biše, moleći ga, da po koi način smakne kralja Radomira, obećavši mu dati kraljestvo od Bulgarie, i tako lipo znadoše rečeni poklisari reći i nagovoriti, da se ovi nevirnik prignuè učiniti sve ono, što željahu poklisari rečeni. I tako otišavši jedan put u lov kralj Radomir, otidje s njime i proklèti Vladislav, rodjak njegov, koga u gori, našavši lipu prigodu, posičè, za imati kraljestvo njegovo. Ma bojeći se Vladimira, kralja dalmatinskoga, koi biše zet kralja Radomira, namisli na privari ubiti i njega, i za izvèršiti opaku misa' svoju, poslà poklisare kralju Vladimiru, da se dostoji doći na medjaš od Bulgarie, za zboriti s Vladislavom, novim kraljem od Bulgarie, od stvarih korisnih, za živiti u skladu i miru. Vladimир poznajući zloću opakoga Vladislava, da o neviru nastoji, odgovori poklisarom, da na sastanak doći neče; jer se boji privare kralja bulgarskoga, koi je njegova šuru, a svòga rodjaka pogubio, i njegovo kraljestvo nepošteno ugrabio. Videći proklèti Vladislav, da ga po ovomu putu nemožè privariti, iste načine druge, za imati ga u ruke, nahodi dva hrišćjanska biskupa, vladike, oliti patriarke, u zakonu i dilim sebi prilične, i kazà im svu paklenu odluku svoju, pak uzamši križ, dadè im ga u ruke i rečè: Otidjite k Vladimiru, pokažite mu križ ovi i recite, da sam

se na njemu zakleo, da mu neću nikakve privare učiniti. Ovi naslidnici Focia nevirnoga učiniše, što im njihov kralj naredi, i došavši prid Vladimira, prikazaše mu križ kralja bulgarskoga i zakletvu, koju biše na križu učinio. Scineći siromah Vladimir, da misnici, a navlastito biskupi, lagati neznadu, uputi se s njima put medjaša bulgarskoga, na koi došavši, uvedoše ga u jednu cèrkvu, u kojoj bihu vojnici kralja bulgarskoga, od istoga odredjeni, da ga u njoj ubiju, kako i ubiše. A misto, gdi ga ubiše, zove se Preslava, u komu mistu učini mnoga čudesa njegovo tilo sveto; ali nebi dostojno, da u njemu pribiva ovo blago nebesko; zato biše od kraljice Kosare prinešeno u Krean, gdi ovoga svetoga kralja biaše pristolje i bi ukopano u cèrkvi blažene Gospe, gdi se i sada cilo nahodi, čineći čudesa mnoga. Kraljica Kosara ulizè u manastir, učinivši se kaludjerica, gdi živi i umri sveto. Prokleti Vladislav ubojica, posli kako pogubi ovoga slugu božjega, udilj počè uzimati mista i gradove njegove, i nahodeći se jednu večer pod gradom Dračom, koga biše obsidnuo, za večerom ugleda svetoga Vladimira s mačem u ruci, i težko se pristrašivši, počè zvati vojnike, da ga dodju pomoći; ali prija, nego dodjoše, nadjoše ga mèrtva.

Pisma od kralja Vladimira.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gorko cvili sužanj Vladimire
U' tamnici kralja bulgarskoga,
Gorko cvili, danak proklinjaše,
U koi se na svit porodio.
Scini jadan, da nečuje nitko;
Al' to čuje Kosara divojka,
Lipa kćerca kralja bulgarskoga,
Koi biše roda slovinskoga.
Pita njega Kosara divojka:
Što je tebi, moj sužnju nevoljni!
Ali ti je majka omilila,
Ali ti je žao zavičaja?
Ali ti je gládak dodijao?
Al' tamnica jadna kuća tvoja?
Al' na noguh negve do kolinah?
Al' na rukuh težke lisičine?

Al' si čuo, moj sužnju nevoljni!
Da s' udaje virna ljuba tvoja,
Ter proklinje danke i godine,
I staricu jadnu majku tvoju.
Govori joj sužanj Vladimire:
Prodji me se, Bulgarko divojko!
Nije meni žao zavičaja,
Niti mi je omilila majka,
Nit' je meni gládak dodijao,
Ni tamnica jadna kuća tvoja,
Ni na noguh negve do kolinah,
Ni na rukuh težke lisičine,
Nit' s' udaje virna ljuba moja;
Jer se dosad nisam oženio,
Niti ću se jadan oženiti;
Jerbo ću ti bërzo poginuti

U tamnici kralja bulgarskoga
Samuela, da ga Bog ubio!
Na viri je mene privario,
U tannicu tamnu postavio.
Još mu veli Kosara divojka:
Tà reci mi, moj sužnju nevoljni,
Od kuda si? od koje li zemlje?
Od koga li roda i plemena?
Govori joj dite Vladimire:
Ja sam sužanj od Hercegovine,
Dvorio sam kralja slovinskoga
U Tribinju gradu bijelomu.
Što me pitaš za rod i za pleme,
I to ću ti poviditi pravo:
Ja sam, seko, roda gospodskoga;
Al' sam sužanj kralja bulgarskoga.
U mene je blago nebrojeno,
Moja bi me izkupila majka;
Al' me kralju neda na odkupe
Nego ište rusu glavu moju.
Tišila ga Kosara divojka:
Nemoj cvilit', moj sužnju nevoljni!
Ja sam kćerca kralja bulgarskoga
Samuela, gospodara tvoga.
Razplitat' ću žute kose moje,
Ljubit' ću mu skuta i kolina,
Noge ću mu suzam' polivati,
Živim ću ga Bogom zaklinjati,
Da te pusti iz tamnice tamne,
I pošalje staroj majci tvojoj,
Nek se tvoja obveseli majka,
Kad ugleda Vladimira sinka.
Pak odšetà bilu dvoru svomu,
Ter se sama sobom razgovara:
„Što sam godir vidila junakah
Slovinskoga roda i plemena,
Ja nevidih lipšega junaka,
Ni lipšega, ni pristaliega,
Nit' ga može poroditi majka,
Od mladoga sužnja Vladimira.“ —

Pak ulizè u dvore bijele,
Ljubi bàbi skuta i kolina,
Noge mu je suzam' obllivala,
Ovako je bàbi govorila:
Daruj meni sužnja Vladimira
Za mojega virna zaručnika,
A tako ti svitle krune tvoje,
I tako ti sinka Radomira.
Čini mi se, moj mili babajko,
Da će biti roda gospodskoga,
Dvorio je kralja slovinskoga,
Lipo zbori, ponizno govori.
Oprosti ga iz tamnice, bàbo!
A tako ti sèrdca konja tvoga,
I tako ti britke čorde tvoje;
Jer je lipo momče Hercegovče.
Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
Nije ono momče Hercegovče;
Već je ono kralju Vladimire.
Ja nemogu drugo učiniti,
Valja mi ga tebi darovati,
Sva je tvoja slika i prilika,
Slavi njega Kèrbava i Lika.
Kad razumi Kosara divojka,
Da će biti kraljica slovinska,
Od dràgosti suze prolivaše,
Svomu bàbi ruke celivaše.
Od tamnice ključe uzimala,
Tamnici je vrata otvorala,
Vladimira sužnja dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:
Ustani se, kralju Vladimire!
Ter otari gorke suze tvoje,
Evo tebe zaručnica zove,
Lipa kćerca kralja bulgarskoga.
Kad je sužanj riči razumio,
Niz obraz je suzam' oborio,
Blagoslivlje Kosaru divojku
Veće, nego svoju milu majku.

Pak izadjè iz tamnice tamne,
I otidjè k dvoru divojčinu.
Lipo ga je taste dočekaò,
Za zdravlje se s njime upitao.
Zove k sebi bugarske terzije,
Da mu kroje sa zlatom haljine.
Oblači ga u skèrlet i zlato,
Sínù sužanj kano sunce žarko.
Plemenit je sobet učinio,
Gospodu je na sobet sazvaò,
Vinča njega s Kosarom divojkom,
Povratì mu krunu i kraljestvo.
Tu veselje veliko biaše,
Nemože se, pobre, reći više:
U dvoru su bubnji i svirale;
A prid dvorom divno kolo igra.
U kolu su Bugarke divojke,
Kolo vodi seka Kosarina,
Lipe ona pisme izvodila,
Svaku pismu sèki pripivala.

Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bugarskoga,
Kako svóga zeta celivaše,
Celivaše i blagoslívijaše:

„Hodi s Bogom, drago dite moje,
Na putu ti dobra srića bila!
Punò sam ti, sinko, sagrišio,
I staricu majku razcvilio

Dèržeći te u tamnici tamnoj,
Moreći te i žedjom i gladom,
Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
Povedi je k bilu dvoru tvomu.

Pozdravi mi slovinsku gospodu,
I staricu milu majku tvoju,
Kojuno sam vèrlo uvridio,
Brezzakonje svako učinio.

Svim delijam pišma na poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje!

Dragimir kralj slovinski XXVIII.

Kako razumì Dragimir strica, kralja Vladimira, zle glase od sinovca svóga, koi brez dice podjè s ovoga svita, skupì vojsku, koliko može veću, pak se činì okruniti i poznati za kralja dalmatinskoga. Posli niko-liko danah dili se s vojskom put Kotora; jer Kotorani nehtihu ga poznavati za kralja. Došavši dakle u Buku od Kotora, bi od Kotoranah s velikim poštenjem, pripravom i veseljem pričekan i na čast zazvan; ma ta priprava, čast i veselje bi velika privara, kojom Kotorani pogubiše siromaha Dragimira; zašto u najvećemu veselju od časti, i razgovora udariše na njega, koi braneci se vitežki, ubiže u cèrkvu svetoga Gabriela; ali ni u cèrkvi ostati nemože; jer Kotorani skočivši na pokrov od cèrkve, kupu skidoše i u cèrkvi ga ubiše. Tada cesar Vasilija nebojeći se nikoga, osvoji Bulgariu, Rasciu, Bosnu i Dalmaciu. Ma za malo rečene dèržave uzdržà; zašto žena kralja Dragimira, a kćer bana od Rascie bivši sbabna, porodi sina, komu postavi ime Dobroslav, i ovi, kada dodjè na godišta od razuma, bi okrunjen za kralja slovinskoga, kako će se sada viditi.

Dobroslav I., kralj slovinski XXIX.

Budući cesar Basilio posli smèrti kraljah dalmatinskih ugrabio své dèržave slovinske, postavi po svim dèržavam i gradovim svoje Gèrke za vladaoce, i svoju vojsku za čuvaocce od rečenih mistah i gradovah, koje počeše zlo vladati, nepravde činiti, nove haraće nametjati, i radi toga počeše ih puci zlo gledati, i iskati svake načine, kako bi ih iztirali, i od njihova se jarma oslobodili. Videći Dobroslav, sin kralja Dragimira, koi se sám od kraljeva kolina nahodjaše tada, zlu volju puka svoga prama Gèrkom, počè ga sloboditi i nagovarati, da se digne protiva cesarocem, i da skine težki jaram s vrata, koga nositi nije moguće, i tako po svim dèržavam skrovito idjaše, puke nagovarajući, da se skoče u dan i uru od njega odredjenu, i da sve Gèrke pod sablju okrenu. Toliko mudro Dobroslav znadè ponukovat' i nagovoriti púk, da ga svak poslušà i učini ono, što naredjivaše, pogubivši istoga dneva, ure i časa po svim dèržavam, mistim i gradovim sve Gèrke, koji se nahodjahu u kraljestvu slovinskomu. Posli toga s velikim veseljem okruniše za kralja Dobroslava, koi njih oslobodi od neprijateljah svojih. Ma kada razumi cesar sva ona zla, koja mu biše učinio Dobroslav, žestoko se razsèrdi, pak sakupivši jednu silnu vojsku, udari na Dobroslava, koi ga s vojskom veselo dočekà, na njegovu vojsku naglo udari, i sve ih pod sablju okrenu. Opet drugi, i tretjiput hoti cesar sriću kušati; ali mu se vazda dogodi, kako i pèrviput, i što je gorje po njega, udari Dobroslav s vojskom silnom na zemlju Gèrčku, koju popali i porobi svekoliko do vratah carigradskih, i razširi medjaše svojega kraljestva čak do rike Bause, gdi sagradi jedan tvèrdi kasteo, i postavi u njega vojnike, da čuvaju medjaše od neprijateljah. Ovi kralj imadući pod sobom Bulgariu, Rasciu, Slavoniu, Bosnu, Liku, Kèrbavu i svu Dalmaciu gornju i dolnju, učini se toliko velik, da se nijednoga kralja nebojaše. Imadišè pet sinovah, to jest: Mihaila, Gojislava, Saganca, Radoslava i Prelimira. Pošavši dakle s ovoga svita Dobroslav, sinovi njegovi razdiliše kraljestvo na petero, učinivši se svaki u svojoj dèržavi vlastiti poglavica, oliti duka. Gojislav imadè Tribinij i sve okoliše njegove, koi nahodeći se bolestan na svojoj postelji u rečenomu gradu bi od Tribinjanah, svojih podložnikah, ubijen s bratom svojim Prelimirom, i tada Tribinjani učiniše za svoga bana jednoga kneza tribinjskoga, koi se zvaše Donadek; ali za malo to jedno gospodstvo uživà; jer kako za rečeno ubojstvo razumiše tri brata njihova, to jest: Mihailo, Radoslav i Saganče, skupivši vojsku, udariše na Tribinij, koga osvojiše bèrzo, i poraziše sve ubojice bratje svoje. Donadeka, bana nesrićnoga, živa uhvativši, svakim' mukam' mučiše, doklem

ga kakono zločinca neumoriše. U to isto vrime podjè s ovoga svita kraljica mati njihova, koja svim kraljestvom vladaše, i tako bi za kralja okrunjen najstariji sin njezin s dopuštenjem ostale bratje, koji se hotiše kralju podložiti.

Pisma od kralja Dobroslava.

Još zorica nezabijelila,
Dobroslava majka dozivala:
„Dobroslave, drago dite moje!
Nu poslušaj nauk majke tvoje:
Ovo ima mnogo godinicah,
Od kad su ti bābu pogubili,
Dragimira zaručnika moga,
U Kotoru gradu bijelomu.
Kad je čuo cesar Vasilija,
Da je tebi bābu poginuo,
Silenu je vojsku sakupio,
I kraljestvo tvoje ugrabio.
Ja sam tebe, sinko, odgojila,
Odgojila tugom i čemerom
Krijući te po gori zelenoj,
Da te nebi Gèrci umorili;
A sad mi je tužba dodijala
Od mojega jasnoga naroda,
Da nemože globe podnositi,
Ni harače Gèrkom pripraviti;
Uzmi, sinko, orjanske haljine,
I na ruku pèrsten od zlamenja,
Na komu je alem kamen dragi,
Na kamenu ime bābe tvoga,
Ter otidji od grada do grada,
Ili koga sritneš, ili stigneš,
Oli starca, ol' deliju mlada
Od slavnoga roda i plemena,
Pozdravlaj ga, drago dite moje,
I pokazuj pèrsten od zlamenja
Dragimira starca bābe tvoga,
Na komu je alem kamen dragi.

Tko god bude roda slovinskoga,
Svak će tebe, sinko, zagèrliti,
I za svoga kralja pozdraviti;
Al' se pazi gèrčkih vitezovah.“
Dobroslav je majku poslušao,
Na se metje orjanske haljine,
I na ruku pèrsten od zlamenja,
Dragimira starca bābe svoga,
Pak otidjè od grada do grada,
Ili koga srità, ili stizà
Slovinskoga roda i plemena,
Kazuje mu kraljevo zlamenje.
Ali njemu dobra srića biše,
Slovinski ga narod naslidjaše,
Po gradovim Gèrke izsikoše,
I za kralja njega okruniše.
Veseli se malo i veliko;
Ali neće Sava kalugjere;
Veće njima tiho govoraše:
„A jaderno vam to veselje vaše!—
Kad začuje cesar Vasilija,
Kogano smo do skoro dvorili,
Da je njemu vojska izsičena,
Dobroslavu kruna pòvratjena,
Sakupit' će Gèrke i Latine,
Udarit' će Gèrci od iztoka,
A Latini od sunca zapada,
I to će se zgodit' iz nenada.
Pogubit' će kralja Dobroslava,
Osvojit' će dèržave slovinske,
Žive će nas na mihe derati,
I nemilom smèrtju umoriti.“—

Vele njemu slovinska gospoda:
„Muč'! neluduj Sava kaludjere,
Da bi došle iz gorice vŕle,
Naperile svoje ljute strfle,
Sve aždaje od zemlje Arapske,
I svi zmaji od svita Afriké;
Nebi nami mogli odoliti,
Ni protiva nami bojak biti;
Kamo li će cesar Vasilija,
I njegovi Gèrci vitezovi;
I prija su s nami bojak bili;
Al' nas nisu nigda pridobili,
Nego jednom, i to na privari;
Al' evo ti viru zadajemo,
Da nas više neće privariti,
Sve ćemo ih pod mač okrenuti.“
Istom oni tako besideći,
Viknu vŕla s visokih planinah,
Ter dozivlje kralja Dobroslava:
„Zle ti pisme, a gorji ti tanci,
Eto na te Gèrci od iztoka,
Prid njima je cesar Vasilija;
A Latini od sunca zapada,
Prid njima je rimski generale.
Da ti znadeš, kralju Dobroslave!
Što govori cesar Vasilio:
Da će ti se umećati glavom,
Nasrid bila grada Carigrada.“
Dobroslave vili odgovara,
Ter se s njome lipo prigovara:
„Kad bi, Vŕlo, na pasiju bilo,
Nebi bilo u gori vukovah.

Što se hvali cesar Vasilija,
Da će mi se umećati glavom
Usrid bila grada Carigrada,
To se može lasno dogoditi.
Al' mu reci, bila Vilo moja,
Da i moja umi sići čorda.
Ako ga je rodila Gèrkinja;
A mene je slovinska gospoja.“
Vila njemu tiho odgovara,
Dobroslava iz gorice kára:
„Zla ti hvala, a gore uzdanje,
Nuder! kupi vojsku na sve strane;
Jer bi prija zvizde pribrojio,
Nego vojsku cara Vasilije.
Koliko je polje Drinopolje,
Svega su ga Gèrci pritisnuli:
Konj do konja, junak do junaka,
A barjaci kano i oblaci;
Nečekaj ga nasrid polja ravna,
Već ga čekaj u gori zelenoj.“ —
Dobroslav je Vŕlu poslušao,
Silenu je vojsku sakupio,
Pak otidjè u goru zelenu,
Ter zasidà drume po gorici.
U gori je Gèrke dočekao,
Iz busije na nje udario,
Dobroslavu srića priskočila,
Njegova je vojska zadobila.
K Carigradu Gèrke potiraše,
Sikoše ih nediljicu danah;
Sám utečè cesar Vasilija,
Sám utečè, vesela mu majka!

Onda bilo, sad se spominjalo;
A mi, družbo, zdravo i veselo!

Mihajlo kralj slovinski XXX.

Ovi kralj sedam sinovah imadiše: Vladimira, Prijaslava, Sergia, Deriu, Gabriela, Miroslava i Bodina. Ove sinove veće ljubeći Mihajlo, nego korist od svoga kraljestva, razdili im kraljestvo na sedmero; davši svakomu svoju dèržavu, da njome vlada i upravlja. Ali jer jih puno biše, za namiriti svekolike podpuno, otè dèržavu bratu svomu Radoslavu priko zakletve, i dadè je svomu sinu Vladimiru. Malo posli te nepravde umri mu žena pèrva i uzè drugu, rodicu cesara carigradskoga, s kojom imadè četiri sina, to jest: Dobroslava, Prijaslava, Nicefora i Todora. Dogodi se malo posli smutnja u kraljestvu njegovu, to jest: u Rascii, i Bulgarii; zašto bani ovizih dèržavah nehtijući imati svèrhu sebe gospodara, učiniše se gospodari vlastiti, nepoznajući Mihajla za kralja, niti mu hotihu dati ono, što mu se pristojase. Zato kralj Mihajlo skupi vojsku i prid njom poslà dva sina svoja, to jest: Prijaslava i Bodina. Ovi budući došli s vojskom u Rasciu i Bulgariu, učiniše zla neizbrojena, dok rečene dèržave neosvojiše i pod oblast kralja Mihajla podložise, ko imadući rečene dèržave, dadè ih svojizim sinovom: Prijaslavu Rasciu, a Bodinu Bulgariu. Ma Bodin, videći se gospodarom jednoga kraljestva, metnù se u veliku oholost i nebl mu zadosta kraljem zvati se, nego se uslobodi cesarom od istočnih stranah imenovati. Koju oholost cesar carigradski podnositi nemogući, sakupi vojsku veliku, s kojom udari na Bulgariu; budući i Bodin sakupio svoje Bulgare, izadjè prama vojsci cesarovoj i gdi se sritoše, tu se žestoko udariše. Ali Bog pravedni hoti pokarati oholost Bodinovu; zašto bl u pomoći cesarovcem, koji vojsku Bodinovu izsikoše, a njega živa uhvativši, povedoše u Carigrad, a odonlem u Antiokiu, gdi ga postaviše u jednu mračnu tamnicu, neka može plakati opaćine svoje. Pokarà Bog i Mihajla kralja, ko sinove veće nego Boga ljubljaše; zašto jih, pria nego umri, vidè svekolike mèrtve, izvan Bodina, ko se nahodjaše u tamnici cesarovoj; posli njih podjè i on s ovoga svita, pun tuge i žalosti, na koga misto stupi Radoslav, brat njegov, komu Mihajlo biše oteo dèržave, za namiriti svoga sina Vladimira.

Radoslav drugi, kralj slovinski XXXI.

Budući Radoslav pun dobrote i milosèrdja prama svojim podložnikom, a navlastito proti onizim, koji od kèrvi njegove bihu, nemogući podniti, da itko od njegovih pati zlo ikakvo, i znadući, da Bodin, sinovac njegov, nahodjaše se u veliku sužanstvu u Antiokii, mišljaše brez

pristanka naći način, kako bi ga oslobodio, i nahoći način ovi: Imadiše u dvoru svomu deljiah slobodnih i mudrih, koje ponukova, da otidju u Antiokiu, i da izmaknu Bodina iz tamnice. Ovi budući od velike slobodštine, mudrosti i jakosti, obojtaše se učiniti, što im kralj naredjivaše, i tako u haljinam prosjačkim odoše od mista do mista do Antiokie, u koju budući došli, izpitaše i izvidiše, u kojoj se tamnici Bodin nahodjaše, koga ob noć, sasvintimi da nad njim velika straža biše, izmakoše iz tamnice i dovedoše s velikim veseljem k Radoslavu, stricu njegovu. Nije moguće izkazati, koliko veselje i radost imadè Radoslav, kada ga ugledà; da li njegovo veselje okrenut' će se bërzo u plać i žalost, kako će se sada viditi, Primi ga dakle dobri stric veselo, zagèrli, poljubi i proplakà svèrhu njega; posli toga lipo ga izpokoji i dadè mu Budvu sa svom dèržavom njegovom. Ali tko nepoznanu čini dobro, dube sebi grèb, kako se dogodi i Radoslavu; jer sinovac njegov Bodin, videći se u slobodštini i mogućstvu veliku, sakupi vojsku, koliko možè većju, pak s njome udari na zemlje strica svoga. Ma Radoslav budući dobar i milostiv, voli ostati brez krune, nego viditi, gdi se proliva kèrv ljudska. Ostavi dakle grad, u komu pribivaše, i pobižè u Tribinj, gdi do malo danah život svèrši, budući sta' njegov opaki sinovac Bodin za kralja od Dalmacie. Imadè Radoslav osam sinovah: Branislava, Gradislava, Gojislava, Dobroslava, Hvalimira, Stanislava, Kociaparu i Pinezeka. Ovi se bihu raztèrkali po kraljestvu tamo amo, od progonstva i straha Bodinova.

Pisma od Radoslava i Bodina.

Kukala je čèrna kukavica
Usrid zime, kad joj nije vrime.
Nije ono čèrna kukavica;
Već je ono Jacinta gospoja,
Virna ljuba kralja bulgarskoga,
Koga bihu Gèrci uhvatili,
U tamnicu tamnu postavili,
Ter ga more i gladom, i žedjom.
Suze roni, bilu knjigu piše,
Nepiše je gèrčki, ni latinski;
Već je piše sèrmski i slòvinski,
Ter je šalje kralju Radoslavu:

„Radoslave, mili gospodare!
Oli neznaš, ol' nehaješ za me.
Sinovca ti Gèrci uhvatiše,
U tamnicu tamnu postaviše.
Trikrat sam ga zlatom izmirila,
Ne bih li ga jedna odkupila;
Al' ga cesar nedà na odkupe,
Već ga mori i gladom, i žedjom.
A jutros mi bila knjiga dodjè,
Da će njega bërzo pogubiti,
Menè jednu ljubù razcviliti,
Kojano sam skoro dovedena.

Već te molim, svitla kruno moja,
Napiši mi listak knjige bile,
Ter je šalji gèrckomu cesaru,
Od istočnih stranah gospodaru:
Neka pusti sužnja iz tamnice,
Druga moga, a sinovca tvoga,
Dat' ću njemu blago nebrojeno,
Sitni biser, i drago kamenje.“
Kada kralju bila knjiga dodjè,
Knjigu štije, a suze proliva,
Pak napisà listak knjige bile,
Ter je šalje kruni cesarovoj:
„Ej Cesare, svitla kruno moja!
Pošalji mi sinovca Bodina,
Koga dèržiš u tamnici tamnoj,
Ter ga moriš i žedjom, i gladom.
Dat' ću tebi blago nebrojeno,
I još k tomu alem kamen dragi,
Koi valja grada Carigrada,
I pò ravne zemlje Romanije.“
Njemu cesar knjigu odpisuje:
„Nebudali, kralju Radoslave!
Nebih tvoga pustio sinovca
Za tri bila grada Carigrada;
Ni za svitlu krunu Mogolovu,
Koja valja mojega cesarstva,
Ni za ćordu kralja Aleksandra,
Koja sjaje kano sunce žarko.
Viče zemlja Gèrčka i Latinska
Na Bodina, sinovca tvojege;
Jer neostà sela ni varoša,
Koga nije Bodin porobio.
Htijaše se jadan okruniti,
Usrid bila grada Carigrada;
Htijaše mi krunu ugrabiti,
Na glavu je svoju postaviti;
Al' evo ti tvrdu viru dajem,
Još i jamca Boga velikoga,
Da ću prija glavu izgubiti;
Nego živa Bodina pustiti.“ —

Štije knjigu starče Radoslave,
Knjigu štije, a suze proliva,
Po imeņu sluge dozivaše,
Ter ovako njima govoraše:
„Koi bi se od vas junak naša',
Da otidje priko Gèrčke zemlje,
Do tamnice sinovca mojega,
Nesrićnoga kralja bulgarskoga,
Ter otvori vrata od tamnice,
I izvede sužnja nevoljnoga,
Dao bih mu kćercu za ljubovcu,
I još k tomu blago nebrojeno.“ —
Svi junaci k zemlji pogledaše,
Pogledaše i pokloniše se;
Ali nehtì dite Dragomire,
Već je kralju tiho govorio:
„Ja ću poći priko Gèrčke zemlje,
I dovest' ću sinovca tvojege.
Pak pokrojì do zemlje mantije,
Ter se čini cèrnim kalugjerom,
I otidjè od grada do grada:
Izpovida, gèrcki pripovida,
Boga moli, poje liturgiju,
Travu jide, hladnu vodu pije.
Kad je doša' tamnici na vrata,
Pita njega straža od tamnice:
„Odkuda si, svetče duhovniče?
Odkuda li? od koje li zemlje?“
A on njemu tiho odgovara:
„Ja sam rodóm od Stambula grada,
Evo ima devet godin' danah,
Od kada sam u gori zelenoj.
Travu jidem, hladnu vodu pijem,
Težkim bičem moje tilo bijem,
Suze ronim od jutra do mraka,
I od mraka do bijela danka.
A sad ima nediljica danah,
Od kada sam čudan sanak snio;
Sanak snio, u sanku vidio:
Da umire kralju Bugarine.

U nevolji, u tamnici tamnoj;
On umire od glada i žedje,
I brez sluge, i brez svećenika,
I brez brata, i brez prijatelja.
Već te molim, dragi prijatelju!
Pusti mene u tamnicu tamnu,
Da pokripim sužnja nevoljnoga,
Koi će se noćas predstaviti.“
Privari se straža od tamnice,
Privari se, ujidè ga zmija.
Otvori mu vrata od tamnice,
Da pokripi sužnja do zorice.
Kad ulizè u tamnicu tamnu,
Božju mu je pomoć nazivao,
Bile mu je ruke oprostio,
Bile ruke, i bijele noge.
Izvedè ga iz tamnice tamne,
Pak podižè od zemlje mantije,
Britke se je čorde dobavio,
Od tamnice stražu pogubio.
Pobigoše goricom zelenom
Priko zemlje gèrčke i latinske,
Pivajućì i popivajućì;
Utekoše, vesela im majka!

Veseli se malo i veliko,
A najveće kralju Radoslave
I Jacinta ljuba Bodinova,
Koja biše skoro dovedena.
Lipo ga je striko darovao:
Darovà mu dva grada bijela,
Blizu ravne zemlje Romanije;
Ali se je bèrzo pokajao;
Jer neprodjè ni godina danah,
Ol' godina, oli polovina,
Skupì vojsku Bodin, dite mlado,
Ter otimlje stričeve dèržave.
Radoslav mu bilu knjigu piše,
Ovako je njemu besidio:
„Što sam tebi, sinko, sagrišio,
Ter ti išteš rusu glavu moju?
Ej Bodine! drago dite moje,
Kamo vira? kamo l' duša tvoja?
Kamo suze? kamo ljubav moja?
U za' čas te striko pričekaò. “ —
Zato Bodin i nehaje ništa; —
Već mu otè krunu i kraljestvo.
Pogubi mu dva sinka malena
U Tribiaju gradu bijelomu.

Ej neviro, nigdi te nebilo!
Vèrlo ti si svuda urodila!

Bodin, kralj slovinski XXXII.

Opaki ovi kralj, budući ugrabio nepravedno kraljestvo strica svoga, nastojaše pobiti sve sinove njegove, i zaradi te svèrhe, sakupivši vojsku, otidè na Tribinj, koga budući osvojio, uhvati dva rodjaka svoja, Branislava i Gradislava, kojizim, po nagovoru proklete žene svoje, činì očitò glave odsiçi. I to isto nastojaše učiniti ostaloj bratji njegovoj; ali mu nemožè na ruku izaći; jer bihu pobigli u Carigrad, i utekli se pod krilo cesarovo. U to isto vrime bani od Rascije i od Bosne bihu se odvèrgli od njega, i zato odè s vojskom u Rasciju, pòbi se s banom; ali ga dobi, i svu mu Rasciu osvoji, koju budući osvojio, dadè ju Bolkanu i knezu Marku, svojizim virnim dvoranom, s ugovorom i za-

kletvom, da mu imadu uvik virni biti, i njegovo odgovarati. I vrativši se Bodin s vojskom iz Rascije, udari na bana bosanskoga, koga iztira iz Bosne i svu njegovu osvoji dèržavu, pak je dadè knezu Stipanu pod zakletvom, da će mu vazda viran i podložan biti. Kraljevà dvadeset i šest godišta, pak podjè s ovoga svita Bogu od svojih dilah razlog dati.

Dobroslav II., kralj slovinski XXXIII.

Mihajlo, najstarij sin Bodinov, nastojaše s pomoćju matere svoje Jacinte stupiti na vladanje slovinsko: ma gospoda i puk, radi zloće opake matere njegove Jacinte, nedadè mu tu želju izpuniti, nego za kralja okruniše Dobroslava, najvećega plemića slovinskoga; ma se bërzo pokajaše; jer kako se Dobroslav krune dobavi, hoti u opačinam naslidovati Bodina, ukazujući se nepravedan, nemilostiv, oštar, usilnik i progonitelj svojih podložnikah, koga zloću puci, ni vlastela dalmatinska podnositi nemogući, poslaše u Carigrad poklisare, da privedu sinove dobrog Radoslava, koji bihu od Bodina prognati nepravedno, za učiniti kraljem jednoga od njih. S oblastju dakle cesarevom dodjoše u Drač. Gojislav, Kociparo, i ostala bratja njihova, gdi ih gospoda slovinska dočekaše, vojsku sakupiše po svim mistim i dèžavam, kojizim dadè pomoć najveću veliki knez, oliti ban od Rascije, imenom Bolkan, i diliše se s vojskom protiva kralju Dobroslavu, i budući ga našli s njegovom vojskom pod gradom, koi se zove Dioklea, udariše na njega, vojsku mu izsikoše, a njega živa uhvativši, povedoše u Rasciu, i staviše ga u tamnicu. Posli toga svadi se Kociparo s banom od Rascije Bolkanom, s kojizim boj bijući, glavu izgubi. Ostala bratja razjagmiše dèžave slovinske, pak se počeše medju se klati i biti, koju smutnju gospoda dalmatinska podniti nemogući, njih bacivši, učiniše za kralja ovoga, koi slidi.

Vladimir III., kralj slovinski XXXIV.

Ovoga kralja otac biaše Vladimir, sin kralja Mihajla, gori imenovana, i ovi u dobroti mnoge prošaste nadadjè, biše milostiv puno, navlastito na svoju rodbinu. Radi toga sve rodjake, bratučede, sinovce i ostale od njegove kèrvi, koji se bihu raztèrkali po svitu od progonstva kraljah prošastih, čini skupiti, i k sebi privesti, koje kakovo otac milostivi zagèrli, i svakomu se ravan ukazà, davši im gospodstva, kako mu se pristojasè. Uzè za ženu kćer Bolkana ili Belkana, velikoga kneza od Rascije; ali

za malo s njome kraljevà; jer budući u dvoru njegovu Jacinta, žena Bodinova, nagovori slugu Vladimirova, da otruje kralja svoga, obećajući mu mnogo blago, i to bi od nevirnoga sluge učinjeno. Vladimir nahodeći se još u životu, počè potanko iziskivati, tko mu biše dao otrove, i nadjè se, da je dala rečena Jacinta, koja bi na sud privedena; ali se toliko znaèè pravdati, zaklinjati i suze lažljive prolivati, da joj kralj, gledajući suze njezine, i slušajući zakletve, virovà brez svake sumnje. Ma što je gore, uzmetnu svoje prokleta dilo na siromaha Dobroslava, kralja gori imenovanoga, koga iz tamnice biše izveo dobri Vladimir, i priveo k sebi, nadjè ova prokleta duša krive svidoke, koji svidoiše, da ga je ovi nesrićni Dobroslav otrova', i tako bi odsudjeno, da mu se oči izvade, i onaki slip u manastir metne. Sva ova zla učini Jacinta, za metnuti na pristolje sina, koji slidl.

Jure, kralj slovinski XXXV.

Sin kralja Bodina, Jure imenom, s pomoćju svoje opake majke Jacinte, oliti Jakvinte, kako druzi meću, učini se kraljem dalmatinskim. Ovi po nagovaranju svoje matere i babe metnu svu pomnju, da pobije sinove Branislava, a unuke dobroga kralja Radoslava, koi bi prognat od Bodina svoga sinovca, kako smo gori rekli. Ali mu ta opaža odluka nebè izpunjena; zašto oni znadući, što im se imadiše zgoditi, pobigoše u Drač, u kojemu gradu zapovidaše njihov stric Gojislav. Ništa manje, uhativši jednoga, imenom Grubišu, postavi ga u tamnicu, u grad Skadar, pak skupivši vojsku, otidjè protiva Gojislavu, stricu rečene bratje; jer ih biaše k sebi primio. Ma Gojislavu i sinovcem njegovim priskočl dobra srića; zašto mu poslà cesar vojsku, i pred njome vèrstna generala, Gojilojana imenom. Ovi general razbi Juru, kralja dalmatinskoga, i vojsku njegovu; pak osvoji grad Skadar, u komu našavši Grubišu, sinovca Gojislavina; u tamnici, izvede ga iz tamnice, i okruni ga za kralja slovinskoga.

Grubiša, kralj slovinski XXXVI.

Budući razumio kralj Jure, da su Gèrci i gospoda dalmatinska Grubišu za kralja okrunili, veoma se pristraši, pak pobizèè u Rasciju. Ma njegova opaka majka Jacinta uteći nemožèè; jer ju uhvatiše, i u Carigrad u sužanstvo odvedoše, gdi tugujući, opaki život svèrši. Posli toga uzdržà Grubiša kraljestvo sedam godinah u veliku skladu, miru i ljubavi. Ali Jure, koi vazda o nemiru i neviri nastojà, nedadèè mu u miru svoje danke

svèršiti; zašto, kada vidì svoju prigodu, sakupi silnu vojsku svojizih Rascianah, i udari na dèržave kralja Grubiše, koi po isti naèin, sakupivši vojsku, koliko možè veçu, izadjè suproè Juri, i budući se srili, žestoko se pobiše. Ali taka bi srića Jurina, a nesrića Grubišina, da ovi u boju pogibè, a Jure drugiput za kralja slovinskoga stadè.

Jure drugiput, kralj slovinski XXXVII.

Promišljajući Jure kralj, da još bihu ostala tri brata Grubišina, to jest: Predisna, Dragilo i Dragina, koji se bihu razbigli od progonstva Jurina po dalekim dèržavam, bižeći od nemila do nedraga, gdi će glavi misto naći, i znajući, da mu mogu s vrimenom nahuditi, kraljestvo oteti, i brata Grubišu osvetiti, a navlastito Dragina, zapovidnika od Rascie, koja se biše jurve od Jure odcipila, i Dragina za svoga bana spoznala. Iskaše dakle kralj Jure svake načine, kako bi rečenu bratju pogubio: ma ga naći nebì moguće, nego hotì se s njima pomiriti, i lipo, premda priko sèrdca živiti, dajući im tvèrdu viru, i Boga jamca, da im učiniti zla neçe nikakva; pače, da će im dati banovine u kraljestvu svomu. Čuvši dakle rečena bratja toliku žestoku zakletvu, dodjoše k njemu, koje kralj lipo dočekà, primì, i dàdè im sve ono, što biše obećao, navlastito Dragilu, koi svojim vojnicim osvoji Onogoštu i Podgorje, podloživši rečena mista, i druga mnoga pod oblast kralja Jurja. Videći kralj, da je Dragilo njemu viran, i na vojsci puno srićan, poslà ga prid vojskom u Rasciu, koja se jurve od kralja biše odvèrgla, i drugoga gospodara obrala. Dakle, budući došao Dragilo u Rasciu, u malo je danah osvoji, činivši Rasciane poznati Jurja za svoga gospodara; ma tolika srića Dragilina i bratje njegove nebì njima koristna; zašto budući od svojih vojnikah, i od svega puka slovinskoga puno proslavljeni i pohvaljeni, tolika slava, i pohvala kralju Juri biše vèrlo mučna, i zato postavi u svoje sèrdce, rečenu bratju, i sinove njihove pobiti. Uhvativši dakle Dragila, koga puci najveçe slavljahu, postavi ga u tamnicu, poslavši svoje vojnike virne, da uhvate i ostale. Ali oni budući razumili, što se dogodi Dragilu, pobigoše u Drač, oni i sinovi njihovi. Sinovi Dragini bihu ovi: Parves, Grubeša, Neman i Širak; ostale znati nemogu; jer jih knjige nekažu. Ma srića njihova hotì; jer se nahodjaše blizu Drača vojska cesarova, prid kojom general biše jedan veliki vitez, imenom Perigordo. Ovi videći opačine, koje kralj Jure činjaše, i kako svoju rodbinu brez nikakva uzroka progonjaše i smicaše, ganu se na milosèrdje, ter jih počè braniti. I tako dilivši se prid vojskom, udari na njegove dèržave, koje porobi, popali i mnogu kèrv prolì. Ima-

diše odluku, kralja Juru oli pogubiti, oli iz kraljestva iztirati; ali mu dodjè zapovid od cesara, da se vrati s vojskom u Carigrad, i tako učiniti nemožè, što biše namislio. Poznavši kralj Jure, da mu ovo zlo biše rečeni kapitan učinio, zaradi Dragila i bratje njegove, hotè se osvetiti na jadnom Dragilu, koga u tamnici dèržaše, izvadiвши oči njegove, neka nevidi sunca, ni miseca, pak s vojskom dill se put Drača, obsidè ga, i počè biti, za imati u ruke Dragina, brata njegova i sinove njihove. Ma cesar carigradski ganuvši se na milosèrdje, poslà im vojsku na pomoć, koja ob noć iz nenada udari na Jurja i na vojsku njegovu, vojsku mu izsikoše, a on utečè; ma zaludu; jer će bèrzo glavu izgubiti.

Dragina, kralj slovinski XXXVIII.

Budući poznali gospoda i puk slovinski, da Dragina biše u boju srićan, puno kripostan i slobodan, a u vladanju mudar, pravedan i dobar za kralja ga obraše i okruniše; na koga okrunjenje dodjoše bani i knezovi sa svih stranah, i bihu najpèrvi Kotorani, koji takovo poštenje svomu kralju učiniše. Sa svim tizim još se nahodjahu niki, koji se na kralja Jurja obzirahu, i ovi nehtijahu poznati Dragine za kralja, nego se zatvoriše zajedno s Jurom, svojim kraljem u jedan grad, koi se zove Obleo. Ma za malo bi njihovo stanje u gradu rečenomu; zašto Dragina otidè s vojskom podanj, uzè ga na sramotu, i uhvatiši Juru, poslà ga svezana u Carigrad, gdi u tamnici tugujuć i plaćući život svèrši, kako mu i mater Jacinta, iliti Jaquinta, kako hoće niki. Kraljevà Dragina godištah jedanaest, i ostavi posli sebe tri sina: Radoslava, Ivaniša i Vladimira.

Radoslav III., kralj slovinski XXXIX.

Radoslav, posli smèrti otca svoga Dragine, uzè blaga dosta, i prikazà ga na dar cesaru Emanuel u, moleći ga, da mu bude dobar pomoćnik u njegovim potribam. Cesar primi blago dobrovoljno, zahvali mu, i obeća se, biti mu vazda u pomoći. Do malo vrimenta udari na njega Deša, sin Uroša, bana od Rascie, koi mu osvoji mnogo mistah. Cesar Emanuel nehtà mu tada pomoći dati; jer željaše, da se ova dva poglavice slovinske biju medju se, i da bijući se skonča kraljestvo slovinsko, za moći ga lašnje poda se metnuti. Ban Deša s pomoćju bana bosanskoga uzè Radoslavu i bratji njegovoj, Ivanišu i Vladimiru, Zentu, i sve okoliše njihove, tako, da ne ostà Radoslavu drugo, nego Kotor. Koji stvar videći

Emanuel, i bojeći se, da se Deša ne učini velik, posla vojsku na pomoć Radoslavu, s kojom udarivši na vojsku Dešinu, razbije, i povrati Zentu Radoslavu, pak se s vojskom vrati natrag, ostavivši ova dva poglavice u veliku nemiru, da se kolju i biju među se, neka jih pria nestane, da je njemu bolje. Ovi Deša bise dobar katolik; jer cèrkvu rimsku puno štovaše i branjaše, čineći redovniko m svaku ljubav, što više mogaše, i zato godišta Gosp. 1151. darovà Mlit, više Dubrovnika, koludrom Sv. Benedikta, to jest: Fra-Martinu i Fra-Ivanu, u komu školju i sada se nahode redovnici Sv. Benedikta. Umri u Tribinju, koga biše oteo Radoslavu, ostavivši nakon sebe tri sina, to jest: Miroslava, Nemanu, oliti Nemanju i Konstantina. Ovi mladići bihu puno kripostni, pametni i Boga bojeći, koji skupivši vojsku, otidjoše protiva Radoslavu, koga na toliko mistah razbiše, i uzeše mu sve dèržave njegove, tako da bi usilovan s bratom svojim Ivanišem bižati u Dubrovnik, i učiniti se od kralja slovinskoga knez od Kotora, poznavajući Dešine sinove za svoje gospodare. Posli toga otidjoše u Rasciu protiva Vladimiru, tretjemu bratu kralja Radoslava, koga bihu Rasciani uzeli za svoga bana, i budući ga našli pod gradom, koji se zove Pristina, s njime se pobiše; ali vojska nesrićnoga Vladimira bi razbijena, i izsićena pod rećenim gradom. I tada učiniše zakon, da se kralji rascianski budu u napridak kruniti u Pristini, gdi je mejdan bio. Tada ostà Neman za gospodara od Rascie, i hoti se zvati veliki župan od Rascie. Bratja njegova, Miroslav i Konstantin, vratitše se u svoje dèržave, ma do malo vrimena pošavši oba brez poroda s ovoga svita, ostade Neman gospodar i vladalac od svih dèržavah slovinskih, koji nakon sebe ostavi dva sina: Tihomila i Simeona. Tihomil podje brez poroda s ovoga svita, ostavivši svomu bratu Simeonu slovinske dèržave.

Simeon, kralj slovinski XL.

Budući se Simeon oženio s kcerjom cesara Aleksia, razširi s pomoćju tasta dèržave svoje, osvojivši mnoge slovinske banovine, i zato na 1200 okruni se za kralja slovinskoga, hotijući se imenovati, zvati i poznavati kraljem od Sèrbie, Rascie, Tribunie, Zakulmie, Dioklee i sve Dalmacie, i bi on pèrvi, koji se imenovà kraljem od Sèrbie. Imade Simeon tri sina: Stipana, Vukšu i Sabu. Ovi, budući dobar i pametan, pogrèdivši svit, ostavi svoje kraljestvo sinu Stipanu, a on ulizè u manastir, u komu čineći pokoru, sveto umri. Sin njegov Saba hoti naslidovati otca svoga, i tako ostavivši svit, ulizè i on u manastir, sveto živi, sveto i umri, koga Sèrbijani i danas zovu „*Sveti Savo*.“ —

Stipan I., kralj slovinski XLI.

Gospoda slovinska okruniše s velikim veseljem Stipana, sina Si-
meonova, za kralja od slovinskih državah, i kako se okruni, podje s
vojskom na Petra velikoga, kneza od Hercegovine, pobi se s njime, i
budući razbio vojsku njegovu, osvoji svu Hercegovinu, i dadè je svomu
sinu najmladjemu Radoslavu, a šuri, Andrii imenom, darovà Popovo i
Ston. Ma bërzo podje s ovoga svita Radoslav, i tako ostà sva Hercego-
vina pod oblastju rečenoga Andrie, šure Stipana kralja. Živi Stipan u
miru s Gèrcim svega švoga vrìmena, pak svèršivši život, ostavi kralje-
stvo sinu, koi slidi.

Stipan II. Nemanja, kralj slovinski XLII.

Ovi kralj na kèrštenju bi imenovan Neman, oliti Nemanja; ali
kaða ga posveti i okruni za kralja patriarka rascianski, hoti, da se zove
Stipan, i tako naredi, da se svi kralji sèrbianski u napridak imadu zvati
Stipani. Posli kako se okruni Stipan za kralja slovinskoga, učiniše Gèrci,
Bulgari i Ungarci rat protiva njemu. Ali Stipan bi puno srićan: zašto
svoje neprijatelje ponizi, i mnoga im mista osvoji. Imadè rat s banicom
od Srima, koja se Urica zvaše; i ova biše od kolina kraljah ungarskih;
ma kralj Stipan razbivši vojsku njezinu, osvoji svu banovinu srimsku, a
ona jedva uteče. Urica hotijući opet sriću kušati, sakupi Ungarce, i oti-
dje s vojskom priuzeti svoju državu; ma pobivši se s vojskom Stipa-
novom, bi od njegovih vojnikah živa uhvatjena, a vojska pod sablju okre-
nuta. Posli smèrti njegove sin starij za kralja bi okrunjen.

Pisma od kralja Stipana Nemanje.

Razboli se Nemanjić Stipane,
Od jada se na čordu naslanja.
Ne boluje od teške bolesti,
Već od tuge, jada i žalosti.
Vele njemu gospoda slovinska:
„Što je tebi, svitla kruno naša?
Ali ti je sinak poginuo,
Bojak bijući u zemlji magjarskoj?

Al' su tebi Gèrci dodijali?
Ali su te bani odbignuli?
Ali te je zabolila glava
Od groznice, bola velikoga?“
Odgovara Nemanjić Stipane:
„Prodj'te me se, slovinska gospodo!
Niti mi je sinak poginuo,
Bojak bijući u zemlji magjarskoj,

Nit' su meni Gèrci dodijali,
Niti su me bani odbignuli,
Niti me je glava zabolila
Od groznice, bola velikoga.
Ali mi je bolovat nevolja,
Čini mi se, priboliti neću:
Do tri kralja na me udaraše,
Udaraše, al' me nedobiše:
Kralj ugarski, gèrčki i bugarski
Puno litah samnom bojak biše,
Bojak biše, i pomiriše se,
I lipe mi dare prikazaše.
Ali nehti mlada udovica
Magjarkinja, od Srma banica,
Nehti doći, ni pokloniti se,
Mito poslat', ni pomiriti se:
Nego pali sela i varoše,
I otimlje moje banovine;
Još mi ona bilu knjigu piše,
U knjizi me na mejdan pozivlje.
To su, Bani! ljute rane moje,
Od kojizih priboliti neću.
I onda bi jedan pribolio,
Kada bi ju živu uhvatio.“
Njemu vele slovinska gospoda:
„Bre! neboj se, svitla kruno naša,
Silnu ćemo vojsku sakupiti,
I banicu živu uhvatiti.
Da bi bila iz gorice Vila,
Oli zmija iz primorskih stinah,
Kakvih imaš u vojsci delijah,
Oni će ju lasno uhvatiti.“ —
Pak se skaču na noge junačke,
Sakupiše vojsku nbrojenu,
Otidjoše k ravnoj Ungarii;
Prid njima je Nemanja Stipane.
Dočekà jih banica Urica
Nasrid ravna polja od Srijema,
Konja igra kano pašalija,
Čordu paše kano Magjarija.

Gledao je Nemanjić Stipane,
Gledao je, ter je besidio:
„Odkad sam se od majke rodio,
I na bedru čordu pripasao,
Ja nevidih boljega konjika,
Ni lipšega u vojsci vojnika,
Od Urice mlade udovice,
Koja mene na mejdan pozivlje.
Već vas molim, mila bratjo moja!
Ako nami Bog i srića dade,
Da njezinu vojsku dobijemo,
Radite je živu uhvatiti.
Tko uhvati mladu udovicu,
Magjarkinju od Srma banicu,
Dat' ću njemu srmsku banovinu,
Još i moju kćercu za ljubovcu.“
Kad vojnici kralja razumiše,
Demiškinje čorde povadiše,
Položiše svoja kopja bojna,
Poletiše niz to polje ravno.
Tu se težka kèrvca prolivaše!
Težka kèrvca konjska i junačka!
Tu se biše pol bijela danka;
Al' se nezna, čiji mejdan biše.
Kada li je po pódnevu bilo,
Na Stipanu mejdan ostanuo:
Njegova je vojska pridobila;
Baničina težko izginula.
Kad to vidì Urica Magjarka,
Biži jedna niz to polje ravno.
Za njom tèrće kraljeve delije,
Nebi li je živu uhvatili.
Al' je nebi vile dostignule;
Kamo li će kraljeve delije:
U vodu je s konjem udarila,
Na šarcu je konju izplivala,
Pak pobiže priko Ungarije,
I uteče, vesela joj majka!

Stipan III., kralj slovinski XLIII.

Kralj Stipan na vojsci srićan biše; zašto budući protivu njemu došla vojska gèrčka, i prid vojskom Ivan duka od Drača, za osvojiti Zentu, i ostale dèržave njegove, kralj Stipan nehti se poplašiti, nego slobodno na njega udarivši, uhvati ga živa, a vojsku mu izsiče. Ma po molbi cesara gèrčkoga, koi biše rodjak duke Ivana, pusti ga zdrava poći kući svojoj. Posli toga učini mir s cesarom, i s ostalim' kraljim oko sebe, pak dovede meštre od Nimačke zemlje, da kopaju i razstavljaju rudu zlatnu i srebernu, kojom njegovo kraljestvo obilovaše puno. I tako do malo vrimena učini se mnogo bogat, i obilat u srebru i zlatu. Uzè za ženu kèer kralja francezskoga, kojoj Jelina ime biše. Ova izvan čudnovate lipote tilesne, kojom je narav naresi, bi od Boga narešena mnogim kripostima duhovnim, a navlastito milosèrdjem, koje pokazivaše potribnim. Sagrađi mnoge manastire, i učini neizrečena dobra u Dalmaciji. S ovom kraljicom Stipan, oliti po kèrštenju Uroš, imadè četiri sina: Dragutina, Predeslava, Milutina i Stipana. I ovi Dragutin ugrabivši kraljestvo otcu svomu, poslà ga pria vrimena s ovoga sveta.

Pisma od Stipana Nemanjića.

Vidi čudo! i nagledaj ga se,
Gdi se klanja misecu danica,
Žarku suncu zvizda priodnica,
U Tribinju gradu bijelomu.
Nije ono misec, ni danica,
Nit je sunce, nit je priodnica:
Već je ono slovinska kraljica,
Po imenu Jelina gospoja.
Lipa kćerca kralja francezskoga,
A ljubovca Nemanjić Stipana.
Prid Stipana često dolazaše,
Tere njemu tiho govoraše:
„Svitla kruno, Nemanjić Stipane!
Eto vidim, da si ostario,
Izbrojio danke i godine
Kraljujući i bojak bijući.

Nuder uzmi knjige, i tespije,
Moli Boga, plači tvoje grihe,
I okruni sina starijega,
Po imenu mlada Milutina.“ —
Kad je Stipe riči razumio,
Jelinu je ljubu poslušao:
Pak dozivlje mlada Milutina,
Ter je njemu tiho besidio:
„Milutine, drago dite moje!
Evo sam ti, sinko, ostario,
Nemogu ti više vojevati,
Ni slovinskim kraljestvom vladati.
Kada dodje svetac Jurjev danak,
Sakupit' ću slovinsku gospodu,
I sazvat' ću moje svetjenike,
Isusove virne naslidnike.

Za kralja ću tebe okruniti,
I na glavu krunu postaviti.
Brani, sinko, slovinsko kraljestvo
Svitlom ćordom i desnicom rukom.
Malo vrime postojalo biše;
Ali idje momće od Mostara,
Suze roni, na zemljicu pada,
Ter govori Nemanjić Stipanu:
„Rad bih tebi bolji glas doniti;
Al' nemogu, već kako je pravo.
Eto na te jedna silna vojska,
Prid njome je dite Dragutine.
Bile će ti dvore upaliti,
A tebe će, starče, pogubiti,
I tvojega sinka Milutina,
Koga misliš bërzo okruniti.“ —

Kad je Stipe riči razumio,
Jelini je ljući govorio:
„Kamo tvoji posti i zaviti?
U za' čas ga sinka porodila!
Kamo li ti bili manastiri?
Kojeno si trudno sagradila?
Kamo li ti tvoje zadužbine,
Kojeno si po svitu činila?
Kamo li ti suze i molenja,
Kojeno si Bogu prikazala,
Da ti dade sinka Dragutina?
U za' čas ga bābo odgojio!“ —
Milutina sinka dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:
„Biži, sinko, u zemlju magjarsku,
Bratac ište rusu glavu tvoju.“

To izusti, dušicu izpusti
Na kriocu svoje zaručnice,
Zaručnice Jeline kraljice.
Nemanjiću! pokojna ti duša.

Uroš Dragutin, kralj slovinski XLIV.

Dragutin, sin starij Stipanov, neht imati uztërpljenja čekati, dok mu otac podje s ovoga svita, za imati kraljestvo njegovo, nego pobigavši od njega, sakupl vojsku, ter na silu ugrabl otcu svõmu kraljestvo. Drugi govore, da Dragutin nebiše sin najstarij, nego sridnji kralja Stipana, i zato znadući, da se njemu po zakonu kraljestvo nepristoji, hotl ga silom posidovati. Ma do malo vrimena poznajući zlo, koje biše učinio, poslavši starca oca pria vrimena puna tuge i žalosti s ovoga svita, pokajà se, ulizè u manastir, i učinl se fratar, ostavivši kraljestvo bratu, koi slidi.

Uroš Milutin, kralj slovinski XLV.

Dila, koja Milutin, oliti Uroš činjaše, ukazuju njegovu dobrotu, pravednost, i ljubav, koju imadiše pram Bogu, i iskèrnjemu svõmu, četèrdeset i osam manastirah od svojih vlastitih dobàrah činl sagraditi, izvan

ostalih ljubeznivih dilah, koja u kraljestvu, i izvan kraljestva učini, kako se vidi u cèrkvi svetoga Nikole od Bara, u kojoj sagradi oltar od mramora, i na njemu stoje napisane ove riči u jezik latinski: „Urosius Rex Rasciae, et Diocleae, Albaniae, Bulgariae, ac totius Maritimae de culfo Adriae, et maris, usque ad flumen Danubii magni, praesens opus altaris etc.“ t.j. Uroš (tako se Milutin zvaše) kralj od Rascie i Dioklee, Albanie, Bulgarie, i od svih stranah primorskih, od mora adrianskoga do rike velikoga Dunaja ovo dilo učini.“ Tako videći ljudi njegova dobra činjenja, za sveta ga dèržahu, pače govoriše, da njegovo tilo i sada se cilo nahodi u cèrkvi svete Sofije u Carigradu. Ali niki kažu od njega dobar početak, a svèrhu malo dobru; jer mu se nebaštà uzdèržati u čistoći, kako se pristoji slugam božjim. Govori se, da je imao pet ženah jednu za drugóm, i peta biše kćer cesara carigradskoga imenom Simodina, i ova nebudući još dorasla, učini je za uvek neplodnu. Imadè tri sina, dva zakonita, to jest: Vladislava i Konstantina, a jednoga naravnoga, oliti kopilana, Stipana imenom. Tretji brat kralja Milutina, imenom Predislav, bi učinjen za arci-biskupa od Sèrbie; i tako posli smèrti njegove sin najstariji bi okrunjen za kralja slovinskoga.

Vladislav II., Uroš, kralj slovinski XLVI.

Ovi kralj biše nemiran u svomu kraljestvu; zašto brat njegov Konstantin hotiući kraljevati, pol kraljestva odcipi, i za sobom povedè, bijući se s Vladislavom, kako s najvećjim neprijateljem; ali bivši Vladislav njegovu vojsku razbio, a njega živa uhvatio, čini ga svakim' mukam' mučiti, najprije ga propè na križ, pak razpila po poli, koje dilo nemilostivo bi svoj gospodi slovinskoj i svemu puku vèrlo mèržko, i nepodobno, i radi toga svak na njega mèržáše; baciti ga s pristolja nastojaše, kako mu se i dogodi; jer ga gospoda s pristolja baciše, a postaviše krunu na glavu Stipanovu.

Stipan IV., Uroš, kralj slovinski XLVII.

Imadući Vladislav, ozgor rečeni, nikoliko vojske, koja ga naslidjaše, i za njega svoju kèrv proliti željaše, nastojaše pogubiti Stipana novoga kralja: ma budući u Stipana puno veće vojske, pridobi vojsku nesritnoga Vladislava, a njega živa uhvati, koga Stipan nehtà mučiti, ni pogubiti, kako muči on svoga brata Konstantina. Sa svim tizim postavi nad

njim stražu, da ne uteče. Ali Vladislav, videći, da je krunu izgubio, davši se po tuzi, podjè s ovoga svita. Kralj Stipan znadući otca svoga Milutina dobrotu, hoti ga u dobroti naslidovati, čineći pravdu svakomu brez nikakva mita, ukazujući se miran, dobar, i ljubezniv svakomu. Ma sa svim tizim dobrom nedadoše mu u miru svèršiti život, zašto njegov sin, za imati kraljestvo, postavi ga u tamnicu, i u njoj ga čini zadaviti.

Stipan V., Uroš, kralj slovinski XLVIII.

Na 1331. oli, kako hoće niki, na 1333 pogubi Stipan, sin najstarij, svóga otca Stipana, za imati njegovo kraljestvo. Ma jest od potrebe znati uzrok i način od zla ovoga, i zato valja kazati vas dogadjaj. Kralj ovi imadiše jednu kćer, koju udatè za kralja bulgarskoga; kralj bulgarski dèržà ju godinu, malo više danah, pak posli nego s njome dite imadè, poslà ju k ocu svómu, a drugu uzè za ženu. Ovo nepošteno dilo kralj Stipan podniti nemogući, skupi vojsku koliko možè većju, i prid njom poslà svoga sina najstarijega Stipana protiva svómu zetu, kralju od Bulgarije, koi s vojskom izašavši protiva Stipanu svómu šuri, udari na njega; ali se namiri na mèrkoga vuka, koi mu svojom rukom glavu odsièè, i svu njegovu dèržavu porobi. Posli ovoga junactva, videći se Stipan zapovídnikom od toliko velike vojske, a s druge strane bojeći se, da posli smèrtl otca svoga izadje za kralja brat mladji po nastojanju cesara carigradskoga, ujca njegovaj; jer bihu od dvi matere, a od jednoga otca. Bojeći se dakle Stipan, da će posli biti privaren, i imadući svu jakost od kraljestva u ruci svojoj, čini postaviti otca u tamnicu, i u njoj ga zadaviti. I premda tako opako biše uziša' na kraljestvo, ništane-manje imadjàše mnoge kriposti, i izvèrstnosti naravske, koje ga činjàhu od svakoga biti poljubljena i štovana, činjàše lemozinu toliko veliku, da se izreći nemogaše, i zaradi toga imadè ovo lipo ime: „Stipan Lemozinar.“ Na boju biše mnogo srićan; jer sad s Gercim, sad s Ungarcim, i s Turcim boj bijući, vazda se nadjè slavodobitnik, razbivši njihove vojske, i osvojivši mnoge dèržave. Ivan Paleolog, cesar carigradski, hotiući razširiti svoje cesarstvo, boj bijući s ovizim kraljem, nadjè se u tišnjemu; zašto mu kralj Stipan osvoji svukoliku Romaniu, i sva gèrčka mista do Negroponta. Po isti način osvojivši svukoliku Albaniju, koju biše cesar podložio, učinì se gospodar od svih místah od Epira. Ludovik, kralj ungarski, učinì rat protiva njemu; ali mu neizadjè, kako biše namislilo; jer mu se kralj Stipan toliko jako oprì, da mu nedadè pedalj mista, oliti zemlje svoje. I tada kod Dunaja, gdi se sastaje s Savom, uzidà jedan

kašteo, koga zavrà Biograd, i to biše godišta Gosp. 1343. Nehtijući Hercegovci s mirom stàti od njegovih mejašah, udarì na Stipana, bana od Bosne i Hercegovine, koga budući dobio, i iz Bosne iztira', osvoji svu Bosnu i Hercegovinu, i tako na sve strane ponizivši svoje neprijatelje, učini se mnogo velik i strahovit svojizim protivnikom, a Gèrcim za najveće. Vidivši se dakle gospodarom od tolikih dèržavah, dođje mu u pamet, da se zove: „Imperator Romanorum et Serbiorum.“ I zaradi te svèrhe činl doći k sebi sve bane, principe, knezove, arci-biskupe, barone, i svu gospodu od slovinskoga kraljestva, kojizim naredì, da ga u napridak imadu zvati i poznavati za cesara rimskoga i sèrbskoga. I tada učini nove oficiale, i sve ono, što se pristoji jednomu cesaru: a tituo, oliti ime od kralja dadè Urošu, sinu stariemu, pak do malo danah bi naskočen od jedne žestoke febre (zimljice, groznice), od koje i umrì godišta Gosp. 1354., ostavivši krunu svómu sinu, koi slidi.

Pisma od ženitbe kralja bulgarskoga.

Kad se ženi kralju Bugarine,
Na daleko prosio divojku,
Lipu kćercu Urošić Stipana,
Prosio je, i dadøse mu je.
Povedè ju k dvoru bielomu,
I deržà ju godinicu danah;
A kad mu je čedo porodila,
Poslà ljubù staroj majci svojoj.
Kad to vidi Urošić Stipane,
To je njemu vèrlo mučno bilo:
Silenu je vojsku sakupio,
Ter je šalje u zemlju Bulgarsku,
Prid njom šalje Stipu dite mlado,
Ter je njemu tiho besidio:
„Podji, sinko, u zemlju Bulgarsku,
Pogubi mi kralja Bugarina.
I poròbi njegovo kraljestvo,
Sve izsici malo i veliko,
I osveti dragu kćercu moju,
Kćercu moju, a sestricu tvoju,

Koja cvili kano ljuta zmija,
Ter proklinje danke i godine,
I staricu milu majku svoju,
Koja ju je za Bugara dala.
Bulgarin je glava ponosita,
Nepoznaje Boga, ni zakona,
Ni u Rimu papu velikoga,
Već se klanja suncu i misecu.“
Kad je Stipe bàbu razumio,
Podjès vojskom u zemlju bulgarsku,
Lipo ga je zete dočekao,
Silnom vojskom nasrid Bulgarie.
Tu udarì konjik na konjika,
Sve po izbor junak na junaka,
Ljuti zmaji na mèrkoga vuka,
Baš na zeta Urošić Stipana.
Tu se bojnim kopjem udariše;
Ali Stipi dobra srića biše,
Bugarina kopjem udario,
S cèrnóm ga je zemljóm sastavio.

Svu njegovu vojsku izsikoše,
Bulgariu ravnu porobiše,
Osvetiše kćercu Stipanovu,
I zdravo se natrag povратиše.
Kad su bili na polje tribinjsko,
Onde Stipe divan učinio,
Gospodu je na divan sazvaov,
Ter je njima tiho besidio:
„Znate li vi, moji vitezovi!
Generali, bani i knezovi!
Kapitani i mladi serdari!
I ostala po izbor gospodo!
Da je meni bâbo ostarilo,
Od starosti vojevat' nemože,
Nuder! moga bâbu pogubite,
I za kralja mène okrunite.
Ja pogubih zmaja ognjenoga,
Zeta moga, kralja bulgarskoga,
Na čorđi se meni srića kaže,
Pogubit' ću kralja ungarskoga.

Predobit' ću silnoga cesara,
Od iztočnih stranah gospodara,
Virujte mi, slovinska gospodo!
Desnica je moja od mejdana.“ —
Kad gospoda njega razumiše,
Babajka mu starca uhvatiše,
U tammici njega zadaviše,
Ej neviro, nigđi te nebilo!
Pucalo bi đervlje i kamenje
Slušajući ljubü Stipanovu,
Kako cvili i suze proliva,
Ljuto cvili, Stipana doziva:
„Ej Stipane! ljute rane moje,
Koi mnoge glave odsicâše,
Tvoje glave neodsiće nitko,
Nego Stipe, drago dite moje,
Koino ti desno krilo biše,
U za' čas ga porodila majka!
Koga nije, da kruha nejide,
A mi, držubo, zdravo i veselo! —

Uroš, kralj slovinski XLIX.

Kralji, koji izlaziše od ovoga kolina, izvan vlastitoga imena, koje na kërštenju primljahu, zvađu se Uroši, zarad Uroša, bana od Rascie, od koga ovi kralji početak inadoše; i ovo je najposlidnji kralj od ovoga kolina, koi se hoti poznavati za cesara, kakono mu i otac; ali neumidući se vladati na oni način, kako se vladaše Stipan, otac njegov, izgubi cesarstvo, kraljevstvo i život isti na ovi način, kako slidi. Uzdižè, ma po se u za' čas tri plemića, koji bihu sinovi Mèrnjavca iz Hercegovine, od koga plemena jesu Mèrnjavci u Opancim više Zadvarja. Ime ovizih mladicađah bihu: Vukašin, otac Kraljevića Marka, Gojko i Ulješa; ma biahu siromašni i ubozi puno. Ove dakle Uroš uzdižè na veliko gospodstvo, učinivši Vukašina banom od Pristine, a Ulješü od sve Romanie i ove zavva despote, a to će naški reći: vladaoce ili principe; jer despot nije od kuće priimenak, nego rić gèrčka, što zlamenuje: poglavica, vladaoc. Bi cesar Uroš puno putah od svojih priateljnah ponukovan, da malo čini poniziti rečenu bratju, koji se bihu posilili tako, da Uroša malo za kralja i poznavâhu. I tako običaju svi oni, koji su od hërdjava roda, kad se

na gospodstvo uzdignu. Ma Uroš, nesrićni nehtl svojih prijateljah svit primiti, ni rečenu bratju poniziti, nego što je neprilično i pomisliti, učini za kralja slovinskoga Vukašina, i činl, da se okruni u Pristini, gdi se kralji od Rascie krunjahu cineći, da će mu kao cesaru biti podložan. Videći bani, knezovi i ostala gospoda jednoga siromaha prosjaka uzdignuta na toliko pristolje, nemože se izreći, kolika žalost, kolika li smutnja bi medju njima. Počeše tada grabiti mista, sela, gradove i dèržave, kako koi mogāše veće s mogujsvom svojim ugrabiti, čineći se vlastiti gospodari, svaki od svoga sela, grada ili dèržave: Vukašin imadè Pristinu i svu dèržavu od Pristine: Ulješa, brat njegov, svu Romaniu do Salonika: knez Lazar sa svojim zetom Vukom Brankovićem imadè dèržavu kralja Stipana, to jest sva ona mista, koja medjaše s Dunajem. Sinovi Balšini, to jest: Stražimir, Jure i Balša, uzeše svu Zentu gornju i donju, tja do Albanie. I tako do desetak godina sve kraljestvo Uroševo bi od banah ugrabljeno na taj način, da nesrićni Uroš ostà brez cesarstva, brez kraljestva, brez banovine i brez knežtva, videći svoga slugu za gospodara i ubojicu svoga, komu biše život podao.

Pisma od Vukašina I., kralja Uroša.

Goji majka tri sina nejaka,
U Lovreću niže Opanakah:
Jednom ime Ulješa biaše;
A drugi se Gojko zoviaše.
Tretji biše dje Vukašine,
Baš babajko Kraljevića Marka.
Bihu dica roda gospodskoga,
Gospodskoga, ali ubogoga.
Bābo im se Mèrnjavac zoviše,
On starinom Hercegovac biše,
Od Lovreća grada bieloga,
Odonlem je pleme Kraljevića.
Majka sinke trudno odgojila,
Odgojila tugom i čemerom.
Kada li su dica ponarasla,
Dobra im je srića pristupila.

Namira ih namirila biše
Na Uroša kralja slovinskoga,
Uroš biše sèrdca milostiva,
Milostiva i bogabojeća.
Prima dicu u dvore bijele,
Ter jim kroji skèrletne haljine,
Da s gospodom mogu vino piti,
Po divanu zajedno šetati.
Još mu ni to dosta nebiaše,
Već im daje svoje banovine:
Vukašinu pol Sèrbie ravne,
A Ulješi lipu Romaniju.
To je banom vèrlo mučno bilo,
Ter se skaču na noge junačke,
Pak otimlju sela i varoše,
I gradove od Sèrbije ravne.

Ostà Uroš brez kraljestva svôga,
Brez kraljestva i brez banovine,
Neka kuka kano kukavica,
Suze roni kano udovica.
Starac Uroš često uzdisàše,
Vukašinu tiho govoraše:
„Ja sam tebe, sinko, uzvisio,
Na pristolje moje postavio.
Primi mene u dvore bijele,
I nosi mi urmet i poštenje,
Spomeni se, drago dite moje,
Dobra moga i ubožtva tvoga.
Vukašin se na njeg' izdiraše,
Ter sèrdito starcu besidjaše:
„Izvadit' ću cèrne oči tvoje,
I dat' ću ti gusle javorove!
Ter otidji od grada do grada,
Da neumreš od žedje i glada,
Ja ti nedam sa mnom blagovati,
Ni u dvoru momu pribivati.“
Kad je starac riči razumio,
Vukašinu tiho govorio:
„Nije zmija zmiju prevarila,
Što Vukašin Uroša Stipana.“—
Na se meće orjanske haljine,
I uzimlje gusle javorove,
Odè proseć od grada do grada,
Od nemila, pobre, do nedraga.

K Vukašinu često dolažaše,
Milosèrdje od njega prošaše;
Al Vukašin za Boga neznade,
Već ga bije težkim buzdohanom.
Kako ga je jednom udario,
S cèrnom ga je zemljom sastavio.—
Malo vrime postojalo biše,
Od iztoka Turci udariše,
Udariše na Sèrbiu ravnu,
Na dèržavu kralja Vukašina;
Svu njegovu vojsku izsikoše,
I Sèrbiu zemlju osvojiše.
Sám uteče kralju Vukašine!
Udjè gorom, vesela mu majka!
Zaludu je i on utekao;
Jer bižeći goricom zelenom
Pogubi ga sluga Nikolica,
Odnese mu krunu i kolajnu,
Kojá biše od suhoga zlata,
Nakitjena pridragim kamenjem.
Božja pravda tako hotijaše,
Da mu sluga odsiječe glavu;
Jer on biše pogubio kralja
Urošića, svôga gospodara.
Evo, pobre, pleme Kraljevića
Od Mèrnjavca staroga plemića,
I sada se to pleme nalazi,
U Lovreću izpod Studenacah,

Po imenu Mèrnjavac Ilija,
Koino je na glasu delija.
Vijali se svioni barjaci,
Nek' su zdravi Mèrnjavčevi janjci!

Vukašin, kralj slovinski L.

Izgubivši kralj Uroš svojom budalaštinom sve dèržave slovinske, za priživiti koi dan, bi usilovan uteći se kralju Vukašinu, da ga do smèrti prihrani; ma videći se od njega zlo gledan, a gore štovan, pobižè od Vukašina ka knezu Lazaru, koi gore ga štujući, i gledajući od Vukašina, nesmiri se ni kod Lazara, nego se vrati opet k Vukašinu. Ali videći se od Vukašinovih slugah porugan i pogèrdjen svaki dan, odluči bižati u Dubrovnik. Koja odluka bivši prikazana Vukašinu od jednoga sluge, razsèrdi se veoma, pak uzamši buzdohan udari ga u glavu, i čini ga pasti mèrtva na zemlju. Kraljevà Vukašin šest godišta; jer mu Turci veće kraljevati, ni živiti nedadoše. Učinivši protiva njemu Suleman I rat, i budući udario na mejaše od Sèrbije, bi od Vukašina i vojske njegove razbijen jako; ma vlaška lakomost izgubl vojsku, kralja i kraljestvo slovinsko; jer nehtiše tirati nepriatelje, ni sići, koliko mogahu, nego jih pustivši s mirom bižati, počèše sadirati haljine s Turakah mèrtvih, pak napèrtjeni robe svakojake, pivajući i popivajući povratiše se natrag. Videći Turci, da jih nitko netira, vratiše se slobodno natrag za njima u potiru, koje budući dostignuli, zapovèrnuše sići, i natiravši jih na jednu riku, što utechè od sablje, ono neutèchè od rike. Dva brata nesrična: Vukašin i Ulješa u riku uplivaše, Ulješa se utopi, a Vukašin izplivà, ma zaludu; jer njegov sluga, Nikola Narseović imenom, za imati kolajnu od zlata, na kojoj bihu dragi kameni, koju Vukašin na vratu nošaše, povadivši sablju, odsiče mu glavu, i dogodi se ovako: Bižèći priko gore Vukašin, ugleda jedan studenčić vode, i budući ožednio, moli ga, da mu zahiti vode; ali nebudući poslušan od rečenoga sluge, sadje s konja, i prigne se piti, tada Nikola Narseović izvadivši sablju, odsiče mu glavu, odnese kolajnu, a konja, i što na njemu biše, odvede. Pogibè dakle kralj Vukašin godišta Gosp. 1371., ostavivši četiri sina nakon sebe: Marka, Andriaša, Ivaniša i Mitra. I ovo je oni Marko Kraljević, koga Hrištjani za velika dèrže i od njega svakojake pisme izvode, koi želeći imati dèržave otca svoga, nemožè učiniti drugo, nego podložiti' se caru i davati mu harač. Ma Ivaniš, nemogući više podnositi globe turske, ostavivši svoju dèržavu, pobižè u Zentu k sinovom Balšinim; koji ga lipo primiše, davši mu on'liko zemlje, koliko mu bi zadosta pošteno živiti. Marko s bratjom davàše Turkom harače, i kad bi godir car na vojsku pošao protiva kómu kralju oli banu, valjadiše, da i Marko idje njemu na pomoć s svojim' Sèrbianim. I tako bijući se jedan put car Bajazet s banom od Valakie, komu Mirče ime biše, u tomu boju nahodeći se i Marko, pogibè od rečenoga bana, kod vode Marice, primivši jednu strilu u gèrlo. Mitar

pogibè od Turakah. Andriaš, brat četvèrti i zadnji, ostadè na vladanju od Serbie, ma caru bl podložan; i ovi imadè sina, imenom Dominik Momčilo. Momčilo imadè sina Koja imenom, i ovi biše princip od dèržave Mužanske. Imadè Momčilo i kèer jednu, Jelinu imenom, koja se udadè za hercega Stipana, duku od sv. Sabe, to jest, Hercegovine. — Budući dospili kralji od Sèrbie i Rascie; (jer posli Vukašina sve ove dèržave padoše pod Turčina, poznajući ga za gospodara poglavitoga, dajući mu harač i na pomoć hiljadu vojnikah), sada ćemo besiditi od njezinih banićah, koji premda caru bihu podložni, vladàše ovim' dèržavam', noseći ime despot, i to hoće reći ban, oliti poglavica, kako smo gori rekli.

Lazar Grebljanović, despot, oliti poglavica od Rascie.

Knez Lazar biše sin Pribića Grebljanovića, plemića slovinskoga, i ova kuća bl vazda poznana od kraljah dalmatinskih, a od kralja Stipana i njegova sina Uroša sasvim uzvišena. Ovi dakle Lazar posli smèrti kralja Vukašina i njegovih sinovah: Marka, Ivaniša, Andriaša i Mitra, posidovà veći dio od kraljestva Vukašinova, to jest: Pristinu, u komu gradu kralji stàhu; Novo Bèrdo i mnoga mista od Rascie. Imadiše knez Lazar četiri kèeri, to jest Jelinu, koja se udadè za Juru Čarnoevića, principa od Zente i Černe Gore; Milicu, i ova se udadè za cara Bajazeta; Vukosavu, koja podjè za Miloša Obilića iz Noga Pazara; i Mariu, koja bl žena Vuka Brankovića; a niki kažu, da je imao i petu kèer, imenom Despinu, i ova se udadè za Susmana, principa od Moldavie. Sastavši se dakle zajedno tri od ovizih sestarah, to jest: žena Brankovića, Obilića i Čarnoevića, počè svaka svoga muža hvaliti u ime junačtva, navlastito Vukosava, uzdižući svoga muža Miloša Obilića do nebesah, govoreći, da je bolji junak od Vuka Brankovića. Maria, žena Vukova, nemogući podniti tolike hvale, dadè jaku zaušnicu Vukosavi, koja odè plaćući k Milošu, svòmu mužu, tužeći se na Mariu, da joj biše dala zaušnicu, da je muža hvalila, a Miloša pogèrdjivala, i da bi jedva Vuk Branković dočekao, da ga Miloš na mejdan zazovne. Sve ove i druge laži, budući Milošu od žene Vukosave prikazane, bihu uzrok od velike smutnje; jer Miloš otidjè naći Vuka Brankovića, koga našavši, svakim rugom naruži. Ovu sramotu nemogući Vuk podniti, zavà Miloša na mejdan. I tako osedlavši kouje, izadjoše na misto od mejdana, na komu žestoko se pobiše; ali Miloš baci s konja Vuka Brankovića, koga mogàše pogubiti; ali nehtì, neka samo poznade, da je Miloš bolji junak od Vuka Brankovića. Od onoga vrimeņa Vuk nemogàše čuti, ni viditi Miloša, misleći obdan i obnoć, kako bi se osvetio. Malo posli toga vrimeņa, nehtijući knez Lazar,

despot oliti princip od Rascie, poznavati cara Murata za svoga gospodara, ni davati mu ono, što biše ugovoreno; zaradi toga Murat sakupi vojsku neizbrojenu, i on isti prid vojskom odè protivu rečenomu Lazaru, principu od Rascie. Koi, čuvši za Murata i vojsku njegovu, izadjè s trieset hiljadah svojih vèrstuih vojnikah protivu njemu, budući s njime i dva zeta njegova Miloš Obilić i Vuk Branković. Ma Branković noseći veliku nenavidnost i sèrditost protivu Milošu, počè prid Lazarom zlo od njega govoriti i lagati, da Miloš s Turcim ima prijateljstvo, i da radi o izdaji. Laž ovu primivši Lazar za istinu, imadè uztèrpljenje do večere, a kada bl vrime od večere, sazvà svu gospodu na sobet, pak posli nego blagovaše, učini im jednu prediku od Makabea ovako: „Gospodo slovinska, vitezovi nepridobiveni, plemići od starine, kruno i diko našega slavnoga naroda! Evo se je sila Turska protivu nami sakupila, da nas kakono more oceansko proždre i našu slavu u ništo obrati. Spomenite se, što učini Juda Makabej, koi smalo vojske svu silu svojih nepriateljah u ništo obrati; zašto Bog izraelski, vojvoda njihov budući, za nje boj bijàše i njihove nepriajtelje predobivàše. Tako i mi istoga Boga za našega vojvodu imadući, premda nas je malo, a Turakah puno, s pomoćju našega Boga dobit' ćemo nepriajtelje istoga Boga.“ Posli toga uzè času vina, pak je prikazà svomu zetu Milošu Obiliću, ovako mu govoreći: „Uzmi, zete Milošu! ovu kupu vina, i popij je u zdravlje moje, zaradi ljubavi, koju ti nosim, premda ti ne nosiš meni; jer si me namislio sjutra izdati, kao Juda svoga Meštra.“ — Nemože se izreći, koliku žalost tada imadè siromah Miloš, htijàše se pravdati; ali mu Lazar govoriti nedadè, nego ga činì sisti, i s mirom blagovati. Sva Gospoda odoše spavati, ma Milošu san na oči neče; jer biše pun tuge i žalosti, znajući, da ga prava potvoraju, koi, kako zora zabili, uzjahavši na konja, da ga nitko nevidl, i otidjè u vojsku tursku. U koju budući došao, počè moliti stražane, da ga puste k caru, s kojizim imadjàše od stvarih vèrlo potribitih govoriti. Stražani taku prišu razumivši, i poznajući, da Miloš Obilić, koga se sva turska zemlja bojàše, imadiše veliku potribu s njime besiditi, pustiše ga pod čador carev ulizti, i s carem besiditi. Ali Miloš neče besidah, nego klekavši, da poljubi ruke careve, izvadi nož i zadì ga u sèrdce cara Murata, posicè vezira i one, koji bihu pod čadorom, pak učini juriš, da uteče; ma od vojske careve bl vàs na sablje raznesen. I to sve biše opravio Vuk Branković.— Knez oliti despot Lazar nenašavši sjutra dan siromaha Miloša, činì brez nika-kve sumlje, da je otišao u vojsku carevu, za izdati ga, ništanemanje

neizgubi slobod, nego učinivši prediku kratku, ma plačnu, udari na Turke, koji nemogući odoliti sablji slavnih vitezovah Lazarevih, pleća okrenuvši, natrag-pobigoše: ali budući ih zatekla jedna rika, kod nje se opriše toliko jako, da natrag potiraše vojsku kneza Lazara, koi bižeći na konju, upadè u jednu jamu, on i njegov konj, i tute glavu izgubl. A niki govore, da ga živa uhvatiše i za sužnja zarobiše, i tada mu bi kazano, kako cara ubi pod čadorom njegov zet Miloš Obilić. Ovi se boj učini na Kosovu polju god. Gosp. na 1389., posli koga Vuk Branković imadè polovicu dèržave Lazara Grebljanovića, a polovinu Lazarova žena Milica i sinovi njezini, to jest: Stipan i Vuk. I tako ove dve kuće svim kraljestvom vladaše, ma s ovim ugovorom: da caru svakò godište imadu po toliko jaspre dati, i na pomoć hiljadu vojnikah, kad god car zaište. Ma do malo vrimena svadi se Milica, žena Lazarova, sa svojizim zetom Brankovićem; jer budući opak, sve o neviri nastojáše, da joj izmakne i ono, što nebiše izmakao: I tako Milica nemogući njegova aramzadluka podnositi utečè se caru, od koga bi primljena lipo, i pomilovana, a zet njezin pokaran; jer mu car uzè sva mista, koja posidovaše i dadè ih Milici, i sinovim njezinim, ostavivši Vuku i sinovim njegovim: Gèrguru, Juri i Lazaru toliko samo zemlje, koliko im mogaše biti dosta, da od glada nepomru. Ma do malo vrimena Vuk Branković imadè svu svoju dèržavu, budući cara jaspram' podmitio. I tako ove dve kuće vazda bijáhu u nemiru medju sobom, što car i željaše; jer da su skladno živili, nebi njemu haraća davali.— Posli toga car Bajazet učinì rat protiva Tamerlanu, caru od Babilonie, i tako valjadiše, da i ove poglavice, oliti principi s hiljadu svojih vojnikah idju na pomoć Bajazetu, i tako se uputiše dva sina Lazarova, to jest: Stipan i Vuk, i dva sina Vuka Brankovića, to jest: Gèrgur i Jure prid hiljadu svojizih Rascianah, po izbor delijah. Pobivši se dakle Bajazet s Tamerlanom, carom od Babilonije, bi njegova vojska razbijena, a on živ uhvatjen, i u gabiju od gvoždja postavljen, iz koje, kada Tamerlan ručaše, oli večeraše, valjadiše kao jedan čuk da gleda. Ma nemogući više podnositi takvu sramotu, počè glavom udarati o gvozdenu gabiju, i tako razbivši glavu, život svèrši; posli koga bi učinjen za cara Murat veliki, od koga čemo malo posli besiditi. Bi u istom boju uhvatjen Gèrgur, sin Vuka Brankovića, a njegov brat Jure, i dva ujca, sinovi kneza Lazara, to jest: Stipan i Vuk, pošteno utekoše. Ma Stipan, sin rečenoga kneza Lazara Grebljanovića, budući se po putu svadio s svojim netjakom Jurom Brankovićem, došavši u Carigrad, činì ga metnuti u tamnicu. Ali do nekoliko vrimena, budući se oslobodio iz tamnice, podjè prid cara i prid njim mnogo zla rečè protiva svomu ujcu. Car želeći, da nije na svitu jednoga, ni drugoga, dadè mu vojsku, da idjè protiva knezu Stipanu, koi

budući doša' u Rasciu, učinì zla dosta, i našavši Vuka, ujca svoga, prid vojskom, pobì se s njime, i razbi ga na 1402. Ali s druge strane doletivši Stipan, brat njegov, s vojnicim svojim', udari na Turke i na svoga netjaka Juru Brankovića, koje pridobivši, pod sablju okrenu. I tako medju ujcim Grebljanovićim i medju netjacim Brankovićim, slideći rat i nemir, sve kraljestvo od Rascie biše se razrušilo, i u ništo okrenulo. Ma što je još nepodobnie: zavadiše se rečena bratja Grebljanovići, to jest: Stipan i Vuk. Ovi Vuk imadè pomoć od cara, takodjer i od svoga netjaka Jurja Brankovića, koi ulizavši s jednom silnom vojskom turskom u Rasciu protiva bratu Stipanu 1409., porobl i popall sva mista od Rascie, u kojoj sedam misecih vojska pristà, čineći zla neizbrojena. Za stàti u miru, valjadiše, da Stipan dade Vuku bratu polovinu dèržave. Ali do malo vremena Vuk se svadi s carem, i s njime boj bijući, od Turakah pogibè, takodjer i njegovi netjaci Brankovići. — Gèrgur, koi se biše iz sužanjstva oslobodio i odkupio, i Lazar, brat njegov. Ostadè dakle na vladanju sam Stipan Grebljanović, i njegov netjak Jure Branković, koji videći, da se je kraljestvo od Rascie razasulo i skončalo zaradi nemira ovih dvuh kućah, pomiriše se, i sjediniše zajedno, dajući caru sve ono, što je ugovoreno od njihovih otacah. Ma Stipan Grebljanović umri od kaplje na 1421. i tako Jure Branković, netjak njegov ostà za vladaoća, despota oliti poglavicu od svega kraljestva. I ovde dospè vladanje kuće velikoga kneza Lazara Grebljanovića.

Pisma od Miloša Obilića i Vuka Brankovića.

Lipe ti su rumene ružice
U bijelu dvoru Lazarovu,
Nitko neznà, koja biše lipša,
Koja viša, koja l' rumenija.
Nisu ono ružice rumene;
Već su ono kćeri Lazarove,
Od Sèrbije ravne gospodara,
Od starine viteza i bana.
Lazar kćerce za gospodu daje:
Vukosavu Miloš Obiliću;
Maru daje Vuku Brankoviću;
A Milicu caru Bajazetu.

Na daleko Jelinu udaje,
Za plemića i gospodičića:
Po imenu Čarnoević Jurja,
Koi biše od Zente vojvoda.
Malo vrime postojalo biše,
Tri sestrice majku pohodiše;
Nepohodi Milica carica;
Jer joj nedà care Bajazete.
Sestrice se lipo pozdravljale;
Al' se one bërzo zavadiše,
Hvaleć svaka svòga zaručnika,
U bijelu dvoru Lazarovu.

Veli ljuba Čarnoević Jurja,
Po imenu Jelina gospoja:
Nije majka rodila viteza,
Što je majka Čarnoević Jurja.
Govorila ljuba Brankovića:
Nije majka rodila plemića,
Ni junaka, ni gospodičića,
Što je majka Vuka Brankovića.
Smijala se ljuba Miloševa,
Po imenu mlada Vukosava,
Smijala se, ter je besidila:
„Neludujte jadne seke moje!
Nehval'te mi Vuka Brankovića,
Koi nije na glasu delija,
Nit' mi hval'te Čarnoević Jurja;
Junak nije, nit je od junaka:
Već hvalite Miloš Obilića,
Od Pazara Novoga plemića,
Koino je junak od junakah,
Porodi ga Hercegovka majka.“
Razsèrdi se ljuba Brankovića,
Vukosavu rukom udaraše;
Kako ju je lahko udarila,
Iz nosa joj kèrvca izvirala.
Skočila se mlada Vukosava,
Odè cvileć k dvoru bijelomu,
Miloša je plaćuć dozivala,
Ter je njemu tiho govorila:
„Da ti znađeš, mili gospodare!
Što govori ljuba Brankovića,
Da ti nisi plemić od plemića,
Nego hèrdja od hèrdjakovića.
Još se hvali ljuba Brankovića:
Da ti nesmiš na mejdan izići
Brankoviću, njenu gospodaru;
Zašto nisi desnom rukom junak.“
To Milošu puno mučno biše,
Ter se skače na noge junačke,
I posidè konja od mejdana,
Pak dozivlje Vuka Brankovića:

„Prijetelju, Vuče Brankoviću!
Ako te je porodila majka,
Izadji mi na mejdan junački,
Da vidimo, tko je bolji junak.“
Inako se Vuku nemogaše,
Već posidà konja od mejdana,
Pak izadjè na to polje ravno,
Gđi biaše misto od mejdana.
Tu se s bojnim' kopjim udariše;
Al' se bojna kopja polomiše.
Od bedrice čorde povadiše,
I čorde se britke izlomiše.
Udriše se težkim' buzdohanim:
Buzdohanom pèrje politaše,
Milošu je srića priskočila,
Bač s konja Vuka Brankovića.
Govóri mu Miloš Obiliću:
„Sad se hvali, Vuče Brankoviću!
Pohvali se virnoj ljubi svojoj,
Da ti nesmim na mejdan izaći.
Mogu li te, Vuče, pogubiti?
Tvoju ljubu u čèrno zaviti?
Ali neću; jer smo prijatelji,
Podji s Bogom, nehvali se više!“
Malo vrime postojalo biše,
Na Lazara Turci udariše,
Prid njima je Murat Sulemane,
Robi, pali sela i gradove.
Lazaru se ino nemogáše,
Nego kupi vojsku na sve strane
Zove k sebi Vuka Brankovića,
I deliju Miloš Obilića.
Gospodski je sobet učinio,
Gospodu je na sobet pozvao;
A kada se vinca ponapiše,
Gospodi je svojoj bisidio:
„Poslušajte, moji vitezovi,
Vi po izbor bani i knezovi!
Sjutra ćemo uđriti na Turke,
Slušať ćemo Miloš Obilića;

Jer je Miloš na glasu delija;
Boje ga se Turci i kèrštjani;
On ée biti prid vojskom vojvoda,
A za njime Brankoviću Vuče.“
To je Vuku vèrlo mučno bilo;
Jer Miloša vidit' nemogáše,
Lazara je na dvor izvodio,
Skrovito je njemu govorio:
A neznaš li, mili gospodare?
Zaludu si vojsku sakupio,
Izdat' ée je Miloš Obiliću,
Turke brani, o neviru radi.“
Mući Lazar, negovori ništa;
A kada je za večerom bilo,
Zlatnom čašem Lazar napijaše,
Suze roni, tiho besidjáše:
„Ni u zdravije cara, ni cesara,
Već u moga zeta Obilića,
Koi me je izdat' namislio,
Kano Juda svoga stvoritelja.“
Zaklinje se Miloš Obiliću,
Zaklinje se Bogom gospodarom,
Da izdaje neée učiniti,
O neviru nigda pomisliti.

Pak se skače na noge junačke,
Ter ulizè pod čadóre bile,
Do pol noći suze proliváše,
Od pol noći Boga vapijáše.
Kada li je zora zabilila,
I danica lice pomolila,
On posidè dobra konja svoga,
Pak otidjè u carevu vojsku.
Moli Miloš careve delije:
„Pustite me k caru pod čadóre,
Izdat' éu mu vojsku Lazarovu,
A Lazara živa uhvatiti.“
Obiliću Turci virovaše:
Ter prid cara njega dovedoše.
Klečè Miloš na zemljicu cèrnu,
Ljubi caru skuta i kolina.
Svóga se je noža dobavio,
Murata je u sèrdce udrio;
Pak povadi sablju od bedrice,
Siče Miloš paše i vezire;
Al' i njemu loša srića biše;
Jer ga Turci na sablje razniše.
Što učini, Vuče Brankoviću!
Što učini? da od Boga nadješ!

Jure Branković, poglavica od Rascie.

Ovi se poglavica pojunači, nehtijući caru Muratu harač platiti za nekoliko godinah, zarad toga sakupi Murat vojsku veliku, i uputi se s vojskom protiva njemu. Ali Jure nebudući sèrdca viteškoga, s njime se pobiti nesmiðè, nego poslavši mu velike darove, počè ga miriti i moliti, da se vrati s vojskom natrag, i za umoliti ga lašnje, sve mu prošaste prikazà harače. Murat na sve darove, molbu i harače, prikazane od Jurja, prignuti se nehtì, dok mu neobečà kèer Mariu za ženu, koju Jure, što nebi ima', dobrovoljno dadè, cineći, da radi toga rodstva i prijateljstva, kuća njegova ima biti uvijek srićna, čestita i mirna s kućom Otmanovića. Ali siromah neznadiše, da u mački ni u Turčinu vire nije, kako nebi ni u Muratu; jer neprodjoše ni tri godišta posli novoga prijateljstva, da Murat sakupivši silnu vojsku, udari na kraljestvo tasta svoga

na 1439.— Videći Jure potribu, u kojoj se nahodjāše, i promišljajući nevirnost tursku, uzè ženu svoju, sina Lazara i ostalu familiju, pak pobižè u Ungariu k Albertu, kralju od Ungarie, ostavivši u Samandrii dva sina svoja, Gèrgura i Stipana, da rečeni grad, koliko je moguće, brane od Turakah. Došavši dakle Turci pod Samandriu, grad veliki, sa svih ga stranah obsidoše i biše. Gèrgur, koliko možè, toliko ga brani; ali videći, da ga obraniti nemogāše, pridadè grad caru šuri svomu. Murat dadè svomu šuri Gèrguru, takodjer i Stipanu svu Rasciu, da su oni od nje zapovidnici; ali povrativši se natrag, nehtà jih ostaviti u Rascii, nego jih povedè u Carigrad s sobom, da pribivaju u dvoru njegovu, dok se nepomiri s kraljem ungarskim; jer tada biše rat medju Muratom i Albertom, kraljem od Ungarie. Do nikoliko vrimena bi prikazano Muratu, da Gèrgur i Stipan, šure njegove, dokazuju ocu svomu i kralju ungarskomu sve stvari, koje se čine u Carigradu. Bi li to istina, nebi li, car se veoma razsèrdi na rečene šure svoje, pak zapovidi, da se gvoždjem vrućim oslipe oči njihove. I to bi opravljeno, ma tako potajno, da zato njihov otac neznadè nigda, dok se po njegovoj molbi nepomiri kralj Alberto, koj biše Turkom svu oholost slomio, s carem Muratom, koi imadući ono, što željāše, poslā slipe šure k ocu njihovu Jurju. Nemože se izkazati tuga ni žalost, koju podnesè princip Juraj, videći tako nemiloštivo nagèrdjene sinove svoje od Murata, zeta nevirnoga, i premda mu prokleti zet bijāše toliko zlo učinio, nehtà se osvetjivati, kako mogāše s pomoćju kralja ungarskoga, koi imadè vèrstna generala prid vojskom, tò jest, velikoga viteza *vojvodu Janka*, a s druge strane snažnoga i nepridobivenoga Juru Kastriota, priimenkom *Skenderbega*, koji bi ga u svako vrime branili i pomogli; nego u svako vrime ukazā se turski pomoćnik, a kèrštjanski protivnik, kako ćemo sada viditi.

Jure, poglavica od Rascie, dadè caru pomoć protiva kralju ungarskomu.

Budući se opet zavadio kralj ungarski s carem Muratom, i želeći Jure Kastriot, princip od Albanie, dati mu pomoć, bi potribito, da pridje priko dèržave Jurja Brankovića, tasta Muratova, koi veće dobra želeći Turkom, nego kèrštjanom, nedadè mu prići priko svoje zemlje, i sastat' se s vojvodom Jankom. Videći Skenderbeg, oliti Jure Kastriot tu veliku opaćinu rečenoga poglavice, razsèrdi se na njega žestoko, pak ulizavši na sramotu u Rasciu, počè gore, nego Turke robiti i paliti sela i varoše; ma nemožè imati sriće, da se sastane s vojvodom Jankom; jer

mu bihu puti zapričeni; nego porobivši Rasciane, rečene Hrištjane, vrati se natrag. Videći Jure Branković zlo, koje mu biše Skenderbeg učinio, otidje caru, zetu svojemu, i počè se prid njime derati i na Juru Skenderbega tužbu činiti, ove mu riči govoreći: „Svega svita, od iztoka do zapada Gospodaru i moj Care! premda sam nedostojni vaš sluga, zete privisokil ja zaradi ljubavi, koju k tebi nosim i tvojoj kruni neumèrloj, nedadoh proći priko zemlje moje Juri Skenderbegu, tvomu smèrtnomu dušmaninu, da se sdruži s vojvodom Jankom, generalom od sve ungarške vojske, ni da udre na mejaše tvoje; radi toga Skenderbeg tvoje krune nepridobivene, i mene, sluge tvoga, očiti dušmanin, porobl svu zemlju moju, i popali sela i varošè brez milosèrdja; zato dakle, privisoki Sultanu, sad je vreme, da osvetiš i mene i sebe, udri ti s vojskom od iztoka, a ja ću od sivera, da onoga neprijatelja izkorenimo do temelja. Obeća se car Murat poslati vojsku na Jurja Kastriota, poglavicu od Albanie, kako željaše Jure Branković, poglavica od Rascie; ma Murat poznajući tko je, i što je Jure Kastriot, rečeni Skenderbeg, na njega tada vojsku poslati nesmidè. Vojvoda Janko, koi biše silni junak i poglavica od sve vojske ungarške, dill se prid vojskom protiva Muratu i udri na mejaše njegove; ma budući mu protiva ne samo Turci, nego li jošter i princip od Rascie, rečeni gori Jure Branković, bi od obadvajuh sa svih stranah naskočen, i tako svu vojsku izgubi.

Lazar Branković, poglavica od Rascie.

Od ovoga poglavice neštije se drugo, nego da je otrova' u salati mater svoju Iloinu, za moći slobodnie na svoj način živiti i kraljestvo od Rascie razsuti, kako i razsù, čineći dilo Bogu i ljudem mèrsko; jer budući se po svemu kraljestvu očitovalo nepodobno dilo, koje biše učinio, svak na njega mèržaše, zlo govoraše od njega, i smèrt mu željaše. Lazar poznajući zlo, koje biše učinio, i slušajući ono, što se od njega govori, a svèrhu svega čuvši, da mu car zet priti, da će ga s vladanja dignuti, zašto je svoju majku, a njegovu punicu otrova', upadè u toliko neveselje i žalost, na taj način, da do malo danah pun grizodušja podjè brez poroda s ovoga svita.— Malo posli toga car osvoji svu Rasciu, u kojoj zapovidàhu Turci i danas. Sada dakle budući u vladanju ova kuća dospila, a Rascia od Turakah osvojena, od nje više govoriti neima koristi, nego prilazim na Zentu, i poglavice njezine.

Slide principi oliti poglavice od Zente.

Zenta jest dèržava lipa u Dalmaciji gornjoj; ali je sada podložna caru; od iztoka medjaši s Albaniom, od zapada s Cèrnom Gorom; a od pol dneva s Bukom od Kotora. U sebi uzdèrži mnoga sela, varošè i kastela, takodjer i tvèrdi grad Skadar, u komu niki kralji dalmatinski pribiváhu. Od ove dèržave bi gospodar Balša Cèrnoević, knez i plemić od starine, koi biše od cesara Stipana i njegova sina Uroša puno uzvišen i uzdignút na veliko vladanje. Imadè ovi poglavica tri sina: Strašimira, Juru i Balšu, koji posli smèrti ota svoga osvojiše mnoga mista, to jest Zentu gornju, koja nebiše podložna otcu njihovu, mnoga mista i gradove u Rascii, od kojih tada Turci bihu gospodari i veći dio od Albanie. Po isti naćin u Romanii osvojiše mnoge gradove i mista; ma Balša, oli kako ga níki zovu, Bulša, bijući boj s Turcim kod rike Vojuše, i vitežki se podnoseći, pogibè na 1383. Takodjer i bratja njegova Strašimir i Jure, budući pošli s ovoga svita, ostà za vladaoca od Zente ovi, koi slidi.

Jure I., princip od Zente.

Sin ozgor rećenoga Strašimira imenom Jure, stadè za vladaoca od Zente, koi za imati većju snagu i jakost, biti boj s Turcim i sa ostalim svojim protivnicim, uzè za ženu kèer Lazara Grebljanovića, poglavice od Rascie. Ali godišta Gospodinova, 1386. dižè se protiva njemu toliko velika vojska turska, da niti mu tast Lazar smidè pómoći dati, niti on bi vèrstan rećenu vojsku doćekati; nego uzamši mnogo blago, prikazà ga caru, moleći ga i miteć, da vojsku ćini vratiti natrag, i toliko se umidè vladati kod cara, da od istoga imadè pomilovanje i mir, koi željàše. Ma do malo danah posli toga mira podjè s ovoga svita, i stadè za vladaoca ovi, koi slidi.

Balša, princip od Zente.

Imadiše rećeni ozgor Jura tri sina: Gojka, Ivaniša i Balšu; ma budući Gojko i Ivaniš još za živa ota pošli s ovoga svita, gospodarstvo od Zente na Balši ostadè. Budući otac ovoga poglavice prodao gospodi mletaćkoj Skadar i ono, što je bližje grada; ovi skupivši vojsku odè na grad, i osvoji ga; ma kastela osvójiti nemožè. Gospoda mletaćka

razsèrdivši se na njega jako, sakupiše vojsku, pak otidjoše pod rečeni grad, koga biše, i do malo danah osvojiše. Ali jim nebì to dosta; nego udarivši na ostala mista, kaštele i gradove od Zente, sve jih osvojiše; ter jedva Balša uteče i glavu odnesè: i tako tirajuçi lisicu, iztirà vuka, ostavši i bez dèržave i bez gospodstva. Ma godišta Gosp. 1423. opet se Balša opomenuvši, svu svoju priuzè dèržavu s pomoćju svojih prijateljah; ali siromah nebì ni u tomu srićan, zašto republika mletačka sakupivši jaku vojsku, udarì na Zentu, i svu je u malo vrimenta podložì poda se. Balša malo posli toga, veće od tuge, nego od bolesti podjè s ovoga svita, gdi biaše zaslužio, na 1421.

Jure II., princip od Zente.

Sin kneza Lazara, principa od Rascie, buduçi ujac Balšin, nemože podniti, da Mletčani gospodaruju u dèržavi svoga netjaka, koi ostavi posli sebe jednoga sina imenom Jurja, i zato sakupivši vojsku koliko može veću, otidjè u Zentu, koje osvoji većji dio, i darovà sva mista, što osvojio biše, Juri unuku svomu na 1425. Mletčanom neostà drugo; nego Skadar, Dulcinj i Budva. Na ovomu poglavici buduçi svèršilo vladanje od kuće Čarnoevića, kneza i principa od Zente; zato prelazim u Bosnu, gdi će biti govorenje od vladaocah bosanskih.

Slide principi, oliti poglavice bosanske.

Bosna bì od Orosia zazvana Dardania, od družih Mezia gornja biše imenovana, a bì rečena Bosna od rike, koja se zove Bosna, koja izlazi izpod Digmána planine u polju nižje Sarajeva. Narod slovinski, koi sada u njoj pribiva, prija stàše u kraljestvu od Tracie, i ovi puk stojeçi u Tracii činjàše žestoke rate protiva svim svojim neprijateljem, a navlastito protiva Rimljanom u vrime Oktaviana cesara rimskoga. Ma buduçi od Bulgarah iztirani iz Tracie, dodjoše u Bosnu, iz kóje iztiravši narod, koi u njoj biše, u njoj počèše pribivati. Ovo kraljestvo iz početka bì vladano od kraljah dalmatinskih, kako i ostali vas narod slovinski, posli toga od banah, oliti dukah hèrvatskih. Drugda posebi imadihu Bane; drugda zajedno stàhu s Rascianim, to jest: podložni bihu kraljem od Rascie; a najposli bihu vladani od svojih vlastitih kraljah, i ovo kraljestvo uzdèrži pod sobom dukat svetoga Sabe, to jest: Ercegovinu.

Ali pria nego počmemo besiditi od vlastitih, iliti naravnih kraljah bosanskih, potribito je znati dogadjaje, koji se pria dogodiše. Budući Krešimir II., kralj hrvatski i bosanski, pošao s ovoga svita brez sinovah, kći njegova jedina, koja nakon njega ostadè, udadè se za kralja ugarskoga, i zaradi toga kralji ugarski, koji od ove kraljice izadjoše, hotili su biti gospodari od Bosne, i od sve Hrvatske zemlje. Ma Bošnjaci nektiše jih nikada za gospodare poznavati; nego svoje bane vladaoce od kraljestva bosanskoga poznaváhu. Ali budući Kulin, ban bosanski, pošao s ovoga svita, a Bošnjaci nemogući se pogoditi o bana, ostadè Bosna brez svoga glavara; što videći kralj ugarski puno se obveseli, pak sakupi vojsku, poslà ju na Bosnu i prid njom poslà jednoga vèrstna generala od naroda nimačkoga, imenom Kotromana Ivana, komu dadè naredbu: da svu Bosnu osvoji, i pod oblast kralja ugarskoga podloži. Kotroman našavši Bosnu brez svoga poglavice, i udarivši iz nena, svu je do malo danah osvojì. Videći kralj toliko junačtvo Kotromanovo, i poznajući njegovu virnost, učinì Kotromana banom od sve Bosne, i njegove, koji od njega budu izaći, za uvik. I tako sinovi i unuci ovoga bana vladáhu Bosnom puno vrimenta, pod imenom najprie od banah, pak najposli od kraljah, kako ćemo viditi posli. Ma godišta gosp. 1310. biše za bana Stipan Kotromanović, praunuk ozgor rečenoga bana Kotromana; i ovi ban ostavi tri sina posli sebe: Stipana, Ninoslava, i Vladislava, koji mladići lipo se ljubljáhu, življáhu medju se u takvoj ljubavi i skladu, da se bolje nemogáše. Videći Bošnjaci takvi sklad i ljubav medju rečenom bratjom, uzbojaše se, da jim ne dignú njihovih privilegijah, i ne ukinú zakone stare, od njihovih starih banah učinjene, i tako složivši se puk i gospoda bosanska, odlučíše pobiti rečenu bratju, ali srića njihova biše; jer jim ta opaka odluka bl očitovana, i tako imadoše vrime uteći iz Bosne u druga mista: Stipan u Dubrovnik, a Ninoslav i Vladislav u zemlju Hrvatsku, takodjer i njihova jedina sestra imenom Danica imadè sriću uteći u Rim, gdi čineći mnoga dobra dila, podjè s ovoga svita na bolji, i biše joj upisano na grebu u latinski jezik: „hic jacet Diana Illyrica.“ — Slovinski: Ovde pribiva Danica slovinska, oliti bosanska.

Ma do malo vrimenta vlastela dubrovačka metnuše se, za umiriti rečenu bratju s Bošnjacim, i toliko mudro umidoše govoriti, i dilovati kod gospode bosanske, da jih činiše opet u Bosnu doći, koje Bošnjaci s veseljem, i velikom radostju primiše, poznavši Stipana za svoga bana, oliti duku od Bosne, i ovi posli toga podloži svu Ercegovinu, koja se biše odvèrgla po sebi státi, pod oblast svoju. Umri Stipan godišta gosp. 1317. brez sinovah, na koga misto stadè Tvárdko, sinovac njegov.

*

Pisma od Kotromanovića.

Tri su bora uporeda rasla,
Medju njimam jêla tankovita.
Nisu ono tri bora zelena,
Nit' je ono jêla tankovita,
Već su ono tri mila brajena,
Tri brajena Kotromanovića,
I Danica njihova sestrica,
Usrid Jajca grada odgojena.
Tri se bratca lipo milovaše,
I zajedno skladno pribivaše,
Gledale jih iz gorice vile,
Gledale su, ter su besidile:
„Tko bi onu bratju zavadio!
Zavadio ili pogubio!
Njegova bi bila banovina
Od Dunaja do sinjega mora.“
To je čula vila Slovinkinja,
Ter je njima tiho besidila:
„Dajte meni lipu banovinu
Od Dunaja do sinjega mora.
Ja ću onu bratju zavaditi,
Zavaditi, oli pogubiti.“
Pak poleti k Jajcu bijelomu,
Ter nahodi tri mila brajena.
Metje na nje težke magjinluke,
Ne bi li jih vila zavadiła.
Magjinluci kripost izgubiše,
Tri se bratca nigda nesvadiše.
Kad vidila vila Slovinkinja,
Da nemože bratje zavaditi;
Leti ona gori na planinu,
Pak zavikà s visokih planinah.
Viće tanko, ali glasovito,
Ter dozivlje po Bosni gospodu:
„Zlo vam jutro, bosanska gospodo!
Al' neznate, ali nehajete.

Viće čine tri mila brajena,
Tri brajena Kotromanovića,
Usrid Jajca grada bijeloga,
Često sbore, ovako govore:
„Udat' ćemo Danicu divojku
Za mladoga kralja ugarskoga,
Krunit' ćemo brata Vladislava,
Usrid Jajca grada bijeloga.
Skupit' ćemo ugarske katane,
Izsić' ćemo bosansku gospodu;
Otet' ćemo polja i livade,
I gospodska sela i varoše.“
Kada oni vilu razumiše,
Sve se skače malo i veliko,
Svoje bërze konje posidoše,
K Jajcu gradu hitro poletiše,
Da pogube tri mila brajena,
Tri brajena Kotromanovića,
I Danicu bosansku divojku,
Koja biše skoro izprošena.
Ali njima Bog i srića dadè,
Dokazà im Bogom pobratime,
Pobigoše Kotromanovići,
Utekoše, vesela jim majka! —
Dva odoše k banu od Karlovca,
Stipe dite k' gradu Dubrovniku,
A Danica k' Rimu bijelomu,
Ter pohodi ćerkve i oltare.
Al' je malo vrime postojalo,
Razboli se Danica divojka,
Od groznice bola velikoga,
Od bolesti prebolit' nemože.
Latini je lipo ukopaše,
I na grobu pismo učiniše:
„Ovde leži Danica bosanska,
Od slavnoga naroda divojka.“

Koga nije, da kruha nejide,
A mi pobre! da se veselimo,
Sve u strahu Boga velikoga.

Tvårdko I. Kotromanović, kralj bosanski.

Neimajući sina rečeni ban Stipan, koi bi za bana stao, zato imadući dva sinovca: Tvårdka, i Vukića, koji bihu sinovi Vladislava, brata Stipanova, bi potribito učiniti jednoga od njih za bana, i budući Tvårdko stariji brat, gospoda bosanska učiniše za svoga bana Tvårdka, koga do malo vrimena okruniše za kralja bosanskoga, kako ćemo sada viditi. Biše dakle Tvårdko mladić od dvaest i dva godišta, naučan, mudar, dobar, i svim Bošnjakom puno ugodan. Budući se udala kći njegova strica Stipana za Ludovika Kralja ugarskoga, Tvårdko ban, njezin rodjak, dill se put Ungarie, za pozdraviti svoju rodicu, i pokloniti se zetu Ludoviku, koi ga lipo i veselo primi, i svaku mu čast, i poštenje učini. Ma kada se htišše diliti, uzdrža ga kralj silom, i nehti ga pustiti, dok mu ne obeća državu Ercegovačku, koju, nemogući se drugačie osloboditi, valjadiše dati, i tada ga pustl poći k domu svomu. Došavši dakle Tvårdko u Bosnu, počè vladati s velikom mudrostju, i ljubavju; ma imadući veliku potribu poći k kralju Ludoviku, i s njime besiditi od stvarih potribitih, i koristnih, dill se opet put Ungarije, ostavivši svoju mater na vladanju od Bosne. Bošnjaci nemogući podniti, da jim žena zapovida ni za vèle, ni za malo, digoše se protiva njoj, iztiraše ju iz Bosne, i poslaše u Neretvu, neka, buduć onde nezdrav, prija vrimena umre, — a Vukića, mladjega brata, za bana od Bosne učiniše. Ma razumivši Tvårdko nepoštenje, koje mu bi od Bošnjakah učinjeno, povrati se s velikom hitrostju iz Ungarie, i imadući pomoć od svojih prijateljah, odluči boj biti s svojim bratom Vukićem, koi poznavši slabost svoju, i nemogućstvo, u komu se nahodjāše, izadjè ponizno pred brata svoga Tvårdka, i počè ga moliti, da mu oprostl, obećajući se, da će mu vazda biti viran, i podložan; koju poniznost videći, i molbu slušajući Tvårdko, ukazā se bratu milosèrdan, oprostivši mu sve zlo, koje mu biše opravio. Ali s vojskom otidjè tirati svoje neprijatelje, to jest one, koji se nehtijāhu predati, ni za bana njega poznati, koje do malo vrimena, osvojivši svu Bosnu i još druga mista okolo stojeća, ponizi, i pokarā tako, da ga svak' za svoga vladaoca i gospodara poznadè. Videći dakle Tvårdko, da ga Bog i srića pomagāše, i da na sve strane dobivāše, čini se okruniti, i kralj od Bosne i Rascie zvatl na 1376., na komu okrunjenju zavā se

kralj Stipan. Malo posli nego se okruni rečeni Tvårdko, kralj ugarski, zet njegov, podjè s ovoga svita, i tada sva Ungaria biše u velikoj smutnji, kojim dogadjajem kralj Tvårdko osvoji svu Ercegovinu, Kotor, i druga mnoga msta, kralju ugarskomu podložna. U to isto vrime sagradi u Neretvi, više Opuzena, jedan kašteo, koga zazvè Barštanik, i zidovi ovoga kaštela vide se i danas. U Buci od Kotora sagradi kašteo, i zazvè se: Kašteo novi. Posli toga život svèrši na 1391., ostavivši posli sebe jednoga kopilana, a drugi govore, da biše podmetak, komu ime biše Tvårdko, i ovi stadè za kralja.

Tvårdko II. Kotromanović, kralj bosanski II.

Ovi Tvårdko, premda nebiše pravi sin kralja gori imenovanoga, okrunl se za kralja bosanskoga, da li ga za malo vrimenta uživà, zašto Ostoja Kristić, plemić bosanski, ustadè protiva njemu ukazujući gospodi bosanskoj, da on nemože kralj biti, budući da nije sin ni zakoniti, ni naravni kralja Tvårdka; nego dà je sin podmetnuti njegov. I tako Bošnjaci Ostoju Kristića za kralja okruniše; a Tvårdka baciše. Ali se Tvårdko uteče caru, od koga imadè pomoć, i činl ga imati jedan dobar dio kraljestva.

Ostoja Kristić, kralj bosanski III.

Budući Ostoja diga' s kraljestva rečenoga Tvårdka, ostà on za kralja, i učinl rat protiva Dubrovčanom, koji u ono vrime bivši puno snažni, malo jim nahudl; pače veće sebi, nego njima; jer vojske bosanske puno veće izgibè, nego dubrovačke; i tako bl potribito, da pita mir od dubrovačke gospode. Ostoja kralj biše prieko načina užgan u bludnosti, i zato nepràštjaše ženam, divojkam, ni udovicam, čineći silu najvećjim gospojam bosanskim. Koje nepodobštine gospoda bosanska podniti nemogući, skočiše protiva njemu, razstaviše ga s krunom, i s kraljevstvom, učinivši za kralja ovoga, koi slidi.

Stipan Jablanović, kralj bosanski IV.

Videći se Ostoja dignút s kraljestva, uteče se k' caru, kazavši mu progonstvo, koje biše podnio od Bošnjakah; ali mu nektl kazati ne-

čistoću svoju, koja bi uzrok od njegova zla. Car ga poslušà, i dadè mu vojsku jaku, da s njome udre na Bosnu, da svu popali, porobi, i izsiče svoje protivnike; ali hoti imati u tutii Radivoja, njegova sina. Imadući dakle vojsku tursku, ulizè s njome u Bosnu; ma neučini onliko, koliko biše namislio: zašto Jablanović sritè ga s vojskom, a biše mu u pomoći i Tvàrdko ozgor rečeni; udriše se žestoko, proli se kèrv velika i s jedne i s druge strane, niti se može poznati, čiji mejdan biše. I tako se metnuše mnoga gospoda, za pomiriti ove poglavice, pak najposli pomiriše se s ovim ugovorom: da sva tri, to jest: Ostoja Kristić, Tvàrdko Kotromanović, i Stipan Jablanović, dok budu živi, imadu jednako Bosnom vladati, i jednako ime nositi, to jest, sva tri se kralji zvati. I to biše učinjeno na 1412; ma pošavši s ovoga svita Stipan Jablanović brez poroda, nebudući se nigda ženio, pak malo posli i Ostoja na 1435., ostadè sám Tvàrdko na vladanju od sve Bosne drugi put.

Pisma od Ostoje Kristića, i Stipana Jablanovića.

Ljuto cvile bosanske divojke,
Ter proklinju Kristića Ostoju:
„Bog ubio Kristića Ostoju
Slavne Bosne kralja zulumčara!—

Jer neostà pod vincem divojka,
Ni u Bosni mlada udovica,
Kuju nije Kristić obljubio,
Kralj od Bosne, da ga bor ubio!“

Kad to čuše bosanska gospoda,
To je njima vèrlo mučno bilo,
Medju se su više učinili,
Da pogube Kristića Ostoju,

A okrunè Jablanović-Stipu,
Koino je plemić od starine.
Što sboriše, ono učiniše,
Stipu kneza kraljem učiniše.

Kad je Kristić glase razumio,
Skočio se na konjica svoga,
Pak pobižè priko Bosne ravne,
Utečè se caru čestitomu.

Ljubi caru ruke i kolina,
Gorko plače, suzice proliva,
Ter je njemu tiho besidio:
„Sud mi čini, Care Gospodine!

Bošnjaci mi krunu ugrabiše,
A drugoga kralja okruniše,
Po imenu Jablanović-Stipu,
Slugu moga, dušmanina tvoga.

Već te molim, mili Gospodine!
Da mi dadeš silnu vojsku tvoju:
Sto hiljadah mladih Janjičarah,
Triest hiljad po izbor konjikah.

Osvojit' èu svù Bosnu ponosnu,
Pogubit' èu bosansku gospodu,
Stipana èu živa uhvatiti,
I Ružicu ljubù Stipanovu.

Ljubit' èu ju nasrid Carigrada,
Baš na oči Jablana Stipana.“
Na to se je care nasmijao!
Ter je njemu tiho govorio:

Dat' ću tebi silnu vojsku moju,
Ter otidji na Bosnu ponosnu,
A ti meni sina u tutiju,
Po, imenu mlada Radivoja.,
Al' se njemu ino nemogaše,
Već mu daje sina Radivoja;
A' car njemu vojsku nebrojenu,
Mlade pišce, i bërze konjike.
Digoše se svioni barjaci,
Udariše careve borije,
Otidjoše priko Romanie,
Ulizoše u Sërbiu ravnú.
Malo vrime postojalo biše,
Glas dopadè kralju bosanskomu:
„Zlo ga sio, Jablanović-Stipe!
Eto na te silna turska vojska.
Prid njome je Kristiću Ostoja,
Uzet' će ti krunu i kraljestvo,
I Ružicu, virnu ljubú tvoju,
Ljubit' će ju nasrid' Carigrada.
Kad je Stipe riči razumio,
Silenu je vojsku sakupio,
Mlade pišce, i bërze konjike,
Od kraljestva po izbor vojnike.
Al' je malo vrime postojalo,
Na Stipana Turci udariše,
Robe, pále sela i varoše,
Što je staro, pod sablju okretju;
Što je mládo, vode u sužanstvo.

Na Turke je Stipe udario,
Tu se težka kèrvca proliváše,
Do nebesah jadan glas čujáše,
Vriska konjah, a jauk junakah.
Bojak biše od jutra do mraka,
I od mraka do bijela danká.
S obi strane mnogi izgiboše,
Al' se nezna, čiji mejdan biše.
Kad vidio Jablanović-Stipe!
On napisà listak knjige bile,
Ter je šalje u vojsku carevu,
A na ruke Kristića Ostoje!
U knjizi je Stipe besidio:
„Spomeni se, Kristiću Ostoja!
Spomeni se jadne duše tvoje
I pričiste vire Isusove.
Koga robiš, neg' iraju svoju;
Koga sičeš, nego bratju tvoju.
Hodi jadan! da se pomirimo,
Počastimo, i još pobratimo.“
Kad je Kristić knjigu razgledao,
Od mila je suze prolivao,
Poslà Turke k' caru čestitomu,
A on odè k Stipi pobratimu.
Kano bratja lipo skladovaše,
I bosanskim kraljestvom vladaše.
Što je kiša, to je jèla viša,
Što je sùša, to je zelenija.

Svim junakom pisma na poštenje,
Od Boga im bilo oproštenje.

Tvårdko III. Kotromanović, kralj bosanski V.

Nahodeći se Radivoj, sin Ostoje Kristića kod cara u tutii, kako smo gori rekli, i čuvši, da su Tvårdka za kralja učinili, razsèrdi se teško, pak imavši od cara vojsku veliku, uputi se s njome put Bosne, za ugrabiti kraljestvo bosansko. Ali kralj Tvårdko znadući za tu pripravu, skupi vojske koliko može veće, izadje suproč Radivoju, i vojsci njegovoj, i

budući se pobio s Turcim, razbi, i izsiče toliko, da malo koi uteče, izvan siromaha Radivoja, koi pobize u Dubrovnik, gdi pristà za niko vri-me. Ma po molbi vlastele dubrovačke, i s dopuštenjem kralja Tvàrdka, vrati se u Bosnu, i bi od kralja lipo primljen, i pomilovan; jer mu dadè toliko sèlah i zemlje, da mogàše pošteno živiti, i s gospodom bosanskom šetati. Posli toga umri kralj Tvàrdko na 1443. brez sinovah, i bi učinjen za kralja ovi, koi slidi.

Toma Kristić, kralj bosanski VI.

Posli smèrti Tvàrdkove bi okrunjen za kralja bosanskoga Toma Kristić, sin Pavla Kristića, bosanskoga plemića, i ovi kralj, premda je vazda slidio i štovao zakon Isukèrstov, ništanemanje nebiše se još kèrstio; zato posli nego se učini kraljem, kèrsti ga Ivan Karvajal, kardinal rimski, i bi imenovan na kèrstjenju Stipana, i tako se svi kralji bosanski zvaču. Cesari egiptjanski zvaču se Farauni i. o. Posli toga uzè za ženu Katarinu, kècer Hercega Stipana, Duke svetoga Sabe. I budući ovi kralj mudar, i dobar, za ukazati se pravi katolik, čini sve Manikee iztirati iz svoga kraljestva, to jest one, koji nehtiše pravu viru zagèrliti, ali se mnozi utekoše k Stipanu Hercegu, koi biše njihov branitelj; i ovo se dogodì godišta Gosp. 1450. Dogodì se posli toga, da car Memed II. hotì pod mùčem uhoditi Bosnu, i po njoj gradove u haljinam kaludjerskim, za izviditi, kako bi lašnje osvojio, i budući došao u Jajce s istom svèrhom, bi poznat od jednoga Jajčanina, koi se zvaše Gojak, i tako uhvativši ga, kralju Stipanu dovedoše. Stipan imadući ga pogubiti, ili najmanje postaviti u tamnicu, nehti, nego ga počasti, darovà, i s njime se pobrati, i poslà ga vesela poći kući svojoj. Ovu stvar razumivši Matiaš, kralj ugarski, razsèrdi se žestoko protiva Stipanu, i iskàše sve načine, kako bi ga smakao. Najposli nadjè način ovi: piše knjigu potajnu njegovu sinu naravnomu, to jest kopilanu, imenom Stipanu, takodjer i Radivoju, bratu kralja Stipana, da zadave rečenoga kralja, i obeća svakomu ponase, da će ga učiniti kraljem od Bosne. Ova dakle dva opaka složivši se zajedno, nadjoše način, ter ga jednu noć udaviše, i razglašise, da je umro od bolesti naravne, koju Stipan često tèrpljàše. Bi za puno vrimenta virovano, da je kralj od svoje umra, dok tu naglu sèmrť neočitovà jedan sluga rečenoga Radivoje, koje zlo priveliko kada razumi kraljica Katarina, puno se smuti, i ožalosti, pak za osvetiti svoga muža, oznani Memeda, pobratima kralja Stipana zadavljena, moleći ga, da sakupi vojsku, i da osveti svoga pobratima, koga

udaviše, govori Katarina: „ne za drugo; nego jer tebe pusti živa poći u kraljestvo tvoje.“ Car ovo čuvši, posla vojsku na Bosnu, koja porobivši ju, i napertivši se blaga, vrati se natrag, ostavivši Katarinu veće smutjenu, i ožalostjenu, neg je pria bila, koja kada vidì, da za nju nije drugoga vladanja, ni kraljestva, pobižè u Rim, u komu gradu sveti život provedè, čineći pokoru žestoku za svoje grihe, dileći lemozine ubogim, i dilujuć sva ona dila, koja ju blaženu učiniše. Umri godišta Gosp. 1476. i bi ukopana u cèrkvi od Aračeli, reda svetoga Frane male bratje. Na njezinu grebu štiju se ove riči: „Ovde pribiva Katarina, kći hercega Stipana, žena Stipana kralja bosanskoga.“

Decretum **Stephani Thomae**

Regis Bosnae ultimi.

Nos Stephanus Thomas Dei Gratia Rasciae, Serviae, Bosnensium, sive Illyricorum, Primordiae partium Dalmatiae, & Corbaviae Rex etc. Memoriae mandamus vigore praesentium significantes omnibus, quibus expedit etc.

Convenientibus in pago nostro Gonjitz in generali nostra congregatione fidelibus nostris univrsis Praelatis, Baronibus, Vajyodis, ac Proceribus electisque omnium Comitatum Regni nostri Nobilibus, quibuscunque tractantibus de his, quae ad utilitatem, et tranquillitatem sunt Regni, et nostri Status, quibus diutius laborantibus, et conservationem Regni respicientibus, idem antedicti Proceres inter alias eorum laudabiles ordinationes exhibuerunt, et praesentaverunt certos articulos, nempe infrascriptos, humiliter supplicantes, ut eosdem articulos confirmare dignaremur. Quorum quidem articulus talis est:

Primus. Ne Manichei nova templa construerent; nec vetera colla-bentia restaurarent.

Secundus. Quod bona data Ecclesiis non auferantur.

Tertius. Si quis extracto gladio occiderit hominem, Regali Judicio tradatur in carcerem et omnia sua bona dividantur in duas partes, una Regali Fisco vendicetur, et alia filiis, seu cognatis vel parentibus jugulati.

Quartus. Quod Consilarii, Secretarii, Vajvodae, et Comites sedis Regiae, post adhibitionem solemniter Regi praestent juramentum.

Quintus. Quod Herceg sancti Sabbae sit illegitimus, nisi per Regem Rasciae, Bosniae, seu Illyriae eligatur, et post electionem praestet juramentum Regiae Majestati; si autem non praestito juramento officium exercere praesumeret, eum Majestas Regia puniat.

Sextus. Quod incestuosi, et corruptores consanguinearum suarum poena capitali puniantur.

Septimus. Quod traditores castrorum, vel suorum Dominorum poena infidelitatis, pari modo cutores falsarii monetarum puniantur. —

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam constitutiones ipsas in praesentem libellum conscriptas, et positas, de Dominorum, Praelatorum, Vajvodarum, et Nobilium, ac totius Regni voluntate, et consilio communi nostri sigilli appensione communiri fecimus.

Datum Gonjitzii per manus Reverendi Patris in Christo Domini Vilemiri Vladmirović Episcopi Creseviensis, et Narentinarum Ecclesiarum Graecanici ritus, Aulae nostrae Secretarii, et Graecanicarum literarum, ac legum Doctoris dilecti, et fidelis nostri. Anno Salvatoris 1436. In festo sancti Joannis Baptistae, Regni vero nostri tertio.

Praesentibus Venerabilibus in Christo Patribus, et Dominis Thoma Episcopo Farenisi, Apostolicae sedis Legato. — Theophano, Diocleae seu Pechineae Patriarcha nostri Regni Rasciae Graecanici ritus. Maximo, Serviae Metropolitano Graecanici ritus. Joanne, Mazuae Metropolitano Graecanici ritus. Theodoro, Paugna Metropolitano Graecanici ritus, caeterisque Dominis ac Vladicis nostri Regni de ritu Graecorum. Item Reverendis in Christo ac charissimis Patribus ordinis s. Francisci: Eugenio Summa, partium nostri Regni, Rasciae Nuntio, et Commissario Apostolico, ac Generali Inquisitore. Michaelae, Jadrense Vicario Bosnae fratrum praedicti ordinis. Item Spectantibus, ac Magnificis: Stephano Herceg sancti Sabbae cum filiis suis. Radivoj, charissimo nostro fratre uterino, et Bano Jajce. Radivoj Vladmirović, Comite et Judice Curiae nostrae. Stephano Vladković, Consiliario nostro, ac Ussorae Bano. Joanne Kovačić, Vajvoda partium nostrarum Dalmatiae. Petro Paulović, Vajvoda Glasinci, et Dapiferarum nostrarum Magistro. Paulo Kubretić, Vajvoda Zvornikii, Magistro Pincernarum. Nicolao Altomanović, Vajvoda Valjevi, et Praefecto partium Regni nostri Serviae. Valemiro Jamometović Vajvoda, et Praefecto Regni nostri Rasciae, et aliis quam plurimis Regni nostri Vajvodis, Vajvodatus tenentibus, et honores.

Pisma od Stipana Kristića i njegovih svatovah.

Od kada je Lika i Kərbava,
Slavna Bosna, vitežka dèržava,
I od kad je ravna Ungaria,
Dalmacia, i s njom Bulgaria,

Nisu lipši svati sakupljeni,
Ni plemići lipši sastavljeni;
• Što su svati kralja bosanskoga,
Po imenu Kristića Stipana.

I njegove lippe zaručnice,
Dievojke Kate Hercegovke,
Koja biše skoro izprošena,
Od velika roda i plemena.

Lipa kćerca Hercega Stipana,
Slavna sada Katarina zvana,
Koje tilo u Rimu pribiva,
A dušica u miru počiva.

Gizdave je svate sakupio,
Sve po izbor bane i knezove,
Bèrže konje prija nesedlane,
A delije mlade neženjene.

Od Dunaja vojevodu Janka,
I sinovca Kraljevića Marka,
Komu ime Momčilo biaše,
Na boju se dobro ponosáše.

Od Pazara kneza Obilića,
A od Jajca Vuka Brankovića,
• Od Kosova polja Sitničića,
Od Konjica Luku Senčevića.

Od Neretve Jablanović-Radu,
Neka idje po divojku mladu;
Od Bobovca kneza Aljimića,
Od Sèrbije Altomanovića;

Od Cetine kneza Kosovića,
Od starine bana i plemića;
A od Bosne Kotromanovića,
Od Jugova polja Jugovića,
Od Mostara Biložijevića.

Od Neretve Vladmirović-kneza,
Radivoja po izbor viteza,
Od Mostara mlada Nemanića,
A od Broćna Petra Orlovića.

Od Perasta Šestokrilovića,
Od Primorja vèrstnoga Kačića,
Ungarskoga po izbor plemića,
I od Broćna Aračinovića.

Još od Klisa Kružić-Petra bana,
Mlada bana od primorskih stranah;
A od Muća bana Neorića,
Zagorskoga po izbor plemića.

Od Kotora Biloperjevića,
Od Bobovca kneza Bjelanića,
Od Popova Bogašinići,
Od Blagaja Bogostinovića.

Od Epira Kastrić-Bana,
Od gospode ruža izabrana,
Od Popova zove Pavlovića,
Od Lievna Kositerovića.

Od Sèrbije Debelić-Novaka,
Od Zagorja Divojević Marka,
Od Omiša kneza Deskovića;
A od Livna mlada Draškovića.

Od Vinjana Križića viteza,
I Rupčića od Mostara kneza,
Od Zagorja dva mlada plemića,
Baš Bibića i Mirilovića.

Zove Stipe i Dobretovića
Od Bobovca Frankopanovića,
Od Mostara dva mlada plemića,
Kopjevića i Krešoevića.

Ligničića izpod Šibenika
Pivaj pobre! junačka je dika.
Od Mostara zove Jeličića,
A od Foče Bana Lubkovića.

Od Olova kneza Grubišića,
Od Neretve mutne Grubkovića,
Od Utova Gizdelinovića,
Od Mostara mlada Ilinića.
Od Travnika zove Pokrajčića,
Od Čitluka Parmezanovića,
Od Ogorja kneza Rajkovića,
Od Neretve mutne Grubkovića.
Od Zažabja dva mlada plemića,
Tvårdkovića i Novakovića,
Od Buškoga blata Sestričića,
Od Sutinske kneza Ždralovića.
Stankovića izpod Vučevice,
I Šubića izpod Ostarvice.
Šubić biše od Bribira kneže,
Od koga se sokolić izleže.
Sivi soko' Zrinoviću bane,
Koi Turkom dadè ljute rane,
Poznaje se, da je iz Kotora,
Ljuta zmija i delija stara.
Od Posušja zove Kutlovića,
Od Primorja kneza Kostanića,
Od Vavkova Dobrašinića,
A od Broćna mlada Knezovića.
Na pir zove dva gospodičića:
Vojkovića, i Vojnovića,
Od Zažabja kneza Žarkovića,
Od Popova mlada Melinića.
Dielovića od Neretve mutne,
Gdi se legú plemenite utve;
Od Zvornika grada Morovića,
Od Lievna kneza Vukovića.

Od Podhumja zove Bergeljića;
A od Rame Jovana Kopčića,
I Čerića od Bosne ponosne,
Jovinića od Hercegovine.
Na pir zove Martinuševića,
Od Lievna kneza Masnovića,
Od Posušja Radu Lovretića,
Od Zažabja mlada Mèrnarića.
Od Blagaja Zlatonosovića,
A od Raška Matievkovića,
Još i mlada Ugrinović bana,
U Čikojli od Ključica grada.
Zove Stipe Sokolović kneza,
Sarajskoga po izbor viteza,
Još od Bosne dva gospodičića,
Tešepčića, i Tičinovića.
Od Čitluka dva Sagrilovića,
Od Blagaja dva Zvizdoevića,
Od Imote Sladojević kneza,
Od Poljica Sudića viteza.
Zoviaše dva gospodičića:
Ljubetića i Marulovića,
I mladoga Čarnoević bana,
Od Gorice černe gospodara:
Od Kotora dva mlada plemića:
Palikuću i Predoevića.
Još slovinske gospode imade,
Koje neću imenovat' ovde.
Duga pisma u vinu sramota;
Vince pili, vazda zdravo bili! —

Stipan Kristić, kralj bosanski VII. i najposlidnji.

Kopilan kralja Stipana, koi se istim imenom zvaše, bi obran i okrunjen za kralja bosanskoga. Ali kèrv otčeva nedadè mu za dugo kraljevati. Nehti Stipan dati caru harač, kako obećao biše u potrebi

svojoj; zato car udari s' jednom neizbrojenom vojskom na Bosnu, i u osam danah osvoji sedamdeset gradovah, i kaštelah, i uhvativši kralja Stipana na viri sa svom gospodom bosanskom, koji bihu došli pod grad Jajce, privareni od cara, da će im potvèrditi privilegia, i u miru pustit' živit'; ma kralja Stipana i Radivoja, strica njegova čini na mih odriti, a devet hiljadah plemićah, gospode, i oficialah čini posići na 1463. i ovde dospiva kraljestvo bosansko do dneva današnjega od nevirnih Turakah pritisnuto, i ugrabljeno na privari.

Pisma od Stipana Tomaševića, oliti Kristića, kralja bosanskoga.

Još nij' zore, ni bijela danka,
Ni danica pomolila zdrakah,
Uranio Tomašević Stipe,
Rano rani, bilu knjigu piše;
Ne piše je čèrnim murećepom;
Već je piše kèrvcom iz obraza,
Ter je šalje bosanskoj gospodi,
Sve po izbor banom i knezovom:
„Neka znate, moji vitezovi!
Vladaoci, bani, i knezovi!
Koloneli i vi generali!
Kapitani i mladi sèrdari!
Da je dobro od nas odstupilo,
Vedro se je nebo pomutilo,
Žarko nam je sunce pomèrčalo,
Sinje se je morje uzbunilo.
Munja siva od sunca iztoka,
Neda meni otvoriti oka,
Leti zmaje od iztočnih stranah,
Udarit' će na kralja Stipana.
Što se vedro nebo pomutilo,
Ter je svoje lice izgubilo;
Ono plače sva zemljica Gèrčka,
Vojska ju je pritisnula turska.
Sto l' je žarko sunce pomèrčalo,
Ono care osvoji Carigrad,
I pogubi gèrčkoga cesara,
Od iztočnih stranah gospodara.

Što l' se sinje uzbunilo more,
Ter proliva do gore valove:
To se straši krajina primorska,
I do Rima sva zemlja latinska.
Što li munja siva iz oblaka,
Od večera ter do bila danka:
To mi priti care siloviti,
Da će mene bèrzo pogubiti.
Nuder dakle moji vitezovi,
Vi plemići, bani, i knezovi!
Sakupite vojsku na sve strane,
Da čekamo cara silenoga.
Prijatelju, Kosarić-Stipane!
Od starine plemiću i bane,
Slavni Duka od Hercegovine,
Od Pazara do vode Cetine.
Sakupider tvoje Hercegovce,
I prid njimam do tri šina tvoja,
Tri plemića, tri siva sokola,
Hodi s vojskom na polje Kosovo.
Ah moj ujče, Jablanović-Rade!
Krilo moje i od Jajca bane,
Nu podigni prid vojskom barjake,
Na Kosovu da sićemo Turke.
Od Primorja Staniću Stipane!
Od starine vojvoda i bane,
Vèrzi na se krilo sokolovo,
Hodi s vojskom na polje Kosovo.

Krilo moje, Tomanović bane!
Kūpi bane tvoje vitezove,
Hodi s vojskom na polje Kosovo,
Onde ćemo cara dočekati.
Desna ruko, Kovačiću Pere!
Od Pounja vojvoda i kneže,
Ti si Petre od štarine junak,
Kūpi vojsku, dodji na Kosovo.
Mèrki vuče, Grabljanović kneže,
Od Lievna bane i viteže!
Sakupider po izbor junake,
Mlade pišce, i bèrže konjike:
Hodi s vojskom na polje Kosovo,
I podigni prid vojskom barjake,
Onde ćemo cara dočekati,
I na njega skladno udariti.
Svitli kneže, Vladmirović-Rade!
Sva te Bosna do Kotora znade:
Da si sudac u dvoru mojemu,
Nu pokupi tvoje vitezove:
Mostarane i Počiteljane,
Gabeljane još i Ljubušane,
Ti prid njimam podigni barjake,
Da sičemo po Kosovu Turke.
Sivi orle, Micinović-kneže!
Ako tebe moja ljubav steže,
Nu sakupi tvoje vitezove,
Poteži se na Kosovo polje.
Virna slugo, Kubretiću Pave!
Sivi orle, iz gorice lave,
Poznaje te Kèrbava i Lika,
Za vojvodu od grada Zvornika.
Kūpi, kneže, pišce i konjike,
I prid njimam podigni barjake,
Hodi s vojskom na polje Kosovo,
Da čekamo cara čestitoga.

Krilo desno, Škatiću Ivane!
Nu sakupi tvoje vitezove,
Hodi s njimam na Kosovo polje,
Da sičemo careve delije.
Vladislave Vukiću viteže,
Od Rascie vojvoda i kneže!
Sve sakupi malo i veliko,
Zmija zvižde, udarit će na me.
O Dejana Altomanoviću!
Vladaoče i gospodičiću,
Od Sèrbie vojvoda i bane,
Sabljo moja, zlatni buzdovane!
Vèrzi na se perje sokolovo,
Kūpi vojsku, hodi na Kosovo,
Onde ćemo cara dočekati,
S njim ćemo se, bane, ogledati.
Slugo moja, Veseličić-Vuksa!
Vladaoče od Herceg-novoga,
Sakupider kotorsku krajinu,
Hodi s vojskom na polje Kosovo.
Markomiru Branković-vojvoda!
Tebe hvale bani i gospoda,
Nad vojskom si ober-kapitane,
Nu sakupi vojsku na sve strane.
Da čekamo cara silenoga,
Na Kosovu polju širokomu,
Valja da se ondje sastanemo,
I na njega skladno udarimo.
Dospivajuć pozdravljam vas lipo,
Sve zagèrljam malo i veliko,
Najprij tebe, Herceže Stipane!
Pak ostale knezove i bane.
Bi pisana u gradu mojemu,
Gdino sidim na stolcu zlatnomu,
Na hiljadu četiri stotine,
Na petdeset i devet godinah.

Ova pisma bi izvadjena iz knjige latinske, koju gospodi piša
rečeni kralj Stipan i počimlje ovako:

Epistola Regis Bosniae,

Qua Magnates Regni ad bellum contra Turcas invitabat.

In nomine S. S. et individuae Trinitatis.

Stephanus Tomašević

Dei Gratia Rasciae, Serviae, Bosnensium, seu Illicorum, Primordiae, seu Maritimae, partium Dalmatiae, et Corbaviae Rex etc.

Universis nostris Fidelibus Dominis Praelatis, Baronibus, Magnatibus, Comitibus, Vojvodis, Vice-Comitibus, Generalibus, Tribunis, Centurionibus, Nobilibus, juratis civibus, et alterius cujuscunque status et conditionis sub nostra ditione constitutis, et existentibus salutem, et gratiam nostram etc.

Notum indicamus unicuique pio Christiano, quo vulnere sauciata sit Christianitas hac nostra tempestate a perfidis illis Mahumetanis: quapropter meditatio cordis nostri assidua ad id summopere invigilat, et intendit, ut hostes Christi nominis, quibus tot insidiis, atque damnis lacessita sit fides nostra, et jam vicinum Mahumetum eorum Imperatorem, qui infidelium et paganorum coadunatione multiplicata, ruinam, et exterminium firma intentione minatur, procul a nostrae regionis finibus ut arceamus, ne pedes pagani ad nostra limina ponantur, nec hoc regnum ex improvisa paganorum invasione, et regnicolarum inadvertentia in lacrimabilem casum involvatur, penitusque dirimatur; quemadmodum superioribus temporibus, et in proximis diebus evolutis, exemplari intuitu aliis nationibus per eundem Imperatorem Turcarum illatum fuisse jam experti sumus. Et quis Christi fidelis, et fervidus orthodoxae fidei amator lacrimas continere poterit, considerando urbis Constantinopolitanae direptionem? Ea propter praenominati fideles nostri Barones, Praelati, Nobiles, Vojvodae, et Proceres Regni, imprimis et nominatim: Stephanus Kosarić noster fidelis Herceg S. Sabbae cum filiis et vexillis.

Radivoj Jablanović, charissimus Patruus noster, Banus Jajce.

Stephanus Stanić Vojvoda Primordiae seu maritimae cum vexillo.

Momčilo Tomanović Ussorae Banus cum vexillis.

Petrus Kovačić Vojvoda Pounga cum vexillo.

Vuk Grebljanović, Comes Livna et Vojvoda Prustii cum vexillis.

Radivoj Vladimirović Comes, et Judex Curiae nostrae cum vexillo.

Vojvoda Mičinović cum vexillo.

Vukić Misirković cum fratribus suis et vexillo.

Paulus Kubretić, Vajvoda Zvornik et Massuae cum filiis et vexillis.

Vajvoda Joannes Skatić cum vexillo.

Vladislaus Vukić, Vajvoda et Praefectus Rasciae cum filiis et vexillis.

Dean Altomanović, Praefectus Serviae, et super mineralia Referendariorum nostrorum Magister cum vexillis.

Vuksa Veselić, Vajvoda Novi castris prope Rasurium, Praefectus partium maritimarum cum vexillo.

Markomir Branković, Vajvoda Podvignja, et Tribunorum nostrorum supremus Magister cum Tribunis et Centurionibus. Electis nobis hominibus singulorum Comitatum ejusdem Regni nostri in campo Kossovino, hoc mense Junio congregati super eo generaliter huic Draconi occurrere debemus, ne venenum super nos evomat. Datum Pristinæ die 3. Junii Anno Domini 1459.

Hujus epistolae apographon in conventu S. Spiritus Foinicae Fratrum minorum observantium S. Francisci, Provinciae Bosnae Argentinae conservatur, quod fideliter extrahi curavit Pater Marianus Lekušić Provinciae Secretarius admodum Reverendi Patris Augustini a Salinis die 8. Dec. 1724.

Slide poglavice od Bulgarie.

Bulgari, kako i ostali vas narod slovinski, izadjoše iz velike Škandinavie na 666., koji, budući junači, vitezovi, i slavodobitnici, vazda na boj pripravi bihu, i zato, kada izadjoše iz Skandinavie, udariše na cesara carigradskoga Konstantina IV., koga vojsku razbiše, izsikoše, i osvojiše svukoliku Bulgariu, boj bijući s neprijateljima na sve strane, a najveće s Gèrcim. Poglavica pèrvi, koji Skandinaviu ostavi, a Bulgariu osvoji, jest ovi, koji slidi.

Obrat, poglavica od Bulgarie.

Ovi poglavica, kako smo rekli, uzè kraljestvo od Bulgarie, koje prija biše podložno cesarom carigradskim, i dokle god živi, s Gèrcim brez prestanka rat čini. Imadiše pet sinovah, kojizim na smèrti ostavi on naredbu: da vazda budu zajedno stàti, i skladovati, i da nikomu nigda ne budu podložni, to jest, da se ne puste vladati

od inostranacah. Ali posli smèrti njegove zajedno malo stáhu; jer stariji počè vladati sám, kako mu se i pristojáše, i tako se ostali raztèrkaše po drugim kraljevinam. Od ovoga dakle, koi slidi, govoriti imamo.

Butaja, poglavica bulgarski.

Princip ovi, oliti poglavica bulgarski, učini težak rat protiva Justinianu, gèrčkomu cesaru, koga vojsku na toliko mistah razbi i izsičè. Ma videći cesar Justinian, da ga srića nenasliduje; nego da mu se protivna ukazuje, zapità mir u principa Butaje, i nadjè ga kod njega. Koi vladajući niko vrime, i vitežki se podnoseći, dili se s ovoga svita (budući neznabožac) na gorji.

Terbelo, poglavica bulgarski.

Poglavica ovi biše puno mudar, slobodan i kripostan na oružju, koi kako stadè za vladaoca od Bulgarie, učini zakon, da tko bi ubio, ukra', puteni grih učinio, ili kakvu drugu nepodobštinu dilovao, ima mu se odmah glava odsići, i biše on pèrvi, koi takvi zakon Bulgarom postavi. I ovi poglavica dadè pomoć cesaru Justinianu tretjemu, koi biše od Assimara iztiran iz Carigrada, i iz svega cesarstva. Terbelo dakle odè s vojskom pod Carigrad, osvoji ga, i predadè rečenomu cesaru virno. Drugi put budući došli Arapi iz arabske zemlje pod Carigrad, da ga osvoje, u vrime Leona cara, i bivši se raztèrkali po svoj gèrčkoj zemlji do medjašah bulgarskih, robeći, paleći, i smičući Gèrke brez svakoga milosèrdja; zato razumivši ovi poglavica, da su udrili i na njegove medjaše, skoči se, i odè s vojskom protiva njima, udari na Arape, i posičè jih triest i dvi hiljade. Princip ovi puno srićan biše; jer po milosti božjoj poznadè pravi zakon, i pokèrsti se sa svim kraljestvom svojizim, i za veću poniznost baci kraljestvo sinu stariemu, i učini se Fratar; na pria nego ga ostavi, učini sa sinom ovi ugovor: „da nejma nigda vire Isusove odbaciti, i da u viri njegovoj ima svoj puk uzdèržati, i toga neobsluživši, da on ima habet ostaviti, i vladanje preuzeti.“ — Sve ovo bi od gospode bulgarske lipo primljeno, i podpisano. Ma do malo vrimena videći, da sin njegov metnuvši pod noge rečeni ugovor i obećanje, nastojáše odvratiti vas puk od prave vire i zakona; zato izašavši iz reda, uzè vladanje od Bulgarie, uhvati sina odmetnika, čini mu izvaditi oči, pak mu rečè ove riči: „Ka-

ko si izgubio oči duhovne, da ne vidiš svitlosti svete, onako si izgubio i oči tilesne, neka ne vidiš svitlosti sunca, ni miseca.“ — Posli toga dozva prida se sina mladje- ga, pak mu počè govoriti: „Ti imaš vladati kraljestvom od Bulgarie, i imaš uzdržat' sebe i sve kraljestvo u zakonu pravomu, koga smo skoro poznali i zagèrlili; pazi dakle dobro, da se tkogod od tvojih podložnikah po tvojoj ne- pomlji neizgubi, i ako sve ovo neobslužiš, neću ti oči izvaditi; ma ću ti ja mojom rukom glavu odsići.“ — To rekavši, povrati se u manastir, u komu živi i svèrši život sveto. Malo posli, pošavši i njegov sin s ovoga svita, Bulgari uzvisiše ovoga, koi slidi, učinivši ga kraljem od Bulgarie.

Jasen, veliki kralj od Bulgarie I.

U vrieme Leona carigradskoga cesara dodjè kralj arapski s jednom neizbrojenom vojskom protiva njemu, udari na njegove dèr- žave, i otè mu Mediu i Armeniu. Nahodeći se Leon u tolikoj po- tribi, uteče se Jasenu, poglavici bulgarskomu, moleći ga, da mu s voj- skom na pomoć dodje. Jasen ganuvši se na milosèrdje, sakupi svoje Bulgare, i otidje s njimam u Armeniu, gdi našavši arapsku vojsku, udari na nju, koju razbi, i izsičè tako, da se više nesmidoše kušati Arapi ce- sarove dèržave robiti, pak oslobodivši Mediu i Armeniu od rečenih zlo- činacah, vrati se s vojskom natrag. Leon poznajući dobro, što mu biše Jasen učinio, dadè mu tituo; oliti ime od kralja, koje ime prošaste poglavice bulgarske imati nemogoše.

Dobre, kralj bulgarski II.

Posli smèrti Jasenove bi okrunjen za kralja bulgarskoga Dobre, koi imadè rat s cesarom gèrčkim, puno putah dobi cesara, ali puno krat bi od njega i dobiven, i zato Bulgari, koji se bihu naučili vazda dobi- vati, a nigda gubiti, počèše Dobru zlo gledati, i nenaviditi, cineći, da od kralja u boju izlazi vazda srića i nesrića. Hotijući se dakle Dobre pomiriti s cesarom, Bulgari nedadoše ni progovoriti; jer se njimam či- njaše velika sramota pitati mira i od koga; ma nastojeći kralj o miru, bi od Bulgarah ubijen sa svim' onizim', koji bihu od njegova roda i plemena, učinivši za kralja ovoga, koi slidi.

Teleutio, kralj bulgarski III.

Ovi kralj biše mladić od triest godinah, kada stupi na kraljestvo bulgarsko. Ma u vojevanju biše nesrićan puno; jer pobivši se s cesarovom vojskom na polju, koje se zove Anhialo, bi njegova vojska razbijena, i izsićena, da se broja nezna; a mnogi takodjer za roba odvedeni. Koje zlo videći Bulgarini, koji bihu od sablje gèrčke utekli. cineći, da je od toga zla uzrok kralj, skočiše se kano pomamljeni, pak ubiše svoga brajla Teleutia, a drugoga okruniše.

Sabin, kralj bulgarski IV.

Videći Sabin, kralj bulgarski, da cesarova vojska srićna biše, a bulgarska nesrićna, i da pod vladanjem prošastoga kralja bihu Bulgari preko načina izsićeni, uzbojà se teško, i tako rata zametnuti s cesarom nesmidè; nego od njega počè mir pitati. Videći Bulgari ovo dilo ponizno, koje Sabin činjàše, i cineći, da je to njihova velika sramota, i pogèrda, namisliše ubiti i njega, koi poznavši njihovu opakú odluku, pobizè u jedan grad, koi se zove Mešembria, i u njemu život sahrani; ma Bulgari okruniše za kralja ovoga, koi slidi.

Pagan, kralj bulgarski V.

Ovi kralj biše nesrićan, kakono i prošasti, zašto cesarova vojska udarivši na Bulgariu, svu je porobì, i dosta zla učinì, nemogući joj kralj Pagan odoliti, ni zla nikakva učiniti. Radi toga cineći Bulgari, da je od svega zla njihova kralj uzrok, njega s pristolja digoše, a drugoga učiniše.

Telerik, kralj bugarski VI.

Posli nego Bulgari skidoše s pristolja rećenoga ozgor kralja, okruniše jednoga vèrstna viteza, i vojnika, komu ime biše Telerik. Ovi se jako opri protiva vojsci cesarovoj tako, da Gèrci ništa nemogàhu nahuditi Bulgarom u njegovo vrime. Najposli pomiri se s cesarom; ma s ovim ugovorom: da Bulgari ne imadu u napridak robiti Romanie, ni Gèrci zemlju bulgarsku. Ali sasvim da se tako Tele-

rik dobro podnošáše, gospoda bulgarska naučna često kralje prominjivati, odlučiše ubiti i njega. Ma bi mu tá zla odluka prikazana od njegovih prijateljah, i tako imadè vrime uteći u Carigrad, gdi bi primljen od cesara Leona Kopronima s velikim veseljem, koi ga učinì vlastelinom carigradskim, davši mu za ženu svoju rodicu, imenom Irenu. Učini se kèrstjanin, živi i umri kèrstjanski.

Kardan, kralj bulgarski VII.

Starac od sedamdeset godina, imenom Kardan, plemić bulgarski, vitez i vojnik na glasu, bi od Bulgarah za kralja obran, i okrunjen, koi budući se uzdigao, i ostario u boju, brez boja umriti stidjáše se, i zato, kako se okruni, učinì rat protiva cesaru Konstantinu šestomu, koga vojsku na puno mistah razbi, i izsičè, njegove glavare pohvatà žive. Posli toga pun danah ostavi krunu ovomu, koi slidi.

Orun, kralj bulgarski VIII.

Kralj ovi biše žestok puno, i na vojsci srićan; jer vazda dobiváše, a njega dobiti nemožè nitko. Porobi i popali Traciu svukoliku, osvoji Sardiku, i posičè šest hiljadah Gèrkah. Malo posli uhvativši živa cesara Nicefora, čini mu glavu odsići, i postaviti ju na višala, za izgled cesarovacah, s koje kada meso opadè, uzè gornju lupinju, načini od nje čašu, kojom, za veću gèrčku pogèrdu, na sobetim vino pijáše, i gospodi nazdravljáše. Obsidè grad Mesembriu, i do malo ga danah osvoji. Posli toga otidjè pod grad, koi se zove Andrinopolje, pod kojim ostavivši nekoliko vojske, on se s ostalom dili put Carigrada, i počè ga biti sa svih stranah; ali premda biše došao do vratih zlatnih, nemožè ga uzeti; nego ga ostavi, i vrati se natrag s vojskom k rećenomu gradu Andrinopolju, na koža onakvi sèrdit udarivši, na silu ga osvoji, i sve kèrstjane, koje neposičè, one za sužnje povedè u Bulgariu, medju kojim' bi zarobljen Manuel, biskup od rećenoga grada. Bi zarobljen tada i veliki Bazilio zajedno s otcem, i materom, koi posli, nego se oslobodi sužanstva, izadjè za cesara carigradskoga. Ma rećenoga biskupa Manuela biše providio Bog Bulgarom za pripovidaoca, i njihova spasitelja; jer budući upali u nevirnost po njegovu, i ostalih sužanjah pripovidanju, okrenuše se mnozi na viru katoličansku. Malo posli toga podjè Orun s ovoga svita, i bi okrunjen ovi, koi slidi.

Pisma od Oruna i Nicefora.

Hvalio se cesar Niceforo,
U bijelu gradu Carigradu:
„Sakupit' ću silnu vojsku moju
Od iztoka lipo do zapada.
Porobit' ću ravnu Bulgariu,
Pogubit' ću kralja bulgarskoga,
Majku ću mu konjem pogaziti,
A ljubovcu za roba odvesti.
Zašto više živiti nemogu
Od Oruna kralja bulgarskoga,
Traciu je ravnu osvojio,
I Sardiku blizu Carigrada.
Još se hvali Orun zmija ljuta:
Da će odsić rusu glavu moju
I siditi na pristolju momu,
Da će sudit' kano cesar sudi.
Nuder dakle, po izbor gospodo!
Sakupite Gerke vitezove,
I zovite k sebi Persiana,
Još silnoga cara Tatarana.
Otić ćemo u zemlju bulgarsku,
Palit ćemo sela i gradove,
Izsić ćemo malo i veliko,
I Oruna kralja ohologa.
Puno mi je Orun nahudio,
Vojsku mi je pod mač okrenuo,
Generale moje pohvatao,
U tamnicu tamnu postavio.
Ako mi ga uhvatiti Bog dá,
Gola ću ga po vojsci voditi,
Živa ću ga na mihe derati,
Njegove se kervce napojiti.“
Kada bani njega razumiše,
Bërzo silnu vojsku sakupiše,
Još na pomoć zovu Perziana,
I silnoga cara Tatarana.

Odè vojska k ravnoj Bulgarii,
Prid njome je kruna cesarova;
Ali njemu loša srića biše,
Udri Orun iz gore zelene
Kano vuče u biele ovce,
Sivi sokó u bile golube,
Sve izsičè, nitko neutečè.
Kamo hvala gèrčkoga cesara?—
Nicefora živa uhvatiše;
Al' mu bërzo glavu odsikoše,
Ter je meću gradu na bedene,
Ej cesare! pokojna ti duša! —
Na gèrčku je zemlju udario,
Gradove je mnoge osvojio,
Pak otidjè k bilu Carigradu,
Ter ga bije sa četiri strane.
Bio ga je godinicu danah;
Al' Carigrad osvojit' nemožè.
Dižè vojsku izpod Carigrada,
Pak otidjè u zemlju bulgarsku.
Kad je doša' k dvoru bielomu,
Zove Orun mlade kujundžije,
Mudre meštre od zemlje latinske,
Ter je njima tiho govorio:
„Okujte mi glavu cesarovu,
Ol' u zlato tri krat prilivano,
Ol' u srebro s zlatom izmišano;
I okujte alem kamen dragi,
Koi sjaje kano sunce žarko.“
Kada budem činiti sobete,
Ja ću njome rujno vino piti,
I gospodi mojoj napijati,
Sve u zdravlje krune cesarove.“
Kujundžije njega poslušáše,
I u srebro glavu okovaše,
Često Orun s njome napijáše,
Nicefora starca spominjáše.

Tko me čuje, na čast neka mu je,
Njemu pisma, meni čaša vina!

Murtag, kralj bulgarski IX.

Ovi kralj biše brat Orunov, koi videći, da se svaki dan po toliko Bulgarah na viru svetu okretje, po pripovidanju Manuela biskupa i ostalih sužanjah, od Oruna, brata njegova zarobljeni, razsèrdi se teško, i dozva prida se Manuela biskupa s ostalom družinom njegovom, pak jim reče ove riči: „Oli se odrecite zakona vašega, ter zakon bulgarski zagèrlite, oli ću vas svekolike nemilom smèrtju umoriti.“ Nekiuci oni pogani zakon primiti, ni svoga se zakona odvèrci, bihu od ovoga kralja na svake muke metjani i umoreni zarad vire Isusove. Ništanemanje bi ovi zločesti kralj prosvitljen od Boga tako, da poznavši viru pravu, kèrsti se on, i sve kraljestvo njegovo. Ma posli smèrti njegove iztiraše Bulgari sve misnike latinske, a primiše kaludjere gèrčke, i zagèrliše šismu njihovu.

Šimun Labaš, kralj bulgarski X.

Učini kralj ovi rat protivu Konstantinu sedmomu, i sakupivši vojsku veliku, otidjè s njome pod Carigrad za osvojit' ga; ma premda šestokrat juriš činjāše na grad, osvojit' ga nemožè; jer se vitežki gradjani branjāhu, i tako ostavivši ga, vrati se natrag, pak udari na Traciu, dèržavu gèrčku, i puno u njoj zla učini; medjuto sakupi cesar vojsku neizbrojenu, i poslā prid njom jednoga vèrstnoga viteza, komu ime biše Foka, protivu kralju Šimunu, i našavši ga s vojskom na jednomu polju pripravna za pobiti se s njime, udari na njega tako naglo, da mu vojsku razbi, i mnoge izsičè. Ma budući Foka ožednio tirajući Bulgare, i našavši vodu, sādje s konja, da se napije, i to bi njegova velika nesrića; jer konj pobizè brez gospodara u vojsku gèrčku, koga kada ugledaše Gèrci, cineći, da je njihov genera' poginuo od Bulgarah, toliko se pristrašišè, da počèše natrag bižati, koju stvar videći Bulgari, koji prid Gèrcim bižāhu, oslobodivši se, okrenuše se natrag, potiraše vojsku cesarovu, i toliko jih izsikoše, da se ni broja neznadiše, a siromah Foka jedva utečè, i glavu odnesè. Posli toga vojska bulgarska porobi svu Traciu i Macedoniu, popalivši sela i varoše brez milosèrdja. Kralj Šimun od febre (groznice) naskočen, podjè s ovoga svita.

Petar, I. kralj od Bulgarie XI.

U vrime kralja ovoga, koji biše sin Šimuna gori imenovana, bi velik glad u Bulgarii, i zato se puno strašáše, bojeći se, da s ovizim događajem na Bulgariu ne udre cesar, i da gladne ljude našavši ne budu vèrstni s njime se pobiti, i tako poslà k cesaru svoje poklisare, za utvèrditi mir s njime, s kojizim, za veću tvèrdjav od mira, hoti se sprijateljiti pitajući kéercu njegovu za svoju zaručnicu, s kojom imadè dva sina, to jest Boriša, i Romana, i ovi stariji bi ókrunjen, posli smèrti otca svoga, za kralja bulgarskoga.

Borisko, kralj bulgarski.

Malo posli nego se Borisko za kralja okruni, udariše Ungarci na njegovo kraljestvo. Videći se Borisko od tolike vojske stisnút, i nahodeći se u velikoj potrebi, uteče se cesaru Niceforu, svomu didu po materi, moleći ga, da mu pomoć dade; ali mu odgovori cesar, da ga pomoći nemože, noseći razlog ovi, da se nebi rad omraziti s kraljem ungarskim. Videći Borisko, da mu od cesara pomoći neima, što s molbom, što s mitom pomiri se s kraljem od Ungarie; ma gore bi po cesara; jer Ungarci ostavivši Bulgariu, udariše na dèržave cesarove robeći, paleći, i svako zlo čineći. Kada cesar razuml ovo zlo nenadnje, poslà poklisare svomu unuku, kralju od Bulgarie, moleći ga, da mu idje na pomoć; ma Borisko spominjući se, što mu biše cesar odgovorio u njegovoj potrebi, reče poklisarom ove riči: „Kažite cesaru, vašemu gospodaru, a momu didu, da ja nemogu uvriditi kralja ungarskoga, s kojim sam se skoro pomirio, zato ja pomoći dati nemogu nipošto.“ — I tako se Borisko bèrzo osveti; ma ova osveta bi njemu i svemu kraljestvu puno štetna; jer cesar na njega se razsèdivši, nagovori Svetoslava, poglavicu od Rascie, da skupi vojsku, i na njega udari. Svetoslav budući bèrz na zlo, skupivši vojsku, odè u Bulgariu, uzè mnoge gradove, i učini zla mnoga. Osvojio bi i svu Bulgariju, da nebude do malo danah pošao cesar s ovoga svita, koji mu pomoć daváše; jer budući učinjen za cesara Ivan Zimisia, i videći zlo, koje Svetislav u Bulgarii činjáše, i da to njegovo toliko junačtvo nemože biti koristno Gèrkom; nego s vrimenom štetno, skupi vojsku, podjè na njega, iztirà ga iz Bulgarie, i povratì sva mesta, koja biše osvojio kralju bulgarskomu, koga vazda branijáše od njegovih protivnikah, učinivši ga velikim meštrom od svoga cesarstva; ma budući se obukao na rimsku, i putujući u takvim haljinam

priko Bulgarie, cineći niki Bulgari, da je Rimljanin, naskočiše na njega, i ubiše svoga kralja.

Seleuća, kralj bulgarski XIII.

Kralj Seleuća biše vitez, i vojnik na glasu, i ovi sakupivši vojsku, osvoji Zagorje, Topljicu, i Sardiku, razširivši kraljestvo svoje veće, nego nijedan od kraljah prošastih, koji vratjajući se slavodobitnik u Bulgariju, po putu umri.

Subotin, kralj bulgarski XIV.

Ovi kralj ne učinì velike stvari, koja bi se imala biliti, zašto je svega svoga života u miru bio, neimadući rata ni s kim. Ma posli njegove smèrti cesar carigradski osvoji svu Bulgariju; ali je malo uživà; jer se Bulgari od njega odvèrgoše, i kralja, koji slidi, učiniše.

Samuel, kralj bulgarski XV.

Bi obran za kralja bulgarskoga Samuel u vrime cesara Basilia, i ovi oslobodi Bulgariju od progonstva gèrkoga. Biše na vojsci srićan; jer punokrat pobivši se s vojskom rećenoga cesara Basilia ostade slavodobitnik; porobi gèrčku zemlju, i osvoji mnoga mística i gradove. Učinì rat protivu Vladimiru dalmatinskomu, i živa ga na privari uhvati, i svu gornju Dalmaciju porobi. Malo posli toga opet cesar Basilio vojsku sakupi, i prid njom poslà na Bulgare jednoga pametna, i vèle kriptostna na boju glavara, imenom Nicefora, koji odè s vojskom naći kralja Samuela s odlukom: da se s njime pobije, i našavši ga ukraj jedne rike, gdi se biše s vojskom utaborio, udari obnoć na njega iz nenada, razbi i izsiče, i malo tko i uteče. Kralju Samuelu, i sinu njegovu Radomiru srića velika priskoći; jer se sakriše medju mèrtva tilesa, koji kad vidiše svoje vrime, izkopavši se izpod tilesah, od planine do planine bižeći, dodjoše trudni i žalostni u Bulgariju. Cesarova vojska, izvan onizih, koje posiče, petnaest hiljadah živih uhvati, i k Carigradu povede, kojim Basilio čini obe oči povaditi izvan jednomu samu, komu samo jedno oko izvadi, i poslà ga nakazna u Bulgariju, da kaže kralju Samuelu nemilostivo dilo, koje biše učinio. Kralj ga videći nagèrdjena, i razumivši što, s ostalim

dogodi, pobliđi i izadjè izvan sebe, pak povrativši se u se, zapità vode, koju kada popi, padè mèrtav na zemlju.

Pisma od Basilia cesara.

Vojsku kupi cesar Basilio
Po svoj zemlji gèrčkoj i latinskoj,
Kupio je godinicu danah.
Kada li je sakupio biše,
Zove k sebi bana Nicefora,
Ter je njemu tiho besidio:
„Nicefore! virna slugo moja,
Eto tebi silna vojska moja,
Ter otidji s vojskom na Bugare,
I izsici malo i veliko,
Uhvati mi živa Samuela,
I njegova sina Radomira,
Ol' uhvati, ol' donesi glavu,
Metnut' ću ju gradu na bedene,
Neka reče, tko mimo nje prodje:
„Ono li je silni Bulgarine,
Koi Gèrke pod mač okretjāše,
I varošè ognjem sažigāše,
Koi mene na mejdan pozivlje,
Na privari gradove uzimlje? —
Sva je gèrčka zemlja porobljena,
Od Bulgarah, da ih bor ubio!
Junačke je kèrvce napojena;
Jer je moja vojska izsičena.
Osveti me, virna slugo moja!
Al' se pazi kralja Samuela,
Nemoj na njeg' obdan udarati;
Jer će tvoju vojsku pridobiti.“
Kad je bane riči razumio,
Pokloni se do zemljice cèrne,
Pak otidjè s vojskom na Bugare;
Obnoć idje, a obdan počiva.

Ili koga srita', ili stiza',
On svakoga za Bugare pita;
Namira ga namirila biše
Na Todora sužnja bulgarskoga,
Ter je njemu tiho besidio:
„Reci meni, moj sužnju nevoljni!
Umiš li mi kazat' za Bugare,
I njihova kralja Samuela“? —
Ali mu je Todor besidio:
„Daj ti meni tri sta žutih dukát',
Ja ću tebi kazat za Bugare,
Moreš na nje nočas udariti.
Bugari su kod rike Čelinke,
Vino piju, kano vuci viju,
U kolu su od jutra do mraka,
Neboje se Gèrkah, ni Turakah.“
Kad je njega bane razumio,
Mašio se u žep od dolame,
Ter izvadi tri sta žutih dukát',
Pak jih daje sužnju nevoljnomu.
Kada li je sunce počinulo,
Podižè se goricom zelenom,
I ulizè u zemlju bulgarsku,
Pria zore k ladnoj vodi dodje.
I nahodi bugarske delije,
Gdi spavaju kano i poklani,
Tu se hladne vodice napiše,
Na Bugare mačem udariše.
Dvajest hiljád' vojske izsikoše,
Malo manje živih uhvatiše,
Ter jih vode bilu Carigradu,
Pak jim cèrne oči povadiše.

Kad je čuo kralju Samuele,
Da su njima oči povadjene,
Od žalosti k černoj zemlji padè,
K zemlji padè, Bogu dušu dadè.

Radomir, kralj bulgarski XVI.

Ostade nakon Samuela kralja njegov sin Radomir, oliti Roman, i ovi imade krunu od Bulgarie, bi na oružju kripostan, slobodan, i u vojsci srićan. Porobi gèrčku zemlju, koja blizu Bulgarie biše, i razbi na puno mistah vojnike cesarove. Malo vrimena kraljevà; jer po navoru cesarovu bi od svòga nevirnoga sestrića Vladislava ubijen u lovu, za imati kraljestvo bulgarsko. Ovoga Vladislava biaše oslobodio Radomir, kada kralj Samuel, otac njegov, čini pogubiti svu bratju njegovu; jer ganuvši se na milosèrdje, izmoli mu od otca život, a sám sebi smèrt.

Vladislav, kralj bulgarski XVII.

Ovo je sin Attona kneza i plemića bulgarskoga, a sestrić kralja Radomira, i ovi s nevirom imade kraljestvo rodjaka svoga, ubivši ga u lovu, kako smo gori rekli. Pogubi po isti način i Vladimira kralja dalmatinskoga, šuru rećenoga Radomira, na tvrdoj viri. Ma nahodeći se s vojskom pod Dračom, koga biše obsidnuo, od angela božjega u prilici Vladimira, oli kako drugi kažu, od istoga Vladimira smèrt imade. Ostavši dakle Bulgaria brez vladaoca, bi do malo danah posidovana od cesara Basilia, pod kojim i ostalin' posli njega, podnesè pokoru trideset i pet godinah. Posli toga uteče iz Carigrada jedan sužanj Bulgarin, koi se zvaše Doljanin, i to se dogodi u vrime Mihovila Paflagona, cesara carigradskoga. Rećeni Doljanin kada dodje u Bulgariu, počè se kazivati, i hvaliti, da je brat kralja Vladislava, premda biše sin jednoga kozara. Bulgari dèržeći tu stvar za istinu, i želeći se osloboditi od progonstva gèrčkoga, digošè oružje protiva njima, i učiniše za kralja rećenoga Doljanina.

Doljanin, kralj bulgarski XVIII.

Nektì ovi kralj providiti dobro vrime, kako običaju mnoge poglavice ovoga svita, nego sakupivši vojsku otidjè pod Durac, koga do

malo danah osvoji. Posli toga udari s vojskom na gèrčku zemlju, uzè grad Napoli, i svu dèržavu njegovu. Nahodjåše se u to vrime u Carigradu brat pravi kralja Vladislava, a sin kneza Attona, ozgor rečenoga, zarobljen od vojnikah cesarovih, koji kada razumi, da Doljanin pod njegovo ime biše se kraljem učinio, nadjè naèin, uteèè iz Carigrada, i pobižè u Bulgariu, u koju došavši, kazà gospodi sve bilige, da je on pravi brat kralja Vladislava, koji pogibè pod Draèom; koja stvar budući oèito poznana od gospode bulgarske, Doljaninu oèi izvadiše, a njega za kralja okruniše, i biše mu ime Alusian.

Alusian, kralj bulgarski XIX.

Poznajući Alusian, da su Bulgari nauèni kralje promenjivati, uzbojå se, da i njega ne smaknu; zato ostavivši kraljestvo, pobižè u Carigrad, i predadè svu Bulgariu cesaru. Ma ne prodjè godina danah, da jedan od velike gospode bulgarske, imenom Nedriegrio, podbuni vas púk protiva cesaru, koji po njegovu nastojanju ubiše vice-cesara, to jest vladaoca gèrèkoga, koji na misto cesara svóm Bulgariom vladåše. Pobiše takodjer i sve vojnike gèrèke, koji se po gradovim, i kastelim nahodjåhu. Ma do malo danah bi on ubijen od svojizih Bulgarah, sideći za stolom u najveèjemu veselju i semluku, i tako opet sve kraljestvo padè pod cesara na 1175. Ali pod njegovom oblastju nestå veèe od deset godištah; jer se nadjoše dva brata plemića bulgarska, to jest Petar i Jansen, koji otišavši od mista do mista, probudiše svu Bulgariu protiva cesaru, i tada bi okrunjen ovi, koji slidi.

Petar II., kralj bulgarski XX.

Kad razumi cesar, da su se Bulgari odvèrgli od njega, i za kralja okrunili rečenoga Petra, razsèrdi se žestoko, pak sakupi silnu vojsku, i otidjè protiva njemu, koji ga s vojskom izadjè sristi, i gdi se sritoše, tu se udariše; ma vojska Petrova bi razbijena, i sva Bulgaria porobljena od cesarovacah. Videći Petar, da sám nemože učiniti ništa, uteèe se poglavici od Valakie, i od njega imadè jednu strahovitu vojsku, koji sdruživši se s Bulgarí, udariše na vojsku cesarovu tako naglo, da ju pridobiše, i veèji dio izsíkøše, jedva cesar Aleksio život sahranivši. Posli toga toliko se Bulgari učiniše strahoviti cesaru, i njegovim vojnikom, da se strašåhu od njihova osinja, i dèrhtåku, kad bi èuli njihovo

ime spomenuti. Videći dakle cesar Aleksio, da ga srića neslidi, nego ga ostavlja, gubeći na svakomu mistu, počè od Bulgarah mir pitati. Ma Bulgari nektiše Gèrkom mira dati. Aleksio tada bi usilovan skupiti vojsku, koliko igda može većju, i poći protiva Petru, koi ga veselo dočekà, na njega udari, vojsku mu razbi, i priko načina izsičè, u komu boju pogibè i siromah Aleksio. Od toga vrimena nesmidoše nikada oružja dignuti protiva Bulgarom, doklemgodir Petar vladàše. Dogodi se malo posli, da niki plemić bulgarski imenom Ivan ko, posičè Jasena, brata kralja Petra, zašto Jasen nastojàše pogubit' i njega. Takodjer i kralj Petar bi na privari od jednoga Bulgarina ubijen. I tako kraljestvo od Bulgarie ostadè na tretjemu bratu, koi slidi.

Ivan, kralj bulgarski XXI.

Ovi kralj nebiše manji neprijatelj gèrcki, nego bratja njegova Petar i Jasen; jer puno putah pobì se s vojskom cesarovom, i svaki put nju dobi, osvojivši dva grada velika, to jest: Konstanciu, i Varu. Ma zašto se građani nektiše pridati; nego jih na silu pridobiše, čini svakim' mukam' mučiti, žive jih u zemlju zakopavàše, i na mihe deraše. Videći dakle cesar, da mu nemože ništa nahuditi, zapità u njega mir, i imadè ga; i tako Gèrci i Bulgari počèše medju se lipo živiti, i ljubiti se kakono bratja. Ali do malo vrimena udariše Latini na Carigrad, i uzeše ga silom, učinivši za cesara od iztočnih stranah Baldovina. Mnogi Gèrci pobigoše iz Carigrada i iz ostalih gradovah u Bulgariu; i utekoše se kralju Ivanu, od koga bihu lipo primljeni, i namištjeni. Koju stvar videći cesar Baldovin razsèrdi se na kralja Ivana, i poslà mu četiri poklisara, da mu od strane njegove zapovide i naviste, da rečene Gèrke iztira iz kraljestva svoga. Ma kralj Ivan nebojeći se ni malo cesara Baldovina, ne samo nehtì jih iz svoga kraljestva, nego sjedinivši se s Gèrcim, izadjè s vojskom napolje, i počè robiti zemlju cesarovu, koi sakupivši vojsku, koliko može većju, izadjè suproc' njemu, i našavši ga pod gradom Andrinopoli, udari na njega; ma u za' čas po se; jer Bulgari dobiše, vojsku mu izsikoše, a njega živa uhvatiše, i nemilo umoriše. Posli toga boja žestokoga osvojiše Traciu do Salonika, razoriše do temelja mnoge gradove, i učiniše toliko zlo u svemu cesarstvu, da se izkazati nemože. Učiniše posli smèrti Baldovinove Gèrci cesara imenom Tadora Lasciari, i ovi cesar toliku vojsku sakupì protiva Bulgarom, da se tolika nije nikada skupila prošastih vrimenah. Za koju vojsku čuvši kralj Ivan, veoma se uzbojà, pak poslà poklisare, da ga mole za

mir; i lasno ga umoliše; jer i on, poznajući junačtvo, i slobod Bulgarah, bojáše se na nje udariti, i tako se pomiriše; ma s ovim ugovorom: da mu ima povratiti sve države, koje mu biše osvojio. Ivan malo posli toga mira podjè s ovoga svita brez poroda.

Mirče, kralj bulgarski XXII.

Posli smèrti Ivanove obraše Bulgari za kralja njegova zeta Mirču, koi ukazujući se mlohav i strašiv na vojsci, Bulgari ga baciše s vladanja, i učiniše ovoga, koi slidi.

Konstantin Zeko, kralj bulgarski XXIII.

Kralj ovi učini mir s cesarom Todorom, i za većju tvèrdjav od mira, zapità kćer njegovu za svoju ženu, kojoj biše ime Todora, i tu milost imadè od cesara. Malo posli toga prijateljstva podjè Todor s ovoga svita, i tako Miovio Paleolog ugrabi gèrčko carstvo, i za većju osvetu Todorovu čini izvaditi oči Ivanu sinu njegovu, koi biše brat žene kralja bulgarskoga Konstantina. Takvu opačinu čuvši Todora sestra njegova, počè plaćuci moliti muža Konstantina, da osveti svoga šuru, na koje plač, molbu i suze prignu se Konstantin, i sakupivši vojsku udari na medjaše cesarove, porobi Traciu na taj način, da ostadè svakolika pusta. U to isto vrime umri Todora, žena Konstantinova, koje smèrt bi puno draga Miovilu cesara, zašto znadijåše, da će se lašnje pomiriti s Konstantinom, kako i pomiri, obećavši mu za ženu kćer Euloge sestre svoje, kojoj biše ime Maria; s njome se Konstantin vinča, i učini mir s cesarom. Posli toga jedan Bulgarin, čoban, pun vražtva, a veće junačtva, imenom Lahan, sakupivši čobane, i od svake vèrste ljude, koji se mogåhu opaćii u ono vrime naći, odvèržè se s njima u pustahije, i počè činiti zla mnoga, robeći sela i varoše, komu svaki dan to veće vojske dolazåše tako, da do malo vrimena učinivši vojsku, udari na kralja Konstantina, vojsku mu razbi, njega pogubi, a kraljicu Mariu uzè sebi za ženu, i tako ugrabivši silom sve kraljestvo, počè se zvati kralj od Bulgarie. Ovo veliko zlo promišljajući cesar i bojeći se, da se ta krupa na njegovo cesarstvo ne prospe, čini dozvati prida se jednoga mladića Bugarina, koi biše sin poglavice Jasena, a sinovac kralja Petra gori imenovanoga, i koi se nahodjåše u dvoru cesarovu, Ivan imenom. Ovi

mladić došavši prid cesara, imadè od njega veliko pomilovanje, to jest, dadè mu za ženu svoju kéer, Nereu imenom, pak mu rechè ove riči: „Uzmi vojsku moju, ter prid njom podji u Bulgariu, smakni, ili iztiraj onoga kozara, i lupeža, koino je tvoje kraljestvo lupežkim načinom ugrabio, pak ti vladaj, i kraljuj.“ — Ivan uzamši vojsku cesarovu, s njome se uputi put Bulgarie, i u malo je vrimenta svu podložì pod oblast' svoju; jer ga Bulgari veselo pričekaše, i sami se brez boja njemu podložìše. Ma Lahana kozara neuhvatì; jer biše pobigao k Nogri kralju tatarskomu, moleći ga, da mu dade vojsku na pomoć; ali od istoga Nogra smèrt imadè, i tako ostà Ivan za kralja.

Ivan Jasen, kralj bulgarski XXIV.

Ovi kralj biše dobar, miran, i priprostit, koga dobrota velika bi uzrok od njegova iztiranja i dignutja s kraljestva; jer Terter snažni vitez bulgarski, budući se oženio sestrom ovoga kralja, i poznajući njegovu priprostitost, metnu se u veliku oholost, i počè misliti, kako bi kraljestvo imao; najposli nahodì način ovi: počè zloglasiti kralja, šuru svoga, da je budala, strašivica, i za kralja nepodoban, i tako ga zloglaseći, okrenu svu gospodu i vojsku protiva njemu, koji videći, da će poginuti, uzamši sve svoje blago i zlato, pobižè u Carigrad, u komu mirujući život svèrši, stavši za kralja njegov nevirni zet.

Terter, kralj bulgarski XXV.

Veliko veselje bi, kad se Terter za kralja okrunì; ali budući kraljestvo nepravedno osvojio, za malo ga uživà, i sve njegovo veselje okrenu se u plač; jer kralj tatarski, Nogra imenom, s velikom vojskom ulizè u Bulgariu, a Terter poznajući, da ga vojska i mnoga gospoda zlo gledaht zarad neharna dila, koje biše učinio prama svomu šuri dobromu, nesmidè prid vojskom izaći protiva Tatarinu; nego pobižè u Andrinopolje, gdi veće od tuge i grizodušja, nego od bolesti život svèrši. Ma Bulgari, premda bilu brez vladaoca, uzdajući se u vitežka sèrdca svoja, udariše na Tatara, mnoge izsikoše, a ostali pobigoše.

Svetislav, kralj bugarski XXVI.

Budući ostala Bugaria brez kralja, i hotiući gospoda okruniti jednoga od knezovah velikih, bihu ponukovani od cesara, da oberu Miovila sina kralja Konstantina ozgor rečenoga, i njegove žene Marie, koju biše uzeo silom za ženu gori imenovani kozar, i koja se nahodjāše u Carigradu zajedno s Miovilom svojim sinom, i obeča im cesar biti velik prijatelj, i pomoćnik u svako vrijeme. Ma gospoda bugarska neslušajući cesara, učiniše za kralja najvećjega između njih plemića, puno mudra, razumna, i na boju kriptostna, koi uzē za ženu Teodoru kćer Miovila cesara.

Malo posli toga, nahodeći se cesar u velikoj potrebi, to jest, nadskočen od neprijateljah poslā mu Svetislav na pomoć dvadeset hiljadah konjika, i šest hiljadah pišćah, a prid njima Mazzukata, kriptostna i vērstna viteza, i plemića, i ovi se podnesē vitežki na vojsci, razbivši na puno mistah cesarove protivnike. Ma vratjajući se veseli natrag, dočekāše jih neprijatelji među jednim' planinama' u tismim klancim, i na nje iz busije udarivši, razbiše jih i izsikoše, malo koi i uteče. Ovi jadni dogadjaj kad Bulgari razumiše, počēše zlo govoriti od svoga kralja Svetislava, da je kriv, i uzrok od smērti tolikih vojnikah, i glavarah, koji bihu izginuli. Svetislavu bi prikazano, da je od te smutnje i buke, koja sve to veće rastijāše u puku, uzrok Joakim patriarka. Premda mu lažno biše prikazano, čini ga uhvatiti, i baciti niz jedne stine visoke, i tako pravedan glavu izgubi. Ovu nemilu smērt patriarke Joakima kada Bulgari razumiše, uhvatiše Svetislava, ter ga nemilom smērtju umoriše.

Miovio, kralj bugarski XXVII.

Sin kralja Konstantina, od koga smo govorili, Miovio imenom, bi za kralja okrunjen, koi skupivši vojsku veliku, odē s njome u Italiju, i učini puno zla u njoj. Ma budući mu dali mnogo blago, povrati se natrag, i udari s vojskom na Sērbiju; ali pobivši se s njima, izgubi vojsku, a oa primivši mnoge rane, četvērti dan podjē s ovoga svita.

Aleksandro, kralj bugarski XXVIII.

Kralj ovi biše rodjak, oliti stričević kralja Svetislava, koi kako za kralja stadē, učini rat protivu cesaru Ivanu Kantakuzenu, porobi

mnoga mista, i osvojì sve do grada Andrinopolja, Cesar Ivan poslà vojsku protivu njemu; ali ga s vojskom dočekà Aleksandro, pobi se s cesarom, i razbi vojsku njegovu. Posli toga boja pomiriše se, i sprijateljìše, davši mu cesar Ivan svoju kćer za ženu, s kojom imadè dva sina, Stražimira i Ivana. Ma budući mu umèrla pèrva žena, oženi se drugi put Žudinjinjom, koja otrovà svoga pastorka Ivana. Bojeći se Aleksandro, da neutruje i Stražimira, poslà ga u Vidin, davši mu rečeni grad, i njegove okoliše za banovinu. Umri posli toga kralj Aleksandro godišta Gosp. 1363. ostavivši nakon sebe tri sina od Žudinjinje, također i jednu kćer, koju dadè za ženu caru Muratu; sin najstarij od Žudinke bi učinjen za kralja.

Šišman, kralj bulgarski XXIX.

Ovi kralj imadè težak rat s Stražimirom bratom svojim po otcu; jer sakupivši vojsku, poslà ju u banovinu Stražimirovu, i prid njom poslà svoga brata Asenju, koga dočekavši Stražimir, s velikom naglostju udari na njega, vojsku mu razbi, i izsičè žestoko, u komu boju pogibè i Asenja brat njegov. Videći brat njegov Šišman, da mu učiniti nemore ništa, uteče se Muratu, zetu svomu, pitajući od njega pomoć, i dadè mu vojsku veliku, koja složivši se s Bulgarim, otidjè pod Vidin, u komu gradu Stražimir pribivàše. Vidin biše puno vrimena; ma osvojiti' ga nemogući, digoše se izpod njega, i otidjoše u Valakiu, koju počèše robiti, i mnoga zla činiti. Ali poglavica od Valakie skupivši vojsku, udari na Turke, i razbi jih jako. Šišman kralj videći, da nije vèrstan biti boja s bratom, uteče se opet Muratu, koi videći lipu prigodu, za osvojiti svu Bulgariu, i pod oblast ju svoju okrenuti, skupì vojsku koliko možè većju, i poznavši, da su dva rečena brata vojske pogubili, a hazne izharčili bijući se medju se, udari na jednoga i drugoga, kraljestvo im otè, a njima život uzè; i tada do dneva današnjega ostà Bulgaria pod Turčinom. Evo moj Štioče! kud se okrenu slava bulgarska, i ostalih kraljah slovinskih; nesklad i nemir medju braćjom bi kuće Otmanovića uzvišenje, a slavnih kraljah skončanje. Nać ćeš u ovim knjižicam, da su Bulgari puno putah jedan grad uzimali, i dèržave osvojivali, nemoj se tomu čuditi, zašto su ista mista opet gubili, oli kad bi se s cesarim mirili, iste gradove i mista povratjali, kako se i sada čini.

Slidi kratko govorenje od poglavicah hãrvatskih, i krajskih.

Hãrvatsko kraljestvo uzdržãše pod sobom mnoge dèržave, to jest: Karniu, Karintiu, Štiri, Liku, Kèrbavu, i svu dolnju Dalmaciu od Istrie do Cetine. I sve ove dèržave bihu vladane od banah oliti dukah hãrvatskih, koji se mnogokrat kralji zoviahu, budući puno putah bili ne samo od rečenih banovinah gospodari, nego li jošter i od sve Bosne do vode Dunaja; i svi oni, koji bihu njima podložni, zovu se Hãrvati, zarad zemlje Kroacie, oliti Hãrvatie, i zaradi njezinih banah, od kojih imam u kratko besiditi. Pèrvi dakle duka, oliti ban hãrvatski biše:

1. Porin, i ovi osvoji Liku i Kèrbavu, iztiravsi stare priba-
vaoce, koji onde hihu, premda od istoga jezika i naroda slovinskoga
bihu, kakono i Porin.

2. Porga, sin Porinov, i ovi poznadè zakon právi; jer se kèrsti
s podložnicim svojim.

3. Tomislav, koi imadè rat s republikom mletačkom.

4. Tèrpimir, i ovi neimajući rata ni s kim, od njega se vèle
stvarih i ne piše.

5. Onuslav, ovi učinì rat protivu Duždu mletačkomu, i porobi
Kaorle blizu Mletakah; ma slano plati.

6. Demogoj, koi živi i umri boj bijući s republikom mletačkom.

7. Iniko, i ovi odè s vojskom u Istriu, porobi je, i učinì do-
sta zla u njoj; ma bi iztiran iz Istrie od Badoara, dužda mletačkoga.

8. Sedeslav. Ovi iztiravši sinove prošastoga vladaoca s pomoć-
ju Basilia cesara, učinì se kraljem hãrvatskim; ma od ovoga, koi slidi,
bi ubijen pria godine danah svoga vladanja.

9. Branimir. Ovi bi od pape Ivana osmoga pohvaljen, u knjizi,
koju mu piše, da je ostavio nevinnost gèrčku, u koju biše upao, i da je
poznà' papu za vikara Isusova.

10. Mučimir, od koga se neštije zlo, ni dobro.

11. Miroslav. U vrime ovoga poglavice dodjè Šimun kralj
bulgarski s vojskom velikom, da porobi zemlju hãrvatsku; ma zlo ob-
vèrši; jer njegova vojska od Hãrvatah bi izsičena svakolika. Malo posli
odoše Hãrvati u Bulgariu, i porobiše ju.

12. Krešimir; i ovi imadè dva sina, to jest: Krešimira, i Dàr-
žislava, i ovi mladji ugrabi kraljestvo stariemu bratu.

13. Dàržislav. Ovi bi pèrvi, koi se s dopuštjenjem cesara Ba-
silia imenovà, i zavà kraljem od Kroacie i Dalmacie.

14. Krešimir drugi. I ovi izmedju svih kraljah i banah
hãrvatskih bi najveći u jakosti, i mogućstvu. Imadè sina Stipana, i
oženi ga s kècerom Dužda mletačkoga, kojoj Ičela ime biše.

15. Slavić. Koliko otac ovoga kralja biše srićan, toliko on bi nesrićan; jer nebiše dobro ni sio na pristolje svoje, od jednoga velikoga kneza bi postavljen u tamnicu, u kojoj život svèrši; zašto li, kako li? znati ja nemogu.

16. Zvonimir, drugim imenom Demetrio. Ovi bi od pape poznani za kralja, i s velikim veseljem posvetjeni, i okrunjeni, zašto vitezki branjâše svetu cèrkvu rimsku. Ovi kralj imadè za ženu sestru sv. Ladislava, kralja ugarskoga; i neimajući sina zakonitoga, izvan jednoga naravnoga, oliti kopilana, Stipana imenom. Ovi bi učinjeni za kralja hârvatskoga, koi od gospode hârvatske bi zlo gledani, a malo od koga za kralja poznani; jer nebiše sin zakoniti kralja Zvonimira. I tako u vrime njegovu bi velika smutnja medju gospodom, hotijući se svaki za kralja učiniti. Žena Zvonimirova pobižè u Ungariu k bratu svomu sv. Ladislavu, i pokloni mu kraljestvo hârvatsko, budući ga njoj ostavio na smèrti njezin muž Zvonimir. Ladislav skupivši vojsku, uputi se k zemlji Hârvatskoj. Videći gospoda zlo, koje mogâše sliditi, izabraše dvanaest najboljih knezovah, medju kojim' se nahodjâše vèrstni knez Juran Kačić, zapitaše mir, i primiše za kralja sinovca svetoga Ladislava, koga biše doveo s sobom iz Ungarie, a Stipana kopilana baciše na 1091. I ovi kralj novi zvaše se Almo. — Bilo je i drugih banah hârvatskih, koji se ovde nespominju, za neuzmnožati više govorenja. Ovo je dakle zadosta, što smo dosada besidili; ako li tko želi znati više, neka se muči istući starih podèrtinah; ali mi se čini, da će se malo okoristiti, kakono i ja.

Slidi čudnovati život, i vitežka vojevanja Jure Kastriotića, rečenoga Skenderbega, s različitim' pismam', koje su iz Sageda, Barlezia, i Giammarie Brešanina izvadjene.

Rodi se Jure na 1404.

Otac Jure Kastriotića zvaše se Ivan, ban, princ i poglavica od Arbanie, u kojoj poglaviti gradovi jesu ovi: Kroja, Svetigrad, Skadar, Drač, Ales, Drivast, Bar, Ozinj, Valona, Biograd Arbanški, i ostali mnogi kastelići, i gradići mali. Skadar se talianski zove Skutari; Drač Durazzo; Bar Antivari, a Ozinj Dulcinjo.

U stara vrimena Kastriotići bihu imenovani kralji; jer pod svoju oblast imadihu svu Arbaniju gornju i donju: ali budući se neki gradovi **odcipili**, i vlastite bane za svoje vladaoce uzeli, izgubiše ime od kraljah, **ter se počese bani zvati.** Dèržava dakle Kastriotića jest jedan dio od

Arbanie, koja u stara vrimena zvaše se država slovinska, i ova jest lipa, ravna, i puno plodna; a diči se s jednom rikom glasovitom, koja priko nje teče, imenom Drina.

Otac Jure Kastriotića biše pravi štovaoc svete matere cèrkve, koi žestok rat imadè s Memedom pèrvim, protiva njemu vojevà, i svoju banovinu obrani. Ali posli smèrti Memedove od njegovà sina Murata bi težko naskočen, i nemogući se više braniti, bi usilovan davati mu harače, i sve sinove u tutiu.

Žena njegovà zvaše se Vojsava, kći bana oliti poglavice bulgarskoga, koja imadè s Ivanom četiri sina: Reposia, Stanišu, Konstantina, i Juru, od koga će biti naše govorenje. Imadè Vojsava i pet kćerih: Maru, Jelu, Angeliu, Vlajku i Mamicu. Vojsava noseći Juru u svojoj utrobi, imadè san ovi: Da je porodila jednoga zmaja, koga glava u carevu zemlju dopiràše, ter žive proždiràše Turke; rep udaraše u more, a krilmi svu Arbaniju pokrivaše. A kada se pak porodi, ugledàše se na njemu dva čudna zlamenja, to jest, na glavi kruna, a na ruci desnoj sablja.

Nemogući dalje Ivan odoliti naglosti Muratovoj, ni s njime boja biti, bi usilovan izvan harača dati mu sva četiri sina u tutiu, za nepustiti svoju banovinu, i sve svoje podložnike pod oblast poganika. Murat priko zakletve sve jih činì poturčiti, nadvìši im imena turska, a Juri postaviše ime Skenderbeg, koi imadjàše osam godištah, kada ga k caru u Jedrenu dovedoše, i bi izmedju ostale bratje od Murata lipo gledan, štovan, i pohvaljen; jer se vidjahu u njegovu kipu zlamenja od velike mudrosti, jakosti, i vitežtva, koje kriposti pokazà, kada dodjè na godišta od razuma i snage.

Počimlju junačtva Jure Kastriotića.

Carigrada u ona vrimena još nebiše car osvojio, nego u Jedreni pribivaše, u koi grad dodjè na službu Muratovu jedan Tatarin mnogo snažan, velk i silovit, ne za drugo, nego za ukazat' caru svoju snagu i junačtvo, pod kojim se puno dičàše, i zvaše se nepredobitni. Ovi dakle nepredobitnik Tatarin često krat zazivaše na mejdan koga mu drago od vojske careve; ali se nenadjè nitko od sve vojske turske, koi bi mu smio izaći na rečeni mejdan rad jakosti, veličine, i sloboda, koga imadiše. Skenderbeg nemogući toliku oholost ni hvalu podnositi, izadjè mu na mejdan i na mejdanu odsiče mu glavu. Nahodeći se jedan put u Brusi s Muratom i vojskom njegovom na 1429. dodjoše iz vojske persianske dva Turčina puno snažna, slobodna i strahovita; jedan se zvaše Zampša, a drugi

Jain, koi na puno mistah mejdan odnosiše, i ovi počeše zvati u vojsku carevu, da bi im tkogod izašao na mejdan; ali se nenadjè od sve vojske careve jedan, koi bi to poštenje sebi i caru Muratu učinio, izvan Jure Kastriotića, koi izadjè na mejdan jednomu, i teško ga ranl. Videći mu drug, da će poginuti, doleti na konju, ter ga obleti s jedne strane jedan, a s druge drugi: ali Jure jednomu i drugomu odsiče glavu. Videći Murat njegovo junačtvo, sriću, i slobostinu učinl ga Alajbegom, pak do malo vrimena i pašom nada tri hiljade vojske.

Slidž pisma od gori rečenih mejdanah.

○Dkada su silne mejdanzije
Postanule u zemlji carevoj,
Nebiāše žestjega junaka
Od Alije Deli-Tatarina.
On svakoga na mejdan zoviše;
Al' mu nitko izać' nesmijāše,
Nego jedno momče golobrado,
Po imenu Skenderbeže Jure.
Tiho mu je Jure besidio:
„Sedlaj konja, silni mejdandžija!
Pozivljem te na mejdan junački
Niže grada nasrid polja ravna.
Neka gleda Murat-Sulemane,
I njegove mlade sultanije
Iz Jedrene grada bijeloga,
Gdi se bije orle i sokole.
Tvoja mi je sila dodijala,
I izprazna slava omèrznula;
Ako jesi junak od krajine,
Sedlaj konja, da se ogledamo!“
Kad je Ale njega razumio,
Juriši je tiho govorio:
„Oli si se, momče, pomamilo,
Oli ti je život omèrznuo.
Tko je godir samnom bojak bio,
Već se nije k majci povražio,
Nećeš ni ti, vira ti je moja!“
To govori, na konja se skače,

Ter otidjè niz to polje ravno,
A za njime Kastriotić Jure.
Gleda' ga je care gospodare
I njegove mlade sultanije,
Iz Jedrene grada bijeloga
Gledao je, ter je besidio,
Gdi ga sluša malo i veliko:
„Skenderbeže, samovoljo moja!
Ludo ti ćeš izgubiti glavu
Bojak bijuē s Alom-Tatarinom,
Veće neg' je u godini danah
Tatarin je odnio mejdanah.“
Kad su bili nasrid polja ravna,
Mejdandžije konje razigraše,
Kada li se blizu sastadoše,
S britkimi se sabljam' udariše;
Ali pusta glava Aliina
Ugledà se na zemljici cèrnoj.
Začudi se sva vojska careva,
A najveće Murat-Sulemane.
Kad zamahnù Kastriotić Jure,
Kad zamahnù, kadl' odsiče glavu?
Bèrže mu je glavu odsikao,
Nego bi ga munja ošinula.
Malo toga vrima postajalo,
Al' to idu dva zmaja ognjena
Iz daleka od Persie ravne,
Jain jedno, a Zampša je drugo.

Viču oni od jutra do mraka,
Može li se koi junak naći
Od sve vojske cara čestitoga,
Da nam idje na mejdan junački?
Sve delije k zemlji pogledaše;
Ali neht Kastriotić Jure;
Već se skače na konja golema,
Ter izlazi na mejdan junački.
Govori mu Murat pootčime:
„Ne hod' tamo, drago dite moje!
Već se prodji Ala i mejdana;
Jer ćeš ludo izgubiti glavu.“
Ponizno mu Jure odgovara:
„Nebrini se, care pootčime!
Desnica je moja od mejdana,
Pogubit' ću i dva Persijana.“
Pak zavikà iza svega glasa,
Ter dozivlje dva Turčina mlada,
Mejdandžije od Persie ravne,
Obadva vas na mejdan pozivljem.

Čudila se dva Turčina mlada,
Što govori Kastriotić Jure.
Persianski Turci govoràhu,
Kretju glavom, ter mu se rugàhu:
„Čudne sile, strašne mejdandžije!
Koi po dva na mejdan pozivlje,
Ludo momče nezna što govori,
Nije pria na mejdanu bio.“ —
Pak se skoči jedan na konjica,
Po imenu Jain mejdandžija,
Ter poleti niz to polje ravno,
Da pogubi Kastriotić Jurja.
Ali njemu loša srića biše;
Jer ga ljute rane dopadoše;
A kad vidì Zampša pobratime,
Da će njemu pobre poginuti,
Udri konja čizmam' i mamuzam',
Ter doletì kano soko' sivi,
Skenderbegu da odsiče glavu.
U za' čas je po se doletio;

Jere mu je glavu odsikao,
I njegovu Jain pobratimu.
Veseli se sva vojska careva,
A najveće Murat pootčime.

Na 1432. podjè s ovoga svita Ivan Kastriotić, otac Jure Skenderbega, koga smèrt puno obveseli Murata, za moći lašnje ugrabiti njegovu dèržavu, kako i ugrabì na privari, i na tvrdoj viri, po običaju turskomu. Kako dakle Murat razumì, da je ban Ivan priminuo, poslà pašu Sabeliju s mnogom vojskom u Arbaniju, koju našavši brez vojnika, osvoji brez muke, i brez kèrvi, postavivši u Kroju grad poglaviti, i u ostale gradove svoje zapovidnike i vojnike. Ali bojeći se Murat, da mu koi od sinovah Ivanovih nepriuzme banovinu, sve jih činì potajno otrovati, izvan sama Skenderbega, brata najmladjega, koga mudrost sahrani mu život; jer puno krát' izkušavan od Murata, bi li pošao u Arbaniju, na svoju banovinu, dadè mu odgovor, da on drugoga oca nepoznae, nego Murata, i da bi pria glavu izgubio, nego bi ga ostavio. Ma jedno govoràše, a drugo u sèrdcu mišljàše, ištuci sve načine, kako bi utekao, i svoju priuzeo banovinu, kako i utečè, na način, koi će se viditi u ovoj pismi.

Slidi pisma od svih stvarih, gori imenovanih.

Sanak snila Vojsava kraljica,
Virna ljuba kralja od Epira,
Po imenu Ive Kastriota,
Sanak snila, u sanku vidila:
Da je ljuta zmaja porodila,
Krila su mu Epir pokrivala,
K Carigradu glava dopirala,
Koja žive Turke proždiraše.
Kada li se od sna probudila,
U njojzi je čedo proplakalo,
Suzicam' je lice oblivala,
Ivanu je sanak povidala.
Kad je Ivan ljubu razumio,
Lipo joj je sanak tolmačio:
„Što si, ljubo, u sanku vidila,
Da si ljuta zmaja porodila,
To ćeš rodit golema junaka,
Koino će caru dodijati.
Što li krilim' Epir pokrivaše,
To će branit' sve kraljestvo naše.
Što j' u tebi čedo proplakalo:
Nejako će biti odvedeno,
Za njime ćeš suze prolivati;
Ali će se dite izbaviti.
Još neprodjè nediljica dánah,
Porodila Vojsava kraljica
Lipo čedo, pria nevidjeno;
Zlamenteo, pria nerodjeno.
Na čelu mu od krune zlamenteo,
A na ruci od brietke čorde.
Čudila se epirska gospoda
Gledajući po njemu zlamenteo.
Majka čini veliko veselje,
Svoga sinka šalje na kërštenje.
Lipo mu je ime postavila,
Lipo ime, Jure dite mlado.

Kada li je dite ponaraslo,
Vojsavi je loša srića bila:
Arbaniju Turci porobiše,
Od Ivana harač zapitaše,
I četiri u tutiju sina,
Reposija pèrvorodjenoga,
Konstantina, i Savišu mlada,
Juru dite, sinka najmladjega.
Ivanu se drugo nemogaše;
Jer mu biše Murat dodijao;
Već mu daje blago nebrojeno,
I četiri u tutiju sina.
Za njima je majka izlazila,
Sva u černo biše obučena,
Od žalosti kosè razplitala,
Bilo lišce suzam' oblivala.
Da je komu poslušati bilo,
Kako cvili Jure dite mlado?
Hvatâše se majci o gèrjocu,
Suze roneć majci govorâše:
„Ostaj s Bogom, mila majko moja!
Vidiš li me, vidim li te veće,
I hvala ti na mliku bilomu,
Kojim si me, majko, zadojila.
Majka sinka lipo celivâše,
Suze roni, ter mu govorâše:
„Hodi s Bogom, drago dite moje,
Nepričèrni svete vire tvoje!“ —
To izusti, na zemljicu padè,
A Turci joj sinke povedoše
Priko ravne zemlje Arbanije,
Sva četiri caru darovaše.
Kad je care Juru razgledao,
Zlamenteo je na njem ugledao:
Britku sablju na desnici ruci,
Svitlu krunu na glavi junačkoj.

Goji njega u dvoru bilomu,
Kada li je dite ponarasio,
Nebijaše takoga junaka
U Turčina, ni u Kaurina.
On na mejdan često izlazáše,
Na mejdanu glave odsicáše,
Po vas dan se džilitáše s Turcim,
Ter jih često s konja obaráše.
Maleno je vrime postajalo,
Majka njemu bilu knjigu piše:
Da mu biše babo priminuo
U Krojanu gradu bielomu.
Turci njemu oteše kraljestvo,
Ostá jadna Vojsava kraljica
I brez kralja, i brez kraljevine,
Brez gospodstva, i brez banovine.
Mislio je Kastriotić Jure,
Kako bi se caru izmakao?
Siroticu majku pohodio?
I svoje se krune dobio?
Ali mu je srića priskočila:
Udariše ungarske katane,
Porobiše careve dèržave,
Prid njima je vojvoda Janko.
Kad je Murat glase razumio,
Silenu je vojsku sakupio,
Pak je daje Kastriotić-Jurju,
Ter je njemu care besidio:
„Virna slugo, Kastriotić Jure!
Štogod imam u dvoru junakah,
Mladih pašah, agah, i spahijah,
Nada tebe neimam junaka,
Koi će mi prid vojskom izaći,
I pobit se s vojevodom Jankom.
Pridajem ti silnu vojsku moju,
I mojega ćatu velikoga.
Spomeni se, drago dite moje,
Da sam tebe za sina uzeo,
U mojemu dvoru odgojio,
I za pašu tebe učinio.

A kad sam te, sinko, poturčio,
Lipo sam ti postavio ime,
Lipo ime, dite Skenderbeže,
To će reći: snažni Aleksandro.“
Kad je Juro njega razumio,
Pokloni se do zemljice černe,
I podižè Turke vitezove
Priko ravne zemlje Romanie.
Bèrzo Jure k sèrbskoj zemlji dodjè,
Na polju je tabor učinio,
Iz tabora bilu knjigu plše,
Ter je šalje vojevodi Janku.
„Kaurine od Sibirja Janko!
Ja imadem i za dvoje vojske,
Sjutra ćemo na te udariti;
Al' se nemoj, pobro, poplašiti.
Spomeni se, Sibirjanin-Janko!
Da mi jednu viru virujemo.
Kada sjutra u boju budemo,
Pridat' ću ti svu vojsku carevu.
Ja sam sužanj Murat-Sulemana,
A sinak sam Ive Kastriota,
Pokojnoga kralja od Epira,
Koino je skoro priminuo.
Murat mi je oteo otčinstvo,
Majka moja u nevolji cvili,
Rad bi moju majku pohoditi,
I otčinstvo moje prigledati.“
Kad je sjutra jutro osvanulo,
Na Ungarce Turci udariše.
Kad se počè kèrvca prolivati,
Počè Jure natrag uzmicati.
Kad vidiše age i spahije,
Da Kastriot natrag uzmicáše,
Koi nije nigda uzmicao,
Pobigoše natrag brez obzira.
Tad Ungarci sablje povadise,
Svoja bojna kopja položiše,
Dobrim konjem pustiše diždume,
Svu carevu vojsku izsikoše.

A kad vidi Kastriotić Jure,
Dobavi se čate velikoga,
Nad njime je sablju izvadio,
Ter je njemu Jure besidio:
„Udilj piši listak knjige bile,
Napiši je od strane careve,
I šalji je krojskom' kapetanu,
Nek mi dade Kroju u Epiru.
Ako li je napisati nećeš?
Evo tebi tvrdu viru dajem,
Odsić ću ti rusu glavu tvoju,
I dat' ću ju vojevodi Janku.“ —
Na ino se čati nemogāše;
Već napisā listak knjige bile.
Kad se Jure knjige dobavio,
Čatinu je glavu odsikao,
Pak otidjē k ravnoj Arbanii,
I s njime je trista Arbanasah,
Sve plemićah, i gospodičićah,
Vitezovah pria neženjenih.
Kad je doša' u Kroju bijelu,
Daje knjigu krojskom' kapetanu.
Knjigu štije krojski kapetane,
Knjigu štije, a suze proliva.

Nije zmiya zmiyu privarila,
Što Skenderbeg Murat-Sulemana.

Ali mu se ino nemogāše;
Već mu daje ključe bila grada,
Poznaje ga, da je poglavica
Od sve ravne zemlje Arbanije.
Kad se Jure ključa dobavio,
Družini je svojoj govorio:
„Družinice, mila bratjo moja!
Naoštrite svitle sablje vaše.
A kad bude nočas u po'noći,
Što nadjete, da je sunetjeno,
Ter se neće kërstom prikèrstiti,
Izsicite malo i veliko.
Jedva oni noćce dočekaše,
Svoje britke sablje naoštriše;
A kada je u po'noći bilo,
Izsičoše malo i veliko.
Kada li je danak osvanuo,
Ori Jure visoke munare,
Tere zidje cèrkve i o'tare,
Uzē krunu starca bābe svoga.
Svu osvoji ravnu Arbaniju,
Štograd nadjē, da je sunetjeno,
Sve izsičē malo i veliko,
Pak pohodì milu majku svoju.

Slide rati Jure Kastriotića, i cara Murata, na 1443.

Bërzo bi Muratu prikazano dilo Jure Kastriotića, i zato s velikom pritnjom i sèrzbom poslā protiva njemu Ali-Pašu samo s četèrdeset hiljadah konjika. Razumivši ban Jure, kolika vòjska prama njemu idjāše, skupi i on vojske petnaest hiljadah, osam hiljadah konjika, a ostalo pišacah. Mogāše i veću vojsku skupiti s pomoćju banah, koji mu se bihu zakleli davati u svako vrime pomoć; ali mu se vidi toliko za dosta, za slomiti tursku silu s pomoćju Gospodina, i svojih virnih Arbanasah; a uzdāše se u mudrost i jakost glavarah, navlastito sinovca Ameže. Ovomu ime 'bi od Turakah postavljeno; jer se je rodio u turskoj zemlji od bule i od otca poturčenjaka, brata Jurina, a kako mu

ime nadiše kada se pokèrsti, knjige nekažu. Uzdaše se takodjer izmedju ostalih u virnost i snagu kapitana Mojsije, koga drugojaćie zvašu Musa Arbanasin; u kneza Vranjanina, koi bi rodom iz Vrane od Kotora i u ostale mnoge oficire, ter se uputi prama vojsci turskoj, kako će se u ovoj pismi viditi.

Slidi pisma od ovoga boja.

Telar viče od jutra do mraka,
U bijelu gradu Carigradu:
„Tko je godir od stola careva,
Da se sjutra na divanu nadje.

Kad je sjutra jutro osvanulo,
Skupiše se na divan gospoda:
Mlade paše, age, i spahije,
Tiho im je care besidio:

„Poslušajte paše i kadije,
I ostale age i spahije!
Bojak bismo s kraljem od Epira,
Bojak bismo i pridobismo ga.

Dadè meni po' kraljestva svoga,
I četiri u tutiju sina,
I još meni davāše harače,
Da mu svitle neotimljem krune.

Kad li umri od Epira kralju,
Dozvaov sam ja njegova sina,
Po imenu Juru Kastriota,
Kogano sam lipo milovao.

Davah njemu krunu od Epira,
Kōju mu je bābo uzdržao,
Da kraljuje, i da harač daje,
Kako mu je i šako davao.

Nehtì Jure uzeti kraljestva;
Već se meni zaklè na čitapu,
Da on mene neće ostaviti;
Nego kèrvcu za mene proliti.

Ja virovah onoj zmiji ljutoj,
I odhranih zmaja u nidarcu;
A sad me je Jure odbignuo,
Muhameda svetca pogèrdio.

Poslah njega k ravnoj Ungarii,
Da boj bije s Sibirjanin-Jankom;
Al' nevirni Kastriotić Jure
Svu izdadè silnu vojsku moju,

I pogubi pašu kapetana,
I mojega čatu velikoga,
Samo s dvajest hiljadah vojnikah,
Pak pobizè k ravnoj Arbanii.

Uzè tvèrdu Kroju na privari,
I posičè krojskog' kapetana.
Uzè krunu starca bābe svōga,
I podložì njegovo kraljestvo.

Štogod nadjè, da je sunetjeno,
Po Epiru i okolo njega,
Ter se nehtì kèrstom prikèrstiti,
Sve izsičè, nitko neutèčè.

A ni to mu dosta nebiāše;
Već ulizè u kraljestvo naše,
Robi, pali, sela i varošè,
Siče, kolje malo i veliko.

A sad mi je tužba dodijala,
Da vojnika nejma na krajini,
Koga Jure nije pogubio,
Pogubio, oli zarobio.

Da se bila dvora nebijeli,
Koga nije ognjem opalio,
Da neimade majke, ni ljubovce,
Koja nije u cèrno zavita.
O gospodo Paše, i Kadije,
I ostale Age i Spahije!
Nije l' koga porodila majka,
Da otidje do Epira ravna,
I osveti kèrvcu prolivenu,
Čiste vire svetca Muhameda,
Da pogubi Juru Kastriotà,
Koi mi je puno dodijao.
Tko pogubi onu zmiju ljutu,
Il' pogubi, il' dovede živa,
Čestita ću njega učiniti,
Od Epira krunu darovati.“ —
Umukoše paše i kadije,
I ostale age, i spahije,
A veziri k zemlji pogledaše;
Ali nehtì silni Ali-Paša;
Već je caru tiho odgovara':
„Evo care! desna ruka moja,
I u ruci britka sablja ova,
Kojano je kèrvce napojena.
A tako se moje nenapila,
Ona hoće osvetiti tebe,
I pogubit Juru Kastriota,
Kogano si sinkom odgojio.“ —
Kad je care njega razumio,
Silenu je vojsku sakupio,
Sve konjikh po izbor delijah,
Silne vojske četè'est hiljadah.
Razviše se svioni barjaci,
Udariše careve borije,
Odè vojska k ravnoj Arbanii,
Prid njome je silni Ali-Paša.
Malo vrime postojalo biše,
Glas dopadè Juri Kastriotu,
Da na njega idje Ali-Paša,
Kupi Jure vojsku po Epiru.

Osam hiljád' silenih konjikhah,
Sedam hiljád' po izbor vojnikah.
Usve vojske petnajest hiljadah;
Ali je to ognja žestokoga.
Pod Krojom je vojsku pribrojio,
Pak je svojoj družbi govorio:
„Da idemo, mila bratjo moja,
Pozdráviti silnog' Ali-Pašu.
Nemojte se, bratjo, poplašiti,
Što je veće vojske u Turakah,
Oni slave svoga Muhameda,
A mi lipo ime Isusovo.“ —
Kada Jure svèrši govorenje,
Učini se veliko zlamenje:
Svi konjici konje posidoše,
Britke sablje pišci pripasaše.
Razviše se svileni barjaci,
Udariše bubnji i svirale.
U vojsci se činjāše veselje,
Oko' vojske tuge i žalosti.
Plaću majke jedine sinove,
Plaću ljube svoje zaručnike,
Mala dica, majke gledajući,
Plaću seke milu bratju svoju.
Svojoj bratji pute priticaše,
Priticaše, ter jih celivaše,
Hvatajući konje za diždume,
Nebi li se koi povratio.
Majke svoje skiduju gjerdane,
A ljubovce zlatne pèrstenove.
Dijevojke vince pozlatjene,
Ter zàvite metju na oltare.
Uz oltare ruke razpinjale,
Da bi majke sinke pričekale;
A ljubovce svoje zaručnike,
I sestrice milu bratju svoju.
Odtolem se vojska podignula,
I otidjè suproc' Ali-Paši.
Kad su bili na polje Dibrensko,
Onde jih je noćca dostignula.

Tute oni pobiše barjake,
I po polju bile čadorove.
Kad je sjutra danak osvanuo,
Počè Jure razredjivat' vojsku.

Blizu polja gusta gora biše,
U toj gori postavlja busije,
Tri hiljade silenih konjikah,
Prid njima je Amedža vojvoda.

Amedži je Jure govorio:
„Ej sinovče, drago dite moje!
Postoj, sinko, u gori zeleno,
Dèrži tvoju na okupu vojsku;

Ali nemoj pria udarati,
Neg' se počme kèrvca prolivati;
Kad ugledaš dvi vojske ognjene,
I barjake turske i kaurse,

Ti ćeš izač' iz gore zelene,
Na Turke ćeš juriš učiniti.
Pristrašit' ćeš svu vojsku carevu,
Ter ćemo ju pod mač okrenuti.“

Amedža je njega poslušao,
I otidjè u goru zelenu.
Al' to idje silni Ali-Paša;
A kad' ga je Jure ugledao,

Na polju je vojsku razredio:
Od konjikah krila učinio,
Za krila je pišce postavio,
Medju krila Jure ulizao.

Oko' njega pišci i konjici,
Izza sebe stražu ostavio,
Sve konjikah dvanajest štotinah,
Prid njima je bane Vranjanine,
Koi biše junak od starine.

Vranjaninu Jure govorio;
„Dèrži, bane, na okupu vojsku;
Ali nemoj pria udariti,
Neg' udari iz gore busija.

A kad udre iz gore Amedža,
Ja ću vojsci krila razmaknuti,
Tvojoj družbi pute otvoriti,
Nek udare čili na umorne.

Malo vrime postojalo biše,
Dadè Jure od boja zlamenje:
Tu se dobri konji razigraše,
Udariše bubnji i svirale.

Tu se britke sablje povadiše,
A bojna se kopja položiše.
Tu udari konjik na konjika,
Tu se počè kèrvca prolivati.

Kada vidì Amedža vojvoda,
Da se silne vojske udariše,
Iz potajnih udari busijah,
Kano vuče iz gore zelene.

Tri hiljade kopja položiše,
Tri hiljade sablje povadiše,
Učiniše juriš izza zada,
Siku jadne Turke iz nenada.

Kud Amedža s vojskom dopirāše,
Na alaje Turke razganjāše.
Ta nenadnja iz gore busija
Strah zadadè svoj vojsci carevoj.

Kad to vidì Kastriotić Jure,
Svojoj vojsci krila razmaknuo,
Vranjaninu pute otvorio,
Pak udriše čili na umorne.

Tu se težka kèrvca prolivāše,
Do neba se jadan glas čujāše
Od velike jeke i jauka.
Turci zovu svetca Muhameda,
A kèrštjani ime Isusovo.

U tri ure boja žestokoga
Padè mèrtvih silenih Turakah
Dvajest i dvi hiljade konjikah,
Dvi hiljade ostā u sužanjstvu.

Od vojnikah Kastriotić Jurja
Padè mèrtvih pišác' i konjikah
Dvi stotine i dvajest junakah;
Toliko ih ranjenih bijaše.

Kada vidì silni Ali-Paša,
Da su njemu Turci izginuli,
Skupì ono zdravih i ranjenih,
Pak pobižè k bilu Carigradu
Brez barjakah i brez čaderovah.

Ostà Jure s vojskom na mejdanu
Dok turačku pokupi odoru,
I dok rane zavije junakom,
Pak otidjè na tarske medjaše.

Svu je tursku zemlju porobio,
I zdravo se natrag povratio.
Nije majka rodila junaka,
Što je majka Skenderbega Jurja.

**Pisma, kako kralj ugarski pišà knjigu Juri Kastriotiću, na
1443.**

Kralj ugarski bilu knjigu piše
U Budimu gradu bijelomu,
Ter je šalje Skenderbegu Banu,
Skenderije zemlje gospodaru.

U knjizi je njega pozdravljao,
I ovako njemu govorio:
„Čuo jesam, Arbanase bane!
Da si silni vitez na krajini,

Ništa gorji od Vojvode Janka,
Da te nitko pridobit' nemože,
Još ni zmija Otmanović care,
Koi otè svita banovine.

A evo sam vojsku sakupio,
Ugričiće od zemlje ugarske,
I gospodu od zemlje poljačke,
Karavlahah i Karabogdanah.

Kupi i ti tvoje vitezove
Po Epiru i okolo njega,
Da tiramo cara silenoga
Iz Jedrene grada bijeloga.

Čekat ću te, Arbanase bane!
Blizu Varne nasrid polja ravna
S osamdeset hiljadah junakah,
Sve ditićah i mladih momakah.

Prid vojskom je Sibirjanin-Janko,
Sva je tvoja slika i prilika.
Želi Janko tebe pozdraviti,
I s tobom se lipo pobratiti.“

Kad je Jure knjigu progledao,
Bèrzo vojsku biše sakupio
Arbanasah dvanajest hiljadah;
Ali je to ognja žestokoga.

Pak otidjè priko Skenderije,
I povedè sinovca svojega,
Koino je sokol na krajini,
Po imenu Amedžu vojvodu.

I povedè od Dibre viteza,
Od starine plemića i kneza,
Po imenu Mojsiju vojvodu,
Sèrbski pobre, Musu Arbanasa.

Kad su bili blizu sèrbske zemlje,
Skenderbegu bila knjiga dodjè
Od viteza Jure Brankovića;
A prid vojskom Vukojević bane.

U knjizi je njemu govorio:
„Vrat' se natrag, Kastriotić bane,
Skenderije ravne gospodare!
Nije puta priko zemlje moje.

Evo tebi tvèrdu viru dajem,
Da ću pria glavu izgubiti,
Neg' te pustit' priko sèrbske zemlje,
Pomoć dati Šibinjanin-Janku.
Svi su tebi puti zapričeni,
Sa svih stranah klanjci zatvoreni.
Nećeš, bane, Janka ni viditi,
Kamo li ćeš njemu pomoć dati.“
Moli njega Kastriotić bane,
Da ga pusti priko zemlje svoje;
Al' ga bane umolit' nemože;
Jer Branković za Boga neznade.
Čeka' ga je Šibinjanin-Janko
Niže Vårne nasrid polja ravna,
Gdi bijaše misto od mejdana,
Čeka' ga je tri nedilje danah.
Maleno je vrime postojalo,
Al' to idje Murat care silni
S dvi sta hiljád' svojizih junakah,
S sobom vodi dvi sta lumbaradah.
Ravno polje Turci pritiskoše,
Konj do konja, junak do junaka,
Bio čador jedan do drugoga,
A barjaci kano i oblaci.
Kad je Janko Turke ugledao,
Govorio kralju ungarskomu:
„Vladislave! svitla kruno moja,
Sjutra valja udarit' na Turke.
Evo tebi planina visoka,
U planini dubrava zelena,
Silne vojske četèrjest hiljadah
Ugričićah i mladih Poljakah.
Kod planine čini méterize;
Ali nemoj iz nje izlaziti;
Ako bi me potirali Turci,
Neka mogu u meteriz doći.
Nemoj, kralju, učiniti drugo,
Tvoje vojske neizgubi ludo.
Slušaj starca vojevodu Janka,
Ako želiš dobiti Murata.

Kada li je danak osvanuo,
Lipo Janko vojsku razredio.
Uzè vojske četèrjest hiljadah,
Pak izadjè na to polje ravno.
Od konjikah krila učinio,
Na desno je krilo postavio
Vitezove od zemlje Poljačke,
I katane od zemlje Ungarske.
A na livo postavio biše
Karavlahu i Karabogdana
I junake od Erdelja ravna,
A prid njima vojevoda Janko.
Na desno je krilo udario
Karač-paša od Azije ravne,
Junak, pobre, na silna junaka;
Ali Janko bolji junak biše,
Jer pridobi pašu od Azije,
Ter ga tirà uz to polje ravno;
Ali paša nije utekao,
Janko mu je glavu odsikao.
Mnogi s pašom izgiboše Turci,
Od Azije po izbor konjici,
Za dvadeset, i veće hiljadah
Ostà mèrtvih carevih delijah.
Kad vidiše gospoda ungarska,
Kako Janko Turke razgonjâše,
I ruse jim glave odsicâše,
To je njima i pomučno bilo,
Sèrdito su kralju besidili:
„Što smo došli, svitla kruno naša?
Al' smo došli gledat' iz tabora
Kano ćuci iz gore zelene,
Kako siće sablja Jankulova?
Cini jadan vojevoda Janko:
Da neima na svitu junaka
Izvan starca Šibinjanin-Janka.
Tko je godir sèrdca junačkoga,
Nek' se skače na konja viteza,
Da tiramo cara silenoga
Do Jedrene grada bijeloga.

Kralj ugarski samosvitan biše,
Mlado momče puno silovito,
Nehtì slušat' Sibinjanin-Janka;
Već se skače na konja golema,
Pak poletì niz to polje ravno,
A za njime sva vojska ugarska.
Na carev je duNDAR udario;
Al' je pod njim konjic pokleknuo,
O zemlju je s njime udario.
Pritèrčaše Turci Janjičari,
Vladislavu glavu odsikoše,
Na bojno je natakošè kopje,
Svoj ugarskoj pokazášè vojsci.
Mèrtva glava kralja Vladislava
Strah zadadè svòj vojsci ugarskoj.
Svoja bila pleća okrenušè,
Ter uz polje ravno pobigošè,
A za njima careve delije,
Tirašè jih do vode Dunaja,
Sikošè jih od po'dne do mraka,
Sve izgibè, malo tko utečè.
Tu gospoda mnoga izgibošè,
Koji kralja na zlo nanetnušè;
Tu pogibè mladjan kardinale,
Po imenu mudri Cesarine.

I biskupi od zemlje ugarske,
Svi principi dèržave poljačke.
Sam utečè vojevoda Janko
Priko zemlje bana Brankovića.
Zaludu je i on utekao;
Uhvati ga Jure Brankoviću,
Postavi ga u tamnicu tamnu,
Ter ga mori i žedjom i gladom.
Bèrzo se je Janko oprostio,
I silenu sakupio vojsku.
Jurinu je porobio zemlju,
I varošè ognjem sažegao.
Kad razumì Kastriotić bane,
Da su kralja pogubili Turci,
Cvili bane od jutra do mraka,
Niti jide, nit' se razgovara.
Kada li je danak osvanuo,
Na sèrbsku je zemlju udario,
Ognjem pali sela, i varošè,
Siče, kolje malo i veliko.
Pak se vrati k ravnoj Arbanii
Suze roneć, ovako govoreć:
„Što učini, Jure Brankoviću,
Od starine nevirno kolino!“ —

Razbi Jure Kastriotić Feres-pašu, na 1445.

Kako se povrati Kastriotić iz zemlje sèrbske, ulizè samo s tri hiljade Arbanasah u dèržavu Tursku, i mnoga zla Turkom učini, porobivši mnogi vilajet, opalivši varošè, zarobivši, i izsikavši mnogu čeljad tursku, i zaplinivši neizbrojenu životinu, s velikim veseljem povrati se natrag. Murat, za imati ga živa u ruke, dadè naredbu Feres-paši od Macedonije, da skrovito udari na njega, i da ga rádi živa uhvatiti. Feres-paša znadući, da se Jure nahodi na medjašu turskomu samo s tri hiljade vojske, odluči s malom vojskom na njega skrovito udariti; i tako uzè samo devet hiljada vojnikah, kako jedni pišu, oli petnaest hiljada, kako Barlezio kaže, ter se uputi, za naći Kastriotića, i na njega

udariti iznenada; ma Kastriotić znadući njegovu odluku, pripravu, i putovanje, dočekà ga u jednoj dolini, koja se Mokra zove, udari na njega iz busije, ter izsiče Turke, malo koi i utečè, u komu boju pogibè isti Feres-paša; živih Turakah hiljadu uhvatiše, i zdravi se natrag povratiše.

Razbi Kastriotić i pašu Mustapu, na 1446.

Kada Murat razumi, što se dogodi od Feres-paše, i vojske njegove, sèrdit i ožaloštjen, zapovidi Mustap-paši, da s vojskom otidjè u Arbaniju, da je svu porobi, i učini zlo, koje može veće. Mustapa uzamši vojske petnaest hiljadah, ulizè u Arbaniju gornju i počè robiti vilajet brez milosèrdja. Ali od Kastriotića bi razbijen, koga vojske posičè pet hiljadah po svidočbi Barlezia. Mnogo veće bi ranjenih, i puno zasuznjenih. Odè posli toga boja s vojskom u tursku zemlju, ter je porobi, i dosta sužanj' zasuznji, i plina zaplîni.

Slidi pisma od rečenih događajah.

Gorko cvile Turci krajišnici
Prid kolinom cara čestitoga.
„Sultan-care! živit' nemožemo
Od zuluma Skenderbega Jurja.
Opalî nam sela i varoše,
Zarobi nam žene i sinove,
Odagnà nam konje i volove.
I zaplîni naše bile ovce.“ —
Kad je care tužbu razumio,
Bijelu je knjigu napisao,
Ter je šalje virnom' sluzi svomu,
Feres-paši od Macedonije.
U knjizi je njemu besidio:
„Feres-paša, virna slugo naša!
Uzmi vojske koliko ti drago,
Te porobi zemlju Arbaniju.
I uhvati živa Skenderbega,
Koi mi je puno dodijao
Paleć moje bijele varoše,
I vodeći sužnje u kaure.

Nać' ćeš njega na medjašu momu
S tri hiljade svojih Arbanasah.
Nemoj obdan na njeg' udarati,
Nego obnoć, virna slugo moja.“
Kad je paša knjigu razgledao,
Bèrzo vojsku biše sakupio,
Ter otidjè naći Skenderbega.
Obnoć idje, a obdan počiva.
Cini jadan Turčin Feres-paša,
Da će udrî na njeg' iznenada;
Ali Jure mudra zmija biše,
Za njegove pute znadijaše.
Dočekà ga u gori zelenoj,
A u Mokri planini visokoj.
Iz busije udari na Turke,
Sve izsičè, malo tko utečè.
Još i paši glavu odsikoše,
Pogubi ga Skenderbeže bane;
A hiljadu živih uhvatiše,
Ter jih vode k Krojanu bilomu.

Kad je Murat glase razumio,
Da je njemu vojska izginula,
Od žalosti rusu bradu guli,
Gorko cvili, i suze proliva.
Kada li se naplakao biše,
Sèrdito je Murat govorio:
„Aranzado, Skenderbeže Jure!
Oli glava moja, oli tvoja.
O gospodo paše, i veziri!
Nije l' koga porodila majka,
Da pogubi Arbanasa bana;
Ol' pogubi, ol' dovede živa?
Tko osveti Feres-pašu moga,
I delije moje izsičene;
Vezirom ću njega učiniti
Nad svim' pašam', agam', ispahijam.“
Sva gospoda múkom zamúkoše;
Ali nehtì sileni Mustapa;
Već zagèrtje svoje bile ruke,
I junačke zasukuje bërke,
Pak govori caru čestitomu:
„Daj mi vojske petnajest hljadah;
A evo ti tvèrdu viru dajem,
Porobit' ću zemlju Arbaniju,
Dovest' ću ti živa Skenderbega,
Ol' dovesti, ol' doniti glavu,
Kapetana Musu Arbanasa,
I Amedžu sinovca njegovca.“

Al' utečè hvalislav Mustapa

I brez puške, i brez sablje britke,
Brez saruka i samur-kalpaka.
Ej Mustapo! kamo tvoja hvala?

Govori mu Murat care silni:
„Poslušaj me, virna slugo moja!
Ako misliš Epir porobiti,
Skenderbega živa uhvatiti,
Uzmi vojske petdeset hljadah;
Jer ti neznaš, što su Arbanasi,
Udarit' će jedan na stotinu,
A Skenderbeg hoće na hiljadu.“
Na to se je paša nasmijao,
Muratu je tiho govorio:
„Evo tebi tvèrdu viru dajem,
Na mejdan ću zazvat' Skenderbega,
Odsiće ću mu glavu na mejdanu,
Neka vide Turci i Kauri,
Kako siče sablja Mustapina.“
To govori al' Boga nemoli;
Već se skoči na konja viteza,
I povedè svoju silnu vojsku,
Ter otidjè k ravnoj Arbaniji,
Da pogubi Skenderbega bana.
Al' je njemu loša srića bila:
Dočekà ga Arbanase bane
Na medjašu cara čestitoga,
U busiji, u gori zelenoj.
Iz busije udari na Turke,
Ter jih siče po gori zelenoj,
Pet hiljadah glávah odsikoše,
Malo manje živih uhvatiše.

Pisma od ženitbe i udaje Mamice, sestre Kastriotića.

Kada Jure seku udaváše,
Po imenu Mamicu divojku,
Za Topića bana i viteza
Od lijepe zemlje Arbanije,

Gospodski je sobet učinio
U svojemu dvoru bijelomu.
Gospodu je na sobet sazvao
Sve po izbor bane i knezove.

Kada li se vinca ponapiše,
Dva se bana ljuto zavadiše:
Jedan biše bane Zakarija,
A drugi je Dukadjin Aleksa.
Svadiše se dva bana mladjana
O Jerinu lipotu divojku,
Lipu kéercu bana Đušmanića,
Kojoj nebì slike ni prilike
U svoj zemlji gèrčkoj ni slovinskoj.
Govorio Dukadjinoviću:
„Jerina je moja dijevojka,
Ona se je meni obećala
Evo ima godina danákah.“
Ali veli Zakarija bane:
„Evo ima tri godine danah,
Da Jerinu jesam izprosió,
Izprosió i pèrstenovao.
Ako l' ti je što pomučno pobre,
A ti hodi, da se ogledamo:
Dilit' ćemo sriću i divojku
S britkom sabljom i desnicom
rukom.“

To govoreć na konja se skače,
Pak izadjè na to polje ravno;
A za njime Dukadjine bane,
Ter se bojnim kopjim udariše.

Zakarija bolji junak biše,
Teško rani Dukadjinovića;
Pak povadi britku sablju svoju,
Da odsiće Dukadjinu glavu.

Al' ga otè Skenderbeže bane,
I delija Vranjanine kneže,
Evo, pobre, rata i gorega,
Pobiše se momci i junaci.

Svaki braneć svoga gospodara,
Jedan drugog' i kolje i para:
Ostà mèrtvih na polju delijah
Od stotine manje ni jednoga.

Vranjanina rane dopadoše,
I Juricu Vladenića kneza,
Mireć momke Dukadjinovića,
I mladoga Zakarije bana.

Pisma od rata Jure Kastriotića, í republike mletačke, koi se učini na 1447.

Rano rani Zakarija bane,
Ter govori staroj majci svojej:
„Ostaj s Bogom, mila majko moja!
Evo idem do divojke moje.“
Majka njemu besidila biše:
„Nehod' tamo, drago dite moje!
Dukadjin je davno pribolio,
Koi ište rusu glavu tvoju.
Zasist' će ti u gori zelenoj,
Udarit' će na te iznenada,
Ter će tebe, sinko, pogubiti,
Mene tvoju majku razcviliti.“

Zakarija majke neslušáše;
Već otidjè k dvoru divojčinu.
Zdravo bane do divojke dodjè,
I zdravo se natrag povratio.
Kad ulizè u luge zelene,
Loša mu je doskočila srića:
Dočekà ga Dukadjine bane
U busiji, u gori zelenoj.
Iz busije udari potajne,
Ter pogubi Zakariju bana,
I njegova Bogom pobratima,
Po imenu Čarnoević-Pavla.

Ostà jedna ljuba Dušmanica,
Po imenu Božica banica,
Kukajući kano kukavica,
A privèrtjuć kano lastavica;
I brez sinka, i brez zaručnika,
U Dainu gradu bijelomu;
Al' evo ti rata žestokoga!
Knjigu piše dužde Mletčanine,
Ter je šalje od Skadra gospodi,
Ovako je njima besidio:
„Kako bilu knjigu razgledate,
Od Daina ključè zapitajte.
Postavite moje vitezove,
Neka brane Dain na krajini;
Jere ga je meni darovala
Udovica neboga Božica.“
Kad gospoda knjigu proučiše,
Od Daina ključè zapitaše,
Postaviše u grad vitezove,
Sve vojnike dužda mletačkoga.
Kad je Jure glase razumio,
To je njemu puno žao bilo,
Skupi vojske trinajest hiljadah,
Ter otidjè k Dainu bilomu.
Sa svih ga je stranah obsidnuo,
Pak ga bije silenim' topovim.
Knjigu piše mladjan kapetane
Iz Daina grada bijeloga,
Ter je šalje duždu mletačkomu.
U knjizi je duždu besidio:
„Kùpi vojsku, mili gospodare!
I šalji je na pomoć Dainu,
Kogano je Jure obsidnuo
Ovo ima tri nedilje danah,
Ter ga bije ognjenim' topovim,
Juriš čini, lagum podkopaje.“
Kad je dužde knjigu progledao,
Skupi vojske petnajest hiljadah,
Ter je šalje na pomoć Dainu,
I prid njome Jurić generala.

Jurić biše roda janačkoga,
Mlado momče puno ponosito,
Družini je svojoj besidio:
„Poslušajte mila bratjo moja!
Na glasu je Skenderbeže bane,
Da je silni junak na krajini;
Al' u njemu neima junačtva,
Neg' izdaje i turske privare.
Nejma Jure od boja zanata,
Ne diluje dilo od junaka;
Već se skita po gori zelenoj,
Ter zasida kano pustahija.
Evo vami tvèrdu viru dajem,
Kad ugleda moju silnu vojsku
Aramija Skenderbeže bane,
Pobignut' će natrag brez obzira.“
Nehvali se Skenderbeže bane;
Već ponizno svituje vojnike,
Ovako je Jure besidio:
„Arbanasi, moji vitezovi!
Idje na nas vojska principova,
Prid njome je Jurić generale,
Valja danas s njome bojak biti,
I junačku sriću prokušati.
Nije ovo bojak biti s Turcim;
Većs Latinimudrim' Talijancim,
I s Hãrvatim na glasu konjicim,
Koji će nam puno dodijati.
Poslušaj me, Musa kapetane!
Ti ćeš udit s vojskom na Latine,
Ja ću s mojim krilom udariti
Na konjike, mlade Dalmatine.
Ti viteže, Vranjanine kneže!
Udarit' ćeš s pišcim i konjicim
Na vas dundar dužda mletačkoga,
U komu su mladi Arbanasi.
Al' vas molim, mila bratjo moja,
Nerodjena, kano i rodjena,
Kad duždevu vojsku razbijete,
Pustite je zdravu i veselu
Pobignuti Skadru bijelomu.

*

Nisu Turci, nego bratja vaša,
Koji jednu viru virujemo,
Nit' je lipo, niti je pošteno,
Da njihovu kèrvcu prolijemo.“
Pak podižè svoje vitezove,
Deset hiljád' pišác' i konjikah
Tri hiljade ostalih vojnikah
Pod Dainom gradom na krajini.
Maleno je postajalo vrime,
Sritoše se dvi vojske ognjene,
Sritoše se, ter se udariše
Cèrnim prahom, i težkim olovom.
Udri Musa na Latine mlade;
Ali brane kano vitezovi:
A Skenderbeg udri na Hàrvate;
Al' jih s mista pomistit' nemože.
Vranjanin je s vojskom udario
Na vàs tabor dužda mletačkoga;
Al' u njemu junakah nebiše,
Neg' čobanah, i mladih težakah

Od lijepe zemlje Arbanije,
Koji nisu boja ni vidili;
Kamo li su glave odsicali,
Pobigoše s glavom brez obzira.
Ostadoše Hàrvati junaci,
I Latini mladi Talianci,
Bojak bijuó od jutra do podne
Nasrid polja blizu Skadra grada.
Zdravo došli Skadru bijelomu
Bojak bijuó, natrag uzmióuci.
Ostà mèrtvih nasrid polja ravna
Dvi hiljade duždevih delijah.
Hiljadu ih živih uhvatiše,
I Dafnu gradu povedoše;
Al' je Jure sèrdca milostiva,
Sve jih pusti k dvoru bijelomu.
Ostà mèrtvih Jurinih delijah
Tri stotine mladih Arbanásah,
Sedamdeset još suviše biše
Mèrtvih ljudih, Barlezio piše.

Mustapa, drugi put razbijen od Jure Kastriotića, na 1448.

Želeći Mustapa osvetiti pèrvu sramotu, i znadući, da je Jure u veliku ratu s Mletčanim, počè moliti Murata, da mu dopusti poći s vojskom na Kastriotića zemlju. Murat znadući koja aždaja biše Jure, na njega se izpriči; ali budući mu posli toga došla knjiga od nike gospode skadarske, u kojoj ga ponukuju, da im pošalje vojsku na pomoć protiv Kastriotiću, i da će udariti na njega s jedne strane oni, a s druge Turci, ter da će ga prilasno slomiti, i njegovu svú osvojiti dèržavu. Murat se prignù, videći tako lipu prigodu, i dadè oblast Mustapi, da izpuni sve ono, što u sèrdcu željåše. Mustapa uzè vojske petnajest hiljadah, toliko se njemu vidjåše zadost, cineći da se je Jure Kastriotić skončao, bijući se s Mletčanim. Ulizè dakle u Arbaniju na 1448, ter počè se bice robiti, i sela palići. Ali budući Kastriotiću svaka očitovana, ostavi pod Dainom svoga sinovca Amedžu, a on se samo sa šest hiljadah uputi naći Mustapu, koga našavši na polju, zazvanu Orunić, blizu se istoga umeterizi za pobit' se s njime. Ma prije nego se udariše vojske, izadjè na konju jedan Turčin puno snažan i slobodan, imenom Karagus-Alija,

ter počè zvati na mejdan najboljega junaka od vojske Kastriotića, i nadjè se jedan vèrstan plemić i vitez, imenom Pava' Manes, koi skoči na konja, udari ga kopjem, baci ga na zemlju, odsiçè mu glavu, i donesè ju u Jurinu vojsku, vodeći za sobom turskoga hata, i što na njemu biše. Sva vojska bana Jure učini veliko veselje, kada se Pava' Manes s glavom turskom na kopju povrati zdrav u vojsku. A Jure mu darovà jedno lipo i obilato selo u svojoj dèržavi, takodjer jednu haljinu, u kojoj nebiše manje zlata, nego svile. Do malo pak vrimena vojske se pobiše; ma Turci smeteni i pristrašeni počèše bižati. Paša videći, što se čini samo s dvi hiljade konjicah, pobižè natrag: ma budući se noć uhvatila, izgubi put, ter zadje u jèdnu dolinu, ne daleko od mista, na komu se bihu pobili, i cineći, da je slobodan od vojske Jurine, hoti u rečennoj dolini tu noć pribivati, i sa svojizim konjicim počinuti. Ma za nje znadući Kastriotić, zorom rano sve jih pohvata genera' Musa, i svim, izvan paše i velike gospode, čini glave odsiçi.

Slidi pisma od rečenoga boja.

Knjigu piše momče samouče,
Po imenu Skadranin Bariša,
Ter je šalje u Jedrenu bilu,
A na ruke Murat-Sulemana.
U knjizi je njemu besidio:
„Sad je vrime, moj čestiti Care,
Da osvetiš tvoje vitezove,
Koje-no je Jure pogubio.
Nahodi se pod Dainom gradom,
Koga-no je davno obsidnuo,
Njegova je vojska izginula
Bojak bijući s duždèvim' delijam'.
A neće mu dobra pomoć doći;
Jer su njega bani odbignuli,
Sad je vrime, moj čestiti Care,
Da osvojiš Jurinu dèržavu.“
Knjigu štije Murat-Sulemane,
Štije knjigu, a na nju se smije.
Mustapu je pašu dozivao,
Ter je njemu care besidio:

„Mustap-paša, virna slugo naša!
Uzmi vojske, koliko ti drago,
Ter otidji s vojskom na Skendera,
Nać' ćeš njega pod Dainom gradom.
Neplaši se, moj sivi sokole!
Jurina je vojska izginula
Bojak bijući s duždèvom od Mletakah,
Evo ima godina danâkah.“
Kad je njega paša razumio,
Jedva toga biše dočekao,
Silenu je vojsku podigao
Na Skendera bana od Krojana.
Svu porobi ravnu Skenderiju
Do Krojana grada bijeloga;
Al' je malo vrime postajalo,
Glas dopadè od Krojana banu:
„Zlo ga sio i vino popio!
Arbaniju Turci porobiše,
Ognjem pale bijele varoše,
Zapliniše ovce i čobane.“

Kad je bane glase razumio,
Skočio se na noge vitezke,
Ter izbire po vojsci junake,
Šest hiljadah najboljih konjikh,
Ter otidjè priko Arbanije,
Oli koga srità, oli stizà,
On svakoga za Mustapu pità,
I njegove Turke vitezove.
Kad je doša' k polju Oruniću,
Onde nadjè silnoga Mustapu,
Blizu paše penje čadorove
Nasrid ravna polja Orunića.
Govorili Turci vitezovi:
„Mili Bože, mahnića junaka!
Ludo će ti izgubiti glavu!
S malo vojske s nami bojak bijuć.
Još ti, pobre, jedno čudo kažem:
Idje vitez iz vojske pašine,
Po imenu Karaguš-Alija;
A na hatu konju velikomu,
Ter zavikà iza svega glasa:
„Je li koga porodila majka
U toj vojsci bana Skenderbega,
Da m' izadje na mejdan junački?“
To je čuo vitez od krajine,
Po imenu Manešević Pavle,
Ter se skače na konja golema,
Pak poleti kano soko' sivi.
Prama njemu Karakuš-Alija,
Manešu je Ale besidio:
„Dèrži me se, neznana delijo,
Više pasa u sèrdce junačko.“
Veli njemu Manešević Pavle:
„Dèrži me se, turski-mejdandžia!
Više bërka u čelo junačko.“
To rekoše, konje razigraše.

Mejdandžije kopja položiše,
Udriše se nasrid polja ravna.
Karakušu loša srića biše,
Udari ga Manešević Pavle.
Gdino rečè, u čelo junačko,
Rusu mu je glavu odsikao,
Darovà je banu Skenderbegu,
I njegova hata velikoga.
A on njemu selo na krajini,
I kolajnu od suhoga zlata,
Još i lipu divan-kabanicu,
I pravo je, jer je zadobio.
Maleno je vrime postajalo,
Dadè Jure od boja zlamenje,
Vitezovi konje razigraše,
Ter na Turke skladno udàriše.
Svaki siče koi koga može:
Skender bane ni broja se nezna.
Kuda godir Jure dopiràše,
Na alaje Turke razgonjàše.
Kad' li vidì hvalislav Mustapa,
Da nemože s banóm bojak biti,
Biži jadan u goru zelenu
S dvi hiljade svojizih konjikh.
Zaludu je i on utekao:
Živa ga je Musa uhvatio
U dolini blizu Orunića,
Ter ga vodi k dvoru bijelomu.
Sve ostale pogubio biše;
Barlézio i Sagredo piše.
Ostà mèrtvih silenih Turakah
Deset hiljád' po izbor junakah.
Vesele se orli i gavrani,
Lisičine još i mèrki vuci;
Jer se lipa nahraniše mesa
Na ravnomu polju Oruniću.

Promišljajuć vlastela mletačka, i Jure Kastriotić veselje, koje činjahu Turci zaradi njihova nesklada i rata, koi bi medju njima, navlastito kada razumiše, da je vojska mletačka razbijla Amedžu, sinovca Jurina, i mnogu mu vojsku izsikla onda, kad se ban Jure s Turcim bijàše na

Oruniću, gori rečenomu, pomiriše se lipo, i zakleše, da će u svakoj potrebi jedan drugoga pomagati. Jure ostavi Dain i dadè ga Mlétčanom, a oni njemu drugu državu, i učiniše ga vlastelinom mletačkim. I to se dogodi godišta Gosp. 1448.“

Murat ožaloštjen puno, i razsèrdjen idje s vojskom na Skenderbega na 1449.

Poznajući Murat zlo, koje primi od Kastriotića, dozva prida se vezira velikoga, i ostale vićnike dvora svoga, ter jim počè ovako govoriti: „Do sada nisam mogao uložiti svu snagu moju, za slomiti oholost „nevirnoga Jure Kastriota, budući imao dosta činjenja i muke boj bijući „s vojvodom Jankom; ma sada, budući se s njime pomirio, svu moju „snagu i vojsku mislim okrenuti protiva onoj haranzadi, od pustahijah „harambaši. Znam, da će mi se narugati svita poglavice, gdi jedan go- „spodar od svita sa svom jakostju idje protiva jednomu baniću, koi se „skita od planine do planine, za uteći sèržbu moju; ali nemogući ga „na drugi način dobiti, potribito je, da ja glavom idjem na njega sa svom „vojskom, koju imadem. I zato dajem naredbu, da se po svim mojim „državam vojske kupe; ma tako skrovito i potajno, da oni hajduk ne- „može doći u poznanje od takve priprave.“

Veliki vezir primivši rečenu naredbu, izvèrši s velikom pomnjom sve ono, što mu bi zapovijedeno od Murata, sto i petdeset hiljadah vojskè sakupivši, devetdeset hiljadah konjikh, a ostalo pišacah. Koju vojsku budući Murat svojim' očima vidio, razredi i namisti svaka, kako sliditi imadu, i dižè se put Svetigrada. Ma prija nego se on dili, hoti, da se bèzkonjici na nekoliko danah nadju pod Svetigradom, neka mogu zatvoriti púte, da Kastriotić niodkuda nemože dati gradu pomoći; ma se privari; jer Jure znadući za tursku misao i pripravu, Svetigrad bi obilno providjen hranom i vojskom. Ukazà se dakle pod gradom četèrdeset hiljadah konjikh, koga sa svih stranah obkružiše.

Malo posli ukazà se Murat sa svom vojskom na 1449. i obsidè Svetigrad, koga jakost, i tvèrdoću razgledavši, uzbojà se, da ga na silu osvojiti nije moguće, i zato poslà dva gospodičića kapetanu od grada, Petru Perlatu imenom, da ga ponukuje, neka mu na lípe grad pridade, ako misli koi dan poživiti, i da mu od strane careve obeća mnogo blago, i veliko gospodstvo. Sve to prikazaše Petru kapetanu rečena gospoda; ma od Petra i Svetigradjanah bihu usilovani mućati, i udilj se izpod grada diliti. Ponizno poklisari počèše jih moliti, da se dostoje slišati nekoliko

besédah, koje od strane careve imadihu njima prikazati; vojnici nehtijáhu slušati; ali po dopuštenju kapetanovu imadoše sriću za kazati ono, što u sèrdcu mišljahu reći, i počese govoriti ove riči: „Poslušajte, Svetigradjani, milostivo ponukovanje našega čestitoga cara, koi želeći vam sahranjenje života i svako dobro, lípo vas pozdravlja, i kakono otac ljubeznivi sve vas ponukuje, da uzmete, što se vašega nahodi, i da mu na dobru volju, brez boja, kèrvi, i vaše velike štete grad pridate. Ako li biste pak hotili pod njegovim barjakom vojevati, bit' ćete puno srićni i čestiti: drugojačie pak učinivši, nemojte se sèrditi na ono, što vam se po svakoj pravdi dogoditi ima.“ — Na njihovo dugo i složno govorenje Petar drugo neodgovori; nego da se brez njihova zla imadu udilj izpod grada diliti.

Murat počè grad biti.

Murat razsèrdjen puno, nemogući grada na privari imati, zapovidi: da se bije s topovim. I tako bihu izvedena dva najvećja topa na jednu glavicu, ter ga počese biti, i u malo dánah probiše beden od grada toliko široko, da bi mogla kola kroz proboj proći. Videći Murat, da se grád mogaše s jurišem osvojiti, dadè naredbu, da se čini juriš. Turci izvršiše zapovid carevu, ter zorom rano na grád udariše, jedni noseći grede, daske, maškline, motike, i poluge, oliti ćuskije, a drugi skale, oliti listve, ter jih sa svih stránah uz grad prisloniše, i uza nje uzlazeći na bedene od grada sabljom u ruci skakáhu. Ma koliko jih uzlažáše, onoliko jih sunovratice na zemlju padáše, koji brez glave, koji brez ruke, koji brez noguh. Na puno místah nemogući listve podniti tegoću od Turákah, pod njima pukoše, ter se s njima niz planinu zakotèrljaše. Bihu Turci načinih od grédah i saratíćah nike kastele, i kule uz bedene gráda, koje jadnim gradjanom težak strah zadadoše. Ali gradjani s vrilim paklom, katanom i uljem rečene kule polijući bèržu sažegoše, i s velikim kamenjem grede izlomiše. Tri debela sata juriš činiše Turci, a i veće bi, da ban Jure nebude udario na turske čadorove i konjike, koji bihu na polju. Gledajući dakle Turci izpod grada, kako Arbanasi siku konjike po polju, bihu usilovani grad ostaviti, dat' jim sa svom vojskom pomoć. Ostadè mèrtvih Turákah na jurišu pèrvomu oko' tri hiljade, izvan onizih, koji na polju od Arbanasah posičeni bihu. Svetigradjanah pogibè četèrdeset; a sto ih ranjenih ostadè. Posli toga juriša Turci za nekoliko dánah počinuše, ma topovi nepristaše nigda grád biti.

Ban Kastriotić opet čini juriš na Turke.

Videći Kastriotić s jedne visoke planine, kako se Turci bihu razpustili, i tamo amo po polju brez svakoga straha raztèrkali, namisli obnoć udariti na nje; i našavši jednu noć lipu prigodu, što biše namislio, ono učini; ali mu neizadjè sve onako, kako biše namislio; jer budući turske straže začutile jeku konjikh, i hèrzanje konjah, zavikaše: „Skenderbeg, Skenderbeg na nas!“ Kastriotić premda biše poznao, da su ga Turci podpazili, nehtì se vratiti natrag; nego hitro udari na čadore azianske, i sve Turke, koje nadjè, poklà, i izsičè. Iz dundara Muratova dodjè Azianom pomoć; ali se Jure nepoplaši; nego s njima vitežki pobi, i mnoge sa svojim Arbanasim odsiçè glave.

Murat ožaloštjen.

Gledajući paše i veziri Murata puno smutjena, i ožaloštjena, iskàhu svake načine za razveseliti ga, i zaradi te svèrhe tri puta jedan dan juriš činiše na grád; ali se svaki pút povратиše s velikom njihovom štetom izpod gráda. Murat još većma ožaloštjen, dozvà svu gospodu prida se, ter jim ovako govoriti počè: „Jedà smo, o vitezovi moji! došli u Arbaniju, da zakopamo svu slavu našu, naših šukundídah, i otácah? Jesmo li mi oni isti, koji dobismo kralje od Persije i Azije, koji pogubismo Vlauša kralja od Ungarie? Sada nemožemo dobiti jednoga banića, moga slugu odmetnika? Neostaše kralji, koje neporazismo; kraljevine, koje nepodložismo; gradovi, koje neosvojismo: a sada vidim, da se jedan košinjak od lupeža uzidan, na jednoj glavici ruga našoj sili, snazi, i slavi. Što se ovo čini? Kakvi su ovo puti, kakva li je to srića moja? Sada dakle, moji nepridobitni kapetani, vladaoci i vitezovi, ako me ljubite, ukazite ljubav vašu, sjutra rano na grád udarivši, osvojite ga, i osvetite vas, i mene, vašega gospodara.“

Dilo vitežko, koje učini Jure Kastriotić.

Prija nego Turci na grad udariše, dadè Murat naredbu Ferespaši: da čuva kanal samo s dvanajest tisućah konjikh, i šest tisućah pišćah, bojeći se Skenderbega. Feres-paša dobrovoljno primi naredbu, još od više pohvali se, da će ga zazvat' na mejdan, ako bi se po srići ukazao. Ma neprodjè vele vrmena, Jure udari na Turke. Spominjući se

Feris-paša ričih, koje biše caru rekao, zazvã Juru na mejdan; ma po se ne u dobar čas; jer mu Kastriotić u jedan krat glavu odsiçè. Turci videçi što se od paše dogodì, pobigoše natrag, a za njima Arbanasi, ter jih si-koše do çadora careva. Car videçi što se çini na polju od njegovih vojnikah, dižè svu vojsku izpod grãda, za dati njima pomoć. Pogibè tada na polju Turakah, kako Barlezio svidoci, četiri hiljade.

Murat pristrašen.

Murat, gledajuçi kèrvave od grada zidovè, mèrtve oko grada Turke, veliko mnoštvo ranjenikah, koga brez rukuh, koga brez noguh, i slušajuçi njihova jècanja, plač, i jauk; a navlastito promišljajuçi zlo, koje mu Skenderbeg uèini pogubivši Feris-pašu, i mnoge s njime, zaními od velike žalosti, uzdèrhtà se, i pristraši jako. Buduçi se pak u se povratio, uzdahnù, ter počè svit od vezirah i pašah iskati, što se imadiše uèiniti. Jedni mu rekoše: da se dili izpod grãda, i porobi svu Arbaniju; drugi, da se Svetigrad ostavi, a Kroju obsidne; a tretji: da se idje tirati Skenderbeg. Nijedan ovi svit nebì primljen od Murata; nego hotì: oli da se uzme na silu Svetigrad, oli s velikim mítom, ili kakvom çudnovatom privarom, kako se i dogodì na ovi naçin, koi slídi.

Jedan Hristjanin, Dibrež rodom, veleznan i vragometan, za imati blago, izdadè Svetigrad.

Obeçiva Murat kapetanu od Svetigrada mnogo blãgo, veliko gospodstvo, zemlje, i mnoga druga dobra, takodjer i svim vojnikom od grada, ako mu grad pridadu. Ma Petar kapetan, i njegovi vojnici dadoše caru oštre odgovore, kako i vazda. Sa svim tím nadjè se jedan prokleti Juda od gornje Dibre, koi za imati jaspre, nadjè naçin za pridati ga Muratu. Ali za doçi u poznanje ovoga dogodjaja potribito je ukazati, od koliko se vèrstah nahodjãše ljudih u Svetigradu: Bihu dakle u njem vojnici od dva naroda, jezika i bogoštovstva, jedni bihu Arbanasi, rođjeni u Svetigradu, pravovirni štovaoci i podložnici svete çerkve rimske. Drugi bihu Dibreži, poslani od Kastriotića gradu na pomoć, i ovizih bì dvojinom veçe nego gradjanah. Bihu jezika i naroda slovinskoga, a slidjenja u zakonu gerçkoga, iliti hristjanskoga. Dvi su Dibre: jedna se zove do'nja, u kojoj se poradjãhu junaci puno snažni, slobodni, i kripostni na oružju, s kojim'no se Kastriotić najveçe služãše u svakoj potribi njegovoj; i ova je Dibra ravna, lipa, i puno plodna. Druga je

gornja, koja medjaši s Macedoniom, i Bulgariom, i u njoj se nahode planine velike, ma plodne, i obilate, u kojoj tada pribiváhu silni junaci od jezika i naroda bulgarskoga, koi jezik od starine jest slovinski, i obe ove dèržave bihu podložne Juri Kastriotiéu od starine. Budući dakle rečeni Dibreži jedne i druge dèržave upali u mnoga pomanjkanja gèrčka, virujući u različita bajanja i gatanja, izmedju kojih dèržáhu ovu za najvećju, da se nemože nitko sahraniti, koi bi se krepala mesa okusio, ali napio vode, u kojoj se mèrtvo tilo nadje, i tako jih sotona u tomu biše utvèrdila, da bi se prija pustili svakim' mukam' mučiti; nego se mesa krepala, oli vode, u kojoj je krepalina, okusiti. Znađući dakle jedan od ovizih blaznoviracah, da je u građu dvostruko veće Dibrežah nego Arbanasah, zaslipljen od velikih darovah, koje Murat obećivaše, utopi jednu noć psa u gustirnu, koja se tada jedna u gradu nahodjáše. A kada Dibreži nadjoše pašče mèrtvo u vodi, svi počeše gorko plakati, veće; nego da su im Turci dicu poklali, pak navališe na kapetana, da u taj čas ima grad otvoriti, i Turkom pridati, ako želi od njihove sablje uteći. Siromah kapetan, koliko može, toliko govori, pripovidà, i nastojà, da tu mahnitost izvade iz glave; ma sve to bi zaludu; jer kakono Žudili vapijáhu: „propni! propni!“ onako oni jednoglasno vikáhu: „otvori! otvori!“ I tako s velikom žalostju bi usilovan dati Muratu grad s ugovorom: da jih pusti poći s oružjem, kud jim drago.

Slidi pisma od Svetigrada.

Vojsku kùpi Otmanović care,
Po imenu Murat-Sulemane.
Kùpio je po' godine danah,
Od Martinja do Jurjeva danka.
Devetdeset hiljádah konjikah
Sve po izbor silenih vojnukah;
Trijest hiljád' pašah i neferah;
A toliko mladih Janjičarah.
Kada li je biše sakupio,
Gospodi je Murat besidio:
„Svitujte me, virne sluge moje!
Kud imamo s vojskom udariti?
Ali bismo Kroju obsidnuli?
Al' Svetigrad bili na Krajini?
Vele njemu paše i veziri:
Da idjemo k bilu Svetigradu,

Kojino je smutnja na Krajini,
Ter je nami puno dodijao.
Ako ti ga osvojiti Bog dá,
Sva će tvoja biti Arbanija.
Gospodu je care poslušao,
I otidjè s vojskom Svetigradu.
Kada li ga biše obsidnuo,
Bijelu je knjigu napisao,
Ter je šalje Petru kapetanu,
Od bijela grada Svetigrada,
I ostalim njegovim vojnikom
Od lijepe zemlje Arbanije:
„Lipa pozdrav Petru kapetanu,
I njegovim mladim vitezovom;
A od mene svita gospodara,
Čestitoga Otmanović cara,

Neka znadeš Petre kapetane!
Da te ljubim kano sinka moga
Rad virnosti i junačtva tvoga
I tvojizih mladih Arbanasah.
I vi vašu ljubav pokažite,
Ter od grada ključe pošaljite;
A vidit' će sva vojska careva,
Kako ću vas darovati lipo.
Hodi k meni, Petre kapetane!
Čestita ću učiniti tebe;
Slušaj mene, neizgubi sebe,
Ni tvojizih mladih vitezovah.
Ako li me poslušati nećeš,
Evo tebi tvèrdu viru dajem:
Moja svitla sablja demiškinja
Tvoje će se napojiti kèrvce.
Neuzdaj se, na glasu viteže!
U desnicu bana Skenderbega!
Jer nemože pomoći ni sebe,
Kamo l' tebe i družinu tvoju;
Jer umire od glad' i od žedje
Skitajuć se po gori zelenoj,
Ištuć jame i guste dubrave,
Da uteće sèržbu Muratovu.
Al' ga prije vira potèrvena,
Čista vira svetca Muhameda,
I pravedna kèrvca prolivena
Viževovah cara čestitoga;
Ma tako mi posta ramazana,
I čitapa moga alkorana!
Neka skače u morske dubine,
Nać' će njega sablja Muratova.“
Knjigu štije Petar kapetane
Od bijela grada Svetigrada;
Kada li je proučio biše,
Drugu knjigu on Muratu piše.
Ovakó je Petar besidio:
„Čast i dika, poklon i poštenje
Svitlu caru Murat-Sulemanu,
I njegovim pašam i veziroim

Od Perlata Petra kapetana,
I njegovih mladih vitezovah,
Virnih slugah Skenderbegâ bana,
Skenderije ravne gospodara.
Čudim ti se, moj čestiti Care!
Što govoriš, što l' u knjizi pišeš:
Da ti pošljem ključe Svetigrada,
I brez boja, i brez kèrvi cèrne.
Da mi budeš po' grada sorio,
I s topovim beden oborio,
Po' družine moje pogubio,
Vàs Svetigrad kèrvju natopio,
Još ti nebi prida' Svetigrada,
Ni mojega bana ostavio;
Jer sam njemu tvèrdu viru zada',
Da mu neću prīdat' Svetigrada,
Dokle mi je na ramenu glava.
Što li pišeš, moj čestiti Care!
Da se Jure po planinam skita
Umirući od glad' i od žedje,
Ti se varaš, vira ti je moja!
Ne skita se po gori zelenoj;
Već-no kupi po krajini vojsku,
Arbanase po izbor junake,
Koji će ti puno dodijati.“
Kad je Murat knjigu proučio,
Gospodi je svojoj besidio:
„Kako bila zora zabijeli,
Na grad ćemo juriš učiniti.“
Jedva Turci zore dočekaše;
Kada li je ona zabilila,
Zavikaše carevi telari,
Razviše se svileni barjaci.
Poletiše Turci Janjičari;
A prid njima paše i veziri,
Još i Murat Otmanović care
S golom sabljom u desnici ruci.

Na Svetigrad juriš učiniše,
Ter ga sa svih stranah obletiše;
Prisloniše listve uz bedene,
S golim sabljam' na bedene skaču.
Ah moj Bože goleme žalosti!
Težka ti se kèrvca proliváše
Oko' bila grada Svetigrada,
Cèrna kèrvca carevih delijah,
Na jurišu koji izgiboše;
Ali bila neuzeše grada;
Već se plaćuć povратиše natrag
Malo zdravi, puno izranjeni.
Ali evo i gore žalosti!
Udri Jure iz gore zelene
Na konjike cara čestitoga
I na Turke jadne sejsandžije,
Ter jih tira uz polje, niz polje,
Koga stizà na poli prisicà,
Konje hvatà, a konjike siče;
Malo koi njemu i uteče.
To je čudo i car ugledao
Izpod bila grada Svetigrada,
Poče care suze prolivati,
I Svetigrad ljuto proklinjati:
„Svetigrade, već se nebilio!
U tebi se junak nerodio!
Iz neba te strile udarile!
Ljute strile Azret-Aliine!
Svetigrade, na krajini smrade!
Kamo moje paše i kadije?
Kamo li mi dica Janjičari?
Koji svoje pogubiše glave,
Juriš čineć od jutra do po'dne:
Ali tebe uzet' nemogoše;
Nego pod njim jadni izgiboše,
Mene starca težko uciviliše.
Skenderbeže, jedna haranzado!
Kamo moji po izbor konjici?
Proklet bio, tko te je rodio,
I bijelim mlikom zadojio!“ —

Kada li se napolakao biše,
Feriš-pašu k sebi zovijáše,
Ter je njemu Murat besidio;
„Feriš-paša, virna slugo naša!
Kada sutra na grad udarimo,
Uzmi vojske dvadeset hiljadah,
Ter mi čuvaj bile čadorove
Od hajduka Kastriotić-Jurja.“
Al je paša caru besidio:
„Nebri se, mili gospodare!
Evo tebi tvrdu viru dajem:
Kako sgledam bana Skenderbega,
Pozvat' ću ga na mejdan junački,
Odsić ću mu glavu na mejdanu,
Tebi ću je, Care, darovati
Za jabuku, momu gospodaru.“
Kada li je danak osvanuo;
Razviše se zeleni barjaci,
Udariše bubnji i svirale,
Zavikaše careve delije.
Jedni nose gvozdene poluge,
Drugi nose grede i balvane,
Oko' grada kule načinjáhu,
Izpod grada beden podkapáhu,
Tretji nose listve tankovite,
Ter jih penju gradu uz bedene;
Al' koliko Turák' uzlazáše,
On'liko jih stèrmoglav padáše.
Tu se biše tri debela sata;
Ali bila neuzeše grada.
Ostà mèrtvih silenih Turakah
Sedam hiljád' i veće junakah.
Evo, pobre, i gore žalosti!
Udri Jure iz gore zelene
Na konjike cara čestitoga,
I na mlade Turke sejsandžije.
Dočekà ga silni Feriš-paša
S dvajest hiljád' svojizih delijah.
Spomenù se, ujedè ga zmija,
Što se caru obećao biše.

Pozvã Juru na mejdan junački.

Kako ga je Jure razumio,
Vučju kapu na oči namiče,
Bije konja čizmam' i mamuzam',

Pak poletì kano soko' sivi.

Gdi ga stiže, tu mu glavu diže,
Prija paša cèrnoj zemlji padè,
Nego ga je Jure udario.

Kad vidiše ostáli konjici,

Da je Feriš-paša pogibao,
Pobigoše glavom brez obzira;
A za njima mladi Arbanasi.

Sikoše jih, pobratime dragi,
Do čadora cara čestitoga.

Kada li se natrag povratiše,
Svaki nosi glavu od junaka.

To gledáše Murat care silni

Izpod bíla grada Svetigrada.

Nit' se smije, nit' se razgovara;
Već od tuge zanimio biše.

On ulizè pod čadore bíle,

Za tri danka ni s kim ne govori.

Kada li je četvèrtomu bilo,

Progovara Otmanović care:

Pomozi me, Svetče Muhamede!

Koi si me dosad pomagao;

Pak uzimlje divit, i artiu,

Ter napisà listak knjige bile,

I šalje je Petru kapetanu.

U knjizi ga pozdravljàše lipo,

I vezirluk još obetivàše.

Nad svim' pašam', agam', i spa-
hiam',

A vojnikom blago nebrojeno,

I čitluke u zemlji carevoj.

Hadžiluke usrid Romanije,

Kadiluke, gdi je komu drago.

Ako dadu ključe Svetigrada

Brez prolitja kèrvi od junakah,

I poznadu cara čestitoga

Za svojega dobra gospodara.

Kapetan se s vojskom dogovora,

Ter ovako caru odgovara:

„Imaš znati, moj čestiti Care!

Da ću prija izgubiti glavu;

Nego izdat' moga gospodara,

Skenderbega od Krojana bana,

Komu 'no sam tvèrdu viru zada',

Da mu neću izdat' Svetigrada.

Moja vojska nemari za blago;

Ti ga podaj, komu ti je drago:

Vezirluke pašam i kadijam,

Kadiluke hodžam i hadžijam.“

Al' se nadjè jedan izdajica,

Komu bihu jaspri omilile:

Dibrež Janko, da ga Bog ubio!

Bugarskoga roda i plemena.

U gradu je vodu otrovao,

Duša njemu raja nevidila!

Sve zaplakà malo i veliko;

A najveće Petar kapetane.

Al' se njemu ino nemogàše;

Veće s carem čini ugovore:

Da jih pusti poći Skenderbegu,

I pod puškam', i pod sabljam'
britkim'.

A da će mu ključe pokloniti,

I od grada vrata otvoriti.

To jim care dopustiò biše,

A oni mu vrata otvoriše.

Ej neviro, nigdi te nebilo! —

Murat kùpi vojsku za poći na Kroju.

Kako Murat biše s privarom osvojio Svetigrad, onako cinjâše osvojiti Kroju, i svu Arbaniju, i zaradi te svèrhe počè na sve strane kùpiti vojsku. Ali Kastriotić znadući za takvu pripravu, koliko bi moguće pripravi se za dočekati ga, idjući od grada do grada, od mista do mista, i prigledajući svaka svojizim očima, mečaše vojnike u gradove, zajiru, i ostale stvari potribite, za opriti se toliko snažnu neprijatelju. Ali znadući, da će najprije Kroju obsidnuti, grad poglaviti u svojoj banovini, nju najbolje utvèrdi toliko oružjem, koliko vojnicim, džebanom i zajiru za petnaest misecih. Četiri hiljade postavi u grad vojnikah izabranih, koji će ga braniti, najboljih i najvirmnijih, kojizim za vladaoca dadè kneza Vranu, viteza mudra, slobodna, i snažna, i mnogo vurna krajišnika od Dibre. Ma čini izaći iz grada žene, dicu, starce, i one, koji nisu vèrstni boja biti. I budući svaka razredio, učini jedno sladko i složno govorenje knezu Vranjaninu, i njegovim vojnikom; ma tako umidè lipo reći; da bi se najstrašiviji vojnik slobodan učinio. A riči, koje rečè, bihu svèrhu priporuke grada, virmosti, i ljubavi prama otačbini, Bogu, i svomu poglavici, koje, za neuzmnožati govorenja, ostavljam.

Murat podižè vojsku za obsidnuti Kroju na 1450.

Razumivši Kastriotić, da se je jurve uputio Murat s vojskom puno većjom, nego kada osvojì Svetigrad, skupi osam hiljadah vojnikah: šest hiljadah konjikah, a ostalo pišacah. Toliko jih, a ne veće imadiše; jer ostale vojnike biše po gradovim razmetnuo. Uzè dakle ono malo vojske, ter opalì sve žito, livade, i sve ono, što mogâše biti za tursku službu. Izsičè takodjer voće od svake vèrste, gore i dubrave oko' grada, i zavalì potoke i vode, koliko bi moguće, pak ulizè u jednu planinu, koja se zove „Dumeništvo,“ četiri milje daleko od Kroje, s koje planine mogâše viditi svu vojsku tursku, i Kroji pomoć davati.

Paša Sabalija prija Murata dodjè pod Kroju.

Prija sve vojske careve ugledà se četèrdeset hiljadah bèzokojnikah pod Krojom na polju, koja se zove Tirana. Posli njih do nekoliko danah ukazà se i Murat sa svom vojskom i pripravom, koja okružì Kroju sa svih stranah, napunì veliko polje tiransko, doline i glavice

krojske. Biše doveo s sobom svoga sina Memeda, da se nauči vojevati, i kèrštjansku kèrv prolivati. Topovah, zaradi duga i mučna puta, dovezao nebiše; ali donesè mnogi tuč i gvoždje, ter čini topove pod Krojom salivati. Sve to budući bèrzo opravljeno, namisti jih suproč građu, ter ga počè biti brez pristanka; oni veliki kad bi pucali, tri milje daleko od grada zemlja bi se tresla i planine. - Ovi dakle u malo danah razoriše mnoge kule, i do temelja na puno mistah grad oboriše tako, da mogâhu Turci na konjih u grad ulaziti; i videći Murat svoje vrime za činiti juriš, dadè naredbu svojizim vojnikom, da stoje pripravni.

Knez Vrana učini svojim vojnikom lipo govorenje.

Videći Vranjanin, da se Turci spremaju na Kroju udariti, dozva svu vojsku prida se, i počè jim ovako govoriti: „Neimadu vas, moji nepridobiveni vitezovi! plašiti zidovi od Kroje probijeni, i na puno mistah do temelja razoreni; jer vaša pèrsa gvozdena služiti imadu na mjesto zidovah. Sada se gleda poštenje vaše, i vašega poglavice bana. Nisu zidovi, koji brane ljude, nego ljudi imadu braniti zidove. Nije Kastriotić priporučio nas zidovom; nego zidove nami. Sada dakle vidit' će se ljubav vaša, koju nosite Bogu, poglavici vašemu, roditeljem, ženam, dicit, i meni, vašemu glavaru.“ — Ovo govorenje svèršivši poslà svakoga na svoje mjesto, a Turci medju to činjahu priprave, za udariti zorom na grad.

Murat čini juriš.

Memed, sin Muratov, povativši sablju, za dati slobod, i dobru priliku Turkom, dižè svu vojsku na grad jutrom rano, ter velikom vikom, hitrostju i snagom na Kroju sa svih stranah udariše, niki noseći listve, za moći po njima u grad uskočiti, niki poluge, i maškline, za moći grad podkopavati, i na zemlju ga baciti; a niki nošâhu grede i daske, za načinjati kaštele i kule suproč građu. I tako nevoljni gradjani bihu mučeni sa svih stranah tako, da nemogâhu oddahnuti časa, ni trata, ni otvoriti oka od mnoštva strilah, koje kakono gusti smig priko grada letjâhu. Mnogo stotinah skalah bi uz grad prislonjeno, ter uza nje Janjčari uzlažâhu; ma stèrmoglav niza nje na zemlju padâhu. Planina, na kojoj grad biše, vidjâše se sva kèrvju polivena, a oko' grada na sve četiri strane na hèrpe, i na 'snope vidjâhu se turska tilesa ležati. Od velike vike turske, gèrmljavine topovah i pušakah, jèke bubanjah, i

tambalasaš ništa se čuti nemogáše, ni razumiti, tako, da se svakomu činjáše, da je sudnji đan došao, i da se je pakao otvorio, za proždriti vas svit.

Kastriotić udari na Turke pèrvi put.

Malo posli nego Turci na grad udariše, Jure videći svoje vrime učini juriš na Turke, koji bihu ostali na polju čuvajući čadorove. Ma gledajući Murat izpod grada, što Kastriotić od njih činjáše, i čujuć plač i jauk od Turakah na polju, poslà im Memeda, sina svoga, i s njim mnogu vojsku na pomoć. Ali prija nego pomoć dodjè, Arbanasi osam stotinah glavah odsikoše, pak se s mnogom turskom odorom povратиše veseli natrag svikolici, izvan Kastriotića, i nikoliko najboljih vitezovah, koji se bihu umišali medju Turke, zaboravivši se sebe i svoje vojske. Arbanasi nevideći svoga bana, stàhu mnogo pristrašeni, i ožaloštjeni, cineći, da je uhvatjen, oli poginuo. Ma posli nikoliko vrimenta, ugledà se izlaziti vas kèrvav iz vojske turske, samo s deset svojizih virnih vitezovah, koga vojska ugledavši, mnogo se obveseli, navlastito kada vidiše, da je zdrav brez nikakve rane. Ostà mèrtvih Turakah na jurišu pèrvom osam hiljadah.

Kastriotić udari na Turke drugi put.

Ban Skenderbeg videći, da su se Turci brez nikakva straha razpustili po polju, obnoć učini juriš na nje. Ma prija nego na nje udari, ovu naredbu dadè Musi generalu, to jest, da i on s svojizim' ima uđriti na carev dundar, oliti tabor, a da će Skenderbeg udariti na konjike turske, i to sve upravljeno bi jednu noć, udarivši Kastriotić na konjike, ter sve, koji neimadoše sriću uteći, posičè, i donesè mnogu jaspru, haljine, barjake, oružje i odoru tursku. Musa neučinì ništa; jer ga straže podpaziše, ter turskoj vojsci na glas dadoše.

Murat čini juriš na Kroju drugi put.

Izgubivši Murat vojsku mnogu ne samo pod gradom na jurišu; nego li i na polju od Kastriotića, mnogo bi smutjen, i ožaloštjen, tako, da za tri dni nitko nesmiđè k njemu ulizti, ni s njime progovoriti, izvan

njegov sin Memed; ma sa strahom i s velikom poniznostju. Videći pak, da je grad na puno mistah probijen, i da se mogáše lasno osvojiti, dadè naredbu, da se svaka spravna nadju, za činiti zorom juriš na Kroju; i budući zora zabilila, udariše Turci na grad s većjom puno snagom, sèrditostju, i pripravom, nego pèrvi put. Ali se tako Kastriotića vojnici braniše, da nije moguće kazati, ni virovati. Videći paše toliko mnoštvo mèrtvih tilesah oko' grada ležati, i sve zidove od grada kèrvju oblivene, zavikaše plaćući i govoreći: „Čestiti Care! imaj milosèrdje na nesrićnu vojsku tvoju, koja nemilo gine brez nikakve koristi.“ Murat budući svojizim' očima vidio, da nije moguće Kroju osvojiti, zapovidi svojizim, da se juriša prodju, pak sèrdit puno, i ožaloštjen, povrati se na polje.

Kastriotić udari na Turke tretji put.

Sèrdce vitežko Jurino nemogáše se smiriti, ni Turke toliko vremena pod Krojom gledati; zato dakle odluči opet udariti na nje obnoć. I videći svoje vrime, razdili ono malo vojske na troje: jedan dio dadè Tanusiji, drugi Musi, a tretji ostavi za sebe istoga, pak dadè naredbu, da se prija zore čini juriš sa tri strane. I tako budući učinili, mnoge turske odsikoše glave, čadorove sažegoše, barjake, oružje, i odoru njihovu doniše. Poznajući Murat, da se na silu nemože učiniti ništa, počè opet napastovati kneza Vranjanina, da mu grad pridade, a on da će njega učiniti velikim vezirom; ma se nekoristi ništa; jer primi od kneza oštre odgovore, kakono i pèrvi put.

Murat smeten od velike misli, nezna, na koju će stranu okrenuti.

Zove Murat prida se gospodu, ter počè od njih pitati svit, što se ima činiti: oli vojsku dignuti izpod Kroje, oli još pod njom státi. Jedni mu rekoše, da se za puno vremena dèrži grad obsidnút, doklem se gradjani od glada neskončaju. Ovi svit odbaci Murat, noseći razloge, da Turci nisu vèrstni podnositi žestinu od zime, koja se je jurve približala, i da Skenderbeg po snigu, daždu, i ledu Turke lašnje može lovititi, nego po lipu vrimenu. Drugi mu rekoše: da se sa svom vojskom idje tirati Skenderbeg, i robiti sva Arbanija. Ali ni ovi svit nebì od njega primljen, noseći razlog, da je lašnje sve zviri planinske pohvatati, i iz gustih dubravah iztirati; nego Skenderbega iz planinah arbanaskih. Tretji mu rekoše: da se pošalje jedna mudra glava k Skenderbegu, koi

bi ga s razlozim prignuo i pristrašio, da se podloži pod harač, ter ako bi se podložio pod rečeni harač, mogli bismo se s kojim god poštenjem vratiti u našu zemlju. Ovi nauk bi pohvaljen, i zagèrljen od Murata. I tako bi poslan jedan najmudriji gospodičić, imenom Isup-paša, koi puno mudro besidi; ali ništa neopravi, nego se neveseo povratí natrag.

Isup dodjè k Muratu neveseo.

Budući se Isup povratio od Skenderbega, izadjoše sva gospoda prama njemu, želeći čuti i razumiti, što biše opravio. Ma kada Muratu kazà odgovor Jurin, njegovu slobostinu, i vojnikah njegovih odluku, svi ostaše ožaloštjeni, a Murat zanimi, pak budući na njega naskočila jedna jaka febra, oliti naški oganj, baci ga u postelju, i poznavši, da se je njegova smèrt približala, dozva prida se vezira velikoga, Muftiju, i ostalu gospodu poglavitiu, ter jim učini dugo govorenje, kako posli nego osvoji po' svita, bi usilovan pod Krojom ukopati svu slavu svoju. Posli toga istim priporuči sina svoga, da ga za cara posli smèrti njegove učine, virni ņu budu, i da ga zdrava u Jedrenu povrate. Okrenu se dakle k sinu Memedu, ter počè zaklinjati, da osveti smèrt otca svoga, koja bi uzrokovana od Krojanah i njihova bana Skenderbega, i „ako me ne osvetiš,“ reče Murat, „proklet bio od mene, i od moga svetca Muhameda.“ — Najposli davši prokletstvo Kroji, i Kastriotiću, dili se s ovoga svita pod krilo Muhamedovo tretji dan posli, nego se razboli. Ma drugi pisaoci rekoše, da su ga bolestna donili u Jedrenu, oliti Drinopolje, ter da je umro u svomu dvoru. Kako mu, da mu, Kastriotić što biše Isupu obetao, ono sjutra dan izvèrši, udarivši na Turke, i mnogo njihovih glavah odsikavši, koga naglost podnositi nemoćući, diliše se izpod Kroje, posli nego je biše pet misecih; ma velikom njihovom štetom; jer jih doprati Jure do medjašah turskih na nje udarajući, i njihove odsicajući glave.

Slidi pisma od Kroje.

Od kada su cari postanuli
U Jedreni gradu bijelomu,
Nije većja vojska sakupljena
Na viteza bana Skenderbega,

Što sakupi Murat care silni.
Kupio je godinu danákah;
Kada li je sakupio biše,
Dižè vojsku na Kroju bijelu.

Koliko je Tiran polje ravno
Izpod Kroje, grada bijeloga,
Svega su ga Turci pritisnuli,
I popeli bile čadorove.
Kad li vojska počinula biše,
Silni Murat bilu knjigu piše,
Ter je šalje krojskom' kapetanu,
Po imenu knezu Vranjaninu.
U knjizi ga Murat pozdravljaše,
Ter ovako njemu govoráše:
„Lipa pozdrav mládu kapetanu,
Vranjaninu od starine bánu,
Kuju šalje gospodar od svita,
Po imenu Murat-Sulemane,
Britka sablja Boga velikoga,
I buzdohan svetca Muhameda.
Vidio si, kneže Vranjanine,
Silnu vojsku pod Krojanom gradom.
Bi li lašnje zvizde pribrojio,
Nego vojsku cara čestitoga?
Ovo jesu svati vitezovi,
Lípi svati Memeda mojega.
Koji su se dovlem potrudili,
Po Krojanu lipotu divojku.
Kuju'no sam davno zamirio,
Zamirio i pèrstenovao
Za mojega sinka najdražega,
Po imenu Memeda mladoga.
Vranjanine, krojski kapetane!
Ol' mi pridaj Kroju ponositu,
Oli čekaj svate vitezove,
I pripravlaj gospodske darove.
Iz bostana rumene jabuke,
Ruse glave tvojih vitezovah,
Svi su moji svati ponositi,
Za druge ti nehaju darove. —
Njemu kneže knjigu odpisuje,
U knjizi se starcu podruguje:
„Nebudali, moj starče nevoljni!
Nije Kroja za Turke divojka;

Jer od davna ima gospodara,
Po imenu Kastriotić bana,
Koi bi se prija poturčio,
Nego bi je tebi darovao.
Hodi k meni, kad je tebi drago,
I svi tvoji švati vitezovi,
Lipe sam jim dare pripravio,
Cèrna praha i težka olova.
Pozdravlja te Krojana gospoja,
Zaručnica Kastriotić-bana,
Lipe ti je dare pripravila,
Britku sablju Jure gospodara.“
Kada ga je care razumio,
To je njemu i pomučno bilo;
Ali mu se ino nemogáše;
Već gospodi tiho besidjáše:
„Evo Vrana knjigu odpisuje,
U knjizi se meni podruguje:
Da mi neće pokloniti grada,
Dok je njemu na ramenu gláva;
Al' evo mu tvèrdu viru dájem:
Ako mi ga uhvatíti Bog dá,
Cèrne ću mu oči izvaditi,
Živa ću ga na mihe derati.
Valja, da mi rano uranimo,
Ter na Kroju skladno udarimo;
Tko uhvati kneza Vranjanina,
Za pašu ću njega učiniti.“ —
Još nebiše zora zabilila,
Zavikaše carevi telari:
„Na noge se, Turci vitezovi!
Da se ide Kroja uzimati.“ —
Skočiše se paše i veziri,
Od bedrice sablje povadiše,
Barjaktari razviše barjake,
Alaj-bezi podigoše vojsku,
Ter na Kroju juriš učiniše,
Sa svih stránah naglo udariše:
S jedne straue Turci janjičari,
S druge strane paše i sejmeni.

Jes' li, pobre, ikada vidio,
Kada snižak leti iz oblaka:
Tako strile u grad dolitjahu,
Ter vojnikom rane zadavahu,
A trese se dèrvlje i kamenje
Oko' Kroje, visoke planine,
Od topovah, šibah, i pušakah,
Od jauka ranjenih junakah.
Nad Krojom je sunce pomèrčalo
Od cèrnoga praha i olova,
A zidovi kèrvavi bijahu
Sve od kèrvce carevih delijah.
Bila grada neuzeše Turci;
Nego pod njim mnogi izgiboše,
Oko' grada na snope ležahu,
Ter Muratu jade zadavahu.
Ali evo i gore žalosti!
Udri Jure iz gore zelene
Na konjike cara čestitoga,
Ter pogubi hiljadu Turakah.
Izpod Kroje to Murat gledaše,
Bradu guleć, suze prolivâše,
Dižè vojsku izpod bila grada,
Pak ulizè pod čadore bile.
Za tri danka ni s kim negovori,
Niti klanja, nit' abdest uzimlje.
Kad četvèrti danak osvanuo,
Zove Murat paše i vezire.
Sèrdito je njima govorio:
„Al' ste došli Kroju osvojiti,
Al' Murata cara ukopati
Na Tirani polju širokomu?
Evo vami tvrðu viru dajem:
Ako sjutra Kroju neuzmete,
Žive ću vas u tope metjati,
I s vami ću Kroju uzimati.“
Kada li je danak osvanuo,
Udariše turski tambalasi,
Svitle sablje paše povadiše,
Janjičare na grad natiraše.

Listve nose paše i sejmeni,
Ter jih metju gradu uz bedene;
Al' se brane vitežki gradjani,
Listve lome, odsicaju glâve.
Ah, moj Bože, golemè žalosti!
Težka ti se kèrvca prolivâše,
Niz dolinu ona teciaše,
U Drinu se riku salivâše.
Maleno je vrime postajalo,
Udri Jure iz gore zelene
Na čadore cara čestitoga,
Siče Turke ni broja se nezna.
Kada ga je Murat ugledao
Izpod Kroje grada bijeloga,
Ovako je care besidio,
Gdi slušaju paše i veziri:
„Skenderbeže, gorska haramijo!
Vèle ti si meni dodijao,
I junačkih glâvah odsikao;
Ali tvoje neodsičè nitko.
Ali imaš konje bile vile?
Al' junake sive sokolove?
Al' je tvoje od mazije tilo?
Ter ti sablja nahudit' nemože.
Na Adžama često udarâsmo,
I njegovu vojsku izsikosmo.
Bojak bismo s carem Kostadinom,
I njegovu zemlju osvojismo.
Pobismo se s kraljem Karamanom,
Ter njegovo carstvo osvojismo,
Bojak bismo s kraljem Vladislavom,
I rusu mu glavu odsikosmo.
A sad ima puno godinica,
Da vojujem, i da bojak bijem,
Da bi s kime, nebi ni žalilo;
Već s hajdukom od Krojana banom,
Kođa nigda pridobit' nemogoh
Ni na silu, niti na privaru.
I ovo su ljute rane moje,
Koje nigda priboliti neću.

Što će reći kralji i cesari,
Što l' ostali bani i glavari:
Tko pridobi silu Muratovu?
Tko l' izsiče Turke Janjičare?
Poslah na njeg' Ali-pašu moga,
I s njim vojske četèrjest hiljádah
Sve konjikah, po izbor vojnikah,
Da pogube Skenderbega bana,
Ol' pogube, ol' dovedu živa;
Al' nevirni Kastriotić-bane
Svu izsiče silnu vojsku moju
Nasrid Dibre, polja velikoga.
Opet poslah Feriš-pašu moga,
I s njim vojske petnajest hiljádah,
Nebi li ga obnoć privario,
I rusu mu glavu odsikao?
Al' prokleti Skenderbeže bane
Iz potajnih udari busijah,
Ter pogubi Fereš-pašu moga,
I njegovu na privari vojsku.
Pouzdah se u Mustapu moga,
Da će dobit' Skenderbega bana;
Ali zmija Kastriotić Jure
Razbl' pašu, izsiče mu vojsku.
Za osvetit' moje vitezove
Od Skendera bana izsičene,
Skupih vojsku, podjoh k Svetigradu:
Da na silu ja osvojim njega.

Osvojih ga; ali na privari:
A kada se natrag povratismo,
Ter pribrojih silnu vojsku moju;
Al' to nejma polovina vojske.
Ovo ima po' godine dánah,
Da ja bijem Kroju sa svih stranah,
Nemogu je tužan osvojiti,
Ni na silu, niti na privaru.
Već izgibè silna vojska moja
Pod Krojanom, on se nebilio!
I još me je bolest obhèvala
Od starosti, i težke žalosti.
Pomozi me, svetče Muhamede!
Koi si me dosad pomagao;
Ako li me ti pomoći nećeš,
Evo ti se kunem na čitapu:
Razorit' ću visoke munare,
A zidat' ću cèrkve i o'tare;
Razkovat' ću srebèrne ibrike,
A kovat' ću križe i kaleže.
Pogubit' ću hodžu velikoga,
Klanjat' ću se papi latinskomu.“
To izusti, a dušu izpusti
Pod Krojanom, na polju ravnomu,
I poletì k svetcu Muhamedu,
Ter se Murat s njime barabari,
Blizu svetca, podviv noge, sidè,
Lulu pijuć, na vatri se grijuć.

Slide događaji, koji se zgodije posli smèrti Muratove.

Kako Memed s vojskom dodjè u Jedrenu, sidè na pristolje otca svoga Murata; i budući se u vojsci uzdigao i narasao, sva njegova misao bi: vojevati, i ljudsku prolivati kèrv. Posli toga udari na Adžama, cara od Persije; ma bojeći se Skenderbega, zapità u njega mir, s ugovorom: da mu harač platja. Kastriotić razumivši oholo pitanje Memedovo, ovako mu odgovori: „Ja nisam došao u Arbaniju, da ju pod harač podložim, nego da ju od harača, i turskoga progonestva oslobodim, i tvoga mira niti želim, niti pitam.“ Vi-

deći pak Kastriotić, da su svaka u pokoju, i u veliku miru, otidjè u tursku zemlju, ter je porobì, i dosta zla Turkom učinì.

Car Memed šalje na Kastriotića pašu, imenom Amedžu, na 1451.

Posli nego se Memed povratì iz Perzije, zapovidi paši Amedži, da uzme vojske, koliko mu se vidi zadosta, i da idje pogubiti Skenderbega, koi se s malo vojske nahodjåše na medjašu turskomu. Amedža primivši zapovìd Memedovu, otidjè samo sa dvanajest hiljadah konjikah naći Kastriotića, koi znadući za njegove pute, i odluku, dočekà ga u jednoj dolini samo sa pet hiljadah Arbanásah, na njega iz busije udari, sedam hiljadah glavah odsiçe po svidočbi Barlezija, i uhvati živa Amedžu pašu njegov sinovac, imenom Amedža.

Podizè se Dibran-Paša protiva Skenderbegu.

Kada car razuml, što se od Amedže dogodi, puno se ožalosti, i razsèrdi. Nahodjåše se u njegovu dvoru jedan snažan, sričan vojnik, i gospodičić po imenu Dibran, i ovi se pojunaçi, da će udariti na Skenderbega s onoliko konjikah, koliko ih biše Amedža poveo, ter da će ga lasno pridobiti. Ma znadući Memed snagu Kastriotića, rečè Dibranu: da uzme najmanje dvajest hiljadah konjikah; ali Dibran uzdajući se u svoju slobøštinu, povede samo petnajest hiljadah junakah, za koje budući Jure razumio, izadjè ga susristi izvan medjašah svojih, samo sa sedam hiljadah konjikah, koga budući našao na jednomu polju lipu, i podobnu, za pobit' se s njime, dodjè blizu njega, ter počè činiti razredbu, kako će na njega udariti. Dibran ugledavši ga s malo vojske, veoma se obveseli, ter ovako rečè: „Sada vidim, da ga srića ostavlja, i da je zaslipljen, došavši s malo vojske na tudja vrata i tudju zemlju, za izgubit glavu.“ — Kastriotić razredivši svaka, koja se pristojåhu njegovu zanatu, udari na Turke; ma nadjè toliku jakost u konjicim turskim, da se i on začudi, i zamisli. Ali znadući, da u glavarah stoji srića, i nesrića sve vojske, namisli pogubiti Dibrana, i za tu svèrhu prolitjåše kroz vojsku tursku, gdi bi ugledao Dibran-pašu, za moći mu odsiçi glavu: i evo ti običajna srića Jurina pristupi, nadjè Dibrana nevoljnoga, udari ga kopjem, bacì ga na zemlju i odsiçe mu glavu. Turci kada vidiše, da je njihov glavvar poginuo, smutjeni i pri-

strašeni, počeše bižati natrag; ma s njihovom velikom štetom; jer jih potiraše Arbanasi, ter četiri hiljade glávah odsikoše, a malo ih manje bi uhvatjeno živih.

Slidi pisma od rečenih pašah i mejdanah.

Knjigu piše momče Sveznadare
Iz Jedrene, grada bijeloga,
Ter je šalje Skenderbegu banu,
Arbanije ravne gospodaru:

„Žao mi je, Skenderbeže bane!
Da ćeš ludo izgubiti glavu,
Šetajući se s banicom gospojom
Po mejašu cara čestitoga.

Jedà ciniš, na glasu viteže!
Da neznade Memed care silni,
Kud se šetaš, i vino izpijaš? —
Znade bane, vira ti je moja!

Ter evo je vojsku sakupio,
Sve konjikaš dvanajest hiljadah.
Prid njima je Amedža viteže,
Silni junak ođ Macedonije.

Koino se od davna zariče:
Da će odsić rusu glavu tvoju,
I tvojega Muse generala,
Koino je arbanaska hvala.

Kad je Jure glase razumio,
Malenu je vojsku sakupio,
Pet hiljádah mladih Arbanásah,
Pak otidjè priko Dibre ravne.

Kad je doša' na Modriš planinu;
S planine je Turke ugledao,
Sádjè s vojskom pod Modriš planinu,
Ter ulizè u gustu dubravu.

Oko' drumá namištja busije,
Sve najbolje pišce i konjike,
S jedne strane Musu generala,
S druge strane Amedžu sinovca.

Malo vrime postajalo biše;
Al' to jezde carevi konjici
Pivajući i popivajući,
I veselo konje igrajući.

U dubravu gustu ulizoše,
Na busiju Turci nagaziše,
Udri Jure iz gore zelene,
Ter razgoni careve delije.

S jedne strane Skenderbeže bane;
S druge strane Musa kapetane,
S tretje strane kneže Vranjanine,
A s četvèrte Amedža vojvoda.

Sedam hiljád' glavah odsikoše;
A ostali jedva utekoše.
Mlada pašu uhvatiše živa,
Uhvati ga Amedža vojvoda.

Namiri se junak na junaka,
Na viteza svoga imenjaka
Mlad Amedža na pašu Amedžu,
Ter ga hvata, i zanj' blago pita.

Kad razumi Memed care silni,
Da je Jure pašu uhvatio,
I njegovu vojsku izsikao,
Viče care iza svega glasa:

„Gdi si sada, svetče Muhamede!
Ali neznaš, al' nehaješ za nas?
Ali piješ u mejani vino
Smojim babom Murat-Sulemanom?

Ali si se, jadan, zabavio
Ljubeć mlade Turkinje divojke?
Ali te je zabolila glava,
Ter nemoreš pomoći ni sebe?

Ali su ti Turci omèrznuli?
I latinska vira omilila?
Kamo tvoja sablja okovana,
Ter nesičeš Skenderbega bana?
Probudi se, svetče Muhamede!
Ter osveti i sebe, i mene;
Jer u dvoru neimam junaka,
Koi bi me osvetio lipo.“ —
To je čuo Dibran kapetane,
Memedu je tiho besidio:
„Utiši se, moj čestiti Care!
Ja ću tebe osvetiti lipo.
Daj mi vojske dvanajest hiljadah,
Sve konjikah po izbor delijah,
Donit' ću ti glavu Skenderovu,
Dovest' ću ti njegovu ljubovcu.
Veli njemu care gospodare:
„Ako misliš, moj sivi sokole!
Pogubiti bana Skenderbega,
Uzmi vojske dvadeset hiljadah.

Jer ti neznaš, što su Arbanasi,
Ni Skenderbeg arbanaski bane.
Udarit' će jedan na stotinu;
A Skenderbeg hoće na hiljadu.“ —
Za to paša haje, i nehaje;
Već podiže svoje vitezove,
U sve vojske petnajest hiljadah,
Pak otidjè niz to polje ravno;
Ali mu je loša srića bila:
Susritè ga od Krojana bane,
Na njega je juriš učinio,
Rusu mu je glavu odsikao.
Kad vidiše carevi konjici,
Da je Dibran paša poginuo;
Pobigoše glavom brez obzira,
A za njima Arbanasi mladi.
Tirāše jih do Jedrene grada,
Sikoše jih od po' dne do mraka.
Dibran paša! kamo tvoja hvala?
Kamo li ti Skenderova glava?

Car Memed po kriposti izdaje namisli pogubiti Skenderbega na 1454.

Nemogući Memed na silu dobiti Kastriotića, odluči s privaram' običajnim' dobiti ga, i osvetiti se. Znajući dakle, da je Mojsia, oliti Musa najbolji vitez prid vojskom Kastriotića, u koga se uzdāše ne manje, nego u sebe istoga, pisā mu jednu knjigu punu pohvale, i uznešenja rad njegovā vitezokoga vojevanja, službe, i virnosti, koju svomu banu činjāše, a s malim poznanjem od istoga. Posli te lažljive pohvale počè ga moliti, da dodje na njegovu službu, obećavši mu blago, i gospodstvo veliko; još suviše, kraljestvo od sve Arbanije, ako po koi način bude vèrstan pogubiti svoga bana Juru. Musi iz početka takva izdaja činjāše se puno sramotna i mučna; ma budući napastovan od izprazne slave, i zaslipljen od mnoštva jasprih, koje se uzdāše imati, prignu se izpuniti ono, što mu Memed pisao biše; a najveći uzrok od njegovā bižanja bi razbijenje vojske Kastriotića pod arbanaskim Biogradom, pod kojim malo prija bi posičeno pet hiljadah Jurinih vojnikah, u komu boju

pogiboše Jurini netjaci, sinovci, mnoga gospoda, i vèrstni bani od Arbanije, a najveće Talijanci.

Došavši dakle Musa u Carigrad, bi od Memeda lipo primljen, i darovan; a on od njega zapitâ dvajest i pet hiljadah vojske, kako Sagedo kaže, s kojom se podiže poći u Arbaniju na Skenderbega, obećavši se caru, da će ga pozvati na mejdan.

Ulizè dakle Musa u Arbaniju na 1454. Februara na 25. i stadè s vojskom na polju dibrenskom. Ali nespavâše ni Kastriotić; nego skupi dvanajest hiljadah Arbanasah; ter jih povede na rečeno polje, na komu našavši Turke, dodjè blizu njih, ter počè činiti razredbu, za udariti na nje. Cinjâše Musa, da mu Jure neće smiti na mejdan izaći, i zato se pohvali ne samo prid carom, nego li jošter i prid svom turskom vojskom, da će ga pozvati na mejdan, i za tu svèrhu dozvâ prida se jednoga slobodna Turčina, ter mu naredi, da otidje reći Kastriotiću, neka se pripravi izaći Musi na mejdan. Ma se nadjè Turčin puno snažan, slobodan, i od Muse pametnii, koj mu ovako govoriti počè: „Nije podobno, ni po načinu od vojevanja dobro, da se glavari osobito udare; jer u njima stoji zlo, i dobro, srića vojske i nesrića; valjalo bi dakle, da se dva manja okušaju, pak po njihovu junačtvu vidilo bi se, čija srića, čija li nesrića ima sliditi, — i ako se nitko nenadje, evo sam ja, koji ću zazvat' jednoga od vojske Jurine.“ — Turčin, koji ova govoraše, zvaše se Atmadža, i ovomu budući dopušteno, što pitâše, izadjè na mejdan, ter počè zvati jednoga od vojske Kastriotića.

Zakarija Gropa idje na mejdan Turčinu Atmadži.

Puno ih se nadjè, koji bi na mejdan izašli Atmadži; ma budući se najprije metnuo na konja Gropa Zakarija, plemić i vitez od Arbanije, ostali se užtegoše, a on se dili s velikom hitrostju suproc rečenomu mejdandžiji, ter posli nego se barabariše, po običaju od mejdandžije; zaigraše konje, i udariše se s kopjim; ma jedan drugomu rane nezadade; jer kopja u štite udariše; ma budući konj o konja snažno udario, obadva na zemlju padoše; ali toliko jedan, koliko drugi hitro se digoše na noge, ter se počeše sabljam' sići, i budući se jednomu i drugomu sablje izlomile, uhvatiše se po ruke, ter se počeše hèrvati. Ma posli puno vrimenta njihova hèrvanja Zakarija bacì na zemlju Turčina, odklà mu glavu, i donesè je u svoju vojsku s velikim veseljem Arbanasah.

Musa Arbanasin pun sèrdžbe i žalosti za Turčinom Atmadžom, skoći se na konja, izadje na ono isto misto, gdi biše pèrvi mejdan, ter zavikà iza svega glasa: „Skenderbeže! hodi na mejdan, Musa te pozivlje.“ Sva Jurina vojska ostà izvan sebe, promišljajući slobod Muse izdajnika, i veliko zlo, koje se mogàše dogoditi, ako njihov ban pogine. Jure iz početka neodgovaràše Musi ništa; nego stàše zamišljen, ne zaradi straha, nego zaradi velike ljubavi, koju k Musi nosàše, i zloće istoga Muse, koi Juri smèrt željàše. Ma najposli budući usilovan, napastovan, i opsovan od svoga podložnika, uzavri u njemu kèrv, skoći na konja, nadmače kalpak nad oči, škripnù zubim, izkèrvavi oči, ter kano soko' k Musi poleti, koi videći ga sèrdita, i puno strahovita, okrenù pleća, i pobižè sramotan u vojsku tursku.

Slidi boj obćeni.

Musa, za pokriti svoju sramotu, nehti drugo čekati, nego davši zlamenje od boja, udari na Skenderbega, koi poznajući, da Musa drugo neželji, ni ište, nego glavu njegovu, puno ga se pažàše, i bojàše. S obe strane mnogi ginjàhu; ma puno veće Turakah. Iz početka Turci se ukazaše vèle snažni, i strahoviti protiva Arbanasom; ali malo po malo počèše slobod gubiti, i natrag uzmicati. Musa kano jedna munja proli-tjàše tamo amo kroz vojsku tursku, ter strašive slobodjàše, a bižeće natrag uzbijàše; i tako za mnogo vrimena znati se nemožè svèrha od ovoga žestokoga boja. Videći dakle Kastriotić jakost tursku, i pozna-jući junačtvo Musino, skupi svu snagu, s kojom se još nikada služio ne-biše, ter nasèrnù snažno na Turke, umišà se medju nje; a njega gle-dajući svi ostali, koga naglost Turci podnositi nemogući svi pobigoše, izvan silnoga Muse, koi se s nekoliko hiljadah Turàkah biše zapeo, ter se za puno vrimena brani; ma budući mu sva vojska izginula, s malo Turàkah utečè, i pobižè k Carigradu. Po svidočbi Barlezia, i Giamarie Brešanina, Musa nebiše manji junak od Skenderbega, i da je imao s sobom junakah virnih i slobodnih, dvi tri hiljade, kakvi su Arbanasi, moglo bi se dogoditi, da bi Skenderbega dobio. Kako mu, da mu, Jure dobi; a Turàkah oko' dvajest hiljadah ostà mèrtvih na polju dibrenskom.

Dodjè Musa smutjen u Carigrad.

Samo s četiri hiljade Turakah izranjenih, kèrvavih, porušenih, i potamnilih od straha, duga puta, glada, golotinje, i svake potrebe dodjè

Musa u Carigrad. Carigradjani gledajući ono malo vojske nagèrdjene, i porušene, jednoskupno na jasnoga Musu zavikaše, psujući ga mužko i žensko; a car Memed za najveće, koi mu biše namislio odsići glavu, i to bi mu se zgodilo, da ga neobraniše Turci, koji s njime bihu došli, ukazujući caru njegovu veliko junačtvo, i da se nije mogao naći na svitu čovik, koi bi se podnio tako vitežki, kako se je Musu podnio. Sa svim tim car ga iztirà iz dvora svoga, i tako bi od svega grada zlo gledan, opsovan, i nepošten dèrzan. Nahodeći se nesrićni Musa u takvomu nemilu stanju, odluči bižati u Arbaniju i prositi milosèrdje od svoga bana, našavši pak lipu prigodu, uteče, i dodjè u svoju zemlju s jednim sindžirom (lancem) na vratu, ulizè prid Skenderbega, padè po nogam njegovim; ter kao druga Mandalina počè njegove noge suzam' oblivati. Sva vojska, koja to gledàše, počè suze prolivati, gledajući svoga poljubljenoga generala toliko pokorna, i žalostna, a najveće proplakà milostivi Skenderbeg, koi ga zagèrli, poljubi i utiši, kakono otac sina izgubljenoga, i iz nova našastoga. Povrati mu generalstvo, sve što bi njegovo od štarine, i zapovidi svakomu pod izgubljenje glave, da ga tizim neima nitko prikoriti, ni za njime zlo reći.

Slidi pisma od ovoga strašnoga boja.

Knjigu piše Otmanović care,
Po imenu Memed-Sulemane,
Ter je šalje Musi kapetanu,
Skenderbega bana generalu:

„Kažu meni, Musa-kapetane!
Da takvoga neima junaka
U Turčina, ni u Kaurina;
Ali ti je zaludu junačtvo,

Zašto dvoriš slipa gospodara,
Koi nezna za junačtvo tvoje,
Da ti dvoriš cara čestitoga,
Od davna bi bio za vezira.

Hodi k meni, Musa kapetane!
Evo tebi tvèrdu viru dajem:
Dat' ću tebi blago nebrojeno,
I pašaluk od Macedonije.

Ako li mi ti pogubiš bana,
Skenderbega tvoga gospodara,
Dat' ću tebi krunu pozlatjenu
Od lijepe zemlje Arbanije.“

Kad je Musa knjigu proučio,
Privari se, ujidè ga zmija,
Ter ostavi Juru gospodara,
Odè dvorit' Otmanović cara.

Kada dodjè k caru čestitomu,
Lipo ga je care pričekaò:
Uzà se je Musu postavio,
Da mu služe paše i veziri.

Pohvali se Musa kapetane:
Vira moja, moj čestiti Care!
Kako sgledam bana Skenderbega,
Pozvat' ću ga na mejdan junački.

Odsić' ću m^u glavu na mejdanu,
Osvojit' ću ravnu Arbaniju;
Već te molim, moj čestiti Care!
Da mi dadeš silnu vojsku tvoju.“
Što zapit^a Musa kapetane,
Što zapit^a, to mu care daje:
Dvajest i šest hiljadah konjikah,
Izabranih po izbor vojnikah.
Diž^e vojsku cara čestitoga.
Priko ravne zemlje Romanije;
Kad je doša' u zemlju Jurinu,
Na Dibri je tabor učinio.
Maleno je vrime postajalo;
Al' to idje Skenderbeže bane,
I s njim vojske dvanajest hiljadah,
Arbanásah po izbor konjikah.
Stad^e vojska Arbanasa bana
Blizu Turske nasrid polja ravna;
Ali prija neg se udariše
Dvi ognjene nasrid polja vojske,
Viče junak iz vojske careve,
Po imenu Atmadža delija:
„Je li koga porodila majka,
Da m' izadje na mejdan junački.“
To je čuo Gropa Zakarija,
Knez, i vitez, junak od starine.
On nemože s^erdcu odoliti;
Već se skače na konja viteza.
Udari ga čizmam' i mamuzam',
I položi kopje od mejdana,
Kubašlju nad oči nadmiče,
Ter poleti kano soko' sivi.
Suproć njemu Atmadža delija,
Udriše se, kako se sritoše.
Jedan drugom' rane nezadaje;
Jer usrid se kopja udariše.
Al' evo ti goleme žalosti:
Oba konja k zemlji pokleknuše
Od velike snage i hitrosti,
Mejdandžije na zemlju baciše.

Al' se skaču na noge junačke,
Ter se svitlim' sabljam' udariše;
A kada se sablje izlomiše,
Po bile se uhvatiše ruke.
Evo brate i gorje žalosti!
Jedan drugom' doh^ervat' nemože,
Na usta im bila pina skače;
Al' Turčinu bila i k^ervava.
H^ervaše se od jutra do po'dne;
Kada li je po po'dnevu bilo,
Klekn^u Turčin na zemljicu č^ern^u,
Ter izgubi rusu glavu svoju.
Pogubi ga Gropa Zakarija,
Arbanasin silni mejdandžija,
Odnese mu glavu i odoru;
Prikaz^a je Senderbegu banu;
A on njemu krilo pozlatjeno,
I na krilu dva draga kamena;
Još mu daje od zlata kolajnu,
Kojano je u Mletcih kovana.
Kad li vidⁱ Musa kapetane,
Da je njemu vitez poginuo;
On se skače na konja golema,
Ter izlazi nasrid polja ravna,
Pak zavik^a iza svega glasa,
Ter dozivlje Skenderbega bana.
Kako viče Musa kapetane,
Razližu se b^erda i doline:
„Skenderbeže, od Krojana bane!
Ako si ti vitez od poštenja,
Izadji mi na mejdan junački,
Zove tebe Musa-kapetane.“
M^uči bane, negovori ništa;
Već si misli i u zemlju gleda:
Al' nem^uči Arbanasin Musa;
Već ga psuje, i ženom nazivlje.
Kada ga je bane razumio,
Na ino se njemu nemog^aše;
Već posid^e dobra konja svoga,
Po imenu s^erdca velikoga.

Vučju kapu nad oči nadmiče,
Bije konja srebèrnim' mamuzam',
I položi kopje od mejdana,
Ter poletì kano lastavica.
Iz zubah mu vatra posipáše,
Iz očíuh munja udaráše,
Kada ga je Musa ugledao,
Pristrašì se, žalostna mu majka!
Ter pobížè u vojsku carevu,
Osramotì cara čestitoga,
Strah zadadè svoj vojscí carevoj,
Tužan Musa! kamo tvoja hvala?
Al' evo ti boja žestokoga!
Udriše se dvi vojske ognjene
Nasrid Dibre, polja širokoga,
Ter se biju prahom i olovom.
Tu se biše tri debela sata,
S obi strane mnogi izgiboše;
Još se nezna, čiji mejdan biše,
Ali turski, ali arbanaski?
To je Juri i pomučno bilo;
Zubim škrinù, a povadi čordu.
Na tursku je vojsku udario,
A za njime ostali konjici.
Leti Jure kroz vojsku carevu,
Kano vuče kroz bijele ovce,
Kèrvave mu ruke do ramena,
Sèrdcu konju griva do strimena.
Sikuć jadne careve delije
Nasrid Dibre, polja velikoga,
Prisicáše konje i konjike,
Još i one mlade oklopnike.
Njega Turci podnit' nemogáhu,
Natrag bila pleća okretjáhu.
Pobigoše uz to polje ravno,
A za njima Arbanasi mladi.
Sikoše jih do mèrkloga mraka,
Dvajest hiljád' odsikoše glávah;
Ali Musa ostà na mejdanu
S dvi hiljade mladih Janjičarah.

Ter se brani od jutra do mraka;
Ali mu je, loša srića bila:
Umišà se Skenderbeže bane
Medju Turke Janjičare mlade.
Ter jih kolje kano janjce male;
Al' utečè Musa-kapetane.
Nebi ni on junak utekao;
Veće ga je dobar konj odnio.
Biži Musa od grada do grada,
Dodjè plaćuć k caru čestitomu,
I s njim vojske četiri hiljade,
Malo brate! i to izranjeno.
Kada ga je care ugledao,
Sèrdito je Musi besidio:
„Bre diseri djidi djaurine!
Kamo vojska Otmanović cara?
Kamo moje paše i kadije?
Kamo li mi age i spahije?
Gdi je mejdan? gdi je tvoja hvala?
Gdi je bana Skenderbega glava?
Zovite mi cèrnog' Arapina,
Ibrahima mojega dželata,
Da pogubi jednog' aranzadu,
Koi mi je ogulio bradu.“
Vele njemu Turci Janjičari:
„Nemoj Care, mili Gospodare!
Jer je junak Arbanasin Musa,
Ka' i vitez Skenderbeže bane;
Al' junaci nisu tvoji Turci,
Nit su mèrki iz gorice vuci;
Zašto bila pleća okrenuše,
Ter uz polje ravno pobigoše,
Sám ostadè Musa na mejdanu
S dvi hiljade tvojih janjičarah.
Sad promisli, Care gospodare!
Je li pravo pogubiti Musu?“
Kada jih je care razumio,
Prosti život Musi-kapetanu;
Al' ga tira iz dvora biloga,
Neka umre od glad' i od žedje.

Mislio si Arbanasin Musa,
Kuda li će? na koju li stranu?
Da bi biža' k caru tatarskomu,
Pridat' će me caru nevirnomu.
Da bi biža' k kralju ugarskomu,
Ungarci su ljudi ponositi;
Neće nitko ni gledati na me,
Kolik' da sam roda horjatskoga.
Da pobignem k duždu mletačkomu;
Skoro se je s Jurom pobratio,
Psovati' će me i žene i dica,
Ter će reći: da sam izdajica.
Sada znadem, što ću učiniti:
Vèrć ću težak sindžir na gèrjoce,
I otić ću k momu gospodaru,
K Skenderbegu od Krojana banu.
U njega je sèrdce milostivo,
Milostivo, i Boga bojeće.
Meni će se Jure smilovati,
I opet ću s njime vojevati.

Što je reka', to je učinio,
Na gèrlo je sindžir postavio,
Ter pobiže k Juri gospodaru,
A zahvali Otmanović-caru.
Pada Musa na noge Jurine,
Ter jih gorkim' suzam' poliváše,
Svu je vojsku na plač okrenuo,
A najveće bana Skenderbega.
Diže Musu za bijelu ruku,
Suze tare, s njime se celiva,
Musu tiši, za zdravlje ga pita;
A nekori, kuda se je skita' ?
Povratì mu sela i varošè,
Ravna polja, zelene livade,
Generalstvo, koje imadiše
Prija, nego utekao biše.
Još je Jure tiho govorio:
„Tko bi moga Musu prikorio,
Prid junacim i prid vitezovim,
Mojom sabljom odsiće ću mu glavu.“

Posli Musa bolji junak biše,
Barlezio i Sagredo piše.
Hiljadu je glavah odsikao,
I sramotu svoju osvitlao.

Sinovac Jurin, Amedža imenom, pobiže u Carigrad, za imati kraljestvo od Arbanije na 1456.

Nemogáše car Memed imati mira obdan ni obnoć, misleći kako bi se Kastriotiću osvetio? koñ mu na toliko mistah vojsku izsiče, i mnogo zla učini. Znadući dakle Amedža, da sinovac Jurin biše pohlepan na kraljevanje, piša mu knjigu punu pozdravi, sladkih besidah, i lažljiva obećanja, da će ga učiniti kraljem od Arbanije, i svega Epira, ako ostavi svoga strica, i dodje na službu njegovu. Amedža budući još od davna začeo u svojoj pameti svoga strica poraziti, i njegovu ugrabiti banovinu, lasno se prignu, za učiniti na volju Memedovu. I našavši lipu prigodu, pobiže u Carigrad s ženom, dicom, i svom familijom. Car Memed lipo ga zagèrli, i pohvali dilo izdajno, koje biše učinio. Posli pak nekoliko vrmena dadè mu petdeset hiljádah konjikah, i prid njima

Pašu Isaka, vèrstna i mudra kapetana, komu dadè naredbu, da svu osvoji Arbaniju, ter učini za kralja Amedžu, sinovca Jure Kastriotića.

Skenderbeg kada razumi žalostne glase od svoga nevirnoga sinovca, ostadè izvan sebe, a sva Arbanija puno smutjena, ožaloštjena, i pristrašena, navlastito kada razumi, s kolikom vojskom idjåše u Arbaniju. Ma Skenderbeg, za nepoplašiti puka, ukazà se veseo, pak počè na sve strane kupiti vojsku, i sakupi junakah, po svidočbi Sagredovoj, četernajest hiljadah, s kojim', se dilì, za susritnut svoga sinovca. Ali znađuci, da protiva tolikomu mnoštvu nije se vèrstan opriti, ište načine, kako bi ga s privarom dobio; i poznajući dobro: da Amedža biše vojnìk puno mudar, i da za sve arbanaske klanjce, busije, zaside, i privare znadiše, rečè vojnìkom: „da je potribito nove načine od vojevanja, i privare naći, s kojim' se do sada nismo služili nigda, a način novi bit će ovi: kada ugledamo vojsku tursku, ukazat ćemo se pristrašeni od mnoštva Turakah, pak ćemo, okrenuvši pleća, bižati natrag k moru Principovu; ma toliko daleko imamo bižati, da se nemogu domisliti, ni sumljiti o kakovoj privari, ili zasidi, onda Turci cineći, da su dobitnici, brez nikakvå straha razsedlat će konje, počèet će jisti, piti, igrati, i spavati; a mi, kada se noć uhvati, otić ćemo poljem na okolo, ulizt ćemo izza njih u planinu, udrìt ćemo zorom na nje, i svi će biti naši.“ Ova Jure rečè glavarom najvìrnijim, u koje se uzdåše; i kako je rekao, tako je učinio: ugledavši Turke, pobižè niz polje k moru duždevu, koga Amedža gledajućì, veoma se obveseli, cinećì, da je pobigao od straha, i da se je utekao gospodi mletačkoj, za sahranit život. I tako se Turci raspustiše po polju igrajućì, jidućì, i pijućì brez nikakve straže, ni straha.

Videćì Skenderbeg vrime svoje, dilì se obnoć s vojskom, povede je na okolo poljah i planinah, i ulizè zad u planinu, pod kojom se bihu Turci utaborili, s koje planine sve čujåhu, i gledåhu, što Turci govore, i čine, nebuduć daleko od istih Turakah. Čuše, kako Turci napijåhu novomu kralju od Arbanije govorećì: „neka žìve u vike Amedža kralj arbanaski.“ Ova i mnoga druga njemu Turci govoraðu; a siromaha Skenderbega pogèrdjivåhu na njegove uši; ali imadè veliko uzterpljenje, dok nadjè svoje vrime, za pokarati tursku oholost, i Amedžinu nevìrnost.

Skenderbeg udari na Turke.

Budućì se približalo vrime podobno, za učinit ono, što biše namislio Skenderbeg, sådje polagano sa svom vojskom s planine, dadè naredbu: da po hiljadu vojnìkah ulize u svaku dolinu, koje se nahodjåhu

oko' vojske turske, tada sa svih stranah zatrube u trublje, neka se veće plaše Turci, i kako biše naredio, onako vojnici obslužiše u jedan čas sa sve četiri strane zatrubivši, zavikavši i udarivši na nesrećne Turke, koji cineći, da je sva Arbania, Bosna i Dalmacia na nje udarila, tako se pristašiše, i smetoše, da neumihu konje sedlat', sablje, ni puške u ruke uzeti. Paša i Amedža, koliko bi moguće, nastojaše za metnuti vojsku u red, i tvrdjav; ali nebì nipošto moguće vojsku pristašenu u red metnuti; jer Arbanasi naglo udarivši, počеше jih brez broja na sve strane sići, i kopjim probadati, navlastito genèra' Musa, koi, za oprati svoju sramotu od izdaje, i nevirnosti, tri stotine glavah taj dan odsièe, po svidočbi Barlecia i Sagreda. Amedža nesrećni videći, da svak biži, pobiže i on; ma zaludu; jer se odtištè za njim Gropa Zakaria, uhvati ga živa, dovede prid Skenderbega, koi mu ovako počè: „Koje si zlo od mene primio, moj sinko neharni! šta ti manjkâše u Arbanii, ter mene ostavi, a k momu neprijatelju pobiže? Pokaži der tu krunu, koju ti je Memed sakovao, postavi ju na glavu, da vidimo, je li ti pristalo?“ Amedža od velika stida, i straha biše vas potamnio, požutio, i zanimio, drugo neznadiše, izvan plakat', uzdisat' i suze prolivat', koga gledajući Arbanasi svezana s mnogom gospodom turskóm, počеше i oni gorko plakati; a njih gledajuć Skenderbeg zaplakà i on isti, oprosti mu ruke, i povedè ga s poštenjem kući svojoj, i poslà ga kralju od Napulje, da brez prikora svojih Arbanasah može pošteno život svèrsit' u zemlji tudjoj. Ostadè mèrtvih Turakah trideset hiljadah, kako hoće Barleccio, oli dvadeset hiljadah, kako drugi pišu. Bì uhvatjeno mnogo sužanjah, medju kojim' se nahodjâhu gospoda mnoga, koje Skenderbeg povedè u sužanjstvo, i za nje primi puno hiljadah cekinah, koje sve vojsci razdili. Ostadè takodjer na polju sve tursko oružje, čadorovi, alaj-barjaci, jaspri, zaira, i sve ostalo, što bihu s sobom donili, za okrunit novoga kralja, i to sve vojsci podili.

Slidi pisma od ovoga-dogadjaja.

Još nebiše iztekla danica,
Ni vlašići goru nadhitili,
Rano rani Memed, care silni,
Rano rani, bilu knjigu piše,
Ter je šalje k mezu i vitezu
Od lijepe zemlje Arbanije,
Po imenu Amedži vojvodi;
A sinovcu bana od Krojana.

U knjizi ga care pozdravljaše,
Još ovako njemu govorâše:
„A neznaš li, Amedža viteže,
Od starine plemiću i kneže!
Da je ravna zemlja Arbanija
Po zakonu tvoja banovina;
Tebi ju je bābo ostavio,
Sin starii kralja Ivaniša.

Hodi k meni, moj sivi sokole!
Da ti pridam tvoju banovinu,
Kuju ti je striko ugrabio
Na privari, da ga bor ubio!“ —
Kad Amedži bila knjiga dodjè:
Knjigu štije, od mila se smije,
Samur-kalpak k vedru nebu baca,
Sám se s sobom junak razgovara:
„Zahvaljujem Bogu velikomu,
I mojemu caru čestitomu,
Kad dočekah ovoga veselja,
Ter imadoh, što od davna željah.“
I pobižè k bilu Carigradu,
S sobom vodi dicu i ljubovcu.
Lipo ga je care dočekaò,
Zlatnu mu je krunu sakovao,
Postavi ju na glavu njegovu,
Učini ga kraljem od Epira,
Dáje njemu silnu vojsku svoju,
Sve konjikh petdeset hiljadah,
I prid njima Isak-pašu svoga,
Ter je njemu care besidio:
„Kad osvojiš ravnu Arbaniju,
Okrunit' ćeš za kralja Amedžu.“
Kad je Isak cara razumio,
Diže vojsku k ravnoj Arbanii.
Maleno je vrime postajalo,
Viknu vila s Modriše planine:
„Kupi vojsku, arbanaški bane!
Eto na te silna turska vojska,
Prid njome je drago dite tvoje,
Desno krilo Amedža vojvoda,
Koi ište rusu glavu tvoju,
I svu ravnu zemlju Arbaniju.
Ima vojske petdeset hiljadah,
Vlada s njome Isak kapetane.“
Kad je bane vilu razumio,
Od žalosti biše zanimio;
Al' se njemu ino nemogaše,
Veće kúpi po Epiru vojsku.

Biše bane skupio vojnikah
Četèrnajest hiljadah konjikh.
Pak je njima bane besidio:
„Poslušajte, moji vitezovi!
Koi meni nauke daváše,
I načine lipe nahodjáše,
Kako ćemo Turke dobivati,
Iz busijah na nje udarati,
Evo me je sada odbignuo,
I k Memedu caru pribignuo,
Ište, bratjo, rusu glavu moju,
I svu ravnu zemlju Arbaniju.
Amedža je mudra aranzada,
Mučno ćemo pridobiti njega;
Jere znade za konake naše,
I busije po gori zelenoj.
Mudro valja mudra privariti,
I s načinom s njime bojak biti.
Evo nauk starca Skenderbega,
Sad je vrime, da ga kažem svega:
Kada tursku vojsku ugledamio,
Bižat ćemo k moru principovu,
Podaleko priko Arbanije,
Otić ćemo k Skadru bijelomu.
Pomislit će Amedža vojvoda:
Pristraši se Skenderbeže bane,
I pobižè k moru principovu,
Da ga brane vlastela mletačka.
Konje svoje razsedlat će Turci,
Nasrid polja popet će čadore.
Opit će se vinom i šerbetom,
Ter će pospat kano i poklani.
A kada li počine sūnaše,
Otić ćemo poljem na okolo,
Ulizt ćemo u luge zelene
Izza vojske cara čestitoga.
Udrit ćemo na nje-izza zada,
Iz gorice cèrne iznenada,
Od kuda se nenadaju Turci,
Odonlem će udariti vuci.

Al' vas molim, mila bratjo moja!
Kada tursku potiramo vojsku,
Pazite mi sinovca Amedžu,
Radite ga uhvatiti živa:
Jer je ono drago dite moje,
Strah je mene izgubit će dušu,
Progoneći strica Skenderbega,
A dvoreći cara nevrtnoga.“
Pak podiže svoje vitezove
Priko lipe zemlje Skenderije,
Kad je bio na polje dibrensko;
Al' to idju carevi konjici.
Nekti bane s Turcim bojak biti;
Već pobije k moru principovu.
Gleda' ga je Amedža vojvoda,
Gledao je, ter je besidio:
„Dobra srića, Turci vitezovi!
Pristraši se Skenderbeže bane,
I pobije na duždevo more,
Da ga brane vlastela mletačka.“
Kad Amedžu razumiše Turci,
Svoje bërze konje razsedlaše,
Pak popeše bile čadorove,
Posrid Dibre polja širokoga.
Divna kola uhvatiše Turci,
Lijepo su pisme izvodili,
Svaku pismu oni pripivaše
Novom' kralju od Epira ravna.
Piju Turci vino i muselez,
I rakiju od devet, godinah.
Opíše se, ujidè jih zmija,
Ter pospaše kano i poklani.
Al nespavà Kastriotić bane;
Već podiže svoje vitezove,
Ter otidjè pojm na okolo,
I ulizè u goru zelenu.
Kada li je zora zabilila,
Udri Jure iz gore zelene,
Na alaje Turke razgonjaše,
Ter jim ruse glave odsicaše.

Čudio se Amedža vojvoda,
Mlade paše, age i spahije,
Odkud dodjè ta vojska nenadnja,
Odkud li je? od koje li zemlje?
Neće Jure, da se razgovara,
Nego Turke i kolje, i pára.
Kud njegova sablja dopiráše,
On'da potok kërvec tecijáše.
Nepucaju svitli čeverdani,
Nit se čuju puške talianke;
Nego zveče sablje i kadare,
Bojna kopja, mači i handžari.
Trijest hiljad' glávah odsikoše,
Pet hiljadah živih uhvatiše,
Osvitlá se Musa kapetanè,
Tri stotine posicè Turákah.
A kad vidí Amedža vojvoda,
Biži tužan uz to polje ravno,
Zaludu je i on utekao;
Jer ga stižè Gropa Zakarija.
Veže njemu ruke naopako,
Ter ga vodi banu Skenderbegu.
Kada ga je striko ugledao,
Amedži je tiho besidio:
„Dobro doša', drago dite moje!
Jesi li se, sinko, umorio?
Barjak noseć priko Romanije
Prid svatovim cara čestitoga.
Nuder kaži krunu pozlatjenu,
Kuju ti je care sakovao,-
Postavi ju na glavu vitežku,
Da vidímo, je li ti pristalo?
Pokažider sa zlatom košulju,
Kuju ti je dala sultanija,
Virna ljuba Otmanović cara,
Posestrima kralja od Epira.
Striko će te lipše darovati:
Na gërjoce gvózdeni verugu,
Narukvice na bijele ruke,
I na noge negve do kolinah.“

Kleči jadan Amedža vojvoda
Prid kolinom bana Skenderbega,
Svezane mu ruke naopako,
Težak sindžir visi o gèrjocu.
Svu je vojsku na plač okrenuo;
A najveće strica Skenderbega,
Gledajući sinovca svojega,
Kako plače i uzdiše teško.

On nemože sèrdcu odoliti,
Amedži je ruke oprostio,
Ter ga šalje kralju od Napulje,
Ferdinandu, posinku svojemu,
Neka šeta po dvoru njegovu
Brez prikora gošpode epirske.
To se čudo i do cara čulo,
Ter pohvali Skenderbega bana.

Memed car nemogući dobiti Skenderbega zapita u njega mir na 1459.

Car Memed promišljajući s jedne strane sriću Kastriotića; a s druge strane Janka Sibirjanina, koi ga razbi pod Biogradom, i na veće mistah bi usilovan pitati mir u Kastriotića, i zaradi te svèrhe šalje pametna poklisara, da s njime za puno vrimena mir utvèrdi. Učini Turčin lipo i dugo govorenje prid Kastriotićem, i gospodom arbanaskom usilujući se, koliko bi moguće, za prignuti volju njegovu na mir za deset godinah; ma od njega imadè oví odgovor: „Tko je pravi sluga božji, nejma činit' mira s neprijateljem njegovim, kakav je tvoj car, i svi ostali Turci.“ Ali videći, da Arbanasi jednoglasno zavikaše: mir! mir! nemožè drugo učiniti, nego se prignut' volji svojih vojnikah, kojizim rat svedjerni biše dodijao. Obeća se dakle Kastriotić stát' u miru s Turcim za deset godištah; ma s ovim ugovorom: da za to vrime neima nijednoga kralja, oli bana kèrstjanskoga krenuti, da mu povrati Biograd arbanaski, i Svetigrad, koga je na privari osvojio. Poklisar prikazà Memedu Kastriotića odgovor, i odluku, koi se nekti na takvi ugover prignuti; nego sakupivši dvi vojske poslà jih, da čuvaju medjaš turski od Arbanasah, a prid njima poslà dva vèrstna kapetana: jedan se zvaše Amur-paša; a drugi Sinam-paša; i ovim zapovidi pod izgubljenje glavah, da se neimadu nipošto biti s Skenderbegom, ni u njegovu zemlju ulaziti; već da bi on na nje nasèrnuo. Ma se Jure potrudí do njih; ter potirà, i razbi Amur-pašu.

U to vrime Ivan Duka, oliti naški Herceg od Kalabrije, imadući pomoć kralja od France, dižè se protiva Ferdinandu kralju od Napulje, a sinu kralja Alfonsa, velikoga prijatelja i pomoćnika Skenderbega, ter mu osvoji gradove mnoge, i razbi na puno mistah vojsku. Prid vojskom francezskom biše jedan genera' puno srićan, i naučan u vojevaju, premda malahan u kipu, komu biše imè Jakov Picinin, a to će

reći naški: Jakov mali. Budući dakle Kastriotić moljen toliko od rečenoga kralja Ferdinanda, koliko od pape Pia, da mu dodje dati pomoć, i da ga izbavi od Francezah, koji ga bihu obsili u gradu Barletu, bi usilovan doći s vojskom na pomoć rečenomu kralju, koga u malo vrijeme oslobodi od njegovih neprijateljah, i čini mu sve gradove povratiti, kako će se viditi iz pisme; i ovo se dogodì na 1460.

Slidi pisma od Ferdinanda i Jure Kastriotića.

Jučer Jure razbi Amur-pašu,
A jutros mu bila knjiga dodje
Od posinka kralja Puljičkoga,
Po imenu mlada Ferdinanda:

„Pootčime, Skenderbeže bane!
Oli neznaš, ol' nehaješ za me,
Francezi mi krunu ugrabiše,
I kraljestvo moje osvojiše.

Svi su bani mene odbignuli,
Protiva se meni uzdignuli;
A evo me sada obsidoše
U Barletu gradu bijelomu.

Koga biju, nigda nepristaju
S černim prahom i težkim olovom;
A najveće š bumbam' i lumbardam',
I ostalim od boja oružjem.

Biše meni dobra pomoć došla
Od Milána, i grada Turina
Trijest hiljad' po izbor vojnikah,
I prid njima od Milana bane,

Po imenu slavni Herceg Frane;
Ali mu je loša srića bila:
Francezi mu vojsku izsikoše,
Ne daleko od Barleta grada.

Već te molim, dragi pootčime!
Oli sada, oli već nikada,
Da izbaviš iz nevolje mene,
Ferdinanda kralja nesrićnoga,

Koi cvili, nigda nepristaje
U Barletu gradu bijelomu
Čekajući od Boga pomoći,
I od tebe pootčima svoga.

Kad je Jure knjigu razgledao,
Od mila je suzam' oborio;
Pak podiže svoje vitezove,
Arbanase pišce i konjike,

Ter otidje gradu Dubrovniku,
I nahodi tanene galije,
Još i druge od boja džemije,
Ter zajedri priko sinja mora.

Kad su bili blizu Pulje ravne;
Ugledà jih jako Picinine,
Od franczeške vojske generale,
Gledao je, ter je besidio:

„Mili Bože! čije su džemije?
Al' su lovci, ali su tēgovci,
Ali meni dobra pomoć idje,
Od mojega kralja Ludovika.

Da osvojim ravnu Italiju,
Svu do Rima grada bijeloga,
Do Milana, i Turina grada,
Štono nam je didovina stara.“

Dozivilje ga vila posestrima:
„Ne budali, jako generale!
Nit' su lovci, niti su tēgovci,
Nit' je vojska kralja Ludovika;

Već je ono Skenderbeže bane,
Koino se slavi na sve strane,
Nije doša' tebi pomoć dati;
Već je doša' na te udariti.

Nečekaj ga pod Barletom gradom;
Nego biži, i neobziri se,
Kuda znadeš priko Pulje ravne;
Jer ćeš ludo izgubiti glavu.“ —

Kad razuml' vilu posestrimu
Picinine mladjan generale;
Diže vojsku izpod bila grada,
Ter pobiže priko Pulje ravne.

Kada li je podaleko bio
Od Barleta grada bijeloga,
Družini je svojoj besidio:
„Poslušajte, moji vitezovi!

Prid nami je planina visoka,
Kod nje ćemo činit meterize,
Skenderbega bana dočekati,
S njim ćemo se, bratjo, ogledati.

Nemojte se, moji vitezovi!
Pripadati bana Skenderbega,
Ni njegovih kónjah, ni konjikah,
Arbanásah hvaljenih vojnikah.

Kad udari vijar od sivera,
Nosi dèrvlje i težko kamenje,
Naglo bane; al' bërzo pristane:
Onakvi su Arbanasi mladi.

Naglo udru, bërzo se umore,
Pak pobignu natrag u tabore,
Turski nose, turski bojak biju;
Al' od boja znanja neimaju.“

Istom junak tako besideći;
Al' to idju dvi ognjene vojske:
Jedna vojska kralja Ferdinanda;
A druga je Skenderbega bana.
Na Franceze skladno udariše;
Jer prid njima silni junak biše.

Kada li je danak osvanuo,
Družini je Jure besidio:
„Arbanasi, sivi sokolovi!
Sve uzdanje bana Skenderbega.

Kamo vaše sablje okovane,
Koje turske odsicáhu glave?
Gdi li su vam konji vitezovi?
Kamo li vam kopja od mejdana?

Al' ste došli u Taliu ravnu,
Izgubiti slavu i poštenje,
I vitežko ime od junakah,
Kojeno se slavi od Turákah?

Oli valja danas poginuti,
Ol' francezsku vojsku pridobiti.
Mi smo, bratjo, u zemlji latinskoj,
Gdi nejmamo brata, ni rodjaka,

Nit' imamo draga prijatelja,
Koi bi nas na konak primio,
Niti znamo pute po Taliji,
Kojim' bismo natrag pobignuli.

Sad je vrime, vitezovi moji,
Da vi vaše ime proslavite,
I posinka moga osvetite,
Ferdinanda kralja Puljičkoga.“

Kada oni bana razumiše,
Na Franceze skladno udariše,
S jedne strane Arbanasi mladi,
S druge strane vojska talijanska.

Malo vrime postajalo biše,
Svi Francezi natrag pobigoše;
A za njima Skenderbeže bane,
Ter jim ruse odsicáše glave.

Al' utečè vitez generale,
Po imenu Jako Picinine,
Biži junak priko Italije,
Brez klobuka, i brez sablje britke.

Zaludu je i on utekao;
Jer ga stižè od Milana bane.
Dárovà ga kralju od Napulje;
Ali mu je loša srića bila.

Nitko kralja umolit' nemože,
Da ga pusti k dvoru bijelomu;
Već mu rusu odsiječe glavu,
Ter ju metje gradu na bedene.
Idje Jure od grada do grada,
Svu je ravnu Pulju osvojio,
I gradove bile priuzeo,
Ter jih daje posinku svojemu.

A on njemu blago nebrojeno,
I dva grada usrid Pulje ravne,
U kojim se i sada nalaze
Praunuci bana Skenderbega.
Kad se bane natrag povratjaše,
Sve zaplakà malo i veliko;
A najveće kralju od Napulje,
I Skenderbeg arbanasski bane.

U ovomu događaju neslažu se pisaoci; jer niki hoće, da je Skenderbeg vojsku francuzsku razbio, svu Pulju i gradove, koji se bihu od kralja Ferdinanda odvergli, priuzeo; i ovo svidochi Barlezio Arbanasin; ali talijanski pisaoci Kastriotiću druge slave nedađu, nego: da je Franceze iztirao izpod Barleta, pak da se je oni čas natrag povratio. Talijanci daju slavu svojizim pajzánom; a Barlezio svojizim. — Virujte komu hoćete: a ja slidim moje govorenje.

Poslâ Memed Sinam-pašu na Kastriotića na 1462.

U vrime, u koje se nahodjâše Kastriotić u Pulji, car Memed u Aziji osvoji mnoge gradove. Imadući dakle sriću na sve strane, nemišljâše o drugomu; nego, kako će Arbaniju osvojiti, i dobiti Skenderbega, zaradi toga šalje protiva njemu Sinam-pašu samo sa dvajest hiljadah vojske. Jure zato znadući uzè sedam hiljadah Arbanasah, i ulizè u jednu planinu, koja se zvaše Mokra, kuda imadiše proći vojska turska, i budući jurve ulizla u rečenu planinu, udari Jure iz busije, ter jih veći dio posiče; a mnoge jošter zaslužji.

Poslâ Memed drugoga pašu na Kastriotića, Asan-bega imenom, godišta gori imenovanoga.

Pojunači se Asan-beg, da će dobiti Kastriotića, zapitâ od cara trijest hiljadah vojske, ter otidjè s njome u Arbaniju. Kastriotić znadući za njegove pute, sritè ga s vojskom, udari na njega, ter mu vojsku izsiče. Asan-paša bi ranjen strilom u ruku, i nemogući se braniti, s nikoliko vojske, i s pomoćju mèrkle noći uteče na mejâše turske, ulizè u jednu gustu dubravu, i ležè spavati: ali mu nevoljniku neće san na oči, jedno zarad tuge i žalosti, promišljajuć zlo, koje se dogodì: drugo zaradi bolesti, koju mu rana zadavâše. Ma kada se svanu, bi

gore ožaloštjen, i sasvim pristrašen; jer ugledà Skenderbega, i vojsku njegovu, gdi s golim' sabljam' idju prama njemu. Turci se htijàhu briniti, koliko je moguće; ma jim nedadè paša Asan-beg; nego jim zapovidi, da kleknuvši pitaju milosèrdje. A paša izadjè prama Skenderbegu, padè na zemlju, i počè mu ovako razložiti: „Kud idješ, viteže nepridobiveni! na koga si sablju povadio? na jednoga sužnja ranjena, kèrvava, i bolestna? Veće će tvoje junačtvo po svitu sinuti, tvojim neprijateljem prostivši; nego sto hiljadah glàvah odsikavši. Vodi nas u sužanjstvo, nemoj nas smicati, neka možemo kazivati švakomu neizrečeno vitežtvo tvoje.“ Videći ga Jure onako ponizna, kèrvava, i nevoljna, njegovu vojsku takodjer po zemlji prostèrtu, i suzam' oblivenu, nasminù se, pak mu reče: „Nestraši se, Asan-paša, nećeš poginuti!“ Uzè ga za ruku, zagèrli i pomilovà; odvede ga u Kroju sa svim', koji s njime bihu, izliči mu rane, i primivši mnogo dugovanje zanj' i ostàle, poslà jih u domove svoje.

Poslà Memed tretjega pašu, imenom Djusup-bega, na Kastriotića, godišta gori rečenoga.

Posili se, i zareče Djusup-beg-prid carem, da će porobiti Arbaniju; i pogubiti Skenderbega s malo vojske. Car mu daje osamnajest hiljadah konjikh, i dili se s njima put Arbanije. Jure razumivši svaka, i znadući, koliko je Turàkah, i kuda su namislili, izadje ga susristi; ali Djusup nesmidući naprid, utabori se na jednomu polju, što se zove Skopje. Skenderbeg videći, da Djusup kasni, nemožè imati uzterpljenja čekati ga; nego se potruði s vojskom, otidje ga pohoditi; udarì na njega, i razbì ga prilasno. Djusup utečè; ali mu izgibè vojska.

Slidi pisma od ovih Pašah.

Hvalile se tri delije mlade,
Tri delije, tri paše careve:
„Da nam hoće dopustiti care,
Njega bismo osvetili lipo:
Porobili zemlju Arbaniju,
I doveli živa Skenderbega.“
To-se hvalè tri paše careve
Na divanu cara čestitoga.

Kada jih je care razumio,
Tri je silne vojske sakupio:
Jednu daje Sinam-kapetanu,
Dvajest hiljád mladih krajišnikah.
Drugu daje paši Asan-begu,
Trijest hiljád pišác i konjikh.
Tretju, pobre, daje Djusup-begu
Osamnajest hiljádah konjikh.

Al' se paše pogodit' nemogu,
Tko će pèrvi s vojskom udariti
Na viteza bana Skenderbega,
I njegovu zemlju porobiti?
Govorio Sinam kapetane:
„Evo ima puno godín' danah,
Da vojujem, i da bojak bijem,
Skenderbeže moj će sužanj biti.“
Al' mu veli paša Asan-beže:
„U mene je ruka od mejdana,
I prija sam glave odsicao,
Ja ću pèrvi njega uhvatiti.“ —
Govorio paša Djusup-beže:
„Junak jesam, i pristalo mi je,
U mene su najbèržji konjci
Od lijepe zemlje Romanije,
Stignuli bi sivoga sokola,
Kamo l' nebi bana Skenderbega?
Ja imadem pèrvi udariti,
Moju sablju kèrvce napojiti.“
A kad vidi Memed care silni,
Da se paše pogodit' nemogu,
Lipo jih je care pogodio,
Ter je njima tiho govorio:
„Sinam-paša, virna sluga naša,
Na bana će pèrvi udariti;
A za njime beže Asan-beže,
Za Asanom Djusup kapetane.“
Kada paše cara razumiše,
Do cèrne se zemlje pokloniše;
Podigoše silne vojske svoje,
Ter odoše k ravnoj Arbanii.
Pèrvi dodjè deli Sinam-paša
U lijepu zemlju Skenderiju;
Al' je njemu loša srića bila,
Dočekà ga od Krojana bane.
U busiji kod Mokre planine
Na njega je juriš učinio;
Vojsku mu je pod mač okrenuo,
Sám utechè deli Sinam-paša.

Maleno je vrime postojalo;
Al' to idje silni Asan-paša,
I s njim vojske trideset hiljadah,
Od Azije, i od Tatarije.
Bijelu je knjigu napisao,
Ter je šalje banu Skenderbegu:
„Skenderbeže, na glasu viteže!
Ako jesi vitez od poštenja,
Ne udaraj iz busije na me;
Već izadji na polje dibrensko,
Da mi našu sriću prokušamo,
I vidimo, tko je bolji junak?“
Njemu bane knjigu odpisuje:
„Ne brini se, Asan kapetane!
Evo tebi tvèrdu viru dajem,
Da ti neću učinit' nevire.
Nádaj mi se do tri bila danka,
I čekaj me nasrid Dibre ravne,
Onde ćemo konje proigrati,
I vitezku sriću prokušati.“
Kadà li je k tretjem' danku bilo;
Ali idje Kastriotić bane
S deset hiljád' svojizih konjikah,
I četiri hiljade pišacah.
Dočekà ga deli Asan-beže
Nasrid ravna polja dibrenskoga;
Al' se biše kruto poplašio
Od viteza bana Skenderbega.
Dozivilje ga Skenderbeže bane,
Ter je njemu lipo besidio;
„Salamaleć Asan-kapetane!
Evo dodjè Skenderbeže bane.
Riçi vežu mlade vitezove;
A konopi konje i volove.
Nisam tebe privario, pobre!
Dèrži me se! eto mene na te.“
Pak pavadi sablju okovanu,
I položi svoje bojno kopje,
Ter udari na vojsku carevu;
A za njime mladi Arbanasi.

Svaki siče, kui koga može,
Ban Skenderbeg ni broja se nezna.
U tri sata boja žestokoga
Deset hiljad' glavah odsikoše.
Drugi kažu dvadeset hiljadah,
Viruj, pobre, kako ti je drago.
Udjè ranjen paša Asan-beže
S deset hiljad' svojih vitezovah.
Kad je doša' u zemlju carevu,
On ulizè u goru zelenu:
Da počine, i rane zavije;
Jer ga biše bolest obhèvala.
Ali mu je loša srića bila:
Dostižè ga Skenderbeže bane.
Kada ga je paša ugledao,
Družini je svojoj govorio:
„Odpasite britke sablje vaše,
Bacite jih na travu zelenu;
Svi kleknite na zemljicu cèrnu,
Ter molite Skenderbega bana,
Da nas vodi s sobom u sužanjstvo,
A rusih nam ne odsica glavah.
To govori, na noge se skače,
Ter izšeta prid Jurinu vojsku.
Kad ugledà Skenderbega bana,
Padè paša na zemljicu cèrnu,
Suze roni, ovako govori,
Gdi ga sluša sva vojska Jurina:
„Slavni bane, veliki viteže!
Na koga si sablju povadio?
Na jednoga sužnja nevoljnoga,
Izranjena, bo'na, i kèrvava!
Smiluj nam se, Skenderbeže bane!
Svi smo tvoji sužnji siromasi.
Povedi nas k dvoru bijelomu,
Dat' ćemo ti blago nebrojeno.
Veće će ti sinuti poštenje
Prid junacim, i prid vitezovim,
Oprostivši dušmaninu tvomu;
Neg' da tursku svu izsičeš vojsku.“

Osminu se Kastriotić Jure,
Ter je paši tiho govorio:
„Nebrini se, paša Asan-beže!
Neće' tebe pogubiti bane.
Uhvati ga za bijelu ruku,
Podižè ga od zemljice cèrne;
Povedè ga k dvoru bijelomu,
I ostale Turke vitezove.
Kad li mu je rane izličio,
Šalje njega k bilu dvoru svómu:
A on njemu težko dugovanje,
I ostale careve delije,
Tri stotine hiljadah frendjijah
(Izvan srebra) od suhoga zlata.
Sve to bane Arbanasom daje;
A u njega ništa neostaje.
Kad razumi silni Djusup-beže,
Biži s vojskom u zemlju carevu,
Na Skopju je tabor učinio.
Njemu bane bilu knjigu piše:
„Djusup-beže, carevo uzdanje!
Kud to bižiš s glavom brez obzira,
Čim ćeš doći caru čestitomu?
Kad ti nećeš pohoditi mene,
Ja ću tebe, vira ti je moja.
Pak podižè svoje vitezove,
Ter otidjè priko turske zemlje.
Bèrzo dodjè na Skopje ponosno,
Iz nenàda udarì na Turke.
Razbi pašu, i vojsku njegovu
Nasrid Skopja polja velikoga.
Biže Turci uz to polje ravno;
A za njima mladi Arbanasi.
Tiraše jih do Jedrene grada,
Sikoše jih od po'dne do mraka;
Al' utečè Djusup-kapetane
Na zelenku dobru konju svomu.
Težko ti ga svakomu junaku
Bojak bijuè Skenderbegom banom!

Car Memed piše knjigu Kastriotiću na 1463.

Videći Memed, da nije moguće dobiti Kastriotića po kriposti vojske, ni oružja, šalje k njemu svoga poklisara s knjigom, i s darovim, želeći i nastojeći, da se s njime pomiri, za moći ga lašnje izkoreniti. A u knjizi, koju mu šalje, piše ovako: „Memed-beg, Amir Sultan od svih strana svita, od iztoka i zapada vladaoc i gospodar, puno pozdravlja Skenderbega vojvodu od Arbanasah i Epirótah!“

„Ja dèržim, moj Skenderbeže, da nijedno prijateljstvo nemože biti tvèrdje, draže, ni veće od onoga, koje raste medju dva čovika do svèrhe njihova rastenja; budući se dakle takvo prijateljstvo ukazalo medju nami od počela našega ditinstva, s nami raslo, i svedjer se uzdèržalo, kadano se nahodjâhmo zajedno u dvoru otca moga Murata, koi te je ljubio ne manje, nego mene svoga sina pèrvorodjenoga; a ja veće nego moga brata. Nije dakle lipo, da se takvo prijateljstvo medju nami tèrne, i da toliko godinah u neprijateljstvu živemo. Znam, da si prav, i po pravici priuzeo svoju banovinu; zato hoću, da si u napridak gospodar, i kralj od sve Arbanije, kako ti je bilo od starine. Ali, moj dragi Skenderbeže! želim da se pomirimo, i u skladu živemo, mi i naša dica do svèrhe svita; ma za veću tvèrdjav od vikovite ljubavi, valja da mi pokloniš ove male milosti, koje želim od tebe imati: pèrvo, da mi pošalješ tvoga sina, da ga mogu za života viditi, i učiniti mu čast i poštenje, kako memu sinu istomu. Drugo, da dodješ k meni, neka se možemo zagèrliti, razgovoriti, i pobratiti. Tretje: da pustiš priko tvoje zemlje vojsku moju, za udariti na dèržavu mletačku, ove male stvari želim od tebe imati, kako će ti prikazat' naustnice moj poklisar Mustapa, komu moreš virovat' sve ono, što ti bude kazivati, i da si mi zdravo. — U Carigradu na 2. svibnja (maja) 1463.“

Odgovor Kastriotića na knjigu Memedovu.

„Vojnik Isusov Jure Kastriotić, pridivkom Skenderbeg, poglavica od Arbanásah i Epirótah mnogo pozdravlja Memeda, poglavicu od Turakah.“

„Nije moguće, Memede! da prijatelji božji mogu brez uvridjenja svoga Boga biti prijatelji njegovih neprijateljâh, budući dakle ti jedan, ter najveći od ovizih božjih neprijateljâh, nemogu ja, koi sam sluga pravoga Boga, nipošto s tobom prijateljstva imati. Da tvoj otac bude ljubio mene, kako mi pišeš, nebi potrovao moju bratju, nebi posli

smèrti otca moga ugrabio na privari moje otčinstvo, nebi toliko putah na me vojsku kupio, i mene iskao pogubiti. Istina je, da sam s tobom uzrastao; ali nisam nikada u slobodu stao; nego vazda prèdao kao sužanj, da me tvoj babo Murat nesmakne, kakono je smakao i moju bratju. Viruj mi, Memede, nije to prava ljubav; nego običajne turske privare. Inaš dakle znati, da ja, dok budem živiti, s tobom prijateljstva neću. Ako li pak želiš sa mnom mirovati, pokèrsti se, ja ću ti i darovati moju banovinu, koja ti je toliko omilila, i da si zdrav! — U Kroji 29. svibnja 1463.“

Jure Kastriotić bi usilovan od Arbanasah za učinit mir s Memedom; ma za malo danah, na 1463.

Sasvim da Jure Kastriotić pomiriti se s Memedom nektijāše, koliko je od njegove strane, bi ništanemañje usilovan učiniti mir; ma brez nikakva ugovora, koga Memed hotiāše. Prikazà gospodi i vojski mnoge i nepridošitne razloge protiva miru s Turčinom; ali sve zaludu, jer zavikà sva vojska: mír! mír! — I tako Kastriotić nemogući drugo učiniti, podpisà se na ugovor od mira; ali budući do malo danah udarila turska vojska na dèržavu mletačku, bihu poslani k Juri poklisari principovi, za razbiti s carem mír utvèrdjeni, i za imati pomoć od Skenderbega. Ali nemogući od gospode arbanaske opraviti ništa, bi potribito uteći se k arci-biskupu od Drača, koga sva Arbanija dèržāše za sveta. Dodjè dakle rećeni arci-biskup, ter učini jedno skladno, i dugo govorenje prid gospodom arbanāškom, koji nemogući odgovorit na vèle razložito govorenje arci-biskupovo, prignuše se, za učinit' rat iznova protiva caru s velikim veseljem Skenderbegovim, koi nehtì kasniti; nego udari na mejāše turske, ter porobi vilajet, opali kuće, izsićè mnoge Turke, pohvatà ćeljad, i zaplinè šest hiljadah volovah, osamdeset hiljadah kózah i ovācah, i tri hiljade kobilah, oliti velikih bedevijah s ždribenjem. I to bihu bedevije careve, postavljene na pašu, za činiti raču (pasminu, plešinu, bāgru) od konjah velikih. Posli dakle pet misecih mira bi proglašèn rat na 1463.

Memed razsèrdjen šalje vojsku na Skenderbega na 1464.

Kada Memed razumi zlo, koje mu Skenderbeg po nagovoru arci-biskupa od Drača biše opravio, veoma se ožalosti, i razsèrdi; ma puno veće protiva arci-biskupu, nego protiva Kastriotiću, i zaradi toga

obeća mnogo hiljadah cekinah, tko bi mu glavu odsikao. Šalje dakle u Arbaniju jednoga vèrstna, i mudra glavara, imenom Balabana oli Belabana, kako ga niki imenuju, poturčenjaka, Arbanasa rodom, s mnogo hiljadah konjika i pišacah. Ovi došavši na mejāše od Arbanije, piše knjigu Kastriotiću, punu lažljive ljubavi, sladkih i medenih ričih, u kojoj mu ukazuje, da nije došao prama njemu boj činiti; nego da je usilovan od cara braniti mejāše turske; i u isto vrime šalje mu darove mnogo lipe i plemenite. Ali Jure poznajući njegov aranzadluk, nektì u njemu imati vire; nego mu piša jednu knjigu oštru, u kojoj iztomači vās njegov rod i pleme, kako se je rodio od jednoga težaka prosjaka, i kozara, svoga podložnika, i za uzdarje šalje mu ralo, lemiš, i motiku, koja uzdarja učiniše Balabana puno sèrdita, i smutjena.

Jure Kastriotić približa se k vojsci turskoj, za udariti na nju.

Promišljajući Skenderbeg nevirnost Balabanovu, to jest, da se bijaše prave vire i zakona odmetnuo, a pogani i nevirni zakon zagèrlio, nevidjāše časa, ni sata na njega udariti, i zato se približa k njemu, za izvèršiti ono, što namislio biše; ma jer Balaban biše namislio na privari i brez boja pogubiti ga, nektì izaci iz meterizah nipošto. Kastriotić, za izvidit, što se čini u taboru turskomu, šalje tri svoja vojnika na tursku obučena, u vojsku Balabanovu, da svaka vide i čuju, što se govori, i u komu se stanju nahode; ali jedan od onizih, budući rodjak paše Balabana, okrenu za sobom ona dva, ter očitovaše paši, da su poslani od Kastriotića za uhode, i tako se u vojsku Jurinu nepovratiše.

Kastriotić cineći, da su uhvatjeni, i posičeni, nemože svomu sèrdcu odoliti; nego samo s pet konjikahtidjè, da izvidi, što se čini u vojsci Balabanovoj; ma budući Turci obsili pute, i na sve strane postavili busije, nadjè se u velikoj pogibelji; jer Turci iz busijah udariše na njega sa svih strānah; ali se ništa nepoplašì; nego povadivši sablju; sikući Turke otvori put, ter pobiže natrag; ništanemanje jedva glavu iznese, a ostali, koji s njime bihu, izgiboše.

Turci uhvatiše velikoga viteza Musu, i druge s njime.

Videći Musa, genera' Kastriotića, gdi se Turci bihu razigrali po polju, učini na nje juriš samo sa sto najboljih bèrzokonjikaht, potira jih, i počè sići; ali od velike naglosti neumidè se natrag povratiti; nego

tirajući ih i sikući usèrnù u vojsku tursku, koja ga sa svih stranah okoli, i za puno vrimena s Turcim se bijući, i njihove odsicajući glave, bi od Turakah uhvatjen, i s njim sedam gospode arbanaske, a ostale posikoše.— Bi tada uhvatjen netjak Kastriotića, Musakio kućom zazvan, od Angjelije, sestre Jurine, rodjen. Uхватиše takodjer Juricu Vladeniju, velikoga kneza, i plemića, i s njima petericu od izvèrstite gospode, i vitezovah arbanaskih, koje s velikom hitrostju povedoše caru u Carigrad; a kada jih car ugledà, navlastito generala Mojsiju, aliti Musu, toliko se obveseli, koliko da je istoga Skenderbega uhvatio, i za ugasiti svoju sèrdžbu, koju prama Kastriotiću, Musi i ostalim Arbanasom nosaše, hof se na Musi, i koji s njime bihu, osvetiti; mućeći jih svakim' mukam' za dugo vrime, a najposli činì odrit na mih žive. Koliku Turci imadoše radost: toliku, i puno veću žalost imadoše Arbanasi; a Skenderbeg za najveće, koi imadući u to vrime dva sužnja Turčina, i budući se izporidili, jednim udarcem obadva prisiče po poli.

Poznajući dakle Jure, kako Balaban nastoji s privarom pogubiti ga, metnù svu pomlju svèrhu sebe, i svoje vojske, kakvu nije imao nikada, i neuzdajući se u virnost svojih stražanah, idjàše po svu noć po vojsci, gledajući, što čine straže. Dogodi se pak jedno jutro, da magla biše sve polje pritislula, tako da se nemogàše jedna, ni druga viditi vojska, s pomoćju koje magle Balaban se uputì s vojskom, za udariti potajno na Skenderbega; ma Skenderbeg nadajući se svakoga časa zlu, koje se mogàše dogoditi, nespavàše; nego na konju tamo, amo obigravàše, i budući po srići čuo bahat, i hèrzanje konjah turskih, dotèrčà u vojsku svoju, činì udariti u bubnje, i svirale, ter koliko bi moguće, postavi vojsku u red od boja; a medjuto Balaban sa svom naglostju udari na njega, i tako se žestoko udariše, da u malo vrimena s jedne i s druge strane padè mèrtvih dosta, niti mogàše jedan drugoga s mista pomistit. Skenderbeg nadjè se u velikoj pogibeli, za izgubiti glavu; jer u isto vrime šest najjačjih Turakah nasèrnù na njega sàma; a jedan od njih skoči sa svoga konja na sape konja njegovà, uhvati ga rukam' za gèrlo, ter ga hotiàše bacit na zemlju, i to bi mu se zgodilo, da ga Arbanasi nebijàhu oteli, koji ne samo njega izbaviše; nego li jošter i ono šest Turakah posikoše. Videći Skenderbeg jakost tursku, i poznajući mudrost Balabanovu, veoma se biše zamislio, kakva svèrha imadjàše biti toga žestokoga boja, i poznajući, da srića i nesrića stoji u glavaru, namisli pogubiti Balabana, obode konja, usèrnù u Turke, i za njime sva vojska ostàla, ter snažno na meteriz Balabanov udariše, sikući Turke, i prodirući najvećju tvèrdjav njihovu, za naći Balabana, da mu odsiče glavu; ali se i on nadjè u stanju mnogo nevoljnu; jer od velike hitrosti

konj mu posèrnù, udari glavom o jedno dèrvo; a njega báci na zemlju tako jako, da za puno vrìmena za se znati nemorè, i u isto vrìme biše izštètio desnu rúku, da s njom krenuti nemogáše. Videí Turci, da je pao, sasvim na njega nasèrnuše, da mu odsiku glavu; ali jim neizadjè, kako mišljahu; jer budući ga Arbanasi okružili, vitežki ga obraniše, i opet iznanovice na konja postaviše. Biše se razglasilo po vojsci turskoj, da je Skenderbeg poginuo; ma kada ga ugledaše, gdi s golom sabljom tèrče po vojsci turskoj, noseí je u livoj, veoma sè poplašìše; a voj-ska arbanaska priuzè veíju slobod, ter što mogáhu, i nemogáhu, ono činjáhu turske odsicajuí glave. Videí pak Turci, da sili arbanaskoj odoliti nije moguće, počèše natrag uzmicati; a jedni sasvim bižati, i tako do malo vrìmena sva vojska turska okrenuvši pleća pobižè; ali nedodjè tretji dio doma s njihovim pašom Balabanom: i ovo je najžeštji boj bio izmedju svih ostalih, koji su do toga vrìmena slidili u Arbanii; jer u njemu pogibè veliko mnoštvo Turákah i Arbanásah. Ban Jure jedno od bolesti, drugo od žalosti za svojizim, tretje od velika umora bì puno neveseo, i ležè spavati pod jednim dúbom, za puno vrìmena neprobudivši se.

Slidi pisma od ovoga žestokoga boja.

Sunce zadjè, a misec izadjè,
U Carigrad mlado momče dodjè
Brez dolame, i brez kabanice,
I brez kape, i brez opanákah.
Ljubi caru ruke i kolina,
Gorko plače, i šuze proliva.
Kada li se naplakao biše,
Čestitomu caru besidjáše:
„Od kada je ravna Romanija,
Bulgarija i Macedonija,
Nije gore zemlja porobljena,
Što je tvoja, Care gospodare!
Nije veće plina zaplínjeno,
Ni junačkih glavah odsičeno,
Što zaplini i odsičè bane,
Skenderije zemlje gospodare.
Osamdeset hiljadah ovácah,
A petdeset hiljadah volóvah;
Tri hiljade turskih bedevijah,
Drugih kónjah ni broja se nezna.

Odvedè nam momke i divojke,
Naše lipe bule i kadune;
Izsičè nam Turke krajišnike
Sve na miru, i na viri tvèrdoj.“
Kada ga je cesar razumio,
Udrio se rukom po kolinu,
Pak dozivlje Pašu Balabana,
Ter je care njemu govorio:
„Arbanase, Balabane-paša!
Kùpi vojsku, što god prija moreš,
Ter porobi zemlju Arbaniju,
I pogubi Juru haramiju,
Koi mi je veće dodijao;
Neg' svi bani, kralji, i cesari.
Dèržave je moje porobio,
Krajišnike Turke izsikao
Sve na miru, i na tvèrdoj viri:
A nije mi ni na njega žao,
Već na hodžu, njegovu biskupa,
Arbanasa od Drača biloga.

Koi ga je na zlo nametnuo,
Da pomože dužda mletačkoga,
Velikoga dušmanina moga,
I da s njime udari na mene
Priko mira skoro utvèrdjena.

Osveti me, virna slugo mojal
Porobi mi ravnu Arbaniju,
Dovedi mi živa Skenderbega,
Donesi mi glavu biskupovu.“

Kad je paša njega razumio,
Silenu je vojsku sakupio,
Podižè je priko Romanije
Do lijepe zemlje Arbanije.

Kad li paša na mejaše dodjè
Skenderbega bana od Krojana,
Čador penje, bilu knjigu piše,
Ter je šalje Skenderbegu banu.

I šalje mu gospodske darove:
Samur-čurke, skerletne dolame,
Britku sablju srebrom okovanu,
I buzdohan od suhoga zlata.

U knjizi ga paša pozdravljaše,
Lažué junak banu govoráše:
„Nisam doša', Skenderbeže bane!
Robit tvoju ravnu Arbaniju;

Već sam doša', da se pomirimo,
I još da se lipo pobratimo.
Pozdravlja te moj čestiti care,
I šalje ti svega sèrdca dare.“

Sèrdito mu Jure odgovara,
Balabana i psuje i kara:
„Odmetniče! vire-Isusove,
Jedà ciniš, da te nepoznajem?

Kako smiješ, nepriliko moja,
Zvati mene, da se pobratimo,
Jedan kozar svoga gospodara
Skenderbega, od Krojana bana!

Ako ciniš, jedna poturice,
Da ćeš darom privariti mene.
Nećeš momče, vira ti je moja;
Nego hodi, da se ogledamo.

A za dar ti ja šaljem uzdarje:
Arbanasko ralo, i motiku,
Štono ti je didovina stára,
I tvojega čestitoga cara.

Kad Balaban bilu knjigu primi,
Mùči junak, negovori ništa.
Po nosu se pèrstom udario,
Busije je svuda postavio.

Ali Jure mudra zmija biše,
Za busije turske znadijáše.
Obdan spáva, obnoć stražu čuva,
Da neudru iz privare Turci.

Evo, pobre, tuge i žalosti!
Neće Musa da počiva s mirom;
Već se skače na konja viteza,
Ter poletí u vojsku carevu.

A za njime najboljih junákah
Sto konjikh mladih Arbanasah,
Sve plemićah i svitlih knezovah,
Još i netjak Skenderbéga bana.

Udariše na turske konjike,
Pet stotinah glavah odsikoše:
Ali, pobre, od težke naglosti,
Deliluka, i jogunluka.

Nektiše se natrag povratiti;
Već u tursku vojsku udariše,
Sa svih stranah bihu zatvoreni
Od konjikh cara čestitoga.

Uhvatiše Musu generala,
I netjaka Skenderbega bana,
Pet knezovah mladih Arbanasah,
A ostale pod mač okrenuše.

Povedoše Musu nesrićnoga
K bijelomu gradu Carigradu,
I s njim, pobre, sedam vitezovah,
Arbanaških po izbor knezovah.

Kad je care Musu ugledao,
Serdito je njemu govorio:
„Dobro doša', gorska haramijo!
Već je vrime, da se okumimo.
Na te plaću majke i ljubovce,
Kojeno si u černo zavio;
Ruse glave mojih vitezovah,
Kojeno si, Musa, odsikao.
Ali Musa, gorska haramijo!
I tvoja će bërzo ostat pusta,
Tvojom sabljom odsić ću ti glavu,
Koja smačè hiljadu Turakah.“
Na to se je Musa nasmijao,
Ter je caru tiho besidio:
„Ja nežalim rusu glavu moju,
Nego tvoju, gdi je neodsikoh.“
Ah, moj Bože, goleme žalost!
Da je komu pogledati bilo
Gorku muku Muse generala,
Kuju primi od Memeda cara.
Muči njega nedilju danakah:
Na pečice meso odrizuje,
Na kajiše kožu odkiduje,
Zaliva ga paklom i olovom.
Kolina mu žigom prožigàše,
Izpod nokta čavlim udaràše.
Živa ga je na mihe derao,
Rusu mu je glavu odsikao.
Sve ostàle tako izmučiše
U bijelu gradu Carigradu.
Silni Musa, krilo Skenderovo,
Tko će turske odsicati glave?
Kad razumi Skenderbeže bane,
Što učini od junákah care;
Plače Jure kao dite malo,
Niti spava, nit se razgovara.
Tretji danak Jure progovara:
„Davor Musa, samovoljo moja!
Nisam li ti, Musa, govorio!
Da se prodješ jogunluka tvoga?

Ah, moj Musa, desna ruko moja,
Sve uzdanje starca Skenderbega!
Tko će moju sloboditi vojsku?
Tko li turske odsicati glave?
Pak je svojoj govorio vojsci:
„Neplačite, mila bratjo moja!
Ako vam je i pogiba' Musa,
Koino vam desno krilo biše,
Još je vami u životu Jure,
Koino će osvetiti Musu,
I mojega mladjana netjaka,
Od starine kneza i viteza.“
Maleno je vrime postojalo,
Magla biše polje pritisnula,
Iz magle je ništo govorilo:
„Na noge se, Skenderbeže bane!
Eto na te silna turska vojska,
I prid njome paša Balabane.“
Kad je Jure glase razumio,
Veselo je pašu dočekao.
Pobiše se dvi vojske junačke,
Sikoše se od jutra do po'dne.
Izgiboše kërštjani i Turci
Nasrid polja, ni broja se nezna.
Viknu Jure iža svega glasa:
„Gdi si, Musa, ljuta rano moja?
Škrinu zubi, a obodè konja,
Samur-kalpak nad oči nadmiče,
Pak uletì u vojsku carevu;
A za njime sva vojska njegova.
Leti bane kroz vojsku carevu
Kano vuče kroz bijele ovce.
Ište pašu, mlada Balabana,
Da mu rusu odsiječe glavu;
Ali malo nepogibè bane
Sikuć mlade careve delije;
Jer je pod njim konjic pokleknuo
Od bërzine i težke hitrosti,
O zemlju je s banom udario,
Desnu mu je ruku izšetio.

Skenderbega Turci obletiše,
Mladi pišci i bërzi konjici,
Da pogube bana od Krojana;
Ali mu je srića priskočila.
Oteše ga mladi Arbanasi,
Metnuše ga na konja viteza,
I poletì kano soko' sivi,
Ter prolitje kroz vojsku carevu.
Desnu ruku podvezao biše,
S livom turske glave odsicåše.
Pristrašì se sva vojska careva,
Ter pobiže natrag brez obzira,
A za njima mladi Arbanasi,
Ter jih siku do mèrkloga mraka,
A najveće Skenderbeže bane;
Jer se biše teško razljutio.

Arbanasi innogi izgiboše;
A Turåkah ni broja se nezna.
Al' utečè paša Balabane,
Udjè junak, vesela mu majka!
Skenderbeg se umorio biše,
Sikuć Turke od jutra do mraka,
Zaspå bane pod jèlom zelenom,
Nitko njega probudit nesmidè.
Kada li se od sna probudio,
Družini je svojoj govorio:
„Evo ima trideset godinah,
Da vojujem, i da bojak bijem,
Ja nevidih žeštjega mejdana,
Ni gorega, ni žalostnijega
Od ovoga boja današnjega,
Koi mi je dosta dodijao.

Ali hvala Bogu velikomu!

A i vami, moji vitezovi,
Koji danas pridobismo Turke,
Vaše sablje napojiste kèrvce.“

Balaban drugi put s većjom pripravom idje na Kastriotića go- dišta gori rečenoga 1464.; ali od Skenderbega bi i tada razbijen.

Premda Balaban s malo vojske dodjè u Carigrad, sasvim tizim bi od Memeda veće pohvaljen; nego ijedan od pašah, koji u Arbaniju hodiše, poznajući: da se nije mogao bolje vladati, nego se je vladao, i zato mu dadè naredbu, da opet vojsku kupi, i da udari na Skenderbega. Balaban jedva toga dočekavši, skupi vojsku veliku, i s njom odè pút Arbanije, za imati po koi način Skenderbega u ruke; ma Kastriotić budući mudrija glava od njega, to jest od Balabana, za njegove púte, govorenja, još i odluke znadiše, i zato se sasvim metnu čuvati sebe i svoju vojsku, i još suviše namisli privariti Balabana, koi ga s privarom nastojåše pogubiti.

Budući dakle Balaban ulizao s vojskom u jednu dolinu, rečè svojizim ovako: „U ovoj dolini čekat ćemo Skenderbega, koi neće moći odoliti sèrdu, da nedodje na nás, mi ćemo malo posli hèrvanja, i s njime vojevanja pobignuti uz dolinu natrag; a on tirajući nas, ulizt će u tisne klanjce medju naše busije, koja će sa svih stránah udarit na njega, i

tako se ufam, da neće uteći sablje naše.“ Sve bi se tako dogodilo, da Jure nije imao svoje virne dokazatelje, koji mu svu naredbu Balabanovu očitovaše, i tako on po istomu putu i načinu hoti privariti, kako i privarì njega. Podižè dakle vojsku, i nližè s druge strane u rečenu dolinu, ostavivši izza sebe busiju; a kada ugledà Turke, ukazà se pristrašen, ter pobižè natrag. Turci cineći, da se je do istine pristrašio, poletiše za njima; ali jih dočekà busija, i udarì na nje, takodjer i Skenderbeg obrati se natrag sa svom vojskom, koja bižàše. Ali Turci smetèni, i pristrašeni, okrenuvši pleća, počèše bižati natrag, a za njima Arbanasi, ter jih sikoše i tiraše do onoga mista, gdi bihu Turci u busiji zasili, za koju busiju znadući, nehtiše napridovati, nego se natrag povratiše, a Balaban plaćući u Carigrad.

**Memed sèrdit idje sa svom vojskom na Skenderbega, Juna 15.
na 1465.**

Memed poznajući, da nijedan paša nebì vèrstan dobiti Skenderbega, odluči on isti poći u Arbaniju, i tako dadè naredbu, da se kupi vojska, i da se idje na Skenderbega. U malo dakle vrìmena skupi se dvi sta hiljadah vojske, oli sto i petdeset, kako drugi hoće, a biše se pustio glas po Arbaniji: da car idje na nje sám sa pet stotinah hiljadah vojske, i tako sva Arbanija nadjè se u jednomu strahu, i žalosti velikoj, neznadući, kud li će bižat, na koi li način toliko mnoštvo Turakah čekati. Ali Skenderbeg idjàše od mista do mista, od grada do grada slobodeći Arbanase, da se nestraše, ukazujuć svakomu lažljivi glas od tolikoga mnoštva Turakah, a pak ovako počè govoriti Skenderbeg: „Da bi bilo i toliko, koliko se govori, bit će oni isti Turci, koji su i prija s nami boj bili, i prid nami bižali, a što ih je veće, to će veće biti mèrtvih tilésah turskih, i veće smutnje medju njima.“ Ovako Jure svoje Arbanase slobodjàše, pak svaki grad i kašteo hoti svojizim' očima prigledati, vojnike, i što je od potribe namistiti. U Kroju, svoj grad poglaviti, koga car najpriji biše namislio obsidnuti, postavi četiri hiljade i pet stotinah najboljih vojnikah, kojizim dadè za glavara Tanusia Topiju, plemića i bàna virna i kripostna. Prah, olovo i zairu za tri godišta, bojeći se, da ga Turci neće ostavit, doklen ga po kriposti glàda neosvoje. Poslà medju to Zakariu Gropu u Rim, vèrstna i pametna plemića od Arbanije, da od pape primi kakovu pomoć, oli jaspri, oli vojsku, za moći se opriti tolikoj sili turskoj; ali se malo okoristi, oli nimalo, kako niki pisaoci svidoče. I tako se vrati praznoruk natrag, a Skenderbeg samo sa osam

*

hiljadah vojnikah ulizè u planinu nedaleko od Kroje, i s tom malom vojskom odluči braniti grad, sebe i svu Arbaniju.

Pèrvi dodjè Balaban pod Kroju na 15. Juna, godišta gori rečenoga.

Ukazà se Balaban s mnogo hiljadah konjikah pod Krojom, koju sa svih stranah okoliši, da joj niodkuda pomoć doći nemože, a posli petnajest danah ukazà se Memed sa svom snagom, koju imadiše. Pod Krojom puno danah postà, dok vojska nepočine, i dok nemetne u red svaka, kako se pristoji. Poklen pak izvèrši svaka, počè pitat ključe od grada, komu kapetan Tanusio odgovori ovako: „Nije meni, Mujo! gospodar dao naredbu, da ti grad otvorim; nego da ga branim, i od tebe zatvorim.“ Videći Memed, da na lipe nemore ništa opraviti, počè grad biti s topovim, pak posli nekoliko danah, budući zidovi na puno mistah probijeni, dadè naredbu, da se čini juriš.

Slidi pèrvi juriš.

Kako zora zabili, Turci sa svih stranah udariše na Kroju; ali po se u za' čas; jer brez nikakve koristi turske pogibè puno hiljadah. Car hotijući, da juriš nepristaje, na misto mèrtvih, ranjenih, i umornih šiljàše čile i zdrave, obećajuć jim blàgo i gospodstvo, ako grád uzmu; ma sve to bi zaludu; jer koliko ih uza skale uzlažàše, on'liko ih mèrtvih na zemlju padàše. Videći Memed svojim' očima, kakvo mnoštvo Turakah leži mèrtvih oko' gràda, brez nikakve koristi dižè se izpod Kroje, ter sadjè na polje, i počè pitati svoje svitnike, što se imadiše činiti: oli grád ostavit, oli ga biti? Ali mu bi rečeno od gospode, da nije moguće uzeti gràda na silu; nego da se ima dèržati obsidnút za puno vrimena, doklen nepomanjka zaira, ter nebudu usilovani od glada pridati se, brez bõja i kèrvi. Nauk ovi bi primljen od Memeda, ter ostavivši Balabana s mnogo hiljadah Turakah, dili se s ostalom vojskom izpod Kroje put Carigrada. Ma pèrvo nego iz Arbanije izadjè učini zla dosta; jer je porobi i opali, da neostà varoš, selo, ni kuća zdrava. Uzidà takodjer uz put jedan kašteo u Arbaniji blizu svoga mejaša na jednoj glavici, koja se zove Valma, i u taj kašteo postavi mnogo svojizih vojnikah, da ga čuvaju od Arbanasah. Nahodjàše se u jednoj dolini velikoj oko' trideset hiljadah ljudih, ženah, i dice, sve težakah i

čobánah, koji se bihu sakrili od turskoga straha; ali ni u takvomu mi-
stu tvèrdu, i skrovitu ostati nemogoše; jer po izdaji jednoga Arbanasa
nevirnika bihu našasti, iznenada naskočeni, i svi izsičeni.

**Jure Kastriotić ostavivši vojsku otidjè u Rim iskati pomoći
od pape.**

Poznajući Kastriotić, da nije vèrstan iztirati Balabana izpod
Kroje s ono malo vojske, priporuči se banom od Arbanije, da mu dadu
pomoć, koliko ikada mogu većju, ukazujući im zlo, koje se ima svoj
Arbaniji dogoditi, ako Turci njegovu osvoje dèržavu, i bi mu od banah
obećana pomoć, koliko je moguće. Posli toga dila se put Rima, da od
pape pita novce. Bi s velikim veseljem primljen od pape, kardinalah, i
rimske gospode; ali druge pomoći neimadè, nego sladkih ričih, i tako se
neveseo vrátu u Arbaniju. Ali se obveseli, kada dodjè u svoju
banovinu; jer nadjè pomoć, poslanu od gospode mletačke, i banah arba-
naskih, to jest vojske četèrnajest hiljadah; a oni imadiše deset hiljadah,
to čini usve dvadeset i četiri hiljade vojnikah, koi broj vidè se njemu
zadovoljan, za udariti na Balabana. Dila se dakle. Skenderbeg s vojskom
put Kroje: ali mu bi rečeno, da brat rečenoga Balabana, imenom Jonima,
i njegov sin Ederbaša s mnogo Turakah idjåše Balabanu na pomoć. Jure
jih otidjè nać skrovito, sve jih izsičè, a Jonima i sina njegova uhvati
žive, ter jih povedè sa sobom pod Kroju, i pokazà jih Balabanu s mnogim'
glavam' turskim', koje odsikli bihu. Balaban videći s jedne strane brata,
i sinovca u rukuh Jurinim; a s druge strane vojsku veliku, koja biše
namislila udariti na njega, toliko se smutl, i pristraši, da neznadiše, kud
èe, ni kamo li? ali najposli budući izgubio sve ufanje od sahranjenja ži-
vota, i dobitja, namisli ludo poginuti na ovi naćin, koi slidi: Uzjaši na
konja, ter s nekoliko mahnitih Turakah nasèrnù na vrata od grada, vičući,
da mu jih u taj čas imadu otvorit; ali mu bihu otvorena vrata paklena;
jer ga udari puška iz grada, ter ga razstavi sa dušom. Turci nahodeći se
u zlu stanju, obnoć pobigoše izpod grada; ma tako múćem i potajno, da
za njihovo bižanje Arbanasi znati nemogoše ništa; ali ostaviše topove,
čadorove, zairu, i ostalo, što teško biše, i budući došli na jedno polje,
koje se zove mala Tirana, osam miljah daleko od grada Kroje, onde se
utvèrdiše jako, bojeći se za sobom potire. Kada se svanu, digoše se za
putovati put turskih mejašah; ali putujući naprid nadjoše sve klanjce
zapričene od Arbanasah, i videći, da se u zlu stanju nahode, poslaše dva
glavara k Juri, moleći ga, da jih pusti brez oružja poći s mirom u svoju

zemlju. Jure se prignu na njihovu molbu; ali sva vojska zavika, da se idju Turci sići, kojizim on odgovori ovako: „Kada neprijatelj jačji biži, ne samo ne ima se tirati; nego li mu jošte most od zlata učiniti, neka lašnje i bërže može prići. Mi smo imali sriću brez kèrvi dobiti neprijatelja, ne imamo metjat na rizik našu sriću; jer se nezna, kakva ima biti njezina svèrha.“ Pak odgovori poklisarom ovako: „Kako ste brez moga testira u moju zemlju ulizli: onako i izadjite, mene se nebojte; ako li vas od mojih Arbanasah, čobanah, i težakah kakva napast nadje, ja vam neću biti kriv.“ Turci primivši takvi odgovor, usèrnuše na klanjce, prodriše na silu od oružja, i pobigoše na turske mejāše; ali ih veliko mnoštvo ostadè mèrtvih u klanjcih od Arbanije.

Slidi pisma od stvarih gori rečenih.

Zaklinje se Memed care silni
U bijelu gradu Carigradu
Na čitapu svomu Alkoranu,
I Feresi Azreta-Alije:
Da će silnu sakupiti vojsku,
I porobit ravnu Arbaniju;
Da će bilu osvojiti Kroju,
I pogubit bana Skenderbega.
Što je reka', to je učinio:
Silenu je sakupio vojsku,
Dvi stotine hiljadah Turakah,
Sve pišacah i bèrzih konjikah,
Pak podižè silnu vojsku svoju
Priko ravne zemlje Romanije.
Bërzo dodjè pod Kroju 'bijelu,
Ter je care obsidnuo biše.
Koliko je polje izpod Kroje,
Oko' polja visoke planine,
Još i one duboke doline,
Sve to bihu pritislunli Turci.

Kad li vojska biše počinula,
Memed care bilu knjigu piše,
Ter je šalje krojskom' kapetanu,
Od starine yitezu i banu,
Po imenu Topić-Janusiji.
U knjizi je njemu govorio:
„Ej Topija, od starine bane,
A od Kroje grada kapetane!
Ako ti je tvoja glava draga;
Pošalji mi ključe Kroje grada,
Koga nigda obraniti nećeš,
Ni svi bani, kralji ol' cesari.“
Kapetan mu knjigu odpisuje:
„Poslušaj me, Memed care silni!
Nije meni reka' Skenderbeže:
Da ti šaljem ključe bila grada;
Već je meni Jure zapritio,
Da zatvorim vrata od Krojana,
Baš od tebe cara silenoga,
I da bránim Kroju u Epiru.“

Kad je care knjigu proučio,
To je njemu puno žao bilo.
Počè biti Kroju sa svih stránah
Iz svojizih silnih lumbarádah.
Bijo ju je nedilju danakah,
Ter učini devetera vrata
U Krojanu gradu bijelomu.
To bi drago caru silenomu,
Ter dozivlje paše i vezire,
Ter je njima care govorio:
„Kako bila zabijeli zora,
Udrit ćemo na Kroju bijelu.
Nemojte se strašit, vitezovi!
Lasno ćemo Kroju osvojiti:
Zidovi su krozju probijeni,
I bedeni na zemljicu pali.“
Kada li je danak osvanuo,
Udariše bubnji i svirale;
Skočiše se paše i kadije,
Alaj-bezi, age, i spahije.
Razviše se zeleni barjaci,
Poletiše Janjičari Turci,
A za njima baše i sejmeni,
Sa svih stranah oni udariše;
Ali bila grada neuzeše;
Nego pod njim ludo izgiboše,
Oko' grada tilesa ležahu,
Kano gora, kad je posičena.
Izgiboše paše i veziri,
Silni bezi, age i spahije;
Ine vojske ni broja se nezna,
Juriš čineć od jutra do mraka.
Plače Memed i suze proliva
Gledajući mèrtve vitezove,
Muhameda svetca vapijāše,
Ter ovako njemu govorāše:
„Kamo tvoja sablja okovana,
Koja vlaške glave odsicāše?
Kamo li ti tvoj konjic zelenko,
Koi silne razgonjāše vojske?

Kamo li ti buzdohan od zlata,
Koi mlade udarāše bane?
Ali si se, svetče, poplašio
Od hajduka Skenderbega bama?
Probūdi se, svetče Muhamede!
Zlo ga sio i vino popio,
Ter osveti kèrvcu prolivemu
Od Juriše vlaškog' harambāše.“
Kada li se naplakao biše,
Balabana pašu zovijāše,
Ter je njemu Memed besidio:
„Balabane, sve moje uzdanje!
Lito prodjè, cèrna zima dodjè,
Nemogosmo osvojiti Kroje,
Ni na silu, niti na privaru,
Već izgibè silna moja vojska.
Eto tebi sto hiljadah vojske,
Ter obsidni Kroju na sve strane;
Ali nemoj na juriš tèrcati;
Jer ćeš svoju pogubiti vojsku.
Kad nestane u gradu zaire,
Cèrna praha, i težka olova,
Sami će se gradjani pridati,
I od Kroje vrata otvoriti.“
To govoreć na konja se skače,
Pak se dižè priko Arbanije:
Siče, kolje malo i veliko,
Robi, pali sela i varošè.
Dolina je usrid Arbanije,
Imenom se Kidna zovijāše,
U njoj biše mladih Arbanasah
Jedno s drugim trideset hiljadah,
Sve težakah i mladih čobanah,
Divojākah mladih čobančah,
Udovicah, ženah mužaticah,
I dičice skoro porodjene,
Po izdaji Arbanasa vuka,
Božija ga pogubila ruka!
Sve to Memed pod sablju okrenù,
Pak pobižè k bilu Carigradu.

Kad razumi Arbanase bane,
Što učini taj nevirni care;
Mislio je bane i mislio,
Kako bi se osvetio caru?
Balabanu glavu odsikao,
Izpod Kroje Turke iztirao.
Sve je misli na jednu smislio:
Uteče se duždu mletačkomu.
Što zapita Skenderbeže bane,
Što zapita, to mu dužde dadè:
Svoje vojske petnajest hiljadah,
Malo manje Jure imadiše.
Diže vojsku Arbanasin bane
Priko ravne zemlje Skenderije.
Namira ga namirila biše
Na mladoga pašu Ederbašu,
A sinovca paše Balabana,
Koi stricu na pomoć idjāše,
U busiji njega dočekaše,
Svu mu vojsku pod mač okrenuše.
Na kopja im glave natakošè,
Ederbašu živa uhvatiše
I Jonima, njegova babajka,
Ter jih vode pod Kroju bijelu.
Balaban se pomamio biše
Od velike tūge i žalosti,
Kad ugledà Skenderbega bana
Izpod grada nasrid polja ravna,

Noseć glave turskih vitezóvah,
Koje uzput odsikao biše,
I videći brata u sužanjstvu,
I njegova sina Ederbašu.
Niti klanja, nit' abdest uzimlje;
Već se skače na konja golema,
Zalitje se gradu na bedene,
Buzdohanom u vrata udara.
Al' je njemu loša srića bila:
Pućè puška iz bijela grada,
I udari pašu Balabana,
Mèrtav junak k cèrnoj zemlji padè.
Kada li je sunce počinulo,
Ter se biše noćca uhvatila;
Pobigoše Turci izpod grada:
Al' potajno, da neznadè nitko.
Ostaviše silene topove,
Čadorové, i alaj-barjake,
Svu zairu, koju imadihu,
Ter odoše priko Arbanije.
Al' je Turkom loša srića bila:
Čobani im pute pritekoše,
Arbanaške klanjce zatvoriše,
Mnogo hiljád odsikošè glávah.
Sad dospivam pisme i popivke
Od viteza Skenderbega bana;
Jer je bèrzo priminuo Jure,
Bóg mu dao nebesko spasenje!—

Slidi smèrt Jure Kastriotića na 1467.

Budući Memed, kada se diže izpod Kroje, sagradio jedan kašteo tvèrd u Arbaniji, i u njega stavio svoje vojnike, kako je gori rečeno; Skenderbeg nemogući podnositi Turke u svojoj dèržavi, otidjè od grada do grada kupit vojsku, za osvojiti rečeni kašteo; ali mu smèrt nedadè izpuniti, što biše zamislio. Jer kada dodjè u grad Ales, navali na njega bolest smèrtna, to jest svedjerni oganj žestoki, koi ga diže s ovoga svita na bolji. Poznavši dakle Jure, da se biše približalo vrime od njegova putovanja, s velikim skrušenjem učini veliku izpovid, i s velikim ponižen-

stvom primi svete sakramente, i veselo u svemu podložì ze volji božjoj. Izpunivši pak sve stvari duhovne, činì doći prida se gospodu arbanasku, i poklisara mletačkoga, ter jim počè ovako govoriti: „Znate li dobro, gospodo arbanaska, turske privare, kojim' se utemeljiše, i puno snažni učiniše, poznali ste njihove nevirnosti, progonstva, i veliku nenavidost prama kèrštjanom; priporučujem vam sklad, i inir, da se imate zajedno dèržati, i skladno protiva obćenomu neprijatelju boj biti; zašto nesklad kraljah i banah kèrštjanskih jest temelj od uzvišenja i razširenja turskoga. Nisam ja sám caru odolio, nego s vami zajedno, i ako se budete uzdèržati u ljubavi, istu ćete sriću imati, koju ste samnom imali; jer kako nesklad vladaocah kèrštjanskih daje život, i uzvišenje carstvu turskomu: tako sklad njihov daje istomu smèrt i skončanje.“

Posli govorenja obćenoga obrati oči poklisaru mletačkomu, ter mu ovako počè razložiti: „Ja sam vazda veliku ljubav nosio k republici mletačkoj, i gospodu mletačku, kakono moje otce ljubio, i njihove dèržave od naglosti turske branio; cineći dakle brez nikakve sumlje, da i oni k meni istu ljubav nose; zato moju banovinu pridajem njima u ruke, priporučujući je, da je brane od neprijateljah, doklem moj sin Ivan dodje na godišta od razuma i na mogućstvo od vladanja.“ — Svèršivši ovo govorenje dozva prida se ženu i sina Ivana, ter mu počè pripovidati strah božji, obsluženje zapovidih njegovih, i ljubav prama svojim podložnikom. „Ali, moj sinko, imaš znati (reče Skenderbeg), da će Turci iskati sve načine, za imati te u ruke, i na tebi radit će izpuniti svu onu osvetu, i sèrditost, koju su imali zaludu protiva meni; i zato potribito je, da se diliš u drugo kraljestvo, a budući mi moj veliki prijatelj Ferdinando, kralj od Napulje, poklonio tri gradića u svojoj dèržavi, imaš otić s majkom, i onde ćeš pribivati, dok nedodješ na godišta od vladanja.“

Posli rečenoga razgovora do malo danah podjè s ovoga svita, i takvi se plać učini po svoj Arbaniji, da nije moguće izkazati. Téžaci, vojnici i gospoda, sve to jednoskupno zaplakà; ma iza svega glasa, znadući, i promišljajući sužanjstvo, u koje posli njegove smèrti imadihu upasti. — I ne samo od svojizih Arbanasah bi gorko plakan; da li jošter od sviuh po svitu kèrštjanah, a najveće od Rimljanah i Mletčanah. Bi s velikim poštenjem ukopan u cèrkvi s. Nikole od Alesa grada u Arbaniji, koi grad budući posli deset godinah osvojili Turci sa svom Arbanijom, izpitàše, gdi se nahodi greb Skenderbegov, koga našavši, otvoriše: da vide njegovo mèrtvo tilo, bojeći ga se još i mèrtva u grebu, pa razjagmiše njegove kosti, dèržeći se čestiti oni, koi mogàše štogod ujagmiti, koje u srebro okovahu, ter uža se s velikom pomljom dèržahu, cineći: da će biti na vojevanju srićni, snažni, i slobodni, kako je i on bio. Tri hiljade

glávah svojom sabljom Jure odsièè, što se je oèito vidilo od njegovih vojnikah; ali puno, i puno veèe, što se znati nemože. Biše lipa, visoka, i posve ugodna struka. Imadiše takvu snagu u rukam, da od jednoga maha volove po poli, oklopnike od vrata do bedre, po dva Turèina uporedjena jednim udarcem prisièaše. Bi moljen od cara Memeda; da mu pošalje svoju sablju, koja takva èudesa èinjáše; ali videèi, da u njoj nebiáše te kriposti, koja se glasáše, poslà je natrag tužeèi se, da mu nije poslao onu sablju, koja volove i oklopnike prisièaše. Jure mu odgovori, da je ona ista; ali nije ista desnica, koja s njome vlada. Puno se još od njega stvarih piše, i štije, koje, za ne uzmnòzati sasvim moje govorenje, ostavljam. Talijanski tko razumi, neka štije Sagreda, Barlecia, i Giammariu Biemi Brešanina, iz kojizih sam u kratko ovo izvadio, i u slovinski jezik složio za siromahe težake i èobane, koji latinski neznadu, i svèršujem istim se priporuèujuèi, da mi reku:

„Pokoj ti duši, Milovane!“

Slide pisme vojvode Janka, reèenoga Sibirjanina, koi vojeva u isto vreme, kada i Jure Kastriotiè, reèeni Skenderbeg, izvadjene iz razlièitih historijah.

Da je komu poslušati bilo,
Što govore krajišnici Turci!
Vele oni: „Jao naša majko!
Pogubi nas vojevoda Janko.
Nevidiš li, svetèe Muhamede!
Što se èini od èispeta tvoga?
Kamo tvoja sablja okovana;
Jer nesièeš dušmanina svoga?
Posli bana Kastriotiè Jurja
Nije zmije nad vojvodu Janka,
Svu je tursku zemlju porobio
Do Jedrene grada bijeloga.
Mnoge paše i mladi veziri
Bojak biše s vojevodom Jankom;
Ali svoje pogubiše glave
Pod bijelim gradom Biogradom.
Valja bižat u zemlju arapsku;
Jer od Janka živit nemožemo.
Muhamede, naša mila majko!
Nevidiš li, što nam èini Janko?“

Ta se tužba i do cara èula,
Ter dozivlje Isak-pašu svoga,
Ovako je njemu govorio:
„Isak-paša, virna slugo naša!
Eto tebi silna vojska moja,
Ter otidji do Erdelja ravna,
I pogubi vojevodu Janka,
Ol' pogubi, ol' dovedi živa;
Jer je meni tužba dodijala,
Od Turakah mojih krajišnikah,
Da nemogu s mirom večerati
Od hajduka vojevode Janka,
Koi razbi silne vojske moje
Pod Jedrenom, i pod Biogradom.
Izsièè mi Turke krajišnike,
I pohvatà momke i divojke.“
To Isaku i pomučno bise,
Koje Janko jer dobro znadiše;
Ali mu se ino nemogáše,
Valja slušat cara èestitoga.

Diže vojsku priko Romanije,
Bèrzo paša do Erdelja dodjè.
Počè palit sela i varoše;
Ali mu je loša srića bila.
Viknù vila glasovito tanko:
„Na noge se, pobratime Janko!
U Erdelju Turci ulizoše,
I varoše ognjem sažegoše.“
Kad je Janko glase razumio,
Na pašu je s vojskom udario,
Sve izsičè, nitko neutèčè,
Izvan paše, vesela mu majka! —
Biži junak goricom zelenom,
Plaćuć gorko u Jedrenu dodjè.
Ostade mu hazna i zaira,
Čadorovi i alaj-barjaci.
Kad je Murat glase razumio,
Bijáše se težko zamislio:
„Kako će se osvetiti Janku,
I porobit ravnu Ungariju.
Tomu se je care domislio,
Zove k sebi paše i vezire,
Ter je njima tiho besidio:
„Ej veziri, moji vitezovi!
Nije l' koga porodila majka,
Da otidje do Erdelja ravna,
I poroži sela i gradove,
I pogubi Sibinjanin Janka.“
Svi veziri múkom zamúkoše;
Ali nektì Memede vezire;
Već se hvali, ter caru besidi
Na divanu, gdi slušaju Turci:
„Daj mi, care, silnu vojsku tvoju!
Ja ću poći do Erdelja ravna.
Janka ću ti živa uhvatiti,
Ugričićè pod mać okrenuti,
Osvojit ću Erdelj zemlju ravnu,
Slavoniju i svu Ungariju.“
Kad je Murat njega razumio,
Sve mu dadè, što je zapitao.

Podiže se vezir Memed-paša,
S sobom vodi sina Ibrahimá.
Podiže se priko Romanije
Prid delijam' cara čestitoga.
Zdravo dodjè do Erdelja ravna,
Pak počinà dva bijela danka.
Lipo uči Turke Janjičare,
Kako mogu poznavati Janka.
Jankovo jim obličije kaže,
Djogu konja, sa zlatom haljine,
Ter je njima paša besidio:
„Tko pogubi Sibinjanin-Janka,
Bit će čestit do sudnjega danka.
U Janku je srića i nesrića!
Ako sada njega pogubimo,
Sva će naša biti Ungarija,
Slavonija, Lika i Kèrbava.“
Ali Janku dobra srića biše,
Pobratima virna imadiše,
Koi njemu svaka kaziváše,
Što se godir u vojsci činjáše.
Napisà mu listak knjige bile,
Ter u knjizi Janku besidjáše:
„Pobratime, Sibinjanin-Janko!
Mnogo paša obećaje blago:
Tko odsiće rusu glavu tvoju,
Kaže Turkom tvoje obličije,
Djogu konja, sa zlatom haljine,
Krilo zlatno, bërke do ramena.
Sjutra ćemo na te udariti,
Pazi dobro, ne izgubi glave.
I da si mi zdravo, pobratime!
Neimenjak iz vojske careve.“
Knjigu štije vojevoda Janko,
Knjigu štije, a na nju se smije.
A kad li je danak osvanuo,
On se biše vas priobrazio.

Na njemu su orjanske haljine,
A pod njime zečak Tatarija.
Maleno je vrime postajalo,
Al' to idju carevi junaci:
Dvi se silne udariše vojske
U Erdelju nasrid polja ravna.
Sikoše se od jutra do po'dne,
A kad li je po po'dnevu bilo,
Razbi Janko Turke Janjičare,
I protirà careve delije,
Memed-paši odsiječe glavu,
I njegovu sinu Ibrahimu.
Dvajest hiljád' glavah odsikoše,
Osam hiljád' živih uhvatiše.
Padè mèrtvih mladih Ugričićah
Tri hiljade nasrid polja ravna.
Ostà pusto blago Memedovo,
I njegovu sina Ibrahima:
Samur-čurci, zelene dolame,
Alaj-begah, hodžah, i hadžijah.
Sve to Janko po vojsci razdili,
Rusu glavu šalje Memedovu,
I njegovu sina Ibrahima,
Vladislavu kralju ungarskomu. —
Kad je care glase razumio,
Od žalosti biše zanimio.
Za tri danka ni s kim negovori,
Niti klanja, nit abdest uzimlje.
Posli, neg' se izjadao biše,
Opet kupi vojsku strahovitu:
Osamdeset hiljadah Turakah,
Sve najboljih pišác' i konjikah.
Saban-pašu prida se dozivlje,
Ovako je njemu govorio:
„Eto tebi silna vojska moja,
Osamdeset hiljád' vitezovah!
Ter porobi Erdelj zemlju ravnu,
Karavlašku i Karabogdansku.
Sve pokolji malo i veliko,
Pali ognjem sela i gradòve.

Ako li mi ti uhvatiš Janka,
Ol' uhvatiš, ol' odsičeš glavu,
Učinit ću tebe za vezira
Najvećjega u dvoru mojemu.“
Kada ga je paša razumio,
Pokloni se do zemljice cèrne,
Pak podižè vojsku Muratovu,
I otidjè, da pogubi Janka.
Bèrzo dodjè u zemlju Jankovu,
Počè robit zemlju Karavlašku.
Ognjem pali sela i varoše,
Kolje, šiče malo i veliko.
Ali mu je loša srića bila,
Nanj' udari vojevoda Janko,
Is njim vojske petnajest hiljadah,
Sve konjikah po izbor junakah.
Razbi pašu i vojsku njegovu,
Ter ga tirà uz to polje ravno
Do Jedrene grada bijeloga;
Šiče Turke, ni broja se nezna.
Evo tuge, evo i žalosti!
Car proklinje, i suze prolija,
Ter vezire prida se dozivlje,
Ovako se s njima razgovara:
„Svitujte me, virne sluge moje!
Što li ćemo, i kako li ćemo?
Kud li ćemo, na koju li stranu?
Sve su moje zemlje porobljene,
I silene vojske izsičene
Od hajduka vojevode Janka;
Neće Janko s mirom mirovati,
Straho me jè, sad će udariti.“
Vele njemu paše i veziri:
„Murat care, mili gospodare!
Kupi vojsku, štogod većju moreš,
Sve najbolje pišce i konjike,
Koji će ti čuvati gradòvah
Od onizih ungarskih vragòvah.“
Car je svoje poslušao sluge,
Ter pokupi vojsku na sve stráne.

Sto i dvajest hiljadah Turakah,
Krajišnjakah po izbor junakah,
Ter se silna utabori vojska
Kod Morave, vodice studene.“

To je čuo kralju Vladislave,
I podiže svoje Ugričiće,
Karavlahe i Karabogdane,
Ter otidjè, da udari na nje.

Kad je bio blizu turske zemlje,
Zove mlada Sibirjanin-Janka,
Ter je njemu lipo bisidio:

„Generale! desno krilo moje,
Šest hiljadah izberi junakah,
Ter otidji uhoditi Turke.
Vidi, Janko, sve moje uzdanje!
Koliko je na okupu vojske.“ —

Jedva Janko toga dočekaò,
Šest hiljadah izabra konjikhah,
Ter otidjè, da razgleda vojsku
U po'noći, da nitko neznade.

Kad je bio blizu turske vojske,
Družini je Janko besidio:
„Ja neidjem, da uhodim vojsku;
Već ja idjem, da udrem na Turke.

Svaki budi sèrdca junačkoga,
I desnice Sibirjanin-Janka,
Da vidite čuda velikoga,
Što se čini noćas od Turakah.

Čudit će se Turci i Ungarci,
Što učini Sibirjanin-Janko!

Pak ulizè u vojsku carevu,
Da za njega i neznadè nitko.

Evo Janku srièu i šičara!
Sve spavàše kano i poklano;
A izadjè misec izza gore,
Ter mogàše poznavati Turke.

Povadiše sablje ungarkinje,
Pak počèše sići Janjičare.
Sablje siku, dobri konji taru,
Teško sada Otmanović caru!
Posikoše Ungarci Turakah
Dvajest i pet hiljadah junakah,
Pet hiljadah živih uhvatiše,
Vladislavu kralju darovaše.
Kralj ungarski začudi se jako,
Što učini vojevoda Janko!
Dižè vojsku, odè na Bugare,
Ter osvoji zemlju Bulgariju.
Idje s vojskom malo ponaprida,
I porobi ravnú Romaniju,
Romaniju, i Macedoniju
Do Jedrene, grada bijeloga.
Al' na njega Turci udariše,
I prid njima Karabeg vezire,
Zet Muratov, junak glasoviti.
Na oružju puno ponositi.
U za' čas je po se udario,
I po cara, silnoga Murata.
Janko mu je vojsku izsikao,
A pašu je živa uhvatio,
Plače Murat, i teško nabraja,
Svoju srièu proklinje i kara.
Suze roni, ovako govori,
Gdi slušaju paše i veziri:
„Dvi me sablje siku brez pristanka:
Jedna sablja vojevode Janka;
A druga je Kastriotić-bana,
Skenderbega priimenkom zvana.
Nikako jih dobiti nemogu,
Valja, da mi vapijemo Bogu,
Da nas brani od ovih vukovah,
Ljutih zmajah, nebeskih gromovah!“

Ovo su rati i mejdani poglaviti vojvode Janka, i cara Murata; koji se sgodiše na 1442. i 1443; a što se je prija i posli sgadjalo; za neuzmnožati velika govorenja, sve stvari nemetjem; nego samo poglaviti je. Sagredo drugojačie imenuje rečene paše; može biti, da su se i na veće načinah zvali, kako se i sada velika gospoda običaju zvati.

Pisma druga vojvode Janka.

Dodjè knjiga iz vojske careve,
A na ruke Sibirjanin-Janka:
„Biži, Janko, s glávom brez obzira,
Eto na te sva sila careva!“

Kad je Janko knjigu proučio,
Silenu je vojsku sakupio:
Dvajest hiljád' mladih Ugričićah,
Sve junákah, i bèrzih konjikah.

Odè s vojskom cara dočekati,
S sobom vodi Sekulu netjaka,
Mlado momče, lipo i gizdavo,
Kojeno mu desno krilo biše.

Kad je doša' na Kosovo bojno,
Ravno polje, dugo, i široko,
Onde nadjè cara silenoga,
I njegovu strahovitu vojsku.

Mislio se Sibirjanin-Janko:
Kuda li će? na koju li stranu?
Al' će s vojskom natrag pobignuti,
Al' na Turke naglo udariti.

Ovako se Janko razgovara:
„Da bih s vojskom natrag pobignuo,
Svak bi reka', da sam strašivica,
Rugat će se i malahna dica.

Da bih snažno udrio na Turke,
Po nesrići ter da izginemo,
Svak bi reka': „Nut budale Janka!
Što učini od svojih junákah.“

Sve je misli na jednu smislio,
Na Turke je juriš učinio;
Ali udri po deset Turákah
Na svakoga Jankova junaka.

Tu se vojske sedam danák' biše,
Po Kosovu polju prigoniše,
Jedan danak vojevoda Janko
Pet je pútah pridobio Turke.

I pogubì trideset hiljádah
Na Kosovu carevih deljáh;
Ali tko će sili odoliti?
Tko li izsić po svitu dubove?

Ah, moj Bože, goleme žalosti!
Izgiboše mladi kapetani,
Sekul dite, Jankovo uzdanje,
I njegova vojska svakolika.

Kad to vidi Sibirjanin-Janko,
Napuni se tuge i žalosti,
Pak pobížè niz bojno Kosovo
Na Vitezu, dobru konju svomu.

Tiraju ga najbèržji konjici;
Al' ga nebi vile dostignule,
Kamo li će careve delije;
I utečè, poštena mu majka!

Biži Janko goricom zelenom
Stranputice, kud se neputuje,
Obdan, obnoć, nigda nepočiva,
Niti jide, nit vodicu pije.

Ali, evo njegove nesriće:
Konj mu padè na zemljicu mèrtav
Od umora, glada, i od žedje.
Kud ćeš sada, Sibirjanin-Janko?

Idje junak goricom zelenom
Gládan, žedan, tužan, i žalostan,
Suze roni, ovako govori:
„Jadna majko! jer si me rodila?

I bijelim mlíkom zadojila?
Ej prokleta sabljo Muratova!
Jer mi nisi odsijekla glavu
Na Kosovu polju širokomu?“

Idjuć Janko malo ponaprída,
Namira ga namirila biše
Na dva vuka, dva mlada hajduka,
I brez vire, i brez milosèrdja,

Ter na Janka oba udariše,
Uzeše mu sablju okovanu.
O vratu mu zlatan križ višáše,
Lupeži se obanj' zavadiše.
To je Janku dobra srića bila,
Jednomu se sablje dobavio:
Busu mu je glávu odsikao,
Udjè drugi u goru zelenu.
Janko idje malo ponaprida;
Ali od glad' zanimio biše.
Sidè starac na stini studenoj,
Tud izlazi neznana delija,
Koi malo za Boga znadiše,
Počè s njega sadirat haljine.
Starac Janko jedva izgovara:
„Nosi, brate, svu odoru móju!
Sve ti dájem, i još blagoslivljem;
Al' mi nosi štogod blagovati;
Jerbo ću ti sada izdahnuti
Baš od gláda, velikoga jáda.“
Smilová se neznana delija,
Uzè Janka za bijelu rúku,
Ter ga vodi k dvoru ubogomu,
Nevoljno je počastio Janka:
Dadè njemu sve, što imadiše:
Komad kruha, i glavicu luka.
Lipo mu je Janko zahvalio,
Pak otidjè priko sèrbske zemlje.
Brez dolame, i brez kabanice,
Brez čizámah, i brez opanákah.
Na pútu mu loša srića biše:
Hrištjani mu rúke savezaše,
Ter ga vode svomu gospodaru,
Po imenu Juri Brankoviću,
Velikomu bánu i plemiću
Od Rascije, i ravne Sèrbije.
Metje Janka u tamnicu tamnu,
Ter ga mori i žèdjom i gládom.
Ej neviro! nigdi te nebilo,
Davno ti si na svit postanula!

Posli toga do malo danákah
Sobet čini Brankoviću Jure.
Svu gospodu na sobet sazivilje,
Još i sužnja Sibirjanin-Janka.
Kada li se vinca ponapise,
Branković je Janku besidio:
„Ako želiš, moj plemiću Janko,
Otić doma, i odniti glávu,
Nuder uzmi lípu kécercu moju
Za tvojeга sina Ladislava.“
Na ino se Janku nemogaše;
Već sve dájè, što Branković pita.
I pustì ga iz tamnice tamne,
Ter otidjè k bilomu Budimu
Priko ravne zemlje Ungarije
Pocèrnio, i vas potamnio.
Božić svanù a u Budim banù,
Sve zavíkà malo i veliko:
„Evo nami naše sunce žarko!
Medjer! nije poginuo Janko.“
Sve to tèrče malo i veliko,
Da pozdravi, i zagèrli Janka,
Kolik da je skoro uzkèrsnuo;
Iznova se opet porodio.
Malo Janko počinuo biše, —
Tri nedilje, ni manje, ni više, —
Pak se skače na noge junačke,
Ter otidjè priko Ungarije.
Kupi vojsku, štogod veću može,
Kada li je sakupio biše:
Na sèrbsku je zemlju udario,
Na dèržavu Jure Brankovića.
Robi, pali sela i varošè,
Siče, kolje malo i veliko.
Ište Juru, dam' odsičè glávu;
Al' utečè u goru zelenu.
Svu je sèrbsku zemlju porobio,
I gradove mnoge osvojio.
Ovako se svakomu sgodilo,
Koi nejma vire, ni ljubavi!

Pisaoci, koji Jankova junačtva pisaše, u svemu se neslažu, kako-
noti u događaju Jankovu, kada ga uhvatiše bižeći priko sèrbske zemlje;
jer neki govore, da ga je uhvatio Branković onda, kada ga pod Varnom
Turci razbiše, i kralja Vladislava pogubiše; a drugi, da ga uhvati onda,
kadno na Kosovu bi sva njegova izsičena vojska.

Jedni pišu, da je Branković usilovao Janka, uzeti kćer njegovu za
Vladislava, kako je gori u pismi; a drugi, da imà Matijaš, sin drugi
Jankov, uzeti Brankovića unuku, a kćer Ulrika, kneza od Sicilije, *) kako
je spomenúto u pèrvim knjižicama od pisámah na listu 153. Viruj, kako
hoćeš, nije članak od vire.

Pisma tretja od vojvode Janka.

Sunce zadje; a misec izadjè,
Viknu vila s visokih planinah,
Ter dozivlje Juru Brankovića,
Od starine svoga pobratima:

„Brankoviću, zlo vino popio!
Sam si sebi glávu odsikao,
Kad uhvati vojevodu Janka;
Jer ga pusti iz tamnice tamne? —

Na te se je care razsèrdio,
Ter je silnu vojsku sakupio,
Svu će tvoju osvojiti dèržavu,
I još će ti odsić rusu glávu.

Prid vojskom je paša Frigi-beže,
Od starine junak i viteže.
Biži, pobre, kudagodir znadeš,
Nemoj ludo izgubiti gláve.“

Kad je Jure gláse razumio,
Golemo se biše poplašio,
Mislio se, i mislio bane:
Kuda li će, na koje li strane?

I tomu se domislio biše:
Rano rani, bilu knjigu piše.
Nepiše je cèrnim murećepom;
Nego cèrnom kèrvcom iz obraza,

Ter je šalje k ravnoj Ungariji,
A na ruke Sibirjanin-Janka.
U knjizi ga lipo pozdravljaše,
Ter ovako Janka zaklinjaše:

„Bogom brate, Sibirjanin-Janko!
Oli sada, oli već nikada.
Murat se je na me rezsèrdio,
I silenu vojsku sakupio.

Jer ti nisam gláve odsikao,
Kadno biah tebe uhvatio.
Zaklinje se postom ramazanom,
I čitapom zlatnim Alkoranom:

Da će moju osvojiti dèržavu,
I odsići moju rusu glávu;
Već te molim, Bogom pobratime!
Da sakupiš tvoje Ugričićè,

I da dodješ izbaviti mene
Od Murata, cara nevirnoga,
Zeta moga, dušmanina tvoga,
Koi nejma vire, ni zakona.

Puno sam te uvridio, Janko!
I svu ravnu zemlju Ungariju,
Branec cara, zeta nevirnoga;
A izdajuć brata kèrštjanina.

*) Ovo će biti u starih izdanjih pogreška tiskarska mjesto „Cileje“ ili Celja u Štajerskoj; jer je poznat u historiji ugarskoj: „Ulricus Comes Cillejensis.“
Paska izpravljateljica.

Al' je veće milosèrdje tvoje;
Neg' su, Janko, opačine moje,
Od sada ću tebi viran biti,
I protiva caru vojevati.
Janko biše sèrdca milostiva,
Právi sluga Boga velikoga,
Virni sinak pape velikoga,
Obslužitelj zakona pravoga.
On se skače na noge junačke,
Kupi vojsku po zemlji ugarskoj,
Ter sakupi mladih Ugričićah
Oko' dvajest hiljádah konjikh.
Pak otidjè priko Ungarije
Pivajući, konja igrajući,
Peti danak u Rasciju dodjè,
U dèržavu Jure Brankovića.
Maleno je vrime postojalo;
Al' to idje paša Frigibeže.
Počè robit sela, i varošè,
I goniti bile vlaške ovce.
Na njega je Janko udario
Prija zore, kano mèrki vuče.
Pobiše se dvi ognjene vojske
Nasrid polja u Rusiji ravnoj.

Al' je Janku dobra srića bila;
Jer potirà pašu silenoga,
I njegovu svukoliku vojsku,
Ter jih siče uz to polje ravno.
Sikoše jih od po'dne do mráka,
Sve izgibè, nitko neutèčè,
Izvan paše mlada Frigibega,
Biži tužan goricom zelenom.
Zaludu je i on utekao,
Za njime se Janko otiskao.
Gdi će vrana uteći sokolu!
Stižè pašu u gori zelenoj.
Nektà njemu odsicati gláve:
Već ga vodi s sobom u sužanjstvo.
Dariva ga banu Brankoviću,
Da ga cini, i zanj' blago píta.
Posli toga boja žestokoga
Idje Janko u zemlju carevu,
Ter porobi sela, i varošè,
I odvedè roblje nebrojeno.
Nije majka rodila junaka,
Što je majka vojvodu Janka,
I njegova Bogom pobratima,
Po imenu Skenderbega Jurja.

Pisma četvèrta vojvode Janka-i sv. Ivana Kapistrana, kako razbiše cara Memeda, sina Muratova, pod Biogradom na 1456.

Divan čini Otmanović care,
Po imenu Memede Sultane,
U bijelu gradu Carigradu,
Koga biše skoro osvojio.
Gospodu je na divan sazvao,
Sve po izbor paše, i kadije,
Ušèina velikog' vezira,
Mufti-hodžu, i Janjičar-agu.

Car se šeta uz divan niz divan;
A gospoda podviv ruke stáhu.
Svitlu krunu k vedru nebu baca,
Ter se care s krunom razgovara:
„Vira moja, svitla kruno moja!
Oli ću te bèrzo izgubiti,
Oli carstvo moje razširiti,
Što mi bábo nije razširio.“

Još se s svojom sabljom razgovara :

„Ova sablja osvoji Carigrad,
I pogubi gèrčkoga cesara
Od iztočnih stránah gospodara,

Osvojit će i Bosnu ponosnu,
Višje Bosne ravnu Ungariju,
Dalmaciju do sinjega mora,
Italiju do Rima biloga.

Osvetit ću starca bābu moga,
Po imenu Murata silnoga,
Koi biše Biograd obsio ;
Ali njega uzeti nemožē ;
Nego svoju svu izgubi vojsku ,
Ter sramotan u Jedrenu dodjē.

Da bi mene rodila vlahinja :
A ne mláda kaduna Turkinja !

Ako sada nepogubim Janka,
Koi moga potirā babajka,
I izsičē Janjičare Turke
Pod bijelim grádóm Biogradom.

Još je Memed tiho besidio :
„Na noge se, paše i kadijel
Bërzo silnu vojsku sakupite,
Mlade pišce, i bërze konjke.

Šest hiljádah mojih Janjičarah,
A toliko, i veće sejménah.
Četèrdeset tanenih galijah,
Sto i trijest tankih ormanšcah.

Otić ćemo uz Dunaj vodicu
Do bijela grada Biograda.
Bërzo ćemo osvetiti njega,
I svu ravnu zemlju Ungariju.“

Kada paše njega razumiše,
Silnu vojsku bërzo sakupiše,
Ter odoše k ravnoj Ungariji,
I prid njima Memed ponositi.

Al' je malo vrime postajalo,
Glás dopadē kralju ugarskomu,
Po imenu mladú Vladislavu,
U Požunu skoro okrunjenu :

„Zlo ga, kralju, igru zaigrao,
I na glavu krunu postavio !
Eto na te Memed care silni,
Nit ćeš uteć, ni odniti glave.“

Kralj Vladislav mlado dite biše.
Vojevati jošter neznadiše ;
Nego moli vojevodu Janka :
„Da kraljuje í zanj' bojak bije.

Još Vladislav Janku besidjaše :
„Kaži pravo, desno krilo moje !
Smijemo li cara dočekati,
Dočekati, i s njim bojak biti ?“

Veli njemu Sibinjanin Janko :
„Ovde ima fratar franceškane,
Po imenu Ivo Kapistrane,
Koi činí čudesa velika.

On će tebe svitovati lipo,
Možemo li s Turci bojak biti ?“—
Kad je kralju riči razumio,
Ivanu je tiho besidio :

„Slugo božja, Ivo Kapistrane !
Kaži pravo, tako bio zdravo :
Smijemo li cara dočekati,
I na njega skladno udariti ?“

Ali mu je svetac besidio :
„Nebrini se, svitla kruno moja !
Ja ću poći s Turcim bojak biti,
Za Isusa moju kèrv proliti.

Janko ima dvajest hiljád' vojske,
Malo manje ja ću sakupiti,
Križ Isusov na nje postaviti.
Zyati će se od sada Madžari :
Božja vojska, imenom Križari.“—

To govori, na noge se skače,
Ter otidjē priko Ungarije,
Mnogo hiljád sakupi junákah
Sve čobanah i mladih težákah.

Sastadè se s vojevodom Jankom,
Ter je njemu tiho besidio:
„Potribno je, Sibinjanin Janko!
Da naćinjaš od boja džemije,

Bèrže šajke, tanene galije,
Koje mogu s Turcim bojak biti
Na Dunaju, studenoj vodići,
Blizu bila grada Biograda.

Jer èe Dunaj vodu zaprićiti
Turske šajke, tanene galije,
Ter èe nami pute zatvoriti,
Da ne damo pomoć Biogradu.

Zavest èemo niz Dunaj vodicu,
Razbit èemo turske ormanice,
I dat èemo pomoć Biogradu,
Na sramotu cara silenoga.“ —

Kad je njega Janko razumio,
Ivana je lipo poslušao.
Od Budima šajke dojedriše,
Iz nova se mnoge sagradiše.

Sto i šeset malih i velikih,
Koje mogu s Turcim bojak biti,
Medju njima Jankova džemija,
Strahovita kano Sultanija.

Maleno je vrime postajalo,
Glas dopadè vojevodi Janku:
„Generale od vojske ugarske!
Turska vojska pod Biograd dodjè.

Obsidè ga sa četiri strane:
Od iztoka Turci Janjićari,
Od zapada cèrni Arnauti,
Od Dunaja tanene galije;
A od Save ohole balije.

Dunaj vodu šajke zatvoriše,
Verugam' se težkim' izvezaše,
Biograd je u nevolji težkoj,
Nemože mu dobra pomoć doći.“

Kad je Janko glase razumio,
Ormanice biše oružao,
Na nje metje ognjene topove,
I oružje, što je od potribe.
Sveti Ive slavnu misu rećè,
Kad je rećè, na kolina klećè:
Blagoslivlje vojevodu Janka,
I njegovu sablju madžarkinju,
Pak se skaće na noge vitežke,
Uzè barjak u desnicu ruku,
Na barjaku ime Isusovo,
Ter prid vojskom Biogradu podjè.

Zavedoše šajke ormanice;
A niz Dunaj, vodicu studenu,
I prid njima vojevoda Janko
U velikoj od boja džemiji.
Kada li se blizu sastadoše
Bojne šajke, turske i ugarske,
Potresè se Dunaj, voda hladna,
Od onizih bojnih lumbarádah!

Evo, brate, boja žestokoga!
Na Dunaju ognja paklenoga!
Stoji jauk ranjenih delćjah,
Lomljavina tanenih galćjah.
A kad li se lipo sastadoše
Ormanice turske i ugarske:
Nepučaju puške, ni topovi;
Već zveketju sablje i kadare.

Sikoše se po' bijela danka
Na Dunaju dvi ognjene vojske;
Dunaj hladni vas kèrvav biaše,
U njega se kèrvca saliváše.
Biše Janku srića pristupila;
Jer potopi dvadeset galćjah,
I osvoji mnogo ormanicah,
Dvajest hiljad' pogubi Turakah.
Dok se Janko s Turcim prigonjáše,
Sveti Ivo na kolinim kleći;
K vedru nebu ruke uzdizáše,
Ter za Janka moli brez pristanka.

Moli Ivo, i domoli Boga,
Rázbì Janko na Dunaju Turke.
Zdravo dodjè u Biograd svojskom
Na sramotu cara silenoga.
Kad to vidi Otmanović care,
Počè biti s topovim Biograd.
Vas se bìli grade tresijáše,
Od topóvah turskih i ungarskih.
A kada li próbiše bedene,
I široke laze otvoriše;
Prokušáše sriću od mejdana,
Udariše Turci sa svih stranah.
Dočekà jih na oružju Janko,
Turke siče nemilo i jako.
Koliko jih na grad udaráše,
On'liko jih stèrmoglav padáše.
Ali Turci nigda nepristaju,
Juriš čine, lagum podkapaju.
Težko oni viču i alaču,
Listve nose, na bedene skaču.
Kano soko' Janko prilítjáše,
Ter po poli Turke prisićáše.
Bedeni su 'glavam' okitjeni,
I svi turskom kèrvju poliveni,
Te žalosti car Memed gledáše;
Bradu gúli, suze prolíváše.
Kruito ječi, jedva izgovára,
S janjičarim ter se razgovara:
„Ditco moja, Turci Janjičari,
Sve uzdanje cara čestitoga!
Kako sjutra zèrica zabíli,
Na Biograd snažno udarite.
Ako nami Bog i srića dáde,
Ter Biograd sjutra osvojite;
Izscite malo i veliko,
A Janka mi živa uhvatitè,
I papaza Fra-Ivana fratra;
Mučit ću jih godinu danákah;
Jer su meni puno dodijali,
I svu rusu bradu ogulili.“

Kada li je zora zabílila,
Sa svih stranah udariše Turci.
Prisloniše skale uz bedene,
Sgolim' sabljam' skaču na zidove.
Mili Bože, tuge i žalosti
Da je komu progledati bìlo! —
Gdi se brani malo i veliko,
Slípo, hromo, staro i bolestno.
Janka nitko poznat nemogáše,
Vas u kèrvi ogreznuo biše.
Bihu mu se umorile ruke
Prisicajuć janjičare Turke.
Ali tko će sili odoliti?
Tko l' izsići svu carevu vojsku?
Pèrve šance Turci osvojiše,
Ter barjake na nje postaviše.
Na zidove druge udariše,
Na silu jih, pobre, osvojiše,
Mèrtvi Turci za skale služáhu,
U grad živi pri konjih skakáhu.
Cvili Janko kano zmija ljuta:
„Pogibosmo, Ivo Kapistrane!“
Lipo ga je svetac slobodio:
„Neplaši se, generale Janko!“
Branimo se do mèrkloga mraka!
Pak češ vidit čudo od Turakah.
Kako žarko opočine sunce,
Jašit ćemo bakovite junce.“
Kad li počè misu govóriti,
Za gradjane Bogu uzdisati;
Sgodiše se velika čudesa,
Leti strila ozgor od nebésah.
Na o'tar je prid Ivana pala, —
Lipa dára! našem' Bogu hvala.
Sveti Ive uzè ju u rúke,
Na njoj štije: „Dobit' ćete Turke.“
Ovo pismo svi gradjani štije,
Ter jedino Bogu zahvališe.
Sablje oštre, gorke suze taru,
Jao sada Otmanović caru!—

Kako žarko opočinu sunce,
Sve se skoči malo i veliko.
Nose gréde, daske opakljene,
Sieno, slamu, góru svakojaku.
Užegoše, na Turke baciše,
Vojnici sa traga zatekoše.
Koi Turčin od vatre bižáše,
On od sablje uteć nemogaše.
Koji, pobre, od sablje bižáhu,
Oni živi u vatra skakáhu.
Sve izgori, nitko neutečē,
Kano miši izgorili jēče.
Posli toga juriš učiniše,
Na topdžije i na kumbardžije,
Ter oteše carevo oružje:
Ognjenite šibe i lumbarde.
Sjajni misec pomèrčao biše
Od cèrnoga praha i olova.
Štogod Turák' oko' grada biše,
Sve Ungarci pod mać okrenuše.
Kada li je danak osvanuo,
Govorio Ive Kapistrane:
„Tko je godir sèrdca junačkoga,
Neka sada nasliduje mene.
Dunaj ćemo vodu pribroditi,
I-na carev dundar udariti.“
To je čuo vojevoda Janko,
Ter je svojoj govorio vojsci:
„Tko se nadje od sve vojske moje,
Da pribrodi Dunaj vodu hladnu,
I udari jurišem na Turke,
Mojom sabljom odsić ću mu glavu.

Zadosta je našega junaćtva,
Koje noćas jesmo učinili,
Neka Turci s mirom doma idjú,
Nedajimo sriću za nesriću!—“
Sva je vojska Janka poslušala;
Ali nektì Ivan Kapistrane,
Ni njegovi križari junaci;
Negò Dunaj vodu pribrodiše.
Pet hiljadah, ni manje, ni više,
'Z svega glása „Jezus!“ zavikaše,
Ter udriše jedino na Turke,
Na vas tabor cara silenoga.
Za šest urih s Turcim bojak biše,
Od praha se ništa nevidjāše,
Od topóvah ništa nečujāše.
Turci zovu svetca Muhameda;
A kèršťjani ime Isusovo.
Ali tko će s Bogom bojak biti?
Tko li božju vojsku pridobiti?
Pobigoše Turci janjičari;
Al' jih siku božiji križari.
Oteše jim haznu i zajiru;
Čadorove i alaj-barjake,
Sve oružje: ognjene topove,
Tambalase, bubnje i svirale.
Tu gospoda mnoga izgiboše,
Sve po izbor age i spahije;
Mladjan vezir s agom janjičarskim,
Ine vojske ni broja se nezna.
Al' utečē Memed care silni,
Udjè ranjen, vesela mu majka!
Ovo uvik nek se pripovida,
Kako Ivan Turke pridobiva.

Rečena pisma bi izvadjena iz različitih historijah latinskih i talijanskih. Tko li želi vas dogadjaj obilato i svèršeno znati, neka štije Sa-greda kronike reda sv. Frane, i knjige, koje se zovu: „Joannes tri-umphans.“ Nahodi se rečena pisma i u pèrvim mojim knjižicam od pisámah; ma su u njoj mnoga pomanjkanja, i errori, navlastito u broju od godišťah, i u imenovanju carah, koja bi brez moje volje i znanja na štampu metnúta, kakono i druge mnoge stvari.

Slide pisme vojvode Janka, koje obćenito pivaju Dalmatini, Bošnjaci, Ličani, i ostali od slovinskoga jezika národi, lípe su slušati, ako i nije moguće, da su posve istinite.

Pèrva pìsma.

Kad se ženì Sibirjanin-Janko,
Sve obadjè zemlje i gradove:
Slavnu Bosnu i Ercegovinu,
Dalmaciju, Lfku i Kèrbavu;
Al' nenadjè za se dijeyojke;
Veće lípu Janju Temišvarku.
Prosio je i pèrstenovao,
I zdravo se natrag povratio.

Maleno je vrime postajalo,
Od šure mu bila knjiga dodjè:
„Kupi, Janko, gospodu svatove,
Kupi svate, hodi po divojku!

Al' ne vodi Sekula netjaka,
U vinu ga kavgadžijom kažu.“
Kad je Janko knjigu progledao,
Svoga šuru biše poslušao.

Kupi svate, idje po divojku;
Al' nezove Sekula netjaka.
Sekulu je majka govorila:
„Što će reći, drago dite moje!

Da te njko u svate nezove? —
Ovo čudo neće biti hmami;
Straho me je, poginut će ludo;
Jer je bio u zavadi s šúrom.

Sedlaj, sinko, konja najboljega,
Koino ti stoji u potaji,
I obuci bugarske haljine,
Po nazoru hodi za svatovim.

Ako Janku do potrebe bude,
Nek mu moreš u pomoći biti.“
Kad je Sekul majku razumio,
Skoćio se na noge junačke,

Ter osedlà konja od mejdana,
I oblači bugarske haljine.
Za svatovim idje nazorice,
Da ga nitko poznat nemogàše.
Kad su došli k dvoru divojčinu;
Prida nje su slúge izšetale;
Primaju im konje i oružje,
Na Sekula i negleda nitko.

Sve svatove u dvor uvedoše,
Ter jih lipo za sto' postavíše.
Na Bugara i negleda nitko,
Ostà sideć na stíni studenoj.

Kada li se vinca ponapiše;
Šure zetu igre zametnuše:
Iznesoše na kopju jabuku,
Ter su njemu tiho besidili:
„Stríljaj, Janko, na kopju jabuku.
Ako li je ustrilit nemoreš,
Nit' ćeš otić, ni odniti glavu,
Ni odvesti lipotu divojku.“

Kad je Janko riči razumio,
Udrio se po kolinu rukom:
„Ajme meni, Sekule netjače!
Ludo ti sam izgubio glávu.“

To je čuo cèrni Bugarine,
Ter je Janku tiho besidio:
„Neplaši se Sibirjanin-Janko!
Ja ću strilat na kopju jabuku.“

Pak se skoći na konja Viteza,
Ter poletì kano soko' sívi,
I ustrilì na kopju jabuku,
Oslobodì od napasti Janka.

Drugu oni igru zaigraše:

Izvedoše devet dobrih kónjah,
Ter govore vojevodi Janku:

„Sad priskači devet dobrih kónjah!
Ako li jih nepriskočiš, Janko!
Nit ćeš otić, ni odvest divojku.“
Bugarin je Janku govorio:

„Nebrini se, mladoženja Janko!
I tu ću ti biti do potrebe,“ —
Zaleti se kano lastavica,
Ter priskoči devet dobrih konjah,
Desetomu na sedlo skoćio.

Tretju oni igru zametnuše:

Izvedoše devet divojakah,
Ter govore vojevodi Janku:

„Sad poznaji tvoju dijevojkju.
Ako li je poznavat nemoreš,
Nit ćeš otić, ni odvest divojku.“
Teško se je Janko zamislio;
Al' mu veli čèrni Bugarine:
„Nebrini se, djuvegljia Janko!
Ja ću tvoju poznavat divojku.“
Skidè s sebe bugarske haljine,
Sinù Sekul, kano sunce žarko.

Svlači s sebe skèrletnu dolamu,
Ter je stere izprid divojákah,
Pak prosiplje od zlata pèrstene,
Ter divojkam Sekul govoraše:

„Kùpi sada od zlata pèrstene,
Ujno moja, Jankova divojko!
Ako li se koja druga maši,
Odsiè ću, joj rúku do lakátah.“

Sve divojke na se odstupiše;
Ali nekti Jankova divojka;
Već pokupi od zlata pèrstene,
Ter jih metje na bijele rúke.

Uzè Sekul za rúku divojku,
Ter je dáje vojevodi Janku:
Eto, ujče, lipota divojka!
Ljuba tvoja, draga ujna moja.“

Od mila je Janko zaplakao,
Sekulu je tiho govorio:
„Teško ujcu brez svoga netjaka;
A netjaku brez svoga brajena.“

Odtolem se svati podigoše,
Dijevojkju Jánju povedoše
Pivajući, konje igrajući.
Onda bilo, sad se spominjalo. —

Pisma od Sekule, Jankova netjaka, divojke Dragomana i paše Mustaj-bega.

Sinoć paša padè na Grahovo,
Pašalije okolo Grahova;
A ostale pašine delije
U Nikole, kneza od Grahova.

Kada li je za večerom bilo,
Turci hladne vode zapftaše:
Ali turski nitko neumidè;
Nego jedna Dragoman divojka,
Lipa kćerca kñeza Nikolice,
Ter dozivlje milu majku svoju:
„Na noge se, draga Nene moja!
Turci hladne vodè zapftaše.“

Skoćila se ljuba Nikolina,
Ter je Turkom vodu dodávala.
Svi se Turci vodice napiše;
Ali nekti dzelebija Mujo;
Već je Mujo tiho besidio:

„Borja tebi, ljubo Nikolina!
Pokloni mi Dragoman divojku
Za vijernu moju zarućnicu.“
Ali mu je ona govorila:
„Nebudali, pašina delijo!
Dragoman je dite izprošeno
Za Sekula, Jankova netjaka.“

Na nju metnu lipo obilježje:
Tri sadaka od svile čerljene,
I tri burme od suhoga zlata,
A na njima tri draga kamena,
Pri kojim bi moga' večerati,
I dvanajest konjah podkovati
U po'noći, kano i u po'dne.
Nije za te Dragoman divojka!
Kada ju je Mujo razumio,
Neveseo odè u ložnicu.
Niti spáva, nit' se razgovara,
Jedva zore biše dočekao.
Kada li je zora zabilila,
Skočio se na noge junačke,
Ter otidjè paši pod čadore,
Pak je njemu tiho govorio:
„Mustaj-paša, mili gospodare!
Štograd imaš pašiluka tvoga,
Neimade lipše dijevojke,
Što je kćerca od Grahova kneza,
Po imenu Dragoman divojka,
Mogla bi ti za ljubovcu biti.“
Kad je njega paša razumio,
Zove k sebi od Grahova kneza,
Ter je njemu paša besidio:
„Kaži pravo, tako bio zdravo!
Jel' istina, što govore ljudi,
Da ti imaš jedno dite lipo,
Lipo dite, Dragoman divojku.
Nebi li je meni poklonio?
Zvati će se mlada pašinica;
A mi ćemo biti prijatelji!“
Brez stida mu odgovara kneže:
„Istina je, mili gospodare!
Istina je, što govore ljudi,
Da ja imam gizdavu divojku;
Al' je ona davno izprošena
Za Sekula, Jankova netjaka,
Koi metnu na nju obilježje:
Trije burme od suhoga zlata.“

Kada ga je paša razumio,
Nikoli je tiho govorio:
„Dovedi mi Dragoman divojku
I Sekula, Jankova netjaka.

Vidit ćemo, kad se sastanemo,
Komu voli Dragoman divojka:
Ali-pašu, al' Sekulu tvomu.“
Nikoli se ino nemogaše:

Već napisà listak knjige bile,
Ter je šalje Jankovu netjaku:
„Neka znadeš, Sekul dite mlado!
Da ti paša otimlje divojku,

Poteži se k bilu dvoru momu,
Da idjemo paši na divane,
Na divanu pitat će divojku:
Da obere, koga joj je drago.“

Kad je Sekul gláše razumio,
Skočio se na konja golema,
Ter otidjè knezu na Grahovo,
S sobom vodi tri sta Karavlahav.

Tu je Sekul noću prinocio;
Kada li je danak osvanuo,
Idje junak paši čestitomu,
S sobom vodi Dragoman divojku.

Kada ju je paša ugledao,
Divojci je tiho besidio:
„Sad mi reci, Dragoman divojko!
Ali voliš poći za Sekula;
Al' se zvati mlada pašinica? —

Ona mu je tiho govorila:
„Vira moja, paša gospodare!
Volim s tobom u travi zelenoj;
Neg' s Sekulom u svili čerljenoj.“

To je majka naučila biše,
Da promini viru za neviru.
Sekul joj je tiho besidio:
„Bre neviru, Dragoman divojko!

Kamo vira? kamo duša tvoja?
Gdi je Isus, lipa dika tvoja?
Povrati mi tri burme od zlata,
A ti hajde za koga ti drago!
Pruži ruku, neviro divojko!
Da poznajem obiližje moje.
Privari se Dragoman divojka,
Pruži rúku, ujidè je zmiya.
Mahnù sabljom Sekul díte mlado,
Odsièè joj ruku pri ramenu,
Pak je paši Sekul besidio:
„Tvoja srića, moj čestiti paša!
Meni ruka, a tebi divojka,
Svacom' svoje; a što komu Bog dá.
Sèrdito je paša govorio:
„Bre, Sekule, jedna haranzado!
To li činiš na divanu momu,
Gdi gledaju age i spahije.
Kad si junak i takva delija,
Izadji mi na mejdan junački.“
Al' je njemu Sekul govorio:
„Služit ću te, moj čestiti paša!“
Oba dobre konje posidoše,
I brijetke šablje povadiše,

Ovo se piva od našega národa; tko će virovat, neka viruje; tko neće, neka miruje.

Razigraše konje od mejdana
Po Grahovu, polju širokomu,
Pak se britkim' sabljam' udariše;
Al' je paši loša srića bila:
Nanesè ga konjic na junaka,
Baš na desnu rúku Sekulovu:
Udari ga sabljom magjarkinjom.
Kako ga je lahko udario,
Dvi ga pole oko' konja pale,
Pod njime je sedlo prisikao;
Još i konja biše zahvatio.
Neka pobre! vesela mu majka! —
Kad je Janko glase razumio,
Kako pašu biše pogubio,
Nit' ga žali, nit mu se raduje;
Već se smije, ter se podruguje.
Netjaku je svomu besidio:
„Strašna momka! lipa mejdandžije!
Usahla ti ruka do ramena!
Onako li sičeš poturicu?
Da to siče vojevoda Janko,
Prisika' bi konja i konjika;
Još bi sabljom zemlje zahvatio.“ —
Mejdandžijam pisma na poštenje!

Slidi govorenje od uzetja carigradskoga, koje se sgodi na 1453.

Buduć došlo vrime od Boga zabilježeno, u koje odredio biše pe-depsati holost gèrčku, čini ganuti Memeda, obćenitoga neprijatelja, protiva Gèrkom samo s tri sta hiljádah vojske po zemlji; a sto hiljádah po moru, kako piše Florian Kampi, oli tri sta i petdeset hiljádah, kako hoće Sagredo. Ukazà se dakle vojska turska pod Carigradom 1453. drugi dan Aprila miseca, a do malo dánah dojedriše brodovi od boja sto galjaj, i dvi sta od svake vèrste ostalih bojnih brodóvah.

Imadiše Memed jednoga Ungarca, meštra vèrstna, koji znadiše salivati topove, i ovi izmedju ostalih topóvah salì dva puno velika, i strahovita, koji najveće zlo činjáhu Carigradu; ali ga pokarà bèrzo pravda

božja; jer on isti s njima vladajući jedan se razkidè, ter ga odnesè u ajer (zrak). Vidi se dakle nesrièni Carigrad, koga okoliš biše mljeh osamnajest, sa svih stránah okružen od Turákah. Takodjer i vas konaliè carigradski napunjen brodóvah bojnih. A posli nekoliko dánah ugledaše se četiri dèrva, oliti nave (ladje) velike, kao četiri kastela, jedan poslan od cesara rimskoga, a tri od republike genuevske Carigradu na pomoè, i ovi s pomoèju vitra ulízoše u tisni konaliè carigradski; ali buduèi pristao vitar, i učinilo se tiho kao mlíko more, stadoše na moru izpod Carigrada, kakono četiri školja, da se nemogáhu pomaknuti natrag, ni naprid. Turske galije sa svih stránah njih obletiše s pomoèju vesálah; ali se toliki oganj prosù iz návah, da izlomì, satèrgà, i potoplì mnoge galije turske. Nesrièni gradjani bihu se popeli na kúle, i zvonike, za viditi taj žestoki na moru oganj. Car Memed gledajući svojim' očima, što se od njegovih galijah činjáše, malo od jada necèrèè.

I buduèi udario vitar pomoènik, brodovi latinski otvorivši jidra, zajedriše put Carigrada posrid galjiah, i návah turskih, na sve stránè oganj prosipljuèi, galije, fušte i ormanice turske topeèi, zdravo, i veselo u Carigrad dodjoše. Turákah, kako oni isti kazaše posli, poginulo biše dvanajest hiljádah, a kèrštjanah sasvim malo. Memed razsèrdjen zove prida se pašu kapetana od bojnih brodóvah s odlukom, da mu svojom rúkom glávu odsièe; jer mu nije bastalo dobiti latinskih brodóvah; nego mnoge izgubi galije i vojsku. Ali videèi ga svega kèrvava, i brez jednoga oka, uztežè sablju; ali neuzmaèè buzdohan; nego ga on isti počè nemilo biti. Biše Konstantin cesar zaprièio konaliè carigradski s jednom verugom gvozdenom, i od zada postavio nekoliko galjiah, i návah, da se turski brodi nemogu približati grádu; ma se i tomu Memed domisli; jer èini jednu noè brez buke i oglašenja, priniti poljem mnogo návah, i galjiah u porat od Carigrada s velikim strahom, i zaèudjenjem gradjánah. Posli toga počè sa svih stránah, s kopna i mora grád biti.

Slidi govorenje od juriša pèrvoga.

Nesrièni Konstantin neimadiše u grádu izvan šest hiljádah svojih virnih vojníkah, i tri hiljade Genuezah i Mletèicah, koji bihu na pomoè Carigradu došli, a ostalo sve gospode, kaludjèrah, pópah, i ostaloga puka carigradskoga, u kojim malo ufanje dèržaše, buduèi se protiva njemu sve uzdiglo, ne za drugo; nego jer nastojáše sjediniti Gèrke s Latinim, što smutljivci podniti nemogáhu, voleèi izgubiti sebe, grad, cesara, i cesarstvo; nego da se dvi cèrkvè, iztoèna i zapadnja sjedini, kako se oèito oglasi Luka Notaro, senator carigradski, i genera' od brodóvah bojnih,

koi reče púku pristrašenu ove riči: „Što plačete, gradjani, svakako nam je bolje gledati turske saruke po Carigradu; nego rimskih kardinálah cèrljene klobuke.“ Ali Bog pravedni bërzo hoti pokarati spavaoca, i smutljivca; jer kada car osvoji grad, idjè pridanj' rečeni Luka sa svojizim' sinovim, ter ga počè moliti, da ga pušti mirno uživati zemlje i posidovanja svoja stara, a da će mu očitovati misto, gdi biše zakopao mnogo blago, to jest jaspere, i drago kamenje, malo prija, nego Turci grad' uzeše. Ma poslušaj, štioče dragi, što pravda božja učini! — Car mu reče ove riči: „Ah pse! brez duše; jer to blago nisi dao tvomu nesrićnomu cesaru, da može vojnike kupiti, tebe i sebe od moje sablje braniti? Kako ti moreš obetavati meni ono, što je moje? Kako sam grád osvojio, gospodar sam od svega, što se u gradu nahodi.“ Zapovidi, da se posiče on, i opaki porod, i to bi izvršeno.

U svako vrime Gèrci, latinski neprijatelji, bihu nigda veće, što u vrime njihova skončanja: „Ganutje na dospitku bërže je“, govore mudraci; a od ove smutnje bi najveći uzrok jedan kaludjer, imenom Genadio, koga vas púk za sveta dèržaše, ovi nigda nepristaváše podbune čineći, psujući jadnoga Konstantina, patriaru, pope, i sve ostale, koji o skladu nastojáhu. I ne samo bi u njima holost, i nenavidost; da li jošter i velika lakomost; jer se nenadjè gospodin, ni tèrgovac, koi bi mu zajao jaspere, za moći kúpiti i platjati vojnike, premda je od mnogih pitao; ali ga dadoše na sramotu glavom caru, svomu dušmaninu. I ostavivši za sada svaka, koja se tada dogodiše, od juriša pèrvoga činim govorenje.

Videći car Memed, da je grad na puno místah probijen, dadè naredbu, da se juriš čini, i on isti, za dati vojsci slobod i priliku, uzjaši na konja, pak prid vojskom uputi se prama grádu, a za njime sva ostala vojska, ter sa svih stránah njega okolišise, i na njega udariše, mnogo stotínah skálah uz grad prislonivši, ter uza skale na bedene od grada skačući; ali koliko ih se uza skale penjáhu: toliko ih sunovrat letjáše. A najpèrvi, koji juriš činjáhu, bihu nesrićni Gèrci, i Jermeni, podložnici carevi, na silu dignuti, i na juriš usilovani za primiti pèrvu žestinu od ognja. Od jutra do mraka Turci nepristaše na grad tèrčati; ma se gradjani vitežki podnesoše, jedno mnoštvo neizbrojeno pobivši Turákah.

Car Konstantin premda malo vojske imadiše, vitežki se podnosáše; a imadiše i vèrstne generale, na vlastito od Genuie i Mletákah, kojizim Konstantin zabilži mista, gdi koi imadiše státi, i protiva se Turcim hèrvati. Za branitelja dvora kod Blankerne bi postavljen Jerolim Minio, poklisar mletački. Za čuvalca velikoga dvora, rečenoga: „kod ústah lavskih“ bi postavljen Petar Julian, veliki vojnik i kapetan Katalanin.

Za braniti kasteo od sedam kulah bi postavljen Theofil Paleolog, rođjak cesarov. Manuel Genuez, gospodičić i vèrstni vitez, imadè naredbu braniti vrata zlatna. Justinian Genuez, snažni vitez i plemić, genera' na misto cesarovo, imadè naredbu braniti vrata sv. Romana, prama kojim se biše car s janjičarim utaborio, i na koja najvećja snaga udaràse. Dva brata Troila od Genua, Pava' i Antun, branjàhu vrata prama Jedreni, i ovi toliko pobiše Turàkah, da se nemože veće. Dva kapetana genuezska: Jerolim i Leonardo, branjàhu vrata Silocernu zvana. Todor Kaništo, kapetan Carigradjanin, branjàše vrata Karsiu zvana. Luka Notaro, gèrčki genera', branjàše vrata od turskih galjajah, i návah. Dimitar Kantakuzen, i Nicefor Paleolog, zet njegov, principi carigradski s ostalim' plemićim gèrčkim' branjàhu veliku cèrkvu od dvanajest apostolah rečenu, Kaludjeri, popi i ostali svetjenici obdan čuvàhu mista od cesara zabilježena, obnoč s pukom kèrpljàhu zidove razvaljene, i probijene od turskih topóvah. Svi se rečeni generali toliko junački na svakomu jurišu tako vitežki podniše, da se izreći nemože. Za petdeset i veće dánah Turci nepristaše biti Carigrad, i na juriš tèrčati; ali nebudući još došlo vrime od Boga zabilježeno, uzeti ga nemogoše, dà li mnogo i mnogo hiljádah pod njim ostà mèrtvih. Dođoše Duhovi, i tada bi od mnogih vidjena jedna svitlost, gdi izletì iz gráda, ter k nebesim poleti. Ovo čudo uzeše Turci za svoju sriću, a gèrčku nesriću, kako se i dogodi.

Na dvadeset i sedam Maja, a na dan prisvetoga Trojstva, pravitli se sve polje oko' Carigrada u večer rečenoga dneva, Turci počeše činiti molbe Bogu, i svomu lažcu svetcu; da jim dádu dobru sriću za osvojiti Carigrad; a sjutra dan učiniše veliki procesion za dobru sriću. Gradjani to gledajući veoma se bihu pristrašili, i oni po isti način moljàhu Boga, i procesione činjàhu; ali jurve biše Gospodin zatvorio svoje oči i uši; da nevidi i nečuje njihóve tuge, i žalosti. Konstantin poznajući, da se Turci spremàhu za učiniti veliki, obćeniti, i najposlidnji juriš na grad, dozva prida se sve glavare, gospodu, i ostali púk od Carigrada, pak jim ovako govoriti počè: „Došlo je, o Carigradjani! vrime, oli da se s pomoćju božjom obranimo, oli da svi poginemo, svak dakle snažno, kripko, sèrdito, i jako obćenitoga neprijatelja čekaj, i na njega udari. Sjutra će se viditi vaša ljubav prama Bogu, svetoj viri, vašoj dicit, rodbini, otačbini, vašemu cesaru, i svemu cesarstvu. Ako se neobranimo, to će naši uzrokovati grisi. Slava Bogu i Bogorodici, primimo dobrovoljno za grihe naše. Svak se pokaj, skruši, i pravo izpovidi, ter ako naše i pogine umèrlo tilo, neka je spasena duša. Svak svakomu prosti uvridjenja stàra; a ja od svih vas oproštenje pítam. I nemojte ciniti, da sam se pri-

strašio, oli ufanje od oslobodjenja izgubio; jer s pomoćju Boga dobit ćemo neprijatelje naše. Ako li se je pak približalo vreme od našega skončanja, hvala Bogu i bogorodici; samo ovo želim, da svaki od vas bude osvetiti Boga, prolivši kèrv za poganika; a što ću ja učiniti, ako Bóg dá, ter svanemo zdravò, vidit ćete!—“ Gospoda, redovnici, i vas púk slušajući takve riči, gorko proplakaše. A Konstantin naredivši svaka, koja potribita bihu za dočekati svu snágu vojske careve, otidjè u svetu Sofiu, učini s velikim skrušenjem izpovid generalu, koliko da znadiše, da će se bèrzo s ovoga svita dfliti, i tako učiniše mnogi ostáli. Otidjè posli toga u svoj palác, olići dvor, dozvà prida se dvorjane, ter počè od njih pròštenje pitati, i ovde bi veliko prolitje súzah od njegove obiteli, slúgah, i dvoránah, koje puno plačne, i žalostne ostavivši, dili se k vojnicim za pobiti se s carem Otmanovićem.

Turci učiniše veliki juriš na grad.

Na tri sata prija zore brez vike, bubánja, i svirálah udari veće od sto hiljádah Turákah na grád; ali sve furde, to jest: što se najgorje, i nevaljalie u vojsci nahodjáše, ne za drugo, nego da gradjani njih sikući izmore se, i učine slabi, da nisu háрни hèrvati se prama jakosti, koja imadiše na nje doći. Ovi pèrvinci nesrični tako izgiboše, da se od njihovih tilésah napuniše jaruge carigradske. Kada pak zora zabflí, udariše turski bubnji i tambalasi, zavikaše vojnici turski, uputiše se protiva gradu, a medju njima car na jednomu konju plemenitu i oholu; doniše mnogo hiljádah skálah, dasákah, grédah, mašklínah, polúgah, motíkah, i ostalih čudésah za uzeti Carigrad pripravljenih, na koga sa svih stránah s mora i s kopna bihu udarili. Gradjani se tako snažno Turkom opriše; da nije moguće virovati, bijući Turke s topovim', granatam', puškam', strilam', stínam', s vrilim paklom, i sumporom, ter pobiše Turákah, da se ni broja nezna. Tri debela sata Turci nepristaše s golim' sabljam' uza skale na zidove skakati; ali koliko ih uzlazáše, on'liko ih niz bedene stèrmoglav padáše, koji brez rukuh, koji brez noguh, koji brez gláve. Najveću muku podnesè Justinian Genuez; jer na njegova vrata car sa svom snágom od janjičarah udaráše, i toliko turskih glávah odsiçè, da bi se od njegova junačtva knjige po svítu štampale kao od vojvode Janka, da se na posledku nebude osramotio, kako će se viditi sada.

Nemogući Turci uzeti Carigrada, počèše bižati natrag s velikim gnjevom, štetom, i sramotom. Ali, ah moj Bože, velike žalosti! holost gèrčka nekti se smiriti, dok se neizkorenù; jer uzadjè sve mužko i žensko, malo i veliko na bedene od gráda, ter što bi imali zahvaliti Bogu, da

jih je od smèrti izbavio, onu istu smèrt nehilu zovihu, da jih umori, vi-
čući iza svega glása, i rugajući se Turkom: da su žene, da su plašivice,
i da jim se nebastá povratiti natrag, za pobiti se s njima. Toliko cesar,
koliko rečeni genera' Justinian karáhu nehárni púk, da mûči; ali nebi
móguće zamučikati ih, i tako car razsèrdjen čini svu vojsku na nje uda-
riti. A rečeni genera' Justinian razsèrdjen protiva Carigradjanom, osta-
vivši vrata svetoga Romana, pobižè sa svim' svojim' vojnicim u návu.
Tada Turci rečena vrata osvojiše, koja se prozvaše od Turákah „Demir
Kapija.“ — Turci ulizoše u grád, i počèše sebice sići gradjane. Cesar si-
romah u rúke se živ nedaje; nego izvadvši sablju, odsicáše po gradu
turske gláve; ma budući vas izranjen, i izsičen, padè sikući Turke na
zemlju mèrtav, komu gláva bi odsičena, i caru prikazana. U cèrkvu sv.
Sofije biše utekao patriara, kaludjeri, svi principi, sva gospoda, monasi,
principeše, i sve gospoje, cineći: da će jih majka 'božja braniti od turske
sablje; ali i ona biše zatvorila oči svoje, da nevidi njihovè rúge, i nečuje
gorkoga plača, budući oni malo prija zatvorili rečenu cèrkvu, da se u
njoj liturgije negovore; jer bijaše u njoj rekao sv. misu kardinal rimski.
Razbiše Turci vráta, ulizoše u cèrkvu, počèše sići, klati, i nepošteno
dilo s gospojam' i divojkam' dilovati; još i druge pogèrde, koje se ne-
imadu imenovati, počèše činiti. Neizbrojeno srebro, zlato, drago kamenje,
i ostale stvari neprocinjene, koje bihu unili u rečenu cèrkvu, sve poku-
piše, i odniše. Nisu ga htili dati svomu kralju, da jih bráni, dadoše ga
na sramotu caru, koí njih izkorenù. Uzeše dakle Turci Carigrad na 1453.
drugi dan po sv. Trojstvu, i u njemu car utvèrdi svoje pristolje do dneva
današnjega.

**Pisma svèrhu knjige, koju piša cesar carigradski, imenom Kon-
stantin najposlidnji, papi Nikoli V., i svèrhu odgovora, koí dadè
rečenomu cesaru.**

Knjigu piše care Konstantine,
Carigrada nesrične godine,
Ter je šalje papi velikomu,
Po imenu Nikoli petomu.
U knjizi ga lipo pozdravljaše,
Kano otcu ter mu se klanjaše:
Niz obraz je suzam' oborio,
Ovako je papi govorio:

„Oli sada, oli već nikada,
Spomeni se, Otče, Carigrada!
Turci će ga bërzo osvojiti,
Mene tvoga sinka pogubiti;
Već te molim kano otca moga,
I vikara Boga velikoga.
Tvoji sinci u nevolji cvile,
Nuder piši listak knjige bile!

I šalji je duždu mletačkomu ;
Od starine prijatelju momu,
I svim krunam svitlim od zapada:
Neka dódju branit Carigráda.
Sveti Otče, potriba je taka:
Da me sada braniš od Turákah.
Uzmi mene za svojega sina,
Pošalji mi na pomoć cekínah.
A evo ti tvèrdu viru dajem:
Nek sam drugi, ako te izdájem.
Silovat ću moje podložnike,
Patriare, i sve svetjenike,
Da poznadu tebe za glavara,
Isusova pravoga vikara.
Rimsku cèrkvu još za majku našu,
Izpunit ću svu odluku vašu.“
Ponizno mu odgovara papa,
Bílu knjigu suzicam' natápa:
„Nije vrime, care Konstantine,
Zvat' na pomoć Nimce, ni Latine;
Jer ste Bogu puno dodijali,
I Latine težko izvarali,
Duha svetog' u vami nejmade,
Valja, da vam i Carigrád pade.
Nije misec, ni godina dánah,
Odkada vás čeka vaša majka,
Kojano je od Boga vladana,
Ter će živit do sudnjega danka.
Sveti otcu sabore činiše;
A Latini blago iztratiše,
Da u míru s nami pribivate,
I da vašu májku poznavate.
U saborim vi se obetaste,
I vlastitim perom podpisaste:
Da ćete se s nami milovati,
Kano bratja lipo skladovati;
Al' se jadni vazda porekoste,
I od svete cèrkve odpadoste;
Govorite riči svakojake,
Dèržite nas kano mèrcinjake.

Vi volite gledat sarukaša;
Neg' da s vami vlada majka vaša,
Rimska cèrkva, božja zaručnica,
Kuju bráni Marija divica.
Nepošteno Latine psujete
Po svim mistim, kuda putujete:
Latini će izgubiti duše
Jiduć žabe, i balave spuže.
Od rimske se odmetjete cèrkve,
Ter prokletstvo na papu metjete:
„Anatena budi lukavomu,
Nevirniku papi latinskomu!“
Gdi će vrane orla pogubiti,
Gdi l' prokletstva papi nahuditi.
Vaše duše nemilo trujete,
Kada papu pogèrdno psujete.
Zlo govorit', opsovati' čovika,
Nije griha, niti je grišića;
Spuže jisti, zla su privelika,
Nit će vidit Boga, ni božića.
Reci meni, care Konstantine!
Je li takvi nauk od istine,
Gdi će spuži nahuditi duši,
Gdi li kozle, koje se uduši?
Neće jistje dušu otrovati,
Tko ga bude trizno blagovati;
Nego grisi, i nevirnost vaša,
Kazat pravo, to je dužnost naša.
Tko će reći: da pravedan nije
Sveti sabor od Kalcedonije?
Koi proklè jednog poganina,
Eutika Carigradjanina.
Dioskora od Aleksandrije,
Patriaru, još i druge s njime,
U kojizim pravednosti nije;
Jer božije opsovaše ime.
Na Isusa kada zavikaše,
Dvi naravi u njem zanikáše:
Da nejmade Isus čovičanstva,
Priuzeto biše od božanstva.

Sveti otcí Boga proslaviše,
Anateme na nje postaviše:
Sjediniše Gèrke, Latine;
Znadeš i sám, care Konstantine!—
Al' neprodjè puno godinafcah,
Medju se se zavadiše dica;
Jer razdílí Latina i Gèrka
Akacio, gèrcki patriarka.
Cesar Zenon tako se zozíše,
Patriari u pomoći biše.
Papa njemu šalje poklisare,
Svete cèrkve duhovne likare:
Da sjedine dva mila brajena,
U jedinstvu vire odgojena;
Al' jih cesar u tamnicu meće,
Svetu cèrkvu već za majku neće.
Za četèrjest i veće godinah
U tamnosti Gèrci pribiváše.
Bog jim dadè cesara Justina,
Koi pravi zákon poznáváše,
Bulgarskoga roda i plemena,
Slovinskoga našega imena.
Srića biše tad' òvi monarka,
S njim se složi Ivan patriarka.
Izbaviti Gèrke nastojáhu
Iz tamnostih, u kojizim stáhu.
Bilu knjigu oni napisáše,
Otcu papi ter je prikazaše,
Milosèrdje od njega prošáhu,
Pomirit se s cèrkvom nastojáhu.
Kad je papa knjigu progledao,
On od mila biše zaplakao.
I zagèrli kano svoga sína,
Pravovirca cesara Justina.
Patriaru, i sve svetjenike,
Isusove práve naslidnike.
Puno gódn' u 'skladu živiše,
Kano bratja, Gèrci i Latini,
Najposli se oni zavadiše,
Protiví se Focio istini.

Na silu se činí patriara;
A s pomoćju Mihajla cesara
Ignacija u tamnicu metje,
Sklad, i ljubav od sebe odmetje.
Mori njega i žedjom, i gládóm,
Patriaru ter muči pod brádom.
Bráni papa svetog' Ignacija;
A proklinje, i kara Focija.
Al' Focio zato i nemári;
Nego ljubav bratinsku pokvari,
Ter razdílí dva mila brajena,
Svete cèrkve mlikom zadojena.
A što éu ti drugo govoriti,
Kako l' éu ti oči otvoriti?
Yidiš i sám u iztoku tmíne,
Kako Gèrci gledaju Latine.
Vole vidit Turke i hajduke;
Nego rimske cèrljene klobuke.
Vole: da jim zapovida paša;
Nego papa, oli cèrkva naša.
I tvoj bratac puno nastojáše,
Cesar Ivan imenom se zváše:
Da sjedini Gèrke i Latine,
I da od njih nitko nepogine.
Ugenio tada papa biše,
Njemu cesar bflu knjigu píše:
„Čini sábor, kupi svete otce,
Primi Gèrke pod tvoje kriocel“
Na knjigu mu papa odgovara,
Ter cesara lípo nagovara:
„Nu podigni tvoje svetjenike,
Patriaru, i gèrcke vladike!
Ter dodjite do grada Ferare,
I dovedi bogoslovce stare,
Koji znadu mudro besiditi,
Dva naroda lípo sjediniti.
Poslat éu ti tri galije tanke,
Hodi k meni, vodi patriarke.
Nestaraj se, cesare, zairom;
Nego putuj k Italii s mirom

Rad ljubavi božijega sna,
Sto hiljadah stratit ću cekinah,
Za spasenje iztočnih cesarah,
I njihovih slavni patriarah. —
Kada cesar bŕlu knjigu prŕmi,
Od veselja malo nezanŕmi.
Pak podiže svoje patriare,
Mudre ljude, bogoslovce stare,
On ostavi svoje bŕle dvore,
Ter otidjè niz to sinje more.
Zdravo dodjè duždu mletačkomu,
Od starine prijatelju svomu.
Gospoda su pridani' izšetala,
U džemiju njega postavila,
Koja biše svilom pokrivena,
I sva čistim zlatom pozlatjena.
Zakantaše: „Te Deum“ popovi,
Zagèrmiše sileni topovi.
Potresè se dèrvlje i kamenje;
Od radosti svak dájè zlamenje.
Časti njega dvadeset danakah
Svitla kruna dužde od Mletakah,
Pak doprati prijatelja draga
Do Ferare bijeloga grada.
Lipo ga je papa dočekao,
Prid cesara biše izšetao.
Kad je cesar papu ugledao,
Prid njime je na kolina pao;
Al' mu papa klečat nedadiše,
Za rúku ga uhvatio biše,
Ter ga ljubi kano sinka svoga
Rad ljubavi Boga velikoga.
Za njim idje Josip patriarka,
Od iztoka svitlost sunca žarka.
Svi biskupi, i duhovni oti,
I ostali gèrčki vladaoci.
Tu se s papom lípo pozdraviše,
Poljubiše, i razgovoriše.
Posli, neg' su oni počinuli,
U sábor se jesu podignuli.

Sidè papa na stolcu zlatnomu,
Na pristolju puno višokomu.
S desnu njega cesar od iztoka;
Izpod njega gospoda visoka.
S livu stranu Josip patriarka
Za pristoljem rimskoga cesara.
Izpod njega ostali biskupi,
Svete cerkve temeljiti stúpi.
Tu bijáše mudrost izabrana
Od iztočnih i zapadnih stránah.
Tu mudraci tanko govoriše,
Bogoslovci písma otvoriše.
Izabrà se dvanajest mudrácah
Od Latinah sve bogoslovácah;
A dvanajest gèrčkih duhovniakah,
U nauku nebì jim prilika.
Dišputaše tanko i visoko,
Vèle znano, i puno duboko:
Od izhoda duha prisvetoga,
Starešinstva pape latinskoga.
Od pravednih dúšah očištjenja,
Od pšenična kruha posvetjenja.
I ostala mnoga govoráhu,
U saboru lípo razložáhu.
Medju Gèrcim najmudrii biše
Bezariion, tako se zoviše,
Arcibiskup od Nicea grada,
U mudrosti pošteno se vladà.
A za njime od Efeza Marko,
Ter razložì visoko i tanko
Arcibiskup od Efeza grada;
Ali Marko neljubljàše sklada.
Dva bijáhu od latinske strane
Najmudrii, koji razlog brane:
Jedan biše mudri Cesarine,
Istina je, Care Konstantine!
A drugi se Dominikan piše,
Njemu Ivan lípo ime biše.
Privisoko ovf besidjáhu,
I duboko vazda razložáhu.

U Ferari sabor nedospíše,
K Fiorenci već se uputiše.
Tu dišpute velike bijahu,
Razlozi se duboci nošahu.
Malo toga postajalo vrime;
Nu poslušaj care Konstantine!
Razboli se Josip patriarka,
Slavit će se do sudnjega danka!
Jer učini dila plemenita
Prija, neg' se dili s ovog' svita.
Zove starac slugu Nekteriju,
Pak zapità divit i artiju.
Na ruku se naslonio biše
Starac Josip, ter ovako piše:
„Ja virujem s pravovirnim' skupa,
Da je papa glava od biskúpa'.
I ovo je pravedna istina:
Duh izlazi od otca i sna.
Izpovidam jošter temeljito,
Da se čiste duše vrimenito,
I zove se misto očištjenja,
Gdi se muče radi sagrišenja.
Očištjene na nebesa lete,
Vide Boga, i njegove svete.
U prisán se posvetiti može,
Ka' i u kvas, ja virujem, Bože!“
To izustì, a dušicu pustì,
Ime božje spominjuć u ustì'.
Kada otci svaka izvidiše,
Dva národa lípo sjediniše.
Veseli se malo i veliko,
Nit' se tomu suprotivi niko;
Nego jedan od Efeza Marko,
Plakalo bi još i sunce žarko.
Kada dodjè k bílu Carigradu,
Gúli Marko svoju rusu bradu.
Tužbu čini, grozne suze ori,
Starac Marko ovako govori:
„Naši otci zakon pokvariše,
S Latinim se lípo pomíriše.

Starac Marko neljubljàše sklada,
Kupì vojsku oko' Carigrada.
Svetjenike, svoje naslidnike,
Kaludjere, i gèrčke vladike.
U pustínji sabor učiniše,
Na cesara prokletstvo staviše.
Još jim ni to dosta nebijàše;
Već na pomoć heretike zvàše,
Da se dignu protiva cesaru,
Od iztočnih stránah gospodaru.
Smiriti se nigda nemogàhu,
Patriaru svoga proklinjàhu.
Medju nami da je ljubav stára,
Poslao sam moga poklisara,
Kardinala, božjeg' namistnika,
Neka vam je poštenje i díka.
U Sofii kada misu rečè,
Misu rečè; al' jedva utečè;
Jer zavikà malo i veliko:
„Ajde na dvor, ljudska nepriliko!
Anatema papi latinškomu,
Konstantinu cesaru gèrčkomu,
Patriari, i svim odmetnikom,
Rimskecèrkveludimnaslidnikom.“
Još divojke vaše koludrice,
I ohole gèrčke udovice
Kunu mene od cèrkve glavara,
Patriaru, i tebe cesara.
Al' njihove anateme ljute
Nisu vèrstne, da pauka smute;
Kamo li će božjega vikara,
Koi grihe proklinje i kára?
Ah, moj Bože, goleme žalosti!
Tko će podnit gèrčke oholosti?
Tko li njima ljubav pokazati,
Svitle kralje ter na pomoć zvati?
Mojom ti se virom obitujem:
Doć će vrime, kako ništo čujem,
Da će klanjat u Sofii Turci,
Robit će vas gore neg' hajduci.

Ali neka znadeš, Konstantine!
Da te puno ljubim do istine.
Moliti ću dužda mletačkoga,
Da ti brani Carigrada tvoga.

I molit' ću kralje od zapada,
Nek ti dādu pomoć iznenada.“
Što je reka', to je učinio,
Sve je kralje po redu molio;

Al' jih papa umolit nemožè;
Jer se biše razsèrdio Bože
Na nesrićno od iztoka carstvo;
Hoti, da im pomanjka cesarstvo.

Nerazumim ja, moj blagodarni štioče hrištjanine! zlo govoriti od hrištjanah, koji su od našega mnogočasnoga i slavnoga jezika i národa; jer nenahodim, da su oni početak od nesklada, smutnje i razdiljenja bili; nego mèrzim na oholost gèrčku, koja bi uzrok od nesklada medju bratjom od izgubljenja carstva njihova; još i od svih banovínah slovinskih, koje jèče pod težkim jarmom turskim, razdilivši brata od brata, i prijatelja od prijatelja, neka mogu prija skončati, i lašnje sebe, i svoje imanje izgubiti. — Na nje dakle imamo mèrziti; jer su uzrok od svega zla duhovnoga i tilesnoga bili, ne samo svoga, nego li i našega, protiva kojim sveti Pava' piše, i teško se tuži, kako se štije u njegovim knjigam; a vami nosim čast, i svako poštenje, kakono junakom, vitezom, i gospodi slovinskoj, moleći Boga, i bogorodicu, da se svi sjedinimo u jedinstvu duhovnomu pravovirstva, i ljubavi našega Isukèrsta, aliti po vaš način Hrista. Amen.

Nahodi se u mojim prošastim knjižicam, u govorenju od kraljevića Marka, da ga hrištjani za sveta dèrže: ono nísu riči moje; nego nadometak jednoga, koi je moje historije pripisiva'; zato mi neprimi za zlo; jer ja kriv nísam.

Slidi pjesma od uzetja carigradskoga, izvadjena iz knjigah Florianiana Kampi, prenesena u jezik preslavni, i složena po starcu Milovanu, a prikazana gospodi hrištjanskoj.

Knjigu piše momče sveznadare,
Iz Jedrene grada biljeloga,
Na hiljadu, četiri stotine
I petdeset još i tri godine,
Ter je šalje k bílu Carigradu,
A na ruke cara Konstantina:
„Kupi vojsku, mili gospodare!
Idje na te Otmanović care.

U njega je vojska silovita
Od Azije i Tatarije,
Bulgarije, i od Romanije,
I ostalih mjéstah i kraljéstvah.“
Kad Konstantin bielu knjigu primi,
Knjigu štije, a suze prolje.
Pitaju ga hrištjanska gospoda:
„Što je tebi, care Kostantine!

Koja ti je cviliti nevolja?

Ali ti je netjak poginuo,
Po imenu Komnen Dimitria,
Bojak bijuć s carevim' delijam'?"

Odgovara care Kostantine:

„Prodj'te me se, hrištjanska gospodo!

Nije meni netjak poginuo

Bojak bijuć s carevim' delijam';

Ali mi je cviliti nevolja;

Jer evo mi listak knjige dodjè

Od eldžije moga sveznadara

Iz Jedrene, bijeloga gráda:

Da je care vojsku sakupio,

I da misli udariti na me;

A ja nesmim dočekati njega;

Jere nejmam moći, ni pomoći.

Svi su báni mene odbignulí,

Protiva se meni uzdignuli,

Oborit će u sužanjstvo mene;

A bërzo će oborit i sebe.

Sva je moja zemlja porobljena

Od Memeda cara neviernoga

Do bijela grada Carigrada;

A bërzo će osvojiti i njega;

Jere nejmam brata, ni rodjaka,

Niti imam draga prijatelja,

Koi bi mi u pomoći bio,

U potribi novce poklonio.

Maleno je vrieme postajalo,

Ugledà se vojska silovita

Oko' b'jela grada Carigrada,

Drugi danak aprila mjeseca,

Silna vojska cara neviernoga,

Po imenu Memeda drugoga.

Sto hiljádah po izbor konjках;

Dvì stotine hiljádah pješácah.

A na moru blizu Carigrada

Sto galjáh, dvi sta ormanjácah.

Čini u sve silenih Turákah

Za četiri stotine hiljádah.

Gleda' jih je care Kostantine

Iz bijela grada Carigrada,

Gledao je, ter je govorio:

Gdje ga sluša malo i veliko:

„Ah, moj Bože, čuda privelika!

Je li veće na svietu čovjeka,

Koi nije doša' Carigradu

Pohoditi cara Kostantina?

Turskoj vojsci tko će ođoliti?

Tko l' on'liku silu dočekati?

Šest hiljádah, večnejmam vojnikáh,

Od mojega národa junákah.

Tri hiljade dodjè vitezóvah

Od Mletákah, i Genue gráda.

Udarit će petdeset Turákah

Na svakoga mojega junaka.

Al' dok mi je na ramenu gláva,

Neću predat Turkom Carigrada.

Jedà Boga i bogorodice,

I Sofije usred Carigrada.“ —

Pak se skoči na konja golema,

Ter otidjè preko Carigrada,

I razgledà carigradska vráta;

Na nje metje najbolje junake.

Teofila svoga rođijaka,

Da mu bráni vrata pozlatjena,

I kasteo višje vrátah zlatnih,

Koga, pobre! sedam kulah bráni.

A eldžiju dužda mletačkoga,

Da mu pazi dvora bijeloga

Od sejménah, i od janjičárah,

Vitezóvah cara silenoga.

Juliana metje Katalana,

Od starine častna kapetana,

Lavska vrata da junački brani,

I da svoje poštenje sahrani.

A na vrata svetoga Romana

Car Kostantin postavio biše

Od Genue mlada generala,

Justinian, koi se zoviše,

Pak je njemu tiho besidio:

„Generale, sve moje uzdanje!

Čuvaj vratah svetoga Romana,

Brani, sinko, i sebe, i mene;

Jer najvećja sila od Turákah

Na ova će vrata udariti.

Janjičari, ponositi Turci,

Puno će ti, bane, dodijati!

Al' se uzdam u vijernost tvoju,

I junačstvo tvojih vitezóvah:

Da ćeš branit sv'jetlu krunu moju,

I od grada bijelih zidóvah.

Dva Troila, dva mila brajena,

U Genui gradu odgojena:

Antun jedno, a Pava' je drugo,

Od cesara naredbu primiše:

Da mu bráne vrata od zapada

Pram Jedreni, gradu bijelomu.,

Od konjích cara tatarskoga,

I pješácah paše bugarskoga.

Još dozivlje Todora viteza,

Od starine plemića i kneza,

Niz obraz je suzam' oborio,

Ovako je njemu govorio:

„Slugo v'jerna, Todore viteže!

Predajem ti vrata od Karšije,

Mnogo će ti Turci dodijati,

Brani sebe, neizdáji mene.

Dozivaše i Luku Notara,

Generala od tankih galjáh,

Senatura Carigradjanina,

Ovako je njemu besidio:

„Generale, sve moje uzdanje!

Pazi grada od turskih galjáh.

Imaš dosta praha i olova,

I junákah kano sokolóvah.

Zovijaše dva principa mlada,

Od bijela Carigrada oba:

Nicefora svoga rođijaka,

I Todora silnoga junaka.

Ter jih šalje, da mu cèrkvu brane,

Od dvanajest apoštólah zvanu.

Kaludjere, otce dukovnike,

Mlade pope, gèrke svetjenike.

Ponukuje care Kostantine:

Da se brane prahom i olovom,

I da mole Boga brez pristanka,

Od večera, ter do bíla danka.

Al' poslušaj, moj mili brajene!

Što ti kaže starac Milovane:

„Dojedriše četiri džemije

Iz daleka, od zemlje latinske.

Svaka nosi po sto lumbarádah;

A pušákah ni broja se nežna.

Pune bihu ognja žestokoga,

I junákah od Genue gráda.

Kad su bili blizu Carigrada,

Pristà vjetar, stadoše džemije

Nasred mora, kano i planine;

Nit' se miču, niti naprid idjú.

Evo težka boja i mejdana!

Zavezoše careve galije,

Obletješe latinske džemije

Nasred mora izpod Carigrada.

Iz džemjáh pucaju topovi,

Ter se čuju kano i gromovi.

Potopiše tanene galije,

Izlomiše turske ormanice.

Nebi reka', da je morski bojak;

Već bi rekao: da je sudnji danak,

Iz latinskih silenih brodóvah

Siplje oganj, nigda nepristaje.

Padè mèrtvih carevih junákah

Za dvanajest hiljádah Turákah.

Tako isti poviđiše Turci,

Kad Carigrad izgubiše Gèrci.

Latinom je dobra srića bíla:

Bog jim dadè vjetra majestrála,

Zajedriše k b'jelu Carigradu

Posred turskih tanenih galjáh.

Na sve strane vatru prosipljući,
I s topovim galije bijući,
Dojedriše zdravo Carigradu
Pjevajući i pop'jevaćući.
Memed care zanimio biše
Od velike tûge i žalosti,
Gledajući šajke i galije,
Gdje se topé u to sinje more.
Zove care pašu kapetana,
Da mu rusu odsiječe glávu;
A kada ga ugledao biše
Izranjena, i svega kèrvava,
Nekti njemu ods'jecati gláve;
Već ga bije težkim buzdohanom:
„Brè, dimsuze, paša kapetane!
Kamo moje tanene galije?“
Pak namisti velike topove
Pram bijelu gradu Carigradu.
Počè njega bití sa svih stránah,
I oriti do zemlje bedene.
Pak dozivlje paše i vezire,
Ter je njima Memed besidio:
„Sjutra valja na grad udariti,
I na silu njega osvojiti.
Koi pèrvi skoći na bedene,
I nanj' metne alaj-zelen barjak,
Za pašu éu njega učiniti
Od sve moje zemlje Romanije,
Kada li je danak osvanuo;
Razviše se svileni barjaci,
Udariše bubnji i svirale,
Zavikaše po vòjsci čauši:
„Poletješe uz polje konjici,
Udariše sa svih stránah pješci.
Juriš čine od jutra do mraka,
Carigrada uzet nemogoše;
Nego pod njim izgiboše mnogi;
A najveće Gèrci i Ermeni,
Koji bihu silom povedeni,
I na juriš pèrvi odredjeni.

Ali se to malo i znadiše
Prama sili, koja došla biše.
Za petdeset i veće danakah
Neprestaše biti Carigrada.
Evo, brate, i gore žalosti!
Bog ostavi nesrećne grešnike.
Ugledà se svjetlost na Duhove
U bijelu gradu Carigradu.
Iz grada je ona izletjela,
Ter je k vedru nebu poletjela.
Kad to čudo Turci ugledaše,
Od veselja skupa zavikaše:
„Slava budi Bogu velikomu,
Dobra sreća caru čestitomu.
Bóg pobježe iz Stambola grada,
Predaðè ga caru silenomu.“
To je čudo i car ugledao,
Preda se je odže dozivao,
Ter je care njima govorio:
„Poslušajte, odže zakonoše,
Sjutra ćemo davu proučiti,
I ramazan žestok učiniti,
Da ako nam Bóg i sreća dáde,
Ter Carigrad bërzo osvojimo.“
Kada li je danak osvanuo,
Turci svoju davu proučiše,
I ramazan žestok učiniše,
Nebi li jim dobra sreća bila.
To je gleda' care Kostantine,
Gledao je, ter je besidio,
Gdje ga sluša malo i veliko,
Patriara, i svi svetjenici.
Učè davu Turci vitezovi:
Baš ée sjutra na grad udariti,
Svaki svoje izpòvjedi grihe,
Pokajmo se, dok imamo vricme.
Ljubimo se, i pomirimo se
Kano bratja i hrištjani pravi.
Ako naše i pogine tilo,
Nebi li nam duši bolje býlo! —

Preoslavni otac patriara,
Koino vas i uči, i karà,
Dat će nami blagoslove svete,
Ter će činit, da se Memed smete.
Svaki budi sèrdca junačkoga;
A desnice Marka kraljevića,
Ter slobodno Turke dočekajte,
I njihove glave ods'jecajte.
Ako l' se je približalo vrijeme,
Da mi naše pogubimo glàve
Rad poštenja, vjere i zakona,
Slava Bogu, i bogorodici! —
Bolje nam je poginut pošteno;
Neg' na svietu živit nepošteno.
Svaki ràdi osvetiti Boga,
Ja ću Boga i bogorodicu.“ —
Kad vojnici njega razumiše,
Sve zaplakà malo i veliko.
Svak se kaje, i proštenje pita,
A najveće care Kostantine.
Maleno je postajalo vrijeme,
Sa svih stránah udariše Turci.
Deset hiljád skálah prisloniše
Uz bedene bila Carigrada.
Stoji jauk ranjenih delj'jah,
Stoji viska turskih bedevj'jah;
A zemlja se tresijàše kruto
Okò' bila grada Carigrada.
Od topóvah turskih i hrištjanskih,
Od bubánjah, i od tambalásah,
Od kumbárah, silnijeh pušákah,
Od galfjah turskih i latinskih.
Od svirálah, i turskih pífarah,
I od trúbljah gèrčkíh i latinskih,
Od zvèčanja máčah i sabáljah,
Halah kónjah, carevih delj'jah.
Izgiboše janjičari Turci,
I sejmeni, ni broja se nezna;
A niz polje kèrvca tecijàše,
U sinje se more salivàše.

Koliko su visoci zidovi
Od bijela grada Carigrada:
Mèrtvi su jih Turci nad-jetili.
Viruj.pobre! mudri ljudi kažu.
Carigrada ni tad neuzeše;
Već sramotno natrag pobjegoše;
Al' zavikà malo i veliko
Iz bijela grada Carigrada:
„Janjičari! — vi li ste levente,
I delije Otmanović cara..
Odbacite svietle sablje vaše,
Prepašite ženske opregljače,
Kad nesmite s nami bojak biti;
Već bižite kano strašivice.
Pohváli se, Memede Sultane,
Koliko si glávah odsjekao!“
Ah, moj Bože, goleme žalosti,
Težke ti su gèrčke oholosti!
Kada jih je care razumio,
Svu je vojsku natrag okrenuo.
Janjičari, siloviti Turci,
Udariše kano mèrki vuci,
Carigradska osvojiše vrata,
U Carigrad silom uljezoše.
Izsjekoše malo i veliko,
Pogubiše cara Kostantina;
Al' vitežki poginuo biše
Sikuć mlade Turke janjičare.
Dvi sta ránah na njemu bijàše;
Al' po poli Turke presicàše,
Pak najposli k cèrnoj zemlji padè,
K zemlji padè, Bogu dušu dadè.
Sidè Memed nasrid Carigrada,
Na pristolju cesara gèrčkoga,
Ter od tada Otmanović care
Sve ponízi kralje i cesare.
Sve po redu pozdravlja hrištjane,
Po imenu starac Milovane,
Molite mu vi Boga za zdravlje,
Nebi li vam pjesíme izvodio:

Od Stambola grada bijeloga,
Romanije, i od Bulgarije,
Od Mostara, i ravna kotara,
Slavonije, i od Ungarije.

Od junâkah Like i Kèrbave,
I od Bosne viteške dèržave.
Na sablji vam dobra srića bila,
I turske se kèrvce napojila! —

Slidi pisma druga od Carigrada.

Gvnila je gèrčka cesarica,
Konstantina kralja zaručnica,
U sužanjstvu Otmanović cara,
Od iztočnih strânah gospodara.
Konstantina često spominjâše,
Suze roneć ter mu govorâše:
„Da t' je ustat, mili gospodare,
Konstantine veliki cesare!
Ter da vidiš sad žalosti moje,
Ah, nesrićne zaručnice tvoje!
Nezovu me veće cesaricom;
Već nevoljnom turskom robinjicom.
Nit' me zovu gospojom Gèrkinjom;
Već Arabkom čèrnom prosjačkinjom,
Koja nejma brata, ni rodjaka,
Niti ima sestre, ni netjaka.
Obiličja nejmam cesarice;
Jer je moje potamnilo lice,
Nemiloga dvoreć gospodara,
Po imenu Otmanović cara.
Zlatnu krunu nenosim na glavi;
Svak me psuje, i nemilo davi.
Od gospoje neimam zlamenja,
Niti nosim dragoga kamenja.
Što bi reka'? dragi pobratime!
Koi nosiš od Hârvata ime.
Koja skoro biše cesarica,
Konstantina cara zaručnica?
Poslušaj me, kazat ću ti pravo,
Ah, tako mi, pobre! biti zdravo.
Ovo biše bili Carigrade,
Pošli nego u sužanjstvo padè.

Nejma veće slave ni poštenja,
U njemu se nedile proštenja.
Nit' se kèrsti, nit' se izpovida,
Nit' je čuti, da tko pripovida.
Već neštuje cèrkve, ni o'tare;
Neg' džamije, i turske munare.
U Sofii nije svjetjenika,
Nit' je u njoj božijih prilîkah.
Nedolazi otac patriara
U Sofiju pričestit cesara;
Nego odže, siloviti Turci,
Koji viju kano mèrki vuci.
Negovore s' više liturgije,
Svetjenici nekàraju grije;
Nego odže štiju Alkorane,
Ter nam ljute zadavaju rane.
O nesrićni grade Carigrade!
Tko te tako nemilo izdadè?
Kamo tvoji kralji i cesari?
Kamo li ti tvoji báni stari?
Kojino se po svitu šlaviše,
Prija neg' te u zlo postaviše.
Kud se diše cèrkve i o'tari?
Tko li tvoju lipotu pokvari?
Kamo li ti tvoja lîpa dîka:
Patriara, veliki vladîka?
Kud se diše pripovidaoci,
Zakonoše, i duhovni otei?
Gdi su tvoji bili manastiri,
Kaludjeri, duhovni pastiri?
Kamo tvoja zvona glasovita,
Carigrade, lipoto od svîta?

Plemenita gdi su ti gospoda
Od gèrkoga mudroga naroda?
Gdi li su ti Gèrkinje gospoje,
Koje bihu narešenje tvoje?
Gdi je tvoja mudrost i mudraci,
Kamo li ti bijeli palaci?
Sađ u njima pribivaju Turci,
Što bi srića, da se lègu ćuci.
Kînu tebe svi narodi svîta,
Još i njegovda tkogod za te pità;
A najveće od iztoka stráne:
Jer jim ljute ti zadadè rane.

Kune tebe zemlja Arbanija,
Bulgarija, i Macedonija.
Slavna Bosna, i Ercegoyina,
Kosarića lípa banovina.
U tebi se zmiije porodiše,
Koje ove zemlje porobiše.
U sužanjstvu cvíle brez pristanka,
I progonstvu do današnjeg' danka.
Radi tebe, grade Carigrade!
Istina je, to i díte znade:
Oholost je tebe pokvarila,
I nevírnost na zemlju bacila.

Što si našao, ono i uživaj,
U turskomu sužanjstvu pribivaj.
Kukati ćeš kano kukavica,
Suze ronit, kano udovica.

**Slidi písma od kuće Frankopanovića, izvadjena iz pohvale, koju
dadè Fra-Frane Glavinic, Istrijanin, gospodi od rečene kuće na 1628.**

Čudila se Lika i Kèrbava,
Što govori Bugarine Sáva:
Kudi pleme Frankopanovića,
I viteza bana Zrinovića.
Svoje ime uzdiže i hvali,
Kojeno je počelo od lání.
Pogèrdjuje stare vitezove,
Sve slovinske bane, i knezove.
Što je veće pleme Kraljevića,
Kosarića, oli Kobilića
Od mojega roda vitežkoga,
I na glásu vazda junačkoga?
Svuda slave Zrinovića bana,
I mladoga kneza Frankopana.
Kano da su s neba doletili,
I od víka na nebesih bíli.

A neznadu, da su od težaka,
Od čobana, oli prosijaka.
Do jučer su uzbijali ovce,
I dvorili po svítu tèrgovce.
A sada se svitli báni kažu,
Ter s težacim neće, da se slažu:
A nejmadu u žepu ni novca,
Nego íštu pomoć od tèrgovca.
To je čuo Ličanin Bariša,
Ter je njemu tiho besidio:
„Nebudali, Bugarin Saviša!
Ali si se brižan pomamio!
Nije misec, ni godina dánah,
Da je pleme Zrinovića bana.
Od hiljade veće je godínah,
Da se zváše kneže od Nadina.

Sva su taka velika gospoda
Od našega slavnoga národa.
Nitko nezna, od kada su bñli,
Ni gospodstvo kad su zadobili. —
Nu poslušaj Frankopanovića,
Velikoga bana i plemića,
Od koga je roda i plemena,
I od koga izlazi vrimena:
Dvi hiljade godíštah imade,
Od kada se ovo pleme znáde.
U Trojanu gradu pribiváše,
Po svemu se svítu spominjáše;
Jer porodi vèrstne vitezove,
Plemenite bane, i knezove.
Ovako nam sveti otcí kažu,
Još i drugi k njima se prilážu.
Ancio starinom se zváše,
Od Enea bana izlazaše,
I od Turna kralja latinskoga,
Najvećjega plemića rimskoga.
Od njega se rodiše glavari,
Kardinali, i božji vikari:
Aleksandro, i Gèrgur deveti,
Innocenco, Gèrgur papa sveti.
Još porodi svete i svetice,
Benedeta i mnoge divice;
Isusove mnoge múčenike,
Žene svete, i izpovidnike.
Od njega su vitezovi stári
Svitli báni, králji, i cesari,
Cesarice i mlade banice;
I od svake vèrste poglavice.
Po svem svítu Dante glasoviti,
U nauku puno ponositi,
Fiorentin koi se zoviše,
Od kolina Frankopana biše.

A od kuće na glasu viteza,
Aldighera velikoga kneza.
Od bijela Florence grada,
Kojano se nalazi i sada.
Od ovoga jasnoga plemena;
Al' podavno u stara vrimena,
Za dužda je mletačkoga bio,
Imenom se zváše Mijovijo.
Kád Tatari naglo udariše,
Ter ungarsku zemlju porobiše,
Potiraše kralja ugarskoga
Do sinjega mora latinskoga.
U to vrime ban hárvatski biše,
Imenom se Nikola zoviše.
Od plemena Frankopanovića,
Imadiše sèrce kraljevića.
Ter sakupi Hárvate junake,
Na oružju vitezove jake.
Sičè vojsku cara tatarskoga,
Oslobodi kralja ugarskoga.
Od njega se bani porodiše,
Zadužbine koji učiniše.
Štuju cèrkvu, i božje pastire,
Sagradiše mnoge manastire.
Sad pròmisli, Sava Bugarine!
Koi kudiš bane od starine,
Je li većje pleme Zrinovića
I viteza Frankopanovića
Od tvojega roda i plemena,
I krasnoga od láni imena?
Nemoj, pobre, nabíjat kabljícah,
Ni gèrditi slovinskih plemićah!
Gospodstvo su na sablji dobili;
A nisu ga za novce kúpili;
Ni pasući po planinam ovce,
Ni dvoreći po svítu tèrgovce.

Slidi pisma, kako Ivan Bondumier, Ludovik Kalbo, i Pava' Erizo pogiboše braneći Kalcidu, rečenu Eubeu u Arcipelagu na 1469., izvadjena iz Sagreda.

Grad se bili ukraj sinja mora,
U otoku od Arcipelaga.
Kalcida se od starine zvaše,
Ban mletački u njoj pribivaše.
Gledaše ga Otmanović care,
Po imenu Memede Sultane.
Kad je on'da s vojskom prolazio,
Gledao je, ter je besidio:
„Lipa grada, bogata otoka;
Ali mu je zaludu lipota!
Kada dvorí dužda mletačkoga,
Od starine dušmanina moga.
Al' ako mi Bóg i srića dāde,
Ter ja zdravo k Carigradu dodjem;
Oružat ću tanene galije,
Bërze šajke, od boja džemije.
Zajedrit ću niza sinje more,
Osvojit ću bijelu Kalcidu.
Sve otoke od Arcipelaga,
I po njima sela i varoše.“ —
Što je reka', poreka' se nije:
Kako dodjè k bìlu Carigradu,
Naoružà tanene galije,
Bërze šajke, bojne sultanije,
Pak zajedri niza sinje more,
Drugi danak pod Kalcidu dodjè,
Pak napisà listak knjige bìle,
Ter je šalje mladu Providuru,
Po imenu Ivi Bondimiru.
U knjizi je care besidio:
„Vlasteline, Ive Mletčanine!
Šalji ključe grada bijeloga;
A nesèrdi cara čestitoga;

Jerbo ti se kúnem na čitapu,
I na sablji, i na desnoj ruci:
Ako grada udilj nepridādeš,
I brez boja, i brez kèrvce cèrne,
Živa ću te na mihe derati,
I nemilom smèrtcom umoriti.
Šalji ključe, a negubi glave,
Ni tvोजizih u gradu gradjānah.
Dòveo sam silnu vojsku na te:
Sto hiljādah bāšah, i sejménah,
Janjičarah četèrjest hiljādah,
Nit' ćeš ostat, ni obranit grada.“
Kada Ive bìlu knjigu primì,
Onu štije, drugu napisuje,
Ter je šalje caru silenomu,
Ovako se s njime razgovara:
„Jedà cniš, Otmanović care!
Da su vrebci vlastela mletačka,
Ter jih misliš s bukom poplašiti,
Iz Kalcide grada iztirati?
Imam dosta praha i olova,
I junākah kano sokolòvah,
Vlada s njima Erizo viteže,
I Ludovik Kalbi kapetane.
Koji su se na križu zakleli:
Da će prija izgubiti glave;
Nego tebi pridati Kalcidu,
I izdati dužda mletačkoga.“
Kad je care njega razumio,
Počè biti bijelu Kalcidu
Iz svojizih tanenih galijah,
I od bōja silenih djemijah.

Nepristaše za nedilju dānah
Brez pristanka biti bīla grada.
Oboriše kule i dvorove;
Prolomiše od grada zidove.

Kad se svērši nedilja danākah;
Stadè vika silenih Turākah.
Janjičari na grad udariše,
Uz bedene listve prisloniše.

S golim' sabljam' na bedene skāču,
Na grad metju zelene barjake;
Ali svoje pogubiše glāve
Na jurišu grada bijeloga.

Koliko ih pod gradom ginjāše,
U vojsku ih veće dolazāše:
Trijest danāk' nepristaše Turci,
Udarajuć kano mērki vuci.

Iz galijah pucaju topovi
Brez pristanka kano i gromovi.
Probijaju od grada zidove,
Ore bīle do zemlje bedene.

Pak pod gradom lagum užegoše,
I zidove na zemlju baciše.
Ah, moj Bože, goleme žalosti!
Tko će ostat od turske naglosti?

Sa svih strānah udariše Turci,
Osvojiše bijelu Kalcidu.
Pogiboše dva gospodičića:
Gundumier, vitez od Mletākah,
I Ludovik Balbi kapetane.

Erica se Turkom nepridaje;
Već jim ruse odsijeca glave.
Zatvori se u kasteo tvèrdi,
Od Kalcide grada bijeloga.

Njemu care bilu knjigu piše:
„Nu se pridaj, mladjan kapetane!
Jer kastela obraniti nećeš,
Nemoj ludo izgubiti glāve.

A evo ti moju viru dājem,
Čistu viru moga Muhameda:
Poslat ću te k bīlu dvoru tvomu
Oružana, zdrava, i vesela.“

Erici se ino nemogaše:
Nestadè mu praha, i olova.
Sva mu vojska izginula biše
Bojak bijuć s carevim' delijam'.

Līpu kćercu prida se dozivlje,
Po imenu Anicu divojku.
Svojoj kćerci plačno govoraše:
„Poslušaj me, Ane, kćerce moja!

U Turčina nigda vire nije,
Ti si, Ane, līpa i pristala,
Turci će te ljubiti na sramotu,
Pazi, kćerce, viru Isusovu.“

Njemu Ane tiho odgovara:
„Nebrini se, moj mili babajko!
Prija ću ti izgubiti glavu;
Nego ljubiti poturicu mladu.“

Kada ju je bābo razumio,
On od mila biše zaplakao,
Pak otvori od kastela vrata,
Pridadè ga caru nevīrnomu.

Kad u njega Turci ulizoše,
Tad Erici ruke savezaše,
Ter ga vode caru pod čadore,
I Anicu lipotu divojku.

Moli junak Turke janjičare,
Još jim daje groše i dukate,
Da Anici odsijeku glavu;
Jer se boji, da se nepoturči.

Vele njemu mladi janjičari:
„Nebudali, kneže Latinine!
Tko će smaknut mladu sultaniju,
Virnu ljubu cara čestitoga?

Kada li ga caru dovedoše,
Car je njemu tiho besidio:
„Silna glavo, Latinine Pavle!
Jer izsičè moje janjičare?

Ja sam tebi tvrèdu viru dao:
Da ti neću odsicati glave.
Tvoju glavu odsicati neću;
Ali èu ti zadat muku veću.“

Erica je njemu govorio:
„Neèudim se tvojoj viri, Care!
Zašto vire u Turèina nije,
Kakva vira, takva i zakletva.

Kad je Memed razumio njega,
Vàs od jida biše poblidio.
Poèè njega na muke metjati,
Ter ga èini pilom pripílati.

To je caru puno muèno bìlo,
Od bedre je sablju povadio:
Divojci je glavu odsikao,
U Kalcidi, grádu nesriènomu.

Pak dozovnu Anicu divojku,
Ter se care s njome razgovara:
„Dosad si se ti Anica zvala;
A odsad èeš se Fatima kaduna,
Vírna ljuba cara èestitoga.“
Sèrdito mu Ane odgovara:
„O nakazo, ljudska nepriliko!
Za te li su Latinke divojke,
Zaruènice Boga velikoga?
Ja èu prija u more skoèiti,
I na vatri živa izgoriti;
Neg' zaníkat stvoritelja moga,
I ljubiti cara neèistoga.“

**Pisma, kako Ante Loredan, vlastelin mletaèki, obrani Skadar
od Turákah na 1475., izvadjena iz Sagreda.**

Divan èini Otmanović care,
Po imenu Memede Sultane.
Svu gospodu na divan sazivlje,
Ter je Memed njima govorio:
„Nebi li se koi junak naša',
Da podigne silnu vojsku moju,
I otidje priko Arbanije,
Ter osvoji Skadar kod Bojane?“
Svi veziri múkom zamúkoše;
Ali nektì vezir Sulemane,
Od bosanske na glasu dèržave;
Veè je caru tiho besidio:
„Daj mi, Care, pišác' i konjíkah,
Osamdeset hiljádah vojníkah.
Ja èu poèi k Skadru bijelomu,
Na silu èu osvojiti njega.“

Što zapitá vezir Bošnjanine,
Što zapitá, to mu care dáje:
Osamdeset hiljádah vojníkah,
Sve po izbor najboljih junákah.
Podižè se priko Arbanije,
Bèrzo dodjè k Skadru bijelomu.
Sa svih ga je stránah obsidnuo,
Pak napisá listak knjige bìle,
Ter je šalje mladu Providuru,
Mletèaninu, Anti Loredanu.
U knjizi ga vezir pozdravljáše,
Ter ovako njemu govoráše:
„Providure, Ante Loredane!
Pošalji mi kljuèe Skadra grada.
Nemoj gubit rusu glavu tvoju,
Ni tvojizih mladih vitezóvah.“

Loredan mu knjigu odpisuje:
„Nebudali, paša Bošnjanine!
Ja sam duždu tvrđu viru dao:
Da mu neću izdat Skadra grada,
Dok je moja na ramenu glava.“

Kad je njega paša razumio,
Počè biti Skadar sa svih stranah.
Bijo ga je petnajest danákah,
Qd zorice ter do mèrkla mraka.

Bile kúle mnoge oboriše,
Na tri mista beden otvoriše.
Kad to vidi paša Bošnjanine,
Na Skadar je juriš učinio.

Jedni Turci beden podkapaju,
Drugi skaču gradu na bedene;
Ali lúdo pogubiše glave
Na jurišu Skadra bijeloga.

Ostà mèrtvih četiri hiljade
Oko' grada na jurišu pèrvom,
Sve najboljih Turák' krajišnikah.
Pivaj pobre! junačka je dika.

Kada li je danak osvanuo,
Opet Turci juriš učiniše,
Od zorice ter do mèrkle noće
Nepristaše na grad udarati;

Ali bila neuzeše grada;
Jer ga brani Ante Loredane.
Biše hladne vode ponestalo
Našoj vojsci u Skadru bilomu.

Loredanu to mučno bijáše,
Ter glavarom tiho besidjáše:
„Nije l' koga porodila majka,
Da otidje do rike Bojane

S pet hiljádah najboljih junákah,
I udare jurišem na Turke,
Ter donesu vođe iz Bojane
Za svu vojsku, koja je u Skadru.“

Svi junaci k zemlji pogledaše;
Ali nekti vitez od starine,
Po imenu Čarņojević Ive,
Ban od Zente, i Gorice černe.

Već govori mladu Providuru:
„Nebrini se, Ante Loredane!
Ja ću poći do ríke Bojane,
I donit ću vode za junake.“

Pak povedè svoje Černogorce,
Hercegovce i silne Kotarce,
Ter na Turke snažno udariše,
Dvi hiljade glávah odsikoše.

Otidjoše do ríke Bojane,
Ter se hladne napiše vodice.
Zdravo su se natrag povratili,
Za junake vodice donili.

Malo toga vríme postajalo,
Tretjom Turci na grad udarise:
Prisloniše listve uz bedene,
Na grad metju barjake zelene.

Loredan se Turkom nepridaje;
Već jim ruse odsijeca glave.
Vezir biše sablju povadio,
Janjičare na grad natirao.

Al' građani zato i nehaju;
Već jim ruse glave odsicaju.
Biju Turke dèrvljem i kamenjem,
Čèrnim prahom, i težkim olovom.

A kad vidi Suleman vezire,
Da nemože Skadra osvojiti,
Dižè vojsku izpod bila grada,
Odè plaćuć caru gospodaru.

Ostà mèrtvih pod gradom Turákah
Za dvadeset hiljádah junákah.
Što Loredan pogubio biše
Branec Skadar, to Sagredo piše.

Za Antino veliko junačtvo
Njemu đadè dužde generalstvo:
Od Levanta i lipè Morije,
Cipra ravna, i zemlje Kandije.

Viteški je vazda vojevao,
Po Levantu Turke razbijao,
Kad Levanat bili obsidoše,
Ter ga biše za osam misecih.

Na tursku je vojsku udario,
Deset hiljad' glavah odsikao.
Izpod grada on iztirà Turke,
Okèrvàvi svoje bile ruke.

Pisma od divojke Marule, kako je oslobodila grad, Lemno imenom, od turske vojske, koja ga biše podsila na 1475. Izvadjena iz Sagreda.

Slušaj pobre! koi znadeš naški,
Da ti kažem mejdan divojaški,
Koja ima biti ter ne malo
Vitezovom sjajno ogledalo:

Kad na Lemno Turci udariše,
Podaleko gori u Levantu,
Juriš čine, nigda nepristaju,
Ter gradjanom jade zadavaju.

Tu gradjani mnogi izgiboše;
A Turákah ni broja se nezna,
Koluneli i mladi sèrdari.

Ali evo i gore žalosti!
Jer pogibè mladjan kapetane,
Zapovidnik od bijela grada,
Sikuć mlade turske janjičare.

Pripadè se malo i veliko,
Sve to plače, i suze proljja;
Al' neplače Marula divojka,
Lípa kèerca mlada kapetana.

Poslušajte, mladići i starci,
Dalmatini, i mladi Ungarci:
Kada vidi Marula divojka,
Da joj biše bábo poginuo,

Divojačke haljinè odbaci,
Svoga bábe odoru oblači;
Pak pripašà sablju na hajdučku,
U vojsku je udarila tursku.

Britkom sabljom Turke prisicáše,
I vojnike svoje slobodjáše.
Bolji junak od babajka biše,
Viruj pobre, to Sagredo piše.
Kad li vidi principova vojska,
Što učini Marula divojka,
Na Turke je skladno udarila,
Iz grada jih biše iztirala.
Svaki junak gláve odsicáše;
Al' najveće Marula divojka.
Kèrvave joj rúke do ramena,
I svijetla sablja do balčaka.
Malo posli dobra pomoć dodjè
Od viteza bana Loredana.
Kada li ga Turci ugledaše,
Brez obzira natrag pobigoše.
Al' da nebì Marule divojke,
Tad bi Turci Lemno osvojili.
Svih je ona slava divojákah,
Ogledalo po svítu junákah.
Uzvisuje sva zemlja žudinska
Do nebèсах Judit udovicu;
Jer odsicè glávu Oloferni
Pod bijelim gradom Betulijom.
Uzvisuje i zemlja slovinska,
Još i lípa dèržava latinska
Brez pristanka Marulu divojku;
Jer izsičè turske janjičare,
A u Lemnu gradu bijelomu.

Pisma, kako Ante Leze, vlastelin mletački, obrani Skadar, koga car Memed biše obsidnuo, i pod njim stao godište dânah na 1476.
• Izvadjena iz Sagreda.

Zarečè se Memed, care silni,
U Stambulu gradu bijelomu:
„Podignut ću vojsku nebrojenu,
I otić ću Skadru bijelomu.
Na silu ću osvojiti njega,
Pogubit ću Lezu Providura,
Osvetit ću kèrvcu prolivenu,
Moju vojsku lani izsičenu.
Zavest ću se niz more duždevo
Do bijela grada Venedika.
Pohvatat ću gospodu mletačku,
I njihove kadune ljubovce.
Porobit ću ravnu Italiju
Svu do Rîma, grada bijeloga.
Uhvatit ću papu latinskoga,
I njegove mlade kardinale.“
To govori; al' Boga nemoli:
Već podižè svoje vitezove
Priko ravne zemlje Arbanije,
Bèrzo dodjè Skadru kod Bojane.
Ter ga care obsidnuo biše
Sa svih strânah, nemore se više.
S jedne strane biju ga topovi,
S druge strane bumbe ognjevite.
S tretje strane lagum podkapaju;
A s četvèrte juriš nepristaje:
Ali grada osvojiti nemožè;
Jer ga brani Leze providure,
I njegovu vitezovu mlâdi:
Talijanci, Nimci, i Hârvati,
Arbanasi, silni Cèrnogorci,
I ostali po izbor junaci.
Biju Turke prahom i olovom,
Težkim' bumbam' ognjenim' granatam'
Još jim ruse odsicaju glâve,
Ter jih metju gradu na bedene.

To je caru i pomučno bîlo,
Providuru bîlu knjigu piše:
„Nu se pridaj, Leze Providure!
Bîla grada obraniti nečeš.
Evo ti se kùnem na čitapu,
I na mojoj sablji okovanoj:
Da me neće vidit Carigrada,
Dok neuzmem Skadar kod Bojane.“
Odpisuje Leze Providure:
„Vira moja, Otmanović care!
Nepridadoh tebi Skadra grada,
Dok je moja na ramenu glava.
Nije hadet vlastele mletačke:
Pridavati u Turke gradove
Brez velika boja i žalosti,
Brez velike sile i naglosti.
Imam dosta praha i olova,
I zaire za devet godinâh;
A i dobrih u gradu vojnikâh,
Kojino se neboje Turâkah.
Što mi pritiš, Otmanović care!
Da ti nećeš vidit Carigrada,
Dok nesidneš u Skadru bilomu,
Moju rusu neodsiceš glavu.
U toj ti je želji bâbo umro,
Straho me je, da ćeš umrit i ti.
Prija će ti sva opasti brada,
Neg' ćeš imat ključe bîla grada.“
Kada caru bîla 'knjiga dodjè;
Knjigu štije, po nosu se bije.
Pak se skače na noge junačke,
Ter povadi sablju okovanu.
Janjičare na grad natiruje;
Ali njega osvojiti nemožè;
Jer ga brani Leze Providure,
I njegovu mladi vitezovi.

Skadar biše godinu danákah
Vitezovi Turci brez pristanka;
Al' zaludu, jere izgiboše
Sve najbolji pišci, i konjici.

A kad vidí Otmanović care:
Da nemože Skadra osvojiti,
Dižè vojsku, idje k dvoru svomu
Neveseo, tužan, i žalostan.

Ostà mèrtvih pod gradom Turákah
Za petdeset hiljadah junákah.
Jadan Care! kamo tvoja hvala?
Kamo Leze Providura glava?

**Pisma od kralja ugarskoga, Ludovika imenom, kako pogibè
na muhačkom polju, boj bijući s carem Sulemanom, na 1526.
Izvadjena iz Sagreda.**

Sanak snila ugarska kraljica,
Lípa ljuba kralja Ludovika,
U Budimu gradu bijelomu
Sanak snila, u sanku vidila:
Da se vedro nebo prolomilo
Nad Budimom, nad bijelim gradom.
Da je sunce na zemljicu palo,
Da je jasni misec pomèrčao.
Svitle zvizde misec odbignule,
Ter su kraju neba pribignule,
Da su utve Dunaj priletile,
Ter su pale na polje muhačko,
Sveznadari sanak tolmačiše,
Tolmačiše, al' nedomisliše;
Nego jedna mladjana divojka,
U Budimu gradu odgojena.
Kraljici je sanak tomačila,
Ter joj biše tiho besidila:
„Štono jesi u sanku vidila,
Da se vedro nebo prolomilo
Nad Budimom, nad bijelim gradom:
To će Turci Budim osvojiti.
Što l' je sunce na zemlju padnulo:
To će Turci kralja pogubiti.

Što l' je jasni misec pomèrčao:
To će njemu potamniti lišce.
Što l' su zvizde misec odbignule,
To će njega odbignuti sluge.
Što li utve Dunaj preletiše,
Ter padoše na polje muhačko:
Ono Turci Dunaj prebrodiše,
Na Muhaču tabor učiniše.
Koliko je Muhač polje ravno,
Svega su ga Turci pritisnuli:
Prid njima je Otmanović care,
Po imenu silni Sulemane.“
Istom ona sanak tomačeći,
Knjiga dodjè kralju ugarskomu
Od silnoga cara Sulemana.
U knjizi je kralju govorio:
„Kad razgledaš bílu knjigu moju,
Pošalji mi ključe od Budima;
Oli hodi, da se ogledamo
Na Muhaču, polju širokomu.
Kad Ludovik bílu knjigu primi,
Kupi vojsku po Budimu gradu,
Po Budimu i okolo njega.
Skupl' vojske trideset hiljadah,

Ali jadan samosvitan biše,
Mudrih ljudih nauk neprimāše.
Za glavare nemetje vojnike;
Već biskupe, fratre, redovnike,

Koji nisu Turák' ni vidili,
Kamo li su s njima bojak bili.
Mlada kralja na zlo nametnuše,
Ungariju u zlo oboriše.

Nije sablja za popa, ni fratra;
Već krunica, i križ izpod vrata.
Discipline, i pokora težka,
Redovnikah dila su vitezka.

Fratar ima čuvat manastira,
Biskup činit dilo od pastira;
A gospoda sablje pripasati,
I vitezki vazda vojevati.

Kralj Ludovik mlado momče biše,
Vojevati jošter neznadiše.
Nekti slušat ungarske gospode;
Već biskupe uzè za vojvode.

Zove k sebi Tomorea fratra,
Franciškāna po imenu Pavla,
Arcibiskup' od Koloča grada,
Ter je njemu tiho besidio:

„Ti ćeš mojom upravljati vojskom.
Slušat će te pišci i konjici,
Sva gospoda, i svi vladaoci
Od lijepe zemlje Ungarije.“

Pak podižè svoje vitezove,
Trijest hiljád mladih Ugričićah,
Ter otidjè na polje muhačko.
A kada je Turke ugledao,
Bijāše se kralju poplašio.

Govorio ungarskoj gospodi:
„Svitujte me, moji vitezovi,
Možemo li s Turcim bojak biti?
Smijemo li na nje udariti?“

Vele njemu ungarska gospoda:

„Ludoviče, naša kruno svitla!
Nemoj gubit i sebe i vojsku,
I svu ravnu zemlju Ungariju.

Trijest hiljád' već nejmaš vojnīkah,
Tri sta hiljád imade Turákah.
Udarit će deset na jednoga,
Pogubit će Turci do jednoga.

Počekajmo tri bijela danka;
Jer evo nam dobra pomoć idje:
Zampuljane, od Erdelja bane,
I s njim vojske trideset hiljadah.

Idje tebi pomoć od Hārvátah
Sa petnajest hiljádah junákah.
Prid njima je od Hārvátah bane,
Po imenu vitez Frangipane.

Trijest hiljád idje vitezóvah
Od Prusije i od Bohemije.
Prid njima je junak od starine:
Brandeburgo bane od Prusije.

Fra Pava' mu biskup govorāše,
Na zlo kralja ter nagovarāše:
„Neplaši se, svitla kruno moja!
Dobit ćemo cara Sulemana.

Desnica je naša od mejdana,
Nečekajmo pomoći od banah;
Već udrimo slobodno na Turke,
Ter mi naše posvetimo ruke.

Bit će tvoja díka i pohvala,
Predobivši silenoga cara
Brez velike od banah pomoći,
Koja ti je namislila doći.“

Poslušā ga, ujidè ga zmija,
Ter udari na carevu vojsku,
Sve do po'dne kraljev mejdan biše;
Po po'dnevu Turci predobiše.

Izgiboše ungarska gospoda
Branec svoga kralja Ludovika,
I pogibè fratar Franciškane,
Arcibiskup od Koloča grada.

Još i biskup od Bosne ponosne,
Arcibiskup od Strogona grada,
I ostali mnogi redovnici
Poznadoše, što će reći Turci!
Tu pogibè kralju od Budima,
Utopi se u vodu studenu.
Uteče mu sluga Mijovile,
Ter pobižè k bflomu Budimu,
Ter dozivlje budimsku kraljicu,
Pak joj tiho govorio biše:
„Biži, jadna, kudagodir znadeš;
Pogibè ti kralju Ludoviče.“
Govorila budimska kraljica:
„Nebudali, slugo Mijovile!
Nisi jadan kralja ni vidio;
Već napijaš vino po Budimu,
Vino piješ; a ljubiš divojke.“

Ali veli sluga Mijovile:
„Zlo ti vino, a gore ti bflò!
Nije mi se izlomilo perje
Napijajuć vino po Budimu,
Ni ljubeći budimske divojke,
Već se moje izlomilo perje
Bojak bijući s carevim' delijam'.“
Kada ga je ona razumila,
Niz obraz je suzam' oborila,
Pak pokupi i srebro, i zlato;
Sitni biser, i drago kamenje,
Ter pobižè k Požunu bilomu,
Gdi se krune kralji od Budima.
Na putu joj loša srića biše:
Pustahije na nju navališe;
Oteše joj i srebro, i zlato,
Sitni biser, i drago kamenje.

Ostà plačuć u gori zelenoj,
Kukajući kano kukavica,
Suze roneć jadna udovica.
Ej neviro od Boga prokleta!

**Pisma od bana Zrinovića, cara Sulemana tretjega, koji obsidè
Siget ungarski, i pod njim umri na 1567.**

Suleman se razbolio biše
U bijelu gradu Carigradu.
Pitaju ga paše i veziri:
„Što je tebi care, gospodare!
Koja ti je bolovat nevolja?
Ali ti je starost dodijala?
Ali junak Zrinović Nikola
Devet godin s tobom bojak bijući?“
Odgovara care Sulemane:
„Prodj'te me se, paše i veziri!
Nije meni starost dodijala;
Već nevirni Zrinović Nikola.

Koi razbi Ali-pašu moga
Pod Sigetom, on se nebilio!
Ter izsiče svu vojsku njegovu,
I porobi Bosnu do Fojnice.
Sada nejma većega junaka
U Turčina, ni u Kaurina,
Ni žeštjega meni dušmanina
Od Nikole Zrinovića bana.
Nit ću živit, ni veseo biti,
Doknesmaknem dušmanina moga,
Zrinovića, bana hãrvatskoga,
Koi mi je puno dodijao.“

Pak dozivilje Sokolović-pašu,
Ter je njemu care besidio:
„Amet-paša, virna slugo naša!
Kupi vojsku, štogod veću moreš,
Da idjemo Siget uzimati
U lijepoj zemlji Ungariji,
Koga mi je bābo uzimao;
Al' ga nije osvojiti mogao.
Ako nami Bóg i srića dade,
Ter mi sada njega osvojimo,
I Nikolu bana pogubimo,
Bit ćeš vezir od svih pāšah kojih.“
Kad je paša njega razumio,
Silenu je vojsku sakupio:
Sto hiljádah po izbor konjikh,
Pišadije ni broja se nezna.
Odè vojska do Sigeta grada,
I prid njome care Sulemane.
Gleda' ga je Zrinoviću bane,
Gledao je, ter je besidio:
„Mili Bože, na daru ti hvala!
Kad dočekah i ovoga danka:
Da ja vidih ov'liko junákah
Pohoditi Zrinovića bana.
Što sam, Bože, od tebe prosio,
Sada vidim, da sam izprosio.
Blagoslovi svitlu sablju moju,
Da osvetim svetu viru tvoju.
Tri hiljade, već nejmam vojnikah;
A brez broja na polju Turákah;
Al' s pomoćju Boga velikoga
Pridobit ću dušmanina moga.“
Pač je svojoj vojsci besidio:
„Poslušajte, mila bratjo moja!
Evo na nas turska sila dodjè,
I prid njome care Sulemane.
Spomen'te se, da jeste Ungarci,
Malo nas je; ali smo junaci.
Svaki udri na deset Turákah,
Sám Zrinović hoće na dvadeset.

Ako l' se je približalo vreme:
Da mi našu kārvcu prolijemo
Branec svetu viru Isusovu,
I svijetlu krunu cesarevu,
Umrit ćemo kano mučenicu,
Od slavnoga naroda vojnici,
S golim' sabljam' u desnici ruci;
Al' će platiti i nevirni Turci.“
Pak naperi tanena višala
Na bedenu od bijela grada,
Ter je družbi svojoj besidio:
„Poslušajte, moji vitezovi!
Ako bi se koi junak naša',
Ter spomene: da se pridademo,
Stavit' ću ga na višala tanka,
Da bi bila ista moja majka.
Ako bi me pogubili Turci,
Oli ljute rane dopadnule,
Slušat ćete mojega netjaka
Baš od mene boljega junaka.
Vi imate praha i olova,
I zaire za tri godinice;
Branite se, neizdajite se,
Živi Turkom nepridajite se!
Ako stari Siget izgubite,
U novi se opet zatvorite;
Ako li bi novi izgubili,
Bižat ćete u kasteo tverdi.“
Istom bane tako govoreći,
I delije svoje slobodeći;
Potresè se Siget grāde bili
Od carevih silnih lumbarādah.
Bijo ga je tri nedilje danah;
Pak učini juriš od mejdana:
Al' se brani Zrinoviću bane,
Ljute Turkom zadavāše rane.
Evo, pobre, goleme žalosti!
Turci žestok lagum užegoše,
Po' Sigeta u lagum digoše,
Ter na Siget juriš učiniše.

Al' jih siku delije Ungarci,
Zrinovića po izbor junaci.
Koliko je u godini danah,
Ban Zrinović odsiječe glávah,

I pogubi dva zmaja ognjena:
Bulvi-pašu od Macedonije,
Tiluf-pašu od Bagdata grada;
Ali stari Siget izgubiše,
U novi se opet zatvoriše.

Hladna voda oko' grada biše,
Al' je zemlje Turci napuniše.
Za tu vodu neznadè se hladnu;
Jer je bèrzo Turci prisušiše.

Namistiše ognjene topove,
Novi Siget biju brez pristanka,
Pak na njega juriše činjáhu
Od zorice, ter do mèrkle noće.

Mnogo dánah i puno nediljah
Siget hìše i nanj' udaraše.
Ungarci se Turkom nepridaju;
Već jih siku, nigda nepristaju.

Tu pogibè silenih Turákah
Oko' trijest i veće hiljádah;
Al' i vojska Zrinovića bana
Tad izgibè, malo i ostadè.

Ostadè mu šest stotín vojníkah,
Ungarácah, na glasu junákah.
Kad to vidì Zrinović Nikola,
Zatvori se u kasteo tvèrdi.

Suleman mu bílu knjigu piše:
„Zrinoviću, krilo cesarevo!
Nemoj ludo izgubiti glave,
Već otvori vrata od kastela.“

Njemu bane knjigu odpisuje:
„Vira moja, Sulemane care!
Dok je meni na ramenu glava,
Neću tebi otvoriti vrata.

Imam dosta praha i olova,
I zaire, što je od potribe.
Medju to će dobra pomoć doći
Od cesara Maksimilijana.“

Kada ga je care razumio,
Od jada se biše razbolio,
Pak dozivlje Sokolović-pašu,
Ter je njemu care besidio:

„Amet-paša, desno krilo moje!
Ako meni sudnji danak dodje,
Postavi me na kočije bèrze,
Ter me vozi k bilu Carigradu.

Ukopaj me, virna slugo moja,
Gdino devet carah ukopano,
Gdino barjak svetca Muhameda,
I Feredža Azreta Alije.“

To izusti, a dušicu pusti
Na kriocu Sokolović-paše,
Da od vojske i neznadè nitko,
Pod Sigetom, pod bijelim gradom.

Siče paša careve dvorjane,
I Mojsiju, njegova likara:
Da zatáji smèrtcu gospodara,
Sulemana cara silenoga.

Metje njega u kočije bèrze,
Ter ga vozi k bílu Carigradu.
Lípo ga je paša ukopao,
Gdino devet carah ukopano;

Gdino barjak svetca Muhameda,
I Feredža Azreta Alije.
Obnoć podjè, obnoć opet dodjè,
Da od vojske nitko neznadiše.

Kad li podjè pod Siget u vojsku,
Pusti pašà po vojsci telare:
Da telare od jutra do mraka,
I od mraka do bijela danka:

„Zapovida care Sulemane,
Da kasteo tvèrdi osvojimo;
Ako li ga osvojit nećemo,
Žive će nas metjat u topove,
I s nami će njega uzimati.“
Kad to čuše Turci janjičari:
Na kasteo tvèrdi udariše,
Uzanj' tanke listve prisloniše,
Ter kastelu skaču na bedene.
Za petnajest i više danákah
Nepristadè juriš brez pristanka;
Ali svoje pogubiše glave;
Jer jih siku ungarske delije,
A najveće Zrinoviću bane;
Ali mu je vojska izginula:
Ostadè mu dvi sta vitezóvah,
A pogibè četiri stotine.
Evo brate i gore žalosti!
Džebanu mu Turci upališe.
Kad to vidì Zrinović Nikola,
Družini je svojoj besidio:
„Turci nami barut upališe,
Svu zairu u lagum digoše.
Od cèrnoga praha pocèrnismo,
Od živoga ognja izgorismo.
A neće nam dobra pomoć doći
Od césara Maksimilijana.
Obranit se Turkom nemožemo,
Da vitežko dilo učinimo:
Otvòrimo od kastela vrata,
Ter na sablje dočekajmo Turke.
Lipše nam je slavno poginuti;
Nego živi upasti u Turke.

Gole će nas po vojsci voditi,
Pak najposli na mihe derati;
Ali prija nego izginemo,
Hodt'e, bratjo, da se zagèrlimo:
Svi klekoše, ter se poljubiše,
I za grihe svoje proplakaše.
Nu poslušaj, pobratime dragi!
Što učini Zrinoviću bane:
Oblači se, štogod lipše može,
Metnù na se sa zlatom haljine,
I na glavu kapu kubašlju;
A za kapu šest pérah od ždrala.
U žep metje sto zlatnih dukátah,
Ter ovako upisao biše:
„Tko ukopa Zrinovića bana,
Neka nosi sto zlatnih dukátah.“
Pak otvori vrata od kastela,
I povadi sablju od bedrice.
Na kasteo Turci udariše,
Al' pèrvinci glave pogubiše;
Jer jih sičè Zrinović Nikola,
I njegovi mladi vitezovi;
A kad bana rane dopadoše,
Kleknù vitez na kolino livo.
U rúke se Turkom nepridaje,
Već jim ruse odsijeca glave;
Al' ga biše puška udarila
U zlo mjesto, u čelo junačko.
Mèrtav bane cèrnoj zemlji padè,
Zemlji padè, Bogu dušu dadè.
Zrinoviću, pokojna ti duša!
Tko će turske odsicati glave?

Slidi pisma, kako kralj Uluzali dodjè s mnogo galijah, i ostalih od boja brodóvah pod grad Korčulu na 15. Augusta oliti Kollovoza 1571. i nemožè ga osvojiti.

Zarečè se Uluzali bane:
„Sakupit' ću Turke katalane;
Oružat ću tanene galijske,
Bèrže šajke, od boja džemije.
Uranit ću rano prija zore,
Zavest ću se uza sinje more;
Osvojiti ću Kotor' i Korčulu,
I bijelu Barbarigu kulu.
Porobiti ću po moru otoke,
Razoriti ću palače visoke.
Od Kotora do bilih Mletákah,
Pohvatati ću dosta divojákah.
Razoriti ću cèrkve i o'tare,
Sagraditi ću visoke munare,
I džamije krajem Dalmacije,
Gdi će klanjat odže i adžije.“
Što je reka' Uluzali bane,
Što je reka', poreka' se nije;
Već pokupi Turke katalane,
I oružà tanene galijske,
Pak zajedri priko sinja mora,
Bèrzo dodjè Buci od Kotora;
Al' na Kotor udariti nesmidè;
Već s galijam' pod Korčulu ide.
Istom zora zabislila biše,
Bila vila s Pelišca zoviše
Od Korčule kneza Latinina,
Vlastelina, pobre, Mletčanina:
„Vlasteline, od Korčule kneže!
Eto na te Uluzali-beže,
Osamdeset imade galijah,
Sve su pune oholih haljáh.
Korčulu će Turci osvojiti,
U sužanjstvo tebe postaviti;
Već prigledaj silene topove,
Svitile puške, šibe principove.

Nepridajti bila grada tvoga,
Neizdajti dužda mletačkoga;
Na grad bili postavi barjake,
I oružaj misnike i djake.
Sve gradjane, lovce i tèrgovce,
Mlade momke, starce i udovce,
Dijevojke, žene mužatice,
Još i one mlade udovice;
Svu gospodu, i gospodičice,
Koji s tobom ulaze u više.
Pobignuti će katalani Turci,
Kada vide, da ste mèrki vuci.
Zovi, kneže, Antu Pomenića,
Od starine roda Ugričića.
U njega je sèrdce od junaka,
Neboji se silenih Turákah.
Neka vlada šibami, s topovim,
I s oružjem svitlim principovim,
I prija je s Turcim bojak bijo,
Ter mejdane njima odnosio.“
Kad je vilu razumio kneže,
Od Mletákah po izbor viteže!
Korčuli je vrata zatvorio,
Na bedene tope namistio.
Pak razmotà svilene barjake,
Ter slobodi po gradu junake:
Da veselo dočekaju Turke,
I bijele okèrvave ruke.
Malo vrime postajalo biše,
Pod Korčulu Turci dojedriše.
Udariše kano mèrki vuci
Na Korčulu katalani Turci.
Ter ju biju kano i gromovi
Iz galijah sileni topovi;
Al' Korčula lípo odgovara,
I galijske s topovim obara.

Korčula se Turkom nepridaje,
Nego njima žalosti zadaje;
Jer je brane vitežki gradjani,
Po imenu mladi Korčulani:
Dica, starci, gizdavi tèrgovci,
Popi, fratri, gospoda i lovci,
Udovice, žene, i divojke,
I njihove još starice majke.
Al' poslušaj! da ti čudo kažem:
Žensko čudo, ter ništa nelažem.
Obukoše haljine na mužku,
Pripasaše sablje na hajdučku,
Ter se brane kano mužke glave,
A sada se od junaka slave.
Puške puné, metju se u Turke,
U njihove nedadu se rúke.
Dan Marije biše uznešenje,
Ugledà se veliko zlamenje:
Vedro se je nebo otvorilo,
Iz neba je ništo govorilo:
„Nemojte se strašit, Korčulani!
Jer vas dobit neće katalani,
Branit će vas Marija divica,
Kojano je vaša pomoćnica.“
To zlamenje i Turci vidiše,
Ter bijela jedra otvoriše.
Pobigoše izpod bfla grada;
Ali varoš opališe tada.

U varošu dvore Pomenića,
Ungarskoga starinom plemića;
Al' se biše lípo osvetio;
Jer je mnoge Turke pogubio.
Zajedriše neveseli Turci,
Katalani, nevirni hajduci.
Prija zore k Visu dojedriše,
Ter bogato selo porobiše.
Izsikoše malo i veliko;
Jer se Turkom nenadaše nitko.
Kako se je onda razselilo,
Ni danas se nije naselilo.
Tu bi Turkom pozlatjena brada,
Pak odoše do staroga grada.
Onde Turci malo zadobiše,
Već Vèrbovsku selo porobiše.
Na Jelsu su varoš udarili,
I onde su malo zadobili;
Jer u Jelsi bijaše junákah,
Slobodnijih puno od Turákah.
Vele Turci gospodaru svomu:
Da idjemo k Bolu bijelomu;
Al' Bol neda ni gledati na se,
Kamo li će njih pustit prida se.
A kad vidí Uluzali bane,
Da nesrićan biše na sve strane.
Povratí se uz to sinje more.
Idjè naći svoje bile dvore.

Slidi pisma od Cipra.

Lipa ti je gora Romanija,
Još je lipši Cipar nasrid mora.
U njem raste bilica pšenica,
Rujno vino kano malvasija.
Po Cipru se bijele gradovi,
Kano bile ptice labudovi,
Najlipša su dva grada bijela:
Jednom ime Nikožia biše,
A drugi se Famagošta zvaše.

Po njem šeta mladjan Providure,
Po imenu Ante Bragadine.
Izšetao gradu na bedene,
Ter pogleda niz to polje ravno.

„Sám se s sobom Ante razgovara:
„Ah, moj Bože, čuda velikoga!
Što se vidi nasrid polja ravna.
Al' je gora? al' studena voda?“

Al' po polju zelene naranče?
Al' je polje magla pritislula?
Čim li se je gora nakitila?
Al's jabukam', al's žutim narančam'?

Dozivilje ga vila iz planinah,
Ter je njemu tiho besidila:
„Nit' je gora, nit' studena voda,
Ni po polju zelene naranče,
Nit' je magla polje pritislula;

Već je ono silna turska vojska,
Prid njome je Mustapa vezire.
Sinoć dodjè izpod Nikožije,
Kojuno je jučer osvojio.

Sve izsičè, nitko neutečè,
Jedno s drugim za trijest hiljadah.
Nežite se po granam naranče;
Već na kopjim glave od junákah.

Kojeno su jučer odsičene
U bijelu gradu Nikožiji.
Najlipša je glava Dandulova
Od bijela grada Providura.

Spored njome glava biskupova,
Kontarina, žalostna mu majka!
Na glavi mu mitra od bisera,
Kojano je u Mletcih krojena.

Al' su glave lípo osvetjene
Od Arnalde lipote divojke,
Koja biše caru darovana,
I još s njome tri sta divojákah.

U navi je barut upalila,
Sultaniju u lagum dignula.
Sve izgorì, nitko neutečè,
Sama sebi lipu slavu stečè.“

Istom vila tako besideći,
Silni Turci na grad udariše.
Vas se bíli grade tresijaše
Od onizih bojnih lumbarádah.

Pod njim Turci lito litovaše,
Od Jurjeva do Miholja danka.
Često oni juriše činiše,
S golim' čordam' na beden skakaše.

Siče Turke Ante Bragadine,
I njegovi mladi vitezovi.
Mnoge oni glave odsikoše,
Ter jih metju gradu na bedene.

Nigda, pobre, Turci nepristaše
Obdan, obnoć juriše čineći,
I pod gradom mine kopajući,
Kule bíle u lagum dižući.

Tu gospoda mnoga izgiboše:
Koluneli, i mladi sèrdari,
Vojevode, i još barjaktari,
Ine vojske ni broja se nezna.

Al' se bili grade nepridaje;
Jer ga brani Ante Bragadine.
Kad to vidì veliki vezire,
On uzimlje divit, i artiju,
Ter napisà listak knjige bíle,

Pak je šalje Anti Providuru,
Ter je njemu tiho besidio:
„Zlo ti jutro, Ante Providure!
Bíla grada obraniti nećeš.

Šalji ključe od bijela grada.
Ako li jih ti poslati nećeš:
Gola ću te po vojsci voditi,
Živa ću te na mihe derati.“

Njemu Ante knjigu odpisuje:
„Neka znadeš, Mustapa vezire!
Da ti neću pridat bíla grada,
Dok je moja na ramenu glava;

Jer će meni dobra pomoć doći
Od mojega bana generala,
Sto galjáh dužda mletačkoga,
I dvanajest bojnih galijáh.

Sto galkijah kralja španjolskoga,
Vlada njimam Dorija principe,
I dvanajest banah maltezkoga,
A toliko pape velikoga.“
Kad je vezir knjigu razgledao,
Od jada je bradu ogulio.
Neće vezir smirom da miruje,
Janjičare na grad natiruje.
Pod gradom je mine ukopao,
I bërzo ih biše užegao.
Kada li se mine užegoše,
Po' bijela grada oboriše.
Tu se težka kèrvca proliváše,
Težka kèrvca konjska, i junačka.
Tu se brani malo i veliko:
Kaludjeri, i svi svetjenici.
Udovice, žene, i divojke,
Dica, starci, i mladi tèrgovci.
Tu brat brata poznat nemogáše;
Jer svakoga kèrvca obliváše.
Da je komu pogledati bilo
Bragadina, mlada Providura!
Kèrvave mu ruke do ramena,
I svijetlá čorda dò balčaka.
Vitežki se i tad podnesoše;
Jer iz grada Turke iztiraše.
Ostà mèrtvih silenih Turákah
Oko' trijest i više hiljádah.
Opet vezir bílu knjigu piše,
Ter je šalje Anti Bragadinu:
„Zlo ti bilo, Ante Providure!
Što li misliš, u što li se uzdaš?
Bíla grada obraniti nećeš;
A neće ti dobra pomoć doći
Od tvojega bana generala,
Dorija je njega odbignuo.“
Kad je Ante knjigu progledao,
Bio barjak biše razmotao,
Ter ga metje gradu na bedene;
Jer se ino njemu nemogáše.

Nestadè mu praha i olova,
I zaire, što je od potribe.
Sva mu vojska biše izginula;
A bedeni na zemlju padnuli.
Veziru je knjigu napisao,
U knjizi je njemu besidio:
„Zakuñi se na čitapu tvomu,
Daj mi jamca Boga velikoga:
Da ćeš pustit moje vitezove,
Zdrave poči duždu mletačkomu.
I pod puškam', i p. britkim' čordam',
Poslat ću ti ključe bíla grada.“
Kad je vezir knjigu proučio,
Od veselja cèrnu zemlju ljubi.
Zaklinje se na čitapu svomu,
I dáje mu jamca Boga svoga:
Da će poči duždu mletačkomu,
I njegovi mladi vitezovi
Oružani, zdravi, i veseli;
Ali vire u Turčina nije.
Privari se, ujidè ga zmija,
Od grada je vrata otvorio,
Veziru je ključe poklonio,
Govori mu sileni vezire:
„Dobro doša', turska kèrvopijo!
Kamo moje pašè i kadije?
Kamo moje age i spahije?
Kamo li mi dica janjičari?
Kojeno si s vojskom izsikao
Oko' šeset i veće hiljádah.
Na to se je Ante nasmijao,
Veziru je tiho besidio:
„Muč! neluduj, veliki vezire!
Ja neplačem pašè i kadije,
Nit' ja plačem age, ni spahije;
Još ni tvoju dicu janjičare;
Već ja plačem: da si utekao,
Gdi ti glave nisam odsikao,
I posla' je k Mletku bijelomu
Za jabuku duždu mletačkomu.“

To veziru puno mučno biše,
Na svake ga on muke metjaše:
Černe mu je oči izvadio,
I bijele ruke odsikao.

Viša njega o lantini tankoj,
Neka vidi sva vojska careva,
Bragadina, mlada Providura,
Koi turske glave odsicāše.

Kada li je sunce počinulo,
Skiduje ga s tanene lantine;
Živa ga je na mihe derao.
Bragadine! pokojna ti duša.

Kraljevstvo od Cipra zvaše se jedan perivoj (bašća, vèrt) oliti giardin od svíta, radi njegove lipote, ravnine, i ploda, koga poradjāše, kad u njemu kralji kèrštjanski stāhu, a navlastito, kad uživāše lpi mir pod krilom privèdroga principa, koi ga izgubl na 1571.

Slidi pisma od strašnoga boja, koi se učini na dan sv. Justine.

Odkada su Mletci sagradjeni,
Nije lipša vojska sakupljena,
Što je vojska dužda mletačkoga,
Vrime rata Cipra nesrićnoga:
Dvi stotine tanenih galjāh,
Dvajest i pet velikih džemfjāh;
Šest od boja silnih galijāh,
Ormanicāh ni broja se nezna.
Prid njima su sivi sokolovi,
Od latinske zemlje vitezovi:
Od Mletākāh bane Veniere,
Od Genue Dorija Andrija.
A od Španje Ivan generale,
I od Rima Kolona principe.
Od lijepe zemlje Sicilije,
Svitli bane, Kardon generale.
Kapetani vlastela mletačka,
Kavaliri gospoda maltežska,
Od velika roda i plemena,
Sve to tèrče, da Turčina siče.
Zavezoše uz more duždevo,
Zajedriše izpod gèrčke zemlje.
Sinje se je more zapinilo
Od galjāh, i bojnih džemfjāh.

Kad su bili izpod svete Mavre,
Govorio Dorija principe:
„Što se bñli gori u iztoku,
Al' su snizi, al' su labudovi?
Al' je magla posrid polja pala?
Al' popéti bñli čadorovi?
Al' su vile na planini bñle?
Al' su gèrčke na plandištu ovce?“
Veli njemu bane Veniere:
„Nit' su snizi, nit' su bñle vile;
Nit' je magla, nit' su labudovi,
Ni popéti bñli čadorovi;
Već su ono turske ormanice,
Dvi stotine tanenih galjāh,
Četèrdeset bojnih sultanfjāh,
Sto galjāh Uluzali kralja,
I brez broja bèrzih ormanicāh.
Prid njima je morski kapetane,
Ali-paša od Misira grada,
S njim ćemo se danas ogledati,
I vitežku sreću prokušati.

Ali veli Dorija Andrija:

„Poslušaj me, bane Veniere!
Ludo ćemo glave pogubiti,
Mi nemojmo s Turcim bojak biti.“

Venier mu tiho odgovara:

„Nije vrime o tom besiditi;
Valja danas s Turcim bojak biti,
Za Isusa našu kerv proliti.

Nismo došli šetati po moru,
Ni ljubiti Gèrkinje divojke:
Već braniti viru Isusovu,
I našega dužda mletačkoga.“

Pak je svoju vojsku razredio,
I galije u red postavio.
Od galfjah krila učinio,
Generale lipo namistio.

Naprid šalje bojne galijske,
Na jednoj je Duodo Providure;
A na drugoj Guoro kapetane,
Na tretjoj je Ante Bragadine.

Pežara se četvèrta zoviše,
Pižanova petoj ime biše.
A šesta je Ambrož Bragadina,
Mletčanina svitla gospodina.

Na desno je krilo postavio
Od Genuè Andriju Doriju,
I viteza Kardona Ivana,
Latinina i Sicilijana.

A na livo postavio biše:
Tri Mletčića i gospodičića
Barbariga i generala bana,
I Kverina po imenu zvana;
Tretjega Danal Providura.

U sridu je bane postavio:
Generala Ivana Španjola,
I viteza Kolonu principa,
Kapetana papinih galfjah.

Izza sebe ostavio biše:

Dvajest i pet tanenih galfjah,
I prid njima Alvar generala,
Od starine silnoga junaka.

Ako bi jim do potribe bilo,
Nek udare čili na umorne;
A Venier lipo upravljāše
Sa svom vojsk. dužda mletačkoga.

Maleno je vrime postajalo:
Dojedriše careve galijske,
I prid njima silni kapetane,
Ali-pāša od Misira grada.

Lipo jedre turske ormanice,
Po načinu mladoga miseca.
Takvi način od boja morskoga.
Dèrži vojska cara velikoga.

A kada li bližu dojedriše,
Udariše pašine borije.
Zavikaše Turci janjičari,
Galijske živi oganj daše.

Stoji jeka bubānj', i sviralah,
Gèrmljavina silnih lumbaradah.
Stoji zvižda šibah, i pušakah,
Lomljavina tanenih galfjah,
Stoji jauk po moru delijah.

Kada li se, pobre, sastadoše
Sve galijske turske i latinske,
Rekao bi: nebesa se ore;
A planine u dubljine nore.

Žarko sunce pomèrčalo biše
Od čèrnoga praha i olova.
Sve se sinje more tresijāše
Od topóvah turskih i latinskih.

Po moru se drugo nevidjāše;
Nego vesla, jedra, i lantine,
I tilesa turska i kèrštjanska,
Po hiljadu zajedno plivāše,
Jedan drugom' smèrtcu zadavāšc.

Nečuju se pisme, ni popivke,
Nit' se čuju gusle, ni tambure;
Nego jauk i plač od junákah,
Zveketanja máčah i sabáljah.

Sinje more kèrvavo bijáše
Sve od kèrvce turske i kèrštjanske.
Najveća se kèrvca proliváše,
Gdi bijáhu mladi generali.

Ište paša Veniera bana;
A Venier pašu kapetana.
Sritoše se, ter se udariše
Dvi aždaje ljuto izraniše.

Vitezovi bana Veniera
U galiju tursku uskočiše,
Do polak je oni osvojiše;
Drugu polu osvojiti nemogu;

Jer Aliji dobra pomoć dodjè
Od junaka bega Karaodže,
I Mamuta, paše silenoga.
Izbaviše Ali-kapetana
Od viteza Veniera bana.

Ali bane u nevolji biše,
Galije ga turske obletiše.
Venier se njima nepridaje,
Već jih s ognjem bije na sve strane.

A medju to dobra pomoć dodjè,
Ter udari sa četiri strane:
S jedne strane Ivan Loredane,
S druge strane vitez Kontarine.

S tretje strane Alvar kavalire;
A s četvèrte Malpier Katarine:
Potopiše careve galije,
Pogubiše bega Karaodžu.

Dva viteza skladno udariše:
Ivan bane, i duka od Parme,
Na galiju paše kapetana,
Udariše, ter ju osvojiše.

Ugledà se glava Alijina
Na lantini od galije tanke.
Više glave barjak trepetjáše
Privedroga dužda mletačkoga.
Svezana mu dva sinka klečáhu
Prid kolinom bana Veniera.
S njima mnoge paše i kadije,
Silni Turci, age i spahije.
Turska sila biše dobivena,
I najveća sila satèrvena;
Izvan trijest tanenih galijah,
I carevih bojnih sultanijah.
Ali udri zmaje od dvi glave,
Po imenu Kverin generale.
Razbi Turke, pohvatà galije,
Teško siče po moru balije.
Livo krilo mletačkih galijah
Barbarigo vitežki branjáše;
Al' ga biše strila udarila,
Ljuta strila u oko junačko.
Zato bane haje, i nehaje,
Strilu nosi u oku livomu,
Britku sablju u desnici ruci,
Ter pod strilom slobodí junake.
A bërzo mu dobra pomoć dodjè
Od njegova dragoga netjaka,
Po imenu Marin Kontarina,
Ter osveti ujca Barbariga.
Na Turke je juriš učinio;
Bojak bijuó al' je poginuo.
Tretji danak bane Barbarigo
•Od bolesti dušicu izpusti.
Još ti kažem silnoga vojnika,
Po imenu Nani Federika.
Vitežki je s Turcim bojak bijo,
Kara-pašu živa uhvatio.
Junak biše Šilok kapetane,
Vitežki se brani na sve strane.
Namira ga biše namirila
Na Kanala, mlada Providura.

Žestoko se oni udariše,
I nemilo, brate, izkèrviše;
Al' pridobi Kanal Providure,
I potopi tanene galije.
Skoči paša u to sinje more,
Kruto plivà, ali neizplivà;
Jer ga stiže Ivan Kontarine,
Ter mu rusu odsiječe glavu.
Desno krilo u nevolji biše;
Jer galije njega oklopiše
Uluzali kralja nevirnoga,
Pomoćnika cara čestitoga.
Kruto bije maltežske galije,
I vedroga dužda mletačkoga.
Dvi galije bojne izgubiše,
Braniti se više nemogoše.
A kad 'vidi Andrija Dorija
Jadno stanje maltežskih galfjah,
Na Turke je naglo udario,
I galije mnoge potopio.
Tu se biše od jutra do po'dne
Silne vojske na sinjemu moru;
A kad li je po po'dnevu bilo,
Na duždu je mejdan ostanuo.
Jer njegova vojska strahovita
Dobi vojsku cara silenoga.
To se sgodì rata ciparskoga,
Po kèrstjane puno nesrićnoga.
Sto galfjah turskih uhvatiše,
Toliko jih ognjem sažegoše.
Sám uteče kralju od Algira
Samo s svojih trideset galfjah.
Nebi ni on junak utekao;
Već ga pusti Dorija principe,
Koi duždu pomoći nedače.
Ej neviro, nigdi te nebilo!

Ostà mèrtvih silenih Turákah
Za trideset i veće hiljádah.
Pet hiljádah živih uhvatiše,
Sedam pašah duždu darovaše.
Ostà mèrtvih duždevih vojnikah
Pet hiljádah po izbor junákah.
Četèrnajest vlastele mletačke
Puno veće rimske i mletačke.
Sve principah, vèrstnih vitezóvah,
Kavalírah, pobre, i knezóvah.
Što pogibè dan svete Justine
Zarad svete vire Isusove.
Glasovite po imenu kažem
Vitezove dužda mletačkoga,
Bojak bijuć koji pogiboše,
I poštenje vičnje zadobiše:
Pogibè nam slavni generale
Barbarigo, vitez Augustine.
Biše njega strila udarila
U zlo misto, u oko junačko.
Pogiboše i dva Kontarina:
Marin jedan, a Jerolim drugi;
Al' se oni lipo zaminiše,
Jer galije mnoge potopiše.
Pogibè nam Ivan Loredane,
I delija Malpier Katarine.
Frane Buono, i kapetan Mezo,
Providuri, sileni junáci.
Dva viteza silna poginuše:
Marko Lando, i junak Soranzo.
Pogiboše i dva Barbariga:
Jure jedno, a Andrija drugo.
Ostale ti kazivati neću;
Jer bi pisma odveć duga bila.
Neka pjeva, komu je ugodna;
Nek ostavi, komu je neplodna.

Slidi popjevka od gospode presvietle dubrovačke, kako razbiše i izsikoše Turke Saracene na moru blizu grada Korčule na 1033. — Kralja bosanskoga Ostoju Kristića na 1401. — i bana od Neretve uhvatiše i umoriše; prikazana presvitloj gospodi dubrovačkoj od Fra. Andrije Kačića, rečenoga Milovana.

Plaču gorko svita banovine;
Jer su one teško porobljene
Od Turákah, silnih Saracénah;
Al' podavno u stara vremena.
Porobiše ravnu Italiju,
Gèrčku zemlju, i svu Dalmaciju,
Dubrovačku još lipu dèržavu,
Ravni Kotar, Liku, i Kèrbavu.
Mnogi kralji s njima bojak biše,
Na puno ih miestah predobiše
Dubrovačka prisvitla gospoda,
Od našega slavnoga naroda.
Mnogo krat su s njima bojak' bili,
I vitežki jesu predobili:
Kod Korčule grada bijeloga,
Nasred mora dužda mletačkoga.
Imadihu tanene galije,
I velike od boja džemije,
Vladaoce, slavne kapetane,
Vitezove, mlade Dubrovčane.
Silne vojske dvanajest hiljádah
Od bijela Dubrovnika grada.
Od Konavlja i Popova ravna;
Sve vojníkah od naroda slavna.
Ostaviše svoje bile dvore,
Zavezoše uza sinje more.
Saracene Turke dostigoše,
Sa svih stránah na nje udariše.
Potopiše turske sultanije,
Bèrže šajke, tanene galije.
Izsjekoše Saracene Turke,
Pod Korčulom nevirne hajduke,

Nečudi se, pobratime mili!
Jer su tada Dubrovčani bili
Puno snažni, i vele bogati.
Pitaj mudrih, ako želiš znati.
I nek znade još dobrota tvoja:
Kupì vojsku Kristiću Ostoja
Dvajest hiljád pješác' i konjíkah,
Sve po izbor bosanskih vojníkah.
Idje s vojskom gradu Dubrovniku,
Ter nepraštja još ni duhovniku.
Robi, pali sela i varoše;
Dubrovčani al' se podigoše:
Deset hiljád po izbor junákah,
Kojino se neboje Bošnjákah,
I prid njima Cerva generale,
Dubrovčanin, od starine bane.
Idje Cerva kralja dočekati,
I na njega snažno udariti.
Malo vrime postojalo biše,
Silene se vojske susritoše
Kod Bargata, planine visoke,
Blizu jedne doline duboke
Od bedrice sablje povadiše,
Dvi se vojske silno udariše.
Tu se proli kèrvca od junákah
Dubrovčánah, i mladih Bošnjákah.
Žestoko se vojske izsjekoše,
S obi strane mnogi izgiboše.
Al' predobi Cerva generale,
Silni vitez, glasoviti bane.
Kristića je vojsku izsjekao,
I njega bi; al' je utekao.

U tom boju poginuo biše:
Cerva vitez, kako pero piše.
Gdi je radost, tu je i žalosti,
Neka nije prazne oholosti,
To se sgodi, dragi pobratime!
Na hiljadu četiri stotine.
I posli su oni vojevali,
Ter gradove bile uzimali.
Uhvatiše morskog' kapetana,
Od Neretve viteza i bana.
U tamnicu tamnu zatvoriše,
I nemilom smèrtcom umoriše.

Razbiše ga, ter ga predobiše,
I Baršćanik bili osvojiše.
U Neretvi blizu Opuzena;
Al' podavno u stara vrimena.
Posli toga oni vojevaše,
I Španjolske kralje pomagaše.
Tri stotine od boja džemijah
Poslaše jim u malo godínah.
Vitežki su oni vojevali,
I po moru vojske razbijali.
Kralj od Španje poznadè jih lípo,
Ter zagèrli malo i veliko.

Svoj gospodi grada Dubrovnika:
Čast i dika, slava privelika,
I junačka pjesma davorija,
Kuju pjeva ravna Slavonija.

Knezovi i vlastela naroda slovinskoga.

Alaupović, iz Bosne.

Aljinić, od Bobovca.

Aračinović, od Broćna.

Babić, plemić iz Bosne, koje se sada nahodi pleme gospodsko na Bollu. Ovi imadoše mnoge diplome od kraljah, kada pridoše pod vedroga principa, a posli od istoga principa primì diplomu i medalju, koje se nahode i sada u dvoru iste gospode na Bollu.

Bačić, od Šerbije.

Baožić, od Zente.

Bargelić, knezovi od Podhumja, iz Livna.

Bernjaković, starinom Grubišić, od Olova.

Bèrzojević iz Rogoznice, medju Omišem i Zadvarjem.

Bibić, od Midenoga Bèrda, iz Zagorja.

Bielavić, od Bobovca.

Bieloperjević.

Biložiević, od Mostara.

Bisaljić, od Duvna.

Bogašinović, knezovi od Popova.

Bogopančović, iz različitih banovinah.

Bogostinović, knezovi od Blagaja.

Božićević.

Božinović, iz Glamoča.

Branilović, od Risna.

Branković, knezovi od Jajca.

Burnazović, iz Podbilja od Imotskoga.

Čarnojević, od Zažabja, više rike Morače, principi od Zente i

Černe Gore.

Cetinjanin.

Čorić, od Tvele iz Bosne.

Debeljić, od Lazarića iz Šerbije.

Denović.

Deskojević.

Didlović.

Dinjić.

Dinjičić.

Divojević, od Zagorja.

Dobrašinović, od Vavkova.

Dobrotović.

Drašković.

Dugašinović, od gornje Zente u Epiru.

Favković.

Frankopanović, iz različitih banovina i mjestah slovinskih.

Gerguričić.

Giendisaljić.

Gizdehinović.

Glavić.

Gradanović, iz Kozice.

Granić.

Grebļjanović, knezovi od Srbije.

Grubačević od Neretve iz Čitluka.

Grubješević, od različitih mjestah. Od ovoga su plemena Grubišići na Makarskoj, knezovi od starine.

Grubković, od Neretve. Od ovoga je plemena Puljan izpod Jezera.

Hërvojević, od Banje Luke. Bili su od plemena ovoga duke od Splita, Korčule, Hvara i Brača.

Hrabrenović, od Banje Luke.

Ilinić, od Mostara.

Jablanović, od Neretve.

Jakšić, od velikoga Biograda.

Jankometović, od Sutinske.

Janosaljić, od Mostara.

Jeličić, iz Mostara.

Jorinić, iz Čapljine.

Jović.

Jugojević, od Jugova polja.

Kačić, knezovi od Primorja, starinom gospoda ugarska.

Karstilo, drugojačije Pavlović, knezovi od Tribinja, Popova i Konavlja.

Kastriotić, poglavice oliti principi od Albanije. Od ovoga plemena bi Jure Kastriotić, rečeni Skenderbeg, koji svega vrmena svoga života s Turcima rat imade, i vazda ih dobi.

Klezić, iz Rujanah od polja livanjskoga.

Klupković.

Knezović, od Hercegovine.

Kobilić, od Novoga Pazara: od ovoga plemena bi veliki vitez Miloš Kobilić, koi ubi cara Murata na Kosovu polju. Starinom zvaše se Obilić; ali zaradi nenavidnosti bi od Vuka Brankovića zazvan Kobilić,

Kopčić, od Rame, sada su Turci.

Kopjević.

Korjenić.

Kosarić, knezovi od Hercegovine. Bi od ovoga plemena Herceg Stipan, ban od sve Hercegovine; od istoga plemena izhode gospoda Kosirići u Šibeniku. A imadu Kosarići Turci u Ljubuškomu.

Kositerović od Livna.

Kosović, knezovi od Cetine. Od ovoga je plemena kuća u Kotoru prisvitloga i pripoštovanoga gosp. Vicenca Kosovića, biskupa korčulanskoga. Od istoga plemena nahodi se kuća u Zaostrogu, Dèrveniku i na veće místah.

Kostanić, knezovi od Dèrvenika u gornjemu Primorju.

Kotromanović od Mileševa iz Bosne, bani i kralji bosanski.

Kovačić, od sela Kovačića iz Livna.

Kragunić, od različitih místah i banovínah Bosne i Hercegovine.

Krašnović.

Križić, od Vinjana iz Posušja.

Kružić, bani, duke i markioni od Kliša.

Kubretić, iz Cetine, knezovi od Várlijke.

Kukretić, od Tvele iz Bosne.

Kurjačić.

Kvavković.

Latičić.

Linjičić, od Šibenika.

Ljubetić.

Ljubibratić, iz Tribinja, comites.

Lorkić.

Lovretić, od različitih banovínah.

Lubković, od Foče iz Hercegovine.

Maravčić, od Livna.

Margeritić, od Zažabja.

Margitić, od različitih banovínah.

Martinušević, od Buskoga-Blata.

Marulović.

Masnović od Livna.

Matijevković, od Raska.

Melinić.

Mereljić.

Mernarić.
Mèrnjavčević od Hercegovine. Bi od ovoga plemena Kraljević
Marko, kako se nahodi u historijam slovinskim.
Mirilović, od mesta Mirilovića.
Miljenović.
Mladjenović.
Morović, od Zvornika.
Morovlašić.
Mučijević, od Smedereva.
Nemanić, od Mostara.
Neorić, bani od Muća.
Nimičić, od Ljubuškoga.
Novaković, od Zažabja; od ovoga plemena izlaze Maslardići. Go-
spoda, od kojih bihu mnogi dobri redovnici na Braču.
Oblačić, iz Lazarića.
Omučević, od Olova.
Orlović, iz Broćna.
Palikuća. Gospoda velika u Dèrveniku.
Paračić.
Parmezanović.
Pasovčić, od Neretve.
Pikolomenović.
Pokrajčić, iz Travnika.
Predojević, od Pristolja, rečenoga Sera.
Prelasović, od različitih banovínáh.
Radjelović, od Fojnice.
Radmirović, od cèrkvice kod Foče.
Radojčević.
Rajković, od Ogorja.
Režić, od Bobovca. Od ovih se nahode mnogi dobri officiri, u
virnosti i poštenju, a najveće u strahu božjem. —
Rupčić, od mišta Rupčića kod Dubrave: Cèrni Vèrh.
Ružječević.
Sagrilović.
Senčević, od Mileševa u Hercegovini.
Šestokriloović, od Perasta.
Sestričić.
Sitničić, od Kosova-Polja.
Sladojević, od Imotskoga.
Smoknonović, od místah različitih.

Sokolović, od Sarajeva.
Stanković, od Vučevice.
Sudić, od Poljčah.
Svimirović, od Neretve iz Renjica.
Svitlojević, od Smedereva.
Šubić, od Bribira iz Ostèrvice. Od ove familije izadjè ban Nik.
Zrinović, silni vitez na oružju.

Tasović.

Tèrganović.

Tesevčić, od banovínah različitih.

Tičinović.

Tolišić.

Tomanović, drugojačije Tolenović, iz Hercegovine.

Tvartković, od Popova iz Dračeva.

Vilić, od gornjega Vakupa.

Vladmirović, knezovi od Mostara.

Vlašić, rečeni Vlaić Uroš, Nèmanjić, sve jedno pleme.

Vojković, iz Vojkovića od Tribinja.

Vojnović, knezovi od Užica. Od ovoga su plemena Nakići.

Vukoslavić, od Careva iz Raska.

Vuković, drugačije Hèrvatnić, iz Livna.

Zlatonosović.

Zoranović, od Sarajeva.

Zurjatić, od različitih místah.

Zvizdojević, od Konjica iz Rakitnice u Bosni.

Žantić, od Neretve.

Žarković, od Zažabja.

Ždralović, od Sutinske.

Želković, Herčegovci.

Žilić.

Žimraković, od Zažabja.

Županović, od Županca i Duvna.

Slidi takodjer kratko zabiliženje medju ostalom gospodom bosanskom od jasne i prisvitle obitelji i kuće kneza Relje Omućevića-Gèrgurića, narečenoga vlastelina bosanskoga, gdi ćeš vidit' u kratko, dobrovoljni štioče, trinajest poródah po mužkoj kèrvi, od kojizih izajdoše bani od Kostora u Macedoniji, na misto bani u Bosni, vitezovi olići kavaliri svetoga Jakova od Galicije, bojni i nedobitni generali na moru i na zemlji kralja od Španje i Napulje. Od istih izajdoše cesarice; budući da udavâhu svoje sestre i svoje kèri za kralje i cesare carigradske i trapezuntske u kuću

Kommenovu, u Beču takodjer kod cesárah i ugarskih kraljah imadoše velika dostojanstva, i gospodstva, kako se štije u njihovim dopuštjenjim, oliti diplomim, koje bi dugo bilo ovde prikazati. Slide dakle u kratko odzgor rečeni porodi od iste kuće.

Porod pèrvi. Knez Radivoj Gèrgurić, rečeni Vladislajić, bi knez od grada Tuhelja, koi se nalazi usrid Bosne, medju Kreševom i Konjicem, koga posidovaše od toliko godínah njegovi stariji, od kojih rícih moreš poznati, da nisam počeo od početka pisati stablo od njihovih poródah; zašto bi odviše dugo bilo govorenje; već samo od onih, koji su bili malo vrimenta. Ovi imadè za ženu, imenom Vladavu Baošića. Misto, gdi se ovi grad nalazi, zove se župa Smuzske, odkuda starinom izajdoše.

Drugi porod. Knez Gèrgur, sin kneza Radivoja Gèrgurića odzgor rečenoga. Ovi imadè za ženu Katu Krašojevića.

Tretji porod. Knez Radivoj, sin Gèrgurev, na misto ban od Jajca i njegovih dèržavah. Ovomu Stipan Kotromanović, ban bosanski, potvèrdi svakolika posidovanja, koja uživáhu njegovi stariji, i rečeni grad Tuhelj dadè na njegovu zapovid i uživanje, i to bi godišta Gospodinova na 1268. Ovi imadè za ženu Anicu Zvijezdića.

Četvèrti porod. Knez Gèrgur, sin Radivojev. Ovi bi prozvan Homutina; zašto bijáše vragoljast, a imadjáše dva brata, i mučeci se i vragujući s njima, izmakao bi im štogod iz rukuh, pak izmuždio kao riba, i utekao bi dražeći jih; zato ista bratja nadiše mu ime Homutina, i tako, koji se od njega rodiše, prozvaše se Homučevići-Gèrgurići. Ovi bi vojevoda od Jajca, i imadè za ženu Ružicu Kostanjića.

Peti porod. Knez Relja, sin Gèrgura Homutine, bi prozvan Homučević. Ovi bi ban od Kostura, grada u Macedoniji, i veliki vojevoda cesara Stipana Nemanjića, godišta Gospodinova na 1349., bi toliko hitar, i neizrečeni junak, da bi se mogle od njegovih slavnih dilovánjah velike knjige napisati: al' mi neda vrime ni siromaštvo metnut na štampu. Samo ću od njega ovdi metnuti jedno dilo od njegove hitrosti. Nahodeći se ovi jedan put s gospodom na polju više Smuzske medju Kreševom i Konjicem blizu cèrkve Padigmanske, učini na noguh tri skoka toliko velika, i toliko čudnovita, da svi ostaše izvan sebe, kako govore, da je smista skoćio svaki skok po trideset i dve stope tako, da za vikovičnju uspomenu usadiše velike stupove od kameña, od jednoga skoka do drugoga, i na njima upisaše slavnim slovima ove ríci: „Ovdi skoći vitez Relja Homučević.“ Ovi, kako rekoh, bi kapetan, i general svèrhu sve vojske cesara Stipana Nemanjića; imadè za ženu Vidosavu Baošića.

Šesti porod. Knez Gèrgur Homučević, drugi ban od Kostura i gospodar od Popova, Orahova, Slanoga, i imadè za ženu Maru Gjupanovića.

Sedmi porod. Knez Hranisav Homučević, gospodar od Popova, Orahova, i Slanoga; ovomu potvèrdi kralj bosanski Tvàrtko svakolika privilegija, dopuštenja, i posidovanja, koja su uživali njegovi stàri, go-dišta Gosp. na 1395. Ovi bi vojevoda i vladalac od Primorja namisto rečenoga kralja, i imadè za ženu Radu Ljubibratića.

Osmi porod. Knez Brajan Homučević, gospodar od Popova i Orahova; zašto mu Dubrovčani na silu uzeše baštine i zapovid, koju imadjàše u Slanomu, to jest na 1460. i imadè za ženu Gojisavu Kovačića.

Deveti porod. Knez i vojevoda Radivoj Homučević, gospodar od Popova, Orahova, i od svih svojih starínah, koje mu potvèrdi Matijaš kralj ugarski na 1465., i imadè za ženu Vidosavu Kostanjića.

Deseti porod. Knez Milat Homučević, gospodar od Popova, Orahova, i od svih svojih didovínah; imadè za ženu Blicu Tasovića.

Jedanaesti porod. Knez Ivan Homučević, gospodar od Popova i Orahova, i bi poglavica od svih bojnih drívah kralja od Napulje, to jest general, i imadè za ženu Radu Čorića.

Dvanaesti porod. Knez Ivelja Homučević, gospodar od Popova, Orahova, i opet od Slanoga, i general od svih bojnih galjáh kralja od Španje, i imadè za ženu Jelu Bogašinovića.

Trinaesti porod. Knez Petar, Iveljin sin, vitez, oliti kavalir svetoga Jakova, apoštola od Galicije, komisar i general svèrhu sve vojske Filipa drugoga, kralja od Španje, a navlastito svèrhu vojske slavnoga naroda, koje mnogo imadjàše u ono vrime posli razrušenja kraljestva bosanskoga i njegovih banovínah.

Od ove kuće na 1320. bi Radigost, Arcibiskup metropolitán u Bosni, u gradu imenom Glasinci; takodjer drugi bi metropolitán u istoj cèrkvi, od iste kuće, imenom Dobroslav, na 1366. Po isti naćin biše mnogi kanonici, i dekani u svetom Nikoli u Bàru, i u drugih místih: biše toliki i toliki redovnici, bogoslovci i naućitelji u redu sv. oćca Dominika, i sv. oćca Franceška, i jedan blaženi, imenom Julijan, od bosanske provincije, oliti dèržave. Odkuda ćeš poznat', da je ovo bila kuća ne samo od uzvišenoga gospodstva, dà li jošter bogoslavna, katolićanska, i pravovirna.

Od ove kuće Jelina, kći kneza Ivelje Homučevića, udadè se za Petra Komnenovića, sina Aleksina. A od kuće Komnenovè izašlo je dvanajest cesàrah.

Ovo nek' bude zasad zadosta, za uspomenu od kuće Homučevića, a tko želi znati više, neka štije knjige, koje se ovako zovu: „Le glorie cadute dell' antichissima, ed Augustissima Famiglia

Comnena, del' Abbate Don Lorenzo Miniati, stampate in Venezia per Francesco Valvasense del 1663.“

Ali imaš, moj poštovani štioče, znati, da ovde sva plemena gospodska nisu imenovana, budući da se nahode u različitim kartam, dukalam i diplomam mnoga vlastela, i knezovi od naroda slovinskoga, koji nisu u broju gospode gori imenovane, kakonoti ovi, koji slide, i drugi mnogi:

Knez Matić, iz Varvare starinom.

- „ Radinović.
- „ Radosaljić.
- „ Ivanović.
- „ Radivoljević.
- „ Milatović.
- „ Divičić.
- „ Ostoić.
- „ Svilojević.

Ovi plemići bosanski, i mnogi drugi, nahode se koji u diplomam, koji u dukalam principovim, kakonoti niki od ovizih u diplomu kneza Kostanića iz gornjega Primorja, koju imadè od kralja Tvàrtka na 1398., na kojoj se imenovani knezovi podpisuju.

U vrime kràljah bosanskih Matići bili su knezovi od Varvare, koja je blizu Rame u Bosni; ali posli razasutja bosanskoga dodjè u Petrovo-Polje, i u mistu, koje se zove Ciptić, nastani se, gdi se i sada vide temelji od njegove kule. Od rečenoga kneza Matića i sada se nahodi kuća u Čovoljavim, koji se istim plemenom zovu.

Uspomenè mnogih gospodskih kućah posve su se utèrnule, niti se znati mogu, a razlog je ovi: kada Turci Bosnu osvojiše, koga mogoše uhvatiti, posikoše, njihove uspomenè sažegoše, a dogodi se ovako: dozva car na viru gospodu bosansku pod grad, koi se zove Jajce, i obeća im dati njihove baštine, sela, gospodstva, i potvèrditi sva ona privilegija, koja su uživali prija pod kraljim bosanskim, naredivši im: da donesu sve svoje karte, koje se u njihovim kućam nahodjâhu, toliko od njihova gospodstva, koliko od zemàljah, i vitežkih dilah, koja su oni i njihovi stàri učinili. Došavši dakle starešine od kućah gospodskih prid cara pod Jajce, prikazaše mu karte svoje, koje imadući car u rukuh, sve jih čini sažeći, a njih na tvèrdoj viri, koji se nehtiše poturčiti, čini pogubiti. Ostali puk dozva prida se, ter izprominjiva imena njihova stara, i zapovidi, da se u napridak imadu otčevim imenom zvati, na-priliku: komu otac biše Petar, zapovidi, da se u napridak zove Petrović, itd.

Mnoga gospoda, koji se nehtiše poturčiti, i koji imadoše sriću sakriti se od sablje Otmanovića, pobigoše k moru u Primorje, kako se nahodi u pismu u manastiru bosanskomu, koi se zove Fojnica, gdi se štiju ove riči: „Magna etiam Bosnensium pars ex eo turbine in proximas Krainae plagas, oramque maritimam fuga se salvavit, quarum pleraeque familiae olim nobiles, nunc privatae sunt, Religionis quam Patriae amantiorum.“ Bosanska arma jest jedan štit, i na njemu pol miseca, i jedna zvizda. U Primorju na mnogim starim grobnicam nahodi se rečena arma: sva je prilika, da su takve grobnice učinjene od bosanskih uskókah, za jednu uspomenú od svoga došaštja i gospodstva.

Govorenje kratko od kuće Vladmirovića.

Iz historijah slovinskih, diplómah bánah i králjah bosanskih, i dukálah privedrih princípah mletačkih, saviše istinita plemenitost, veličanstvo i gospodstvo, koje u stara vrimena uživáše kuća knezovah Vladmirovića i ostavivši historije, koje su svitu očite, ukazujem ono, što se u dukalam i diplomam uzdrží.

Na 990., Maja na 20. Knez Vukotin Vladmirović, osobiti gospodar od kastela Vladinca, i vladalac od mnogih místah i kastelâh u Hercegovini, imadè plemenitu dukalu od privedroga principa Petra Kandijana, u kojoj mu daje mnoga privilegija, zaradi službe, virmosti i pomoći, koju mu biše rečeni knez učinio.

Na 1010. Knez Vukosav Vladmirović imadè izvèrstitu diplomu od Kotromàna, bana bosanskoga, u kojoj imenuje se rečeni knez Vukosav, gospodar i zapovidnik od sve Neretve, i kako ga vas sbor plemićah bosanskih, i mogućih od kraljestva izbavlja od obćenite tegoće davanja; koja se obiçavâhu kraljem bosanskim davati. Bi mu u istoj diplomi potvrđjena oblast osobita, vladanje i zapovid svèrhu svih svojih místah, sèlah i kastelâh. Štije se takodjer u istoj diplomi, kako dobi pravdu hercegu Stipanu, to jest misto, koje se zove Krupa izza Čitluka, dèrvo, kami i vodu.

Na 1387. imadè knez Radoš Vladmirović diplomu od Stipana Tvàrtka, kralja bosanskoga, u kojoj mu bi dano, i potvrđjeno za vlastitu baštinu Broćno, Ljubuški i sva sela do dèržave primorske.

Na 1446. Vilemir Vladmirović reda svetoga Basilija, oliti Vasilije Opata, bi biskup od Krešovije, i u jeziku latinskomu i gèrckomu

puno naučan i razuman; ovi biše veliki kancelir, i sveznadar kralja Stipana Tomaševića.

Na 1461. Knez Radivoj Vladmirović imadè od Stipana Kristića, kralja bosanskoga, mnoge baštine u Bosni, zaradi njegove službe, i vitežkoga vojevanja, dadè mu takodjer Mlit u moru, nedaleko od Stona.

Na 1551. Knez Vladislav stáše u Perci izza Baćine u dèržavi primorskoj, i uzdèržà se u gospodstvu; ali ne u mogućstvu, u komu se njegovi stári nahodjâhu; jer tako hoti turska sila, koja nikomu nepraštja. Slagà se s knezovim od Primorja, s kojziim učini nike zakone i naredbe, na kojih se Vladislav podpisuje svojom rukom, na 1610.

Na 1563. Fra Daniel Vladmirović, reda. sv. Frane, dèržave bosanske, čovik puno mudar, i naučan, bi biskupom od Duvna, podnesè mnoga progonstva od Turákah, od kojizih bi ubijen najposli, koga tilo od kèrštjánah bi ukopano u cèrkvi manastira ljubuškoga.

Na 1620. Knez Šimun življàše u Perci, i ovoga ubiše Senjani, koji dosta zla u svoj Dalmaciji učiniše. Ostà mu sin Ivan, i ovoga Vlasi zazvaše Šimunović, i tako se zazvaše svi oni, koji od njega izadjoše.

Na 1647. Rečeni knez Ivan privedè Krajinu do kule Norina, i zato mu od privedroga principa Franceška Molina biše radi vitežkih dilovánjah potvrđjena sva privilegija, toliko bosanska, koliko mletačka.

Na 1684. Otac mnogo poštovani F. Antun Vladmirović, prozvan Gabeljanin, mudar redovnik i veleznan, bi učinjen provincijalom bosanske provincije.

Na 1685. Knez Nikola Vladmirović samo s četiri drúga virna osvojì kulu od Norina, za koje vitežko dile imadè pohvalu s platjom od principa. Ovi puno krát bi od Jerolima Kornera poslan na mejaše turske, da čini ugovor s Bebića pukom, kako i na koi-način imadiše bižati pod krilo principovo, i našavši prigodu, dodjè, i naseli se u dèržavi, koja u stára vrimena biše istih knozóvah Vladmirovićah. Rečeni knez Nikola bi u ono vrime glasoviti junak; jer vitežki vojevà, i mnoge odsicè turske glave: ali i on na uzetju Gabele od turske puške pogibè: „qui gladio cecidit, etc.“ Ove sve stvâri svidoe attestati Kornera generala, i Dulfina, 1690.

Na 1700. Fra Šimun Vladmirović bi parokom u Sarajevu, koga radi svete vire ubiše Turci, kako svidoe karte nošene na kapituo generalni u Milan god. 1722.

Na 1704. Knez Jure Vladmirović od generala Zane bi učinjen kapetanom od krajišnikah, prid kojimi vojevà, tursku zemlju porobi, plíno zapljni, s njima glave odsicà, i mnogo robja dovedè.

Na 1751. Knez Luka i Ivan Vladimirović imadoše, u kriptosti starih dostojánstvah, dukalu od principa, u kojoj potvrđuje njihove diplome, koje jim kralji bosanski dali bihu, dajući njima, i njihovim poslidnjim uvike plemenito ime od knežstva sa svim onim uživanjem, koje gospoda ostala od te vèrsti uživati običaju. Od ove kuće i sada su dva redovnika sv. Frane. Jedan je za lektura generalnoga u Šibeniku, imenom Fra Luka, čovik u svomu zanatu kriptostan, i naučan; a drugi u Ungariji študenat, imenom Fra Paska', sinovac rečenoga oca poštovanoga Fra Luke. Bog jim dao sriću, i vazda pošten glas! ←

Pisma od Vukotina Vladimirovića, prikazana knezu Luci Vladimiroviću.

Ponosi se Lika Zrinovićem,
Novi Pazar Miloš Kobilićem,
Černa Gora hercegom Stipanom:
A Neretva Vladimir-Vukotinom,
Koi biše dika od knežóvah,
Svitlih bánah, snažnih vitezóvah,
Sve ufanje kralja bosanskoga,
Britka šablja dužda mletačkoga.
Po porodu Boga gospodina
Još neprodjè lith ni godinah:
Devetdeset i devet stotínah,
Kad Neretva rodì Vukotina.
Poznadè ga dužde Mletčanine,
Po imenu Petar Kandiane,
Kada svojskom u Neretvu dodjè,
Vukotina u Vladincu nadjè.
Vukotin se složi s Mletčaninom
Sa svom svojom starom banovinom,
Pomožè mu podložit Krajinu,
Slavu dadè duždu Mletčaninu.
Što zapità Vladimir Vukotine,
To mu dadè dužde Mletčanine:
Potvèrdì ga banom od Vladinca,
Nek' su bani i njegova dica.

Potvèrdì mu i sva pisma stàra,
Što je ima' od rimskih cesàrah:
Da banuje vazda brez harača,
Da na boju neuzkrati mača.
Malo zatim vrime postajalo,
Dvajest godín' još nebiše prošlo,
Kad u Bosnu dodjè Kotromane,
Ter učini više i divane.
Vukotina zove najpèrvoga
Od gospode i kraljestva svoga,
Hotì: da je pèrvi u saboru
I njegovu bijelomu dvoru.
Razširì mu stàru banovinu,
I njegovu lípu didovinu,
Odklem vrije vođa Žèrèvnovnica,
Svu Neretvu do piloga Sto'ca.
Odklem Norin udara u more,
Sve Popovo čak do Černe Gore;
Sve dèržave od Mostara grada,
Da u vike brez harača vlada.
Svitla kruna Tvàrtković Stipane,
Kralj od Bosne slayne vazda zvane,
Puno hvali Vladmira Radoša,
Veće nego Obilić Miloša;

Jer je njemu u pomoći bio,
I ungarsku vojsku pridobio,
Prid kojomno Kleševiću biše,
- Pava' bane, takò se zoviše.
Zato kralju pomilovà njega,
Veće nego bana ijednoga,
Razširi mu stáru banovinu,
I potvèrdi lípu didovinu.
Darovà mu selo Tialjinu,
Još Veljake, Klobuk, a i Plínu,
Sve Žvirice, Struge i Borovce,
Izvan toga darovà mu novce.
Ravno Broćno sve do Ljubuškoga,
I Ljubuški čak do Imotskoga:
Da banuje iz grada Sladinca
Radoševa slavna porodica.
Kad se pobl care Sulemane,
I kralj svitli Kristiću Stipane,
Na Kosovu polju velikomu,
Ravnu, dugu, puno širokomu,

Toga Stipe neučini boja
Brez svog' ujca Vladmir-Radivoja,
I rusu bi glavu izgubio,
Da ga Vladmir nije izbavio:
Zato kralju pomilovà njega,
Veće nego bana ijednoga;
Jer mu dadè mista i dèržave,
Po Krajini bijele gradove:
Tešanj, Visu, i Komotin bíli,
Još i Gradčac, pobratime mili!
Od Melide, koju topi more,
Sve dèržave čak do Černe Gore.
Ako li mi, pobro, neviruješ,
Poslat' ću te, da diplome štiješ,
Od bosanskih kraljah upisane,
Od mletačkih dúždah potvèrdjene.
Mili Bože, na daru ti hvala!
Je l' Neretva igda na svit dala,
U toliko stotínah godínah,
Od Vladmira većeg' gospodina?

**Kratka pjesma od jasne kuće i viteškoga plemena Ivanovića,
prikazana prisv. gosp. knezu i kavaliru Jozi Ivanoviću.**

Zapjevajte slovinske krajine,
Sva kraljestva i sve banovine,
Davorije vaših vitezòvah,
Svitlih bánah, i mladih knezòvah.
Medju njima kneza velikoga,
I principa od Niša biloga:
Po imenu Ivanović Jurja,
Koino se glasi do Primorja.
Po svoj Bosni, Lici i Kèrbavi,
Dalmaciji, viteškoj dèržavi,
Po svoj ravnoj zemlji Ungariji,
Slavoniji, i po Bulgariji.

Jer je junak na oružju bio,
I viteški Turke pridobio;
Ter se slavi svuda od junákah:
Dalmatínah, i mladih Bošnjákah,
A najveće od Jankova sina:
Matijaša, kralja od Budima,
Koi njemu poklanja darove:
Ravna polja, sela i gradove.
Izvan što mu biše djedovina,
Od starine liepa banovina,
Dariva mu Niš grad na Krajini,
I varoše u Hercegovini.

Principom ga Matijaš zoviše,
Kakono mu od starine biše.
To Marnjavić mudri svidočāše,
Imenom se Tomko zovijaše.
Od njegova roda, i plemena
Izadjoše u svaka vrmena
Glasovita po sv'jetu gospoda
Od našega slavnoga naroda.
Jedni slavé dužda mletačkoga,
Drugi svitla cara moskovskoga.
Koji slave dužda mletačkoga,
Oni jesu roda junačkoga,
Ter se zovu i sada knezovi,
Od Dobrote mjesta vitezovi,
Kavaliri od svetoga Marka,
Slavit će se do sudnjega danka;
Jer pošteno jesu vojevali,
Često turske glave odsiecali,
Pod barjakom dužda mletačkoga,
I našega kralja privedroga.
Gospodstvo su na sablji dobili,
A nisu ga za novce kupili;
Već vojujuć i bojak bijući,
Za Isusa kèrvcu prolijući.

To svidochi dužde Mletčanine,
I junaci kotorske krajine,
Dalmacija, Lika i Kèrbava,
Od starine slovinska dèržava.
Koji slavé cara moskovskoga,
Od starine roda slovinskoga,
Ono jesu velika gospoda,
I principi slavnoga naroda.
Protasio Ivanović biše
Poglavica, kako pero piše,
Za elčiju puno krát je bio,
K Leopoldu u Beč dolazio.
Od cesara on primi poštenje,
Za njegova gospodstva zlamenje:
Čast i diku, darove gospodske,
To primaju elčije moskovske.
I sada su gospoda velika,
Pjevaj, pobre, to je tvoja dika!
U lijepoj zemlji Moskoviji
Svitli bani, na glasu knezovi
Od koljena Ivanović kneza,
Slovinskoga na glasu viteza;
A rodbina Joze kavalira,
Na maču mu dobra sreća bila!

**Slidi kratko govorenje od jasne kuće i viteškoga plemena
kneza Nakića, bosanskoga plemića, vlastelina Sada, i vićnika
skradinskoga.**

Knez Ivica Vojnić, rečeni Nakić, na 1551. bi vlastiti gospodar od mesta Vojnića, Rompovića, Buovića, Ovina, i drugih selah, i ovi se prozva Nakić od matere, kojoj Náko ime biše. Ovi ostavi pet sinovah nakon sebe, to jest Gèrgura, koi se rodi na 1590. Mitra, rodjena na 1602. Tomu, koi se rodi 1603. Pavla, rodjena na 1605. Matija, koi se porodi na 1607.

Knez Mitar ostavi četiri sina nakon sebe: Matija, na 1628. rođena; Stipana, koi se na 1629. rodi; Martina, koi se porodi na 1630.; i Ivana, rodjena na 1633.

Knez Sèrdar Matij imadè šest sinóvah: Fra Antuna, reda sv. Frane, provincije bosanske, rodi se na 1660. i bi veliki naučitelj, jubilat, i teolog Gonzage, duke od Mantove; Anton, koi se rodi na 1652. i ovi bi kapetan od pišćah; Pava' na 1665. rodjen; Gèrgur kolluneo, soprintendente i kavalir sv. Marka, rodjen na 1680. Nikola sèrdar i kolluneo od krajine, rodjen na 1587. Ilija Alfir, rodjen na 1689.

Knez Gèrgur imadè četiri sina: Fra Antuna, reda sv. Frane, koi biše puno naučan, rodi se na 1701. Matija, koi bi kapetan i sèrdar, i ovi se rodi na 1708; Stipana, kapetana i sèrdara, rodjena na 1710; Ivana Alfira, rodjena na 1715.

Knez Nikola ostavi nakon sebe pet sinóvah: Pavla, rodjena na 1750. Ovi bi kapetan od pišćah, vice-gubernator od oružja, i kolluneo soprintendente od Krajine. Matija, koi se rodi na 1722. i ovi bi kapetan tenente od pišćah, i major od pijace kninske. Gèrgura na 1724. porodjena, i ovi bi alfir od konjíchah. Miju, koi se rodi na 1728.; Stipana, koi se na 1733. porodi; i ovi bi kadet od kavalrije.

Nehtijući knez Matij, Nakić, i bratja njegova podnositi turskoga zuluma, ni biti njihov podložnik, i želeći protiva njima vojevati pod slavnim barjakom principovim, ostavi svoju didovinu, i sve, što od starine uživáše; dižè se s bratjom, i privedè pod krilo privedroga principa blizu dvi hiljade kúćah, nad kojizim Matij biše glavèr, i vladalac. Privedri princip nadari njega i bratju njegovu s privilegijam', medaljam' od zlata, i s divan-kabanicam', koje običaje davati knezovom velike časti dostojnim.

Dadè jim zemlje i mnoga posidovanja u Dèrnišu, i polju Petrovu. Učini Matija sèrdarom od svih dèrniških krajišnjíchah, s kojizim svega svoga života vojevà, robeći tursku zemlju, i mnoge odsicajući glave s bratjom svojom, a navlastito s Martinom, glasovitim u ona vrimena vitezom. Vojevaše rečena bratja pod Foskulom, Kornerom, i Molinom generalim od Dalmacije, ter neizrečena zla Turkom učiniše. Dèrniš, Zadvarje, Sinj, Knin, i ostale mnoge kule i gradove osvojiti pomogoše.

Porobiše puno pútah Broćno do Mostara, Duvno, Livno, Ramu, Majdan, Glamoč, i druga mista turska; opalivši sela, varoše, i mnoge čardake. U dèržavi, šibeničkoj s svojizim krajišnjicim razbiše Turke, oteše jim robje, devetdeset odsikoše glávah, a veće jih živih uhvatiše. Na Grahovu razbiše pašu, sto i trijest i pét glávah odsikavši. Na Kosovu s malo svoje družine udariše na Turke, ter veće od devetdeset Turákah posikoše. Sèrdar Matij samo s dvi sta svojih krajišnjíchah na Bilaju porobi i popali turske kuće, osvoji kulu pašinu, posičè mnogo Turákah, i dovedè u Šibenik mnogo robje tursko, koje dadè generalu Jerolimu Korneru, otidjè u Livno prid svojim' krajišnjicim, i odsičè turskih glávah

petdeset i sedam, a četrdeset i sedam sužanjah dovedè. Sèrdar Matij s bratom Martinom razbi Turke u Rupam, gdi trijest glávah turskih odsikoše; mnogo plno i sužnje dovedoše. U Vèrpolju odsikoše četrdeset glávah, medju kojim' posičè Martin bega Dagovića, čaju paše Atlagića.

Pod Glamočem učini Turkom mnogo zla; na Grahovu pomožè razbiti Masul-pašu. Pod Sinjem, pod Zadvarjem, pod Dèrnišom, Kninom, i pod Gabelom ova bratja mnoge glave odsikoše, robje pohvataše, i kèrštjanah pod krilo privedroga principa privedoše, medju kojim' prido-stojnu kuću Vučkovića, iz koje izadjoše vèrstni na oružju vitezovi.

Sèrdar, glasoviti Matij, sikuć Turke pod Gabelom, od istih pogibè na 1694. i bi od sve vojske principove gorko oplakan, i obžaljen, vitežki je živio, vitežki je i svèršio.

Sin njegov Gèrgur, kolluneo, i kavalir u junačtvu naslidovà stope otca svoga; jer toliko bečkoga, koliko maloga rata mnoge turske odsičè glave, sela i varoše porobl, kule i čardake turske osvojì, i zaradi njegova vitežtva imadè kavalirstvo, medalje, i kolajne zlatne od privedroga principa.

Slidi pisma od vitezovah gori imenovanih, prikazana prisv. gosp. knezu i kollunelu Pavlu Vojniću, rečenomu Nakiću.

Gorko cvile dva mila brajena,
 U bogatoj zemlji odgojena:
 Dva Nakića, kneza i plemića,
 Od starine roda Vojinića.
 Knez Matijaš jednom' ime biše,
 Vitez Martin drugi se zoviše.
 Cvileć oni jesu besidili,
 Medju sobom lípo razložili:
 Lípa ti je naša didovina,
 Kako znade sva Hercegovina.
 Vojinići, a i Rompovići,
 Ovin selo, još i Buovići.
 U njima su zelene livade,
 Ravna polja, plemenite vode;
 Al' je njima zaludu lipota,
 Hladnih vóDAH zdravje, i dobrota:
 Kad jih tare Otmanović care,
 Koi smačè naše bane stáre,
 I njegove age, i spahije,
 Silne baše, odže, i kadije,

Ter oteše našu didovinu,
 Od starine lípu banovinu,
 Ravna polja, livade zelene,
 Kud rastihi jabuke rumene.
 Sve bogatstvo, i naše gospodstvo
 Upadosmo, brate, u sužanjstvo,
 Nemiloga dvoreć gospodara,
 Po imenu, Otmanović cara.
 Od zuluma život nemožemo,
 Već sahnemo, i težko vehnemo.
 Sve dadosmo, štogod imadosmo,
 U nevolju, brate, upadosmo.
 Naši kmeti sad su gospodari,
 I carevi virni haznadari,
 Koji svetu viru ostaviše,
 A pogani zakon žagerliše.
 Da bižimo k moru latinskomu,
 Vapijući Bogu velikomu,
 Pod kriocè dužda mletačkoga,
 Latinina kralja čestitoga.

Koino je majka od junákah:
 Dalmatínah, i mladih Bošnjákah,
 Dat' će nami praha i olova,
 I za kalpak krila sokolová.
 Robit' ćemo careve dèržave,
 Do Bihaća, Like, i Kèrbave,
 Bit' ćemo se kano Čèrnogorci,
 Vira moja, platit' će nam Turci.
 Sablje ćemo kèrvce napojiti,
 Isusovu viru razširiti;
 Izsić' ćemo naše zulumčare,
 Silne paše, Turke janjičare.
 Vodit' ćemo sužnje u Latine,
 Platit' će nam Turci do istine! —
 Što sboriše, ono učipiše:
 Na latinsko more pobigoše,
 Dovedoše hiljadu junákah,
 Sve ditćah, i mladih momákah,
 Pod kriocè dužda mletačkoga,
 Odbigoše cara silenoga.
 Lipo ih je dužde pričekao,
 Darovao, i pomilovao;
 I daje im praha i olova;
 A Nakićem krila sokolova.
 Nakići su sèrdca junačkoga,
 Od starine roda vitežkoga:
 Svoje britke sablje naoštriše,
 Na carevu zemlju udariše.
 Porobiše Duvno i Županjac,
 Livno ravno, Kupriš i Broćanac,
 Opališe sela, i varoše,
 Mnoge turske glave odsikoše,
 Osvojiše kule i gradove,
 Pridobiše Turke vitezove,
 Pohvataše momke, i divojke,
 Ucviliše stare turske majke.
 Osvojiše Kotar i Zagorje,
 Knin bijeli, Dèrniš, i Zadvarje,
 I Gabelu u Neretvi mutnoj,
 Još Sinj tvèrdi u Cetini ravnoj.

Na Kosovu Turke potiraše,
 Devetdeset glávah odsikoše,
 Kad razbiše pašu bosanskoga,
 Masul-pašu, zmaja žestokoga,
 Na Bilaju polju širokomu,
 I mejdanu vazda junačkomu:
 Dvi stotine glávah odsikoše,
 Puno veće živih uhvatiše.
 Opet svoje posvetiše ruke;
 Jer nevirne izsikoše Turke,
 U Vèrpoljcu više Šibenika,
 Pivaj, pobre, junačka je dika.
 I prid njima careva plemića,
 Po imenu bega Dagovića,
 Posiće ga vitez od starine,
 Po imenu Nakiću Martine.
 Kad u Livnu Turci izgiboše,
 Nakići se i tad namiriše,
 Posikoše četèrjest Turákah,
 Krajišnjikah po izbor junákah.
 Porobiše Rupe u Kotaru,
 Imadoše svoju sriću stáru;
 Jer Rupljane Turke izsikoše,
 Mnogo tursko robje zarobiše.
 Nebi nigdi boja žestokoga,
 Ni mejdana, pobre, velikoga,
 Brez Nakićah, starih Vojinićah,
 Glasovitih bosanskih plemićah.
 Al' pogibè sèrdar od Krajine:
 Mate Nakić, vitez od starine,
 Sikuć mlade Turke Gabeljane,
 Mostarane i Počiteljane.
 Plaću njega latinska gospoda,
 I delije našega naroda;
 Al' je njega sinak osvetio,
 Jer je mnoge Turke pogubio,
 Po imenu Nakiću Gèrgure,
 Od Dèrniša grada kavalire,
 I njegova bratja i rodjaci,
 Krajišnjici na glasu junaci.

Kojim dadè dužde za junačtvo:
Na Krajini veliko gospodstvo,
Ravna polja, zelene livade,
Svitla krila, od zlata medalje.

Samur-čurke, divan-kabanice,
Koje nose bani na vojnice,
Njima pjesma, zdravlje Milovanu,
Čestita im sreća na mejdanu!

Kratak razgovor od gospodske kuće Kruševića, starinom Kneževića.

Medju ostalim' / slovinskim' plemićim nahodi se Knežević, aliti Krušević, koja kuća u stára vrimena biše velika i moguća, od različitih kraljah puno uzveličana, i nadarena mnogim blagodarstvom, navlastito od Matijaša, kralja ugarskoga, sina velikoga bana i viteza, vojvode Janka, od koga imadè plemenitu diplomu, u Budimu na 2. kolovoza 1400. datu, u kojoj dopuštja knezu Ivanu Kruševiću-Kneževiću osobito sudstvo, da može od svake vèrste ljude suditi, i što on odsuditi bude, koliko da je od istoga kralja odsudjeno, ima se dèržati. U istoj diplomi izbavlja od svakoga potroška, harača, i davanja, koje se kralju davati običaju, rečena kneza Ivana, i kuću njegovu, imenjujući ga izmedju gospode ugarske za najpèrvoga plemića. Rečena diplomā bi potvèrdjena od privedroga dužda mletačkoga, Petra Grimmana na 1751. decembra na 25. jednom plemenitom dukalom, u kojoj daje ime od knežstva, i staroga vlastelstva gospodinu prisv. Anti Kruševiću-Kneževiću, tenente-kollunelu i njegovim poslidnjim nakon njega. Od ovoga plemena gospodskoga na puno se místah kuće nahode, iz kojizih izadjoše glasoviti na oružju vitezovi, i slavni oficiri, kakonoti Kneževići u Lici, koji su od Krajine vladavci, kolluneli, i obèrstari i vitezovi, i silni junaci, vazda na službi cesarovoj. Takodjer u dèržavi privedroga principa mletačkoga nahode se Kneževići, koji pošteno vojevaše, i Krajinu razmicaše, kakonoti oni, koji se u Kninu gradu nahode, i na drugim mistim, kakono gospodin prisvitli Antun, rečeni Krušević, koi od svoga ditinstva bi na službi principovoj, svega prošastoga rata vojevà, ranjen bi, i od priprostotoga vojnika izadjè za vojvodu, za majora, i za tenente-kollunela, komu, i svim ostalim čestitu nazivljem sreću.

**Pisma od gospode Kneževićah, aliti Kruševićah, prikazana pri-
svitlomu gospodinu knezu Anti Kruševiću.**

Veliko je pleme Kruševića;
Od starine jer je Kneževića,
Ungarskoga plemića i kneza,
I na glasu po izbor viteza.
Od njega se rodiše gospoda,
Vladaoci slavnoga naroda,
Banovinom' koji upravljаше,
Kad u Bosni kralji pribivaše.
Od njega se rodiše junaci,
Vitezovi po izbor konjici,
Kapetani, i mladi šerdari,
Koluneli, alaj-barjaktari.
Prid vojnicim, koji vojevaše,
I gradove bile uzimaše,
Vitezko je pleme Kruševića,
Od starine jer je Kneževića.
Da su bili vitezovi stari,
Te svidoe kralji i cesari,
I diploma kralja ugarskoga
Matijaša, roda junačkoga,
Koji dadè Krušević Ivanu,
Od starine Kneževiću zvanu,
Za sudca ga čini velikoga,
I plemića kaže najpèrvoga.
Što odsudi dobro odsudjeno:
To od kralja biše potvrđjeno.
Još dopusti knezu Kruševiću,
Da je pèrvi u njegovu viću.

To potvèrdi dužde Mletčanine,
Petar Grimani, vitez od starine,
Ter poznadè Antu Kruševića
Za viteza, kneza, i plemića,
I njegovim poslidnjim u vike,
Nek' se slave od Skadra do Like,
Od junákah i od vitezóvah,
Od gospode, bánah, i knezóvah.
Kakono jih kralji proslaviše,
Kada oni u Bosni vladaše,
I ostale krune, i cesari,
Vladaoci, svita gospodari,
Od kojih se i sada nahode:
Koluneli, i mlade vojvode,
Vitezovi, na glasu junaci,
To svidoe i Turci Bošnjaci.
Jedni slave cesara bečkoga,
I Josipa kralja ugarskoga,
Ter boj biju s kraljem od Prusije,
Usrid ravne zemlje Germanije.
Kneževići idju prid Ličanim,
Ter boj biju s mladim Prusijanim,
Bojak bijuè ranjeni su bili;
Prusijane al' su predobili.
Drugi slave dužda mletačkoga,
Latinina, kralja velikoga,
Vojujući, i bojak bijući,
I za njega kèrvcu proljući.

Kneževićem pjesma na poštenje,
Milovanu nebesko spasenje!
Svim junakom zdravlje i veselje,
I na sablji srećno vojevanje!

Slidi kratko govorenje od vitezóvah gospodske kuće Surića.

U knjigam Pavla Vitezovića na listu 108. nahode se ove riči u slovinski jezik upisane: „Fridrik Bubel dalmatinski, i hãrvat-ski ban, i Surić ban ovo vrime bili su.“

Na 1645. bi od ove kuće silni junak, i glasoviti vitez Don Stipan Surić, od koga Latini čudne stvari pišu, i njegova junačtva na svitlost daju. Privedri dužd mletački u dukalam puno ga hvah; takodjer i bratju njegovu: Matija, Nikolu, Fránu, i Petra, kojizim zarad junačtva dadè vojvodstva, i harambaštva. Tko želi znati njegova vojevanja, i junačtva, neka štije knjige talijanske, koje se zovu: „Frammenti istorici della guerra in Dalmazia, etc.“ Na listu 135., 137., 138., 184., 190., 192., 202., 207., 212., 217., 224., 232., 242., 254., 258., 290., 300. u rečenim knjizicam Don Stipanova vojevanja, i smèrt štiju se. Ovi glasoviti vitez nahodeći se u Kotoru, dèržavi tada carevoj, za paroka od kèrštjanah dodjè u početku rata od Kandije generalu Jerolimu Foskolu, ter s njime učini ugovor, kako će svoj puk dovesti-pod krilo principovo, i utvèrdivši svaka s rečenim generalom, pobižè iz Kotora, i dovedè sa sobom sedam stotínah kèrštjanah, od kojizih on biše sèrdar, vojvoda tilesni, i duhovni, prid kojizim boj bijući s Turcim brez pristanka, učini njima zla neizrečena, porobivši mnoga sela, i varošè; zaplinivši blágo, pohvatavši sužnje, i na puno jih místah izsikavši tako, da do malo vrime na vãš Kotor podložì pod oblast privedroga principa.

Pomožè osvojiti Kliš, i razbiti pašu Tekeliju, Skradin, Zemunik, Dèrniš, i mnoge druge kule i gradové. Pomožè braniti Šibenik, kada na njega turska vojska udarila biše, i pod rečenim gradom mnoge turske odsicè glave. Ali i on bi u licu ranjen, od svojih vojnìkah ostavljen, i od Turákah uhvatjen, koga svakim' mukam' mučiše, pak najposli živa na mih odriše, i na kolac nabiše; a to on s velikim uztrpljenjem podnesè radi vire, i ljubavi Isusove, za koga boj bijáše. Njegova desnica, koja turske odsicáše glave, i sada se eila nahodi u Sukošanu više Zadra. Bi učinjen od dužda prevedroga kavaliirom sv. Marka.

Nebihu manji na oružju vitezovi bratja njegova gori rečena, koji ga žestokim načinom osvetišè, i zaradi njihova junačtva privedri princip dadè jim kumpanije i na selim vladanja, i platju; od kojizih jedan, imenom Petar, bi posičen od Turákah.

Na 1690. sin Petrov, a sinovac Don Stipana, imenom Ivan Surić, dovedè s sobom petdeset kúcah pod krilo principovo, ostavivši sva svoja dobra, i donesè s sobom dva avan-topa od tuča, i druga dva, koji se

zovu sagri, i dvanajest bojnih pušakah: zapečatjeni topi i puške pečatom sv. Marka, koji su jedan put bili u Vrani, gradu Durat-Begovića, žestokoga vojnika.

Sin njegov kapetan Frane, a unuk Don Stipana Surića, bi od Turákah uhvatjen rata bečkoga, još momče mlado; ali se bërzo odkupi, ter vitežki počè vojevati, i u livanskomu polju pogubi jednoga silna junaka, i velika zulumčara, Adži-Glodju imenom, od grada Sarajeva, koji mnoge kërštjanske glave odsikao biše.

Maloga rata kod Atlagića dvora uhvati jednoga sejmenina od Mostara; a drugoga u Lučanih, od koga razumiše naši stanje turske vojske. Pod Sinjem izlazi na mejdan s ostalim' sèrdarim i mejdanžijam', ter se vitežki podnesè, i mejdane odnesè. Pod Sinjem na polju, kada poginuše dva viteza Lovrića, rečeni kapetan Frano udari Turčina kopjem u čelo, jednoga od onizih, koji Lovriće posikoše, prebi mu se kopje u čelu, i odnesè na njemu kalpak turski; a Turčin ostà mèrtav, što od udarca kopja Surića, što od puške Gèrge Bakovića. Kada Sinj Turci obsidoše, tada se kapetan Frano s mnogim' metnù u busiju blizu grada, zatvorivši pute Turkom, da nemogu poći u robiju. Vojevà svega rata bečkoga, i maloga, koga princip učinì kapetanom od sve krajine sinjske: a po njegovu dostojanstvu njegov sin stariji, Ante imenom, bi učinjen za kolunela od rečene krajine; i mladji, Šimun imenom, za kapetana od iste krajine, koji se i sada živi nahode, zdravi, mladi, i veseli. Bog jim dao, što jim želi starac Milovan. Tretji sin rečenoga kapetana Frane jest fratar sv. Frane, otac poš. Fra Marijan imenom, redovnik zadosta naučan, i kripostan, koji bi učinjen za vikara foranea od gosp. prisv. biskupa trogirskoga. Sve stvari gori rečene izvadio jesam iz attestátah i dukálah, koji se u Surića nahode.

Slidi pisma od vitezóvah gori rečenih, prikazana prisv. gosp. kollunelu Anti, i kapetanu Simi, bratu njegovu.

Surića je pleme glasovito,
U junačtvu puno ponositó,
Od njega se zmiye porodiše,
Koje tursku zemlju porobiše.
Jedan biše Surić Don Stipane,
Koi mnoge odnesè mejdane,
Svu podložì kotorsku krajinu
Privedromu duždu Mletčaninu.

Prid junacim na vojsku idjāše,
Turke sičè, robje dovodjāše;
Veće, neg' je u godini dánah,
Don Stipan je odnio mejdānah.
Šibenik je branit' pomogao,
Pod njim turske glave odsicao,
A kad Foškul Kliš grad uzimāše,
Pod njime se Surić nahodjāše.

Koi razbi carevu deliju :
Po imenu pašu Tekeliju,
Nasrid Bora, polja širokoga,
Od Kandije rata ognjenoga.
Nečudi se, dragi pobratime,
Koi nosiš od junaka ime ;
Jer je vitez Surić don Stipane,
Kano i mlad Kastriotić bane.
Davāše mu dužde od Mletákah
Sve na misec po trijest dukátah,
I dadè mu slavno kavalirstvo,
Za njegovo veliko junačtvo ;
Jer osvoji bijele gradove,
I predobi Turke vitezove.
Mnogo Surić posičè Turákah,
Svojom sabljom najboljih junákah.
Al' i njega rane dopadoše,
I družina svoja odbigoše ;
Ranjena ga uhvatiše Turci,
Kano mèrki iz gorice vuci.
Mučiše ga tri bijela danka
Svakim'mukam', brate! brez pristanka,
Najposli ga na mihe deraše,
I na kolac tvèrdi nabijaše.
Cvala njemu u raju dušica,
I sad mu se nahodi desnica
U malenu selu Sukošanu,
Pokoj vičnji Surić don Stipanu !
I bratja mu junaci bijáhu,
Za junačtvo dukate primáhu :
Petar, Frane, Matij, i Nikola
Osvetiše sivoga sokola.
Često oni u četu idjáhu,
I bèz broja robje dovodjáhu,
Ovo bihu mladi kapetani,
Vitezovi na krajini zvani.

Al' pogibè Petar kapetane
Bojak bijuć s Turcim na sve strane.
Ej viteže, pokojna ti duša !
Desno krilo mladih krajišnfkah.
Lípo ga je sinak osvetio,
Ivan Surić, on se posvetio !
Jer ostavi cara silenoga,
Od Morije rata ognjenoga,
I dovedè mnoge vitezove,
Krajišnike sive sokolove,
Pod kriocè dužda mletačkoga,
Robi zemlju cara čestitoga,
Bíle dvore Durat Begovića,
Bosanskoga na glasu plemića,
I donesè od boja topove,
Koje prija bihu principove,
I porodi zmaja od mejdana :
Po imenu Franu kapetana.
Vojeva' je rata od Morije,
Kad na svitu bihu mejdandžije.
Ali mladjan osužnjio biše
Surić Frane, kako pero piše :
Ali se je bèrzo odkupio,
I lipo se Turkom osvetio ;
Jer u četu s vojnicim idjáše,
Turke sičè, robje dovodjáše,
I pogubi silnoga junaka,
Koi biše glava od Turákah :
Adži-Glodju zmaja ognjenoga,
Zulumčara cara čestitoga,
Od bijela Sarajeva grada,
Istina je, živa moja brada !
I uhvati Muju sejmenina
Kod bijela dvora Atlagića ;
Drugoga je Frano uhvatio
U Lučanih, tako zdravo bio !

Koi kazà stanje od Turákah,
Silne vojske carevih junákah.
Pokoj vičnji Frani kapetanu,
Lipo zdravlje starcu Milovanu !

Kratko govorenje od gospodske kuće Bergeljića, izvadjeno iz njegovih karatah i diplómah.

Bergeljići starinom su gospoda ungarska, i pribivali su u mistu, koje se Osiek zove, ukraj vode Bergo zvane, od koje ovo pleme ime primi. Bihu u vrime kraljah ungarskih velici; na gospodstva i vladanja uzdignuti; a u vrime kralja Bele četvèrtoga u ovim stranam vladali su dèržavam' i župam', ter se župani zvaðu. Kada pak Tatari predobiše kralja ungarskoga, koi se Bela zvaše, i porobiše svu Ungariju, razorivši gradove i opalivši kuće, sela, i varoše, tada i gospoda Bergeljići s mnogim' Ungarcim u ove dodjoše strane, ter se u različitim mistim namistiše; a mnogi s Bergeljićem u polju livanjskomu na 1241., oli, kako drugi hoće, na 1235., gdi na jednoj planini vèle visokoj, koja se Tribanštica zvaše, grad sagradiše, koi od Ungarácáh bì njihovim imenom zazvan Hum, a posli do sadašnjega vrimena zazva se Podhum. Biše dakle kuća kneza Bergeljića moguća, velika, i plemenita, ne samo u Ungariji, nego li jošter i u Bosni, koju bani bosanski u broju ostale gospode, knezováh i plemićáh bosanskih dèržáhu, i na vladanja velika uzdizáhu, kakono ban Stipan Kotromanović, koi učini Ostoju Bergeljića generalisimom, oliti vojvodom od sve njegove vojske, davši mu naredbu: da porobi Dalmaciju i hárvatsku zemlju, i tako se Ostoja vitežki podnese, da u malo vrimena sve rečene porobi dèržave, i slavodobitnik povratì se u Bosnu, koga ban Kotromanić s velikim veseljem primi, zagèrli, i lipo darová, davši mu jednoga sokola od zlata, s krilim raztvórenim', koga se prilika u njegovoj armi gleda. Dade mu krilo od ptice nike, modra kolura, i vilicu, oliti kosiricu od zlata, kojizih prilika gleda se na kapi vojničkój, aliti helmu, u njegovoj armi. Dadè mu Podhum grad, Podhumje, i druga sela njemu, i njegovim poslednjim u víke. Ova kuća i sada se u Dalmaciji u gradu Splítu nahodi, ter se u gospodstvu, mogućstvu i imenu od knežstva uzdèrži, budući privedri princip potvèrdio njegove stare diplome, i poslednjim njegovim u víke. Od ovoga plemena bili su kavaliri rimski, koji se običaju u dvoru lateranskomu činiti od duhovnih vladalácáh, kakonotí gosp. prisiv. knez i kolluneo Markiol, i njegov brat knez Luka, učinjen Juna na 28. 1731. Bihu rečeni knezovi postavljeni u broj vlastele od staroga i plemenitoga grada Osora, takodjer i Kèrse na 1719. Juna na 7., da mogu, kakono i ostála gospoda od rečenih gradóvah, u više s njima ulaziti, i naredbe običajne davati. Bì rečeni knez i kolluneo Markiol učinjen za gubernatura od oružja u Splitu 1743. Po isti način bì od privedroga principa učinjen gubernatur od oružja u gradu Klišu, na 1755.

**Pisma od knezovah kuće gospodske Bergeljića, prikazana prisv.
gosp. knezu kollunelu Markiolu Bergeljiću.**

Ako nezaš, na glasu viteže!
Odkuda je Bergeljiću kneže?
Kazat' ću ti pravo do istine:
Ungarac je bio od starine.
Od Os'jeka grada bijeloga,
Slavio je kralja ugarskoga.
Od davna je pleme Bergeljića,
Vitežko je kano Zrinovića.
Kad Tatari naglo udariše,
Ungariju ravnu porobiše,
Potiraše kralja ugarskoga,
Po imenu Belu četvèrtoga.
I s njim mnoge mlade Ugrićie,
Vitezove, bane, i plemiće,
I mladoga Bergeljića kneza,
Ugarskoga na glasu viteza.
Otidjoše k polju livanjskomu,
Slavu dati banu bosanskomu.
Tu planina visoka bijāše,
Tribanštica imenom se zvaše.
Na njoj oni selo naseliše,
Od Tatārah kada pobigoše,
Sagradiše i grad glasoviti,
Na planini puno stanoviti.
Ungarsko mu ime postaviše:
„Hum bijeli“, kad ga sagradiše.
Posli njemu Pōdhum ime biše,
Od Bošnjakah tako se zoviše.
Ali, pobro, do malo godināh,
U slovinskih vrime banovināh,
Svadiše se Hārvati junaci,
Dalmatini i mladi Bošnjaci
O kraljestvo, i o kraljevine!
O dèržave, i o banovine.
Kad to vidī Kotroman Stīpanē,
Slavne Bosne viteže i bane,

Zove k sebi kneza Bergeljića,
Po imenu Ostoju plemića,
Ter je njemu besidio banē:
„Kūpi, kneže, vojsku na sve strane!
Ti ćeš biti prid vojskom vojvoda;
Jer te kažu vitežkoga roda,
Porobit' ćeš hārvatsku dèržavu,
Dalmaciju, Liku, i Kèrbavu.“
Kad je kneže bana razumio,
Po Bosni je vojsku pokupio,
Pak porobi hārvatsku dèržavu
Do Ljubljane, Liku, i Kèrbavu.
Do Neretve župu i Prīmorje,
Vās do mora Kotar, i Zagorje.
Povrati se natrag pivajući,
Vino pijuć, konja igrajući.
Līpo ga je bane pričekao;
A još lipše biše darovao.
Gèrli njega kano svoga brata,
I dadè mu sokola od zlata.
Još mu dāje krilo pozlatjeno,
Sve kamenjem dragim nakitjeno,
Darovā mu Podhum i Podhumje;
Jer porobi Kotar i Zagorje.
Do Ljubljane Liku, i Kèrbavu,
Od starine hārvatsku dèržavu;
Još mu bane poklonio biše
Mnoga sela, kako pero piše.
Od ovoga roda gospodskoga,
Ugarskoga, a i bosanskoga,
I sada se nahōde knezovi
Bergeljići mladi vitezovi.
A u Splitu gradu bijelomu
Slavu dāju duždu mletačkomu,
Koji svuda jesu vojevali,
I gradove bile uzimali.

Od njega su bili vladaoci,
Kolluneli, duždevi vojnici,
Od njega su kavaliri bili,
Gospodstvo su na sablji dobili.

Slidi govorenje od pridostojne i gospodske kuće Vučkovića i njezinih vitezovah.

Vučkovići starinom su iz Duvna, mjesta sada cara Otmanovića, u komu mistu, zarad zuluma turskoga stâti nebiše im obiĉno, i zaradi te svèrhe, a najveće, za moći se s Turcim biti, i osvetiti kèrštjane od njih muĉene, i prognâte, namisliše ostaviti svoju starinu, polja, kuće, i sve, što imadihu, ter se pod krilo privedroga dužda uteći; i što bihu namislili, ono izvèršiše.

Na 1687. Dodjè harambaša Miše Vučković gospodinu priuzvišemom generalu Korneru, moleći ga, da mu dade vojsku, za porobit' Livno, Duvno, i Źupanjac. — Genera' prignu se na njegovu molbu, ter poslâ kavalira Jankovića, sèrdara Nakića, Sinobada, i mnoge druge, koji porobiše reĉene dèržave, i mnoge turske odsikoše glave; a reĉeni harambaša Miše, budući se s njima dogovorio, podižè iz Duvna ĉetiri stotine kuĉah kèrštjanskih; takodjer i od Livna, Rame, i drugih místah podigoše mnoge kuće, a prid njima bihu glavari: knez Nikola Vučković, harambaša Miše, Tadija, Pavao, Bože, i Ivan, reĉeni Zec, s harambašom Tomaševićem, koji naseliše Cetinu ravnu, i druga mista okolo Cetine.

Uskoĉiše tada s njima fratri ramski, koji se pod Sinjem namistiše.

Miše reĉeni bi uĉinjen za sèrdara, i glavara od puka, koi s njime dodjè, ter od 1687. do 1690. poĉè vojevati, i opali mnoga sela, i varošè, porobi Duvno, Livno, Kupriš, Ramu, Ljubuški, Broĉno, Źupanjac, i mnoga druga mista, koi prija nego pogibè, dosta turskih odsiĉè glávah, i sužánjah pod Sinj dovedè. A posli njegove smèrti bi uĉinjen za sèrdara njegov brat Tadija, silni junak, i vitez glasoviti, koi sa svojizim' sinovcim: Božom i Ivanom, reĉenim Zecom, vitezki vojevà, tursku zemlju porobi, i njihove odsicà glave.

Na 1690, marca na 2. dodjè u Cetinu sedam hiljádah Turákah, koje Vučkovići i ostáli Cetinjani razbiše, mnoge odsikoše glave, i sramotno iz Cetine iztiraše. Posli toga porobivši opet Livno, Duvno, Ramu, Źupanjac, Kupriš, Broĉno, Ljubuški, Imotski, i mnoga druga mista, do-

gnaše neizbrojeno plfno, posikoše mnogo Turákah, i brez broja dove-
doše sužanjah.

Na 1691. oktobra na 10. pod Glamočem i Kuprišem četiri sto-
tine turskih opališe kućah, ošvojivši jednu kulu; pohvatavši Turke, koji
u njoj bihu. Po isti način osvojiše jednu karaulu, i pobiše Turke, koji
u njoj bihu.

Na 15. juna 1692. sèrdar Tadija Vučković, Bože, i Ivan Zec,
njegovi sinovci, s ostálim' krajišnicim opet otidjoše pod Livno, ter šest
stotínah upališe kućah, i sto i dvadeset posikoše Turákah.

Na 5. maja otidjoše na Borovo polje, koga porobiše, i dosta
Turkom zla učiniše. Tada Ivan Zec silnoga posičè junaka, po imenu
Garbu Ahmeta Buljumbašu, u komu boju isti Zec ranjen biše.

Na 1694. razvališe most na Struzi, uzeše jednu kulu od Turá-
kah branjenu.

Na 1695. razbiše na Kuprišu Ismail-pašu, i uhvatì Zec silna
barjaktara. Opet razbiše pod Livnom Selman-pašu, i mnoge turske od-
sikoše glave. Zec Vučković posičè agu Kneževića; a drugoga uhvatì živa.

Na 1695. otidjoše opet pod Glamoč, ter mnoge kuće porobiše, i
upališe, posikavši Turákah dosta, gdi Zec Vučković najbolje se podnese,
koi uhvatì silnoga Turčina Omera Alakovića, i mnoge posičè. Idju opet
pod Livno, ter razbiše Alaj-bega kliškoga, po imenu Ruštan-Pašića, iz-
sikavši njegove spahije. Isti Zec udari kopjem pašu kliškoga, koje biše
oteo paši tirajući ga. Bi u tom boju ranjen i Zec, od kojih ránah do
malo vrimenta podjè s ovoga svita. — Pošteno je vojeva', pošteno je i
umro, pokojna mu duša! — Rečenoga godišta Bože Vučković vitežki se
podnošáše, robeći tursku zemlju, i glave odsicajuć turske, izmedju ostálih
uhvatì pod Livnom Nubega Kositerorića; ali ga bèrzo uhvatiše Turci, i
u sužanjstvo povedoše; ma pošteno utečè, ter opet vojevati počè, sa
svojim stricem Tadijom sèrdarom, robeći brez pristanka zemlju tursku,
i njihove odsicajući glave.

Na 1697. udariše Turci u Cetinu na Čitluk, osvojiše kulu, i
uhvatiše Fra Pavla Vučkovića, brata Tadije sèrdara, i bi sužanj u Bag-
datu, za koga pitáše šest hiljádah cekínah; sužnjèva šest godínah, posli
toga junački utečè; dodjè pod Sinj, načini manastir i cèrkvu pod Sinjem.
Počè vojevati protivu neprijatelju, i dosta mu zla učini. Bi u Levantu
kapetan s generalom Mučinigom, s kojizim pomožè uzimati gradove, i od
istoga bi poslan pod Biograd, za izviditi: koliko je cesarove i turske
vojske? Kada Sinj obsidoše Turci, zatvori se u grad, pomožè ga braniti,
slobedeći junake, i svaku im pomoć dajući.

Na 1706. umri sèrdar Tadija , i bi učinjen za sèrdara njegov sinovac Bože, koi otidjè prid vojnicim u Italiju za kapetana, ter se pošteno podnesè.

Na 1715. učinivši se rat, pobiše turske emine na mostu, i uzeše tursku kulu; odoše na Čačvinu, gradić tvèrd mnogo, ter ga osvojiše, i pèrvi bi sèrdar Bože, koi barjak kapetanov odnesè. Vojevaše tada s njime ostáli Vučkovići, to jest: Stipan, sin sèrdara Tadije; Mate, sin sèrdara Miše, gori imenovanoga; Jerko, Frane i Lovre. Svi se ovi junački vladaše, i vitežki vojevaše. Kada turska vojska grad obsidè, sèrdar Bože i Alfir Matij u grad se zatvoriše, s Turcim biše, i vitežki ga obraniše. Posli toga porobiše zemlju tursku, Glamoč i Livno, ter dosta turskih odsikoše glávah, robja dovedoše, i plína zaplínise.

Na 1716. umri sèrdar Bože, i bi učinjen za sèrdara Stipan, koi s ostálim' rođacim vojevà, dok rat durà, opali i porobi mnoga sela turska, i pomožè uzeti Imotski na 1717.

Na 1748. podjè sèrdar Stipan s ovoga svita, i stadè na njegovo misto Ivan, sin njegov, koi bërzo pošavši s ovoga svita, bi učinjen za sèrdara kapetan Justin, sin sèrdara Bože, gori imenovanoga, koi se i sada nahodi na ovomu svitu. Bog ga produžio, i u svemu blagoslovio! — Od njega, nebudući rata, drugo negovorim: nego da je gospodičić dobar, i pošten, i da je vazda na službi principovoj bio, i pošteno u svako vrime krajinom vladao, i nju od kuge, koja moràše po Dalmaciji, branio.

Pleme Vučkovića izlazi od Nemana, kako se nahodi u njegovim starim pismim. Od njega izadjè Vučko, ter oni, koji se posli rodiše, prozvaše se Vučkovići. Posli razasutja bosanskoga puno godinah ovi se podiliše, ter jedni u Panoniju, a drugi k moru otidjoše, a tretji ostadoše u Duvnu, njihovoj didovini sa svojizim otcem Petrom Vučkovićem, i to biše godišta Gosp. 1506. Posli toga vratì se iz Ungarije Toma Vučković, budući svi njegovi pomèrli u rečenoj dèržavi, i ovi stadè sa svojím rođakom Matijom, koji živiše skladno zajedno, a od njih izlaze ovi, koji slide:

Matij, Gèrgo, Šimun i Toma, sinovi rečenoga gori Petra.

Od Matija rodì se sèrdar Tadija, knez Šimun, sèrdar Miše i Fra Pavao.

Od Tadije izlazi Alfir Toma, i sèrdar Stipan; od Stipana sèrdar Ivan; od Ivana Pavao.

Od Šimuna, drugoga sina Matijeva, rodì se kapetan i sèrdar Bože.

Od Bože kapetan, sèrdar i vice-kolluneo Justin; od Justina Matij, Josip i Fra Pavao; od Josipa Ivan i Stipan.

Od Miše, tretjega sina Matijeva, rodì se Alfir Matij i F. Barno; od Matija Alfir Mijo; od Mije Jure.

Od Šimuna, brata Matijeve, a sina Petrova rodi se Ivan, rečeni Bile; od Bile Ivan Zec, junak proglašeni; od Ivana Petar, rečen Vukašin; od Petra Ivan.

Od Tome četvèrtoga, brata Matijeve, a sina Petrova, izhodi Jure, Šimun, i Nikola knez.

Od Jure Luka, Martin, Jerolim i Frane. Od Jure Luka; od Luke Ivan i Šimun; od Ivana F. Frane i Luka.

Od Martina, drugoga sina Jurina, izlazi Andrija; od Andrije Marko.

Od Jerolima, tretjega sina Jurina, izhodi Ilija; od Ilije Stipan.

Od Frane, četvèrtoga sina Jurina, izlazi Bartuo i Ivan; od Bartula Matij i Josip.

Od Šimuna, drugoga brata Jurina, a sina Tomina, izhodi Ivan, Jure i Gèrgo; od Ivana Šimun i Toma.

Od Nikole, tretjega brata Jurina, a sina Tomina, izlazi Pavao, i Jure; od Pavla Marin, Nikola i Petar; od Jure Jakov.

Ovo je, moj štioče, arbor ili stablo stàre gospodske i predostojne kuće Vučkovića; ako ti nebude úgodan; a ti neštij.

Pisma od vitezóvah gori imenovanih, prikazana gosp. prisv. sèrdaru Justu Vučkoviću.

Rano rani Vučkoviću Miše,

Prija zore uranio biše,
Pak otidjè k moru latínskomu,
Generalu, banu mletačkomu.

Klanja mu se, ter mu govoraše:

„Generale, sve uzdanje naše!
Daj ti meni tvoje krajišnike,

Dalmátine, pišce i konjike,

I prid njima Janković Stojana,

Od Dèrniša Nakića Matiju,

A od Knina grada Sinobada,

Tri sèrdara, tri sokola mlada.

Porobit' ću Livno polje ravno,

Do Županjca Duvno polje slavno,

I ostale dèržave careve,

Izsić' ćemo Turke vitezove.

Dóvest' ću ti carevu iraju,

Koji njemu težak harač daju,

Pod krioce dužda mletačkoga,

Od starine kralja čestitoga.

Što zapità Vučkoviću Miše,

To mu Bane darovao biše:

Dáje njemu mlade krajišnike,

Sve po izbor pišce i konjike,

I prid njima tri mlada sèrdara:

Jankovića od ravna Kotara,

Od Dèrniša Nakića Matija,

I od Knina sèrdar Sinobada.

Otidjoše u zemlju carevu,

Porobiše njegovu dèržavu,

Livno ravno, Duvno i Županjac,

Ramu lípu, Kupriš i Gorance.

Mnogo oni robje zarobiše,
I junačkih glávah odsikoše;
Dovedoše iraju carevu,
Proslaviše krunu principovu.
Sve junákah, mladih vitezóvah:
Devet stotín kano sokolóvah,
Silenoga cara ostaviše,
Ter Cetinu ravnu naseliše,
Koji često u četu idjáhu;
Sela robe, glave odsicáhu,
I prid njima sivi sokolovi:
Vučkovići mladi vitezovi.
Sèrdar Miše jednom' ime biše,
Tadija se drugi zovijaše,
Tretji biše po imenu Bože,
A četvèrti Vučkoviću Zeče.
Robé zemlju cara čestitoga
Pod barjakom dužda mletačkoga;
Kud njihova sablja dopiráše,
Onde cèrna kèrvca tecijáše.
Porobiše careve krajine,
Ravno Bročno do Velež planine,
Zaplíniše, robje pohvataše,
Dosta rusih glávah odsikoše,
A najveće Vučkoviću Miše,
Viruj, pobro! tako pero piše,
I njegova dva sinovca mlada,
Ter se glasé čak do Carigrada.
Al' pogibè Miše Vučkoviću,
Silni junak kano Zrinoviću,
Bojak bijuó s carevim delijam',
U Raju se uvik veselio!
Lípo ga je bratac osvetio:
Po imenu Vučković Tadija,
Prid junacim' često vojujući,
Turke sikuó i bojak bijući.
Dodjè paša u Cetinu ravnu:
Da porobi mlade Cetinjane;
Al' je njemu loša srića bila;
Jer udarí Vučković Tadija,

I njegovi mladi krajišnici,
Cetinjani na glasu konjici,
Razbí pašu, potirá mu vojsku,
A uz Prolog visoku planinu.
Otidjoše k Livnu bijelomu,
Jade davat caru silenomu:
Šest stotínah kućah upališe,
Sto i dvajest glávah odsikoše.
Udariše na polje Borovo,
Od starine gnjizdo sokolovo,
Udariše, ter ga porobiše,
Mnogo rusih glávah odsikoše.
I prid njima Ahmet Buljumbaša,
Pogubi ga Vučković Ivane,
A pridivkom harambaša Zeče,
Vira moja, iz gorice vuče.
Na Kuprišu potiraše Turke,
A prid njima pašu Ismaila,
Potiraše, ter jih izsikoše,
A najbolje Vučkoviću Zeče
Turke tirá, glave jim odsicá;
Poštena mu sablja i desnica!
I uhvati mlada barjaktara,
Po imenu Musu zulumčara.
Maó posli Glamoč porobiše,
I bijele dvore opališe;
Turke siku, a robje hvataju,
Plíno gone, ter po dva pivaju.
Silna zmaja uhvatio biše
Zec Vučković, kako pero piše:
Alaković mlada Omer-agu,
Ter ga vodi u Cetinu ravnu.
Opet idju k Livnu bijelomu,
Jade daju caru silenomu,
Na kliškoga pašu udariše,
Spahije mu mlade izsikoše.
Tirá pašu Vučkoviću Zeče,
Ter ga rani; ali mu utečè.
S bojnim ga je kopjem udario,
U njemu je kopje ulomio.

Al' i Zeca rane dopadoše
Sikuć mlade krajišnike Turke,
On od ránah pribolit' nemožè:
Već bolujuć dušicu izpusti.
Lípo ga je bratac osvetio:
Sèrdar Bože, on se posvetio!
Jer je tursku zemlju porobio,
Dosta rusih glávah odsikao.
I uhvati bega i plemića,
Po imenu Kositerovića,
Malo vrime postojalo biše,
Sèrdar-Božu Turci uhvatiše.
Al' je Bože bèrzo utekao,
Ter je opet vojevat počeo,
I porobi Broćno do Mostara,
Do Gabele i Blagaja grada.

Livno ravno, Duvno i Jabuku,
I ostalu svu krajinu tursku:
Od Mostara do Udbine grada
Dosta Turkom on zadade jada.
On pomožè i Sinj obraniti,
Iz Cetine Turke iztirati,
Pošteno je vazda vojevao,
Mnoge turske glave odsikao.
Još ti kažem Tomu Vučkovića,
Da bijàše sèrdca Smiljanica,
Po Levantu on je vojevao,
Svitlu sablju kèrvice napojio.
Junak biše; al' je poginuo
Kèrf braneći, s Turcim' bojak bijuće.
Vučkovićem pisma na poštenje!
Milovanu, što mu mili Bog dá.

Kratko govorenje od gospodske kuće Grabovčeve.

Stáhu Grabovci u rosskom polju, u Hercegovini, gdi biše njihova didovina; ali nemogući turske podnositi globe, ni zuluma, ostavivši u početku rata bečkoga sva svoja dobra, pobigoše pod krilo prevedroga dužda mletačkoga, i stadoše u ravnoj Cetini. Šest biše bratje Grabovćah, koji čara odbigoše, to jest: Marko, Martin, Marijan, Antun, Ivan i Matij. Ovi vitežki svega bečkoga rata vojevaše, gradove uzet' pomogoše, i turske odsicaše glave; još suviše izlaziše na mejdan Turkom pod Gabelom, i na veće místah, ter njihove odsicaše glave; i za njihovo veliko junačtvo od privedroga principa bihu nadareni s gospodstvom i platjom, oni i njihovi poslidnji u víke, budući od njih izlazili vojevode, oliti kapetani od vojníkah platjenih, i sèrdari na krajini sinjskoj, od kojih se i sada nahodi gosp. sèrdar Ante Grabovac, sin glasovitoga junaka i viteza Ante Grabovca, komu nazivljem pokoj vičnji; a sinu mu zdravlje, veselje, dug život i sreću na oružju! —

Knjigu štije Bobovčiću Marko,
Pak uzimlje svoje pero tanko,
Drugu Marko biše napisao,
Duraliji tiho besidio:
„Vira moja, silni Duralija!
Još se nije Turčin porodio,
Koi će mi odsić rusu glavu,
I učinit takvu sebi slavu.
Što ja jesam odbigao cara,
Boljega sam steka' gospodara:
Svitlu krunu, dužda mletačkoga,
Latinina, vazda čestitoga.
Što sam bile zaplínio ovce,
I izsika' sarajske tèrgovce:
Tvoje ovce nisu nigda bile;
Nego moje, ubile te strile!

Sarajlije težki zulumčari,
Na nje plaču svi vlaški ovčari;
Jer nemogu smirom večerati,
Što imadu, valja njima dati.
Što l' mi pritiš, carèva delijo,
Duralija silena balijo!
Da ćeš odsić rusu glavu moju,
Čini mi se, ja ću bèrzo tvoju!¹⁴
Pak neprodjè nedilja danákah,
Nu poslušaj silnoga junaka:
Kùpi Marko četu krajišnikah,
Sve junákah i silnih vojnikah.
Na tursku je zemlju udario,
Ter je biše kruto porobio;
Duralije još upali dvore
Prija danka, još i bile zore.

A njemu je glavu odsikao,
I ljubovcu za roba doveo.
Onda bilo, sad se spominjalo!

Slidi malana pismica od vitezóvah predostojne kuće Tomaševića.

Krajišnici kada uskočiše,
Ter Cetinu ravnu naseliše:
Tad uskoči Tomašević Jako,
Biše drugi vojevoda Janko.
I dovedè petdeset odžákah,
Krajišnikah od Duvna junákah,
Pod krioce dužda mletačkoga,
Vrime Beča ratá žestokoga.
Biše Jakov zmaje od dvi glave,
Koga mladi Cetinjani slave,
Često idjè k Livnu bijelomu,
Jade daje caru silenomu.
Tursku zemlju brez pristanka robi,
Plíno goni, mlado robje vodi,
Na mejdan je Turkom izlazio,
Britku sablju kèrvice napojio.

Imadiše silne harambaše,
Koji robe sela i varošè,
On prid njima Turke razgonjâše,
I ruse jim glave odsicâše.
Sinj je bíli branit' pomogao,
Pod njim turske glave odsicao,
To svidoče bani generali,
I od Sinja mladi Providuri.
Njemu dužde za junačtvo dadè:-
Lípe zemlje, zelene livade;
U Cetini lijepo sèrdarstvo,
Na krajini veliko gospodstvo.
Sinovac mu još junak bijâše:
Ilija se sila zovijâše,
Vojeva' je rata malenoga
Pod barjakom dužda mletačkoga.

Prid junacim barjaktar je bio,
To na sablji biše zadobio.
U tursku je zemlju odlazio,
I od Livna robje dovodio.
Na glasu je Tomašević Lovre,
Viruj meni, istina je pobre,
Silni junak, vitez od 'starine,
Još i sèrdar od ravne Cetine.
Vitezki je Lovre vojevao,
Prid junacim četu četovao,
Često tursko plíno dogonjâše,
I lijepo robje dovodjâše.

Sinj bijeli branit' pomagâše,
Po Cetini Turke razgonjâše,
Biše junak rata malenoga,
Krunu brani dužda mletačkoga.
I posiçè silnoga junaka,
Koi njemu potirà babajka,
I tad bi ga pogubio, pobre,
Da ga nije posikao Lovre.
Bog mu dao zdravlje i veselje,
I sve, što mu želi Milovane!
I njegovim mladim krajišnicim,
Od Cetine na glasu junacim.

**Slidi pisma vitezóvah dostojne kuće Lovrića, koji vitezki voje-
vaše, i vojujući na boju pogiboše.**

Bijokova nije brez oblaka,
Ni Cetina ravna brez junaka;
Jer poradja vazda vitezove,
Krajišnike sive sokolove.
Cetinjani svi jesu junaci,
I na boju silni i jednaci;
Vitezki su vazda vojevali,
Teške jade Turkom zadavali.
Sve nemogu brojiti po imenu,
Po imenu, oli po plemenu;
Jer bi pisme odveć duge bile,
Koje nebi izpjevale vñle.
Samo kažem tri mlada Lovrića:
Od Cetine tri sokoličića,
Da su bili sèrdca junačkoga,
Vitezovi dužda mletačkoga.
Jedan biše Lovriću Filipe,
Od krajine gizzdave i lípe,
Koi često na vojsku idjâše,
S krajišnicim glave odsicâše.

Junak biše rata od Morije,
Robi Filip careve krajine,
Maloga je rata dočekao,
I vitezki vazda vojevao.
Drugi biše Lovriću Gèrgure,
Tako kaže Balbi Providure,
S babajkom je svojim vojevao,
I na mejdan Turkom izlazio,
Blizu Sinja grada bijeloga,
A u vrime rata malenoga,
Kada na Sinj udariše Turci
Sa svih stránah kano mèrki vuci.
Tada oni konje posidoše,
Ter na Turke juriš učiniše,
Poletiše kano sokolovi
Dva Lovrića, sinjski vitezovi.
Po Cetini Turke razgonjâhu,
I ljute jim rane zadavâhu:
Ali tko će sili odoliti,
Tko li tursku vojsku predobiti?

Sikuć Turke oba pogiboše,
I pošteno glave izgubiše,
Vitežki su vazda vojevali,
Vitežki su i dovojevali.
Babajka je sinak osvetio,
Lovrić Mate, on se veselio!
U Bosnu je često odlazio,
Ter je tursku vojsku uhodio,
I po Bosni kule i gradove,
Po gradovim silene topove,
Ter kazuje stanje od Turákah
Privedromu duždu od Mletákah.
Često Mate na vojsku idjâše,
S krajišnicim glave odsicâše,
U Cetini pogubi junaka,
Koi biše dika od Turákah.
Nebijaše boja, ni mejdana
Brez junaka Lovrića Matija;
Jer s junacim svuda vojevâše,
I gradove bile uzimâše.
Kad osvoji Alvis Mučenigo
Grad Imotski, gnjizdo hercegovo:
Tad je Mate pèrvi uskoćio,
Mučenigo to je svidočio.
Još ti kažem dilo od junaka,
I silnoga Lovrića konjika:
Oblači se u turske haljine,
Ter uhodi po Bosni krajine.
Na Kosovu turska vojska biše,
Kud će udrit, još se neznadiše,
Idje Mate u vojsku carevu,
Igra konja po bojnóm Kosovu.

Turski nosi, a turski govori,
Lulu pije, ter s delijam' sbori;
Kad li vojsku biše razgledao,
Zdravo se je natrag povratio.
Priko Bosne idje pivajući,
I viteza konja igrajući,
Turski klanja, vlaški Boga moli,
Idje junak u Cetinu doli.
U Livnu mu loša srića biše;
Jer ga onde Turci poznadoše,
Biži Lovrić niz polje livanjsko,
Uzdajuć se u sèrdce junačko.
Za njim tèrču Turci vitezovi,
Lete oni kano sokolovi,
Dostigoše Lovrića junaka,
Ubiše mu konja iz pušákah
Kod Prologa visoke planine,
Blizu jedne dubrave zelene;
Ali Mate u goricu udjè,
Ter veseo u Cetinu dodjè.
To svidočè mletačka vlastela,
Po Cetini varoši i sela,
Vitezovi mladi od krajine,
I junaci silni od starine.
Nečudi se, dragi pobratime,
Koi nosiš od junaka ime,
Lovrići su roda junačkoga,
Krunu brane dužda mletačkoga.
Pošteno su vazda vojevali,
I gradove bile uzimali,
U tursku su zemlju odlazili,
I s junacim robje dovodili.

Mèrtvim pokoj, živim zdravlje lipo,
I na svítu ime glasovito,
Sablja njima vazda srećna bila,
I turske se kèrvce napojila!

Pisma od Petra i Matija Bârčića, vitezovah cetinskih i Otočā- nah, kako bihu izsičeni od Turākah.

Kosovo je polje glasovito,
Kažem tebi, brate, štanovito;
Jer je na njem težak mejdan bio,
Kad je Janka care predobio.

A cetinsko sasvim plemenito,
Ravno, lipo, puno ponosito;
Jer je u njem vojska izsičena,
I junačka kèrvca prolivena

Žestokoga rata od Kandije,
Malo posli Beča i Morije,
A najveće rata malenoga,
Malenoga; ali mahnenoga.

Al' poslušaj, moj mili brajene!
Da ti kažem tuge i čemere:
U Cetini koje se sgodiše,
Kadano je Turci porobiše.

Udri vojska cara silenoga
Na Cetinu rata malenoga,
U Cetini tvèrd otok bijāše,
Okò njega rika tecijāše,

U njega se sbigoše junaci,
Cetinjani mladići i starci,
Da se brane od vojske careve,
Usrid vode studene Cetine.

Malo vrime postojalo biše:
Sa svih stránah Turci udariše,
Sto hiljādah pišac' i konjikah,
Sve po izbor carevih vojnīkah.

Vitežki se Otočani brane, -
Ognjem Turke biju na sve strane;
Ali tko će sili odoliti?

Tko li silne vojske predobiti?
Bèrzi konji vodu priplivaše,
A konjici sablje povadiše,
Izsikoše malo i veliko,
Od njih tada neutečè nitko;

Već dva brata, dva mlada Bârčića,
Koji bihu sèrdca Jankovića,
Petar jedan, Mate drugi biše,
Siku Turke, nomore se više.

Kroz carevu vojsku pobigoše
S golim' sabljam' u desnici ruci,
U Cetinu vodu uplivaše,
Ter se čude krajišnici Turci.

Utekoše k Sinju bijelomu,
Zahvališe Bogu velikomu,
Posli toga s Turcim bojak biše,
Sinj braniše, glave odsicaše.

A kada li pobigoše Turci
Iz Cetine kano gladni vuci:
Često Petar suze prolivāše,
Ter ovako bratcu govorāše:

„Đicu našu Turci zarobiše,
Ivana mi sinka pogubiše;
Odnesoše, štogod imadosmo;
U sužanjstvo, brate, upadnosmo.

Da mi līpu četu sakupimo!
I livanjsko polje porobimo!
Oli ćemo glave pogubiti,
Ol' rodbinu našu osvetiti.“

Što rekoše, ono učiniše:
Po Cetini četu pokupiše,
Porobiše Livno polje ravno,
U sèrdcu im to biše oddavno.

Mnogo robje jesu zarobili,
I lijepo plīno zaplīnili,
Pak se natrag zdravi povratiše,
Otočane lipo osvetaše.

Za njima se otiskoše Turci,
Mladi pišci i bèrzi konjici;
Al' se oni Turkom nepridaju,
Već jim ruse glave odsicaj.

Dva Bèrčića čete ostaviše,
Ter u Turke juriš učiniše,
Tri je Petar glave odsikao,
I krajinu svoju osvitlao.

Ali, pobre, po nje biše loše:
Sikuć Turke oba pogiboše,
Vitezovi, pokojne vam duše!
Milovana nek se neogluše.

**Pisma od glasovitih junákah, bratje Milanovićah, Pavla, Bože
i Gèrgura.**

Na hiljadu još i šest stotínah,
Osamdeset i sedam godínah:
Tri sokola Prolog preletiše,
U Cetinu ravnu doletiše.
Tri brajena, tri Milanovića,
Koji bihu sèrdca Zrinovića:
Pava' jedan, Bože drugi biše,
A tretji se Gèrgur zovijáše.
Silnoga su cara ostavili,
Pod duždèvo krilo pribignuli,
S sobom trijest kućah dovedoše,
U Cetini selo naseliše.
Tad bijáše bane generale:
Po imenu Korner Jerolime,
Pavlu daje lípo harambaštvo,
Za njegovo veliko junačtvo,
Neka može četu četovati,
Prid junacim svojim' vojevati,
Pava' biše sèrdca junačkoga,
Robi zemlju cara silenoga.
Uzè kulu Durat-Begovića,
Bosanskoga na glasu plemića,
Rusu mu je glavu odsikao
Svojom sabljom, Bog ga pomogao!
To svidočè mletačka vlastela,
Po Cetini varoši i sela,
A najveće Korner generale,
Silni vitez od starine bane.
Kad serašćer Cetinu robljáše,
Junački se Pava' podnosáše:
Tirá Turke iz Cetine ravne,
Ter jim ruše odsijecá glave

Po svidočbi Mučeniga bana,
Po imenu Alvis generala,
Koi Pavla uzdiže i hvali,
Kakono ga hvale i ostáli.
Vojeva' je rata od Morije,
Malenoga nije dočekao;
Već njegova dva mila brajena,
U livanjskom polju odgojena.
Često oni k Livnu odlažáhu,
I od Livna robje dovodjáhu;
Kad li Turci na Sinj udariše,
I tada se bratja namiriše.
Pomoć daju sinjskim vitezovom,
Biju Turke prahom i olovom;
Al' je Božu puška udarila,
S černom ga je zemljom sastavila.
Lípo ga je bratac osvetio;
Jer je sablju kèrvice napojio:
Po imenu Gèrgo harambaša,
Pivaj, pobre, to je dika naša!
Brez pristanka četu četováše,
Turke hvatà, glave odsicáše,
Drežnicu' je varoš porobio,
I Zmijanje ognjem opalio.
Pod Glamoč je često odlazio,
Ter je mlado robje dovodio;
Kad razbiše pod Prologom Turke,
I tad Gèrgo okèrvavi ruke.
To svidočè na glasu junaci,
Cetinjani mladići i starci,
I vlastelin Balbi Providure,
Po imenu Mletčanine Jure.

Slidi pisma velikoga junaka i viteza, kavalira Don Ivana Filipovića, rečenoga Gèrčića izpod Sinja, prikazana otcu poštovanomu Fra Petru Filipoviću, štioću bogoslovcu.

Kotar hvali Janković Stojana,
A Cetina Gèrčić Don Ivana,
Kavalira dužda mletačkoga,
Koi biše sèrdca vitežkoga.
A plemena od Filipovića,
Bosanskoga na glasu plemića,
Koino je svuda vojevao,
I junačke glave odsicao.
Od Morije rata ognjenoga,
Malo posli a i malenoga,
Nebijaše žeštjega vojnika,
U Cetini bèržega konjika.
Kad Cetinu Turci porobiše,
Na Gèrčića kulu udariše,
Osvojit' je onj nemogoše;
Nego pod njom mnogi izgiboše;
Jer je brani Gèrčić Don Ivane,
Od Cetine ravne kavalire,
Mnoge pobì Turke krajišnike,
Mlade pišce i bèrže konjike.
To svidoeče starci od Cetine;
A najveće Zorzi Providure;
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što učini Gèrčić Don Ivane:
Kađ udriše na Cetinu Turci
Sa svih stránah, kano mèrki vuci,
I prid njima paša Atlagiću,
Silni vitez kano Kobiliću,
Gèrčić biše sèrdca junačkoga,
Brani krunu dužda mletačkoga,
Po Cetini Turke razgonjâše,
Ter jim ruse glave odsicâše.
Najboljega posiçè junaka,
Mejdandžiju turskoga konjika,
Po svidoeçbi Balbi Providura,
Koi hvali Gèrčić Don Ivana.

Kuda godir çeta odlažâše,
On prid çetom vojvoda bijâše,
Svu je tursku zemlju porobio,
Bilu Livnu vrata zatvorio.
To svidoeçi mladjan Trivisane,
Od bijela Kliša Providure,
Koi kaže rate i mejdane,
Što učini Gèrčić Don Ivane.
Çesto kùpi svoje Cetinjane,
Bojak bije s Turcim na sve strane;
Nebijaše boja, ni mejdana
Brez viteza Gèrčić Don Ivana.
Po svidoeçbi Dulfin generala,
I Kavalli mletačkoga bana,
Koji njega hvale brez pristanka:
Da je bio dika od junâkah.
Kad u Grabu Turci izgiboše,
A prid njima Reçep paša biše;
Tada turske odsicâše glave
Silni junak Gèrčić Don Ivane,
I njegovi mladi Cetinjani,
Vitezovi na krajini zvani,
Kako kaže Muçenigo bane,
Glasoviti svitli generale.
Lípi bihu dvori Atlagića,
Atlagića i Skenderagića;
Al' jih Gèrčić upalio biše,
Viruj, pobro! zlatno pero piše.
Opet kùpi mlade Cetinjane,
Robi tursku zemlju na sve strane,
Mnogo plíno zaplínio biše,
Turke siçe, nemore se više,
I pogubi zmaja ognjenoga,
Baš sinovca paše bosanskoga:
Po imenu mlada Ali-bega,
I s njim mnogo agah i sejmenah.

To svidochi sinjski Providure:
Po imenu Semitekul Ante,
I ostali mladi krajišnici,
Cetinjani, pišci i konjici.

Kada na Sinj Turci udariše,
Ter ga sa svih stranah obsidoše,
Tada Gerčić u gradu bijāše,
I viteški glave odsicāše.

Na mejdan je Turkom izlazio,
I mejdane vazda odnosio. —
Nečudi se, dragi pobratime,
Silni junak Filipović biše!

Pisma kapetana, oliti vojvode Jure Čulića i njegovih sinovah Petra i Filipa, silenih vitezovah.

Kaži pravo, iz gorice Vilo!
Je li lípo pogledati bilo?
Kapetane i mlade sèrdare,
Od Cetine vitezove stare.
Medju njima sive sokolove,
Tri vojvode, mlade vitezove:
Tri Čulića sèrdca Zrinovića,
A desnice Miloš Obilića.
Jednom' Jure krasno ime biše,
Petar drugi imenom se zvaše,
Tretji Filip junak od mejdana,
Oba sina Jure kapetana.
Po Levantu oni vojevaše,
Brez pristanka s Turcim bojak biše,
Slavu daju duždu mletačkomu,
Teške jade caru čestitomu,
Vojujući i bojak bijući,
Turke sikuć, kèrvcu proljući,
Za dvadeset i veće godfnah
Branili su dužda Mletčanina.
Pomogoše osvojiti' Moriju,
I porobiti' ravnu Arbaniju,
Potopiti careve galije,
I od boja silne sultanije.

Ali Juru rane dopadoše,
Ter ga bèrzo s dušom razstaviše,
Viteški je glave odsicao,
Viteški je još i poginuo.
Lípo ga je sinak osvetio,
Petar Čulić, on se veselio!
Jer je mnogo godín' vojevao,
Svitlu sablju kèrvce napojio,
Vojujući i bojak bijući,
Pod Valonom Turke razgoneći:
On je tada teško ranjen bio,
Al' je Petar bèrzo prebolio.
Posli toga Petar vojevāše,
Još i turske glave odsicāše
Svega rata Beča i Morije,
To svidochè pjesme davorije:
Tretji biše Filipe vojvoda,
Od Čulića viteškoga roda:
Silni junak kano i babajko,
Oli vitez kraljeviću Marko.
Junacki je Filip vojevao,
Sinj branio, glave odsicao:
Tako kaže dužde Mletčanine,
I junaci cetinske krajine.

A čuo sam, gdi ljudi govore,
Ter ovako medju sobom sbore:
„Da nebiše Čulića konjika,
I njegovih platjenih vojnikah,

Mučno bismo Sinj grad obranili,
I pod njime Turke predobili;
Jer ga Filip vitežki branjaše,
Težke jade Turkom zadavaše.

Pisma glasovitih vitezovah Ante i Petra Brešanica, topčibašah duždevih.

Prikazana gosp. Josipu topčibaši sinjskomu.

Poslušajte, mladi Topčibaše!
Ovu pjesmu, poštenje je vaše,
Po imenu Ante Brešanina,
A viteza dužda Mletčanina,
Koi pobi careve delije,
Velikoga rata od Morije,
Principove braneci gradove,
I njegove mlade vitezove.
Nebijaše grada bijeloga
Na krajini dužda mletačkoga,
Koga nije branit' pomogao,
Izpod njega Turke iztirao.
Kada na Kliš Turci udariše,
On u Klišu topčibaša biše,
Ter njegovi sileni topovi
Biju Turke kano i gromovi.
Kud Antino oko dopirāše,
On'dā topom Turke obarāše,
Tirā Turke izpod bila grada,
Junaci ga spominju i sada.
Kad li na Sinj udariše Turci,
Sa svih stránah kano mērki vuci,
U početku rata od Morije,
Nu poslušaj silnoga topčije:
Nedā Turkom blizu pristupiti,
Na Sinj bili juriš učiniti,
Topanu je tursku oborio,
Mnoge silne Turke pogubio.

To svidoče mladići i starci,
Od Cetine po izbor junaci,
A najveće Korner generale,
I vlastelin Zorzi Providure.
Šina Petra Ante imadiše,
Od babajka bolji junak biše:
S krajišnicim on je vojevao,
I gradove bile uzimao.
Kad li opet na Sinj udariše
Silni Turci, ter ga obsidoše,
I biše ga za trijest danakah,
Sasvih stránā',brate,brezpristanka;
Al' osvojit' njega nemogoše;
Nego pod njim mnogi izgiboše;
Jer jih bije Petar Brešanine
Iz topovah, junak od starine.
Kad li Turci juriše činjāhu,
Sgolim' sabljam' na grad udarāhu,
Tada kopjem Turke probadāše,
I ljute jim ranē zadavaše.
To svidoči bane generale,
I duždeve lijepe dukāle:
Da je bio junak siloviti,
Na oružju vitez glasoviti.
Od njega se rodiše junaci,
Vitezovi kano i Ungarci:
Ante jedan, Gaj'tan drugi biše,
Tretji Josip, tako se zoviše.

Po moru je Gajtan vojevao,
I žestoko s Turcim bojak bio,
Bojak bijuć on je poginuo;
Al' je mnoge Turke pogubio.

To svidoti Bronza kavalire,
Viruj meni, pobro, Radomire! —
Mèrtvim pokoj, živim zdravlje lípo,
Na oružju ime glasovito!

Slidi kratak razgovor od 'gospodske kuće kneza Ljubibratića iz Trebinja.

U broju gospode bosanske, oliti knezovah slovinskih, nahode se Comites, t. j. knezovi jasne kuće Ljubibratića, od staroga i plemenitoga grada Trebinja u dèržavi hercegovačkoj, podložan sada caru Otmanoviću. U ovomu dakle gradu jest i sada kuća gospode Ljubibratićah, od kojizih u stára vrimena izlazahu vladaoci od gradovah i dèržavah na misto bánah; a od iste kuće i sada se jedni nahode u Slavoniji na službi kraljice ugarske, officijali i vèrstni na oružju vitezovi: kakonoti kolluneo Jerolim i kapetani bratja njegova. Izadjoše od ove kuće kripostni i veleznani duhovnici svetoga Basilija, episkopi, oliti vladike slidjenja gèrkoga, kakono presvitli otac Petronije, vladika u Slavoniji; i gospodin Stefan, vladika u Kostanjici; a tretji od rečene kuće jest otac prepoštovani Nektarija, arki-mandrit od Sabine.

Slidi arbor Ljubibratićah.

Genealogia nobilis familiae comitum Ljubibratić.

(Porod plemenite obitelji knezovah Ljubibratićah.) — Pèrvi bi knez Ljubibrat, od koga se rodi Ljubimir; od Ljubimira Stanislav; od Stanislava Toma; od Tome Radomir; od Radomira Teodor; od Teodora Hranislav; od Hranislava Ljubimir; od Ljubimira Radoslav; od Radoslava Milorad i Petronije, vladika; od Milorada Luka, i Simeon, koi bi duhovnik svetoga Basilija oliti Vasilija. Od Luke rodi se Mihail, Matij i Radoš; od Mihaila Stanislav i Kuzman; od Matija Voin i Stefan, vladika. Od Radoša Marko i Lazar; od Kuzmana: Luka; Nektarija, arki-mandrit od Sabine; kolluneo Jerolim; kapetan Kristofor i kapetan Mojse. Od Voina izhodi Matij i Jovan; a od Marka rodi se Maksim i Simeon.

Sliedi pjesma od vitezóvah Ljubibratićah.

Prikazana presvietlomu gosp. Jerolimu kollunelu.

Trebinj grade, gnjizdo sokolovo,
Koje jednom biše principovo,
Svijeno je u Hercegovini,
Košarića liepoj banovini.
U tebi su stari kralji stáli,
I v'jekóvah puno kraljevali,
Slovinskoga roda i plemena,
Al' podavno u stara vrimena.
Silne vojske na te udariše:
Al' se one vazda pokajaše;
Jer su kruto bile izsječene,
Britke sablje kèrvce napojene.
Trebinj grade, majko od junákah,
Krajišnikah, pješác' i konjikah,
Koji mnoge Turke pogubiše,
Prija nego tebe osvojiše.
Iz tebe su bani izlazili,
Kojino su po sv'jetu vladali,
Pred junacim na vojsku hodili,
Ter su kralje mnoge predobili.
U tebi se rodiše gospoda
Od našega slavnoga naroda:
A od kuće Ljubibratić-kneza,
Trebinjskoga na glasu viteza,
Od koga se rodiše junaci,
Ljute zmije kano i Ungarci:
Gospodari od Trebinja grada,
Koino se nahodi i sada.

Ali dvori cara silenoga,
Gospodara vazda nevirnoga,
Kakonoti i druge krajine,
I slovinske jadne banovine.
I sada su mnogi vitezovi
Od ovoga koljena knezovi,
U Trebinju gradu bijelomu
Harač dájú caru silenomu.
Drugi slave ungarsku kraljicu
Tereziju, rimsku cesaricu,
Vojujući i bojak bijući,
Za kraljicu kèrvcu proljući.
Jedan slavni vitez Jerolime,
Od vojnikah mladjan kollunelu:
A dva brata, dva su kapetana,
Dva sokola, pobre, od mejdana.
Gospodstvo su na sablji dobili;
Jer su vazda na vojnici bili:
A nisu ga kupili za novce,
Ni pasući po planinam ovce.
Od ovoga roda gospodskoga,
Na oružju vazda junačkoga,
Vladike su vazda izlazili,
I duhovni vladaoci bili.
Od iztočne cèrkve bogoslovci,
Svetjenici i duhovni otcí,
Igumani i arkimandrite,
To poznaje i malahno dite.

Govorenje od stare i plemenite kuće Kačića.

Kačići su od puno vikóvah u Dalmaciji, kako se štije u Luciju, i u životu svetoga Arnira. Bihu u vrime kraljah ungarskih vetici i puno mogućí, zapovijedajući u gradovim od Dalmacije kakono knezovi, a u nika

vrimena na misto bánah zapovidaše banovinam' kakono bani, navlastito: Juran, Nikola, Kajalisio, Koloman, Brenkon, Saracen, Domaldo, Petar, Primislav, Osorio, Dragan, Stanoje, Vukmir, Ivan i ostáli mnogi, koje, ako želiš znati, štij Lucija i ostále pisaoce dalmatinske.

Niki od ovizih odoše u Ungariju na službu kraljah ungarskih, i imadoše bogatstva i gospodstva, oliti vladanja velika za službu, virnost i vitežtvo, koje činjahu. Ma posli nikoliko vrimena zavadiše se ovi Kačići, koji stáhu u Ungariji s jednom visokom, mogućom i puno plemenitom kućom, koja se Zagary zvaše, i dogodi se po nesrići, da Kačići pobijše gospodu rečene kuće, koi dogadjaj bi uzrok od njihova bižanja iz Ungarije u Dalmaciju. Kralj ungarski, poznajući njihova dostojanstva, dadè jim kakono knezovom Vranu u Kotaru, misto plemenito, ali nezdravo, i to bi uzrok, da se dile iz Vrane; jedan otidjè u Zadar, drugi u Šibenik, a dva u gornje Primorje, gdi uzidaše kasteo, koga zazvaše Gradac; a drugi na Tèrpuju, više mora na glavici, koga se zidovi i sada gledaju cili.

Posli toga sagrađiše fušte, ter počeoše Pulju robiti, koja biše u ratu s kraljem ungarskim. Ali znadući rodbina one gospode ungarske, koje Kačići pobili bihu, da su se na Gradcu ustanovili, dodjoše na rike, sagrađiše ormanice, koje oružavši, zajedriše put Gradca, i nebudući u to vrime Kačićah doma, upališe jim kuće, povedoše žene, dicu i odniše, što nadjoše. Ali malo posli toga dogadjaja budući došli s ormanicam' svojim' Kačići, i videći zlo učinjeno od Ugričićah, otidjose za njima u potiru, i našavši jih kod Baške vode, gdi veselo blaguju, udariše na nje jedni s kopna, drugi s mora, ter jih sve poraziše, žene, dicu, i ostalu čeljad povратиše, osvojivši još i njihove ormanice, i sve, što u njima biše. —

Od jednoga brata mužki porod neostadè; a od drugoga, imenom Varsajka, ostadè sin, Baran imenom. Baran četiri imadè sina, to jest: Vukašina, Vukića, Andrijaša i Barana. Ovi se podiliše međju se, ter Vukašina zapadè na dio Brist, Lavčanj i Podjezerje; — Vukića: Podaca i ostálo dolnje Primorje do Vrulje, kako se štije u starom arboru, oliti stablu Kačićah, iz koga sam sve ovo govorenje virno izvadio; ako li je komu mučno yirovati, neka se potruđi štiti rečeni arbor u kancelariji makarskoj. — I znadući, da su mnogi od ovoga plemena željni znati njihove prašukundide; dakle, za izpuniti njihovu želju, evo stare Kačiće na svitlost metjem, koji se u rečenom arboru nahode. — Moj je trud, moja muka, moji prašukundidi, narugat' mi se nitko nejma.

Stari Kačići iz Lavčanja.

Vukašin, unuk Varsajkov; a sin Baranov, četiri imadè sina, to jest: Vukmira, Grubišu, Radonju i Radoja. Od Vukmira rodi se Mikleuš, i ovi četiri imadè sina, to jest: Ivana, Stipana, Gèrgura i Radića. Od Ivana rodi se Jurić; od Jurića Radoš, Nikolica, Gèrgur i Ivan, koji se prozvaše Jurićevići, od Jurića rečenoga.

Od Stipana, drugoga sina Mikleuševa, izadjè Gèrgur; od Gèrgura Stipić oliti Stipe, od koga se prozvaše Stipići oni, koji se od njega porodiše.

Od Gèrgura, tretjega sina Mikleuševa, izhodi Nikola i Novak; od Novaka Mitar, Jure i Ivan.

Od Radića, četvèrtoga sina Mikleuševa, rodi se Ravsav, oliti Radosav; od Radosava Peko, Ivan, Tadija i Fra Jure; i od rečenoga Peke prozvaše se Pekići.

Stari Kačići iz Brista.

Vukašinov sin drugi biše Grubiša, od koga se rodi Bartuo; od Bartula Žarko i Marijan; od Žarka Mikleuš; od njega Nikolica i Franić; od Nikolice Šimun, Fra Luka, koi bi provincijalom; Juraj, Gèrgur, Pava, Perić i Fra Bartuo, biskup makarski na 1616.; ovi se od Žarka rečenoga prozvaše Žarkovići.

Od Marijana, brata Žarkova, rodi se Mijo i Radivoj; od Mije Gèrgur; od Gèrgura Ivan, i ovi se nazva Miošić od Mije, njegova dida.

Od Radivoja, brata Mijina, rodi se Aleksa, od Alekse Gèrgur; a koji se od njega rodiše, zazvaše se Aleksići.

Tretji sin Vukašinov bi Radonja; od njega Novak; od Novaka Sladoje i Vladislav; od Sladoje Marijan; od Marijana Stipan, koi se prozva Sladojević; i od ovizih izlaze Bartulovići na Sućurju, koji se prija zvašu Kačići Sladojevići.

Od Vladislava brata Sladojina izhodi Radisav i Stipan; a od Radisava Jakov i Vladislav.

Četvèrti sin Vukašinov biše Radoje; od njega Stipan; od Stipana Tadija i Nikola. Ovo su stari Kačići iz gornjega Primorja, i ovi najposlidnji bili su na svitu oko' godišta Gosp. 1624. malo više, malo manje.

Stari Kačići od Kotišine, u donjem Primorju.

Drugi sin Baranov, unuk Varsajkov, a brat Vukašinov, biše Vukić, koji se namisti u Kotišini; i od njega se rodi Juko i Ivan; od Juke Vukić; od Vukića Šimun; od Šimuna Bariša; i od ovizih izlaze Terzići.

Tretji sin Baranov, a unuk Varsajkov, bi Andrijaš, koji se u Kotišini nastani, od njega se rodi Rado i Perić; od Rade Andrijaš; od Andrijaša Pava' i Šilje; od Šilje Toma i Šimun; ovi se prozvaše Šiljići.

Od Perića, drugoga sina, Andrijaševa, izlazi Bariša, Stipan i Marko; od Bariše Fra Petar, biskup makarski na 1661., Lovre, Andrijaš, Radoš, Fra Ivan i Fra Pava'.

Od Stipana, drugoga sina Perićeva, rodi se Jure, rečeni Klarević, od Jure Filip i Stipan, koji se prozvaše Čavelići.

Stari Kačići od Makra.

Četvèrti sin Baranov, a unuk Varsajkov, bi Baran, od koga izhodi Marko; od Marka Stipan; od Stipana Jakov i Jure; od Jakova Ivić; od Ivića Stipan, Jakov i Marko; od Stipana Juro i Ivan; a od Jakova Andrijaš; ter se od njega prozvaše Andrijaševići.

Od Jure gori rečenoga, praunuka Baranova, rodi se Tadija; od Tadije Mitar; od Mitra Ivan i Tadija; od Tadije Gašpar; i ovi se prozvaše Mitrovići, koji se i sada nalaze u Verbovskoj.

Ovo je, moj štioče, stablo od starih knezova Kačićah, i nemoj se čuditi, da ih je ov'liko; jer su od davna; a da ti svoje pleme moreš ovako skupiti, puno bi veće nabrojio ljudi, nego ih je u ovom stablu.

Od ovizih opet odoše jedni u Ungariju na službu kraljah ungarskih, ter imadoše gospodstva velika, i diplomu od Maksimilijana, u kojoj kao gospodi staroj bosanskoj i ungarskoj pokazuje čast i poštenje, potvrdivši sva njihova stara uživanja, i metjući ih iznova u broj ungarske gospode; a rečenu diplomu dadè Miji i Gašparu, bratu njegovu.

Sve kuće od ovoga plemena dèrže svetoga Ivana za svoga branitelja; ma različito: jer ovi u gornjem Primorju slave ga na hrištjansku, sutra dan po latinskomu vodokèrstju, u koji dan dolazi hrištjanski Ivanjan; a oni u donjem Primorju slave ga na latinsku, po našem božiću. Imadu u Podaci svoju vlastitu cèrkvu, pod imenom sv. Ivana, i u njoj četiri greba, od kojih su gospodari Miošići i Aleksići, koji na drugom

mistu neimadu svojih grébah od starine, izvan u rečenoj cèrkvi. Biskupi od Kačića plemena, što se znati more, hihu ovi: Valentin, Saracen; Fra Bartuo, iz Brista; Fra Petar, iz Makarske, i Don Antun, iz Makarske, arcibiskup splitski.

U Bristu stadè Vukašin, od koga su svi Kačići iz gornjega Primorja; a u rečenomu mistu od starine bihu ove kuće: kuća Bilopavlovića, od koje izadjoše Sarići, Vežići, Lovrići i Kuluzovići. Dodjoše Bilopavlovići od Biloga-polja izza Mostara u vrime bosanskoga razasutja, i sagrađiše u Bristu cèrkvu svete Mare, od kojih se lípa pisma piva, ter ovako počimlje:

Svu noć sjala jasna misečina,
U po' noći kèrvav daždic padè,
Car porobì Bilopavloviće,
I zarobì dva gospodičića:

Mirka jedno, a Milinka drugo, itd.

Svu pismu nemetjem; jer je i dica pivaju.

Druga kuća biše Ostoića, koja dodjè u Brist iz Broćna; ali se sada od nje nenahodi nitko po kèrvi mužkoj.

Tretja Pećarevića, koja je starinom iz Gèrnčenika, mista privilegiranoga. Pećarević zvaše se Zoranović, koi bi plemić bosanski, i ova kuća biše puño bogata u stara vrimena, kako svidočè karte biskupa Žarkovića. Bihu od ove kuće sudci i ljudi vèrstni, kakonoti Ivaniš, odabran od sbora za sudca sućuranskoga na 1676. i ostáli mnogi prija njega.

Cèrnobor, pridivkom Borić, dodjè u Brist od Zavojana na 1610. Bi od ovoga plemena silni junak, koi rata od Kandije vojevà, i turske odsicà glave, imenom Filip Cèrnobor, oliti Borić.

Marušić dodjè iz Dešana; ako je svojte Marušiću iz Broćna, to se zovu starinom Miloradovići.

Slidi pisma od starih knezovah Kačićah, kako, i za koju svèrhu dodjoše iz Ungarije u gornje Primorje.

Prikazana prisv. gosp. knezu Ivanu Kačiću, rečenomu Bartuloviću iz Sućurja, dèržave hvarske.

Svadiše se knezovi Kačići,
I Zagari, bani Ugričići:
Svadiše se, ter se i pobiše;
Al' Kačići Ugre pogubiše.

Èvo, pobre, tuge i žalosti:
Sve se skoči malo i veliko,
Da pogube knezove Kačićè;
Jer smakoše bane Zagariće.

Dobra im je srića doskočila,
Ter je njima u potribi bila:
Zahvališe kralju ugarskomu,
Pobigoše k moru latinskomu.
Jedan idjè k Zadru bijelomu,
Drugi odè k gradu Šibeniku;
Dva odoše u gornje Primorje,
Ter stadoše ukraj sinja mora.
Više mora gradić sagrađiše,
Ter mu Gradac ime postaviše:
Sagrađiše fuste ormanice,
Porobiše Pulju i Napulju.
Drugi oni gradić sagrađiše
Blizu Tèrpnje, više mora sinja:
I sada se gledaju zidovi,
Gdi su stali Kačići knezovi.
A kad čuše mladi Ugričići,
Da se bihu knezovi Kačići
U Primorju lipo namistili,
I kastele tvèrde sagrađili:
Svoje bèrže konje osedlaše,
I na rike bèrzo doigraše,
Oružaše bèrže ormanice,
Zajedriše gori pod Primorje.
Prija zore oni udariše,
I Kačića dvore porobiše,
Sve se ovo sgodilo bijāše;
Jer Kačića doma-nebijāše.

Zarobiše momke i divojke,
Varsajkovu dicu i ljubovcu,
Bijele mu dvore upališe,
Nebrojeno blago odnesoše.
Zavezoše krajem pod Primorje
Pivajući i pōpivajući:
Al' je malo vrime postajalo,
Glas dopadè Kačiću Varsajku:
„Zlo ga, kneže, igru zaigrao,
Ugričići zorom udariše,
Bijele ti dvore upališe,
Zlatokosu ljubū odvedoše.
Odvedoše malo i veliko,
Odnesoše blago nebrojeno.“ —
Kad je kneže riči razumio,
Po Primorju četū pokupio,
Pak zavezè doli pod Primorje,
Za Ungarcim u potiru tèrče,
Bèrzo ih je kneže dostigao,
I na Baskoj vodi zatekao,
Gdi blagaju i smirom hladuju,
Oko' vode rujno vino piju,
Silovito na nje udario,
I sve ih je pod mač okrenuo.
On osvoji bèrže ormanice,
Oslobodi dicu i ljubovcu,
Sve povratī robje zarobljeno,
Pak se vrati k dvoru bijelomu

Pivajući i puškarajući,
Šemluk čineć i vince pijući.
Sve se ovo sgodilo bijāše,
Kad Primorjè Ugriće dvorāše.

Slidi pisma od grada Šibenika, kako dodjè podanj' paša bosanski, samo s trideset hiljádah vojske, i bi razbijen na 1646., takodjer od Vodičánah, Vèrpoljanah i Krapnjanah, kako izsi-koše Turke pod selom Vodice, na 1645.

Knjigu piše starac Milovane,
Ter je' šalje u Kotare ravne,
A na ruke Bogom pobratima,
Od Karina starca Radovana:
„Spominješ se, starče Radovane!
Kadno vojska na Šibenik dodjè
U početku rata od Kandije,
I prid njome bosanski vezire.
Penje paša bíle čadorove,
Na Daniļu više Šibenika,
Derviš-pašu prida se dozivlje,
Ovako je njemu besidio:
„Izaberi najboljih jnnákah,
Šest hiljádah mladih krajišnikah,
Ter opali varoš oko' grada
Do kastela svetoga Ivana.“
Kad je Derviš pašu razumio,
Jedva toga biše dočekao,
Ter izbira po vojsci junake,
Sve najbolje pišce i konjike,
Pak otidjè k gradu Šibeniku;
Ali mu je loša srića bila,
Dočekà ga vojska principova,
Prid njome su aždaje glavari:
Posidarac od Kotara kneže,
I kavalir Surić Don Stipane,
Od Žegara Mitroviću Janko,
I delija Smiljanić Ilija.
Prid ostálím' mladím' krajišnicim
Od bijela Šibenika grada
Šibenička bijáhu gospoda,
Od našega slavnoga naroda:

Od Makarske Deli-Markoviću,
A od Skadra Kruta kollunele,
Svim' junacim lípo upravljáše
Silni vitez Foško generale.
Prid varošem Turke dočekaše,
Na nje živi oganj oboriše,
Maleno je vrime postajalo,
Pobigoše Turci vitezovi,
A za njima mladi krajišnici:
Kotarani i Šibeničani,
I ostála vojska principova,
Ter jih siku, nigda nepristaju.
Ali Turkom dobra pomoć dodjè:
Sadjè s vojskom bosanski vezire,
Ter se silne vojske udariše
Više bíla sela Mándaline.
Stoji jauk ranjenih deljiah,
Stoji víska turskih bedevjiah,
Gèrnhljavina silnih lumbarádah
Iz galjiah dužda mletačkoga.
Deset úrih s Turcim bojak biše,
S obi strane mnogi izgiboše;
Ali dobì vojska principova,
I potirà od Bosne vezira.
Tu nebiše mlada krajišnika,
Koi turske neodsičè glave,
Svoju sablju nenapojì kèrvce
Pod bijelim Šibenikom gradom.
Spominješ se, starče Radovane,
Malo prija čuda i većega?
Kadno paša niz Kotare prodjè,
I s njim vojske dvadeset hiljádah.

Za njime se četa otisnula,
Mala četa tri sta Vodičanah:
A toliko od Krapnja deljlah,
Od Vèrpoljca i od Jadretovca.
U busiji Turke dočekaše,
Na nje živi oganj oboriše:
Mnoge turske odsikoše glave,
Ter se i sad od junákah slave.
Odtølem se natrag povратише
Pivajući i popivajući.
Zdravo četa u Vodice dodjè:
Al' jih paša sa svom vojskom nadjè.
Na Vodice Turci udariše,
Sa svih stránah juriš učiniše:
Vodičani vitežki se brane,
Turkom ljute 'zadavaju ranc.

Ova se junačtva nahode u Brusonu od Šibenika, na karti 111., gdi ovako počimlje: „Ma il Bassà ecc.“; takodjer na karti 114., gdi govori: „da che innanimati i Turchi ecc.“; još lipše na listu 115., gdi počimlje: „Percosso il Bassà ecc.“ od Vodičanah na listu 98. — Štjij prijatelju, vidit' ćeš, da je istina.

Slidi pisma svèrhu odgovora, koi dadè Radovan Milovanu.

Liepa pòzdrav starcu Milovanu
Od njegova draga pobratima:
Radovana od Kotara ravna,
Barjaktara dužda mletačkoga!
Istina je, da sam ostario;
Al' pameti nisam izgubio:
Tri sam rata dosad zapamtio,
I vazda sam s Turcim bojak bio.
Kada paša na Šibenik dodjè,
Biše meni dvadeset godínah,
Spominjem se dobro, pobratime!
Da sam i ja glave ods'jecao.
A kada li Turke izsikoše
Vodičani ukraj sinja mora,
I od Krapnja sela vitezovi,
Od Vèrpoljca i od Jadretovca:

Vas dan Turci juriše činiše,
Al' maleno selo neuzeše;
Jer ga brani malo i veliko:
Žene, starci, dica i divojke.
Padè mèrtvih hiljadu Turákah,
Sve najboljih na glasu junákah
Kod Vodícah ukraj sinja mora,
Kao gusta izsičena gora.
Nečudim se gradu Šibeniku;
Jer je ono soko' na krajini:
Već Vodícam, selu ukraj mora,
Kako se je Turkom obranilo
Brez nikakve moći, ni pomoći,
Brez galjlah i brez lumbaráda.
I da si mi zdravo, pobratime,
Od Karina starče Radovane! —

Na sablje jim glave natakaše,
Generalu banu prikazaše:
I to sam ti lípo upamtio,
Da se sgodi rata od Kandije.
Nečudi se, starče Milovane!
Jer junaci oko' sinja mora
Tada jesu krajišnici bili,
I na mejdan Turkom izlazili.
Sve do mora Turci osvojiše,
Njih osvojít' nigda nemogoše;
Oli hoćeš, oli nećeš, pobre!
Nuder reci: Junaci su bili!
Al' poslušaj, da ja tebe pitam:
Bi li meni umio kazati,
Jesi l' ovo čudo upamtio
Velikoga rata od Kandije?

Kadno Turci na Split udariše,
I prid njima Segdijiću paša;
Al' bijela neuzeše grada,
Već sramotno natrag pobigoše,
Ter odoše niz kastele ravne,
Na Marinu selo udariše
Sa svih stránah pišci i konjici,
Al' se selo Turkom nepridaje;
Jer u njemu tvèrd kasteo biše,
Ukraj móra kula biskupova,
Dosta praha i težka olova,
I zajire, što je od potribe.
Šest stotinah po izbor junákah,
Koji tursku dočekaše vojsku,
I prid njima mladjan kapetane,
Po imenu Jerković Jakove.
Juriš čine na Marinu Turci,
Brez pristanka svedo mèrkla hraka;
Al' se brani malo i veliko
Čèrnim prahom i težkim olovom.
Kad li vidi silni Amet-paša,
Da nemože osvojiti' Marinu:
Topovim je počè uzimati,
Ter je bije nedilju danákah,
Pak dozivlje Jerković Jakova,
Tiho mu je paša govorio:
„Nu se pridaj, mladjan kapetane,
Nemoj ludo izgubiti glave!“
Veli njemu Jerković Jakove:
„Vira moja, Segdijiću paša!
Ja ću prija izgubiti glavu,
Nego izdat dužda mletačkoga.“
Kada ga je paša razumio,
Počè biti iznova Marinu:
Malo vrime postajalo biše,
Od kastela beden oboriše.
Učiniše juriš sa svih stránah,
U Marinu silom ulizoše,
I kasteo bíli osvojiše;
Ali mnogi izgiboše Turci.

Da je komu pogledati bilo,
Gdi se brani malo i veliko:
U ruke se živi nepridaju,
Nego siku po kastelu Turke,
A najveće Jerković Jakove,
I njegova dva sinka predraga;
Al' i oni, pobre, izgiboše
Bojak bijući, glave odsicajuć.
Kapetana kada pogubiše,
Junačko mu sèrdce izparaše,
Na bojno ga natakoše kopje,
Neka vidi sva vojska pašina,
Kakvo biše sèrdce Jerkovića,
Kao mlada Marka Kraljevića.
Jerkoviću, pokojna ti duša!
Tvoje ime neumire nigda.
Sve izgibè, neostadè nitko,
Nego kula puna divojákah,
Male dice, ženah mužaticah,
I u kuli tri barila praha.
Kada u nju Turci ulizoše,
Ter počèše ljubiti divojke:
Marunova Jele tu bijáše,
Koja vazda čistoću ljubljáše.
Svoju dušu Bogu priporuči,
Vitežko je dilo učinila:
U kuli je barut upalila.
Sve izgori, nitko neuteče,
Ter pošteno ime uvek steče.
Još ti, pobre, jedno čudo kažem,
Koje se je tada dogodilo:
Tu se nadjè trijest divojákah,
Udovícah i mladih nevistah.
Obukoše gatje na vojničku,
Prepasaše sablje na hajdučku,
Ter se brane kano mužke glave
Po kastelu od sela Marine.

Prid njima je mlada udovica,
Po imenu Kate Despotova,
Šest Turákah pogubila biše,
A četiri Striljina ljubovca.
Kada jih je paša uhvatio,
Ter poznadè, da su ženske glave,
I sám se je paša začudio,
Gledajući dijevojke mlade:

Kako pašu sablje na hajdučku,
Nose gatje i odoru mužku:
Odvedè jih u Bosnu ponosnu,
I pod puškam' i p.sabljam' britkim,
Neka vide kadune Bosanke,
Kako nose mlade Dalmatinke.
Dospivajuć pozdravljam te lípo,
Pobratime, starče Milovane!

Bi izvadjena iz historijah Jerolima Brusona, na listu 28. díla drugoga, gdi počimlje talijanski ovako: „In tutte invasioni ec.“ — Zovu se Marinjani drugačije Bosiljani. Tko neviruje, neka štije, vidit' će stvari puno lipših, i čudnovatih.

Slidi pisma od grada Splita, kako dolaziše podanj Turci na 1646. Izvadjena iz historijah Jerolima Brusona.

Vojsku kùpi Segdijiću paša
Po svoj Bosni i Hercegovini,
Po Kotaru, Lici i Kèrbavi,
Velikoga rata od Kandije.
Kada li je sakupio biše,
Zove paša age i spahije,
Alaj-bege, odže i kadije,
Kapetane i mlade sèrdare,
Ter je njima tiho besidio:
„Svitujte me, po izbor gospodo!
Oli ćemo na Split udariti,
Oli na Trogir u kastelim ravnim?
Oli bismo pošli k Šibeniku,
Za osvetit' naše vitezove,
Kojino su skoro izginuli
Pod bijelim gradom Šibenikom?
Oli bi moju podignuo vojsku
Niz kotare k Zadru bijelomu?“
Veli njemu Atlagiću beže:
Amet-pašo, mili gospodare!

Nehodimo k gradu Šibeniku,
Šibenik je nesričan po Turke,
I skoro su podanj' dolazili,
Al' su svoje glave pogubili,
Niti vodi silnu vojsku tvoju
Niz kotare k Zadru bijelomu;
Jer da dodje sva sila careva,
Još i glavom Otmanović care,
Nebi njega osvojiti moga',
Da ga bije dvanajest godínah,
Kamo li će tvoji krajišnici?
Hercegovci i Bošnjaci Turci;
Već hodimo k Splitu bijelomu,
Gdi je hrana konju i konjiku,
Ravno polje, zelene livade,
Žive vode, vino i pšenica.
U njemu su bogati tèrgovci,
I gospoda puno plemenita:
A gospoje kano Talijanke,
Lípa strúka, i u pasu tanke.

A kada li Split grad osvojimo,
Otić' ćemo niz kastele ravne
Do Trogira grada bijeloga,
Lasno ćemo osvojiti njega;
Jer mu neće dobra pomoć doći
Od mladoga bana generala,
Nahodi se u Kotoru gradu
Sa svom vojskom dužda mletačkoga.
Kada ga je paša razumio,
Silenu je vojsku podigaó,
Ter otidjè s vojskom na Latine,
Bèržo dodjè k Splitu bijelomu.
Nedà Turkom ni dahnuti paša;
Već udari na varoš od grada,
Varoš neda ni gledati na se;
Jer iz njega živi oganj siplje.
Brane njega vitežki gospoda:
Varošani i mladi gradjani.
Tu bijáše zmaje od dvi glave:
Po imenu Tartaljić vojevoda,
Koi turske glave odsicáše.
Na mejdanu, pobre, junačkomu;
Drugi biše Posidarac kneže,
Od Kotara na glasu viteže.
Na Turke su juriš učinili,
Uz polje jih ravno potirali:
Mnoge turske odsikoše glave
Kod Mèrljana visoke planine.

Uhvatiše pašina sinovca:
Po imenu mlada Asan-bega;
Al' mu rusu glavu odsikoše,
Ter je mètju gradu na bedene.
Al' je malo vrime postajalo,
Dodjè pomoć Splitu bijelomu:
Pet velikih od boja djemjáh,
Pune praha i težka olova,
I junákah dužda mletačkoga,
Od Kotara i od Šibenika,
I prid njima Gonzaga principe,
Od oružja, mladjan generale.
Ugledà se na sinjemu moru:
Osamdeset tankih ormanicah,
Ter se bile kano labudovi
Izpod Braća, otoka slavnoga.
Jidré šajke k Splitu bijelomu,
Jade daju paši bosanskómu,
Kada jih je paša ugledao,
On se kruto biše poplašio,
Ter podižè svoje vitezove.
I pobižè niz to polje ravno,
Kada Turci na Solin dodjoše,
Na Sućurac selo udariše.
U za' čas su po se udarili,
Pod njime su mnogi izginuli,
U Sućurcu vitezóvah biše
Od kástelah, kako Bruson piše,

Ljutih zmjáh, ognjenih junákah,
Kojino se neboje Turákah,
Izpod sela iztiraše Turke,
Oteše jim oružje i čurke.

Slidi pisma druga od grada Šibenika, kako dodjè podanj' paša Tećelia, samo s petdeset hiljádah vojske, i nemožè ga osvojiti na 1647.

Izvadjena iz libra, koi se zove: „Frammenti istorici della guerra in Dalmazia, ec.“ Takodjer iz Brusona, i ostalih historijah.

Još nebiše sunce počinulo,
Dodjè knjiga caru čestitomu
Od mladoga paše Ibraima.
Knjigu štije, a uzdiše težko.
Pita njega ljuba sultanija:
„Što je tebi, mili gospodare?
O! je Poljak na te udario,
O! je Adžam Bagdat osvojio?“
Govori joj care gospodare:
„Prodji me se sultanijo moja!
Nit' je Poljak na me udario,
Nit' je Adžam Bagdat osvojio.
Ali mi je tugovat nevolja;
Jer evo mi bila knjiga dodjè
Od mojega paše bosanskoga,
Po imenu mlada Ibraima:
Da je moja vojska izginula
Pod bijelim gradom Šibenikom:
A nejmadem virna kapetana,
Koi bi me osvetio lipo.“
To je čuo Memed Tećelija,
Pak je caru tiho besidio:
„Sultan care, mili gospodare!
Daj mi vojske petdeset hiljádah,
Ja ću poći k gradu Šibeniku,
Na silu ću osvojiti njega:
Osvetit' ću kèrcvu prolivenu
Pod bijelim gradom Šibenikom.
Dovest' ću ti živa generala,
I gospodu grada Šibenika:
A kadune, njihove ljubovce,
Ljubit' će ih odže i adžije.

Još ti, care, tvèrdu viru dajem:
Pogubit' ću Franu Posidarca,
I silnoga Surić Don Stipana,
Kavalira od ravna Kotara,
Od Makarske deli-Markovića,
Arbanasa Krútu kollunela,
Kapetane i mlade sèrdare,
Koji tvoju izsikoše vojsku.“
Kad je care njega razumio,
Sve mu dadè, što je zapitao:
Silne vojske petdeset hiljádah,
I otidjè k bílu Šibeniku.
S sobom vodi dvajest lumbarádah,
A toliko ognjenih pitárah:
Kad je doša' na polje Petrovo,
Onde penje bile čadorove.
Nediže se za trijest danákah,
Dok mu dobro nepočinù vojska.
Kada li je ona počinula,
Podižè se k gradu Šibeniku.
Al' je malo postajalo vrime,
Viknù vila s Kamentar-planine,
Ter dozivlje mlada Providura,
Po imenu Tomu Kontarina:
„Zlo ga lega', i zoricu zaspá',
Ali neznaš, al' nehaješ za se?
Eto na te paša Tećelija,
I s njim vojske petdeset hiljádah.“
Kontarinac vili odgovara:
„Nebudali, vilo posestrimo!
Nebojim se paše Tećelije,
Dok je men' tvèrdi Šibenice.

I kasteo svetoga Ivana

Više bila Šibenika grada;
I prija su podanj' dolazili,
Al' ga nisu osvojiti mogli.

Neće ni sad, vira ti je moja;
Jer imadem platjenih soldáta:
Za četiri hiljádé vojnákah,
A toliko mladih krajišnikah!
Kotarácáh i Šibeničanah,

I prid njima Franu Posidarca,
Od Kotara kneza velikoga:
Smiljaníca, Janka Mitrovića,
I viteza Surić Don Stipana.

Istom Toma tako besidjáše,
Al' to idje paša Tećelija:
Penje čador više Šibenika,
Oko' njega mladi Alaj-bezi.

A topčije tope namistiše:
Dva velika puno glasovita
Pram' kastelu svetoga Ivana,
Ter ga biju kano i gromovi.

A ostále šibe i lumbarde
Pram bijelu Šibeniku gradu:
Od iztoka i zapada sunca
Biju njega, nigda nepristaju.

Peti danak juriš učiniše
Na kasteo svetoga Ivana,
I tērčaše Turci brez pristanka,
Od večera ter do bila danka.

Osvojit' ga oni nemogoše;
Jer ga brane Nimci i Latini:
A Kotarci juriš učiniše,
Izpod njega Turke iztiráše.

Kada li je danak osvanuo,
Opet Turci juriš učiniše;
Al' kasteo svetoga Ivana,
Nedá njima ni gledati na se.

A Kotarci i Šibeničani

Siku Turke, ni broja se nezna.
Mnoge oni odsikoše glave,
Ter jih metju gradu na bedene,

Neka vidi paša Tećelija
Mértve glave svojizih deljáh,
Kada li je danak osvanuo,
Udariše bubnji i svirale,

Alaj-bezi sablje povadiše,
Janjićare na grad natiraše:
Ali svoje pogubiše glave
Na jurišu grada Šibenika,

Ter jih siku mladi krajišnici,
A biju jih šibe i lumbarde
Iz kastela svetoga Ivana,
Iz galjáh dužda mletačkoga,
Iz djemjáh Mijagustovića.

Ali Turci nigda nepristaju
Juriš čineć od jutra do mraka:
Tu izgibè vojska principova,
Turske, pobre, ni broja se nezna.

Kad to vidi Toma Kontarine,
Od duždeve vojske Providurè,
On napisà listak knjige bíle,
Ter je šalje k Zadru bijelomu,
A na ruke Foskul generala.

U knjizi je njemu besidio:
„Generale, mili gospodare,
Ovo ima dvadeset danákah,
Da se s Turcim bijem bez pristanka.

Nedadu mi nigda počinuti,
Nit' mi dadu s mirom blagovati;
Ako li ja kadgod i počinem,
U čem hodim, u tomu i spavam.

Šalji pomoć gradu Šibeniku,
Koino je u nevolji težkoj:
Mnoga mi je vojska izginula
Bojak bijuć s carevim delijam.“

Biše bana bolest obhèvala,
Sèrdobolja velika nevolja,
Kad je bñu knjigu razumio,
Prida se je sluge dozivao,
Ter je njima besidio bane:
„Nosite me u galiju tanku,
Da idjemo k bñu Šibeniku,
Koino je u nevolji težkoj.“
Virne sluge bana poslušāše,
U galiju tanku unesoše,
Bog mu dadè vitra majestrāla,
Ter zajedri k gradu Šibeniku,
I s njim mnoge od boja djemije,
Ormanice i bèrže galije. —
Kad su bili blizu Šibenika,
Zagèrmiše sileni topovi
Iz galijah dužda mletačkoga,
I djemijah velikih brodóvah,
A Šibenik lípo odgovara,
I kasteo svetoga Ivana,
Ter se tresu bèrda i doline
Oko' bila Šibenika grada. —
Čudio se paša Tečelija,
Čudio se, ter je besidio:

„Odkad sam se od majke rodio,
I na bedru sablju pripasao,
Ja nevidih ognja žestokoga,
Ni večega, ni čemernijega:
Što na bñu gradu Šibeniku.
Iz neba ga strile udarale!
Kada Bagdat bili osvojismo,
Ovakvoga ognja nebijāše.“
A kad li je sunce počinulo,
I mèrkla se noćca uhvatila,
Dižè paša svoje vitezove,
Ter pobizè natrag brez obzira.
Kad je doša' na polje Petrovo,
Onde penje bñle čadorove,
A kad svoju on prebroji vojsku;
Al' mu nejma polovica vojske.
Plače paša i suze proliva,
Bradu guli, u pèrsa se bije,
Na ruku se naslonio biše,
Ter ovako tužan besidjāše:
„Što me nije puška udarila
Pod bijelim Šibenikom gradom!
S čim ću doći k caru čestitomu,
I muftiji odži velikomu?“

Slidi pisma od Beča.

Rano rani Tečelija bane,
Bñle knjige piše na sve strane:
Jednu šalje Erdeljiću banu,
I gospodi od zemlje hārvatske:
„Erdeljiću, od Hārvátah bane!
Evo ima puno godín dánah,
Od kada smo kralja izgubili
Od našega slavnoga naroda,
A dvorimo kralja tudjanina,
Po imenu cara Leopolda:
Kamo naša uživanja stara?
Gdi je slava ugarske gospode?

Već je vrime, da se probudimo,
I našega kralja okrunimo,
Koi će nas milovati lípo,
Kano majka sinove jedine.
Evo nauk Tečelije bana:
Odbignite bečkoga cesara,
Ter za kralja okrunite mene
U Požunu gradu bijelomu.
Ja imadem dosta lípa blaga,
Sakupit' ću moje Ugričiće,
Osvojit' ću bijele gradove,
Sve do Beča i okolo njega.

Dat' ću vami polja i livade,
 Lípa sela, bogate varoše,
 I bijele kule i gradove,
 Štono vam je didovina stara.
 Ako li me poslušat' nećete,
 Pòdignut' ću ugarske katane,
 Porobit' ću hàrvatske dèržave
 Do Ljubljane grada bijeloga.
 Nuder ludo negubite glave;
 Već se mojoj kruni podložite,
 Kakono se skoro podložite
 Vitezovi ugarski knezovi.“
 Drugu biše knjigu napisao,
 Ter je šalje caru čestitomu:
 „Sultan care, svíta gospodare!
 Evo tebi dobre glase kažem:
 Za kralja su mene učinili
 Ugričići, moji vitezovi;
 Al' se bojim dušmanina tvoga
 Leopolda, cara nimačkoga.
 Već te molim, moj čestiti care!
 Da sakupiš silnu vojsku tvoju:
 Ja ću moje mlade Ugričiće,
 Erdelj ravni i svu Ungariju.
 Otić ćemo k Beču bijelomu,
 Lasno ćemo osvojiti njega:
 Germaniju i svu Italiju
 Baš do Rima grada bijeloga.
 Sad je vrime, moj čestiti care!
 Da osvetiš tvoje janjičare,
 I pogubiš dušmanina tvoga,
 Leopolda, cara nimačkoga,
 Koi ti je puno dodijao,
 Jánjičare tvoje izsikao.
 Dospivajuć klanjam ti se lípo,
 Ter ti ljubim skuta i kolina.“
 Odpisuje Erdeljću bane,
 I gospoda od hàrvatske strane:
 „Nebudali, momče silovito,
 Mlado, zdravo, puno ponosito!

Drugomu se kralju neklanjamo,
 Neg' cesaru, starcu Leopoldu,
 Koino je mila majka naša,
 Kako znade i dobrota vaša.
 Prija ćemo glave pogubiti,
 Nego tebe za kralja poznati,
 Koi nejmaš vire, ni zakona;
 Već Kalvina štuješ kano Boga.“
 Odpisuje Memed care silni:
 „Slugo virna, Tećelija bane!
 Neće proći dva miseca dánah,
 Doć' će tebi pomoćsa svih stránah.“
 Što je reka', poreka' se nije:
 Silenu je vojsku sakúpio,
 Od Bagdata do carevih vrátah,
 Sve pokupi po izbor junákah:
 Palestinu i Aziju ravnu,
 Romaniju i svu Bulgariju,
 Arbaniju i Maćedoniju,
 Slavnu Bosnu i Hercegovinu,
 Karavlašku i Karabogdansku,
 Tatariju do Bendera grada;
 Slavoniju, Liku i Kèrbavu,
 Kotar ravni i sinjsku dèržavu.
 Kada li se vojska podignula
 Priko lípe zemlje Ungarije,
 Pribrojít' je nitko nemogáše,
 Dočekat' je nitko nesmijáše.
 Odè vojska k Beču bijelomu
 Pivajući, konje igrajući:
 Prid njome su paše i veziri,
 Ljuti zmaji cara čestitoga.
 Silni vitez veliki vezire:
 Po imenu Karali-Mustapa;
 Vezir-paša od grada Budima:
 Po imenu Deli-Ibraime.
 Olji-odža, paša od Sofije,
 Amet-aga, veliki ćehaja:
 Karamemed, paša od Alepa.
 Óorbeg-paša od Misira grada.

Ćidir-paša od Bosne ponosne,
Mustap-paša od Hercegovine,
I teftedar cara čestitoga:
Po imenu Efendi-Asane.
Osman-paša, vezir od spahijah,
Topči-paša od svitla oružja,
Ali-paša od Karamanije,
Omer-paša od Karaizara.
Mustaj-beže aga janjičarski,
Amet-paša grada Temišvara,
Ćorbeg-vezir paša od Damaška,
Ali-paša od Bursije grada.
Olji-Ametpaša od Agrije,
Osman-Oljipaša od Ćutaja,
Asan-paša od gèrčke dèržave,
Emir-paša od Edena grada,
Islan vezir-paša nikopoljski,
Od Marasa silni Amet-paša,
Ali-paša od grada Ancira,
Od Bolika paša Useine.
Ostale ti pivati nemogu;
Jer bi pisma odveć duga bila;
Al' poslušaj, moj mili brajene!
Da ti kažem tuge i ĉemere:
Turska vojska kuda prolazāše,
Onde kuga morija morāše:
Staro siku, malu dicu kolju,
A divojke vode u sužanjstvo.
Dok su došli do Beća biloga,
Sto hiljadah roblja zarobiše,
Malo manje glávah odsikoše;
Tako, pobre, mudri ljudi pišu.
Maleno je vrime postajalo,
Leopoldu bila knjiga dodjè
Od Lorene, duke velikoga,
U knjizi je njemu besidio:
„Svitla kruno, veliki cesare!
Eto na te sva sila careva,
Prid njome je veliki vezire,
Po imenu Karali-Mustapa.

Biži, starče, kuda godir znadeš,
Nemoj ludo izgubiti glave.“
Kad je cesar knjigu progledao,
Od žalosti biše proplakao,
Pak dozivlje kneza Staremberga,
Ovako je njemu govorio:
„Stareंबरže, od starine kneže!
Ti si meni vazda viran bio.
Pridájem ti krunu i cesarstvo;
Beć bijeli i moje pristolje,
Uzmi vojske, koliko ti drago,
Brani grad a kano svoju glavu.
A ja idjem od grada do grada:
Iskat pomoć od stara i mlada.
Neplaši se, moj sivi sokole!
Bèrzo će ti dobra pomoć doći.“
Kad li se je noćca uhvatila,
Biži cesar iz bijela grada:
S sobom vodi dicu i ljubovcu,
Sluge svoje i dvorane mlade.
U Beću se izdajica nadjè,
Ter dokazà Tećeliji banu:
„Zlo ga lega' i zoricu zaspā,
Utećè ti cesar Leopoldo.“
Kad je bane razumio glase,
Skoćio se na konja viteza,
Za cesarom u potiru tèrè;
Al' ga bane dostignut' nemožè;
Jer utećè goricom zelenom,
Zdravo dodjè k Lincu bijelomu
Na putu mu loša srića biše,
Pustahije iz gore udriše:
Oteše mu srebèrne tanjуре,
Zlatne kupe, kojim' pije vino,
Ni to njima dosta nebijaše,
Već ĉèrkovnu odoru oteše.
Malo toga vrime postajalo,
Glas dopadè starcu Leopoldu:
„Biž', cesare! eto Ugri na te,
Niť ćeš ostat', ni edniti glave.“

Kad je cesar glase razumio,
Pria zore biše uranio,
Ter pobižè priko Germanije,
Podaleko u grad Pasaviju.

Ali evo jada i gorjega:
Sve do Beča Turci osvojiše,
Opališe Tatari varoše,
Oboriše kule i gradove.

Dimovi se do neba digoše,
Od Budima do Beča bñloga;
A kad bi se noćca uhvatila,
Svakoga bi tuga obujala,

Gledajući ognjene plamene,
Gdi se dižu gori u visine
Od onoga ognja paklenoga
Oko' Beča grada bijeloga.

Te žalosti Bečani gledáhu,
Gorko cvile, suze proliváhu:
Al' jih tiši Staremburg viteže,
Silni junak, od starine kneže:

„Nebojte se, Bečani građani!
Neće Turci nahuditi nami:
Metnimo se u božije ruke,
Lasno ćemo predobiti Turke.

Za Isusa mi bojak bijemo,
I za njega kèrvcu prolijemo,
Za našega dobroga cesara,
Za rodbinu i za otačbinu.“

Istom vitez tako besideći,
I družinu svoju slobodeći,
Vidiše se pišci i konjici,
A barjaci kaño i oblaci
Oko' Beča grada bijeloga.

Koliko je polje na okolo,
Po njemu se drugo nevidjáše,
Nego pišci, konji i konjici,
Čadorovi i alaj-barjaci.

Sèrpnja danak trinajesti biše,
Kada pod Beč Turci dojezdíše,
Čador penje veliki vezire
Pram bijelu dvoru cesarovu.

Kafu pije, bílu knjigu piše,
Ter je šalje mladu generalu
Staremburgu, od Beča glavaru,
Turski piše, ter mu jako priti.

„Djaurine, bečki kapetane,
Nevirniče, Boga odmetniče!
Kud ćeš sada, na koju li stranu?
Božja sèrdžba evo padè na te,

I na tvoga kralja nevirnoga,
Leopolda cara nimačkoga,
Koi biži od grada do grada,
Da uteče sèrdžbu Memedovu.

Al' ovo mu tvèrdu viru dájem:
Nek' se krije, kud je njemu drago:
Po planinam i gustim dubravam,
Nit' će uteć, ni odniti glave.

Tebe, bane, i tvoje građane
Ponukujem kano i sinové:
Da bacite te orle kèrstaše
Od dvi glave, zlo uzdanje vaše,

A metnete careve bárjake
Na bedene Beča bijeloga:
Čekat ću vas po' bijela danka;
Jer je vezir vašá mila majka.“

Knjigu štije bečki generale,
Knjigu štije, a na nju se smije.
Odgovori Mustapi veziru
Čèrnim prahom i težkim olovom.

Kad to vidi Mustapa vezire,
Počè kopat tvèrde meterize,
I namištjat' goleme topave
Oko' Beča grada bijeloga.

Sa svih stránah živi oganj dáje,
Ter ga bije, nigda nepristaje:
Ore kule, dvore cesarove,
Probijáhu od grada zidove.

Beč bijeli lipo odgovara:

Neboji se silenoga cara,
Živi oganj iz njega sipáše,
Na alaje Turke razgonjáše.

Ali Turci nigda nepristaju,
Već pod gradom lagum podkapaju:
Tri velika puno strahovita
Užegoše na dvadeset i tri.

Potresè se polje na okolo:
Dunaj voda, dèrvlje i kamenje,
Beč bijeli, visoke planine,
Dim se diže gori u visine.

Janjičari juriš učiniše,
S golim' sabljam' na grad udariše:
U gradu jih vojska dočekala,
Na Turke je oganj oborila.

Granatiri ognjenim' granatam',
A puškari prahom i olovom,
Vitezovi sabljam' i kadaram',
A gradjani dèrvljem i kamenjem.

Izgiboše Turci janjičari;
Al' bijela neuzeše grada;
Već sramotni natrag pobigoše,
Izbijeni, ljuto izranjeni.

Neprodjoše dva bijela danka,
Tri laguma Turci užegoše,
Stadè vika u gradu junákah,
Silni Turci na grad udariše.

Od zorice ter do mèrkle noćce

Neprestáše na juriš tèrčati:

Al' udari Seren generale,
Ter potirà Turke janjičare.

Potirà jih niz to polje ravno,
Ter jih siče, nigda nepristaje:
Mnoge turske on odsièè glave,
Opošteni cesarovce mlade.

Svega Jula neprestáše Turci
Jade dajuć Beču bijelomu,
Lagumdžije lagume žegući,
Janjičari juriše čineći.

Ali evo velike nevolje!

Na četiri Agusta miseca,
Velik Turci lagum užegoše,
Ter široka vrata učiniše.

Udariše tada janjičari,
Silne baše i sejmeni Turci,
Sa svih stránah pišci i konjici,
Kano mèrki iz gorice vuci.

Ali njima loša srića biše;
Jer jih ognjem Niemci iztiraše,
Ostà mèrtvih carevih deljlah,
Oko' grada ni broja se nezna.

Evo opet ognja i gorega!
U po' noći udariše Turci,
Peti danak Agusta miseca,
To će reći naški kolovoza.

Sinù svitlost po Beču bílomu,
I po Beču i okolo njega:
U po' noći, kano i u po'dne,
Od onoga ognja paklenoga.

Šarampove osvojiše Turci,
Na nje metju zelene barjake:
Ali Turci težko izgiboše,
A veće ih rane dopadoše.

Siče Turke Lezle generale,
Po imenu kneže Aleksandro:
Iztirà jih iz bijela grada,
Ter jih tira niz to polje ravno.

Kada li se natrag povratiše,
Svaki nosi glavu od junaka;
Al' pogibè Lezle generale.
Ej viteže, pokojna ti duša!

Još ti, pobre, lipše čudo kažem:
Skoćio se Daun generale,
U po' noći udari na Turke,
Ter vitežke okàrvavi ruke.

To na sedam kolovoza biše,
Kad se nitko boju nenadáše,
Zdravo se je natrag povratio,
Janjičare mnoge pogubio.

Ali tko će sili odoliti?

Tko l' gradove bile obraniti?

Turska vojska pod zemljicom stáše,

Ter se na grad bíli naslonjáše.

Sastaše se i Turci i Niemci,

Da bi mogli skupa večerati,

Jedan drugom' vince dodavati,

Sad promisli tuge i žalosti!

Ječi zemlja pod bijelim gradom,

Lagumdžije lagum podkapaju,

Ter gradjanom težke rane dáju,

Čekajući te smerti nenadnje.

Govorio Stareمبرže kneže:

„Tko pridadè bílu knjigu moju,

Svitlu banu duki od Lorene,

Dat' ću njemu sto žutih dukáta.“

Svi junaci múkom zamuknuše,

Ali nektì Mikalović Jure:

Mlado momče sèrdca junačkoga,

Već je njemu junak besidio:

„Piši knjigu, mili gospodaru!

Ja ću poći k duci od Lorene,

Posrid vojske cara silenoga,

Govorit' ću turski i arapski.“

Kad je njega razumio kneže,

Piše knjigu, suzam' je poliva,

Ter je šalje k duci od Lorene,

„Ovako se s njime razgovara:

„Generale i privedri bane!

Oli neznaš, ol' nehaješ za nas,

Od Turákah živit nemožemo,

Ni braniti Beča cesarova.

Evo ima petdeset danákah,

Da ga biju Turci brez pristanka,

Sjedne strane bumbe i lumbarde

Oru kule i palače bíle;

S druge strane lagum podkapaju;

S tretje strane juriš nepristaje,

Izgiboše moji generali,

Kapetani, mladi obèrstari.

Da ti znađeš, moj privedri bane,

Kakvi jesu konji u Turákah:

Da ih ljutim' uzdam' neuztežu,

Skočili bi gradu na bedene.

Turci nami ljute jade dáju,

Brez pristanka beden podkapaju,

Hodi s vojskom štogod prija moreš;

Jerbo smo ti u nevolji težkoj.“

Odpisuje duka od Lorene:

„Nebrini se, mladjan generale!

Neće proći ni nedilja dánah,

Doć' će tebi pomoć sa svih stránah.

Na dvanajest septembra miseca

Udarit' će bubnji od iztoka

Ivaniša kralja poljačkoga,

I s njim vojske trideset hiljádah.

Drugi će ti udariti bubnji

Od zapada, gdi počiva sunce,

Moji bubnji, moja vojska silna,

Trijest hiljád po izbor Nímacah.

Tretji će ti bubnji udariti

Od sivera duke Baviere,

Is njim vojske dvadeset hiljádah.“

Ali eto ognja žestokoga!

Istom u grad bíla knjiga dodjè,

Potresè se dèrvlje i kamenje:

Živi lagum Turci užegoše,

Tvèrdi beden u lagum digoše.

Velika se otvoriše vrata,

U širinu dvadeset lakáta,

Britke sablje Turci povadiše,

Sa svih stránah na grad udariše.

Evo, brate, boja velikoga,

Evo rata, ognja žestokoga!

Tu se siku pišci i konjici,

Tu se bodu silni kopjenici.

Ljute kose kosci donesoše,

Ter po poli Turke izsikoše,

Tu se brani malo i veliko:

Popi, fratri, ženè i divojke,

Biju Turke dèrvljem i kamenjem,
Vrilom vodom, paklom raztopljenim,
Tu se kolju nožim i handžarim,
A biju se težkim' buzdohanim.

Škulari se junački podniše,
Silovito na Turke udriše:
Jedni siku, jedni bodu Turke,
Ter kèrvavé svoje bile ruke.

Tad izgibè vojska cesarova,
Al' i turska ni broja se nezna;
Bila grada Turci neuzeše;
Guleć brade nazad pobigoše.

Kad li se je noćca uhvatila,
Gradjani se penju na visine,
K nebu metju ognjene plamene
Iz zvonika svetoga Stipana.

Na glas daju duci od Lorene
Tužno stanje Beča bijeloga,
Lipo njima odgovara bane
Od nimačkih visokih planinah.

Od pomoći zlamenja davāše,
Ter gradjane duka slobodjāše:
Da se brane za malo danākah
Od onizih nevirnih Turākah.

Kad li dodjè danak dvanajesti:
Ugledà se vojska cesarova
Na planini svetog' Leopolda,
Silna vojska duke od Lorene
U cèrljeno biše obuĉena.

Druga se je vojska ugledala:
Sva u bilo, pobre, obuĉena,
Dvajest hiljad silenih junākah,
I prid njima duka Bavijera.

Tretja se je ugledala vojska,
U zeleno sva je obuĉena,
Silna vojska kralja poljačkoga
Ivaniša, zmaja ognjenoga.

Sinù beĉko polje na okolo,
Oko' njega visoke planine,
Od oklopah i od oklopnikah,
Od pušākah, kopjah i sabāljah.

Generali više uĉiniše:
Kako će se udarit' na Turke?
Desno krilo oni odrediše
Velikomu kralju poljaĉkomu.

A da njemu pomoćnici budu:
Mladi vitez, herceg od Saksena,
Lavemburgo, zmaje od dvi glave,
I Rabata bane generale.

Još dva kneza na glasu viteza:
Madžarija Palfi generale,
I Gundula, vitez glasoviti,
Dubrovĉanin puno plemeniti.

Ovi bihu slavni generali
Pod barjakom kralja poljačkoga,
Koji vojskom njegovom vladāhu,
I pod Beĉem glave odsicāhu.

Livo krilo odredjeno biše
Velikomu banu od Lorene,
Pomoćnike njemu postaviše:
Silne lave, orle od dvi glave.

Od Badena slavnoga hercega,
Ljutu zmiju Lezlu generala,
Ljubomirka i Merci barona,
Kroji bana i Taf generala.

Na vas duNDAR bani odrediše
Dvi aždaje od zemlje nimaĉke:
Bavijera, bana velikoga,
I Saksona hercega slavnoga.

Dadoše jim dobre pomoćnike
Jedanajest mladih generalah,
A da njima lipo zapovida
Svitli bane, princip od Valdeka.

Tri se silne uputiše vojske
Niz planinu svetog Leopolda:
Kad su sašli na to polje ravno,
Generali u red postavise
Silne vojske, da se biju s Turci.
Boj zametnu Parela principe,
A za njime Lezle generale:
Sa svim krilom udari na Turke
Silni vitez herceg od Lorene.
Kralj poljački udario biše
S desnim krilom na dvanajest pašah:
Na Mustapu velikog vezira,
I na mlade Turke janjičare.
Udri duNDAR duke Bavijere
Na vas duNDAR cara silenoga.
Evo boja, evo ognja težka,
Evo, pöbre, mejdana vitezka!
Od praha se ništa nevidjåše,
Od topövah ništa nečujåše:
Po svem polju kervca tecijåše,
U Dunaj se vodu salivåše.
Tu se biše od jutra do po'dne,
Još se neznå, čiji mejdan biše.
Kad to vidi duka od Lorene,
Udrikonja srebèrnim' mamuzam'.

Umišå se u vojsku carevu
S golom sabljom u desnici ruci,
A za njime sve krilo njegovo;
Ter potirå Turke vitezove.

Malo posli duka Bavijera
Razbi duNDAR cara silenoga:
Kralj poljački u potribi biše;
Janjičari jer mu se opriše.

Nemože jih s mista pomistiti,
Nit' jih može junak pridobiti:
Ali njemu dobra pomoć dodjè
Od Lorene i od Bavijere.

Udariše jedino na Turke,
Potiraše mlade janjičare,
Ter jih siku do mèrkloga mraka;
Al' utečè Mustapa-vezire.

Ostaše mu ognjeni topovi,
Čadorovi, bubnji i svirale,
Ostadè mu azna i zaira,
Mèrtve vojske petdeset hiljådah.

Biži vezir od grada do grada,
Jedva duhat u Biograd dodjè.
Onde mu je gora srića bila;
Rusa mu je glava odsiçena.

„U ovoj pismi imenuje se Lezle general, kako je poginuo Beć braneci; a u istoj se pismi piva Lezle general, kako je pèrvi na Turke udario, kada dodjè vojska Beću na pomoć. Tomu se nejmaš čuditi, dragi štioće; jer su dva bila od iste kuće: a može biti bratja, oli rodjaci. Ova pisma bi izvadjena iz knjigah talijanskih, koje se zovu: „Lega Sacra.“

**Slidi pisma principa Eugenia, kako razbi cara Mustapu na Tisi
rata bečkoga.**

(Izvadjena iz historijah Petra Garzona, vlastelina mlétačkoga.)

Da je tebi poslušat, Cesare!
Što govori Otmanović care:
„Nejma lipa lova brez sokola,
Ni brez cara žestokoga boja.
Odè vojska k Beču bijelomu
Tri stotine hiljádah deljáh,
I prid njome Mustapa vezire,
Da osvoji Beč u Germaniji.
Beč bijeli Turci neuzeše,
Germaniju malo i vidiše;
Već pod Bečem izgiboše težko,
Izgubiše poštenje vitežko.
Odè vojska k bilomu Budimu,
Da obrani njega od Lorene,
Koga težko obsidnuo biše,
I na juriš često udarâše;
Al' Budima obranit' nemožè,
Već izgibè silna vojska moja
Od Lorene duke nevirnoga,
Kèrvolije naroda turskoga.
Idjè vojska do grada Osika,
Da ga brani od sile nimačke:
Al' ga ona obranit' nemožè;
Već izgibè ukraj Drave vode.
Gdi se godir vojske udariše,
Moji Turci vazda izgiboše,
Neostadè grada, ni varoša
U svoj ravnoj zemlji Ungariji,
Što neuzè duka od Lorene,
I nevirni princip od Badena!
Već nemogu toga podnositi,
Ja ću poći s njima bojak biti.“

To govori, na noge se skače,
Pak podižè silnu vojsku svoju,
Ter otidjè priko Romanije,
Do lijepe zemlje Ungarije.
Razbi vojsku bana Veterana,
Cesarova mlada generala,
I uzè mu Lipu na krajini,
A upali Titelj varoš bíli.
Još je care tiho besidio:
„Da idjemo k Petru-Varadinu,
Na silu ću osvojiti njega,
I svu ravnu zemlju Slavoniju.“
Veli njemu Tečelija bane:
„Poslušaj me, mili gospodare!
Nehodimo k Petru-Varadinu,
Mučno ćemo osvojiti njega.
U njemu je zmaje od dvi glave:
Mlado momče princip Ugenio,
Straho me je, izsić će ti vojsku;
Jer je princip roda junačkoga:
Već hodimo Erdelj osvojiti,
I po njemu bijele gradove!“
Mustapa je njega poslušao,
Na Erdelj je vojsku podignuo.
Kad je doša' na Tisu vodicu,
Čini care na vodi ćupriju
Od svojizih šajkah ormanicah,
Dok je svoju prebrodio vojsku.
Kada li se vojska prebrodila,
Kod Tise se umeterizila. —
To je čuo princip Ugenio,
Ter otidjè cara pozdraviti.

Diže vojsku puno ognjevitu:

Četèrdeset hiljádah junákah,

I povezè silene topove,

Pak otidjè uz to polje ravno.

Kad je doša' blizu turske vojske,

Svoje lipo razredì vojnike,

S desnim krilom udario biše

Na ćupriju, da neudju Turci.

A s livim je krilom udario

Na meteriz cara silenoga:

Dvi se jake udariše vojske

Ukraj Tise nasrid polja ravna.

Tu' se živa vatra prosipáše,

Do nebésah dimovi digošè,

Turci zovu svetca Muhameda,

A kèrštjani ime Isusovo.

Nímci ginu; ali naprid idju;

Turci viču; al' natrag uzmiču.

Turčin veli: jao moja majko!

Nímać veli: stan', počekaj Turko!

Meterize pèrve osvojiše,

Pak na druge snažno udariše:

Ovde, pobre, žestok oganj biše,

I mnoga se kèrvca proliváše.

Osvojiše i meteriz drugi,

Pak na tretji snažno udariše:

Potiraše Turke janjićare

Do ćadora cara čestitoga.

Evo, brate, ognja žestokoga:

Nímaćkoga i janjićarskoga!

Janjićari svoga cara brane,

Ter nímaćke odsicaju glave.

Mnogo vrime s njime bojak biše;

Ali i njih Nímci pridobiše,

Potiraše Turke janjićare,

I sejmene niz to polje ravno.

Evo, brate, plaća od Turákah!

Na Tisu jih riku natiraše,

Što od sablje tada utićáše,

Ono Tisa voda proždíraše.

Dvajest i šest hiljádah Turákah

Ostà mèrtvih na polju junákah,

Izvan onih, što se potopiše,

I u Tisi rici ostadoše.

Tu pogibè veliki vezire,

Sedamnajest pášah i vezirah,

I velikih agah janjićarskih,

Alaj-bégah ni broja se nezna,

Al' utečè na kónju Mustapa,

Ter pobižè niz to polje ravno:

Jedva duhat u Temišvar dodjè,

Samo s svojih pet virnih deljáh.

Ostaše mu veliki topovi,

Osamdeset i tri strahovita,

Ćadorovi i alaj-barjaci,

Srebro, zlato i brez broja novci.

Ostade mu i pečat od zlata,

Na veziru viseć oko' vrata,

Teško babam, kud sejmeni prodju,

A sejmenom, kad na Tisu dodju.

Evo počè srića i junaćtvo,

Ugenija slavno veličanstvo:

Razbi cara, uzvisi cesara,

Mili Bože, plemenita dara!

Idje s vojskom u Bosnu ponosnu,

Robi, pali sela i varošè;

Sva se Bosna poplašila biše,

Pridanj' nitko izać nesmidiše.

Nit je čuti puške, ni lumbarde,

Nit je vidit konja, ni konjika:

Još ni pišća careva vojnika,

Sve pobižè u goru zelenu.

Koliko je pusto Sarajevo:

Šer bijeli, gnjizdo tèrgovaćko,

Svega ga je princip osvojio,

Sa četiri strane užegao.

Vojska mu se u skèrlet obučè,

Sve bogatstvo iz njega izvučè,

Pak se vrati k ravnoj Slavoniji,

Pivajući, konje igrajući.

Tad kèrštjani mnogi uskočiše,
Silenoga cara odbigoše,
U Brodu se namistiše jedni,
U Sibirju i selu Kobašu.

U Požegu drugi otidjoše,
Ter požežki varoš naseliše,
Bojak biše, glave odsicaše
Pod kriocem bečkoga cesara.

Često oni u četu idjahu,
Plino gone, tursko robje vode,
I sada su na glasu junaci,
Ter se zovu delije Posavci.

Slidi pisma pèrva od vitezóvaĥ ugarskih i hãrvatskih, koji u stara vrimena turske odsicaše glave, izvadjena iz razliãitih historijah štampanih, počamši od godišta Gosópodinova 1441. do godišta Gosópodinova 1641.

Prikazana presvitloj gospodi zagrebskoj, za sèrdãene ljubavi vikoviãnu uspomenu.

Rano rani starac Milovane,
Rano rani, bñlu knjigu piše,
Ter je šalje Vuku Liãaninu,
Od starine prijatelju svomu:
„Gaié Vuãe, od starine kneže,
Glasoviti na sablji viteže!
Od tebe se pjevaju pop'jevke;
Jer si mnoge pogubio Turke.
A ãuo sam od babajka moga,
Da si, kneže, roda vilinjega,
Nuder pitaj Vilu posestrimu,
Nebi li ti kazala junake?
Slavonije, Like i Kèrbave,
Slavne Bosne, viteške dèržave,
Sèrbske zemljè i od Ungarije,
Dalmacije i od Bulgarije;
Jer je meni korba dodijala
Od mojega draga pobratima:
Po imenu starca Radovana,
Barjaktara od Kotara ravna:

Da junakah nisam izpjevao,
Kad sam od njih pjesmu zapjevao :
Kaži mi jih, Vuče Ličanine,
Da junake pjevam od starine.“

Odpisuje Vuče Ličanine:

„Čudim ti se, starče Milovane!
Prošlo ti je sto godinah dánah,
A junake neznaš od mejdana!
Ta čuo si Sibirjanin-Janka,
Ungarskoga bana i junaka,
Od koga se pivaju popivke
Po svoj zemlji turskoj i slovinskoj;
Jer je veće posika' Turákah,
Nego imaš ti u bradi dlákah.

Na boju je Janko ostario,
Trijest pútah cara predobio.

Na 1441.

A čuo si i njegova sina:
Matijaša kralja ungarskoga,
Kako turske glave odsicáše,
I gradove bíle uzimáše.

On porobi Bosnu zemlju ravnu,
I osvoji po Bosni gradove:
Puno krat je s Turcim bojak bio,
I vazda jih biše predobio.

Na 1458.

Boj je bio s nimačkim cesarom,
Dobi-njega, i Beč mu osvoji,
Još predobi kralja poljačkoga,
I porobi njegove dèržave.

Mnogi kralji nanj' su udarali;
Ali su se bërzo pokajali:
Bolji junak od babajka biše,
Predobit' ga nitko nemogáše.

Gdi li ti je, starče Milovane!
Frangipane od Hãrvátah bane,
Koi turske vojske razbijáše,
I junačke glave odsicáše.

Kamo li ti Gereb generale,
Koino se pjeva na sve strane:
Nu poslušaj sile od junaka,
Što učini hane od Tarákah?

- Kad hãrvatsku zemlju porobiše, Na 1483.
Deset hiljád robja zarobiše,
Ter jih vode u Bosnu ponosnu
Pivajući, konje igrajući.
Ali Turkom loša sreća biše;
Jer Hãrvati na nje udariše,
A prid njima Gereb generale,
I Bernardin bane Frangipane.
Udariše, ter jih izsjekoše,
Mlado robje natrag dovedoše.
Biše s pašom silenih Turákah
Sedamnajest hiljadah junákah.
Opet Turci vojsku sakupiše,
I hãrvatsku zemlju porobiše;
Al' je njima loša sreća bila,
Dva su bana na nje udarila:
Jedan biše Derenčiću bane,
A drugi je Bèrno Frangipane,
Izsikoše careve delije
Ukraj Une, vodice studene.
Pet hiljadah glávah odsjekoše,
Izvan onih, što se potopiše;
Uhvatiše hiljadu Turákah, Na 1492.
Pet stotinah suviše junákah.
Na glasu je Kolonić Nikola,
Vice-bane Senja bijeloga:
Junaci ga u pjesmi spominju,
Kad goricom zelenom putaju;
Jer je često na vojsku hodio,
Ter je tursku zemlju porobio:
Junačke je glave odsicao, Na 1494.
U Senj tursko robje dovodio.
Još ti kažem dva silna junaka,
Kojino se neboje Turákah:
Dva hãrvatska bana i plemića,
Koji bihu sèrdca Kraljevića.
Jedan biše Mišljenović Marko, Na 1505.
A drugi je Karlović Ivane,
Oba turske glave odsicaše, Na 1522.
Oba sablje kèrvce napojiše.

- Al' poslušaj, starče Milovane!
Što učini Kèrste Frangipane: Na 1525.
Pod Jajcem je Turke izsjekao,
Izpod bíla grada iztirao.
Junak biše Kèrste Frangipane,
Viruj meni, starče Milovane!
Kano vitez Marko Kraljeviću,
I delija Miloš Obiliću,
Suleman je vojsku sakupio,
Ter je tvèrdi Kisek obsidnuo: Na 1532.
Bio ga je trinajest nediljah,
I učini trideset jurišah;
Al' ga care osvojit' nemožè;
Već izgubi silnu vojsku svoju;
Jer ga brani senjski kapetane,
Po imenu Jurčiću Nikola.
Ovo junak sileni bijáše,
Zlatno krilo na njem trepetjáše,
Opoštení senjske vitezove,
Sve hàrvatske bane i knezove.
Kaže meni vila posestrima
Ljuta zmaja Petra Keglevića:
Od Hàrvatah bana i plemića,
Da je sjeka' Turke krajišnike.
Prid junacim na vojsku hodio,
I carevu zemlju porobio, Na 1538.
Dogonio plíno nebrojeno,
Dovodio robje nekèrštjeno.
Čuo jesi, starče Milovane!
Što učini Bakić Petre bane:
Prid ungarskom vojskom vojeváše,
Ter Saksonu jade zadaváše.
Oslobodi bečkoga cesara
Od Saksona duke velikoga:
Njegovu je vojsku izsjekao,
Podaleko u zemlji nřmačkoj. Na 1547.
Milovane, zlo vino popio,
I u gusle mukle udario,
Tà kamo ti Zrinović Nikola,
Od Hàrvatah bane i viteže!

- Koga slavi ravna Ungarija;
Slavonija, Lika i Kèrbava;
Jer je turske vojske razbijao,
Na stotine glave ods'jecao.
Kamo li ti Lenković Ivane,
Silni vitez od Hãrvatah bane,
Koi biše sèrdca Jankovića,
A desnice Marka Kraljevića.
Tko izsječè pod Sigetom Turke,
Ali pašu i vojsku njegovu?
Nego bane Zrinović Nikola, Na 1556.
I delija Lenković Ivane!
- Tko izsičè kod Rakovca Turke,
Za četiri i veće hiljadah?
Nego junak Lenkoviću bane, Na 1557.
I delija Alapiću Janko.
- Tko potirà Turke krajišnike,
Ter jih stižè blizu Vinodola? Na 1558.
Nego vitez Alapiću Janko,
Ter jih sičè bolje nego Marko.
- Tko izsječè silene junake:
Krajišnike pješce i konjike,
Od Bihaća i od Kostajnice?
Nego vitez Alapović Janko! Na 1565.
- Još ti, pobre, lipe glase kažem:
Podižè se Sokolović paša
S dvajest i šest hiljadah Turákah,
Ter porobì Liku i Kèrbavu.
Ali mu je loša srića bila:
Nanj' udari Erdeljiću Petre,
Od Hãrvatah bane i viteže,
Ter potirà Sokolović pašu,
I njegovu vojsku silovitu,
Tu gospoda mnoga izgiboše: Na 1565.
Mladi bezi, silni Alaj-bezi,
Ine vojske ni broja se nezna.
Al' da znadeš, starče Milovane!
Što učini Panović Ivane:
On malenu četü imadiše;
Ali često Turke razbijàše.

- Páli turska sela i varoše,
Plíno goni, mlado robje vodi,
Kud njegova sablja dopiráše, Na 1564.
Onde cèrna kèrvca tecijáše.
Elek Vide silni junak biše,
Kako vila posestrima piše:
Od Hàrvatah vitez generale,
Koi sječè Turke na sve strane.
Kùpi bane svoje vitezove,
Ter osvoji po Lici gradove,
Páli sela i bìle varoše, Na 1579.
Siče Turke, to je po nje loše.
Još ti kažem Juru Križanića,
Koi biše sèrdca Smiljanića;
Jer na vojsku često odlazáše,
Robje hvatà, glave odsicáše.
U tursku je zemlju odlazio,
I varoše ognjem opalio:
Drežnik tvèrdi on je osvojio, Na 1578.
Krajišnike pod mač okrenuo.
Zmija biše Kislin generale,
Koino se slavi na sve strane;
Jer je tursku zemlju porobio,
Bosanskoga pašu predobio.
On izsičè pod Ostrucem Turke,
Do ramena okèrvavi ruke: Na 1580.
Slavit' će se do sudnjega danka
Od Hàrvátah silenih junákah.
Kada Sisak Turci podsidoše,
Osvojit' ga oni nemogoše;
Jer ga brani pope Dom Nikola,
Mikačića roda vitežkoga,
Koi puno posičè Turákah,
Krajišnikah, najboljih junákah,
Svoje bìle on posveti ruke; Na 1592.
Jer iztirà izpod grada Turke.
Opet Turci Sisak obsidoše,
A prid njima Hasan-paša biše;
Ali mu je loša srića bila,
Na njega je vojska udarila.

Erdeljića bana hrvatskoga,
Koino je roda junačkoga,
Razbi pašu, izsiče mu vojsku, Na 1593.
Opoštenì svu zemlju hrvatsku.
Što od sablje njemu utićaše,
Ono Kupa voda proždiraše,
Utopì se Hasane vezire,
Još i njegov bratac kapetane,
I mlad netjak cara silenoga:
Sinan-paša roda junačkoga,
Poznadoše siloviti Turci,
Što će reći Hrvati junaci.
Drugoga ti kažem Jankovića:
Po imenu Pavla Lenkovića,
Generala, hrvatskoga kneza,
Na oružju silnoga viteza,
Koi turske vojske razbijaše, Na 1594.
Ter jim ruse glave odsicaše,
Hrvatjane podiže junake,
Ter osvoji kule i čardake.
On Petrinju biše osvojio,
I krajinu tursku porobio,
Robì zemlju cara silenoga
Sve do Jajca grada bijeloga.
Tko osvoji bìlu Kostajnicu?
Nego vitez Lenkoviću Pavle?
Tko upali varoš pod Bihaćem?
Upali ga Lenkoviću Pavle!
Tko izsiče Turke krajišnike?
Nego vitez Lenkoviću Pavle!
Tko prevedè vlahe u kèrštjane?
Nego vitez Lenkoviću Pavle!
Al' poslušaj, starče Milovane!
Da ti kažem i druge mejdane:
Kad Hrvati naglo udariše,
Ter kod Kupe Turke izsikoše:
Tu se nadje vitez od krajine,
Knez i junak silni od starine,
Po imenu Marnavčević Vuče,
Koi Turke oko' Kupe tuče.

Namira ga biše nàmirila
Na junaka Badanković-bega:
S brietkim' se sabljam' udariše;
Ali Vuče bolji junak biše;
Jer pogubl konja i konjika,
Jednim mahom careva vojnika. Na 1627.
Istim mahom dvi glave odsičè,
Silni junak Marnavčević Vuče.
Veliko je pleme Draškovića,
Hàrvatskoga na glasu plemića;
Jer porodi bane i knezove,
Na oružju silne vitezove,
Koji caru puno dodijaše,
I njegove vojske razbijaše:
A najveće Drašković Ivane,
Slavni vitez, od Hàrvátah bane.
Koi robì Liku i Kèrbavu,
U to vrime carevu dèržavu, Na 1641.
On izsičè Turke na sve strane,
A najveće mlade Kladušane.
Svój gospodi od hàrvatske strane
Prikazuje starac Milovane
Ovu pjesmu na čast i poštenje,
Za njihovo veće uzvišenje! —

**Slidi písma druga od vitezóvah hàrvatskih, koji vitezki voje-
vaše rata kandianskoga i bečkoga.**

Ako želiš znati, pobratime,
Milovane od Gorice Čèrne!
Koji bihu na glasu junaci,
Od hàrvatske zemlje i dèržave
Velikoga rata od Kandije,
Beča grada oli od Morije:
Poslušaj me, kazat' ću ti pravo
Po imenu, tako bio zdravo!

Najpèrvoga Vladković Ivana,
I Jurišu senjskog' harambašu,
Kojino se glase do Misira,
Do Bagdata i grada Ancira;
Jer su tursku zemlju porobili,
Više Senja Liku i Kèrbavu,
Kotar ravni do Hercegovine,
Sve Zagorje i kèršno Primorje.

Porobiše i mutnu Neretvu
Do Gabele grada bijeloga,
Porobiše Desne do Vratara,
Ravno Broćno do grada Mostara.

Koliko su posikli Turákah,
U Senj bñli doveli sužanjah?
Sám Bog znade i Bogorodica,
Drugi nitko, živa moja dica!

Zarečè se dizdar od Vègorca,
Mlado momčè Cukarinoviću:
Da će pozvat na mejdan junački
Senjanina Vladković Ivana.

Što je reka', nije se poreka':
Piše knjigu Senjanin Ivanu,
Da mu idje na mejdan junački,
U Primorje na skelu makarsku.

Kad je Ive knjigu proučio,
Ormanicu fuštu oružao;
Pak zavezè gori u Primorje;
Kad li junak na Makarsku dodjè,
Na mejdanu mlado Ture nadjè.

K njèmu Ivan biše izšetao,
I za zdravlje njega upitao,
Pak mu daje dva mača jednaka,
Oba mača jednoga kovača,

Ter je njemu tihò besidio:
„Pobratime Cukarinoviću!
Izaberi koga tebi drago,
Da junačku sreću pokušamo.

Pak odstupi junak od junaka,
Ter se britkim' mačim udariše:
Ivanu je dobra sreća bila,
Turčinu je ruku odsjekao.

Klečè dizdar na zemljicu cèrnu,
Ter zaklinje Vladković Ivana,
Da mu ruse neods'jeca glave:
Ivan biše sèrdca milostiva,
Nektì posic' Cukarinoviću.

Milovane, moj nevoljni starče!
Kamo tebi Daničiću Jure,
Koino se slavi od junákah,
I u kolu još od divojákah?
Jer je tursku zemljū porobio,
Svitlu sablju kèrvce napojio,
Kad junaci goricom putuju,
Daničića u pismi spominju.
Kamo li ti Hreljanović Toma,
Milovane, nebilo te doma!
Koga hvale po svietu junaci,
Hèrvatjani i mladi Ungarci;
Jer je Toma silni junak bio,
I mejdane Turkom odnosio,
To svidočè pisme i popivke,
Kojeno se od njega pjevaju.
Zmije bihu i Vukasovići,
Vitezovi i gospodičići,
Pošteno su vazda vojevali,
Još i turske glave ods'jecali.
Od Kàndije rata žestokoga,
I Morije oliti bečkoga,
Bihu oni silne mejdandžije,
Vitezovi od senjske krajine.
Još deliju kažem od mejdana,
Po imenu Makar kapetana:
Ovo biše lave od dvi glave,
A starinom od Makarske grada.
On porobi sela i varošè,
Po krajinam osvojì gradove,
Nebijaše boja, ni mejdana,
Brez viteza Makar kapetana,
Fonduk-paša ljuta zmija biše;
Al' ga dobi Makar kapetane,
Osvojì mu silene topove,
Čadorove i alaj-barjake.
Mnoge turske odsiječè glave,
Veće ih je živih uhvatio:
To se sgodi kod Orahovice,
A bečkoga rata žestokoga.

Vitez biše Erdeljiću Frane,
 Ljute Turkom zadaváše rane,
 Robi, pali sela i varošé,
 Plíno goni, tursko robje vodi.
 Sedam stotín' podiže Hãrvátah,
 Sve ditićah i mladih momákah,
 Ter namamì na busiju Turke,
 Pak vitežke okèrvavi ruke;
 I pogubi zmaja ognjenoga,
 Po imenu Muratović-bega,
 A uhvati Karamanić-agu,
 I Jakupa beg'-Gjubanovića.
 Još ti, pobre, ljutu zmiju kažem,
 Imenom se Prebek zovijáše,
 Čuje junak gdi bani govore:
 Da je mučno Siget osvojiti;
 Jer u njemu tvèrd kasteo biše,
 Oko' grada voda tecijáše,
 Jedva ga je care osvojio
 Od Nikole bana Zrinovića.
 Nu poslušaj, što Prebek učini:
 Oblačì se u turske haljine,
 Ter otidjè do Sigeta grada:
 Turski klanja, vlaški Boga moli.
 Pitaju ga Turci Sigetjani:
 „Od kuda si, od koje li zemlje?“
 Lípo Prebek turski odgovara:
 „Ja sam Turčin od Filibe grada.
 Od baruta jesam zanatžija,
 Ter 'vo idjem od grada do grada,
 Da načinjam barut za Turákah,
 Nek' semogu branit' odHãrvátah.“
 Vele njemu Turci Sigetjani:
 „Hodi s nami u kasteo tvèrdi,
 Onda ćemo barut načinjati,
 I veselo šerbet izpijati.“
 To Prebeku puno drago biše,
 Ter ulizè u kasteo tvèrdi,
 Prah načinja, po kastelu šeta.
 Kad li svaka razgledao biše:

U po' noći, kad spaváhu Turci,
 On upali barut u kastelu,
 Ter ga bacì na zemljicu cèrnu,
 I pogubi hiljadu Turákah,
 A on udjè, vesela mu majka!
 Pjevajući u zemlju hãrvatsku.
 Što bi reka', dragi pobratime,
 Je li Prebek kakav junak bio?
 Junak biše Patačić Stipane,
 Viruj meni, starče Milovane!
 Vitežki je vazda vojevao,
 Još i turske glave ods'jecaó.
 Al' pogibè Stipe od Turákah,
 Silni vitez, dika od junákah,
 Kod Osika grada bijeloga,
 Beća grada rata ognjenoga.
 Rodì majka golema junaka,
 Koino se neboji Turákah,
 Po imenu Oršić obèrstara,
 Junak biše i delija stara.
 Svu je tursku zemlju porobio,
 Mnogo rusih glávah odsjekao:
 To se sgodì rata od Morije,
 Kad na svitu bihu mejdandžije.
 Soko' biše Persilavić kneže,
 Hãrvatjanin na glasu viteže,
 Često letì u žemlju carevu,
 Kruto robì njegovu dèržavu.
 Turke tjera, glave im ods'jeca,
 Plíno goni, mlado robje vodi,
 Biše sèrdca Marka Kraljevića,
 A desnice Miloš Obilića.
 Da ti znadeš, starče Milovane!
 Što učinì Bušiću Jovane,
 I ti bi se, starče, začudio,
 Ter bi reka', da je junak bio.
 On kapetan prid junacim biše:
 Nanj' udarit' nitko nesmidjáše,
 Svu porobì bílu Kostajnicu,
 Ter izsječè turske krajišnike.

Pjevaju se pjesme davorije
Od viteza Hranilović Jurja;
Jer vitežki vojevao biše,
Često turske glave odsjecāše.
Svu porobl Liku i Kèrbavu,
U to vrime carevu dèržavu,
I osvoji tvèrdu Brekovicu,
A izsječè delije careve.
Na glasu je Hranilović Frane,
Ter se, pobre, pjeva na sve strane;
Jer je junak glasoviti bio,
I punokrat Turke predobio.
On pogubi dva silna junaka,
Dva Turčina, dva Beširevića,
I njihovu četu svukoliko
Samo s svojih tri sta vitezóvah.
Otè Turkom plíno zaplínjeno,
I lijepo robje zarobljeno,
Pak se vrati k dvoru bijelomu
Pjevajući, konje igrajući.
Vitez biše Vojnović Stijepo,
Gospodičić od zemlje hàrvatske,
Prid junacim na vojsku idjaše,
Često Stipe Turke razbijaše,
Ter jim ruse odsijecā glave,
Razgoni jih po gori zelenoj,
Kano soko' bile golubove,
Sve to biše rata od Morije.
Dokazuje vila planinkinja
Velikoga kneza i viteza:
Po imenu Keglèvić Nikolu,
Djevojke ga pjevaju u kolu;
Jer junački vojevao biše,
Kada na Beč Turci udariše,
Mnoge turske odsijecè glave,
I porobl careve dèržave.
Al' poslušaj ti delijo stara!
Da ti kažem do tri obèrstara:
Ivanović jedan se zoviše,
Voinović drugom' ime biše.

Tretji biše zmaje od dvi glave,
Od hàrvatske po izbor dèržave,
Po imenu Makar obèrstare,
Koi tare mlade janjičare.
Sva tri idju preko Slavonije
Pred junacim mladim krajišnicim,
Robeć turska sela i varošè,
Turke siekuć, robje hvatajući.
Još jim ni to dosta nebijaše,
Već odoše do Sigeta grada,
U po' noći u grad uljezoše,
Ter hiljadu glávah odsjekoše;
Puno veće uhvatiše živih,
Ondesoše blago nebroyo
Iz Sigeta grada bijeloga,
Vrime rata Beča i Morije.
Još nebiše zora zabjelila,
Ni danica lica pomolila,
Izletješe sivi sokolovi,
Hàrvatjani djetca cesarova.
I pred njima dva orla kèrstaša:
Dva viteza, oba generala,
Jedan biše Jelačić Stjepane,
A drugi je Kamenija Ive.
Odletješe u zemlju carevu,
Opališe bijele varošè,
Zaplienije ovce na alaje,
Izsjekoše Turke vitezove.
Drugi lete sivi sokolovi,
Od Karlovca i od Senja grada,
Pred njima su zmiye krilatice,
Dva glavara, dva Hàrvatjanina.
Jedan biše Bušić Baltazare,
A drugi je Galić Bernardine,
Kad se godir s Turcim udariše,
Vazda sablje kèrvce napojiše.
Porobiše Liku i Kèrbavu,
Sve do Bosne careve dèržave,
Osvojiše kule i čardake,
Bužim tvèrdi i druge gradove.

Na glasu je Deskodić Bariša,
Kano sèrdar Janković Saviša;
Jer na vojsci biše ostario,
Svitlu sablju kèrvce napojio,
Alaj barjak prid vojskom nosâše,
Kvisinčelić starinom se zvaše,
Junaci ga spominju i slave;
Jer junačke odsjecâše glave.
Gospodstvo je na sablji dobio,
Vice-knez je od Gorice bio,
Starinom je od Hercegovine,
Gospodičić, pobre, od starine.
Dvi aždaje goru preletiše,
Ter hârvatsku zemlju porobiše:
Od Požege paša Ibraime,
Od Bihaća silni Mustaj-beže.
Al' je njima loša sreća bila;
Jer udari od Tersata kneže,
Po imenu Juriša viteže,
Ter potirâ dva zmaja ognjena.
Razgoni jih po gori zelenoj,
Kano vuče po planini ovce,
Sve izsječè, malo tko utečè,
Vèrlo malo i to izranjeno.
Uhvatiše beg'-Orozovića,
Memed-agu, još Besiragića,
Useina bega silenoga,
I dva zmaja, do dva Badnjevića.
Viteza je porodila majka,
Na oružju silnoga junaka:
Po imenu Balenović Jurja,
Kapetana od sinjega mora,
Koi ruse glave odsjecâše,
I pohvatâ turske ormanice.
Junak biše rata od Morije,
Tako kažu starci od krajine.
Još mi kaže vila posestrima,
Ljutu zmiju Orešković Niku,
Da je često u četuhodio,
Još i turske glave odsjecao.

Tko pogubi zmaja ognjenoga,
Mustaj-bega, pobre, bihačkoga?
Nego vitez Orešković Niko:
To svidoči malo i veliko.
Na glasu je Borković Martine,
Ban hârvatski, junak od starine;
Jer careve vojske razbijâše,
I junačke glave odsjecâše.
Krajinu je tursku porobio,
Gradove je mnoge osvojio,
To svidoče po svitu junaci,
Još u knjigam mudri Talijanci.
Junak biše Dragić harambaša,
Pjevaj, brate, to je dika naša,
Viteški je vazda vojevao,
I junačke glave odsjecao.
Opošteni hârvatsku krajinu
Britkom sabljom i desnicom rukom,
Vojujući i bojak bijući
Žestokoga rata od Kandije.
Daj zapjevaj, starče Milovane!
Kavalira Surić Don Stjepana:
Jer ostavi Mesića Don Marka,
Koi biše dika od junakah?
Zajedno su oba vojevali,
Zajedno su Turke razbijali,
Zajedno su glave odsjecali,
Al' zajedno nisu poginuli.
Gdi je kneže Milinković Lovre,
Koi silne čete četovâše,
Često turske glave odsjecâše,
A u vrieme rata od Morije.
Nebì nigdi boja ni mejdana
Brez viteza Milinković kneza;
Al' pogibè s Turcim bojak bijuć.
Ej deližo, pokojna ti duša!
Kamo li ti Sekule vojvoda
Od Kobaša sela gizdavoga?
Koga slavi ravna Slavonija,
A najveće Posavci junaci.

Jer je dosta glavah odsjekao,
Branec krunu cesara Josipa,
Od Kurúcah silenih Madžarah,
I delijah Otmanović cara.
Gdi je vitez Terzić Marijane,
Koino se glasi na sve strane,
Od Kobaša sela malenoga,
Blizu Broda grada bijeloga.
On na mejdan Turkom izlazáše,
Ter jim ruse glave odsjecáše,
To se sgodi rata malenoga,
Po kèrštjane puno nesrićnoga.
Na glasu je Rukavina Marko,
Kano vitez Sibirjanin Janko:
Od bijela Perušića grada,
Koino je u Lici i sada.
Pošteno je Marko vojevao,
Pod Vakupom glave ods'jecao,
Kad njegova bratja izgiboše,
Ivan jedno, a Panča je drugo:

Lípo jih je Marko osvetto,
Tri je turske glave odsjekao;
Al' i njega rane dopadoše,
Tri ga bojna kopja udariše.
Marko biše sèrdca junačkoga,
Britkom sabljom kopja presicáše,
Pak utečè k dvoru bijelomu,
I tri kopja u sebi odnesè.
Soko' biše Orešković Mate,
Od bijela Perušića grada,
Vitežki je s Turcim bojak bie,
Pod Vakupom glave ods'jecao.
Ali evo zmaja ognjenoga,
Po imenu Starčević Jakova,
On na konju Turke razgonjáše,
Koga stizà, po poli presicà.
Pitali su ključkog kapetana:
Tko najbolje odsicáše glave?
Al' se zaklè hlibom i ćitapom:
Najbolja je sablja Starčevića.

A za njime Došen kapetana,
Po imenu Dujma Ličanina,
Obadva su glave ods'jecali,
Obadva su na mejdanu bili.

Pisma od glasovitoga viteza i junaka Sekula vojvode iz Kobaša Posavja.

Lípa ti je Sava voda hladna,
Kuda teče, nije zemlja gladna,
Još su lipši bijeli gradovi,
Krajem Save kano labudovi.
Medju njima gnjizdo sokolovo,
Od starine biše Sekulovo:
Kobaš selo, majka od junákah,
Kojino se neboje Turákah.

U njemu se zmije porodiše,
Tursku zemlju koje porobiše:
Kobašlije na glasu junaci,
Krajišnici prozvani Posavci.
Sve nemogu po imenu zvati,
Ni njihova junačtva kazati,
Samo kažem zmaja ognjenoga,
I viteza, pobre, silenoga:

Po imenu Sekula vojvodu,
Kraljevića Marka u slobodu,
Koi brani Josipa cesara
Od Kurúcah silenih Madžarah.
Al' poslušaj! kazat ću ti pravo
Vas dogadjaj, tako bio zdravo:
Dva se ljuta lava zavadiše,
Cesar Josip i ban Rakocio.
Prid vojskom je cesara Josipa,
Prid njome je Sekule vojvoda,
A prid vojskom bana Rakocila,
Prid njome je Balokadam Ive.
Robi Ivan zemlju cesarovu:
Ungariju i svu Slavoniju,
Nimačkoga razbi generala,
I njegovu svu izsiče vojsku.
Kad to vidí Sekule vojvoda,
Diže vojsku priko Slavonije:
Sedam hiljád mladih krajišnjakah,
Posavácah na glasu konjčkah.
Malo vrime postajalo biše,
Dvi se silne vojske udariše:
Nebiju se prahom ni olovom,
Već se s'jeku sabljam' i kadaram'.
Sekulu je dobra sreća bila:
Njegova je vojska pridobila,
Pobigoše Madžari Ungarci,
A za njima Posavci junaci.
Tu nebiše mlada krajišnika,
Koi rusu neodsiče glavu,
A najveće Sekule vojvoda,
Od našega slavnoga naroda.

Kèrvave mu rúke do ramena,
Zečku konju griva do strimena,
Sikuć jadne Kuruce Madžare,
Ugričiće i delije stare.
Biži vitez Balokadam Ive
Brez obzira niz to polje ravno:
Zaludu je i on utekao;
Jer ga stižè Sekule vojvoda.
Nekti njemu odsicati glave,
Već ga vodi k bflomu Budimu:
Darová ga svómur gospodaru,
Po imenu Josipu cesaru.
A on njemu dáje generalstvo
Za njegovo veliko junačtvo;
Al' gospodstvo Sekul neuzívà,
Niti njega tad zateče živa;
Jer ga biše rana dopadnula,
Nagla smèrtca bèrzo umorila:
Bog ubio nevirna likara,
Koi mu je ranu otrovao.
Imadiše virna pobratima:
Po imenu Mirković Ivana,
Koi s njime svuda vojeváše,
I junačke glave odsicáše.
Pod Sentom je na mejdanu bio,
Svitlu sablju kèrvce napojio:
Branio je krunu cesarovu
S svojim pobrom Sekulom vojvod.
To se sgodi rata žestokoga
Od Morije, aliti bečkoga.
Nećudi se, dragi pobratime!
Junačko je pleme Mirkovića.

Pisma Marijana Terzijića iz Kobaša od Slavonije, glasovitoga junaka i viteza.

Vojsku kupi kruna cesarová:
Karlo peti roda sokolova,
Po svoj ravnoj zemlji Ungariji,
Slavoniji, Lici i Kèrbavi,
Ter je šalje na Bosnu ponosnu:
Da osvoji po Bosni gradove.
Bèrzo vojska Vèrbas pribrodila,
Ter je Bánju-Luku obsidnula.
U toj vojsci silni junak biše:
Marijan se imenom zoviše,
Kućom, pobre, vitez Tèrzijiću,
Silni junak kano Zrinoviću.
Kad je došao na Vèrbas vodicu:
On nemožè sèrdcu odoliti,
Već priplivà Vèrbas vodu hladnu
Na čilašu dobru konju svomu.
Konjic mu je roda vilinjega:
Krila su mu kano u sokola,
Na njem leti izpod Banje-Luke,
Ter na mejdan pozivàše Turke.
Na mejdan mu Turci izlaziše;
Al' se više doma nevratiše:
To gledaju odže i adžije,
I ostale age i spahije,
Gledali su, ter su besidili,
Još i ruse brade ogulili:
„Odkuda je ta delija mlada,
Odkud' li mu konjic bila víla?
Valjada je uskèrsnuo Marko,
Oli Marko, ol' vojvoda Janko!
Ter razgoni naše vitezove,
Kano soko' male golubove.“
Ali-paša prid vojskom bijàše,
Ter ovako Turkom govoraše:
„Nije l' koga porodila majka,
Da pogubi katanu junaka.

Sve delije múkom zamuknuše;
Ali nektì junak od krajine:
Silni vitez Banjalučanine,
Po imenu Djombeg kapetane.
Bèrci njemu biše do ramena,
Žute oči kano u sokola,
Nesmi nitko na njih ni gledati:
Kamo li će s njime bojak biti.
Svu je vojsku glavom nadhitio,
Valjada je roda goljatskoga:
Nebijàše žeštjega junaka
U svoj vojsci cara čestitoga.
Pokloni se paši gospodaru,
Pak je njemu tiho besidio:
„Ali-paša, mili gospodare!
Ja ću izać na mejdan junački;
Ali tebi tvèrdu viru dajem:
Pobignut će ungarska katana,
Kako vidi hata konja moga,
I na njemu Djombeg kapetana.
Ako li me dočeka katana,
Radit ću ga uhvatiti živa:
Zavèrć ću se konjem i konjikom,
Donit ću jih u vojsku carevu.“
To govori, na konja se skače,
Pak poletì niz to polje ravno,
A pram njemu Tèrzijić Marjane,
Od Kobaša slavni kapetane.
Leti junak na čilašu svomu,
Kano bèrza ptica lastavica:
U ruci mu svitla sablja biše,
Za kalpakom krflo trepetjàše.
Sritoše se, ter se udariše
Nasrid polja izpod Banje-Luke:
Kruta Turčin ob-ranio biše
Marijana po ruci junačkoj.

Al' Marijan za to i nehaje,
Već obletì Djombega silnoga,
Kano soko' orla velikoga:
Mahnù sabljom, odsièè mu glavu,
Pak zapivà nasrid polja ravna:
„Pohvali se, Djombeg kapetane!
Kada dodješ svetcu Muhamedu,
Kako si mi glavu odsikao

Ako, moj štioèe, nadješ u pismi reèenoj štogod, da je na drugi naèin bilo, nemoj mi za zlo primiti; jer kako mi ljudi kazaše, onako ja složih i pismu uèinih. Dalekò sam od tizih strànah, sve oèito, kako je bilo, znati nemogu; i koliko znadoh, toliko pridadoh.

Na mejdanu izpod Banje-Luke.
Evo sada ja odsikoh tvoju!
Ter je nošim u vojsku ungarsku,
I odvedoh hata konja tvoga.“
Marijane, slavni kapetane!
Pozdravlja te starac Milovane,
Iz daleka od Gorice Cèrne,
Udri pobre! tko na te nasèrne.

Slidi pisma od vitezòvah kotarskih, koji rata od Kandije turske odsicaše glave.

Poslušajte, slovinske krajine!
Vitezove vaše od starine,
Koje pjeva starac Milovane,
Ter spominje stare Kotarane.
Od Žegara silnoga junaka,
Po imenu Mitrovića Janka:
Britku sablju dužda mletačkoga
Od Kandije rata žestokoga,
Viteški je Janko vojevao:
Mnogo turskih glávah odsjekao,
Zaplinio ovce i volove,
Pohvatao Turke vièezove.
Na Grahovu razbl Vazli-pašu,
Opoštenì svu krajinu našu,
Izsièè mu vojsku silovitu,
Na Grahovu puno strahovitu.
Dužde Janku dadè kavalirstvo,
Za njegovo veliko junaètvo:
Zlatno krilo, divan-kabanicu,
Ravna polja, zelene livade.

I pravo je; jer je zadobio,
I gradove turske osvojio,
Biše Janko rodjeni babajko
Kavalira Janković Stojana.
Još junaka pjeva od mejdana,
Po imenu Surić Don Stipana,
Desno krilo dužda mletačkoga,
Dušmanina cara silenoga,
Od mejdana košulju nosàše,
Na njem zlatno krilo trepetjàše,
Devetdeset posièè Turákah
Svojom sabljom silenih junákah.
I sad mu se nahodi desnica,
Koja Turke krajišnike smicà,
U malenu selu Sukošanu,
Sláva Bogu, pokoj Don Stipanu!
Kaže starac silnoga viteza:
Od Kotara Posidarca kneza,
Komu Frane kèrstno ime biše,
Prid junacim na vojsku idjàše.

Vitežki je Frane vojevao,
Još i turske glave odsicao:
Robi zemlju cara čestitoga
Pod barjakom dužda mletačkoga.
Nebijaše boja, ni mejdana -
Brez viteza Frane Posidarca:
To svidochi Foskul generale,
I duždeve sa zlatom dukale.
Još i knjige Bruson-Latinina,
Viruj brate! ovo je istina:
Koje kažu Posidarca Franu,
Da je vazda bio na mejdanu.
Zadru grade, majko vitezóvah,
Fanfonjićah slovinskih knězóvah!
Kojino su bili mejdandžije
Žestokoga rata od Kandije.
Kolluneli i mlade vojvode,
Generali od vojske duždeve:
To jim dužde dadè za junačtvo,
I svietle kuće veličanstvo;
Jer vitežki jesu vojevali,
Još i turske glave ods'jecali;
Uzimali careve gradove,
Razbijali po moru brodove.
To kazuju bani generali,
Koji su im svidočanstva dali,
I dukale dužda mletačkoga
Kažu: da su roda vitežkoga.
Pjeva starac Smiljanić Iliju,
Zadranina na glasu deliju:
Da je junak od mejdana bio,
Krajišnike Turke pridobio.
Biše dika Zadra bijeloga,
Krunu brani dužda mletačkoga,
Veće od sto posičè Turákah:
To svidochi dužde od Mletákah.
Još nam kaže Petra Smiljanića,
I na glasu kano Obilića:
Da je junak od mejdana bio,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Kada Petar na konju igraše,
Na njem zlatno krilo trepetjaše,
Krajinu je tursku porobio,
Mnogo rusih glávah odsikao.
Zmija biše Todore Kladniću,
Silni junak kano Smiljaniću,
Od njega se pivaju popivke:
Todor će se slaviti u vřke;
Jer na mejdan Turkom izlazáše,
Ter njihove glave odsicáše:
Biše dika Zadra bijeloga,
Robi zemlju cara silenoga.
Turci njega u pismi spominju,
U tamburu kada udaraju;
Zovu njega: Todor Latinine!
Viruj meni, brate, do istine.
Jer pogubi silnoga junaka,
Koi biše glava od Turákah:
Po imenu Beg Filipoviću,
Kod bijela turna Meštroviću.
Na mejdanu, pobre, junačkomu
Slavu dadè duždu mletačkomu:
To se sgodi rata od Kandije,
Kad na svítu bihu mejdandžije.
Sokola je porodila majka:
Po imenu Miljkovića Marka,
S Smiljanićem glave odsicáše,
Po Kotaru Turke razgonjáše.
Robi sela i varošè bile,
Tako kažu Kotarkinje vřle:
Turke sičè, mlado robje vodi,
Plino goni, družinu slobodi.
Junaci ga u pismi spominju,
Na sobetim kada vino piju,
I u kolu gizdave divojke:
Kotarkinje, a i Hercegovke.
Na glasu je Durut harambaša,
Od Kotora lípa dika naša;
Jer je s Turcim vazda bojak bio,
I dvadeset glávah odsikao.

Hvali njega kotarska krajina:
Dalmacija i Hercegovina;
Jer je Durut silni junak bio,
Na mejdane Turkom izlazio.
Evo, brate, sile i junaka!
Od Kotara Močivune Vuka:
Krajinu je tursku porobio,
Devetdeset glávah odsikao.
Nebijáše junaka žeštjega
U svoj vojsci dužda mletačkoga:
Tako kažu mletačka gospoda,
I delije slavnoga naroda.
Baljak Vuče silni junak biše,
Viruj, pobre! zlatno pero piše.
Po Kotaru Turke razgonjáše,
Ter jim ruse glave odsicáše.
Vojeváše rata od Kandije,
Malo posli Beča i Morije,
S pobratimom Smiljanić Ilijom,
I s vitezom Janković Stojanom.
Zmije bihu i Urenovići,
Vitezovi kano Zrinovići,
Kapetani kotarske krajine,
I sèrdari rata od Kandije.

Kotare su ravne porobili;
Jer su tada krajišnici bili,
Dosta rusih glávah odsikoše,
I lijepa robja dovedoše.
Pjeva starac Matković Jovana,
I junaka silna od mejdana;
Jer vitežki biše vojevao,
Ljute rane Turkom zadavao.
Nebijáše boja žestokoga,
Ni mejdana, pobre, junačkoga,
Brez viteza Matković Jovana,
I delije Janković Stojana.
Još mi kažu zmaja ognjenoga:
Kapetana, pobre, od Tisnoga,
Po imenu silu Andrijaša,
A plemenom od Perinovića,
Koi često u četu idjáše,
I junačke glave odsicáše,
On porodí zmiju od mejdana:
Po imenu Martin kapetana.
Junački je Martin vojevao,
Ljute rane Turkom zadavao:
Nečudi se, pobratime mili!
Jer su tada na krajini bili.

Pisma druga od kotarskih vitezóvah, koji turske glave odsicáše rata bečkoga.

Ej Kotaru, vitežka dèržavo,
Od starine gnjizdo sokolovo!
Ti si majka silenih junákah,
Koji brane krunu od Mletákah.
Poglavite kažem vitezove:
Najpèrvoga Janković Stojana,
Ljutu zmiju, lava žestokoga,
Kavalira dužda mletačkoga.

Koga slavi Lika i Kèrbava,
Slavna Bosna, vitežka dèržava,
Dalmacija i Hercegovina,
Kosarića lípa banovina;
Jer neostà sela, ni varoša,
Koje nije ognjem sažegao:
Veće neg' je u godini dánah,
Svojom sabljom on odsicè glávah.

To svidoče duždeve dukale,
 Svitla krila, od zlata medalje,
 A za tizim' pisme i popivke,
 Kojeno se od njega pivaju;
 Jer porobl Liku i Kèrbavu,
 Bosnu zemlju i Hercegovinu:
 Već se takvi nerodi delija
 U Kotaru, ni okolo njega.
 Ponosi se Vrana u Kotaru;
 Jer porodi zmiyu od dvi glave:
 Po imenu Franu Mirčetića,
 I viteza kano Jankovića.
 Na mejdan je Turke pozivao,
 I njihove glave odsicao,
 Krajinu je tursku porobio,
 I trideset glávah odsikao.
 U Kotaru kažu Bukovicu,
 Koja rodi sivoga sokola:
 Po imenu Miljković Šimuna,
 Od Kotara na glasu sèrdara,
 Koi često na vojsku idjāše:
 Plño goni, robje dovodjāše,
 Na mejdan je Turkom izlazio,
 Britku sablju kèrvce napojio.
 Još viteza kažu od Kotara:
 Po imenu Tintor barjaktara;
 Tintor biše netjak Jankovića,
 Silni junak sèrdca Kraljevića.
 Kad na mejdan Turkom izlazāše,
 Na njem zlatno krilo trepetjāše:
 Sičè Turke, nemore se više,
 Bolji junak od Stojana biše.
 Al' je Tintor ludo poginuo
 Pod Gabelom u Neretvi mutnoj:
 Na dvadeset hiljadah Turákah
 Sám udari, ter izgubi glavu.
 Ali evo zmaja ognjenoga:
 Po imenu Klarca od Novoga,
 Silni junak i delija biše,
 Po Kotaru Turke razganjāše,

Ter jim ruse odsijecā glave,
 I zato ga Kotarani slave;
 Jer je bio junak glasoviti,
 Mejdandžija, pobre, siloviti.
 Sokola ti kažem od Kotara:
 Po imenu Resicu sèrdara,
 Od bijela grada Zemunika,
 Poznaje ga Kèrbava i Lika;
 Jer je tursku zemlju porobio,
 Svitlu sablju kèrvce napojio:
 To svidoče starci od Kotara,
 I delije Otmanović cara.
 Porodi se silni mejdanžija:
 U Kotaru Gilima Andrija,
 Na mejdan je Turkom izlazio,
 I njihove glave odsicao.
 Kad se jednom vojske sastadoše
 Pod Gabelom: turska i kèrstjanska,
 Prija neg' se one udariše,
 Tursko momče više brez pristanka:
 „Nije l' koga porodila majka
 Od sve vojske dužda mletačkoga?
 Da mi idje na mejdan junački,
 Nasrid polja da se ogledamo!“
 Nitko njemu izać nesmidjāše,
 Nego vitez Gilima Andrija:
 Sedla konja prija bila danka;
 Nu poslušaj silnoga junaka:
 Konja bije čizmam' i mamuzam',
 Samur-kalpak nad oči namiče;
 Od bedre je sablju povadio,
 Turčinu je glavu odsikao.
 Na glasu su dva silna junaka:
 Od Skradina grada bijeloga,
 Dva junaka, dva Pavasovića:
 Marke jedan, a Milovan drugi.
 Oba bihu kotarski konjici,
 I duždevi na glasu vojnici:
 Oba turske glave odsicaše,
 I carevu zemlju porobiše.

Vojvode su i sèrdari bili,
Gospodstvo su na sablji dobili,
Bihu oni silni mejdandžije
Velikoga rata od Morije.
Tretjega ti još kažem vojnika,
Koi biše od Skradina dčka:
Po imenu Laću s Dubravicaĥ,
Boje ga se sva careva dica;
Jer u gori njima zasidáše,
Sám iz gore na nje udaráše,
Kano vuče u bijele ovce,
Ter jim ruse odsicáše glave.
Zapjevaše iz gorice vŕle:
„Junak biše Vláić Mijovile,
Velikoga rata od Kandije,
A za njime Beća i Morije.
U Cetini, na Trilju ravnomu,
Slavu dáje duždu mletačkomu,
Na mejdan je Turkom izlazio,
I junačke glave odsicao.
Imadiše snágu Sampsunovu,
Opoštenì vojsku principovu,
Kad se s Turcim Mijo umetjáše,
Odmetnut' mu nitko nemogáše.
Prija nego Kamen uzimáše,
Smijući se Turkom besidjáše:
„Daj taj piljak, poturice jedna,
Koga dižeš ti na rame jedval“
I od tad se Piljići prozvaše
Svi, od njega koji izadjoše:
Običaj je takvi u krajini,
Da s' nezove nitko po starini.
Posli toga on je vojevao
Pod barjakom dužda mletačkoga;
Al' je junak glavu izgubio,
Od Morije rata žestokoga.
Svitla sablja Pokrajca sèrdara:
Po imenu Pandže od Kotara,
Turske se je kèrvce napojila,
Majka ga je pod sabljom rodila.

Kada Pandža na vojsku idjáše,
Vazda turske glave odsicáše,
Tako kažu mladi krajišnici,
Od Kotara pišci i konjici.
Soko' biše Vuče Perišiću,
Silni vítez kano Smiljaniću:
On na mejdan Turkom izlazáše,
Ter jim ruse glave odsicáše.“
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što učini Bartulačić Šime:
Silni sèrdar od Zadra bijáše,
Ter po poli Turke prisicáše.
Čuo jesam, gdi starci beside:
Da onakve sablje nebijáše,
Ni desnice teže u junaka
U svem Zadru, ni okolo njega.
Ah, moj Bože, plemenita dára!
Dva sèrdara kažu od Kotara,
Dva Pokrajca, dva orla kèrstaša:
Gjuku jedno, Milosava drugo.
Vitežki su oba vojevali,
Svitle sablje kèrvce napojili:
Oba bihu silne mejdandžije
Ognjenoga rata od Morije.
Dva viteza porodiše majke,
Ljute zmiје i silne junake:
Po imenu Božu Miljkovića,
I Smoljana mlada Smiljanića,
Koji bihu na glasu konjici,
A duždevi po izbor vojnici:
Svu su tursku zemlju porobili,
I Turákah dosta pogubili.
Novigrade u Kotaru ravnu
Od starine gnjizdo sokolovo!
U tebi se zmiје prodiše,
Koji caru puno dodijaše:
Jedan biše Toma Sinovčiću,
Silni vitež kano Jankoviću;
Drugi biše Bandarić Ivica,
Pomogla ga Marija divica!

*

Jer viteški jesu vojevali,
Još i ruse glave odsicali :
Bihu dika kotarske krajine,
I junaci, pobre, od starine.
Tretji biše zmaje od dvi glave:
Ostrić Luka, sèrdar od Novoga,
Junački je Luka vojevaó,
Još i turske glave odsicaó.
Dvi je zmiye ljute pogubio
Na mejdanu, poštena mu majka:
Mejdandžiju Tabaković Miju,
I deliju Main Buljumbašu.
Na glasu je Medo Miljkoviću,
I delija Bajo Mitroviću;
Jer obadva glave odsicaše:
Plíno gone, robje pohvataše.
Mitrović je na mejdan hodio,
I mejdane Turkom zadobio:
Miljković je silni konjik bio,
Po Kotaru Turke razgonio.
Puno hvale zmaja od Kotara:
Po imenu Vojavić sèrdara;
Jer u tursku zemlju odlazáše,
Turke sičè, robje dovodjáše
Velikoga rata od Morije:
Tako kažu starci od krajine,
A najveće Kotarci junaci;
Viruj, pobre, jer nelažu starci.
Nekića je vitežko kolino
U Kotaru od starine bilo:
Od njega se sivi soko' rodi:
Po imenu Nekiću Antune,
Koi Turkom jade zadaváše,
I njihove glave odsicáše,
Biše junak rata od Morije:
Tako kažu starci od krajine.
Ej delijo, Zriliću Nikola!
Twoja svitla sablja demiškinja
Turske se je kèrvce napojila,
Mletačkoga dužda proslávila.

Tebe hvale mladi krajišnici:
Od Kotara do Novog' Pazara;
Jer neostà sela, ni varoša,
Koga nisi ognjem sažegao.
Turke sičè Vide Jurjeviću,
A u vrime rata od Morije:
Opoštenì dužda mletačkoga
Svitlom sabljom i desnicom rúkom.
Ništa manje Joviću Iveško,
Silni junak od Kotara ravna:
Na vojsci je Jović ostario,
Svitlu sablju kèrvce napojio.
Vitez biše Raspović Dom Visko
Od lijepa sela Sukošana:
Sivi soko' i delija biše
Velikoga rata od Morije.
Prid junacim na vojsku idjáše,
Robje hvatà, glave odsicáše
S pobratimom Janković Stojanom,
I s delijom Smiljanić Smoljanom.
Ponosi se selo Pakošćane;
Jer porodi zmaja od dvi glave,
Bakija se kućom zovijáše,
Kruta turske glave odsicáše.
Nebi nigdi boja, ni mejdana
Brez Bakije silnoga junaka:
To svidóče duždeve dukale,
Svitla krila., od zlata kolajne.
Rodi majka iz gorice vuka,
Ter se zváše Pelajiću Luka,
Malahan je vojevat' počeo,
Četiri je zmiye pogubio.
Sva četiri po izbor konjika,
Pivaj, pobre, junačka je dika!
Al' je Luka mladjan poginuo
Više Knina grada bijeloga.
Ej viteže, Pletikosa Marko,
Od Pašmana naše sunce žarko!
Vèle ti si glávah odsikao,
Ormanicah turskih potopio.

Ti si dika hrvatskih vojnikah:
To svidoci Kerbava i Lika;
Gospodstvo si na sablji dobio,
A nisi ga za novce kupio.

Pisma, kako Kotarci izsikoše Turke rata bečkoga.

Knjigu piše Kuna Hasan-aga
Baš u Kninu gradu bijelomu,
Ter je šalje Turkom od krajine:
Velagiću i Jelaškoviću.
Ovako je Kuna besidio:
„Na krajini, moji sokolovi!
Pokupite vaše krajišnike,
Ter dodjite Kninu bijelomu,
Da idjemo Kotar porobiti,
I lijepo plšno zaplíniti:
Vodit' ćemo Vlahinje divojke,
Ženit' ćemo Vlahinjami Turke.
Lasno ćemo Kotar porobiti,
Dosta lípa plína zaplíniti:
Nije doma kotarskih sèrdárah.
Janković je u Mletke pošao.
Miljković se bolom razbolio,
Močivuna konja izgubio,
Mirčetić je ruku izštetio:
A Klanac je u svate pošao.“
To je sluša' starac Buljumbaša,
Ter je Kuni tiho besidio:
„Ostavi se Kuna Hasan-aga!
Ostavi se těrke niz Kotare;
Jer sam nočas čudan san vidio:
Da je Stojan doša' iz Mletákah,
Klanac junak od gizdavih svátah,
Miljković je bolak pribolio,
Močivuna konja dobavio,
A Mirčetić rúku izličio:
Nu se prodji sile i těrčanja,
Ter nesèrdi mladih Kotarárah.“

Veli njemu Kuna Hasan-aga:
„Strašivice, Buljubaša Sare!
Ako nesmiš těrčat niz Kotare,
A ti podji s bulom u omare.“
Istom oni tako besideći,
U to doba dvi zmije careve:
Velagiću i Jelaškoviću,
Svaki vodi po tri sta konjikah.
Toliko ih Kuna sakupio,
Ter odoše doli u Kotare:
Bèrzo ravni Kotar porobiše,
Od Nadina do grada Skradina.
Pohvataše momke i divojke,
I kotarske zaplíníše ovce,
Pak se zdravi natrag povратиše,
Pivajući, konje igrajući.
Kad su bili na Otres vodicu,
Silni Turci konje odsidoše,
Po livadi ter jih izvezaše,
Oko' vode užinat' počeše;
Al' je Turkom loša srića bila,
Za njima se potoč otisnula:
Od Kotara četiri sèrdara,
A oko' njih četiri alaja.
Uzè Stojan tri najbolja drúga:
Po imenu Lukačinovića,
I Jovana Zlokućarevića,
Ljutu zmiju Vida Rozamčiča.
Neće junak da čeka družine,
Već za Turcim u potiru těrče:
A za njime tri drúga njegova,
Tri junaka, tri bèrzokonjika.

Turski sužnji konje provodjahu,
Konje vode, niz Kotar gledahu:
Maglovito polje ugledaše,
Kroz maglu se malo nazirāše.

Jankovića krilo pozlatjeno,
Gdi mu, pobre, za kalpakom siva,
Kano munja iz gusta oblaka,
Sad ćeš čuti jauk od Turákah.

Medju se je robje besidilo:
„Blago nami, evo nam Stojana!
U daleko konje razvodimo,
Jankoviću pute otvorimo!“

To je čulo tursko momče mlado,
Ter zavikà tanko glasovito:
„Zlu užinu, Turci, užinali!
Prispì vami Stojan na užinu.“

Kada njega razumiše Turci,
Skočiše se na noge junačke:
Na svezane konje uzjahuju,
Smetoše se kano i ždralovi.

U tá doba Janković Stojane,
I njegova tri bèrzokonjika,
Od bedrice sablje povadiše:
Siku oni po Otresu Turke.

U tá doba ostáli sèrdari,
I junaci od Kotara ravna,
Potiraše Turke krajišnike
Uz visoke od Otrisa strane.
Šest stotínah glávah odsikoše
Do bijele kule od Zečeva:
Oteše jim plíno zaplínjeno,
I sve mlado robje zarobljeno.
Utekoše tri zmije careve:
Velagiću i Jelačkoviću,
I nevirna Kuna Hasan-aga,
Udjè ranjen, vesela mu majka!
Kad su došli Kninu bijelomu,
Veli njima starac Buljumbaša:
„Dobro došli, Turci krajišnici!
Gonite li plíno iz Kotara?
Nosite li glave od junákah?
Vodite li dosta divojákah?
Darujte mi jednu robinjicu,
Da oženim sina Useina.“
Al' mu veli Jelačković Mujo:
Zlo ti plíno, a gore divojke!
Kotarani Turke izsikoše,
Ter jim glave k Žadru odnesoše:

Nakitiše od Zadra bedene
Rusim' glavam' naših krajišnikah,
Bóg ubio Kunu Hasan-agu,
Koi nas je na zlo nametnuo!

Sliidi pisma Močivune Vuka.

Pala magla od neba do zemlje,
Kroz tu maglu turska vojska prodjè
Priko Kèrke, priko vode hladne,
Ter otidjè u Kotare ravne.
Kad su došli Turci u Kotare,
Porobiše cèrkve i o'tare:
S paramentam' konje pokrivaju,
A s kaležim rujno vino piju.

Mnoge Turci glave odsikoše,
A još veće robja zarobiše:
Uhvatiše seku Miljkovića,
I Savišu brata Jankovića.
A kad ravni Kotar porobiše,
Svi se zdravo natrag povratiše
Pivajući i popivajući,
Uz Kotare konje igrajući.

Govorio Atlagiću beže:
„Udovice, seko Miljkovića!
Kada si se prija udavala,
Jes' l' ov'liko svatovah imala?“
Veli njemu seka Miljkovića:
„Vira moja, Atlagiću beže!
Kada sam se prija udavala,
Nebijāše ov'liko svatovah;
Ali biše poboljih junákah,
Puno boljih od tvojih Turákah:
A boljim se nádam pohodjanom,
Bit' će tisno tebi i svatovom!“
Maleno je vrime postajalo,
Glas dopadè Janković Stojanu:
„Zlo ga sio i vino popio
S Smiljanićem u Zadru blomu!
Kotar ravni Turci porebiše,
Savišu ti brata odvedoše,
Angjeliju seku Miljkovića,
Drugo robje ni broja se nezna.
Razoriše cèrkve i o'tare,
Odnesoše srebèrne kaleže:
Paramentam' konje pokrivaju,
A kaležim rujno vino piju.“

Kad je Stojan riči razumio,
Udari se rukom po kolinu,
Pak zavikà izza svega glasa:
„Konja, slugo, da od Boga nadješ!“
Dok sèrdari konje osedlaše,
Močivuna konja uzjahuje;
Dok sèrdari konje uzjašise,
Močivuna izadjè iz grada.
Dok sèrdari izašli iz grada,
Močivuna kod babina dúba;
Dok sèrdari kod babina dúba,
Močivuna dostignuo Turke.
Dok sèrdari Turke dostigoše,
Močivuna glave odsicāše,
Ter odsicè sedamdeset glávah
Na Otresu, starom razbojištu.
Ali mu je loša srića bila;
Jer ga biše puška udarila
U zlo misto, u čelo junačko,
Mèrtav Vuče k cèrnoj zemlji padè.
Lípo ga je Stojan osvetio,
I njegovi Kotarci junaci;
Jer carevu vojsku izsikoše
Na Otresu, starom razbojištu.

Onda bilo, sad se spominjalo,
Koga nije, da kruha nejide!

Pisma od Meje Durutovića i Kotarca Stipurinovića.

Hvalio se Durutović Mejo
Pod Udbinom, pod bijelim gradom,
Gdi slušaju Turci Udbinjani,
Ovako je Mejo besidio:
„Od kada sam vojevat' počeo,
Dva krat jesam tèrča' niz kotare:
A kada sam pèrvi put tèrčao,
Ja pogubih Bojadinovića,

I odvedoh njegova konjica,
Da takvoga ni u cara nejma;
Kad otidjoh drugom u Kotare,
Ja pogubih Diklića Janjoša.
Ondesoh mu svijetlo oružje,
Da takvoga u Turčina nije:
I njegovo krilo pozlatjeno,
Kojeno je u Mletcih kovano.

A evo vam tvrdu viru dajem:
Ženjen nisam, nit ću se ženiti,
Dokle tretjom Kotar neporobim,
Ter i tretje neodsiećem glave.
Kažu meni u Kotaru ravnom
Bfle dvore Stipurinovića:
U njega je junačka odora,
Da je takve u Kotaru nejma.
Ja se junak mislim oženiti
Pod odorom Stipurinovića,
Pod jarakom Dikličić Janjoša,
Na konjicu Bujadinovića.“
Što je reka', poreka' se nije,
Kupi Mejo Turke Udbinjane,
Krajišnike po izbor junake,
Ter otidjè doli u Kotare.
Vas je ravni Kotar porobio,
Baš do dvora Stipurinovića:
Ali njega porobit' nemožè;
Jer bijâhu tvrdo sagradjeni.
Odtolem se Turci podigoše,
Uz Kotare robje povedoše:
Za njima se digoše Kotarci,
I prid njima Stipurinoviću.

Ter tiraju Turke Udbinjane;
Kada li jih blizu dostigoše,
Metje ti se Stipurinoviću
Iz kubúrah i malih pušákah.
Izvèrtje se Durutović Mejo,
Ter dozivlje Stipurinovića:
„Nemetji se, vlaški govedaru!
Da mi koga neob-raniš druga.“
Veli njemu Stipurinoviću:
„Stan', počekaj, bosanski slivaru!
Vidit' ćemo, tko je bolji junak,
Nisi meni danas utekao.“
Kad je Mejo njega razumio,
Na oči je saruk namaknuo:
A bojno je kopje položio
Medju uši dobru konju svomu.
Na njega je Mejo udario:
Ali mu je loša srića bila,
Udarì ga Stipurinoviću
S bojnim kopjem u čelo junačko.
Mèrtav Mejo pod konjica padè,
Vadi sablju Stipurinoviću,
Ter mu rusu odsiječè glavu,
Na bojno je kopje natakao,

Ter je mèrtvoj glavi besidio:
„Hoćeš li se oženiti, Mejo!
Pod odorom Stipurinovića?
Pod oružjem Dikličić Janjoša?
Na konjicu Bujadinovića?”

Pisma, kako Janković razbi Ormuš-pašu na Grahovu.

Ormuš-paša padè na Grahovo,
Ukraj Zvizde studene vodice,
Oko' njega pišci i konjici,
Sve po izbor krajišnici Turci.

Mislio se paša Ormuš-paša:
Kuda li će, na koju li stranu?
Al' će poći Kotar porobiti,
Al' Zagorje do sinjega mora.

Sve je misli na jednu smislio:

Zarečè se Kotar porobiti:
To je čula vila planinkinja,
Posestrima Janković Stojana.

Prija zore biše uranila,
Stojana je, pobro, dozivala:
„Zlo ga lega', Stojko pobratime!
Padè paša na Grahovo ravno.

Zaklinje se zlatnim buzdohanom,
Još i svojom sabljom okovanom:
Da će Kotar ravni porobiti,
I odsići rusu glavu tvoju.“

Kad je Stojan vilu razumio,
Prija zore biše uranio:
Kupi vojsku po Kotaru ravnu:
Dvi hiljade biše sakupio,
Sve po izbor pišćac' i konjikh,

Povedè jih uz Kotare ravne,
Ter otidjè pašu pozdraviti:
Zdravo Stojan na Grahovo dodjè,
Pak se hvata Tičeva planine.

Onde dobre konje odsidoše,
A kada li malo počinuše,
S družinom se Stojan svitovàše,
Kako će se udriti na Turke?

Veli njemu Smiljanić Smoljane:
„Kavaliru, Janković Stojane!
Da ti hoćeš mene poslušati,
Ja bi tvoju razredio vojsku.“

Odgovara Stojan kavalire:
„Vira moja, Smiljanić sèrdare!
Naredbu ću tvoju obslužiti:
Štograd rečeš, to ću učiniti.

Kad je Smoljan njega razumio,
Stojana je lípo svitovao:
„Da idjemo gorom na okolo,
Okrenimo od Udbine grada.

Savit' ćemo bijele saruke,
Igrat' ćemo konje vitezove
Niz Grahovo kano pašalije,
Tursku ćemo pismu zapivati.

Kad saruke Turci ugledaju,
Reć će oni: da su Udbinjani,
I prid njima dizdar od Udbine,
Ter ćemo jih pod mač okrenuti.“

Kad je Stojan njega razumio,
Smiljanića biše poslušao,
Otidjoše gorom na okolo,
Okrenuše od Udbine grada.

Savijáhu bijele saruke,
Zaigraše konje niz Grahovo:
Zapivaše turske davorije,
Podvikuju kano pašalije,

Daleko jih Turci ugledali,
Ter su paši oni govorili:
„Dobra srića, naš čestiti paša!
Evo nami Turák' Udbinjánah.

I prid njima dizdar od Udbine.
Kad je paša glase razumio:
On prid čador biše izšetao,
Da dočeka Turke Udbinjane,
I dizdara od Udbine grada.

S pašom biše Kovačević Mujo
Izpod lije ruke pogledao,
Ter poznađè konja Jankovića,
Pak je paši Mujo besidio:

„Zla ti pomoć, a gore ti bilo!
Nije ono dizdar od Udbine,
Već je ono Janković Stojane,
I Kotarci po izbor junaci.“

Kad je paša glase razumio,
Zaupio svoga čuvadara:
„Konja k meni, virna slugo moja!
Eto na nas Janković Stojana.

Viknu telar po vojsci pašinoj :
„Svak' na noge i na dobre konje :
Danas ćemo ludo izginuti
Od sèrdara Janković Stojana!
Kad li vidi Stojan kavalire,
Da se bihu domislili Turci :
Baci saruk na travu zelenu,
Samur-kalpak na oči namiče,
Pak povadi sablju okovanu,
I položi bojno kopje svoje,
Ter poletì kano soko' sivi ;
A za njime mladi Kotarani.

Umiša se u vojsku pašinu,
Siče Turke i desnom i lívom :
Bèrzo Turci bila pleća daše,
Uz Grahovo polje pobigoše.
Tiraju jih mladi Kotarani,
Ter jim ruse odsicaju glave,
A najveće Janković Stojane,
I delija Smiljanić Smoljane.
Tu nebiše mlada krajišnika,
Koi turske neodsiče glave ;
Jedni po tri, jedni po četiri,
Sám Janković dvajest i četiri.

Za pašom se biše otiskao ;
Al' ga Stojan stignut' nemogaše :
Jere pod njim dobar konj bijāše,
Ter uteče, vesela mu ljubā !

Slidi pisma Dujaša Babića.

Da je tebi poslušati, pobre!
Što govōre Turci krajišnici :
„Mi nipošto žìvit' nemoremo
Od zuluma Babića Dujaša.
Zaplìni nam ovce i volove,
Pohvatā nam momke i divojke,
Pogubi nam najbolje junake,
Žeštje zmiye u Kotaru nije.
Nije l' koga porodila majka :
Da pogubi Babića Dujaša ?
To je čuo Čurlić Hasan-aga,
Silni junak od Obrovca grada.
On nemože sèrdcu odoliti,
Već osedlā dobra konja svoga,
Ter otidjè do Novoga grada,
S sobom vodi mlada barjaktara.
Oli koga sritā, oli stizā,
On svakoga za Dujaša pita.
Kad u Novi Asan-aga dodjè,
Od Novoga pita kapetana :

„Pobratime, novski kapetane!
Bi li meni umio kazati
Za našega silna zulumčara :
Po imenu Babića Dujaša.“
Veli njemu novski kapetane :
„Pobratime, Čurlić Hasan-aga!
Ti ćeš naći Babića Dujaša
Izpod hladne vode Baničevca,
Gdi on ore polje izpod vode,
Ter brez straha, kolik da je svoje :
Neboji se cara, ni cesara,
Ni Turākah od ravna Kotara.“
Kad to čuo Čurlić Hasan-aga,
To je njemu puno drago bilo,
Ter otidjè niz to polje ravno,
I nahodi Babića Dujaša.
Pak je njemu Ture besidilo :
„Zulumčare, Babiću Dujaše!
Viču na te Turci i Kauri,
Tvoja sila danas je dospila!

Ostav' vole, ter hodi na mejdan:
Da vidimo, tko je bolji junak?“
Veli njemu Babiću Dujaše:
„Počekaj me, jedna poturice!

Dok izvèrnem volove na vrata,
Služit ću te, koliko ti drago.“
U Dujaša sablje nebijaše,
Već dozivlje Bogića Ivana:

„K meni šura, Bogiću Ivane!
Donesi mi britku sablju tvoju,
I prija je na mejdanu bila,
Ter je turske glave odsicala.“

Kad je Bogić njega razumio,
Donesè mu sablju od mejdana.

Kad se Dujaš sablje dobio,
S Turčinom se biše udario.

Turčinu je loša srića bila:
Dujaš mu je glavu odsikao;
Al' doletì silni barjaktare,
Da pogubi Babića Dujaša.

I njemu je loša srića bila:
Pogubi ga Babiću Dujaše:
S njega skidè sablju okovanu,
Kojano se i danas nahodi
U Babića dvoru bijelomu.

Slidi pisma od vitezóvah šibeničkih.

Šibeniče, gnjizdo sokolovo,
Ukraj sinja mora savijeno!
U tebi se legu sokolići,
Vitezovi kano Ugričići.
Kolluneli, alaj-barjaktari,
Kapetani i mladi sèrdari,
Koji tursku zemlju porobiše,
I gradove bile osvojiše.
Tri krat na te Turci udaraše,
Šibeniče, sjajno ogledalo!
Osvojit' te nigda nemogoše,
Već pod tobom kruto izgiboše.
Puno slave tvoje vitezove,
Šibeniče, knjige Brusonove;
Jer te oni snažno obraniše,
Svitile sablje kèrvce napojiše.
Jedan biše Draganiću Frane,
Drugi vitez Divnić Daniele:
Dva plemića, dva Hãrvatjanina:
To svidóči Bruson Latinine.

Dokazuje Dobrovića Marka,

Šimunića i Sižgorovića:

Tri sokola i silna junaka:

Tri plemića sèrdca Jankovića.

Još i mnoge druge vitezove

Bruson, pobre, po imenu zove,

Koji tursku vojsku dočekaše,

Grad braniše, glave odsicaše.

Pjevaj, pobre, junačka je dika!

Sve delije grada Šibenika:

Kosirića po imenu žvana,

Od kolina hercega Stipana.

On se Stipan imenom zoviše,

Kolluneo prid vojnicim biše;

A na službi kralja francuzskoga, Na 1574.

Biše Stipe sèrdca junačkoga.

Pošteno je vazda vojevao,

I junačke glave odsicao,

Slavit' će se uvik od vojnikah;

Jer je bio dika Šibenika.

Drugoga ti još kažem viteza:

Melhiora Kosirića kneza;

Silni junak biše od mejdana,

Kad dvoráše Maksimilijana.

Kollunel je od konjikah bio,

I puno krát Turke predobio:

To svidoe njegove diplome,

Koje mu je cesar darovao.

Na glasu je mejdandžija bio,

Po imenu Kosiriću Miho;

Jer je sablju kèrvce napojio,

I krajinu tursku porobio.

Kad se jednom vojske udariše,

U toj vojsci i Kosirić biše,

Ter posiče silnoga junaka

Na mejdanu, poštena mu majka!

I drugi su bili vitezovi

Od ovoga kolina knezovi,

Koji vazda slavno vojevaše,

I poštenje duždu učiniše.

Tko obrani kasteo bijeli
U Verpoljcu više Šibenika?
Nego vitez Kosiriću Kèrsto,
I njegovu mladi krajišnici.
Tko osvoji tvèrdu Rakitnicu?
Nego vitez Kosiriću Miho:
Al' pogibè, pokojna mu duša!
Sikuć mlade po kastelu Turke.
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Koi nosiš od junaka ime:
Da ti kažem silnoga vojnika
Od bijela grada Šibenika.
Po imenu Mandušića Vuka,
U koga je od mejdana ruka:
Svu je tursku zemlju porobio,
I stotinu glávah odsikao.
Njega hvale latinska gospoda,
I junaci slavnoga naroda;
Jer bijáše Vuče Mandušiću
Silni junak kano Kraljeviću.
Biše sèrdar Sandiću Jovane
Velikoga rata od Kandije:
Prid junacim na vojsku idjáše,
Često turske glave odsicáše.
Sèrdarstvo je na boju dobio,
A nije ga za novce kupio:
To svidočè pisme i popivke,
Od Jovana koje se pivaju.
Rodi majka sedam sokolićah,
Sedam bratje, sedam Omeljićah,
Koji tursku zemlju porobiše,
I mejdane mnoge zadobiše. —
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što učini Foskul generale:
Kada ova bratja izgiboše
Branec krunu dužda mletačkoga,
Zove majku sedam Omeljićah,
Ter joj bane biše besidio:
„Dostojna si časti i poštenja;
Jer si majka sedam vitezóvah,

Koji svoje glave pogubiše
Vojujući i bojak bijući,
Turke sikuć, roblje hvatajući,
I na mejdan često izlazeći.

Pak skiduje prsten s desne ruke,
Ter ga daje majci Omeljićah;
Skidè ćurak od skèrleta tanka,
Zaogèrnù majku Omeljićah.

Metje ruke u žep od dolame,
Vadi bane od zlata dukate,
Ter jih daje majci Omeljićah:
Tako kažu starci od krajine.

Nu poslušaj, moj mili brajene!
Što učini Šariću Cvijane
Od bijela grada Šibenika,
Silni vitez i junačka dika:

Krajinu je tursku porobio,
Krajišnike Turke ustrašio;
Sèrdar biše rata od Morije,
Kadno bihu svuda mejdandžije.

On podiže mlade krajišnike:
Dvi hiljade po izbor junákah,
Ter otidjè do Udbine grada:
Da porobi sela i varošè.

Sritoše ga Turci krajišnici:
Sedam hiljad carevih deljajah,
Ter na njega skladno udariše;
Al' je Turkom loša srića bila;

Jer jih razbi Šariću Cvijane,
Ter jim ruse glave odsicáše:
Ostà mèrtvih hiljadu Turákah,
Pet stotínah i veće sužánjah.

Rodi majka golema junaka,
Po imenu Jurišić Mijata,
Koi Turke vitežki izsičè,
Na Vèrbniku niže Knina grada.

Junački je vazda vojevao,
Često turske glave odsicao:
Kad ga jednom Turci potiraše,
On uteče konju i konjiku
Nasrid polja brez viteza konja.

Pivaj, pobre, junačka je dika!
Deliju ti kažem i vojnika:
Po imenu Lugovića Marka,
Od bijela Šibenika grada.

Junak biše, gláve odsicáše,
A u vrime rata od Morije.
Često Marko u četú idjáše,
I od Livna robje dovodjáše.

Kotar hvali Janković Savišu,
A Šibenik Berović Barišu;
Jer obdulje često odnosáše,
A junačke gláve odsicáše.

A kada se vojske udariše,
Na Grahovu polju širokomu:
Četiri je glave odsikao,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što govori Bruson Latinine:
Puno hvali mladjahna Parčića,
Na oružju bana Zrinovića.

Šibenik je branit' pomogao,
Vitežki je svuda vojevao:
Još i turske glave odsicao
Ognjenoga rata od Kandije.

Na glasu je Rakitić Jovane,
I delija Babačić Šimune:
Junački su oba vojevali,
Oba turske gláve odsicali.

Ovo bihu silne mejdandžije
Žestokoga rata od Morije:
Često oni na mejdan idjáhu,
I mejdane Turkom odnosáhu.

Zmija biše Popović Dragojla:
Tako kaže vila od Zagorja;
Jer je tursku zemlju porobio,
Svoju sablju kèrvce napojio.
Njega slave po svítu junaci,
I lijepe pisme i popivke,
Kojeno se po svítu pivaju
Od viteza Popović Dragojle.
I ovo je lípa dika naša:
Po imenu Gulin harambaša,
Od bijela grada Šibenika,
Ter se i sad slavi od vojnikah;
Jer u tursku zemlju odlazáše,
Plíno goni, roblje dovodjáše:
Još i ruse odsicáše glave:
I zato ga krajišnici slave.
Al' pogibè od junákah dika
Na Danilu više Šibenika:
Od Kninjánah turskih vitezóvah,
Krajišnikah po izbor junákah.
Dokazuju Markovinovića,
Ter ga slave kano Kraljevića:
Od malena sela Mandaline,
On bijáše junak od starine.
S Mandušićem Turke razgonjáše,
Ter jim ruse glave odsicáše
Velikoga rata od Kandije,
Kad na svítu bihu mejdandžije.
Al' da ti je, pobre, poslušáti,
Što govori dužde Mletčanine:
Po imenu Erizo viteže,
Od Kandije rata ognjenoga.
Puno hvali dva mila brajena:
Dva Vukšića Mandaljinjanina:
Jura jedno, a Ivana drugo,
Da vitežki jesu vojevali,
Još i turske glave odsicali
Na početku rata od Kandije:
Ali oba jesu poginuli
Branec krunu dužda mletačkoga.

Koi njima darovà dukale,
I njihovim poslidnjim u vike:
Da nečine posla principova,
Već šetaju kano i gospoda.
Pivaju se pisme i popivke
Od junaka Bogetić Šimuna:
Ovo biše silni mejdandžija
Žestokoga rata od Kandije.
Krajinu je tursku porobio,
Mnoge ruse glave odsikao;
Al' pogibè s Turcim bojak bijuč,
Ej deližo, pokojna ti duša!
Kada Turci naglo udariše,
Ter Šibenik bili obsidoše:
Pakčevići junaci bijâhu,
Juriš čine, glave odsicâhu.
To svidoče duždeve dukale,
Koje njima darovao biše:
Ako li mi, pobre, neviruješ,
Pódji štiti, lašnje će ti biti.
Šibeniče, krilo principovo,
Ukraj mora gnjizdo sokolovo!
U tebi se rodiše junaci,
Vitezovi kano i Ungarci:
Jedan biše Blažević Bariša,
A drugi je Rajčević Filipe:
Oba ruse glave odsicaše,
Često tursko robje dovodiše.
Rodi majka silnoga junaka,
Usrid bila grada Šibenika:
Po imenu Matu Maričića,
I viteza kano Ugričića,
Koino je mnogo vojevao,
Svoju sablju kervce napojio,
I pogubi silnoga junaka,
Velikoga bega od Skradina.
Sivi soko' Laborović Ive:
Krajinu je tursku porobio,
Kninu gradu vrata zatvorio,
Mnoge ruse glave odsikao.

Još ti kažem, moj mili brajane!
Ljutu zmiju Dadić Mijovila:
Od gizdava sela Mandaline,
Junak biše rata od Kandije.
S Mandušićem u četvu idjāše,
Turke sičè, robje dovodjāše,
I uhvatì zmaja žestokogā:
Po imenu beg-Filipovića.
Odnese mu divan-kabanicu,
I 'ostālu njegovu odoru,
A bega je Mijo darovao
Prisvitlomu banu generalu.
Dokazuju Vida Seralića,
Od Varoša mlada harambašu:
Da s junacim u četvu idjāše,
Ter vitežki Turke razgonjāše.
Kada jednom u robiju podjè,
Ter zaplīni ovce i volove:
Za njime se Turci odtiskoše;
Al' je njima loša sreća bila:
Dočekā je mladjan harambaša
U busiji, u gori zelenoj!
Iz busije udari na Turke,
Sve izsičè, nitko neutečè.

Slidi kratko govorenje od sela Bosiljine, koje se sada zove Primoštene, i kako često bi naseljeno od Bošnjākah doli imenovanih.

Na 1386. dodjoše iz Bosne ljudi, koji slīde gospodi šibeničkoj, moleći: da jih u njihovoj namiste dèržavi, i bihu ljubeznivo od gospode primljeni i namištjeni u mīstu gori rečenomu Bosiljini, sada Primoštene zvanom. — Imena, koji tada iz Bosne dodjoše, jesu ova:

Radoslav Pladojević,
Cvitan Pribislavić,
Stojiša Poznanović,
Mate Paković,

Mirko Jurislavić,
Ivan Zdainović,
Bogdan Staničić,
Radak Pragošević,
Jovan Kosmatić,
Gèrgur Purkević,
Radovan Zosičić, prozvan Silbaša,
Vule Veseljковиć,
Radovan Valičević,
Radoslav Radmanić,
Krano Vidajević,
Ursan Radoslavić,
Ivan Juršić,
Radalj Pribislavić.

Ovi rečeno selo naseliše, kada izpod kralja bosanskoga u šibeničku dèržavu dobigoše, i od njih se razrodiše mnoge kuće, i vitezovi na oružju puno snažni, koji, kada Turci Bosnu i Dalmaciju osvojiše, s njima se biše, glave odsicaše i vitezki se tako podniše, da njihovo selo nebi Turkom nigda podložno. Od ovizih pleménah mnoge su sada kuće u Primoštenu, kojizim posli dodjoše i druge kuće, ter jedno selo učiniše, i svi se sada zovu Primoštenci. U istomu selu nahodi se pleme Jurića veliko i gospodsko od starine, od koga se porodiše u stara vrimena vojvode, kolluneli, generali, još i maršali od vojske francezске, kako se štije u njihovim kartam, koje se u istih nahode, takodjer i u kućam gospode šibeničke. Bihu u prošasta vrimena puno bogati i mogućí, imadući množtvo veliko zemáljah i kućah, ne samo u selim, nego li u gradu Šibeniku, iz koga grada jesu starinom; ali se sada vide s ostalim' izjednačeni, a od toga uzrok bi sila turska, rati i svake tuge i nevolje.

Slidi pisma od Bošnjákah gori imenovanih.

Izletilo jato sokolóvah,
Iz daleka od Bosne ponosne:
Doletiše k moru principovu,
Ter padoše više Šibenika;
I saviše gnjizdo sokolovo,
Ukraj sinja mora Primoštena:
Kada li jim ptiči narastoše,
Ljutim zmijam puno dodijaše.

Nije ono jato sokolóvah,
Već bosanskih kita vitezóvah,
Koji k sinju moru doletiše,
Ukraj mora selo naseliše.
Jedan biše iz gorice lave:
Pribislavić imenom Cvítane;
A Radoslav drugom' ime biše,
Pladojević kućom se zoviše.

Poznanović tretji je Stoiša,
Kako kaže Vjla od Omiša:
Četvèrti je Pakoviću Mato,
A peti je Jurislavić Mirko.
Šesti biše Staničić Bogdane,
Zdainović sedmi je Jovane:
Ovi Bosnu zemlju odbigoše,
I k sinjemu moru dobigoše.
Još ti kažem osmoga junaka:
Pragošević imenom Radaka;
Devetoga Kosmatić Jovana,
Ljutu zmiju od bosanskih stranah.
Deseti se Purketić zoviše,
Gèrgur njemu lípo ime biše;
I ostále kazat' ću junake,
Sokolove imenom Bošnjake,

Koji tada k moru pobigoše,
Bosanskoga kralja odbigoše:
Jedan biše Veseljковиć Vule,
A drugi je Zoričiću Rade.
Radmanić se tretji zovijāše,
Radoslav mu kèrstno ime biše:
Četvèrti je Valičević Rado,
Peti biše Vidajević Frano.
Još ti kažem šestoga junaka:
Od starine viteza Bošnjaka:
Radoslavić imenom Ursana.
I sedmoga Juršića Jovana.
Pribislavić osmi junak biše,
Ter se Radalj imenom zoviše:
Ovo bihu starinom Bošnjaci,
A sada se zovu Primoštenci.

Slidi pisma druga od vitezóvah Primoštenskih, kako junački vojevaše i turske odsijecaše glave rata od Kandije i Morije.

Jurića je pleme glasovito,
Kažem tebi, brate, stanovito:
Od njega su bili generali,
Kolluneli i mladi sèrdari:
Latinski se Jurići zovihu,
Koji svuda slavno vojevaše,
I gradove bile uzimaše;
A jedan je i maršal bio,
Od sve vojske kralja franczskoga.
Vitežki je vazda vojevao,
I silene vojske razbijao:
To je dika slovinskih vojnikah,
A najveće grada Šibenika.
Drugi biše Jurić Daniele,
Od duždeve vojske kollunele:
Po Levantu on je vojevao,
Svoju sablju kèrvice napojio.

Tretji biše Juriću Gèrgure:
Silni junak rata od Kandije,
U četu je junak odlazio,
Još i turske glave odsicao.
I pogubi zmaja ognjenoga,
Po imenu Ametović Imbru,
Na oružju silnoga junaka,
U Boraji izpod Vitrenjaka.
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što se sgodi rata od Kandije:
Dižè vojsku bosanski vezire,
Ter porobi zemlju Dalmaciju.
Idjè naprid k moru principovu:
Da porobi selo Primoštene;
Al' mu veli Omer Mamut-aga:
„Nehod' tamo, mili gospodare!“

Jer sam čuo od Amidže moga:
Da je ono selo vilovito,
I prija su Turci dolazili;
Al' ga nisu osvojiti mogli;
Jer su u njem vitezovi bili,
Ter su vazda Turke pridobili,
I prid njima tri silna junaka,
Kojino se neboje Turákah.
Jedan biše mladjan kapetane,
Po imenu Radmanić Ursane:
Drugi biše Kosmarić Stoiša,
A tretji je Radešić Bogdane.
Ovi svoje selo obraniše,
Dosta turskih glávah odsikoše:
Rodiše se od njih vitezovi,
Ter su sada siyi sokolovi.“
Kad je paša njega razumio,
Na Primošten nije udario;
Već porobi sve kèršno Zagorje,
Pak se vrati u Bosnu ponosnu.
Junak biše Kèrstulović Mate,
Silni vojnik mlada kollunela,
Viskovića od Perasta grada,
Kavalira dužda mletačkoga.
Vitezki je Mate vojevao,
Četèrnajest glávah odsikao:
To svidoči i staro i mlado;
A najveće Visković vitezè.
Kad Kandiju Turci podsidoše,
Ter gradjani juriš učiniše:
Tu se nadjè Marinović Jako,
Od malena sela Primoštena.
Mnoge turske on odsicè glave:
To svidoči od Kandije bane,
I još bi ih veće odsikao,
Da nebude tada poginuo.
Deliju ti kažem od mejdana:
Cvitanović imenom Stipana:
Vojeváše, glave odsicáše,
Pod barjakom bana maltezskoga,

I pogubi zmaja ognjenoga
Ali-bašu Reis kapetana,
Koi biše silni mejdandžija,
Desno krilo cara čestitoga.
Munić Marko ljuta zmija biše,
I barjaktar rata od Morije:
Tri je turske glave odsikao
Pod Trbinjem gradom na krajini.
Četvèrtoga Musu barjaktara,
Blizu Sto'ca bijeloga grada;
Ali Marka Turci uhvatiše,
Ter mu rusu glavu odsikoše.
Vojeváše Radiću Stipane -
S Viskovićem po sinjemu moru:
Namira jih namirila biše,
A na Šambek tursko dèrvo bojno.
U Šambek su turski uskočili,
Haramije pod mač okrenuli:
Vitezki se Stipe podnosáše:
Po Šambeku Turke priscicáše.
Svitla sablja Volića Tomaša -
Turske se je kèrvce napojila,
Vojujući i bojak bijući,
Pod barjakom Fenca kollunela,
Osam turskih on odsicè glávah,
Viruj, pobre, silni konjik biše:
To svidoče starci od krajine,
A najveće Fenče kollunele.
Još ti kažem tri aždaje ljute:
Tri brajena, tri Bliznakovića:
Sva tri turske glave odsicáhu,
Po Moriji kada vojeváhu.
Još ti, pobre, jedno čudo kažem:
Podižè se Osman kapetane,
Ter porobi Žirje selo malo,
Pak zavezè k selu Primoštenu;
Ali neda ni gledati na se;
Jer ga brani Voliću Stipane,
I delija Mirkoviću Mate,
A najveće Munjiću Don Lovre.

Pisma, kako pogibè silni junak Gulin harambaša i Marko Supuk.

Udkada je postala krajina,
Nije veća žalost učinjena:
Što u svetac na veliki petak,
Kad pogibè Gulin harambaša
Na Danilu više Šibenika,
Koi biše od junákah dika,
Britka sablja dužda mletačkoga,
Od Kandije rata žestokoga.
S njim pogibè Supuković Marko
Od Turákah, kninskih vitezóvah;
Nebi Marko tada poginuo,
Već pogibè junak za drugoga,
Baš za zeta Laborović Franu.
S Turčinom se biše uhvatio;
Al' je Ture Frani dodijalo,
Pak je svoga šuru dozivao:
„K meni šura, Supuković Marko!
Evo ću ti danas poginuti
Na Danilu polju širokomu:
Tursko me je momče izmorilo,
Čini mi se, nadvladat' će mene.“
Kad je Marko zeta razumio,
Od bedre je sablju povadio,
Na Turčina juriš učinio,
Rusu mu je glavu odsikao,
Pak pobižè niz Danilo ravno,
Za njim tèrču kninski vitezovi.
Kada li su dostignuli Marka,
Desnicu mu odsikoše ruku.
Padè ruka na travu zelenu,
I u rući goła britka čorda:
Nektiše mu odsicati glavu,
Već su njemu besidili Turci:

„Ej Supučè, vridni kaurine!
Ali voliš, da te posičemo?
Al' ranjena Kninu povedemo?
Ter ćeš dati za se dugovanjé.“
Govorio Supuković Marko:
„Što vam drago, kninski vitezovi!
Ako ste mi i odsikli ruku,
Još je moja na ramenu glava,
Dobar jesam dati za se blago.“
To govori, oko' sebe gleda,
Nebi l' junak kudgod utekao;
Jer mu líva zdrava ruka biše,
Kojom dèrži od uzde dizdume,
Pak okrenu dobra konja svoga,
I pobižè k gradu Šibeniku:
Za njim tèrču od Knina levente;
Ali Marka stignut' nemogáhu.
Evo, pobre, Markove nesriće:
Jere njega dobar konj nanesè
Na bijele od Danila stine,
Ter udari konjic priko vrata.
Ranjen Marko padè pod konjica,
U tá doba kninski vitezovi,
Ter ga svega na sablje razniše,
Ej delijo, pokojna ti duša!
Vèle ti si Turák' pogubio,
Spobratimom Gulinović Franom:
Plaču Franu gospoda latinska,
I krajina, pobre, šibenička,
A Supuka bratja i družina,
Sva krajina i gornja i dolnja;
Jer su bili na glasu junaci,
Vitezovi kano i Kotarci.

Pisma od grada Knina i njegovih vitezóvah.

Kninu grade, gnjizdo sokolovo,
Na krajini kèrvava košuljo:
Mnoge ti si razcvilio majke,
I sestrice u cèrno zavio.
U tebi se bani porodiše,
Prija neg' te Turci osvojiše,
U tebi su i biskupi stáli,
I duhovne naredbe davali.
Kninu grade, naša lípa diko!
U tebi se porodi Marčinko:
Ljuti zmaje na krajini bane,
Koi mnoge odnesè mejdane,
Kad na konju tèrčáše Marčinko,
Uteći mu nèmogaše nitko:
S vitezovim kad se oskakáše,
Doskočit' mu nitko nèmogaše.
I sada su stupi od kamena,
Usadjeni u stara vrimena,
Ter su sada skakališta zvana,
Po imenu Marčinković bana.
Kninu grade, gnjizdo sokolovo,
Na visokoj stíni savijeno!
Pod tobom je kèrvca prolivena
Od Turákah u stara vrimena.
Al' se malo manja proliváše,
Kadno Korner tebe uzimáše;
Jer te branec izgiboše Turci,
Juriš čineć duždevi junaci.
Ti porodi sive sokolove,
Mletačkoga dužda vitezove,
Koji bihu silne mejdandžije
Od Kandije rata i Morije.
Jedan biše mladjan kapetane,
Po imenu Mitar Sinobade:
Često junak vojsku idjáše,
Robi turska sela i varoše.

Nebì nigdi boja, ni mejdana
Brez viteza Mitra Sinobada;
Često turske glave odsicáše,
Od Glamoča roblje dovodjáše.
Njemu dužde mèrtvu platju dáje:
Svitlo perje, od zlata medalje,
Neka mu je dika i pohvala,
Pridgospodomturskomilatinskom.
Drugi biše mladjan kavalire,
Po imenu Sinobad Ivane,
Koi često na vojsku idjáše,
I na konju Turke razgonjáše
Kano ora' bíle labudove,
Kano soko' male golubove:
On bijele okèrvavi ruke
Sikuć mlade krajišnike Turke.
Tko pridobi pašu Akazula
Na Grahovu polju širokomu?
Nego vitez Sinobad Jovane,
I njegovi krajišnici mladi.
Tko uhvati silnoga junaka,
Po imenu Makrem Komaniju?
Uhvati ga Sinobad Ivane,
Od krajine kninske kavalire.
Tko upali kulu u Bilaju,
I u kuli dvi sta vitezóvah,
Sve Turákah po izbor junákah?
Nego vitez Sinobad Ivane.
Tko pogubi Pakvić Ibraima,
Ljutu zmiju na glasu deliju?
Pogubi ga Ive Sinobade,
Upali mu kulu i dvorove.
Tko porobi Livno do Majdana.
Još i Majdan u Bosni ponosnoj?
Porobi ga Ive Sinobade,
I njegovi mladi krajišnici!

Tko pod Sinjem glave odsicâše,
Kada njega Korner uzimâše?
Ods'jecâše Ive Sinobade,
Silni junak na glasu sèrdare.
Za njegovo veliko junačtvo
Dužde njemu dadè kavalirstvo:
Zlatno krilo, od zlata medalje,
Ravna polja, zelene livade.
Kažu starci zmiju od dvi glave,
Ter ga puno spominju i hvale:
Po imenu mlada Ugrinića,
Milovana sèrdca Jankovića
Od Kosova polja gizdavoga,
A dèržave Knina bijeloga:
S Nakićem je na vojsku hodio,
Turke sika', roblje dovodio.
On otidjè do Glamoča grada,
I posiçè dva Turčina mlada:
Barjaktara i drúga njegova,
Dvi aždaje, dva zmaja ognjena.
Kninu grade, majko od junákah!
Kojino se neboje Turákah:
U tebi se zmiye porodiše,
Koji tursku zemlju porobiše.
Jedan biše Simiću sèrdare,
Junačkoga roda i plemena:
Spominju ga sve delije stare,
I junaci našega vrimena.
Pošteno je i on vojevao
Spobratimom Knežević Nikolom:
Vojevâše rata malenoga,
Malenoga, ali žestokoga.
Silni junak Karabua biše,
Po imenu Jovan harambaša:
Od dèržave Knina bijeloga,
A u vrime rata malenoga.
Vitežki je Jovan vojevao,
Još i turske glave odsicao:
Nebijâše boja, ni mejdana
Brez Jovana silna kapetana.

Promina je visoka planina,
Blizu grada bijeloga Knina:
Na njoj stoje i lete oblaci,
Pod njom, pobre, na glasu junaci.
Jedan biše Džepinović Marko,
Ljuti zmaje od četiri glave:
Kano vitez Sibirjanin Janko,
I zato ga svi junaci slave.
Biše Mārko krilo Jankovića,
Silni konjik sèrdca Kraljevića:
Oli Turke srità, oli stizà,
On svakoga na poli prisicà.
Petdeset je posika' Turákah,
Sedamnajest samo Glamočânah:
Desnica mu biše od mejdana.
Još ti kažem dva zmaja ognjena,
Od Promine dva mila brajena:
Dva brajena, dva Valičića:
Marka jedno, mlada Juru drugo.
Pošteno su oba vojevali,
Turke sikli, roblje dovodili:
Al' pogibè Valičiću Marko
Pod Glamočems Turcim bojak bijuè.
Lípo ga je Jure osvetio:
Tri je turske glave odsikao,
Nasrid Livna polja širokoga,
Tri junaka i sva tri konjika.
On posiçè Turudića bega,
Od Glamoča grada bijeloga:
Osvoji mu konja i odoru,
Mur-dolamu, ćurak od skerleta.
Svitle toke, puca pozlatjena,
Sve se ovo i danas nahodi
U bijelu dvoru Jurišinu
Pod Prominom visokom planinom.
Deliju ti kažem od mejdana,
Po imenu Mirković Gèrgura:
Krajinu je tursku porobio,
Sedam rusih glávah odsikao.

I pogubi silnoga gavrana,
Od Glamoča mlada barjaktara,
Blizu ravna polja bilajskoga,
Od Morije rata velikoga.
I sad mu se odora nahodi
U bijelu dvoru Mirkovića:
Svitla sablja, čeverdan srebrni,
Duga puška i buzdovan perni.
Junak biše Bilušiću Pere,
I on Turkom zadavaše rane:
Pošteno je Petar vojevao,
Britku sablju kèrvce napojio.
Kada naše Turci potiraše
Pod Gabelom, ognjem izgorila!
On posiče silnoga junaka,
Koi našu vojsku razgonjāše.

Živi, Petre, puno godin dānah!
Desnica je tvoja od mejdana,
Spomeni se starca Milovana,
I njegova pobre Radovana.

Strah zadadè svoj vojsci carevoj:
Oslobodi vojsku principovu,
Svu je vojsku natrag okrenuo,
Junački je Turke potirao.

Puno slave od Knina Čerljenka,
Koi sada žestok bojak bije
S svitlom krunom kralj. od Prusije

Pod barjakom ugarske kraljice
Terezije, rimske cesarice,
Čerljenković viteški vojuje,
Usrid ravne zemlje Germanije.

Kraljica mu dadè kollunelstvo
Za njegovo veliko junačtvo:
Ako bude jošter poživiti,
On će bèrzo i genera' biti.

Slidi pisma od vitezóvnih dèrniških i zagorskih.

Grad se bíli kod polja Petrova:
U njemu su dica principova,
Sagradjen je na tvrdu kamenu,
Ter se zove Dèrniš po imenu.
U njemu se goje sokolovi,
Krajišnici mladi vitezovi,
Koji turskoj sili odolīše,
Kad na Dèrniš oni dolaziše.
Delije ti kažem po imenu,
Od kojih se spomenuti mogu:
Najpèrvoga Nakić Matijaša,
Biše dika i pohvala naša.
A za njime Nakića Martina,
Matijaša brata rođenoga:
Oba bihu turske kèrvolije
Žestokoga rata od Morije.

Svu krajinu tursku porobiše,
Mnoge ruse glave odsikoše:
Na stotine sužnje dovodjāhu,
Pusto plīno brez broja gonjāhu.
Ej Dèrnišu! gnjizdo sokolovo,
Na krajini krilo principovo!
U tebi se ljuti zmaje rodī,
Po imenu Radniču Gèrgure.
Ljuta zmija, silni mejdandžija,
Bèrzi konjik i žestoki vojnīk,
Koji Turkom na mejdan idjāše,
Ter jim ruse glave odsicāše.
Kada Radnić idjāše na vojsku,
Na njem zlatno trepetjāše krilo,
Vijāše se mejdandži-košulja,
Sva od žute svile sakrojena.

Koju nitko nositi nesmidè,
Izvan zmiije silna mejdandžije,
Koi Turke na mejdan pozivlje,
'Ol' pozivlje, oli se ozivlje.

Kad se jednom vojske udariše
Nasrid polja: turska i kèrštjanska,
U toj vojsci Radniè Gèrgo biše,
Sièè Turke, nemore se više.

Al' ga biše srića namirila:
Ništo srića, a ništo nesrića,
Na krilaša, silna mejdandžiju,
Na njemu je mejdandži-košulja.

S brijetkim' se sabljam' udariše,
Ter se oni težko izraniše:
Radniću je loša srića bila,
A Turčinu gorja i jadniia.

Radnića je Turčin udarao,
Ter mu obraz biše prisikao:
Radniè njemu i obraz i glavu,
Još desnicu ruku pri ramenu.

Posli toga boja žestokoga
Odè Radniè k dvoru bijelomu:
Od srebra je obraz sakovao,
I vitežki pod njim vojevao.

Dužde njemu dadè za junačtvo:
Od Dèrniša grada kavalirstvo,
Još mu dáje groše i dukate,
Ravna polja, zelene livade.
I 'pravo je jer je zadobio.

Leti soko' od Karlovca grada,
Ter Dèrnišu pada na bèdene:
Branì, pobre, gnjizdo sokolovo,
Kod Petrova polja savijeno!

Nije ono soko' ptica siva;
Već je ono zmaje od dvi glave:
Po imenu Butković Andrija,
Silni vitez, na glasu delija.

Koi Turkom na mejdan idjāše,
Na mejdanu glave odsicāše:
To se sgodi rata od Morije,
Kadno svuda bihu mejdandžije.

Za junačtvo steèè kavalirstvo,
Svitlo krilo, od zlata kolajne,
I čitluke u polju Petrovu;
Jer branjāše krunu principovu.

Ponosi se gnjizdo sokolovo,
Kod Petrova polja savijeno;
Jer porodi mlada kollunela,
Kavalira Nakića Gèrgura,

Koi Turke pod mač okretjāše,
Po Petrovu polju razgonjāše:
Kano sokò' bile golubove,
Mèrki vuče po planinam ovce.

Opoštenì dužda mletačkoga,
A u vrime rata malenoga,
K Livnu gradu često odlazāše,
Roblje hvatà, glave odsicāše.

U Zagorju ljute zmiije kažu:
Dva Radnića od sela Sitnoga,
Koji Turkom ranè zadadoše,
I njihove glave odsicaše.

Jednom' Mijo lipo ime biše,
Armanda se pridivkoim zoviše:
On izsièè pod Glamočem Turke,
'Ter junačke okèrvavi ruke.

Drugi biše Jure barjaktare:
To svidoe sve delije stare,
Vitežki je Jure vojevao,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Radnići su roda junačkoga,
Krunu brane dužda mletačkoga:
Tako kažu starci od Zagorja,
Od Petrova polja i Ogorja.

Još deliju kažu od mejdana:
Od Zagorja Ljuticu Bogdana;
Ljuti zmaje od Zagorja biše,
Na mejdanu glave odsicāše.

Velikoga rata od Kandije
 Nebijāše takvog' mejdandžije:
 Od njega se pivaju popivke,
 Slavit' će se Ljutica u vike.
 Rodi majka zmaja i junaka,
 U Zagorju despota Čolaka,
 Desna mu je ruka odsičena
 Bojak bijuē s čarevim' delijam'.
 Livom turske glave odsicāše,
 Kada junak na vojsku idjāše:
 On posiēē petnajest Turākah,
 Krajišnikah po izbor junākah.
 Kad se jednom vojske sastadoše
 Nasrid Livna polja velikoga,
 Viēe junak iz vojske careve,
 Ter dozivlje u vojsku duždevu:
 „Nije l' koga porodila majka,
 Da m' izadjena mejdan junački?“
 Svi junaci mūkom zamúknuše:
 Ali nektī Matase Stipane;
 Veē se skaēe na noge junaēke,
 Po vojsci je konje izbirao:
 Za se konja naēi nemogaše;
 Veē sejsanu žutca pod samarom.
 Lipo ga je Stipe osedlao,
 Ter ga igra uz polje, niz polje,
 Veli njemu Janković Stojane:
 „Ej delijo, Matase Stipane!
 Nuder uzmi mojega putalja;
 Jer ćeš ludo izgubiti glavu!“
 Ali junak za te i nehaje,
 Veē poletī uz to polje ravno.
 Suproē njemu Turēin mejdandžija,
 Ter se s britkim' sabljam' udariše:
 Ali Matas bolji junak biše,
 Turēinu je glavu odsikao.
 Ej delijo, Mandariēu Pavle!
 Od Zagorja, junaēke dēržave;
 Junaci te spominju i slāve;
 Jer si turske odsicao glave.

Kad Verljiku Turci porobiše,
 Ter lijepo roblje odvedoše,
 Dōčekā jih Mandariēu Pavle
 U busiji, u gori zelenoj.
 Na Turke je juriš uēinio,
 Po gori je Turke raztirao,
 Mnoge Pavle odsijeēē glave
 Samo s svojih sedam vitezōvah.
 Oēē Turkom roblje zārobljeno,
 -I lijepo plīno zaplīnjeno:
 To se sгоди rata malēnoga,
 Po kēršjtiane puno nesriēnoga.
 Radiēa je vitezko kolino,
 U Zagorju puno ponosito;
 Jer porodi sive sokolove,
 Na oružju silne vitezove.
 Radiē Petar jedan se zoviše,
 Silni Šare, pridivkom se piše:
 Vitežki je Šare vojevao,
 - S Jankovićem Turke izsikao.
 On pogubi Amet zulumčara,
 A uhvati Musu Zekiēa:
 Otcu mu je odsikao glavu,
 I pogubi Saraj Bašić-alu.
 Tko pogubi silu Memed-agu,
 I deliju Tursulović Ibru,
 I uhvati Čolaka Ameta?
 Nego Radiē Šare od Zagorja.
 Kad Janković razbi Orus-pašu,
 U toj vojsci bijāše delija:
 Po imenu Radiēu Ilija,
 Iz Zagorja, od svojega do'ca.
 Junaēki se Ile podnosāše,
 S Jankovićem glave odsicāše;
 Nebi nigdi boja, ni mejdana,
 Brez Radiēa Petra i Ilije.
 Još mi kažu Bōžu Zoriēiēa,
 Ter ga hvale kano Ugriēiēa:
 S Jankovićem na vojsku idjāše,
 Turke siēē, roblje dovodjāše.

Nečudi se, pobratime mili!
Junaci su Zoričići bili
Žestokoga rata od Kandije,
Malo posli Beča i Morije.

Petrovo je polje ponosito;
Jer porodi zmije od mejdana:
Dva Matića, dva mila brajena,
U Petrovu polju odgojena.

Koji turske glave odsicaše,
I carevu zemlju porobiše:
Jedan biše kneže Nikolica,
A drugi je vitez Jerolime.

Pèrva pisma od vitezóvah sinjskih.

Sinju grade, zlatni buzdohane,
Od starine junački mejdane,
U Cetini gnjizdo sokolovo,
Koga gleda oko principovo!
U tebi se lègu sokolovi:
Cetinjani mladi vitezovi,
Koji Turkom rane zadadoše,
I ruse jim glave odsicaše.
Po imenu kažem krajišnike,
Cetinjane pješce i konjike:
Najpèrvoga Gèrčić Dom Ivana,
Od Cetine ravne kavalira,
Koi Turkom na mejdan idjāše,
Ter jim ruse glave odsicāše:
Krajinu je tursku porobio,
Roblje hvatā, plīno dogonio.
Drugoga ti ja kažem junaka,
Svu priliku vojevode Janka:
Po imenu Božu Vučkovića,
Britku sablju Marka Kraljevića,
Koga hvale latinska gospoda,
I delije slavnoga naroda;
Jer junačke glave odsicāše,
Tursko roblje često dovodjāše.
Ali evo zmajā žestokoga,
Koi slavi dužda mletačkoga:
Po imenu Zeca Vučkovića,
U junačtvu Vuka Brankovića.

Tirā Turke i pašu kliškoga,
Od Morije rata žestokoga:
Mnoge Turke biše pogubio,
I u paši kopje ulomio.
Udjè ranjen, pak je besidio:
„Kažite mi, mila bratjo moja!
Koja ono delija bijāše,
Štono mene s kopjem udarāše.“
Vele njemu vitezovi Turci:
„Ono biše Vučkoviću Zeče,
Koino te s kopljem udarāše,
I vitežki glave odsicāše.“
Veli paša: „Neludujte Turci!
Nije ono po imenu Zeče;
Već je mērki iz gorice vuče,
Koi Turke krajišnike tuče.
Sinju grade, majko od junākah!
Ti porodi silnoga konjika:
Surić Franu, zmaja od dvi glave,
Koi Turkom odnesè mejdane,
I pogubi silnoga dizdara:
Po imenu Ljodju zulumčara,
Koi zemlju duždevu robljāše,
I ruse jim glave odsicāše.
Ali evo zmije i junaka,
Koi mnogo pogubi Turākah:
Harambaša Džanković Nikola,
Imadiše sèrdce od sokola.

Često junak Prolog prilitjaše,
 Turke siče, robje dovodjaše:
 Krajinu je tursku porobio,
 I od Livna plño dogonio.
 Sinj je bli branit' pomogao,
 I na mejdan Turkom izlazio:
 Žestokoga boja nebijaše,
 Bréz Nikole Džanka harambaše.
 Od njega se pjevaju popjevke,
 Kad u kolu igraju djevojke,
 I junaci kada vino piju,
 Ol' goricom zelenom putuju.
 Još ti kažem, pobratime dragi!
 Dvi aždaje od Cetine ravne:
 Bakovića i Tomaševića,
 Dva viteza, dva sokoličića.
 Obadva se od junákah slave;
 Jer vitežki odsicaše glave:
 Obraniše gnjizdo sokolovo,
 U Cetini ravnoj savijeno.
 Deliju mi kažu od mejdana,
 Po imenu Grabovca Antuna:
 Na krajini silni junak biše,
 Principovo kako pero piše;
 Jer u tursku zemlju odlazáše,
 S krajišnicim glave odsicáše,
 Ter ga hvale po svítu junaci:
 Dalmatini, i Turci Bošnjaci.
 Kada na Sinj Turci udariše,
 Ter ga sa svih stránah obsidoše,
 Dva Lovrića juriše činjáhu,
 Ter vitežki Turke razgonjáhu.
 Otac i sin roda junačkoga,
 Siku Turke rata malenoga;
 Ali, pobre, oba pogiboše,
 Ter vojevat' oni pristadoše.
 Još ti, brate, jedno čudo kažem:
 Kada na Sinj udariše Turci,
 U gradu se momče nahodjaše,
 Ivan Gulić imenom se zváše.

On na Turke često pogledáše,
 Topčibaši tiho govoráše:
 „Pusti mene, pobratime dragi!
 Da ja smíram u vojsku carevu.“
 Topčija se na njegov' izdiráše,
 Ter sèrdito njemu govoráše:
 „Biž' odtolem, cetinski čobane!
 Za te li su šibe i lumbarde?“
 To je čuo Balbi Providure,
 Ter topčiji biše besidio:
 „Pusti momka, nek' u Turkesmira,
 Da ako nam pogodi vezira.“
 Od oka je Ivan pogledao,
 I lumbardi živi oganj daó:
 Lípo Gulić biše pogodio,
 Top je turski zèrnom zatvorio.
 Drugom smíra Guliću Ivane,
 Pobi jadne Turke janjičare:
 Kudagodir s okom dopiráše,
 Na alaje Turke razgonjáše.
 Već se takvi nerodi topčija
 U Turčina, ni u Latinina,
 Što delija Guliću Ivane,
 Koi brani mlade Cetinjane.
 Al' da ti je, brate, poslušati,
 Što govore Turci krajišnici:
 „Nitko nami veće nedodijà,
 Što delija Barčieću Martine.
 Turski nosi, a turski govori,
 Turski klanja, vlaški Boga moli,
 Ter uhodi sela i gradove,
 I svu vojsku cara čestitoga.
 Ob dan spava, ob noć kùpi vojsku,
 Robi sela i varose býle:
 Ako nam ga uhvatiti Bog dá,
 Mi ćemo ga na mihe derati.“
 Maleno je vrime postajalo,
 Na Otok su Turci udarili,
 I Martina živa uhvatili,
 Evo, brate, tuge i žalosti!

Mučiše ga tri bijela danka,
Ter ga živa na mihe odriše;
Al' se biše lípo osvetio:
Jer je mnoge Turke pogubio.

Pisma druga od sinjskih vitezóvah.

Kažu starci Vidurinovića,
Ter ga hvale kano Zrinovića;
Jer je bio dika od junákah,
Kojino se neboje Turákah.
S krajišnicim u četú idjâše,
Često tursko roblje dovodjâše,
Još i bile okèrvavi ruke;
Jer je mnoge pogubio Turke.
Malo Toma i spavâše doma,
Već pò Livnu igra dobra konja,
Vojujući on je odrasao,
Bojak bijući on je ostario.
U Cetini biše dika naša,
Po imenu Elek harambaša:
Ovo biše zmija od krajine,
Viruj starcu, brate, do istine.
On se s čete nigda nevratjâše,
Da turskogâ roblja nevodjâše:
On se nigda neudari s Turcim,
Da junačke neodsicè glave.
Puno hvale Juru Jurčevića,
Kano mlada Zeca Vučkovića;
Jer je s njime u četú hodio,
Britku sablju kèrvce napojio.
Harambaša biše od junákah,
Tursku zemlju robi brez pristanka:
S krajišnicim roblje dovodjâše,
I lijepo plíno dogonjâše.
Poslušajte, mladi Cetinjani,
Vitezovi kano i Senjani!
Da vam kažem zmiju i junaka,
Koi dosta posiçè Turákah.

Po imenu Juru Vukovića,
Na oružju Janka Mitrovića:
Vojeva' je rata malenoga,
Pod barjakom dužda mletačkoga.
Sinj je bli branit' pomogao,
Još i turske glave odsicao,
Da je junak Vukoviću Jure:
To svidoci Balbi Providure.
I ovo je junak do istine:
Gèrgo Poljak od ravne Cetine,
Svud je Gèrgo četú četovao,
Dosta turskih glávah odsikao,
Robi zemlju cara silenoga,
Pod barjakom dužda mletačkoga:
Tako kažu cetinski sèrdari,
I njihovi mladi barjaktari.
I Bekalo Frano harambaša
Vitez biše, ter je dika naša:
Često tursku zemlju pohodjâše,
Plíno goni, roblje dovodjâše,
Svud je Frano četú četovao,
Još i turske glave odsicao:
To svidoci malo i veliko;
Nit se tomu suprotivi nitko.
I Odèrljin silni junak biše,
Harambaša od Cetine ravne:
Svud je junak četú četovao,
Dosta turskih glávah odsikao.
Punokrát je roblje dovodio,
I lijepo plíno dogonio:
Tako kažu od Sinja sèrdari,
Od krajine vitezovi stari.

Junaci su i Buljani bili,
Kapetanstvo na sablji dobili;
Prid junacim jer su četovali,
Teške jade Turkom zadavali.
Krajinu su tursku porobili,
Turke sikli, roblje dovodili:
Sinj bijeli branit' pomogoše,
I gradove bile uzimaše.
Na glasu je Maretić Ilija,
Harambaša po izbor delija:
Krajinu je tursku porobio,
Dosta mlada roblja zarobio.
Sinj je bili branit' pomogao,
Dosta jada Turkom zadavao:
Tako kažu od Cetine starci,
Vjera moja! na glasu junaci.
Veića je pleme glasovito,
U junačtvu puno ponosito:
Od njega su izašli Bilići,
U Cetini sivi sokolići,
Kojino su četu četovali,
I junački svuda vojevali,
S krajišnicim roblje dovodili,
Ljute rađe Turkom zadavali.
Pomogoše osvojiti gradove,
I pridobiti Turke vitezove;
Al' je jedan od njih pogibao:
Petar Bilić junak od Cetine.
Na glasu je Gušiću Ivane,
Harambaša od ravne Cetine;
Jer je svuda četu četovao,
S Cetinjanim glave odsicao.
Delije su od starine bili,
I vladanje na sablji dobili;
Jer vitežki svuda vojevaše,
I junačke glave odsicaše.
U junaka Slišković Križana
Desna ruka biše od mejdana:
S junacim je u četu hodio,
Turke sika', roblje dovodio.

Rosići su roda junačkoga,
Krunu brane dužda mletačkoga:
Vitežki su oni vojevali,
I krajinu tursku porobili.
Kažu starci Omarčenovića,
Ter ga hvale kano Vučkovića;
Jer je junak glasoviti bio,
Turke sika', roblje dovodio.
Biše junak i Bitunjac Marko,
Svidočiti će još i sunce žarko:
Pošteno je vazda vojevao,
Turke hvata', plino dogonio.
I posiđe dva silna junaka,
Koji bihu dika od Turákah:
Omer-bašu i drugu njegovu,
Kod bijela Atlagića dvora.
Amet-aga silni junak biše,
Ter junačke glave odsicaše:
Ali ostá i njegova pusta;
Jer ga ubi Radmanović Jure.
Ako li mi virovati nećeš;
A ti pitaj bega Vrebkovića,
Koi tada u boju bijáše,
Kad u Grabu Turci izgiboše.
Još ti kažem čobana ovčara,
Po imenu Jukića Križana:
Sám bijáše kod bilih ovčalah,
Kad na njega udariše Turci.
Al' je momče sèrdca junačkoga,
Ter pogubi dva konjika mlada.
Iz svijetle puške Talijanke,
Iz velike, drugoga iz male,
Pak uteče, poštena mu majka!
Junaci su bili Bilančići,
U Cetini kano Bakovići:
Od junákah bihu harambaše,
Porobiše sela i varoše.

Svuda oni na vojsku idjâhu,
S krajišnicim glave odsicâhu:
Viruj ovo, brate, do istine,
Tako kažu starci od Cetine.
Akrap Marko, i on vitez biše,
Harambaša, kako pero piše,
Kadagodir čete odlaziše,
Prid junacim vazda Marko biše.

Páli sela i varoše bile,
Roblje hvata, Turkom jade daje,
Svi su takvi cetinski glavari,
Harambaše i mladi sèrdari.
To svidoe bani generali,
A najveće Balbi Providure,
Koino je Sinj grad obranio
S krajišnicim, Bog ga sahranio!

Pisma od Marka Čurkovića.

Poslušajte, mladi Cetinjani!
Kako biju Turke i čobani:
To je vaša dika i pohvala,
Poslušajte! nije ovo šala.
Podižè se jedna četa mala,
Od Lijevna grada bijeloga:
Prid njome je Dizdarević Aso,
Barjak nosi Agićević Ibro.
Kad su bili uz Prolog planinu,
Govori' je Agićević Ibro:
„Pobratime, Dizdarević Aso!
Ništo mi se loša srića kaže.
Duhnù vihar od Cetine ravne,
Barjak mi se vije naopako:
Bog će dati, da će dobro biti;
Čini mi se, da ću poginuti.“
Ali mu je Aso besidio:
„Strašivice, Agićević Ibro!
Ako nesmiš s Vlasim bojak biti,
Nebijâše iz doma hoditi!“
Kad je Ibro njega razumio:
Prid junacim idje neveseo,
Bèrzo Turci Prolog prijezdiše,
U Cetinu ravnu ulizoše.
Namira jih namirila biše
Na čobana Čurkovića Marka:
Na sokola roda junačkoga,
Biše Marko kod bñlih ováčah.

Kada ga je Ibro ugledao,
Bojno kopje biše položio.
Ter poleti kano soko' sivi:
Da pogubi Čurkovića Marka.
Al' je njemu besidio Marko:
„Nemoj, pobro, nasèrtjati na me,
Skoro sam se puške dobio:
Čini mi se, izdati me neće.
Ako te je rodila Turkinja,
A mene je Cetinka Vlahinja,
Podji s Bogom, a negubi glave,
Moja puška za igru neznade.“
Ali Ibro zato i nehaje,
Već doleti, da pogubi Marka,
Marko pušci živi oganj daje,
Ter udari mlada barjaktara.
U zlo ga je misto udario,
Više bërka u čelo junačko,
Mèrtav junak k cèrnoj zemlji padè,
Muhamedu svoju dušu dadè.
Kad to vidì Dizdarević Aso,
On doletì, da pogubi Marka:
Marko biše sèrdca junačkoga,
Maloj' pušci živi oganj daje,
Ter udari Dizdarević Asu:
Pribì njemu ruku u ramenu;
Al' mu smèrtne rane nezadadè.
Evo, pobre, velike nevolje!

Sa svih stránah Turci obletiše,
Ćurkoviću glavu odsikoše:
To se s godi rata malenoga;
Malenoga, ali žestokoga.

Slidi tretja pisma od Sinja i njegovih vitezovah, kako dodjè podanj' Sarašcer Mustaj-paša samo sa sto hiljádah vojske.

Još nebiše zora zablilila,
Ni danica lica pomolila:
Zove Vila s Prologa planine
Vitezove od ravne Cetine:
„Na noge se, mladi Cetinjani!
Jer spavate kano i poklani?
Eto na vas vojska strahovita,
Turska vojska puno silovita.
Sto hiljádah pišác' i konjìkah,
Sve po izbor najboljih vojnìkah:
Prid njima je silni Mustaj-paša,
Hercegovac, kèrvolija vaša.
Od Čelića roda i plemena,
Poturči se u mlada vrìmena,
Ter ostavi starca bābu svoga,
Podjè dvorit' cara silenoga.
I kod njega jadnu sriću nadjè:
Od čobana za pašu izadjè,
I Serašcer od vojske careve,
Ter sad robi dèržave duždeve.“
Istom Vila tako besideći,
Cetinjane mlade slobodeći:
Na Cetinu Turci udariše,
Na Kosincu vodu pribrodìše.
Kad to vidì Vučkoviću Bōže;
Sedla konja štogod prija može:
Kano soko' udarì na Turke,
Ter junačke okèrvavì ruke.

S njim bijāše trijest vitezovah,
Krajišnikah sivih sokolovah,
Dvajest i šest glávah odsikoše,
Pak se natrag zdravi povratìše.
Al' nektiše dva silna junaka,
U slobodu slična i jednaka:
Dva Lovrića, dva orla kèrstaša:
Otac i sin, lípa dika naša.
Nego siku Turke krajišnike:
Mlade pišce i bèrže konjìke;
Ali po nje tad bijaše loše,
Sikuć Turke oba pogiboše.
Ljuto cvilì Vučkoviću Bōže,
Od tuge se junak prinemožè,
Žali sèrdar dva Lovrića svoja:
Gdi ste sada dva sokola moja?
Koji samnom u četu hodiste,
Ter od Livna roblje dovodiste.
Ej Gèrgure, ljute moje rane!
Tko će branit' mlade Cetinjane?
Ej Filipe, rumena jabuko,
Sva žalosti moja, težka muko!
Jošter nisi lípo ni zenula,
A vidim te, da si uvehnula.
Evo, brate, žalosti i više!
Na otoku sbìg cetinski biše:
U vodu su Turci ugazili,
Ter na otok skladno udarili.

Hladna se je voda zajazila,
Kud je turska vojska prigazila:
Tu se brani malo i veliko;
Ali od njih neuteče nitko;
Jer je silna vojska udarila,
Otočane pod mač okrenula,
Puno veće izgibè Turákah,
Nego mladih cetinskih junákah.
Al' za ludu njihov mejdan biše,
Viruj, pobre, tako pero piše:
Odtolem se podigoše Turci
K Sinju gradu kano mèrki vuci.
Cetinu su uz put porobili,
I pod Sinjem tabor učinili,
Malo vrime postajalo biše,
Na troje se oni razdiliše:
Jedni paze Sinja bijeloga,
Od pomoći dužda mletačkoga:
Drugi idju niz polje Petrovo,
Da osvoje gujizdo sokolovo:
Dèrniš bíli više polja ravna,
U sèrdcu jim to biše od davna;
Ali mnogi glave pogubiše,
Prija nego Dèrniš i vidiše;
Jer jih siće silni kavalire,
S krajišnicim Nakiću Gèrgure,
Nedadè jim pristupiti k gradu,
Već jim rüsu svu oguli bradu.
Sramotno se povратиše Turci
K Sinju gradu kano gladni vuci,
Niti Dèrniš bíli osvojiše,
Niti mlado roblje zarobiše.
Tretja vojska odè pod Vèrljiku,
Svakom' dájè žalost priveliku:
Na varoš je zorom udarila,
Ter ga biše bèrzo osvojila.
Upališe kule i čardake,
Vèrljičane ter siku junake;
Al' se oni lípo osvetiše,
Zašto mnoge Turke pogubiše.

Kad su Turci varoš osvojili,
Udariše na kásteo bíli;
Al' na silu njega neuzeše,
Neg' na viri; jer jim se zakleše:
Da jih neće pogubiti nitko,
Neg' veselo malo i veliko
Da će poći kud je komu drago,
Još jim uz to obećaju blago.
Privariše jadne Vèrljičane,
Ter jih siku kano Otočane,
Biše dúšah petnajest stotínah
U kastelu, ovo je istina.
Kad u njega Turci ulizoše,
Što bi štaro, ono posikoše,
Malu dicu nemilo razdiru,
Učiniše veliku neviru.
A neviste i mlade divojke
Poturice hvataju za dojke,
Sve za roblje tada popadoše,
Pak se Sinju gradu podigoše.
Tu su tuge, velike žalosti:
Turci vode roblje brez milosti,
Majke žale, divojčice ciču,
A neviste „jao meni!“ viču.
Al' žalosti onde nepristaju,
Pod Sinjem jim gorju muku daju:
Štograd biše od boja junákah,
Sve pogibè tada od Turákah.
Virujte mi, na glasu delije,
Nigda vire u Turčinu nije:
S nevirom je vojevat' počeo,
S nevirom je po' svíta oteo.
Opet oni o neviru rade,
Oko Sinja meterize grade:
Po imenu dozivlju sèrdare,
Ter nastoje, da i njih privare:
„Pridajte se, sinjski vitezovi!
Po Cetini bit' ćete knezovi;
Bílu gradu vrata otvorite,
Čestitom' se paši poklonite.

Pridajte se, mladi Cetinjani!
Neginite kano Otočani,
Ostavite Latinina Marka,
Bit' će paša vaša mila majka.“
Al' sèrdari za to ni nehaju,
Veće Turke psuju i karaju:
„Ej nevire, Turci Glamočani!
A gdi su nam naši Vèrljičani?
Kojino se vami pridadoše,
Ter na viri tvrdoj izgiboše?
Nigda vire u vami nejmade,
Zašto Turčin za Boga neznade.
Prija ćemo podnit' težke muke,
Neg' se prifat' u nevirne ruke:
Ni ostavit' dužda mletačkoga,
A dvoriti cara nevirnoga.“
Kad sèrdare Turci razumiše,
Okò' grada tope namistiše:
Ter ga biju, nigda nepristaju,
Sa svih stránah živi oganj daju.
Pak su naglo na grad udarili,
S rukam' su se zida uhvatili:
Živa vatra prosù se iz grada,
Slušaj, brate, od Turákah jada.
Koliko ih na grad udaràše,
On'liko ih sunovrat padaše:
Pogibè ih petnajest stotínah
Na jurišu, ovo je istina.
A ostáli biže i jauču,
Za njima se saručine suču,
Prid Mustapu idju izranjeni,
Neveseli, sa svim poniženi.
Suze rone, ovako govore:
„Mustaj-paša! još će biti gore;
Jer Sinjani nisu Otočani,
Nit su ono jadni Vèrljičani;
Već su ono znaji i junaci,
Vitezovi kano i Ungarci,
Prid njima su aždaje glavari,
Kapetani mladi sèrdari.

Po imenu kažemo glavare,
Vitezove i delije stare:
Kavalira Gèrčić Dom Ivana,
Koino je dika Cetinjánah,
I sèrdara Bòžu Vučkovića,
Na oružju Marka Kraljevića:
Žankovića i Tomaševića,
I viteza Gèrgu Bakovića.
Surić Franu, zmiju od mejdana,
A unuka Surić Dom Stipana:
Vojevodu Grobovca Antuna,
I Čulića mlada kapetana.
Ovo jesu cetinski glavari,
Kapetani i mladi sèrdari:
Još kažemo, moj čestiti paša!
Tri papaza, to je žalost naša.
Fra Stipana roda Ugričića,
I Fra Pavla fratra Vučkovića:
Tretjega ti kažemo sokola,
Ter se zove Barčić Fra Nikola.
Ovi tebi grada nepridaju,
Nego nami ljute rane daju,
I ostáli sinjski kapetani,
Harambaše od krajine zvani.
Silni vitez njima zapovida,
Da se brane; sve jim pripovida:
„Nije ono poplašeno Ture,
Nego vitez Balbi Providure,
Koi bi se prija pomamio,
Još i rusu glavu izgubio,
Nego bi se tebi poklonio,
Sinju gradu vrata otvorio.“
Paša njima ništa neviruje,
Već jih opet na grad natiruje:
Sinjani se Turkom nepridaju,
Već jim ruse glave odsicaju.
Ostà mèrtvih brez broja Turákah,
Okò' grada najboljih junákah,
Obraniše gnjizdo sokolovo,
Na krajini sèrdce principovo.

Obrani ga Marija divica,
Kojano je sinjska pomoćnica:
Koliko ih pod grad dolazáše,
Toliko ih mèrtvih ostajáše.
Bi u Sinju gòspina prilika,
Koja čini čudesa velika:
Trikrat se je u gradu znojila,
Moleć sinka, koga je rodila,
Da pogleda na svoje stvorenje,
Koje nosi njegovo zlamenje:
„Zarad, sinko! tvoje gorke muke,
Nedaj puka u nevirne ruke.
Tako t' moje velike žalosti,
Nu se smiluj! ter grišnikom prosti,
Plačna gledat' ja nemogu puka,
Ni slušati njihova jauka.“
Ali Isus majci odgovara:
„Njihova je opaćina stara,
Pusti mene moja majko mila,
Da pokaram ja njihova dila.

Njihovi mi dodijaše grisi,
Nek' jim sindžir oko' vrata visi,
Trikrat majka moli sinka svoga,
Da nekara puka cetinskoga.
Poslušajte velikih čudésah,
Što će sada pasti iz nebésah:
Na Turčina dodjè sèrdobolja,
Težka bolest, velika nevolja.
Po tri sta ih na dan umiráše,
Po toliko iz vojske bižáše:
A u oči Gospojine slavne,
Biže Turci iz Cetine ravne.
Ostà mèrtvih trideset hiljádah
Turske vojske oko' bila grada:
Što pogibè, što bolest umori,
Gòspa sinjska posve jih obori.
Zahvaljujte, od Sinja junaci,
Brez pristanka Isusovoj majci,
Kojano vas od Turák' obrani,
I da ste mi zdravi Cetinjani!

Slidi pisma od vitezóvah kliškkih.

Soko' sidi na stini studenoj,
Kolje zmiye po gori zelenoj
Iznad sinja mora latinskoga,
Više Splita grada bijeloga.
Neda zmiyam blizu pristupiti,
Ni na ptiće svoje udariti,
Već jih tira gori u planine,
Gdino im je misto od starine.
Nije ono soko' ptica siva,
Koi zmaja proždiráše živa,
Većno tvèrđi grade na kamenu:
Kliš bijeli zazvan po imenu,
Koi brani bijele gradove,
Oko' mora kule i dvorove,
Od Turákah carevih junákah,
A najveće od silnih Bošnjákah.

U njemu su bani pribivali,
Za najveće Kružići su stáli:
Sad poznaje dužda mletačkoga
Za pravoga gospodara svoga.
Pod njime su bivali mejdani,
Kadno u njem pribivaše bani;
Izginuli brez broja junaci:
Dalmatini, Turci i Ungarci.
Ungarski je i dva puta bio;
A Turčina dvakrat je dvorio:
Sada tretjom dužda mletačkoga,
Latinina kralja pravjednoga.
U njemu se rodiše junaci:
To svidočè i Turci Bošnjaci;
A najveće silne mejdandžije,
Koji siku odže i adžije.

Kada Turci Bosnu osvojiše,
Dalmaciju, Liku i Kèrbavu,
Kliš bijeli oni obsidoše,
Kružić bana vitežku dèržavu.

U toj vojsci silni junak biše,
Ter Kružića na mejdan zoviše;
Al' mu bane izać nesmidjāše,
Zašto Turčin aždaja bijāše;

Al' se nadjè jedno momče mlado,
Virna sluga Kružić Petra bana:
Imenom se Miloš zovijāše,
Ter izadjè na mejdan junački.

Kada ga je Turčin ugledao,
Milošu je tiho govorio:
„Ali si se, momče, pomamilo,
Ōli ti je život omèrznuo.

Gledaj na me, a pogledaj na se,
Pak ćeš vidit', žalostna ti majka:
Jes' li moja slika i prilika,
Jes' li vèrstan samnom bojak biti?“

Ali mu je Miloš besidio:
„Nemire se s aršinom junaci;
Da mi budeš sèrdce izmirio,
Nebi tako ludo besidio.“

Tu se s britkim' sabljam' udariše,
Pò mejdanu kliškom pregoniše,
Turčinu je loša srića bila:
Miloš mu je sablju podhvatio,
Desnu mu je nogu prisikao.

Al' se Turčin i na livoj brani,
Ter mu neda blizu pristupiti.
I tomu se Miloš domislio,
Iz daleka bije ga kamenjem.

To Turčinu i pomučno biše,
Ter Milošu tiho besidjāše:
„Psi se biju dèrvljem i kamenjem,
A junaci sabljam' i kadaram’.“

Baci njemu britku sablju svoju,
Ter ovako Turčin besidjāše:
„Nemući me, jedna aranzado!
Uzmi sablju, odsici mi glavu.“

Tad pristupi Miloš dite mlado,
Mahnù sabljom, odsicè mu glavu.
Nečudi se, dragi pobratime!
Miloš biše sèrdca Davidova.

Na glasu je Klišanin Ivane;
Jer odnese punokrat mejdane:
Svidoče mu pisme i popivke,
Kojeno se od njega pivaju.

I ovo je junak glasoviti,
Po imenu Klišanin Bariša:
Jer na mejdan Turke pozivāše,
Ter njihove glave odsicāše.

Al' pogibè i on od Turákah,
Na mejdanu od silna junaka:
Od Skradina grada bijeloga,
Od Morije rata žestokoga.

Dokazuju Breulja sèrdara,
Vitez biše i delija stara:
Cetinu je ravnu porobio
Velikoga rata od Kandije.

Često sèrdar na vojsku idjāše,
Još i turske glave odsicāše:
Sèrdarstvo je na sablji dobio
Vojujući i bojak bijući.

Žakuliću, od Kliša sèrdare!
Na te viče Otmanović care;
Jer si tursku zemlju porobio,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Deliju je porodila majka,
Vira moja! silnoga junaka:
Po imenu Perković Šimuna,
Koi siče odže i adžije,
Velikoga rata od Kandije.

Plíno goni, tursko roblje vodi,
 Prodáje ga na duždevo more,
 Krajinu je tursku porobio,
 Majke turske u černo zavio.
 Na glasu su dva silna junaka,
 Dya junaka, obadva jednaka:
 Djiljić sèrdar i Buliga Marko,
 Nebi bolji ni vojvoda Janko;

Jer carevu zemlju porobiše,
 Svoje sablje kèrvce napojiše:
 Junaci su bili od starine
 Čestitoga rata od Kandije.
 I ovo je silni junak bio,
 Po imenu Ivančević Mijo:
 Kadagodir u četu idjáše,
 Vazda turske glave odsicáše.

Vitezovom pjesma na poštenje,
 Milovanu zdravlje i veselje:
 Neka može pjesme izvoditi,
 I junake svuda nahoditi!

Slidi pisma od kasteljanskih vitezóvah.

Lípo ti je, pobre, pogledati
 Od Solina do grada Trogira,
 Ter Kastele ravne razgledati,
 Kojino su prilika Misira.
 To je polje dugo i široko,
 Nemože ga pregledati oko:
 Ravno, plodno, puno ponosito,
 Gizdavo je, sasvim plemenito.
 Po njem rastu zelene masline,
 Viruj meni, brate, do istine:
 Rujno vino, bilica pšenica,
 Svako voće, cvitje i ružica.
 Oko' mora varoši bijeli:
 Po imenu zovu se Kasteli,
 Tvèrde kule, visoci palaci,
 I u njima sileni junaci,
 Koji Turkom puno dodijaše,
 I njihove glave odsicaše
 Velikoga rata od Kandije,
 Malo posli Beća i Morije.
 Koje znadem, kažem po imenu:
 Najpèrvoga Kumbata Ivana,
 Od Kastélah silnoga junača,
 Ljutu zmiju i orla kèrstaša.

Koi turske odsicáše glave,
 U Levantu kada vojeváše:
 Dužde njemu dadè generalstvo
 Od hàrvatske vojske za junačtvo.
 Od Splita je Tartaljić vojvoda,
 Gospodičić viteškoga roda:
 Nebijáše žeštjeg' mejdandžije
 Velikoga rata od Kandije.
 Sedam glávah odsikao biše
 Na mejdanu, tako pero piše:
 Brez mejdana veće ih posičè,
 Vitezovi u njemu se diče:
 Dva brajena, dva Ivančevića,
 Sèrdca bihu Marka Kraljevića.
 Oba brata od Kastélah ravnih
 Spominju se od junákah slavnih;
 Jer vitežki jesu vojevali,
 Još i turske glave odsicali:
 Bihu oni silne mejdandžije
 Ognjenoga rata od Morije.
 Rajeviću! diko od Kastéla',
 Tebe hvale mletačka vlastela:
 Da si turske glave odsicao,
 Po Levantu kad si vojevao.

Svidoči ti lipo kavalirstvo,
Od principa dato za junačtvo.
Svitlo krilo, od zlata kolajne,
Od junačtva tvojega zlamenje.
Pivaju se pisme i popivke
Od junaka Varnice hajduka;
Jer na mejdan često izlazáše,
Ter po poli Turke prisicáše.
Junak biše rata od Kandije,
Kad na svítu bihu mejdandžije:
A delija od ravnih Kastélah,
Hvale njega varóši i sela.
Čuo jesam, gdi ljudi pivaju,
Kad goricom zelenom putuju:
Zavorović da je vitez bio,
I svu tursku zemlju porobio.
Od njega su kolluneli bili,
Po svoj turskoj zemlji vojevali,
Nelažu-jim krila sokolova,
Ni kolajne od suhoga zlata.
Dokazuju mlada Rotundića,
Ter ga slave kano Smiljanića:
Da je sika' turske haramije
Po Levantu rata od Morije.
On pohvatà turske ormanice,
Bolji junak bise od Varnice:
Svidoče mu kolajne od zlata,
Da je bio dika od Hãrvatah.
Još mi kažu dva Varvilovića,
Od Kastélah dva sokoličića:
Da junački jesu vojevali,
Još i turske glave odsicali.
Pivaj, pobre, to je naša dika:
Deliju ti kažem i vojnika,
Od Kastélah Juru Treursića,
Biše sèrdca Rade Miletića;
Jer vitežki Jure vojevâše,
Još i turske glave odsicáše:
To svidoče starci od Kastéla',
A još lipše mletačka vlastela.

Ali evo sivoga sokola,
I delije od ravnih Kastélah,
Po imenu Čikare Ivana,
U njega je ruka od mejdana;
Jer po Livnu glave odsicáše,
I barjake Turkom otimáše,
Junak biše rata od Morije,
Virujte mi, na glasu delije!
Kad na Budvu udariše Turci,
Tu bijáhu mladi Kasteljanci,
I delija Čikara Ivane,
Tri je turske glave odsikao.
Svidoče mu tri perle srebèrne,
Koje mu je bane darovao,
I sada se te perle nahode
U bijelu dvoru Ivanovu.
Ali tko će izbrojit' junake,
Od Kastélah vitezove jake:
Svi su oni bili mejdandžije,
Od Kandije rata i Morije.
Ako li mi virovat' nećete,
Krajišnici sadašnji junaci!
Nuder malo da probesidimo,
Kano bratja porazgovorimo:
Kadno Turci naglo udariše,
Dalmaciju zemlju osvojiše
Do sinjega mora principova;
Al' Kastélah oni neuzeše.
Recite mi, tako bili živi,
Ali bolji junaci bijáhu:
Vaši didi, turski podložnici,
Al' su bili mladi Kasteljani?
Koji s Turcim vazda bojak biše,
Bojak biše i obraniše se,
Brez gradóvah i brez lumbarádah,
I brez vaše moći i pomoći.
I nemojte reći: da ja lažem,
Poslušajte! da vam pravo kažem:
Kada Turci na nje udaraše,
Vaši didi s Turcim alakaše;

Al' Kastélah bílih neuzeše,
Neg' sramotno vazda izgiboše.
Oli hoćeš, oli nećeš, pobre,
Kasteljani junaci su bili.

Slidi kratko govorenje od gospode Poljičke.

Nahode se u Poljicah od dvi vèrste gospoda, jedni-su bosanska, a drugi gospoda ugarska. Knezovi bosanski izhode od jasne kuće i plemena velikoga kneza Miroslava. Uzrok pak od njihova u Poljicah nastanjenja jest ovi: dogodi se niki nesklad medju gospodom i kraljem bosanskim, cíca koga nesklada bi usilovan knez Tišimir Miroslavić s svojim bratom Krešimirom i Elemom diliti se iz Bosne u Dalmaciju, i učiniti svoje pribivalište u Poljicah, a u mistu Zvečanju, u komu mistu sagradiše lípe palače, od kojizih zidovi i sada se u svomu bitju nahode.

Dodjoše dakle rečeni knezovi na hiljadu i petnajest, i koji se posli nekoliko vrimena razdiliše. Tišimir uzè na dio sve od vode Gubavice, koja teče izpod Zadvarja do Gradca mista usrid Poljicah. Elem uzè sve, što je s gornju stranu Mosora do Cetine, i od Dugopolja do Radobulje. A Krešimiru zapadoše na dio dolnja Poljica od Gradca do vode Žarvovnice, i svaki se nastani u svomu dilu: Tišimir u Zvečanju, ter od njega koji izadjoše, zovu se Tišimiri. Elem u gornjem Do'cu, ter se zovu Elemitjani, koji se od njega porodiše. A Krešimir u Dubravi, od koga se množe kuće porodiše, zovući se i danas Krešimiri. Od ovizih triuh pleménah sva su sada gospoda u Poljicah, kojizih je jedno množtvo veliko, a još bi ih veće bilo, da se nebudu raztèrkali po mistih okolo stojećim. Niki se namistiše u Splitu, kakono knez Marijanović, rečeni Janko i Karaman, od koga je prisvitli gospodin arcibiskup zadarski. Jedni u Školje, jedni u Omiš, i u druga mista od Dalmacije.

Gospoda ugarska, koji se nahode u Poljicah, izadjoše od Jure Raičića i njegovih sinóvah Ugrina i Novaka, koji dodjoše iz Ungarije u zadnja doba; puno posli, nego rečena gospoda bosanska iz Bosne; a posli njih dodjè gospodin Dražoe: i od ovizih su sada sve kuće gospođe ugarske u Poljicah, kojizim knezovi bosanski dadoše iz-medju sebe díle i posidovanja, koliko bi moguće, budući se sprijateljili, i priko čuda zaljubili medju se. Ova se pak gospoda lípo pogodiše i

vikovne zakone učiniše u ime vladanja, to jest: da gospoda bosanska imadu stavljati i prominjavati kneza velikoga, i dva prokuratora, aliti providitelja od gospode ugarske; a gospoda ugarska da imadu obirati i činiti velikoga vojvodu, i dva prokuratora od gospode bosanske; i ovi jedan brez drugoga da suditi nejma, navlastito u stvarma poglavitim. Imadoše u svako vrime vlastitu oblast i vladanje po dopuštenju kraljah bosanskih, ugarskih i cesárah rimskih, da mogu po sebi od svake vèrste sude činiti, zle smaknuti, a dostojne blagodariti; koja oblast i danas nahodi se medju njima po dopuštenju privedroga principa mletačkoga, pod koga krilom oni vojujući vazda se ukazaše vèrstni na oružju vitezovi, kako će se viditi iz ovizih pisámah, koje slide.

**Slidi pisma pèrva od Poljićánah, kako izsikoše Turke rata od
Kandije na 1649. ožujka na 27.**

Knjigu piše kliški kapetane,
Po imenu Babametoviću,
Ter je šalje k gradu Carigradu,
A na ruke Otmanović cara:
„Sultan care, mili gospodare!
Poljićani tebe odbigoše,
Pod duždevo krilo pribigoše,
Evo ima po' godine dánah.
Porobiše svu Cetinu ravnu,
I u Livnu dvore Atlagića:
Mi nesmimo grada otvoriti,
Na duždevo more pogledati.“
Kada caru bila knjiga dodjè,
Onu štije, drugu napisuje,
Ter je šalje paši bosanskomu,
Ovako je njemu besidio:
„Kako primiš bílu knjigu moju,
Kupi vojsku štogod veću moreš,
Ter otidji k moru latinskomu,
I porobi poljičku dèržavu.

Sve izsici malo i veliko;
A knezove deri na mihove,
Koji mene skoro odbigoše,
K mletačkomu duždu pribigoše.
Donesi mi dvi glave junačke:
Jednu glavu Bobetić Stipana,
Poljičkoga kneza velikoga,
Koi mi je puno dodijao.
Drugu glavu Petra Kulišića,
Od Poljicah vojvode i kneza,
Koi Turke na mejdan pozivlje,
Na mejdanu odsijeca glave.“
Kad je paša njega razumio,
Silenu je vojsku sakupio:
Mlade pišce i bèrže konjike,
I otidjè vojska u Poljica.
Prid njome su tri paše careve:
Jedan biše Memed Topan-paša;
Drugi biše silni Sejdi-paša;
Tretji paša Izuran Alija.

Sva Poljica dolnja porobiše,
Od studene vode Žarvovnice,
Sve do Gradcamistagospodskoga,
Gdino čine kneza velikoga.
Pohvataše momke i divojke,
Zaplíniše na alaje ovce:
Roblje vode, bile ovce gone,
Pivajući i popivajući.
Al' je Turkom loša srića bila:
Sve se skoči malo i veliko,
Od Poljicah i donjih i gornjih,
Ter za Turcim u potiru tèreću,
A prid njima dva zmaja ognjena,
Dva viteza od Poljicah kneza:
Jedan biše Bobetić Stipane;
A drugi je Kulišiću Petre.
Turskoj vojsci pute pretekoše,
Ter u tisnim klanjcim zasidoše:
Iz busije udriše potajne,
Na nje živi oganj oboriše.
Koliko je puknulo pušakah,
On'liko je padnulo Turakah,
Potiraše svu vojsku carevu,
Ter jih siku uz Mosor planinu.
Oní nije glave odsikao,
Koi nije u tom boju bio:
Natiraše careve delije
Na visoke od Zakučja stine.
Kako koi Turčin dolazáše,
Niza stine stèrmoglav padáše,
Veće ih je skaćuć poginulo,
Nego ih je sablja pogubila.

Ako-li mi virovati nećeš,
Uzpenji se na Mosor planinu,
Ter ćeš vidit' kosti od Turakah,
Od pišácah, kónjah i konjikah,
Gdi se bile kano i točila,
Kud je vojska careva skočila,
Izgiboše vitezovi Turci
U Poljicah, ni broja se nezna.
Tri stotine živih uhvatiše,
I šestdeset suviše deljajh:
Alaj-bégah i mladih dizdaráh,
Kapetánah, agah i sèrdaráh.
Čevèrdánah, pušák' i sabáljah,
Mur-dolámah, zelenih čurákah,
Samur-kápah i alaj-barjákah,
Odnesoše ni broja se nezna.
Al' neprodjè puno godín dánah,
Opet Turci vojsku sakupiše:
Porobiše selo Žeževicu,
Pak odoše doli u Poljica,
Da osvete glave od Turakah,
U Poljicah skoro odsičene;
Al' je Turkom loša srića bila:
Zapazi jih iz Mosora Vila,
Ter dozivlje kneza velikoga,
Pak je njemu Vila besidila:
„Zlo ga lega' i zoricu zaspa',
Eto na te careve delije!“
Kad je kneže Vilu razumio,
Skočio se na noge junačke,
Ter pokupi malo i veliko,
Pak zasidè u busiji Turkom.

Iz busije udriše potajne,
Tri stotine odsikoše glávah:
Osam stotin' oteše pušakah,
Malo manje zelenih čurákah.
Ovi se drugi boj sgodì na 1663.

**Slidi pisma druga od Poljićanah, kako razbiše Turke rata
bečkoga, oliti od Morije na 1686. sèrpnja na 2.**

Još nebiše zora zabilila,
Ni danica lica pomolila,
Viknu Vila tanko glasovito
Od Mosora visokè planine.
Kako viče, daleko se čuje,
U Poljica i dolnja i gornja:
„Poljićani, mladi vitezovi!
Zlo ga legli i zoru zaspali,
Ljutè klanjce Turci prezejdiše,
Ter u Dolac oni ulizoše,
Deset hiljad' po izbor junákah,
Sve pišácah i bèrzih konjikah.
Prid njima je vitez od starine:
Po imenu silni Perut-paša,
Od Stambula grada bijeloga,
Desno krilo cara čestitoga.
Koinó se kune na čitapu,
I na svojoj sablji okovanoj:
Da će turske osvetiti glave,
U Poljicah prija odsiçene.
Vás je Dolac paša porobio,
I Srijane ognjem sažegao;
Što je staro, pod sablju okrenù,
Što je mlado, vodi u sužanjstvo.“
Kada oni Vilu razumiše,
Sve se skoči malo i veliko:
Tkogod može sablju pripasati,
Sve to tèrče, da Turčina siçe:
Žene, starci, dica i divojke,
Pobigoše u Mosor planinu;
A junaci naglo priletiše,
Ter na Turke skladno udariše.
Perut-pašu oni potiraše,
I njegovu silovitu vojsku:
Pobigoše k Sinju bijelomu;
Al' je njima loša srića bila:

Poljićani Turke pretekoše,
Ter jim ljute klanjce zatvoriše:
Kad u klanjac ulizoše Turci,
Iz busije udriše junaci.
Prid njima je soko' ptica siva:
Sivi soko' Pezeljić Dom Jure,
I delija Tomičić Ivane,
Od Poljicah kneže i vitezè.
Svi udriše jedino na Turke,
Ter jim rusè odsicaju glave:
Razgone jih po gori zelenoj,
Kano vuçi po planinam ovece.
Trijest i šest odsijeçè glávah
Svojom sabljom Pezeljić Dom Jure:
Malo manje Tomičić Ivane,
Sikué Turke oba pigiboše.
Tu gospoda turska izgiboše:
Devetnajest mladih buljumbášah,
Do dva bega i dva alaj-bega,
Ine vojske ni broja se nezna.
Tri stotine živih uhvatiše,
I četiri velika plemića:
Mustaj-bega Babametovića,
Ćiaića i Barakovića.
Uhvatiše i Filipovića,
Murat-bega na glasu viteza,
Dva pašina alaj-barjaktara,
Šest čaušah i pet buljumbášah.
Tu nebiše kneza ni viteza,
Od Poljicah ni donjnih ni gornjih,
Koi turske neodsicè glave,
Svoju sablju nenapoji kèrvce.
Al' evo ti veçe čudo kažem,
Pravo, brate, da ništa nelažem:
Još i ženski tada mejdan biše,
Kad u Do'cu Turci izgiboše.

Tu se nadje Mare Žuljevića:
Dva Turčina pogubila biše; -
Tretjem' svezà ruke na opako,
Povedè ga k dvoru bijelomu.
Druga biše sèrdca junačkoga,
Kano majka Kraljevića Marka,
Mlada Bare Leksića ljubovca,
Opoštenì Poljičkinje mlade.

Jednoga je kosorom posikla,
Drugoga je živa uhvatila:
Nečudi se, dragi pobratime,
Poljičke su roda vilinjega.
U Mosoru visokoj planini,
Gdino teče vrutak vode hladne:
Onde sidi Vila zlatokrilka,
Od Mosora banica gospoja.

K njoj dolaze Poljičkinje mlade,
Ter na vodi bilo lice hlade:
Njima pisma, zdravlje Milovanu,
I njegovu pobri Radovanu.

**Slidi pisma tretja, osobita od vitezóvah poljičkih, koliko je kol
glávah odsikao rata od Kandije i Morije.**

Nu poslušaj, dragi pobratime!
Što se sgodi još u staro vrime:
Sokolovi sivi izletiše,
U Poljica doli doletiše.
Lete jedni od Bosne ponosne,
Drugi, pobre, od zemlje ugarske,
Ter saviše gnjizda sokolova
U Poljicah više sinja mora.
Porodiše ptiće sokoliće:
Vitezove kano Ugričiće,
Koji caru puno dodijaše,
I njegovu zemlju porobiše.
Vitezove kažem po imenu,
U njihovu junačkom plemenu:
Najpèrvoga Kružić Petra bana,
Od Poljicah ruža izabrana,
Koi turske glave odsicàše,
Kad u Klišu gradu pribivàše:
Porodi se Kružić Petre bane,
U Zvečanju mistu izpod strane.

Drugoga ti ja kažem junaka:
Po imenu Sinovčića Marka,
Iz Poljicah od sela Dubrave,
Junaci ga brez pristanka slave;
Jer je veće odnio mejdánah,
Nego ima u godini dánah:
Pod njim kónjah poginulo biše
Četèdeset, kako pero piše,
Bojak bijuè s carevim' delijam',
U Kandiji dvadeset godínah.
Dužde Marku dadè kavalirstvo,
Za junačstvo još i generalstvo.
Sinóvčiću, diko od Poljicah!
Na te plaču janjičari dica;
Al' te hvale latinska gospoda,
I junaci slavnoga naroda.
Tretjega ti još viteza kažem,
Po imenu Bobetić Stipana:
Od Poljicah kneza velikoga,
Britku sablju dužda mletačkoga.

Koi usve posièè Turákah:
Kako kažu dvajest i četiri,
Vojujući i bojak bijući
Velikoga rata od Kandije.
Al' poslušaj Miloš Obilića,
Po imenu Petra Kulišića:
Od Poljicah vojvodu i kneza,
Na oružju silnoga viteza.
Trideset je glávah odsikao:
U sve vrime što je vojevao,
Najveće ih odsikao biše,
Kad pod Gradcem Turci izgiboše.
Nebi nigdi boja žestokoga
Brez viteza Kulišića Petra:
Kad junaci rujno vino piju,
Kulišića u pismi spominju.
Peti biše Kulišić Tadija:
Svu je tursku zemlju porobio,
Od Vratara do grada Mostara,
Od Zagvozda sve do Imotskoga.
Često junak na mejdan idjāše,
Ter mejdane Turkom odnosāše:
Svi mejdani Kulišić Tadije
Sgodiše se rata od Kandije.
Kažu meni zmaja ognjenoga,
I krilaša roda junačkoga:
Po imenu Čotića Jurišu,
Poljičkoga kneza i vojvodu.
Na njem zlatno krilo trepetjāše,
Mejdandži-se košulja vijāše:
Turke siče rata od Kandije
Na vitezu dobru konju svomu.
Posli smèrti Čotića vojvode
Od njegove mejdandži-košulje
Paramenta bijāše skrojena,
U svetoga Luke postavljena.
Pavića je kolino veliko:
To nemože zanikati nitko;
Jer porodi mnoge vitezove,
U Poljicah velike knezove,

Koji Turkom puno dodijaše,
I njihove glave odsicaše:
Velikoga rata od Kandije
Bihu oni silne mejdandžije.
Jedan biše Pavića Juriša
Silni junak kano Smiljaniću,
Pod Klišom je glave odsicao,
Kadno ga je Foskul uzimao.
Drugi biše Pavić Dom Nikola
Silni junak, zmija krilatica:
Deset Turák' pogubio biše,
Kad pod Gradcem Turci izgiboše.
Tretji biše soko' ptica siva,
Milovan ga poznavāše živa:
Po imenu Paviću Dom Jure
Velikoga rata od Morije.
Strašan puškar Dom Jure bijāše,
Ter u kamiš zèrnom udarāše,
I pogubi trideset Turakah,
Biše dikā poljičkih junákah.
Kažu starci kneza i plemića
Od kolina Matijaševića:
Imenom se Mate zovijāše,
I on ruse glave odsicaše.
Za njegovo veliko junačstvo
Dužde Matí dadè kavalirstvo,
Koje vitez učinio biše,
Kada Korner Novi uzimāše.
Još mi kažu starci od Poljicah
Dva poljička kneza i viteza:
Od Jelića roda i plemena,
Al' podavno u stara vrimena.
Petar jedno, a Nikola drugo:
Oba turske glave odsicaše,
Svitle sablje kèrvice napojiše
U početku rata od Kandije,
Od ovoga bora zelenoga.
Izadjoše i gospoda mnoga:
Kolluneli i vojvode mlade,
To jim dužde za junačstvo dadè.

Još mi kažu na glasu plemića:
Kneza Fraņu Marijanovića,
Iz Poljicah od sela Postinja;
Pivaj, pobre! ovo je istina.
Silni junak i vojvoda biše,
Bèrzi konjik, nemore se više:
Često turske odsicāše glave
Čestitoga rata od Kandije.
Očituju mnoga svidočanstva
Kneza Frane dila i junačtva:
Pošteno je vazda vojevao,
I pod Sinjem gradom poginuo.
Al' poslušaj, moj mili brajene!
Da ti kažem zmiju i junaka:
Po imenu Lozić Dom Ivana,
U koga je ruka od mejdana.
Kad Mletčani Kliš grad obsidoše,
I na Dicmu Turke izsikoše,
Šest je turskih odsikao glāvah
Svojom sabljom Lozić Dom Ivane.
A sve vrime što je vojevao,
On pogubi dvadeset Turákah:
Tako starci od Poljica kažu,
Viruj, brate, jer brade nelažu.
Viteza je porodila majka,
U Poljicah golema junaka:
Od Kordića roda i plemena;
Al' podavno u stara vrimena,
Po imenu Poljičanin Marka:
Pošteno je Marko vojevao,
Još i turske glave odsicao
Na jurišu Kliša bijeloga.
Slava budi Bogu velikomu,
Dobra sreća duždu mletačkomu:
Svijeno je gnjizdo sokolovo,
Gdino raste stablo topolovo.
U Zvečanju selu gizdavomu,
Od starine, pobre, gospodskomu:
U njemu se lègu sokolići,
Po imenu knezovi Martići.

Koji bihu silne mejdandžije
Od Kandije rata i Morije:
Tako kažu od Poljicah starci,
I ostāli po svitu junaci.
Jedan biše Martiću Matija:
Siče Turke rata od Kandije,
Dva je puta na mejdanu bio,
Oba puta mejdan zadobio.
Bi učinjen od Foskula bana
Za vladalca Kliša bĭla grada:
To mu bane dadè za junačtvo:
Svitlo perje, od zlata medalje.
Viteza je porodila majka,
Dom Matiju Martića junaka:
Šest je turskih glāvah odsikao,
Dva je sužnja živa uhvatio.
Dužde njemu dāje za junačtvo:
Sve na misec po dvajest dukátah.
I pravo je, jer je zadobio
S britkom sabljom i desnic rukom.
Gèrgur Martić delija bijāše;
Jer na mejdan Turkom izlazāše,
I posičè beg-Arapovića
Na mejdanu, pobre, junačkomu.
A što ti se čini, pobratime,
Od viteza Martića Ivana?
Dvi je turske glave odsikao,
I njihovu odoru odnio.
Još donesè dva mača njihova,
Oba mača jednoga kovača,
Kojino se i sada nahode
U bijelu dvoru Ivanovu.
Na glasu je Martiću Gèrgure;
Jer u četu junak odlazāše,
I vitežke glave odsicāše;
Al' pogibè s Turcim bojak bijuć.
Turke siče Martiću Matija
Pod Gabelom rata od Morije:
Nečudi se, dragi pobratime!
Martići su roda junačkoga.

Bôžića je gospodsko kolino,
 I junačko od starine bilo,
 Od njega se rodiše knezovi,
 U Poljicah silni vitezovi.
 Jedan biše, dragi pobratime:
 Jure Bôžić junak od starine,
 Koi Turke pod mač okretjaše,
 Kad u Do'cu teško izgiboše.
 I uhvati dva zmaja ognjena:
 Sulagića i Arapovića;
 Još odsičè na Studencih glavu
 Ibrahimu mladu barjaktaru.
 Dokazuje Mosorkinja vila
 Ljutu zmiju Bôžić Mijovila,
 Barjaktara dužda mletačkoga,
 Od Kandije rata velikoga:
 Da je ruse odsicao glave
 Pod Kandijom, pod bijelim gradom:
 To svidoeè od zlata medalje,
 Koje mu je dužde darovao.
 Kada princip Novi uzimàše,
 Podaleko u Buci kotorskoj,
 Pava' Božić u tom boju biše,
 Ter junačke glave odsicàše.
 Viteza je porodila majka,
 Božić Marka golema junaka;
 Jer posiçè Hasan-Begovića,
 Ljutu zmiju kano Kraljevića.
 Druga rodi lava žestokoga:
 Po imenu Božića Gèrgura,
 Koi bile okèrvavi ruke
 Sikuć mlade pod Kandijom Turke.
 Na sablji je vojvodstvo dobio,
 Koje mu je dužde poklonio:
 Ovo bihu silni vitezovi,
 Od Bôžića plemena knezovi.
 Kaže vila silnoga viteza:
 Barić Marka, poljičkoga kneza,
 Junački je Marko vojevao,
 I na moru Turke izsikao.

I sad mu je krilo pozlatjeno,
 I pançiri od suhoga zlata:
 A na njima dvi zlatne medalje,
 Za junaçtvo Marku darovane.
 Pústá sablja Pezeljić Dom Jure
 Sva je turskom kèrvcom polivena;
 Jer posiçè u Do'cu Turakah:
 Trijest i šest carevih junakah.
 Još bi ih i veçe posikao,
 Da nebude tada poginuo
 S pobratimom Tomičić Ivanom
 Na početku rata od Morije.
 Kružića je pleme glasovito,
 U Poljicah puno ponosito:
 Od njega se bani porodiše,
 Koji tursku zemlju porobiše.
 Još i vitez pope Dom Matija,
 Kružićević zmaje od dvi glave;
 Jer je sablju kèrvce napojio
 Sikuć Turke' rata od Morije.
 Ej delijo, Darmiću Dom Mijo!
 I ti jesi na mejdanu bio,
 Ter viteške odsicao glave,
 Kad u Do'cu izgiboše Turci.
 I Roguljić pope Dom Tadija
 Çetiri je glave odsikao:
 Tako kažu starci od Poljicah,
 A to znadu i malahna dica.
 Svitlá sablja Maneničić Pavla
 Siçè Turke rata od Kandije:
 U četu je često odlazio,
 Roblje hvata', plño dagonio.
 Od njegova roda viteškoga
 Izadjoše sileni junaci:
 Krunu brane dužda mletačkoga,
 To svidoeè misnici i djaci.
 Kad u Do'cu izgiboše Turci,
 Tu se nadjè Dragićević Mate:
 Silni junak, na glasu vojvoda,
 Od našega slavnoga naroda.

Okèrvavi do ramena ruke,
Sikuć mlade krajišnike Turke:
Dadè njemu dužde od Mletákah
Mèrtvu platju po deset dukátah.
I ovo je junak glasoviti,
Knez i vitez puno ponositi:
Po imenu Dragičević Ive,
Tri je turske odsikao glave.
Još deliju kaža od mejdana:
Po imenu Dragičević Jurja,
Koi smačè silnoga junaka
Na mejdanu, poštena mu majka!
Sudjić Frane ljuta zmija biše,
Kraljevića sèrdce imadiše:
Kadgod Frane na vojsku idjāše,
Vazda tursku kèrvcu prolivāše.
Ej delijo, Bàrnjićević Luka!
Biše tvoja od mejdana ruka:
Spominju te i danas junaci:
Dalmatini još i Talijanci;
Jer si mnoge odsikao glave
Pod Gabelom, i na veće mistah:
Al' i tvoja biše odsičena
U Gabeli s Turcim bojak bijuć.
Knez poljički Sušiću Nikola
Biše junak rata od Kandije:
Šest je turskih glávah odsikao,
U Poljicijah kadno izgiboše.

Može biti, da će se tkogod naći, komu će mučno biti ova junačtva virovati; ali da promisli, što će reći vojska razbijena u tuđoj zemlji, u planinam strahovitim i klanjcim sasvim kèrševitim, kako se tri puta dogodì vojsci turskoj u dèržavi poljičkoj, nebi sumljio ni malo; pače bi po razlogu rekao, da jih nisu on'liko pogubili, koliko su mogli, budući ih iste žene sikle i vezale. Uzrok pak, što ih puno utečè, bi običajna naših vojníkah lakomost, koji voliše s mèrtvih tilesfnah sadirati odoru, nego ih do svèrhe tirati i sići, kakono čine oni, kada jim do ruke dodje.

Sve gori rečene stvari svidoče njihova písma, attestati generálah, perle, medalje, kolajne, krila, starci i mnogi redovnici.

Svidoci jesu ovi: Vojvoda Mate Šimunić od godištah osamdeset i devet. Knez Jakov Martić od godištah osamdeset i dva. Knez vojvoda

I uhvati dva zmaja ognjena:
Vazlagića i Barakovića.
To se sgodì rata od Morije,
Viruj, pobre, ovde laži nije.
Nu poslušaj, što mi vila piše:
Deset glávah odsikao biše,
Po imenu Drageljicu Mijo,
Knez poljički roda junačkoga.
I uhvati zmaja žestokoga,
Po plemenu Babametovića:
Mustaj-bega od Kliša 'dizdara,
Desno krilo Otmanović cara.
Vitezove porodiše majke,
U Poljicijah na glasu junake:
Jedan biše Žuljeviću Frane,
Koi Turkom zadavāše rane;
Drugi junak Žuljević Matija,
Dva poljička kneza i viteza:
Oba turske odsicaše glave,
U Poljicijah kadno izgiboše.
Tri sokola porodila majka:
Tri Skeića, tri mila brajena;
Sva tri bihu sèrdca junačkoga;
Jer su sablje kèrvce napojili.
Dva brajena, dva Sladojevića,
Učiniše veliko poštenje:
Sikuć mlade careve delije
Velikoga rata od Kandije.

Tadija Čotić od godištaš osamdeset. Toma Makanović od godištaš devetdeset. Dom Nikola Dragičević, kurát od Ostèrvice, i kancelir vikara od provincije, koi pišà svaka, što starci rekoše, i što je štio u písmih, koja se u njihovih cèrkvah nahode. Mijovio Žuljević, knez i kancelir svitovnji od poljičke dèržave. — Dom Ivan Maneničić, vikar provincije poljičke. Misto pečata †. Komu nebude smetati nenavidost, neće mu mučno biti vjrovati.

Slidi pisma od vitezóvah omiških.

Da je komu poslušati bilo:
Kako pjeva kneže Teovane
U Omišu gradu bijelomu:
Lípo slaže, ter junake kaže
Vitezove dužda mletačkoga,
Od Omiša grada bijeloga,
Žestokoga rata od Kandije,
Malo posli Beča i Morije.
Imenuje Radoša Ivana,
U Omišu zmaja od mejdana,
Koi turske glave odsicáše,
U Kandiji kada vojeváše.
Svidochi mu krilo pozlatjeno,
I kolajne od suhoga zlata,
Koje mu je dužde darovao
Za njegovo veliko junáctvo.
I za njime Kulišića Jurja,
I sokola od sinjega mora,
Koi hvatà šajke ormanice,
Sičè Turke ni broja se nezna.
Imadiše fuštu ormanicu,
Malo manju od galije tanke,
Sva joj kèrma biše pozlatjena,
I cèrljenom svilom pokrivena.
Na njoj, pobre, zlatan fano biše,
Koga druga fušta nejmadiše:
Za zlamenje silnoga junaka,
Takvu slavu primi od Mletákah.

Bì genera' od vojske hàrvatske,
Arbanaške i hercegovačke,
S njima Jure Turke razbijáše,
I gradove mnoge uzimáše.
Pjeva junak tretjega vitéza,
Od kolina Nenadića kneza:
Po imenu majora Miloša,
Ljutu zmiju od grada Omiša,
Koi turske glave odsicáše,
U Kandiji kada vojeváše:
To svidochè njegove dukale,
I kolajne od suhoga zlata.
Poslušajte, mladi krajišnici!
Kako piva kneže Teovane:
Mejdandžiju od Omiša kaže,
Po imenu Babulinkovića.
Kako njemu bila knjiga dodje
Od delije Vazlagić Alije,
Na početku rata od Kandije
Ovako je Tomi besidio:
„Tužan bio, jadan se rodio;
Kako si se po gradu hvalio
Prid gospodom od Omiša grada,
Da ćeš Turke biti zaušnicam’.
Ako jesi junak od poštenja,
Izadji mi na mejdan junački
U nedilju, koja dodje pèrva,
Pod Zakuče, gdi je mejdan stari.“

Kada Tomi bila knjiga dodjè,
Knjigu štije, a na nju se smije.
Vele njemu omiška gospoda:
„Koi aber bila knjiga kaže?“
Odgovara Babulin vojvoda:
„Evo mene zove poturica,
Po imenu Vazlagić Alija,
Da mu idjëm na mejdan junački.“
Gospoda su njemu besidila:
„Nehod' tamo, Babulinkoviću!
Alija je silni mejdandžija,
I dosad je mejdan odnosio;
A ti eto jesi ostario,
Ostario i još ohronuo:
Izgubit' ćeš glavu na mejdanu,
I poštenje omiških junákah.“
Ali veli Babulin vojvoda:
„Ja ću poći, ako ću nedoći,
Čini mi se, omiška gospodo!
Da mi sèrdce nije ostarilo.“
Pak uzimlje sinka za divera,
Ter se vozi uz Cetinu hladnu.
Kad li junak pod Zakučje dodjè;
Ali Turčin po mejdanu šeta.
Za zdravlje se lípo upitaše,
Pak odstupi jedan od drugoga,
Ter se svitlim mačim udariše;
Al' Babulin stari vitez biše.
U sèrdce je Ture udario,
Rusu mu je glavu odsikao,
Ter je nosi niz Cetinu hladnu,
Pak je metje gradu na bedene.
Još delija drugi mejdan kaže
Od viteza Petra Bačeljica:
Iz Omiša silnoga junaka,
Podaleko u Buci kotorskoj.
Idje momče iz vojske careve,
Pak zavikà iza svega glasa:
„Nije l' koga porodila majka
Od sve vojske dužda mletačkoga,

Da m' izadje na mejdan junački?“
To je čuo Bačeljicu Petre,
Skočio se na noge viteške,
Pak izadjè na mejdan junački.
S brijetkim' se mačim udariše;
Al' Bačeljic bolji junak biše:
Turčinu je glavu odsikao,
Ter je dájè banu generalu.
A on njemu krilo i kolajnu,
I pravo je, jer je zadobio;
A na polju, gdi je mejdan bio,
Vitezovi bor su usadili.
Za junaka lípu uspomenu,
I njegovu sriću na mejdanu:
Bor zeleni i sad se nahodi
U vitežkoj-Buci od Kotora.
Ej delijo, Marinović Ive,
Od starine viteško kolino!
Tvoja svitla od bedrice čorda
Turske se je napojila kèrvce
Bojak bijući rata od Morije,
Oko' Gradca u gornjem Primorju,
I osvoji svu Neretvu mutnu
Do Gabele grada bijeloga.
Ter za tvoje veliko junačstvo
Dužde tebi dadè kavalirstvo:
Svitlo krilo, od zlata kolajne.
Ej viteže, pokojna ti duša!
Soko' biše Marinović Petre;
Jer uhvati tursku ormanicu,
U Levantu na sinjemu moru
Vrime rata Beča bijeloga.
Svoje bile okèrvavi ruke
Sikuć mlade po džemiji Turke:
Al' je i on tada pogibao
Sikuć Turke na sinjemu moru.
Vitez biše Desković Antune
Ognjenoga rata od Morije,
Djemiju je tursku osvojio,
I sve Turke pod mać okrenuo.

Nelažu mu duždeve dukale,
Dvi kolajne i medalje zlatne,
Koje su mu biše darovane
Od našega dužda za junačtvo.
Pivaj, pobre, junačka je dika,
Viteza ti kažem i vojnika:
Po imenu Desković Stipana,
Od Omiša bijeloga grada.
Pošteno je Stipe vojevao
Prid junacim mladim krajišnicim:
Svitlu sablju kervce napojio
Velikoga rata od Morije.
Nebijaše grada na krajini,
Koga nije uzet' pomogao:
To svidoči Korner generale,
I dukale dužda mletačkoga.
Pivaju se dva orla kërstaša:
Dva kërstaša oba iz Omiša,
Da su tursku zemlju porobili,
I pošteno vazda vojevali.
Jedan biše Pavišiću Frane,
Od vojnikah mladjan kapetane,
Gospodičić od Omiša grada,
Koino se Vulas zove sada.
Pomoga' je Kliš grad uzimati,
I na Turke juriše činiti:
Od grada je vatru otvorio,
Ter je beden pèrvi osvojio.
Metje barjak gradu na bedene
Privedroga dužda mletačkoga:
Iz grada ga stine udarahu;
Al' mu smèrtnih ranah nedavahu.
Kada mlade izsikoše Turke
Nasrid Dicma više Kliša grada:
Tu se nadjè Pavišiću Frane,
Ter junačke odsicàše glave.
Koliko je dužde Mletčanine
Osvojio bijelih gradóvah,
Svakoga je uzet' pomogao,
I vitežki vazda vojevao.

Drugi biše mladjan kapetane,
Sin rodjeni Pavišića Frane:
Julijan se imenom zoviše,
Bolji junak od babajka biše.
Njemu biše dato za junačtvo,
Od krajine sinjske kollunelstvo,
Prid junacim na vojsku idjàše,
Često tursku krajinu robljàše.
Kad u Grabu izsikoše Turke
Krajišnici od Cetine ravne,
I on ruse glave odsicàše:
To svidoči Korner generale.
On pomožè Novi osvojiti,
Sinj bijeli i druge gradove:
Pod Novim ga rane dopadoše
Bojak bijuè i grad uzimljuèi.
Ako li mi virovat' neèete,
Upitajte Korner generala:
Kazat' će vam generale bane:
Što učinì vitez Julijane.
Leti soko' k gradu Imotskomu:
Po imenu Perinović Ive,
I opàli varoš oko' grada:
To se sgodì rata malenoga.
Imotu je bìlu obsidnuo
Prija vojske dužda mletačkoga:
A kad dodjè vojska principova,
Ter Imotu počè uzimati,
Na juriš je pèrvi udario
Prid junacim mladim krajišnicim,
Pod njime je konjic poginuo,
A njega su rane dopadnule.
Al' je Ive sèrdca junačkoga:
Rane zavì, a na juriš tèrče,
Opoštenì dužda mletačkoga
Na uzetju grada Imotskoga.
Njemu bane za junačtvo dàje:
Dvi kolajne od suhoga zlata;
Jer nebiše bèržega konjika
U Turčina, ni u kaurina.

Biše vitez Biličiću Frane,
Gospodičić od Omiša grada:
Junački je puno vojevao
Od mladosti do svoje starosti.
Vojvodstvo je na sablji dobio
Vojujući, kèrvcu proljući:
Potvèrdjuju Franina junačtva
Generálah mnogih svidočanstva.
Veliko je pleme Zrinovića,
Nije manje ni Despotovića,
Glasovita od Omiša kneza,
Od starine po izbor viteza.
Od njega se rodiše vojnici,
Vojevode i bèrzi konjici:
Pošteno su vazda vojevali,
Vitezovi na oružju zvali.

Vičenco se jèdan zovijàše,
U španjolskoj vojsci vojevàše:
Za njegovo veliko junačtvo
Kralj mu Filip dadè kavalirstvo.
Gospodstvo je na sablji dobio;
Vice-kralj je u Indijam bio:
To je slava hàrvatskih vojvòdah,
Još i švega slavnoga naroda.
Oprostite, omiška gospodo!
Kojino ste krilo principovo:
Sve vas želim zvati po imenu;
Al' bi pisma odveć duga bila.
A čuli ste, gdi vlasi pivaju:
„Duga pisma nije nikom' dràga.“
Ako li ti ugodna nebude,
Čini bolje, široko je polje.

Ako budeš junak od starine,
Koi pravi jezik posiduje:
Bit' će pisma draga i ugodna:
Ako l' nisi, bit' će ti nemila.

Slidi broj officijalah omiških, koji su bili od rata kandijan- skoga do dneva današnjega.

Metjem, moj štioče, na svitlost rečenoga grada officijale, ne za drugo, nego za ukazati svítu slovinskomu veliku ljubav našega privedroga dužda, s kojom nadaruje svoje podložnike; premda nisu od njegova naroda, ni jezika. I neka svak' može doći u poznanje, da budući toliko officiri i vladaoci izašli iz jednoga malahna grada, koliko ih ima biti iz gradovah velikih, i ostalih ðeržavah po Dalmaciji.

Rata kandijanskoga.

Knez Marko Sinovčić, genera' od oružja, silni junak, starinom Poljičanin.

Kolluneo Đesković, rečeni Arbanasović.

Knez Nikola Jelić, major od batalje, i vladalac od sve vojske hrvatske, starinom od Poljicah.

Vojvoda Jure Jelić, silni junak, bi sužanj u Carigradu.

Vojvoda Agustin Jelić, posičen pod Vojnicom.

Vojvoda Petar Jelić, posičen u Moriji.

Vojvoda Vičenco Jelić.

Vojvoda Jerolim Jelić.

Vojvoda Ivan Jelić.

Vojvoda Stipan Jelić.

Ovi se svi rodiše u Onišu, ali su starinom knezovi poljički:

Kavalir i major od batalje, Ivan Radoš.

Knez Miloš Nenadić, major od batalje.

Knez Bartuo Nenadić, kavalir i vojvoda.

Kavalir Tadija Kulišić, vitez i mejdandžija, pogibè pod Gradiškom.

Starinom je knez poljički.

Vojvoda Frane Pavišić.

Sèrdar Petar Kulišić. Starinom Poljičanin.

Rata bečkoga.

Vojvoda Gašpar Marčelić.

Vojvoda Petar Bačelić, mejdandžija.

Vojvoda Toma Babulinković, mejdandžija.

Veliki vitez Jure Kulišić, vladalac od sve vojske dalmatinske.

Vojvoda Ivan Kulišić.

Vojvoda Jure Kulišić.

Vojvoda Ante Kulišić, starinom Poljičanin, rodjen u Onišu.

Vojvoda od konjicah: Ivan Nenadić.

Vojvoda od konjicah: Luka Nenadić.

Vojvoda od konjicah: Frane Nenadić.

Vojvoda od konjicah: Miloš Nenadić.

Vojvoda Pava' Jerčić.

Vojvoda Gašpar Marijanović.
Vojvoda Janko Marijanović, starinom su knezovi poljički.
Vojvoda Frane Marijanović.
Vojvoda Ive Stipančić.
Kolluneo Marin Marinović.
Kolluneo Petar Marinović.
Vojvoda Petar Marinović.
Kolluneo Nikola Marijanović.
Kavalir i soprintendente od Neretve, Ivan Marinović.
Stipan Deskojević, rečeni furioz soprintendente i vladalac od krajišnjikah zadvarskih.
Tenente kolluneo Antun Deskojević, rečeni furioz.
Vojvoda Julijan Pavišić i kolluneo od krajišnjikah sinjskih.
Tenente kolluneo Frane Frančeski, rečeni Zamarić. Ovi na mejdanu posiče u Levantu Arapa mejdandžiju.
Vojvoda Ivan Pistić.
Vojvoda Matij Cvitanović.
Vojvoda Gèrgur Cvitanović.
Vojvoda Frane Cvitanović.
Vojvoda Julio Jelić.
Vojvoda Nikola Jelić.
Knez vojvoda Jure Karalipeo Despotović.
Knez Don Vičenco Karalipeo Despotović bi na službi kralja od Španje, učinjen kavalir „di Kalatrava“ rečen, pak vice-kralj od Indijah.

Rata maloga i posli.

Soprintendente od Zadvarja, Ivan Deskojević, Furioz.
Soprintendente od Vèrgorca, Tome Furioz.
Stipan Deskojević, soprintendente od Zadvarja.
Ivan Deskojević, kolluneo imotski.
Jure Deskojević, sargente major.
Vojvoda Jure Deskojević.
Vojvoda Joze Deskojević.
Vojvoda Antun Deskojević.
Vojvoda Petar Deskojević.
Vojvoda drugi Antun Deskojević, Furiozi.

Knez Pava' Despotović Karalipeo, gubernatur od oružja.
Knez kolluneo Petar Jelić.
Knez Jure Jelić, sargente major.
Knez drugi Petar Jelić, sargente major.
Ivan Frančeski Perinović, kolluneo i vladalac od Zagvozda i Župe.
Vojvoda Frane Perinović.
Sargente major Lovre Radoš.
Vojvoda Petar Arbanasović.
Vojvoda Ivan Kulišić.
Vojvoda Jere Marčelić,
Vojvoda Ante Zamarić.
Vojvoda Jure Grubišić.
Vojvoda Petar Pistić.
Vojvoda Jakov Biličić.
Vojvoda Jere Cvitanović.
Vojvoda Ivan Bučić.
Vojvoda Mate Todorović.
Vojvoda Stipan Jakšić.
Vojvoda Frane Biličić.

Rati nesrićni uzrok su vazda bili od razasutja, ne samo od kraljestvah, banovínah i gradóvah; nego li i od gospodskih kúćah i pleménah, ter bižeći po tudjim dèržavam, izgube ne samo imauja i gospodstva, nego li jošter i vlastito ime od svoga plemena. U Dalmaciju iz Ungarije mnoga gospoda jesu dobigla rad uzroka rečenoga, kakono gospoda Pistići, koji se u gradu Omišu nahode, i ostáli mnogi. Pistića kuća bi velika u Ungariji, i gospodska, od koje izadjoše knezovi i vladaoci od gradóvah; pače od istih vlastiti gospodari u vrime kraljah ungarskih, kako se nahodi u njegovim kartam. I ovo metjem za jednu priprostitu uspomenu od rečenoga plemena gospodskoga.

Vojvode u stara vrimenta zvali su se duke, oliti hercezi veliki, kakono vojvoda Janko, Kosarić Stipan, i ostáli. Ovde ja imenujuć vojvode nerazumim duke, ni hercege; nego kapetane od soldátah platjenih toliko pišacah, koliko konjikh: tako jih po Dalmaciji zovu.

Slidi kratko govorenje od sedam pleménah gospodskih, koja se nahode u mistu Rogoznici, starinom Gorici blizu Omiša.

U vrime kralja Bêle dodjose u rečeno misto iz Ungarije ovi plemići:

Diklić, prozvan Kuzmanić.

Rubnić, pridivkom Knezović.

Davidović, rečeni Marušić.

Blažević, prozvan Kardišić.

Mikulić, prozvan Alaburić.

Vojineo, rečeni Dom Lučić.

Radić, koji onde pridivka nejma.

Plemena imenovana imadoše mnoga privilegija u stara vrimena od kraljah ungarskih, bosanskih i od privedroga principa mletačkoga. Takodjer i od bana Frangipana, koje budući kratko, metjem na svitlost:

„Nos Xansa Frangipani, Veljæ, Senjæ, Modrusii, Cetinae, Klissæ, Almissæ et Dalmatiae Comes, Banus Croatiae.“

„Cuicumque ad quem hæ nostræ pervenerint, significamus, quatenus nos promisimus, et promittimus Nobilibus viris Rogoznanis, subditis nostris, nos eos conservaturos in eorum veris, et antiquis bonis, juribus, et libertatibus, quibus soliti fuerant vivere, ad hoc ut ipsi denuo revocent fratres suos, qui alibi reperiuntur, vel alio discesserant, ad eorum bona hæreditaria, ad nostram obedientiam, et antiquam libertatem, et juridicam patriam. Et tam his, qui ad præsens reperiuntur, libertas, justitia, et jus libertatis. Et ideo ad majus robur has nostras litteras patentes sub nostro sigillo concessimus. Anno Domini millesimo, quadringentesimo, trigesimo sexto. Datum Almissæ 30. mensis Martii.“

Da se ročena diploma razumi od ono sedam pleménah imenovanih, premda niki cića nehárne nenavidosti to nerazume, poznat' ćete iz ovoga kratka terminaciona, koji slídi:

„Noi Marin Antonio Cavalli, per la Serenissima Repubblica di Venezia, Provveditor Generale in Dalmazia, ed Albania.“

„Constando dalli esami, e prove date nelle Cancellarie della Brazza, e d' Almissa, che discendono veramente da' Nobili Famiglie di Rogoznicza le Case Rubnić detti Knezović; Blažević detti Kardišić; Kuzmanić detti Boroević; Davidović detti Marušić; Voineo detti Dom Lučić; Mikulić detti Alaburić, i Radić: devonsi anco per giustizia li stessi comprendere nel numero di quelle Famiglie Nobili di Poiza, che dalla pub-

blica munificenža al tempo della loro dedizione furono privilegiati; coll' autorità pertanto del Generalato nostro ed in vigor delle presenti ordiniamo, e determiniamo, che come tali le Famiglie sudette, non debbano soggiacere alle fazioni con li Villici, ma esser considerati come Famiglie Nobili della Provinzia di Poiza. Tanto dovrà esser inviolabilmente eseguito ec. Spalato li 14. Luglio 1740. — Marin Antonio Cavalli Provveditor Generale.

Slidi písma vitezóvah zadvarskih.

Dva bumbula svu noć pripivaše.
U Zadvarju gradu na kamenu:
Knez Predoje iz Kotara ravna,
I Stanoje od Neretve mutne.
Zapjevaše pjesmu od junákah,
Zadvaránah mládh vitezóvah:
Kako Turkom glave odsicaše,
I carevu zemlju porobiše.
Sve delije kažu po imenu:
Najpèrvoga mlada kavalira,
Od Zadvarja Kosora sèrdara,
Ljutu zmiju rata od Morije.
Da je često na mejdan hodio,
Na mejdanu glave odsicao:
Četèrdeset posičè Turákah,
Sve po izbor najboljih junákah.
Dužde njemu dadè kavalirstvo
Za njegovo veliko junačtvo,
I za kalpak krilo pozlatjeno,
Dvi kolajne i medalje zlatne.
Sèrdar Bajo silni junak biše,
Starinom se Kostojević piše:
Dvanajest je glávah odsikao,
Puno veće živih uhvatio.
Svidoe mu od zlata medalje,
I sèrdarstvo zadvarske krajine,
Koje biše na sablji dobio
Rata Beča grada i Morije.

Soko' sivi Tavra harambaša.
Od malena sela Žeževice:
Šest je turskih glávah odsikao,
I principu Zadvarje pridao.
To svidoe starci krajišnici,
I medalje od suhoga zlata,
Kojeno je gleda' Milovane,
Kad je-on'da skoro prolazio.
Vitežki se dva bumbula slažu,
Ter i druge još junake kažu:
Od Zadvarja Mursel harambašu,
Opoštenì svu krajinu našu;
Jer je tursku zemlju porobio,
S krajišnicim roblje dovodio,
Još i turske odsicaše glave
Ognjenoga rata od Morije.
Još nam kažu tri silna junaka,
Kojino se neboje Turákah:
Sva tri turske glave odsicaše,
I pošteno vazda vojevaše.
Jedan biše Raulj harambaša,
Drugi, pobre, Čoriću Gèrgure;
A tretji je Popoviću Jure,
Tri junaka i sva tri jednaka.
Pave Burić na glasu bijáše,
Turke sičè, robje dovodjáše:
Ništa manje Petkoviću Marko,
I delija Supuković Jure.

Sva tri često u četu idjâhu,
Od Imote roblje dovodjâhu:
Sva tri ruse odsicaše glave,
Ter se i sad od junâkah slave.

Spomenuše zmiје od mejdana:
Po imenu Zerića Ivana,
I viteza Santrića Matija,
Da su ruse glave odsicali,
Od Morije rata velikoga.

Junačko je selo Žeževica:
U njemu se sivi soko' rodi,
Po imenu Popoviću Petre,
Od starine roda viteškoga.

U četu je često odlazio,
Krajišnike Turke pogubio,
Za junačtvo imadè sèrdarstvo,
I medalje od suhoga zlata.

Ej viteže Omarčeniću,
Od starine Radošević Marko!
Tvoja svitla sablja demiškinja
Turske se je napojila kèrvce.

Kada Marko u četu idjâše,
Često tursko robje dovodjâše:
Junak biše Radošević Marko,
Malo manji neg' vojvoda Janko.

Delija se pjeva od mejdana,
Po imenu Bekavac Nikola:
Starinom se Sekulović zvaše,
I on turske glave odsjecâše.

I ovo je lípa dika naša,
Od Zadvarja silni harambaša:
Po imenu Petrović Ivane,
Od starine roda orlovića,

Koi zemlju porobi carevu,
Još i turske odsijecà glave,
I sada je starac od mejdana
U životu od sto godín' dánah.

Dokazuju starci krajišnici,
Barjaktara Bekavca Jurišu:
Da je tursku zemlju porobio,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Drugoga još barjaktara kažu,
Dva bumbula, ter se lípo slažu:
Ljutu zmiју Petković Tadiju,
Da je smaka' odžu i kadiju.

I uhvati sužnja Alibega,
Ter ga vodi k dvoru bijelomu:
I sad mu se dževèrdan nahodi
U bijelu dvoru Petkovića.

Krajišnici! vi najbolje znate,
Što učini Smilojević Mate,
Harambaša zadvarske krajine,
Silni junak biše od starine.

Prid junacin na vojsku idjâše,
Roblje vodi, glave odsicâše,
I pogubi zmaja ognjenoga:
Barjaktara od Županjca grada,
Po imenu Overušić Muju.

Dvi se zmiје čuju od starine,
Harambaše zadvarske krajine:
Jedan biše Biskupović Marko,
A drugi je Bubalović Mate.

Oba turske odsicaše glave,
Od Mostara dovodiše roblje,
Vojevaše rata malenoga
Pod barjakom dužda mletačkoga.

Mate Karzić u četu idjâše,
I junački vazda vojevâše:
Tursko plíno biše zaplínio,
Svitlu sablju kèrvce napojio.

Na glasu je Vukušiću Lovre,
Sivi soko' i Deliću Pavle:
Obadva su lípo vojevali,
I obadva glave odsicali.

Ništa manje Kekez Mijovile,
I delija Zuzule Ilija:
Svi su ovi sèrdca Smiljanića,
A desnice Rade Miletića.

Od starosti i druge žalosti,
Skitajuć se od grada do grada,
Od nemila, brate, do nedraga:
Vami pjesma, a meni što Bog dá.

Još imade na glasu junákah
Od zadvarske po izbor krajine:
Al' jih više pjevati nemogu;
Jerbo sam ti teško obolio

Slidi pisma od vitezóvah dèržave imotske.

Imotski se bíli na kamenu,
Kano labud na vodi studenoj:
U njemu se zmije porodiše,
Koji tursku zemlju porobiše.
Odbigoše cara silenoga,
Doletiše k moru u Primorje
Pod kriocè duždá mletačkoga,
Od Kandije rata ognjenoga.
Često idju k gradu imotskomu,
Jade dáju caru čestitomu:
Kolju zmije Turke krajišnike,
Hercegovce pišce i konjike.
Ljute zmije po imenu kažem,
Sve krilaše zmaje od dvi glave:
Najpèrvoga Kumbatović fratra,
Koi turske odsicáše glave,
I porobi imotsku krajinu,
Bíli varoš oko' Imotskoga,
Roblje hvatà ni broja se nezna,
Ter ga vodi na skelu makarsku.
A za njime Veića Juraša,
Od uskókah biše harambaša:
Svu je tursku zemlju porobio,
Dvajest i šest glávah odsikao.
Robi, pali sela i varoše,
Sužnje vodi, tursko plíno goni:
Biše Juraš silni mejdandžija.
Velikoga rata od Kandije.

Od njega se sivi soko' rodi:
Po imenu Veić Matijašu,
Često ruse glave odsicáše,
Bolji junak od babajka biše.

Al' ga biše dopalo sužanjstvo,
Ma ćeš čuti njegovo junačtvo:
Vežu njemu ruke na opako
Mostarani glasoviti Turci.

Stavljaju ga u tamnicu tamnu,
Da nevídi sunca ni miseca:
K njemu idju age od Mostara,
Da ga cíne i pitaju blago.

Kada ih je sužanj ugledao,
Pokloni se do zemljice černe:
Pak izvadi dva dukata zlatna,
Ter jih dáje straži od tamnice.

Tiho mu je Mate besidio:
„Podji, brate, tako bio zdravo,
Donesi mi vina i šerbeta,
Da napojim moje gospodare.“

Privari se straža od tamnice,
Donesè mu vina trolitnjega,
I rakije od devet godínah,
Museleza i djuzel-šerbeta.

Piše Turci od po'dne do mraka:

Kada li se dobro ponapiše,
Veli njima Veiću Matija:
„Odvežite bile ruke moje,
Neka mogu s vami vino piti.“

Bijele mu odvezaše ruke,
Do po'noći s njime vino piše,
Vino piše, ter se i opiše,
Svi pospaše kano i poklani.

Al' nespava Veiću Matija,
Već jih kolje kano bile janjce:
Pak otvori od tamnice vrata,
I uteče, vesela mu majka!

Na glasu je silni harambaša,
Po imenu Lekiću Juriša:
Krajinu je tursku porobio,
I trideset glávah odsikao.

Nebijāše žeštjega junaka
Od uskoka Lekića Juriše:
Od njega su pisme i popivke,
I u kolu lije poskočnice.

Viteza je porodila majka,
Po imenu Sovićanin Marka:
Od uskókah biše harambaša,
Hvali njega sva krajina naša;

Jer u četu često odlazāše,
Od ímote plíno dogonjāše,
Turke hvatā i odsicā glave
Velikoga rata od Kandije.

Junak biše Ožegović Luka,
U njega je od mejdana ruka:
Nigda Luka s čete neidjāše,
Da junačke glave nenošāše.

To svidoče Turci krajišnici:
Vèrgorčani, a i Ljubušani.
Kad junaci goricom putuju,
Često Luku u pismi spominju.

Al' da ti je čuti, pobratime!

Što govore careve delije:
„Nitko nami veće nedodijā,
Što sileni Pavlinović Mate.

Turke siče, naše bule hvatā,
Ter jih vodi na more duždevo:
Za nje prima groše i dukate,
I medalje junačko zlamenje.

U njega je puška Talijanka,
A desnica Sibirjanin Janka:
Kada pušci živi oganj daje,
Jednog' smítra, a po dva padaju.

Sve porobi Bročno do Mostara,
Do Blagaja i do Počitelja:
Plíno goni, mlado roblje vodi
Svojimpobrom Miletića Radom.“

Biše Mate dika od junákah,
Dvadeset je posika' Turákah:
To se sgoti rata od Morije,
Kadno bihu na svítu, delije.

Da je komu pogledati bilo
Ljutu zmiju Petra Markonjića:
U njega su oči sokolove,
A desnica Miloš Obilića.

Često idje na Bosnu ponosnu,
Vodi roblje na skelu makarsku,
Ter prodāje Turke u Latine,
I lijepe bule i kadune.

Ni to Petru dosta nebijāše,
Već junačke glave odsicāše:
To svidoče starci od krajine,
Da bijāše junak od starine.

A najveće pisme i popivke,
Kojeno se od njega pivaju:
Junak biše Petre Markonjiću,
Ognjenoga rata od Kandije.

Kad Senjani Župu porobiše
Do Prološca i do Imotskoga,
Dva bogata sela opališe:
Runoviće i selo Zmijavce.

Dosta oni plína zaplíníše,
I lijepa roblja zarobiše:
Divojákah mladih neudanih,
I ditićah prija neženjenih.
Kada li se natrag povратиše,
Senjanom je loša srića bila:
Za njima se četa otisnula,
Dvi stotine od Župe deljáh.
Prid njima je Mitar harambaša,
Od Radića roda i plemena:
Dostigoše senjske vitezove
Kod Zagvozda, mista vilinjega.
Na Senjane juriš učiniše,
Ter jih k sinju moru potiraše:
Oteše jim plíno zaplínjeno,
I lijepo roblje zarobljeno.
Mnogo rusih glávah odsikoše,
I zdravo se natrag povратиše
Pivajući i popivajući,
Vino pijuć, kolo igrajući.
Al' poslušaj, dragi pobratime!
Što govori Ive Senjanine:
Nitko meni veće nedodijá,
Što zeleni Gudelj harambaša.
Na njem bihu zelene haljine,
Ter ga zato Gudeljem prozvaše,
I od tada, dragi pobratime!
Radići se Gudelji prozvaše.
Kada Turci teško izgiboše
Pod Zadvarjem rata od Morije,
Tada turske glave odsicáše
Karlo Gudelj, alfir od krajine.
Njemu bane svitlo perje dáje,
Zlatan pèrsten na desnicu ruku,
Koino se i sada nahodi
U Radića popa kanonika.
Kada Turci Tribinj osvojiše,
U tom gradu Toma Gudelj biše,
Mladjan alfir Lučić kollunela,
Od Primorja mista kamenoga.

U ruke se Turkom nepridáje,
Već utečè kroz carevu vojsku,
Noseć голу u desnici čordu,
A u livoj alaj zelen barjak.
Čudila se sva vojska careva,
Gledajući 'mlada Hercegovca:
Nitko njega dočekat' nesmidè,
I utečè kroz carevu vojsku.
A što ti se čini, pobratime,
Od junaka Piljević vojvode?
Na moru je Turke izsikao,
Ormanice ognjem sažegao.
I posičè trideset Turákah;
Ali primì sedamdeset ránah:
Liva mu je ruka odsičena,
Desnom turske glave odsicáše.
Njemu dužde mèrtvu platju dáje:
Sve na misec po trijest dukátah;
Jer izsičè careve delije,
Neka, pobre, poštena mu majka!
U Zagvozdu ljutu zmiju kažu,
Po imenu Tomića Stipana:
Od Zagvozda na glasu sèrdara,
Koi robì Broćno do Mostara.
Još i ravno Duvno do Županjca,
Roblje hvatà, a glave odsicà,
Nelažu mu od zlata kolajne,
I medalje junačko zlamenje.
Al' da ti je, brate, poslušati,
Što govori Tokmanović Mujo:
Evo ima dvi godine dánah,
Da vojujem i da bojak bijem.
Na vojsci sam vazda srićan bio:
Sedam sužánj' jesam uhvatio,
Nit ću živit', niti ću umriti,
Dok osmoga neuhvatim sužnja.
Al' neprodjè ni nedilja dánah,
Sritoše se dvi čete ognjene:
Turska jedna, a kèrštjanska druga,
Ter se silne čete udariše.

Turska četa pridobila biše,
Ter potirà mlade krajišnike:
U toj četi Tokmanović biše,
Uхватiti sužnja nastojáše.
I potirà silnoga junaka,
Po imenu Grubišić Stipana:
Kada li je podaleko bilo,
Dočekà ga Grubišić Stipane.

Uхвати ga za bijelu ruku,
Ter ga metje na pleća junačka:
Odnese ga k dvoru bijelomu.
To ti hvala Tokmanović Mujo!
Junak biše Lovrinčević Ive
Ognjenoga rata od Kandije:
Pošteno je vazda vojevao,
Vitežki je glave odsicao.

Štarinom je od Bosne ponosne,
I gospodar od Radne vafoša:
To svidoe bosanske diplome,
Koje dadè Tvèrdkoviću kralje
Mladu Radi Vladmirović knezu.

Slidi písma od vitezóvah vèrgorskih.

Švijeno je gnjizdo sokolovo,
Od starine biše hercegovó:
I sada se vidi na kamenu,
Vèrgorac se zove po. imenu.
U njemu se légu sokolovi,
Junaci se zovu principovi,
Koji tursku zemlju porobiše,
Ljubuškomu vrata zatvoriše.
Po imenu kažem krajišnike,
Vèrgorčane na glasu vojnike:
Najpèrvoga Radu Miletića,
Na oružju Marka Kraljevića.
Junak biše od malo godínah,
Slušaj, pòbre, ovo je istina:
On učáše škulu u fratárah,
To bijáše u vrimenta stara.
Kad li naglo udariše Turci
Na manastir kano mèrki vuci:
Neće Rade škole, ni bukvice,
Već povadi sablju od bedrice.

Na Turke je juriš uóinio,
I četiri glave odsikao,
Ter jih tirà uz primorske stíne
Do Bilića visoke planine.
Opet idjè do malo danákah
Pod Vèrgorac čekati Turákah:
Što željáše, to je dočekao:
Petnajest je glávah odsikao.
Nektì više služiti fratárah,
Vojnici ga čine za sèrdarā:
Prid njima je Rado vojevao,
Sto je rusih glávah odsikao
Sve po izbor agah i spahijah,
Alaj-bégah i silnih kadfjah,
Kapetánah i mladih sèrdarah,
Buljubášah, alaj-barjaktarah.
Od njega su pisme i popivke,
U kolu ga pivaju divojke:
Već se takvi nerodì delija
U Vèrgorcu, ni okolo njega.

Na glasu su do dva Jelavića,
Koji siku Turke Ljubušane,
Mostarane i Počiteljane,
Gabeljane i Nevesinjane.
Jedan biše Jelaviću Petre,
A drugi je Jelaviću Pavle:
Puškom biju kano Černogorci,
Sabljom siku kano i Ungarci.
Biše Petar posika' Turákah:
Dvajest i pet po izbor junákah;
Malo manje Pava' jih posičè,
Ter se lípo Vèrgorčani diče.
Deliju ti kažem od mejdana,
Po imenu Markotić Antuna:
Koi često u četú idjáše,
Ljubušanom rane zadaváše.
I pogubi zmaja žestokoga,
Po imenu Mesiović Luku:
Desno krilo cara čestitoga,
Sve uzdanje grada ljubuškoga.
Dokazuju dva orla kèrstaša,
Ter jih slavi sva krajina naša:
U Vèrgorcu do dva Vidovića,
Desnice su bana Zrinovića.
Obadva su roblje dovodili,
Obadva su glave odsicali:
Ustrašise Turke krajišnike,
Ljubušane na glasu vojnike.
Silni junak Borovac Nikola,
Imadiše sèrdce od sokola:
Robi sela i turske varošè,
Plíno gonì, mlado roblje vodi.
I njegova tri mila brajena,
U Vèrgorcu gradu odgojena:
Sva četiri glave odsicaše,
Četujući bratja izgiboše.
Herceg Jakov ljúta zmija biše;
Jer vitežki vazda vojeváše:
Tako kažu od Vèrgorca starci,
I ostáli mladi krajišnici.

Tko uhvati Zidonju Memeda?
Uhvati ga herceže Jakove,
I pogubi tri Turčina mlada
Blizu bila ljubuškoga grada.
Viteza mi kažu krajišnici,
Po imenu Petra Barišića:
Od starine roda Jeličića,
Barjaktara Rade Miletića,
Da bijaše junak na krajini,
Kano Gèrčić u ravnoj Cetini:
Dvanajest je glávah odsikao,
A još veće živih uhvatio.
Dvi aždaje porodiše majke
U Kozici, selu junačkomu:
Dvi delije do dva Ravilića,
Od starine roda Bogetića.
Jure jedno, Ivanda je drugo,
Od vèrgorske po izbor krajine:
Oba s Radom u četú idjáhu,
Oba turske glave odsicáhu.
Kadno Turci težko izgiboše
Nasrid Čèrna izpod Ljubuškoga:
Tu bijáhu do dva Ravilića,
Po četiri glave odsikoše.
Ivanda se u pismi spominje,
Pridivkom se Tepčević nazivlje:
Biše junak sèrdca Smiljanića,
A desnice Vuka Mandušića.
Ponosi se selo Zavojane;
Jer porodi zmiju od dvi glave:
Po imenu Čèrnobor Filipa,
Koi žive Turke proždíráše
Velikoga rata od Kandije,
Tako kažu starci od krajine:
Harambaša od uskókah biše,
Viruj, pobre, tako pero piše.
Još ti kažem Ivu Vuičića,
I deliju kano Ugričića:
Često junak u četú idjáše,
Ljubušanom glave odsicaše.

Na glasu su tri delije mlade,
Koji ruse odsicaše glave:
Od kolina, pobre, Pèrvanova,
A u vrime rata od Morije.
Jedan biše Pèrvane Ilija,
Na krajini vitez i delija:
Nikolica drugi se zoviše;
Toma Pèrvan tretjem' ime biše.
Sva tri bihu sileni junaci,
Kako kažu krajišnici starci,
Vojevaše, roblje dovodiše,
Britke čorde kèrvice napojiše.
Pohvali se odža barjaktare:
Da će iznit' barjak na Vèrgorac.
U za' čas se po se pohvalio,
Terlin mu je glavu odsikao.
Nebiše ga iz puške ubio,
Nego skopjem pod Vèrgorcem grad.
I sada je perje pozlatjeno
Za junačtvo Juri darovano.
Tursko momče biše silovito,
Prid junacim puno ponosito:
Imenom se Konjodža zoviše,
K Vèrgorcu se često zalitjāše.

Ali mu je loša srića bila:
Posičè ga junak od krajine,
Po imenu Marine Pèrvane,
Nasrid Cèrna blizu Ljubuškoga.
Leti soko' doli u Primorje
Od Mostara grada bijeloga,
U početku rata od Kandije,
Po imenu Katiću Ivane.
Od uskókah biše harambaša:
S Kulišićem u četu idjāše,
Tursku zemlju nemilo robljāše,
Još i ruse odsicaše glave.
Zmija biše Began Fra Stipane,
Od Vèrgorca grada bijeloga,
Puškom bje kano Jelaviću,
Sabljom siče kano Miletiću.
Ah moj Bože, čuda velikoga!
Tko pogubi zmaja žestokoga,
Od bijela ljubuškoga grada,
Po imenu Kosarić Ameta?
Pogubi ga momče golobrado,
Po imenu Nosić dite mlado,
Od petnajest i manje godina',
Viruj, brate! prava je istina!

Slidi pisma od vitezóvah primorskih.

Primorje je misto ponosito;
Od starine jer je vilenito:
A Makarska gnjizdo sokolovo,
Ukraj sinja mora savijeno.
U njemu se zmije porodiše,
Koje Turkom puno nahudiše,
Ter se zovu mladi Klarevići,
Od starine knezovi Kačići.
Od Kandije rata četováhu,
Od Imote roblje dovodjāhu:
Svuda jesu oni vojevali,
Još i turske glave odsicali.

Još porodi ptića sokolića,
Po imenu Matu Pavlovića:
Od starine plemića i kneza,
Na oružju po izbor viteza.
Prid junacim vojvoda bijāše,
Često s njima glave odsicāše,
Vojeva' je rata od Kandije
Prid delijam' primorske krajine.
Kliš je bíli uzet' pomogao,
I pod njime glave odsicao:
Vojvode se od njega rodiše,
Koji tursku zemlju porobiše.

Kolluneli, mladi barjaktari,
U Makarskoj vitezovi stari,
Koji jesu svuda vojevali,
I gradove bile uzimali.
Na glasu je Kardum harambaša,
Od uskókah i od Makaránah:
Svu je tursku zemlju ustrašio,
Turke sikuć, mlado roblje vodeć.
Kad bi koi Turčin bolovao,
Ovako bi u snu govorio:
„Branite me, mila bratjo moja!
Posiçè me Kardum harambaša.“
Rusendić je roda junačkoga
Od Makarske grada bijeloga,
Po imenu Míloše vojvoda,
Koga slave latinska gospoda;
Jer pogubi silnoga junaka,
Po imenu Musagić Ameta:
I uhvatì Ibru Vlahovića,
Ljutu zmiju kano Bakotića.
Tko pogubi Karalić Memeda?
Pogubi ga Rusendić Miloše.
Tko uhvatì Arsinović Muju?
Uhvatì ga Rusendić Miloše.
Tko pogubi Dizdarević Muju?
Pogubi ga Rusendić Miloše,
Tko pogubi Kuloglić Memeda?
Pogubi ga Rusendić Miloše.
Tko pogubi Sarića Ajdara?
Pogubi ga Rusendić Miloše.
Tko li ovo virovati neće,
Neka štije Rusendića karte.
Vitez biše Kačiću Juriša,
Od Makarske grada bijeloga:
Knez na glasu, primorski vojvoda,
U početku rata od Kandije.
Odè s vojskom k Klišu bijelomu:
Pomoć-dati duždu mletačkomu,
Vitezki se Jure podnosáše,
Ter pod Klišom glave odsicáše.

Pivaju se pisme i popivke
Od junaka Rusendića Jurja,
I mladoga Batine hajduka;
Jer jim biše od mejdana ruka.

Oba turske glave odsicaše,
Od Imote roblje dovodiše:
Vitezovi bihu od starine
Žestokoga rata od Kandije.

Na glasu su dva mila brajena,
Dva brajena, dva Martinčevića:
Kadā oni u četü idjāhu,
Vazda turske glave odsicāhu,

Ter se tuže Turci krajišnici:
Nitko nami veće nedodijā,
Što dva brata, dva Martinčevića,
Od Makarske grada ukraj mora.

Evo, pobre, sile i junaka:
Po imenu Ivana Komara,
Koi Turkom na mejdan idjāše,
Na mejdanu glave odsicāše.

Od njega ti veće čüdo kažem:
Kad na mejdan izlazāše Turkom,
Ljube njemu noge i kolina,
Da se prodje álah i mejdana.

I sada se to pleme nahodi
Navèrh Braća ukraj sinja mora,
Gdino bihu težke mejdandžije,
I uskoci rata od Kandije.

Pivaj, pobre, junačka je dika,
Deliju ti kažem i vojnika:
Po imenu Gruju Grubišića,
I viteza kano Ugričića,

Koi često u četü idjāše,
Roblje vodi, glave odsicāše,
I uhvatì zmaja žestokoga,
Ažalića mlada Mamu-agu,
Kapetana grada ljubuškoga.

Rodi majka golema junaka:
Po imenu Buseljčić Gèrgura,
U Tučepi selu malenomu,
U Primorju mistu kamenomu.
Harambaša od vojnikah biše,
On u četu često dolazâše:
Krajinu je tursku porobio,
Još i ruse glave odsicao.
Junaci ga u pismi spominju,
Kada gorom zelenom putuju:
Slavit' će se vazda od junákah,
I u kolu još od divojákah.
Ej delijo, Sajinović Marko!
Od malena sela Kotišine:
Tebi dužde dadè za junačtvo
Od Primorja lijepo sèrdarstvo;
Jer vitežki jesi vojevao,
Još i turske glave odsicao,
Od Kandije rata i Morije
Marka i sad spominju delije.
Viteza je porodila majka:
Po imenu Vojinića Marka,
U Tučepi selu malenomu,
Slavu dadè duždu mletačkomu.
Vitežki je Marko vojevao,
Svitlu sablju kèrvce napojio:
To se sgodi rata od Kandije,
Kadno bihu na svitu delije.
Zmaja kažu i sokoličića:
Od Makarske Dujma Nikolića,
Pobratima Lekića Juriše,
Od uskókah mlada harambaše.
S Lekićem je u četu hodio,
I tursku je zemlju porobio:
Od Imote roblje dovodiše,
Oba turske glave odsicao.
Vojevaše rata od Kandije:
Tako kažu starci od krajine;
Nebijaše boja, ni mejdana,
Brez viteza Nikolića Dujma.

Na glasu je Galiot Ivane,
Starinom se Medvidović zvaše,
Ljuta zmija, silni mejdandžija,
Velikoga rata od Kandije.
On na mejdan Turkom izlazâše
Pod Kozicu, gdino i Tomica:
Junački se Ivan podnosaše;
Jer mejdane Turkom odnosâše.
U pismi se spominje delija,
Da je tursku zemlju porobio,
Još i ruse glave odsicao,
Po imenu Vranješević Gèrgo:
Od junaka biše harambaša,
Često Gèrgo u četu idjâše,
Plíno goni, tursko roblje vodi,
Od Kandije rata žestokoga.
Sèrdar biše Vodanović Mijo
Od Uskókah i od Primorácáh:
Prid junacim na vojsku idjâše,
Od Kandije rata i Morije.
Vitežki je svuda vojevao,
Još i turske glave odsicao:
Junaci ga u pismi spominju,
Kad goricom zelenom putuju.
Devčića je pleme glasovito,
U Podgori puno ponosito;
Jer porodi sive sokolove,
Na oružju snažne vitezove:
Jedan biše Marko kollunele
Ognjenoga rata od Kandije:
Vitežki je Marko vojevao,
Svojom sabljom glave odsicao.
U busiji Turkom zasidâše,
Iz busije na nje udarâše,
Razgoni jih po gori zelenoj,
Ter jih kolje kano male janjce.
Mnoge glave odsjekao biše;
Al' i njega Turci uhvatiše,
Pak mu vele: poturči se Marko!
Bit' ćeš veći neg' vojvoda Janko.

Na to se je Marko nasmijao,
Ter je njima tiho besidio:
„Neću potèrt zakona čistoga
Za sve blago cara čestitoga.“
Kada njega Turci razumiše,
Vitežku mu glavu odsikoše
U bijelu gradu Sarajevu.
Ej viteže! pokojna ti duša.
Drugi biše mladjan kapetane,
Po imenu Devčiću Stipane:
Nebi gori junak od babajka,
Od viteza kollunela Marka.
Generali ovo svidočise,
Ter medalje njima pokloniše,
Svitlo perje, od zlata kolajne,
Prid junacim da jim je poštenje.
Igrane je selo ponosito,
Ponosito, ter je glasovito;
Jer porodi ptića sokolića:
Po imenu Deli-Markovića.
Slave njega latinska gospoda
I delije našega naroda;
Jer bijāše Deli-Markoviću
Na oružju drugi Kraljeviću.
Kadagodir na vojsku idjāše,
Važda turske glave odsicāše:
Već se takvi nerodi vojvoda
Od Primorja, mista kamenoga!
Zmija biše Zale iz Igrane,
Koino se čuje na sve strane:
Biše sèrdar rata od Kandije,
I delija, pobre, od starine.
Soko' biše Tomica vojvoda,
Od Igrane sela malenoga:
Koi često na mejdan idjāše,
Ter mejdane Turkom odnosāše.
Ako želiš znati, pobratime!
Od koga je Zale iz Igrane,
I Tomica na glasu vojvoda?
Poslušaj me, kazat' ću ti pravo:

Oni jesu roda Antičića,
Od kolina, pobre, junačkoga,
Od koga su bili kapetani,
Kolluneli i mladi sèrdari.
Dokazuje s Bijokove vila
Od Dračnicah mlada Vukušića:
Da je turske glave odsicao,
U početku rata od Kandije.
I drugoga još viteza kaže:
Po imenu Nikolu Alača,
Kollunela platjenih vojnīkah;
Pivaj, pobre, to je naša dika.
Gospodstvo je na sablji dobio,
A nije ga za novce kupio:
Okèrvavi svoje bile ruke,
Po Levantu sikuć mlade Turke.
Ponosi se selo Živogošte,
Gdi porodi golema junaka:
Po imenu Perića Gèrgura,
A pridivkom Deranju hajduka.
Od vojnīkah biše harambaša,
Ter u četu često odlazāše,
I na mejdan Turkom izlazāše;
Jer od mača biše mejdandžija.
Junaci su Ljubičići bili
Od starine, pobratime mili!
I gospoda od Ljubinja grada,
S kojim sada Otmanović vlada.
Ivica se jedan zovijāše,
Od Kandije rata vojevāše,
Koi mnoge posiječè Turke,
I bijele okèrvavi ruke.
On porodi sive sokolove,
U Primorju silne vitezove,
Ter se zovu sad Ivičevići,
I junaci kano Ugričići.
Petar jedan, a Nikola drugi,
I njihova bratja i rodjaci,
Svikolici glave odsicāše,
Od Vergorca roblje dovodiše.

Od njihova strica rodjenoga,
Po imenu Ivičević Pavla,
Pivaju se pjesme i popjevke;
Jer je sjeka' krajišnike Turke.
Bakan biše sèrdca junačkoga,
I njegova dva mila brajena:
Brane krunu dužda mletačkoga,
Ljubičića bijáhu plemena.
Od Morije rata četovaše,
I junačke glave odsicaše:
Nečudi se, dragi pobratime!
Junačko je pleme Ljubičića.
Od njega su i sad barjaktari,
Kolluneli, mladi kapetani,
U junačkom mistu Dèrveniku,
Milovanu viruj duhovniku.
Što bi reka', dragi pobratime!
Od junaka Burića Jakova?
On izsiče Turke Vèrgorčane,
I osveti pobratima svoga,
Po imenu Ožegović Luku,
A u vrime rata od Kandije:
To svidoči pisma davorija,
Kuju piva sva Hercegovina.
Zaostrog je selo ponosito,
Više mora u gornjem Primorju;
Jer porodi na glasu junake,
Vitezove na oružju jake.
Jedan biše Filipe vojvoda,
Od kolina Matutinovića:
A starinom od Križojevića,
Silni vojnik i delija stara.
Drugi biše Križojević Ive,
Koi turske odsicaše glave,
Na Utovu i na veće mistah,
A u vrime rata malenoga.
Tretji biše Bulat harambaša,
Glasni junak, lípa dika naša,
Koi često u četu idjáše
Prid junacim rata od Morije.

Krajinu je tursku porobio,
Sedam rusih glávah odsikao,
Pod Dulcinjem i na veće mistah:
Tako kažu starci od Primorja.

Nu poslušaj, dragi pobratime!
Što učini Vuinčević Jure:
Alfirstvo je na sablji dobio,
Sikué mlade turske haramije
S Pletikosom na sinjemu moru.

Podaca je više sinja mora,
Više mora, u gornjem Primorju,
U Podaci ljuta zmija biše:
Po imenu Viskoviću Mijo.

Imadiše fuštu ormanicu;
Jer je bio na moru vojvoda,
Punokrat je Turke izsikao
S pobratimom Deli-Markovićem.

Vitez biše Barišić Nikola,
Od Kačića roda i plemena:
On izsiče Turke Gabeljane,
Malo posli mlade Ljubušane.

To svidoči bane generale,
I njegovo krilo pozlatjeno,
Kojeno se i sada nalazi
U bijelu dvoru Barišića.

Kažu starci Stipu Buklijaša,
Od Podace biše harambaša:
U njega su od zlata medalje,
Za junačstvo bihu darovane.

Brist je, pobre, selo vilenito,
Podaleko u gornjem Primorju;
Jer porodi mlade vitezove,
Od Kačića kolina knezove.

Jedan biše Žarković Šimune,
Silni junak, na glasu vojvoda:
Na moru je Turke izsikao,
Ormanice ognjem sažegao.

Drugi biše Miošić Gèrgure,
Silni vitez rata od Kandije:
Pošteno je vazda vojevao,
Još i ruse glave odsicao.
On pogubi dva zmaja ognjena:
Više Gradca Asana Babića;
Ukraj bile kule od Igrane
Barjaktara Sarića Omera.
Tretji biše Miošić Ivane,
Od vojnîkah mladjan kapetane:
Tri je turske glave odsikao
U Bunini, pod Vèrgorcem gradom.
Da nebude tada poginuo,
I još bi ih veće pogubio;
Al' pogibè od dvajest godînah,
U početku rata od Morije.
Slipci njega uz gusle pivaju,
I junaci kad gorom putuju:
Bolji junak od babajka biše,
Viruj, pobre, zlatno pero piše.
Četvèrti je Aleksić Matija,
Vojevâše rata od Morije:
Sikuć Turke okèrvavi ruke
Pod bijelom kulom Jurićevom.
U Lavčanju kažu vitezove,
Od Kačića kolina knezove:
Jedan biše Jurićevîć kneže,
Po imenu Radoš kapetane.
Drugi biše Stipiću Nikola,
A tretji je Pekiću Tadija:
Siku oni Turke Gabeljane
Velikoga raća od Kandije.
Svidoe im perle pozlatjene,
Od principa za junačtvo dane;
Jer pošteno vazda vojevâše,
Svoje sablje kèrvice napojiše.
Četvèrti je Jurić kapetane,
Od Primorja kneže i vitezè:
Kad pod Gradcem Turke izsikoše,
Sedam glávah odsikao biše.

Malo manje Bartulović Niko
Pod bijelom kulom Jurićevom:
U Gabeli i na veće mistah
Vojujući i bojak bijući.
Još ti kažem vuka žestokoga,
Od Lavčanja sela malenoga:
Po imenu Bilasa Matija,
Od starine roda junačkoga.
On na mejdan Turkom izlazâše
Pod Kozicu, gdino i Tomica,
Ter mejdane Turkom odnosâše
Velikoga rata od Kandije.
Bolji junak Cvitko Bilas biše,
Kako kažu duždeve dukale;
Jer osvoji kulu od Norina,
I izsiče Turke Gabeljane.
Rodî majka golema junaka
U Baćini selu malenomu:
Po imenu Tomašević Matu,
Od junákah mlada harambašu.
Koi često na vojsku idjâše
Prid junacim svojim vitezovim,
Još i ruse glave odsicâše
Pod Dulcinjem, p. bijelim gradom.
Kaže pismo Vasiljević Petra,
Od starine Bogopankovića:
Da nebiše takvog' mejdandžije
Na početku rata od Kandije.
Robî zemlju cara čestitoga
Pod barjakom dužda mletačkoga:
S junacim je u četu hodio,
I junačke glave odsicao.
Al' pogibè s Turcim bojak bijuć
U Podgori, selu junačkomu:
To se sгодî rata od Kandije,
Kadno svuda bihu mejdandžije.
Silni junak u Baćini biše,
Starinom se Bogunović piše:
A pridivkom Damiću Gèrgure,
Sivi soko' rata od Morije.

S Bilasom je kulu osvojio
Kod Norina u Neretvi mutnoj,
Ter izsiče Turke Gabeljane:
To svidoče duždeve dukale.

Na glasu je i Lovreta fratar,
Od malena sela Kotišine;
Jer u četvu vazda odlazāše,
Roblje hvatā, glave odsicāše.

Kad Zadvarje naši osvojiše,
Izpod grada Turke iztiraše,
Najpèrvi je na Turke udrio,
I najpèrvi glayu odsikao.

Slidi pisma od vitezóvah neretvanskih.

Teče voda posrid polja ravna:
Neretva se prozivilje od davna,
To je polje dugo i široko,
Jedva bi ga preletio soko'.
Od Gabele do kule Norina,
Od Norina doli do Mladina:
Po njem stari bijāhu gradovi,
I sad jim se gledaju zidovi.
Vid bijeli poglavica biše
Od Neretve, kako pero piše:
Malo manji od Rima bijāše,
Slavni kralji u njem pribivaše.
Rimske vojske podanj' dolažāhu;
Al' osvojit' njega nemogāhu;
Jer u njemu bijāhu junaci,
To svidoče mudri Talijanci.
Ciceron jih uzdiže i hvali,
Da junaci vazda su se zvali:
Svu su gèrčku zemlju porobili,
Na moru su vitezovi bili.
Od njih svitli izadjoše bani,
I knezovi na krajini zvani,
Koji puno godín' vojevaše,
Saracene Turke izsikoše.
Bojak biše s duždom od Mletákah
Puno lítah i puno danákah:
Najposli se oni podložiše,
Mletačkomu duždu pokloniše.

Pod barjakom dužda mletačkoga
Bihi oni sèrdca junačkoga:
Carevu su zemlju porobili,
Krajišnike Turke pogubili.
Vitezove kažem po imenu:
Najpèrvoga Novković Nikolu,
Ljutu zmiju, na glasu viteza,
Kavalira od Neretve mutne:
Prid junacim na vojsku idjāše,
Često turske glave odsicāše:
Nebijāše boja, ni mejdana,
Brez viteza Novković Nikole.
Njemu dužde dadè za junačtvo
Od Neretve lípo kavalirstvo,
Svitlo krilo, od zlata kolajne,
Kojeno su vitežko zlamenje.
Još ti kažem lava žestokoga:
Po imenu Sentić Matijaša,
I njegova tri mila brajena,
U Neretvi lípo odgojena.
Sva četiri glave odsicaše,
I carevu zemlju porobiše,
Sèrdari su, pobre, od starine,
I gospoda od Neretve mutne.
Viteza je porodila majka,
Po imenu Knežića Milinka:
Sedam glávah odsikao biše
Pod Gabelom na ograšju pèrvom.

Čuda kažu od Kadijevića,
I Veića vojevode Vuka:
Da vitežki jesu vojevali,
I junačke glave odsicali.
Knežić Vuče i on Turke tuče,
Sèrdar biše od Neretve mutne:
Robi tursku zemlju do Mostarâ,
Do Blagaja i do Počitelja.
Plino goni, tursko roblje vodi,
Bojak bije, a odsica glave
Pod barjakom dužda mletačkoga.
Knežići su roda junačkoga!
Lípo ti je selo Metkoviće,
U njemu je zmaje od dvi glave:
Po imenu Raić harambaša,
Pivaj, pobre, to je dika naša!
On je s Turcim vazda bojak bio,
I njihovu zemlju porobio,
Mnoge ruse glave odsikao,
Svitlu sablju kèrvce napojio.
Drugi biše Luciću Ilija,
Mèrki vuče, na glasu vojvoda.
Koliko je glávah odsikao,
I sestricah u cèrno zavio!
Kazat će ti Turci Ljubušani,
Mostarani i Počiteljani,
Tribinjani i Nevesinjani,
Vitezovi na krajini zvani.
Što bi reka', dragi pobratime!
Koi nosiš od junaka ime:
Kakav biše Talajić Šimune,
Od krajine mladjan kapetane?
Ono zmija na krajini biše,
Koja žive Turke proždiráše:
Svu je tursku zemlju porobio,
Svitlu sablju kèrvce napojio.
Da je komu poslušati bilo,
Što govore dva Turčina mlada,
Dva Tukura Počiteljanina,
U početku rata malenoga:

„Na glasu je Arste harambaša,
Jeličića roda i plemena:
Veće će nam Arste dodijati,
Nego drugih trideset junákah.
Na sami je dvore sagrađio,
Sjutra će mu Božić osvanuti:
Bit' će doma s diecom i sljubovcom,
Lasno ćemo njega pogubiti.“
Pak se skaču na noge junačke,
Ter golemu četu sakupiše:
Pet stotínah mladih krajišnikah,
Pak odoše do Arstina dvora.
Prija zore Turci udariše,
Od dvora mu otvoriše vrata,
Pak u dvore bñle ulizoše,
Na dobro mu Božić nazivaše.
Odgovara Arste harambaša:
„Vira moja, dva Tukura mlada!
Nit je meni, nit je vami danas.
Pak povadi sablju okovanu,
I posiće dva Tukura mlada.
Kroz Turke je juriš učinio,
Četiri je smèrtno ob-ranio:
Al' ga mnoge puške udariše,
Ter ga s cèrnóm zemljóm sastaviše:
Ej delijo, pokojna ti duša!
Kažu starci Miška Miletića,
Ter ga hvale kano Kraljevića:
U njega je sablja demiškinja,
Turske se je napojila kèrvce.
U Komlenu, pobre, Miletića
Sèrdce biše kano Jankovića:
Često Komlen u četú idjáše,
Još i ruse glave odsicáše.
Junak biše Vlahović Matija;
Jer je sablju kèrvce napojio:
Vitežki je Mate vojevao
Od Morije rata žestokoga.

Da je turske glave odsicao,
Svidochi mu perje pozlatjeno,
Koje mu je bane darovao
Za junačtvo, poštena mu majka!
Tri junaka kažu krajišnika:
Glavinića i Čupića Marka,
A tretjega Franu Banožića,
Sva tri bihu sèrdca Obilića;
Jer vitežki sva tri vojevaše,
Britke sablje kèrvce napojiše:
Krajinu su tursku porobili,
Često tursko plino zaplínili.
Dokazuju iz gorice vuka:
Po imenu Matija hajduka,
I viteza Blaža Nikolića,
Ter jih slave kano Kraljevića;
Jer su oba glave odsicali,
I od Sto'ca roblje dovodili:
Tako kažu starci od krajine,
I junaci, pobre, od starine.
Ponosi se sablja Žarkovića,
Kano 'mladog' Rade Miletića;
Jer je turske kèrvce napojena,
Tomu nije ni puno vrimena.
Kažu starci ptića sokolića:
Harambašu Gèrgurinovića,
Vjera moja, na glasu junaka,
Po imenu silenoga Marka:
A od Brista sela malenoga,
Robi zemlju cara silenoga:
Junački je Marko vojevao,
I četiri glave odsikao.

Još mi kažu dva siva sokola,
Koji turske odsicāše glave,
Britke sablje napojiše kèrvce:
Jedan biše Babiću Jakove,
A drugi je Dražiću Ilija.

Zmija biše Turčin Smail-aga,
Od bijela Počitelja grada;
Ali mu je zaludu junačtvo:
Uhvati ga Žderić kapetane,
Po imenu Hercegovac Frane.

Junak biše Marojević Marko,
Od malena sela Pasičine,
A u vrime rata od Morije,
Tako kažu stare mejdandžije.

Kad udriše vitezovi Turci
Na bijelu kulu od Podace,
Tu bijāše Marojević Marko:
Kulu brani, a odsica glave.

Boško Biliš junak od krajine,
Siče Turke rata od Morije:
Opošteni mlade krajišnike
S břitkom sabljom i desnic. rukom.

Kažu starci Sarića Matija,
Da bijāše junak od Neretve;
Jer je sablju kèrvce napojio,
I pošteno vazda vojevao.

Još deliju kažu od mejdana,
Ljutu zmiju, žestokoga lava:
Po imenu Lalića Nikolu,
Od malena sela Metkovića.

Junački je s Turcim bojak bio,
I četiri glave odsikao:
Nečudi se, dragi pobratime!
Lalići su roda junačkoga.

Slidi pisma od uskókah hercegovačkih, koji uskočiše pod krilo principovo, niki rata od Kandije, a niki rata bečkoga, i svèrhu tužbe, koju čine Turci na iste uskoke svomu caru.

Knjigu pišu Turci Mostarani,
Ljubušani i Počiteljani,
Ter je šalju k bslu Carigradu,
A na ruke cara čestitoga:
„Sultan care, mili gospodare!
Oli neznaš, ol' nehaješ za nas:
Sokolovi sivi poletiše,
Na duždevo more odletiše.
Pobigoše Vlasi u Latine,
Hercegovci na glasu junaci,
Koji s nami u četu idjâhu,
I kauske glave odsicâhu.
Bor ubio dva papaza fratra,
A od Križa bila manastira:
Knezovića i Marinovića;
Jer iraju tvoju podigoše,
Ter nam ljute rane zadavaju,
Brez pristanka na nas udaraju:
Pohvataše momke i divojke,
Naše bile zaplîniše ovce.
Nije noći, ni bijela danka,
Da mi s njima bojak nebijemo:
U džamijam klanjat' nesmijemo,
Po zakonu abdest uzimati.
Nejma, Care! majke ni ljubovce,
Koja nije u černo zavita:
Na krajini nejmade junaka,
Koga nisu rane dopadnule.
Sa svih stránah na nas udaraju,
Ter nam teške jade zadavaju:
Od Neretve Novković Nikola,
Desno krilo dužda mletačkoga,
I delija Bebić Matijašu,
Koi robì svu krajinu našu,
I pohvata momke i divojke,
Naše lije bule i kadune,

Ter jih dáje duždu mletačkomu,
A on njemu groše i dukate,
I kolajnu od suhoga zlata,
*Koja valja sto bflih dukátah.
Ima Bebić silne harambaše,
Koji nami puno dodijaše:
Talajića i Batinovića,
I deliju Gèrgurinovića.
Ljutu zmiju Vladmirović Jurja,
Barjaktara dužda mletačkoga,
Jeličića zmaja ognjenoga,
I Žderića izpod Ljubuškoga.
Ovo jesu na glasu junaci,
Po imenu mladi Bebinovci:
Koji nami puno dodijaše,
I krajinu našu porobiše.
Od Vèrgorca na nas udaraju:
Krajišnici mladi Vèrgorčani,
Kakve nami jade zadavaju,
Nek ti znadu naši Ljubušani.
Prid njima su dva orla kèrštaša:
Sèrdar Rado težka muka naša,
I Jelavić silni harambaša,
Boji ga se sva krajina naša.
Kažemo ti ostale glavare,
Koji nami dodijaše, Care!
Aničića i Ivinovića,
Još Franića i Miočevića.
Ovo jesu mladi kapetani,
Hercegovci na krajini zvani,
Koji tvoju zemlju porobiše,
Ljubuškomu vrata zatvoriše.
Od zapada na nas udaraju,
Ter nam ljute rane zadavaju:
Mèrki vuci od Župe hajduci,
Vjera turska! na glasu junaci.

A imadu tri mlada sèrdara,
Neboje se još ni tebe cara:
Budalića i Marašovića,
I viteza Tomića Stipana.
Ovi nami puno dodijaše,
Do Mostara Broćno porobiše,
I njihovi mladi kapetani,
Hercegovci od starine zvani.
A koji nas skoro odbigoše,
Ter iraju tvoju povedoše,
Kažemo jih tebi po imenu,
Po imenu oli po plemenu:
Rosić jedno, Proložić je drugo,
A tretje je Gušić zmiija ljuta:
Ovi bihu u Broćnu knezovi,
A sada su duždevi sèrdari.

Kažemo ti još i kapetane,
Neka znadeš, naš čestiti Care!
Jelavića od sela Gizdavca,
I Veića izpod Neotića.
Od Podstinja i od Ditelića,
Kapetana kažemo Buljana:
Od starine roda Lovretića,
Bosanskoga starinom plemića.
Od Muća ti kažemo Jukića,
Od Podstinja gornjega Katića:
Ovi tvoju zemlju porobiše,
Kad iz Broćna skoro pobigoše.
Devet stotn' podigoše kúćah,
Ter stadoše jedni oko' Muća:
Drugi staše okolo Cetine,
Kažemo ti, Care, do istine.

I ako nam pomoći nedadeš,
Tvèrdu tebi viru zadajemo:
Bižat ćemo i mi u Latine,
A pod krilo dužda mletačkoga.

**Slidi pisma, kako knez Nikola Vladmirović, Toma Kusturić,
Jakov Zmijarević, Cvitan Bilas i Gèrgur Damić osvojiše kulu
od Norina.**

*Izvadjena iz dukale, koju tada njima dadè privedri princip Marko
Antonio Justiniano 1685.*

Da je komu poslušati bilo,
Što govori Korner generale
Na divanu u Splitu bflomu,
U početku rata od Morije:
„Evo ima dvi godine dánah,
Da vojujem i da bojak bijem:
Gradove sam mnoge osvojio,
I carevu zemlju porobio;
Al' mi ostà kula od Norina,
Kojoj nejma slike ni prilike
U svoj zemlji cara silenoga,
Ni našega dužda mletačkoga.

Koi bi je junak osvojio,
Mèrtvu bi mu platju izvadio,
I dukale od svetoga Marka,
Svitlu perlu, medalje od zlata.“
To je čuo Vladmirović kneže,
Po imenu Nikola viteže,
Pak se skače na noge junačke,
Ter izbire najbolje vojnike:
Od Jezera Tomu Kosturića,
I Jakova još Zmijarevića:
Od Lavčanja Bilasa Cvitana,
Od Baćine Damića Gèrgura.

Tiho jim je kneže besidio:

„Da vi znate, mladi krajišnici!
Što govori Korner generale
Na divanu u Splitu bilomu?

Obeća' je platju i dukalu,
Svitlo perje, od zlata medalje:
Tko osvoji kulu na Norinu,
I izsiče Turke Gabeljane.

Nebi li se u vas pouzdao,
Da junačku sreću pokušamo,
Da ako nam Bog i srića dađe,
Ter bijelu kulu osvojimo.“

Ali su mu oni besidili:
„Ti se u nas pouzdati moreš,
Ka' i u se, kneže Nikolica!
Ali evo velike nevolje!

Bilu kulu osvojiti' nećemo
Brez galjah i brez lumbaradah;
Jer su u njoj sileni junaci,
Po imenu Gabeljani Turci;

A na njoj je žestoko oružje:
Bèrže šibe, ognjeni topovi,
Jedva bi je dužde osvojio;
Kamo li će Vladmirović kneže.“

Nikola je njima besidio:
„Nebri' te se, mladi krajišnici!
Kulu ćemo lasno osvojiti
Brez galjah i brez lumbaradah;

Jerbo bèrzo turski barjam idje,
Ić će Turci gori u Gabelu,
Ter će klanjat' sođžam' i adžijam',
I ostálim' agam' i spahijam'.

Onda ćemo uđrit' iznenáda,
Iz potaje, iz gore zelene:
Bilu ćemo kulu osvojiti,
Stražu ćemo pod mač okrenuti.“

Što je reka', to se dogodilo:
Bèrzo Turkom njihov barjam dodjè,
Otidjoše klanjat' u Gabelu
Pivajući uz to polje ravno.

U za' čas ga pošli i klanjali,
A gore ga abdest uzimali:
Vitezovi iz gore udriše,
Ter bijelu kulu osvojiše.

U njoj biše dvanajest deljlah,
Gabeljánah silnih djelebjlah,
Sve jih oni pod mač okrenuše,
Duždev barjak na kulu metnuše.

Kad je Korner glase razumio,
Mèrtvu jim je platju izvadio,
I dukalu od svetoga Marka,
Neka jim je slava kod junákah.

Al' je malo vrime postajalo,
Dva miseca, ni manje, ni veće:
Opet Turci vojsku podigoše,
Na Norinu kulu osvojiše.

A kad vidì Korner generale,
Naoružà tanene galije,
Pak zavezè uz Neretvu mutnu,
I osvoji kulu na Norinu.

U nju metje platjene vojnike,
Još i one mlade krajišnike:
Ostà kula do današnjeg' danka
Pod kriocem Mletčanina Marka.

Korneru se nitko nečudjáše,
Kako ju je osvojiti moga'?
Svak se čudi Vladmirović knezu,
I njegovim mladim krajišnicim:

Kako su je osvojiti mogli,
Brez galjah i brez lumbaradah,
Brez nikakve moći i pomoći,
I brez vojske dužda mletačkoga.

Nečudi se, dragi pobratime!
Jer su ono ljute zmije bile,
Koji Turkom rane zadadoše,
I njihovu zemlju porobiše.

A najveće Vladimirović kneže,
Od njega se sokolić izleže:
Po imenu Vladimirović Jure,
Od Bandura mladjan kapetane,
Učini ga Zane generale.
Vitežki je Jure vojevao,
I carevu zemlju porobio:
Plino gonì, tursko roblje vodi,
Ter ga daje banu generalu.
A on njemu groše i dukate,
Od skerleta zelene dolame:
To svidoči Alvis Mucinigo,
I kavalir Novkoviću Vule.
Kada Turci konje pokradoše,
Sedamdeset na broju jih biše,
Bèrže konje platjenih konjikah,
Sve Latinah duždevih vojnikah.

Namira jih namirila biše
Na viteza Vladimirović Jurja,
Baš u Prudu kod vrila Norina,
S njim bijahu tri druga njegovaa.
Iž gore je na nje udario,
Po gori je Turke raztirao:
Dvojici je glavu odsikao,
Dobre konje natrag povratio.
Providur je darovao Jurja:
Sedamdeset srebèrnih talfrah,
Po cekina za konja svakoga;
Jer proslavi dužda mletačkoga.
Ali jaspere junakom razdili,
Tere su jih u vinu popili:
Vino pili, vazda zdravo bili,
I junačke glave odsicali!

**Slidi pisma od grada Zadvarja, na koga dodjè paša bosanski
i hercegovački jula na 15. 1685.**

Još zorica nezabijelila,
Ni danica lica pomolila,
Zapopiva Vlašić kiridžija,
Lipo piva, a lipše popiva:
„Nečudim se Beču bijelomu,
Koga care osvojiti' nemože;
Jer ga brani cesar Leopoldo,
I njegovi mladi generali.
Nit se čudim Petru-Varadinu,
Gdi ga vezir osvojiti' nemože;
Jer ga brani princip Ugenio,
Koi Turke vazda dobiváše.
A ni bñlu gradu Šibeniku,
Koi se je Turkom obranio;
Jer ga brani Foskul generale,
I delija Toma Kontarine.

Nit se čudim Sinju' bijelomu,
Gdi ga vezir osvojiti' nemože;
Jer ga brani Balbi Provideure,
I Sinjani na glasu junaci.
Ni Dèrnišu kod polja Petrova;
Jer ga brani Nakiću Gèrgure,
Od krajine mladi kavalire,
I junaci od polja Petrova.
Već Zadvarju gradu na kamenu,
Kako se je caru obranio?
Kada nejma bojnih lumbarádah,
Ni velike moći, ni pomoći.
Nanj' dolazi od Bosne vezire,
I s njim paša od Hercegovine:
Na Avalu kulu udariše,
I bèrzo je Turci osvojiše:

Udariše na grad od Zadvarja,
Biše njega; al' ga neuzeše:
Al' se tomu izčudit' nemogu,
Tko odoli caru silenomu?
Dozivilje ga iz gorice vila,
Ter je njemu tiho besidila:
„Nečudi se, neznana delijo!
Gdi ga vezir osvojit' nemože;
Jer mu dodjè pomoć iznenada:
Od sinjega mora ormanice,
Od Poljicah poljički knezovi,
Od Omiša Desković Stipane,
Od Makarske Lučić kollunele,
Od Igrane Tomica vojvoda,
Od Lavčanja Jurićević kneže;
A od Župe mladi krajišnici.

Sa svih stránah udriše na Turke
Kano vuci u bijele ovce:
Ormanice od sinjega mora,
Krajišnici od gore zelene,
Od zapada Furioz Stipane,
Od iztoka Lučić kollunele:
Potiraše Turke krajišnike,
Siku pišce i bërze konjike.
Pet stotínah glávah odsikoše,
Do čadorá paše bosanskoga;
Na pašine udriše delije,
Razbiše jih, ter jih potiraše.
Mnoge turske odsikoše glave,
I puno ih živih uhvatiše:
Oteše jim tope i pitare,
Čadorove i alaj-barjake.

Sve se ovo nahodi u knjigam talijanskim, navlastito u historijam, koje se zovu: „Lega šacra“ etc. na listu 250., gdi počimlje ovako: per riparare etc.

Ova je pisma i prija od mene štampana; ali nije sve, kako je ovde; jer sam je štampa', kako sam je čuo pivati; ali budući historije štio i drugačije od mudrih ljudih razumio, eto je prikazujem svítu onakvu, kako se je dogodilo.

Slidi pisma od kastela Dèrvenika u gornjem Primorju, kako ga osvojiše Turci na 15. aprila 1687.

Ako nisi čuo, pobratime!
Kako Turci roblje odvedoše
Iz kastela bila Dèrvenika,
Koino je u gornjem Primorju,
Poslušaj me, da ti kažem pravo,
A moreš mi virovati zdravo:
Knjigu piše Korner generale,
Ter je šalje gori u Primorje,
A na ruke primorskih knezováh,
Kapetánah i mladjh sèrdárah,
U knjizi jih lípo pozdravljaše;
A za tizim i zapovidáše:

Da sakupe vojsku po Primorju,
I da idju k Sinju bijelomu.
Kada oni bana razumiše,
Po Primorju vojsku pokupiše.
Sve otidjè malo i veliko:
Tkogod može sablju pripasati;
Ali nektì Buštručević Andre,
Već pobizè uz primorskè stine.
To glavarom i pomučno biše,
Buštručevu kuću upališe.
Mislio si Buštručević Andre,
Kako bi se njima osvetiò?

Sve je misli na jednu smislio :

On otidjè k paši Čengiću,
Koi s vojskom u raztoku biše,
Ter idjāše k Sinju bijelomu.

Ljubi paši skuta i kolina,
Ter je njemu tiho govorio :
„Sad je vrime, mili gospodaru !
Da porobiš sve gornje Primorje.

Štogod biše od boja junákah,
Sve otidjè k Sinju bijelomu ;
A ostaše žene i divojke,
Slípi starci i dičica mala.

Možeš uz put porobit' Primorje,
I manastir ukraj sinja mora,
Pak otići k Sinju bijelomu,
Pomoć dati paši bosanskomu,
Koi bije Sinj grad u Cetini.“

Kada ga je paša razumio,
Sadjè s vojskom doli u Primorje,
U Podaci tvèrda kula biše,
Na nju Turci juriš učiniše :

Ali nedá ni gledati na se ;
Jer je brane starci i divojke ;
A najveće jedno momče mlado :
Po imenu Marojević Marko.

Vadi Marko sablju od bedrice,
Pak izletì prid kulu bijelu,
Ter odsièè barjaktaru glavu,
Odnese je u kulu bijelu.

Zavikaše pašini čauši :
„Nije ovde za Turke šićara,
Da idjemo k bílu manastiru,
Gđino ima dosta lípa blaga.“

Digoše se iz Podace Turci,
Ter odoše k bílu manastiru,
Zaostrogu, ukraj sinja mora,
Ter na njega skladno udariše :

Al' Zaoštrog tvèrdi manastire
Nedá Turkom ni gledati na se ;
Jer u njemu živi oganj biše,
Dosta praha i težka olova.

Kad vidiše vitezovi Turci,
Da manastir osvojit' nemogu :
Digoše se izpod manastira
Neveseli, puno izranjeni.

Al' zavikà Ture silovito,
Mlado momče, puno ponosito :
„Ostaj s Bogom, starče gvardiane,
Nádaj nam se do nedilje pèrve.“

To je čuo Despotović Mijo,
Svojoj pušci živi oganj dáje,
Ter udari jedno momče mlado,
Mèrtav junak k cèrnoj zemlji padè.

Pak mu starac Mijo besidjāše :
„Podjitamo, jedno momče mlado !
Pozdravi mi svetca Muhameda,
Nać ćeš njega, gdi muselez pije,
Usrid pakla pod jelom zelenom.“

Otidjoše vitezovi Turci
K malenom selu Dèrveniku :
Na bijelu kulu udariše
Kostanića, od Primorja kneza.

U njoj biše Kostanić Radoše,
Bila mu je brada do pojasa :
I delija Ivićević Petre,
Mlado momče od dvajest godínah.

A ostálo mladih divojákah,
Udovicah, žénah mužaticah,
Puške puni Kostaniću kneže,
Puškom bije Ivićević Petre.

Kada pèrvoj pušci oganj dadè,
Alaj-čauš k cèrnoj zemlji padè :
Koliko je pušák' izmetnuo,
On'liko je Turák' pogubio.

Kad vidiše vitezovi Turci,
Da se gine, a koristi nije:
Ostaviše kulu Kostanića,
Pak udriše na kasteo tvèrdi.
Al' u njemu nebiše junákah,
Nego ženah, još i divojákah,
Udovícah i dičice male,
I tri starca slípa i nejaka.
Braniše se tri debela sata,
Mlade žene kano mužke glave,
Izpod grada Turke iztiraše,
Uz primorske stine zapratiše.
Al' evo ti goleme žalosti!
Nu poslušaj ženske oholosti:
Jednoskupno one zavikaše,
Ter ovako Turke opsovaše:

„Pohval'te se, Turci krajišnici!
Vašim bulam i vašim kadunam,
Kako su vas žene predobile,
Primorkinje iz gorice vile.“
A kada jih razumiše Turci,
Smamiše se gore nego vuci:
Svi se, pobre, natrag povratiše,
Ter kasteo tvèrdi osvojiše.
Pèrvi biše Senić Matijašu,
Koi razbi od kastela vrata,
I ulizè u kasteo tvèrdi:
A za njime sva vojska pašina.
Što bi staro, ono izsikoše,
Što bi mlado, ono povedoše:
Osamdeset mladih divojákah,
Udovícah, ženah mužatícah

U sužanjstvo Turci odvedoše
Iz kastela bíla Dèrvenika
Po izdaji Bustruca Andrije,
U početku rata od Morije.

**Slidi pisma od uzetja grada Novoga u Buci kotorskoj na 30.
septembra 1687.**

Kupi vojsku Korner generale
Od Kotara do Neretve mutne:
Sve po izbor pišce i konjike
Od slovinske zemlje i latinske.
Bise bane vojske sakupio:
Osam hiljád' platjenih vojníkah,
Dvi hiljade mladih krajišnikah,
Kotaránah i Šibeničánah.
A prid njima Posidarac kneže,
Od Kotara četiri sèrdara,
I dvadeset i tri kapetana,
Još toliko mladih barjaktárah.

Od Dèrniša i polja Petrova,
Od Zagorja i Cetine ravne:
Dvi hiljade silenih junákah,
Sve pišćah i bèrzih konjikhah.
A prid njima četiri sèrdara,
I dvadeset i tri kapetana:
Svim' upravlja Nakiću Matija;
Silni vitez od Dèrniša grada.
Od Trogira, Splita i Kastélah,
I od Kliša grada bijeloga:
Dvi hiljade podizè junákah,
Sve ditićah i mladih momákah:

A prid njima do dva kollunela
Od Trogira i od Splita grada,
Još četiri na glasu sèrdara,
I dvadeset mladih kapetánah.

Od Poljicah pet stotín' deljáh,
I prid njima pet mladih knezówah:
Od omiške na glasu krajine
Pet stotínah biše vitezówah.

I prid njima mladjan kollunele:
Po imenu Desković Stipáne,
Pet vojvódah i pet barjaktárah,
Ah moj Bože, plemenita dara!

Pet stotínah od Župe deljáh;
Ali je to ognja žestokoga,
I prid njima dva mlada sèrdara,
Pet vojvódah i pet barjaktárah.

Od Primorja povedè vojníkah:
Pet stotínah po izbor junákah,
I prid njima kneza Pavlovića:
Po imenu Marka kollunela,
Pet vojvódah i pet barjaktárah.

Još povedè tanke ormanice
Od svih mistah zemlje Dalmacije,
Ter zajedri uz duždevo more,
Bèrzo dodjè u Buku kotorsku.

I obsidè Novi ukraj mora,
Ter ga bije sa četiri strane:
S jedne strane duždeve lumbarde,
S druge strane malteške galije.

S tretje strane mladi Talijanci;
A s četvèrte bèrzi krajišnici:
Juriš čine od jutra do mraka,
I od mraka do bijela danka.

Kad to vidì dizdar od Novoga,
Prijá zore uranio biše:
Suze roni, bflú knjigu piše,
Ter je šalje paši bosanskomu:

„Topal-paša, mila majko naša!
Ali neznaš, al' nehaješ za nas:
Pocèrnismo kano gavranovi
Od cèrnoga praha i olova.

Hodi s vojskom štogod prija moreš;
Jerbo smo ti u nevolji težkoj:
I ako te nebì do nedilje,
Pridat' ćemo Novi u Latine.“

Kada paši bfla knjiga dodjè,
Onu štije, drugu napisuje:
„Virna slugo, dizdar od Novoga!
Nedaj grada brez velika jada,

I brez kèrvi, i brez težkih ránah,
Nepláši se, nepridáji grada,
Neće proći ni nedilja dánah,
Doć' će tebi pomoć sa svih stránah.“

Kad u Novi bfla knjiga dodjè,
Šenluk čine Turci po Novomu:
Ali Korner za to i nehaje,
Novi bije, nigda nepristaje.

Pak je bane tiho govorio:
„Kolluneli i vojvode mlade!
Idje na nas silni Topal-paša,
Nemojte se, bratjo, pripadati.

Nuder vaše sablje naoštrite,
Ter slobodno njega dočekajte,
I prija ste s Turcim bojak bili,
Ter jim ruse glave odsicali.“

Istom bane tako besideći;
Al' to idje silni Topal-paša,
Ter udari naglo i sèrdito
Na Hèrvate pišce i konjike.

Al' jih paša iztirat' nemože
Iz njihovih tvèrdih meterizah;
Jer se brane prahom i olovom,
Težko biju Turke vitezove.

U pèrvomu meterizu biše:
Silni junak Barklaćie vojvoda;
A starinom Pavloviću kneže:
Na Turke je juriš učinio,
Svoju sablju kèrvce napojio.

Ali mu je loša srića bila;
Jer ga biše puška udarila:
U zlo misto, u čelo junačko,
Mèrtav kneže cèrnoj zemlji padè.

S njim junaci mnogi izgiboše,
Koji pèrvi juriš učiniše:
Alfira mu dopadoše rane,
Po imenu Vuletić Gèrgura.

Kad vidiše mladi krajišnici,
Nemogoše sèrdcu odoliti:
Već pogledà junak na junaka,
Harambaša jedan na drugoga.

Kad vidiše Turci od Novoga
Mèrtve glave carevih delijah,
Bilu gradu vrata otvoriše,
Generalu Novi pokloniše.

Pogibè pod njim vojske principove dvi hiljade, a niki govore i veće.

Barjaktari podbiše barjake,
Krajišnici sablje povadiše,
Ter jedino udriše na Turke:
Bèrzo Turci pleća okrenuše,
Uz planinu Zubač pobigoše.

A za njima tèrću krajišnici,
Sve po izbor pišci i konjici,
Dosta rusih glávah odsikoše,
Generalu banu prikazaše.

Lípo ih je bane darovao:
Komu krilo, komu perje svitlo,
Jednim platju doklem budu živi.
I pravo je, jer su zadobili.

Al' utečè silni Topal-paša;
A nebi ga ni on utekao,
Da nebude bega Ljubovića:
Podmačè mu svoju bedeviju,
Ter utečè i odnesè glavu.

Slidi pisma od sbora primorskoga, učinjena u Makarskoj rata od Kandije.

Prikazana presvitloj gospodi makarskoj od starca Milovana.

Více čine primorski knezovi,
Od starine bosanska gospoda,
I ostáli po izbor glavari,
Kapetani i mladi sèrdari
U Makarskoj gradu bijelomu,
U početku rata od Kandije.
Poglavice kažem po imenu,
Koji tada u sboru bijáhu:

Od Makarske četiri Kačića,
Markovića i Baranovića,
I mladoga Andrijaševića,
Četvèrtoga Kovačević Pavla.
Od Makarske kneza Pavlovića,
I viteza Ivu Nenadića,
Od velikog' Bèrda Nimičića,
Od Tučepe kneza Grubišića.

Od baškoga polja Tasovića;
A pridivkom i Ribarevića,
Knezovića i Šerdanovića,
Od malena sela Rogoznice.
Od Sućurja kneza i plemića:
Po imenu Ivana Kačića;
Od Lavčanja, Brista i Baćine
Svi Kačići bihu do istine.
Loje tebi imenovat' neću;
Jer bi pisma odveć duga bila,
Ni ostále od sela glavare,
Kapetane, sudce, ni šerdare,
Koji tada u sboru bijáhu,
Medju sobom lípo razložáhu;
Kako će se cara izbaviti,
I protiva njemu bojak biti.
A od sbora poglavica biše:
Svitli Petar biskup od Makarske,
Od Kačića roda i plemena,
Reda, pobre, svetoga Franceška.
Niz obraz je suzam' oborio,
Gospodi je tiho govorio,
I glavarom od svega Primorja,
Od Baćine do Omiša građa:
„Otkada je krajina primorska,
I Makarska ukraj sinja mora:
Naši stari harač nedadoše
Nijednomu kralju, ni cesaru;
Nego vazda u miru živiše,
U gospodstvu ter se uzdržáše:
A sad ima puno godín' dánah,
Da nas tare Otmanović care.
Od zuluma živit' nemožemo,
Ni harače Turkom pripraviti:
To je naša sramota velika,
Da dvorimo cara nevirnoga.
Kamo naša uživanja stara,
Kamo li nam diplome sa zlatom,
Koje nam je cesar darovao
Još podavno u stara vrimena?

Kamo li nam mletačke dukale,
Koje nam je dužde darovao,
Da nikomu ništa nedajemo;
Nego samo da bojak bijemo?
Za to care ništa i nehaje,
Već nas tare, nigda nepristaje;
Nu se, bratjo, od sna probudite,
Ter od cara sada odstupite,
A evo mi bila knjiga dodjè
Od Foskula, mlada generala,
Da silnoga cara odbignemo,
Pod duždevo krilo pribignemo.
Mi imamo praha i olova:
Bit' ćemo se kano Černogorci,
Šve s pomoćju Boga velikoga,
I našega dužda mletačkoga.
Potvèrdit' će našu didovinu,
Kako nam se kune na čítapu:
Od nas drugo ni želi, ni pita,
Nego sablju i desnicu ruku.
Al' slušajte, da vam prorokujem,
Što će vam se bèrzo dogoditi,
Koji nisu kèrvcu prolivali,
Ni dukale na sablji dobili:
Radit će vas u zlo oboriti,
I dukale vaše ukinuti,
U više jih nigda neprimajte,
Za glavare takve nestavljajte;
Već metjite vazda starenike
Za glavare i vaše vićnike,
Koji će vas lípo svitovati,
I nauke prave kazivati.
U potribi da bojak bijete,
I za dužda kèrvcu prolijete,
Da pazite karte od starine,
Koje dadè dužde Mletčanine.
Medju vami bit' će vazda ljudih,
Slušajte ih, ako niste ludi;
Jer slíp nezna, kuda idje sunce;
Stare vaše poslušajte sudce.

U sbor dice nigda neprimajte,
Svit, ni nauk od njih nepitajte;
Jere će vas u zlo oboriti,
Nedajte jim s vami govoriti.
Knjige nezna, ljudski neumide,
Prid gospodu izaći nesmide,
Što će biti, ništa nerazmišlja,
Vikat' samo uči i promišlja.
Govorit' će, da malo i mari
Za dukale naših dídah stari':
Ali nezna, da mu veće valja,
Neg' sve ono, što ima zemlja'.

Nauk ovi ja vam dajem sada
Petar biskup od Makarske grada:
U pamet ga vašu postavite,
I naredbu moju izvršite!
Kad glavari njega razumiše,
Silenoga cara ostaviše,
Ter razviše svilene barjake
Privedroga dužda mletačkoga.
Bojak biše, nigda nepristaše
Sa svim' Turcim' mlad. krajišnicim
Od Zadvarja i od Imotskogā,
Od Vègorca i od Ljubuškoga.

Od Mostara i od Nevesinja,
Od Gabele i od Počitelja,
Dosta turskih glávah odsikoše;
Al' i oni mnogi izgiboše.

Pisma od Juriše Senjanina.

Pije vino Senjanin Juriša,
S njime pije trideset Senjánah,
Juriša jim lípo napijaše:
„Ni u moje, ni u vaše zdravje;

Već u zdravje onoga junaka,
Koi će poći do Gradčaca grada,
I dovesti Ždrala velikoga,
Dobra konja bega gradčackoga,

I njegovu divan-kabanicu,
Na kojoj je trideset putácah:
Svako putce' od dvajest dukátah,
Što je njemu care darovao.“

Svi junaci múkom zamuknuše,
I k zemljici cèrnoj pogledaše;
Ali nektì od Kosova Rade,
Mala struka; ali junak silni.

Čašu prima, sablju odpasuje,
Svlači s sebe zelenu dolamu,
I ječermu, na kojoj su toke:
A oblači sužanjske haljine,
Pak otidjè do Gradčaca grada.
Kada Rade u Gradčacac dodjè;
Ali Turci na divanu side,
Medju njima beže Gradčanine,
I na njemu divan-kabanica.
Salamaleć turski nazivao,
Još je Rade suze prolivao
Od mudrosti, da privari Turke,
I izmami Ždrala konja dobra.
Pità njega beže Gradčanine:
„Koja ti je golema nevolja,
Kaži meni, moj sužnju nevoljni!
Ter niz obraz grozne suze roniš?

Odkolem si, od koje li zemlje,
Kuda idješ i gdi li duguješ?“
Ponizno mu Rade odgovara:
„Na milosti, mili gospodine!
Volio bi, da sam poginuo;
Jer sam cinjen nepodobnom cinom:
U tvojega Ždrala konja dobra,
I u tvoju divan-kabanicu.
Ja sam sužanj od Glamoča grada,
Od Glamoča Kovačević Ramo,
A dugujem Senju bijelomu:
U Juriše i u Vladkovića.
Daj mi konja, mili gospodine!
A za njega dugovat' ću tebi.“
Kada ga je beže razumio,
Ter je njemu lipo besidio:
„Dat' ću tebi Ždrala konja moga;
Jer smo stari prijatelji bili:
A dat' ćeš mi sto žutih dukátah;
Al' nemogu dati kabanice,
Da sam glavom u kaure dužan.“
Izvedè mu Ždrala velikoga:
Kušao ga i kušao Rade,
Odigrà ga, pak opet doigrà,
Pak zaigrà niz to polje ravno.

Ter je Rade begu govorio:
„Ostaj s Bogom, beže Gradčanine!
Nije ovo Kovačević Ramo,
Već je ovo od Kosova Rade.“
Kad je beže Radu razumio,
Skoćio se i na gola konja:
A za njima od Gradčaca Turci,
Sve potèrča malo i veliko.
Ali Radi Bog i srića dadè:
Prija Turák' u busiju padè.
Kad su Turci u busiju došli,
Udariše senjski vitezovi.
Svaki junak po Turčina hvatà,
Mali Rade bega od Gradčaca:
Skidè s njega divan-kabanicu,
Ter ga vodi k Senju bijelomu.
Kad su oni prama Senju bili,
Govorio Senjanin Juriša:
„Pobratime, od Kosova Rade!
Ti si malan, duga kabanica,
Daruj mi je, dragi pobratime!“
Ali njemu Rade odgovara:
„Ja sam malan, duga kabanica,
U Senju je predobri tèrzija:
Podrizat' će kabanicu moju,
Nedam ti je, vira ti je moja!“

Pisma od Plavše harambaše.

Malena se četa podignula
Od Primorja mista kamenoga,
Prid četom je Plavša harambaša,
Silni uskok izpod Imotskoga.
Kad je bio na primorske stine,
Družini je Plavša besidio:
„Družinice, mila bratjo moja!
Prid nami je Tèrnovac vodica.

Da, mi hladnu vodu obsidnemo,
Prija nego zablli zorica:
Da ako nam Bog i srića dade,
Ter izadju Vèrgorčani Turci,
I prid njima Dizdarević Mujo,
Na vodi će abdest uzimati;
A mi ćemo udrít' iz busije,
Sve ćemo jih pod mač okrenuti.“

Što rekoše, ono učiniše:
Prijā zore vodu obsidoše.
Kada li je zora zablilā;
Al' to idje četa Vèrgorčānah,
I prid njima Dizdarević Mujo,
Ter družini Mujo besidjāše:
„Poslušajte, moji vitezovi!
Danas nam se dobar šičar kaže.
Ovde ćemo abdest uzimati,
I hladne se vodice napiti:
Da ako nam Bog i srića dade,
Ter izadje četa od Primorja,
I prid njome Plavša harambaša,
Koi nam je puno dodijao,
I junačkih glāvah odsikao,
A još veće roblja pohvatao.“
Al' ga Plavša sluša iz gorice,
Ter zāvikā iza svega glasa:
„Evo sam ti, Dizdarević Mujo!
Dočekaj me, ako ti je drago.“
Na Turke su skladno udarili,
Sve izgibè, nitko neutèèè,
Već delija Dizdarević Mujo,
Biži moimče k Vèrgorcū bīlomu.

Ovo je silni junak bio rata bečkoga, koi uskoči iz Imotskoga u Primorje; a kada se mir učinī, otiđjè u Cetinu, i onde se nastani.

Za njim tèrče Plavša harambaša,
Ter je njemu tiho besidio:
„Stan', počekaj, Dizdarević Mujo!
Nisi meni danas utekao.“
Ali mu je Mujo govorio:
„Vira moja, Plavša harambaša!
Ti me danas uhvatiti nečeš;
Jer me nije groznica hvatala.“
Kad je Plavša njega razumio,
Sidè junak na stīni studenoj,
Ter je Muji lipo besidio:
„Hodi, pòbre, samnom u Primorje,
Da pijemo vino i rakiju,
Sidi malo, da probesidimo.“
Al' mu lipo Mujo odgovara:
„Podji s Bogom, Plavša harambaša!
Tvoja srića i tvoje junačtvo!
•Od mene si bolje uranio:
Imaš s čime doći u Primorje,
Noseć glave mojih vitezóvah;
Al' kako će Dizdarević Mujo,
I brez puške i brez sablje britke,
I brez moje bratje Vèrgorčānah
Doći gradu mojemu Vèrgorcū?“

Pisma od Jurasa Veića, silnoga junaka, rodom iz Zagvozda.

Knjigu pišu Turci Imotjani,
Ter je šalju u Bosnu ponosnu,
A na ruke od Bosne vezira,
Ovako su Turci besidili:
„Sultan-paša, mili gospodare!
Ako neznaš, kažemo ti pravo;
Više, paša, žīvit' nemožemo
Od uskoka Veića Jurasa.

Neostadè kule, ni čardaka,
Koji nije Juras osvojio;
Ni bijela sela, ni varoša,
Koga nije ognjem sažegao.
Štogod idjè od cara ũlape
Krajišnikom Turkom Imotjanom,
Sve to otè Veiću Jurasu
S svojim pobrom, Lelas Mijovilom.

I to bismo, Paša, prigorili;
Ali evo tuge i žalosti!
Izsičè nam Turke krajišnike,
Sve na glasu najbolje junake.

Nejma jošter ni nedilja dánah:
Sám odsičè devet rusih glávah,
I uhvati Zèrduma Jakova,
Od bandúrah turskih harambašu.

Rani ljuto zmaja žestokoga,
Po imenu Mektiíc Alagu;
Ali junak priboliti neće;
Jer su rane smèrtne na Alagi.

Izsičè nam Turke Imotjane,
U Varošu kod kule Zelića,
I prid njima Vazlu buljubašu,
Posičè ga Ivane Cijače;
A barjaktar Veića Juras.

Kakav biše Alikalvić Aso,
Jedva bi ga vile dostignule:
Uhvati ga Veić harambaša
Nasrid polja izpod Imotskoga.

A što ćemo drugo besiditi:
Žeštje zmije na krajini nije
Od junaka Veića Juras;
Kada vikne, Imota se tresè.“

Kad je paša knjigu proučio,
To je njemu i pomučno bilo,
Pak dozivlje Memed buljumbašu,
Ter je paša njemu govorio:

„Slugo virna, Memed buljumbaša!
Sakupider četú Arnaútah,
Sve najboljih i bèržih junákah,
Ter otidji k gradu Imotskomu,

I uhvati Veića Juras:
Ol' mu rusu odsijeci glavu,
I njegovu dragu pobratimu,
Po inenu Lelas Mijovilu.“

Skoćio se Memed buljumbaša,
Ter sakupi četú Arnaútah,
I otidjè k gradu Imotskomu,
Pak se hvali Turkom Imotjanom:

Da bi mene rodila Vlahinja;
A ne mlada Turkinja kaduna,
Ako prija dvi nedilje dánah
Nepogubim Veića Juras,

I njegova dva drúga najbolja:
Barjaktara Cijaka Ivana,
I Lelasa zmiju glasovitu,
Aranzadu púno ponositu.“

Tá se hvala do Juras čula,
Ter pokupi četicu malenu,
Pak otidjè k gradu Imotskomu,
Pozdraviti Memed buljumbašu.

Šeta Juras uz polje, niz polje,
Ter dozivlje Memed buljumbašu:
„Hodi, pobre! da se ogledamo
Nasrid ravna polja Imotskoga.

Neišti me po gori zelenoj,
Po Zagorju, ni kèršnom Primorju:
Evo sam ti sám došao, pobre!
Već je vrime, da Juras nije.“

Kad Juras razumiše Turci,
Arnauti hvaljeni junaci,
Idju tèrkom k polju imotskomu,
A prid njima Memed buljumbaša.

Družini je Juras govorio:
„Poslušajte, moji vitezovi!
Svaki udri na svoga junaka,
Ja ću starac na Memeda mlada.“

Istom Juras tako govoreći,
Udariše Arnauti Turci:
Namiri se sova na sokola,
Buljumbaša na Veić Juras.

Kada li se blizu sastadoše,
S brijetkim' se sabljam' udariše:
Memedu je loša srića bila,
Juras mu je glavu odsikao.

Pobigoše Arnauti Turci ;
A za njima Veiću Jurase,
I njegovi mladi vitezovi,
Ter jih siku do Imote grada.
Svaki junak odsiječe glavu,
Sám četiri Veić harambaša:
Na polju je kolo uhvatio,
Ter je lípu pismu zapívao:

Ràzližu se bèrda i doline,
Kako Juras piva i popíva
Nad Makarskom tvèrda Bijokova,
Od šemluka i od puškaranja.

„Pohvali se, Memed buljumbaša!
Kada dodješ k paši bosanskomu:
Kako si mi glavu odsikao,
I Lelasu, momu pobratimu.
Evo sada ja odsikoh tvoju,
Ter je nosim doli u Primorje:“
Pak otidjè goricom zelenom
Pivajući i popivajući.

Pisma silnoga junaka Luke Ožegovića, kako pogibè rata od Kandije.

Kad pogibè Ožegović Luka
U tisnomu klanjcu Privornici,
Kod malena sela Zavojane,
Od silenih Turák' Vèrgorčánah,
Cvilila je ljuba Ožegova;
Kako cvili, do neba se čuje:
Kada li se biše naplakala,
Bijelu je knjigu napisala,
Ter je šalje Turkom Vèrgorčanom,
U knjizi je njima besidila:
„Vèrgorčani Turci na krajini!
Pošljite mi glavu Ožegovu,
Platit' ću je, kolik da je živa:
Ako li je poslati nećete,
Evo vami tvèrdu viru dajem:
Osvetit' ću Luku gospodara.“
Kada Turkom bila knjiga dodjè,
Knjigu štiju, a na nju se smiju:
Odpisaše ljubi Ožegovoj,
Ovako su oni besidili:
„Nebudali, jedna udovice!
Gdi će žena osvetiti muža?
Nećeš imat' glave Ožegove,
Da je trikrat ti izmiriš zlatom;

Jer je Luka nami dodijao,
Dosta rusih glávah odsikao
S pobratimom Lekića Jurišom,
Kako znadu Turci i kauri.
Kadagodir s čete dolazáše,
Vazda tebi roba dovodjáše:
Oli roba, oli robinjicu
Od Vèrgorca, ol' od Ljubuškoga.
Ali sada, ljubo Ožegova!
Lúčinom se glavom umétjemo
Po Vèrgorcu gradu bijelomu
Prid kadunam' i našim' divojkam'.“
Knjigu štije ljuba Ožegova,
Suze roni, ovako govori:
„Tko bi móga osvetio Luku,
Dala bi mu Lúčino imanje,
I njegovu zelenu dolámu,
Pri dolami putca pozlatjena,
I ječerma, pri kojoj su toke,
A ja bi mu za ljubovcu bila.“
To je čuo Buriću Jakove,
Od gizdava sela Dèrvenika:
Kùpi junak četu po Primorju,
Pak otidjè do Vèrgorca grada,

Ter ulizè u luge zelene,
I namámì na busiju Turke:
Iz busije udari potajne,
I potirà Vèrgorčane Turke.

Trideset je glávah odsikao,
Sve po izbor vèrgorskih delijah:
A veće jih ob-ranio biše,
Tako vila Smotokita piše.

Nijè bratac bratca osvetio,
Što je Burić Ožegović-Luku;
On otidjè k ljubi Ožegovoj,
Ter je uzè za ljubovcu virnu.

Slidi pisma, učinjena svèrhu diplome, koju dadè cesar Matijaš Primorcem, Župljanom i Podjezercem, da u napridak nejmadu biti napastovani od Senjanah.

A rečena diploma bi učinjena po nastojanju i pisanju kneza Kačića Gèrgura iz Brista, u gornjem Primorju, i bratje njegove Petra i ostalih. Diploma u latinski jezik ovako počimlje:

„Nos Mathias Dei gratia electus Romanorum Imperator semper augustus etc.

Haec confirmatio facta est ad instantiam Comitum de Brist: Gregorii nimirum, et Petri, ac caeterorum fratrum eorumdem, familia, seu pròsapia Kačićorum. Valentinus Leepes, Episcopus Nitriensis etc. Laurentius Ferencz etc. 1614.“

Ova se nahodi u pučkoj škrinji u Makarskoj.

Knjigu piše Kačiću Gèrgure,
Baš iz Brista u gornjem Primorju,
Ter je šalje kralju Matijašu,
Al' od Beča velikom' cesaru.
Nepiše je cèrnim murećepom;
Već je piše kèrvcom iz obraza:
Živit' mu se dodijalo biše,
Suze roni, ter ovako piše:
„Matijašu, veliki cesare,
Vladaoče, svita gospodare!
Turska nam je sila dodijala,
Težka tuga sèrdce obujala.

Nemožemo živit', ni umriti,
Ni harače Turkom pripraviti,
Sve imanje, štogod imadosmo,
Nevirnomu caru predadosmo.
Nemoremo s mirom večerati,
Ni pokoja našem' tìlu dati
Od Turákah, naših zulumćarah;
A delijah Otmanović-cara.
Jedni podju, drugi opet dodju,
Sve pokupe, što u kući nadju;
Tvrda zemlja, nebo je visoko,
Sinje more strašno i duboko.

Zemlja neće; a nebo nas neće,
To su naše žalosti uajveće;
Jer prèdamo od jutra do noći,
Čekajući kad će Turci doći.
I to bismo jadni pregorili,
Tugovali i cara dvorili;
Ali nigda podnit' nemožemo,
Već sahnemo i teško vehnemo,
Gdi nas robe senjski vitezovi,
Podložnici tvoji sokolovi:
Zaplíniše naše bile ovce,
Čeljad vode, ter primaju novce;
Porobiše Kotar i Zagorje,
Do Gabele Župu i Primorje:
Prodaju nas gore nego Turci,
A robe nas kano i hajduci.
Matijašu, svitla kruno naša!
Može l' podnit' to dobrota vaša:
Da kèrštjanin tare kèrštjanina,
Ter ga muči kano dušmanina.
Spomeni se, naš Cesare mili!
Naši stari da su prija bili
Tvojih dídah virni podložnici,
Vitezovi i silni vojnici,
Ter pokaraj uskoke Senjane;
Da nerobe na miru kèrštjane:
Ako li jih pokarati nećeš,
U zlo stanje ti Senjane metješ;
Jer će bèrzo biti porobljeni,
Pobijeni i svi izsičeni
Od kèrštjanah, naših krajišnjikah,
I Turákah, carevih vojskakah.
Ja nemogu drugo učiniti:
Valja mi se caru potužiti,
I prija sam k njemu odlazio,
I od njega ferman donosio.
Svitla kruno! i opet ću poći
U Carigrad, ako ću t' nedoći:
Prid carom ću davu učiniti,
Na Senjane vojsku podignuti.

Valja, da se s njima pobijemo;
Jere više živit' nemožemo:
S jedne strane od silnih Trákah,
S druge strane od tvojih junákah.
Al' se uzdam u dobrotu tvoju,
Da ćeš primit' ovu molbu moju,
I pokarat' uskoke Senjane,
Koji robe na miru kèrštjane,
Od starine tvoje podložnike,
Koji sada dvore nevirnike:
Dospivajuć noge ti celivam,
I gorkim' jih uzam' polijevam.“
Kad je cesar knjigu progledao,
On je udilj drugu napisao,
Ter je šalje od Senja glavarom,
Kapetanom i mladim sèrdarom:
„Poslušajte, senjski kapétani,
Na krajini vitezovi zvani!
Dodje tužba od Kačića kneza,
Po imenu Gèrgura viteza:
Da robite Kotar i Zagorje,
Do Gabele Župu i Primorje,
I ostále primorske krajine,
Od starine lípe banovine.
Prodjite se díla nemiloga,
Nesèrdite Boga velikoga,
Matijaša vašega cesara,
Ni silnoga Otmanović-cara;
Jer ako mi druga tužba dodje,
Ter se svaki zuluma neprodje,
On će moju milost izgubiti,
I sám sebi puno nahuditi.
Nisu Turci, nego bratja vaša,
A iraja od starine naša:
Zadosta je njihove žalosti,
Podnoseći turske oholosti.
Što su stekli, sve su njima dáli,
Za harače oružja prodali:
Neimadu kónjah ni volóvah,
Nit imadu praha ni olova,

Da se mogu branit' od dušmanah,
Od uskókah najveće-Senjanah,
Kojino su rodom Hercegovci,
Gabeljani i mladi Primorci.

A sad robe svoju otačbinu,
Priatelje i svoju rodbinu,
Na privari i na tvèrdoj viri,
Brez pristanka rade o neviri.

Al' ako se od zla neodvrate,
I svakomu svoje nepovrate,
Stavit' ću jih na višala tanka,
Neka vise do sudnjega danka.“

Ovu pismu učinih ja Fra Jozip Radmanović, lektur generalni u Šibeniku na 1759. januara na 28. i prikazah knezu Šimunu Kačiću, rečenom Miošiću iz Brista, praunuku gori imenovanoga kneza Gèrgura Kačića, za vikovičnju sèrdčene ljubavi uspomenu.

Slidi pisma od smèrti glasovitoga viteza Mladinića, vlastelina bračkoga i njegova vojevanja po moru.

Žalosti se dužde Mletčanine,
Molin Frane, vitez od starine:
Od Kandije rata velikoga,
Ognjenoga, puno žestokoga.
Pitaju ga mletačka vlastela:
„Što je tvoja milost nevesela?
Ali ti je vojska izginula,
Ter je tebe tuga pritislula?
Al' Kandiju Turci osvojiše,
Al' Moriju zemlju porobiše:
Ali si se Cipra spomenuo,
Kogano je care osvojio?“
Veli njima dužde Mletčanine,
Od starine vitez Latinine:
„Niti mi je vojska izginula,
Nit je turska sila pritislula,
Nit Kandiju Turci osvojili,
Nit Moriju zemlju porobili:
Al' je meni tugovat' nevolja,
Kolik' da me muči sèrdobolja;

Jer evo mi dodjè knjiga bila,
Koja mi je zle glase donila:
Da je umra' vitez Mladiniću,
Silni junak kano Zrinoviću,
Koi Turke po moru hvatáše,
I ruse jim glave odsicáše:
Zapovidnik biše od galije,
Ter izsičè careve delije,
I branjáše more od Turákah,
Od Levanta lípo do Mletákah.
Mladiniću, krilo sokolovo!
Tko će branit' more principovo?
Svitla sabljo dužda mletačkoga!
Tko će sići dušmanina móga,
I tirati Turke vitezove,
Kano soko' bñle golubove?“
Kad se dužde izjadao biše,
Uzè pero, bñlu knjigu piše,
Ter je šalje Kanalu vitezú;
A od Brača velikomu knezu.

U knjizi se s njime razgovara,
Ponukuje, ter ga nagovara:
Da dozovne od Brača plemiće,
I da čine u palacu više:
Tko će čuvat' mora od Turákah,
Od Stambula do bílih Mletákah,
I ostále sve dèržave naše,
Da nam nebi nahudile baše?

Bračani su na moru junaci,
Kano moji na suhu Kotarci,
I prija su s Turcim bojak bili,
Ter jih jesu vazda pridobili.
Izberite slobodna junaka,
Koino se neboji Turákah,
Mojizim' će vladati galijam',
I ostalim' od boja djemijam'.

Knjiga, koju princip pisà knezu bračkomu, budući kratka, metjem je na sytlost svítu.

„Franciscus Molino, Dei gratia Dux Venetiarum etc.
Nobili et sapienti viro Christophoro Canali de suo mandato
Comiti Brače, fideli, dilecto salutem, et dilectionis affectum.

Grave quanto si conviene, per il proprio merito: reputiamo la perdita del sopra Comito Mladineo, il quale con la sua presenza, e valore nelle occorenze tutte del nostro servizio, si era giustamente guadagnata la pubblica affezione, e gradimento: Volemo però col senato che fatti venire à voi li deputati di cotesta Fidelissima Comunità li attestiate la nostra displicenza, per la morte di così benemerito soggetto, eccitandoli in conformità degli ordini che tenete dal Procurator Geronimo Foscarini a devenire quanto prima alla nominazione d'altro, in luoco suo. Ben certi che procureranno farla cader in persona abile alla carica, e che possa come il precessore fedel, e fruttuosamente servire avisandoci dell' operato. Data in Nostro Ducali Palatio die 27. Novembris 1651.

Slidi pisma od vitezóvah kotorsikh.

Ej Kotore, gnjizdo sokolovo,
Na visokoj grani savijeno!
Gdi se lègu zmaji i sokoli,
Koji caru puno dodijaše.
Svijeno je na jeli zelenoj,
Ter pokriva Buku od Kotorà,
Kojano je dška od Hãrvatah,
I vitežko sèrdce od junákah.
Viruj meni, dragi pobratime!
Koi nosiš od junákah ime,
Da ja brojim nediljicu dánah
Od Katora mlade vitezove,

Koji turske glave odsicaše,
I na mejdan često izlaziše:
Nebi ti jih moga' izbrojiti,
Ni njihova junačtva kazati.
Koliko je mladih Kotoránah,
Toliko je na maču deljlah.
Svi su oni sèrdca vitežkoga,
Krunu brane dužda mletačkoga.
Ej Kotore, gnjizdo sokolovo,
Dalmacije diko i pohvalo!
U tebi se lègu sokolići,
I gospodska dica Zmajevići.

U Perastu Šestokrilovići,
I žestoke zmiје Bujevići,
Koji Turkom na mejdan idjahu,
Na mejdanu glave odsicahu.
Zmiju biše porodila Vila:
Po imenu Bronzu kavalira,
Delija je od Buke kotorske,
Boje ga se haramije turske.
Na moru je s njima bojak bio,
I mnoge je Turke pogubio:
Opošten dužda mletačkoga;
Jer je Bronza roda junačkoga.
To svidoče Latini i Turci,
Dalmatini i svi Hercegovci:
Kavalirstvo, medalje od zlata,
Kojeno mu vise oko vrata.
Nečudi se, dragi pobratime,
Krajišniče i Hrvatjanine!
Jer od davna jesu Peraštani
Na krajini vitezovi zvani.
Pošteno su vazda vojevali,
I junačke glave odsicali:
To svidoče krajine hrvatske,
Još i mudre knjige talijanske.
Kad Rimljani vas svit osvojiše,
Svi se kralji njima pokloniše;
Al' nektiše silni Peraštani,
Ni ostali mladi Kotorani;
Već protiva njima vojevaše,
Ter Rimljanom puno dodijaše:
To se sgodi u vrimena stara,
A vladanja od Rima cesara.
Pivaju se pisme i popivke:
Od Grujice mlada Žeravice;
Jer je junak od mejdana bio,
I mejdane mnoge zadobio.
Harambaša od junakah biše,
Ter u četu s njima odlazaše
Velikoga rata od Kandije,
Malo posli Beča i Morije.

Pridivkom se Sarabaća zvaše,
U Banjanih selu pribivaše:
Svu je tursku zemlju porobio,
Do Tribinja i okolo njega.
Nebijaše boja ni mejdana
Brez Grujice mlada Žeravice:
Razbi pašu od Hercegovine,
Odnese mu zelen alaj-barjak.
Dvi stotine uhvati sužanjah,
I šestdeset odsiječe glavah
Svojom sabljom Grujo Žeravica,
Pomogla ga Marija Divica!
Krajinu je tursku porobio,
Dvi hiljade kúcah upalio:
To svidoči banè Loredane,
Od duždeve vojske generale.
Od njega se rodi soko' sivi,
Po imenu Žeravica Ivo:
A barjaktar dužda mletačkoga,
Od Morije rata ognjenoga.
Junak biše ka' mu i babajko,
Oli vitez vojevoda Janko:
Sarabaća kada vojevaše,
Turke siče, roblje dovodjaše.
Al' poslušaj, moj mili brajene!
Da ti kažem morske mejdandžije,
Koje pjeva starac Milovane,
Ter ovako hvali Kotorane:
„Zareče se Reis Omer-aga,
Od Tripoli bijeloga grada:
Zavest ću se niz more duždevo,
Kojeno je ufanje njegovo;
Po moru ću pohvatati lovce,
I od Buke kotorske tergovce,
Da ako mi Bog i sreća daje,
Ter mi junak u ruke upade,
Po imenu Ivanović Mato,
Mlado momče i puno bogato,
Vodit' ću ga k dvoru bijelomu,
Prodat' ću ga kralju algirskomu.

Što je reka', poreka' se nije;
Već zavezè izpod Barbarije,
Pak zajedri niz duždevo more,
Pjevajući od mraka do zore.

Podvikuje tanko glasovito
Uz tamburu momče ponosito:
„Muhamede! pokloni mi zdravlje,
Da ja nadjem Dobrotjane mlade.

Vežat' ću jim ruke na opako,
Vodit' ću jih k dvoru bijelomu:
Zaudit' ću moje vitezove,
Pozlatit' ću fuštu ormanicu.“

Ali mu je loša srića bila:
Namira ga biše namirila
Na junaka i na zemlju ljutu:
Po imenu Ivanović Matu.

Kada ga je Reis ugledao,
Golemo se biše poplašio:
Pak ostavi fuštu ormanicu,
Ter pobizè, žalostna mu majka!

Dozivilje ga Ivanović Mato:
„Poturice, Reis Omer-aga!
Kamo mejdan, gdje je tvoja snaga,
Kom' ostavi bèrzu ormanicu?
Jer nagèrdi svu carevu dicu?

Evo sam ti upao u ruke,
Opošteni od Algira Turke.“
Ali Reis biži brez obzira,
Neće boja, nego pita mira.

Ivanović mira nektijáše;
Već se smije, ter mu se rugáše,
I uhvatí fuštu ormanicu;
Al' utečè Reis Omer-aga.

Burovići od Herceg' Novoga
Proslaviše dužda mletačkoga
Svitlom sabljom i desnicom rukom,
Ljute rane zadadoše Turkom.

Vujujući i bojak bijući,
Turke sikuć, kèrvcu proljući:
Junaci su bili od starine,
I gospoda svitla od krajine.
Vazda jesu kavaliri bili,
I gospodstvo na sablji dobili:
Mèrtvim pokoj, živim zdravlje! po,
Čast i dika, ime glasovito.
Hvalio se Turčin mejdandžija,
Rizman-agić, imenom adžija:
„U mene je sèrdce od junaka;
Bolje nego u vojvode Janka.
Vitežki sam vazda vojevao,
I junačke glave odsicao:
Sad mi kažu siva sokolića,
Po imenu Markis Kosovića.
Zazvat' ću ga na mejdan junački,
Na mejdanu odsječ ću mu glavu;
Pak napisà listak knjige biše,
Ter je šalje Marku Kosoviću:
„Ej delije, Markis Kosoviću,
Od Dobrote, mista junačkoga!
Ako te je porodila majka,
Izadji mi na mejdan junački!“
Štije knjigu Kosović viteže,
Knjigu štije, a na nju se smije:
Biše mu se sèrdce razigralo
Od veselja i radosti težke.
Prija zore uraniò biše,
Ter otidjè na mejdan junački,
I pogubi silnog' mejdandžiju:
Rizman-agić, imenom adžiju.
Na glasu je kavalir Bolica,
Od Kotora grada bijeloga:
U njega je junačka desnica,
Krunu brani dužda mletačkoga.
Vitežki je vazda vojevao,
Svitlu sablju kèrvce napojio,
Junak biše rata od Morije,
Od Kotora svidočè delije.

I duždeve sa zlatom dukale,
Svitlo krilo, od zlata medalje,
Kojeno mu darovao biše
Za junačtvo, kako pero piše.
U Buci je pleme Viskovića,
I na glasu kano Jankovića:
Od njega se rodiše glavari,
Kolluneli, slavni kavaliri;
Jer su svuda oni vojevali,
Često turske glave odsicali,
Ormanice mnoge potopili,
Haramije turske pridobili.
To svidochi i staro i mlado,
Svi junaci i svi krajišnici:
Viruj, pobre, ako ti je drago;
Jer to znadu Turci i Latinci.
Čuda kažu od Ivanovića,
Ter ga slave kano Zrinovića:
Svitla kneza od Dobrote Marka,
Na oružju silnoga junaka,
Da izsiče haramije Turke,
Ter bijele okèrvavi ruke
Pod Petrasom na moru sinjemu,
Slavu dadè duždu mletačkomu.
Samo s svojih dvadeset junákah
On pogubi šestdeset Turákah:
Toliko jih ob-ranio biše,
Kako isti Turci svidochiše.
Da mu mèrkla noćca neotela,
On osvoji i tursku Tartanu:
Isti Turci od Petrasa kažu,
Pravo kažu, ter ništa nelažu.
Dužde Marku dadè kavalirstvo
Za njegovo veliko junačtvo:
Na maču mu dobra srića bila,
Desnica mu Turke pridobila!
Još ti, pobre, jedno čudo kažem,
Nemoj reći, da ja ovo lažem:
Deliju ti kažem od mejdana,
Po imenu od Perasta bana.

Njemu Jure kpo ime biše,
Pod Dračom se gradom nahodjāše
Samo s dvajest i četiri druga,
Sad ćeš čuti od Turákah ruga:
Od Drača se Turci podigoše,
Sto i šeset mladih vitezóvah,
Ter na bana ob dan udariše;
Al' se bane neboji vragóvah.
Na Turke je oganj oborio,
Tartanu je tursku osvojio:
Sto je turskih glávah odsikao,
Šestdeset je živih uhvatio;
Ali bana rane dopadoše,
Ter ga bërzo s dušom razstaviše:
Na Božić se sve ovo dogodi,
Kadno Gospa Isusa porodi.
Zmija biše Nikolić sèrdare,
Kano vitez Janković Stojane:
Pridivkom se Bajo zovijāše,
Često turske glave odsicāše.
Velikoga rata od Kandije
Nebijāše žeštjeg' mejdandžije:
Krajinu je tursku porobio,
I mejdane mnoge zadobio;
Al' pogibè s Turcim bojak bijuè
Na Vèrteljci izpod Gore Černe:
Vitežki je Bajo poginuo,
Dvanajest je glávah odsjekao.
Još ti kažem zmaja ognjenoga,
Od Perasta grada bijeloga:
Po imenu Smeču kapetana,
I viteza, pobre, od mejdana.
Na njega su Turci udarili
Tri od boja velike djemije:
Junački je s njima bojak bio,
Ter je mnoge Turke pogubio;
Al' i njemu loša srića biše,
U navi mu barut upališe:
Izgoriše kèrštjani i Turci,
Peraštani i morski hajduci.

Svitli kneže, od Perasta krilo!
Tvoje pleme junačko je bilo:
Još od davna i od birzemana
Junaci su bili od mejdana.
Sivi soko' more prelitjaše,
Ter na mejdan zmije pozivāše:
Al' na mejdan izać nesmidjāhu,
Sokola se žestoko bojāhu.
Nije ono soko' ptica siva,
Već je ono Jozo Kamenare:
Od Dobrote mista gizdavoga,
Koi slavi dužda mletačkoga.
Ište Jozo barbarezze Turke,
Da junačke okērvavi ruke:
Dvakrat su se na njeg' namirali;
Al' sramotno jesu pobignuli.
Namira ga tretjom namirila
Na Tartanu veliku djemiju:
Kamenar je na nju udario,
Ter je mnoge Turke pogubio;
Al' djemiju tursku neosvoji;
Jer utečē niz to sinje more:
Sramotno je ona pobignula,
U moru je sjedra ostavila.
Utekoše Turci pristrašeni,
Pobijeni, puno izranjeni:
Al' ako mu Bog daruje zdravlje,
Zaplatit' će barbarezzi Turci.
Još ti, brate, žestok mejdan kažem,
Koi se je na moru sgodio:
Vozila se šajka ladja mala,
U njoj voze dva mila brajena,
Dva brajena Arbanasovića:
Marko jedan, a Nikola drugi,
Od Dobrote mista gizdavoga,
S njima bihu dva druga njihova.
Maleno je vrime postajalo;
Al' to idje lanca šajka bērza:
U njoj biše trideset Turākah,
Tripulīnah po izbor junākah.

Na nje Turci snažno udariše;
Al' se oni njima nepridaju:
Već od bedre maće povadiše,
Ter jim ljute rane zadavaju.

Vitežki se oni obraniše,
I dvadeset Turāk' pogubiše:
Udjē deset i to izranjeno.
Kad jih budu pifat' barbarezzi,
Neka kažu, kakvi su Bukezi,

Ponosi se Buka od Kotora;
Jer porodi mlade vitezove,
Koji brane more principovo
Od onizih turskih haramfjah.

Tko pohvata po moru hajduke,
Po imenu Algerine Turke?
Nego vitez morski kapetane,
I levente od Buke kotorske.

Tko potopi turske ormanice,
I šambeke kralja Algerina?
Neg' od Buke mladi vitezovi,
Kavaliri, pobre, i knezovi.

Sabljom siku kano i Ungarci,
Puškom biju kano Černogorci:
Delije su kano i Kotarci;
A bērzi su; jer su Hercegovci.

Pristali su kano i Inglezi,
Bogati su kano Holandezi:
Pametni su kano Talijanci,
A visoci kano i Bošnjaci.

Ej Kotore, gnjizdo sokolovo,
Na visokoj jeli savijeno!
Na te dodjē od Bosne vezire;
Ali tebe osvojit' nemožē;

Jer te brani bane generale,
I delije od Buke kotorske,
Na sablji jim dobra sreća bila,
I turske se kērvce napojila!

Slidi pisma od kavalira Marka Ivanovića iz Dobrote, od Buke kotorske.

Bosna slavi Relju Bošnjana,
Senj bijeli Ivu Senjanina,
Ungarija Sibinjanin Janka,
Bulgarija Kraljevića Marka.
Hercegovci Miloš Obilića,
Hrvatjani bana Zrinovića:
Sve krajine dva Ivanovića,
Dva od Buke kneza i viteza,
Koji vičnju slavu zadobiše,
- Kad na moru Turke pridobiše:
Pod Atenom u gerčkoj državi,
Koja čara silenoga slavi.
Al' poslušaj, moj mili brajane!
Jedno čudo prija nečuvano:
Bojno drvo prija nevidjeno,
U Tripuli gradu sagrađeno.
Od galije puno veće biše,
Ter se šambek turski zovijāše:
Sagrađi ga silni Hasan-beže,
Od Tripula bane i viteže.
Pun bijaše praha i olova,
I svakoga ognja žestokoga:
Četèrdeset bojnih lumbarādah:
A pušākah ni broja se nezna.
U njem biše silenih Turākah:
Tri stotine i šeset junākah;
A prid njima adži-Ibraime
Od lijepe zemlje Natolije.
Malo vrime postajalo biše,
Ibro svojoj družbi besidjāše:
„Evo meni bila knjiga dodjè
Od Atene grada bijeloga:
Da su ònde dva Ivanovića,
Ljute zmiје, dva sokoličića,
Koji su nam puno dodijali,
Našu bratju na moru pobili.

Oba sina deli-Luke Vuka,
Deli-Vuka od Dobrote kneza:
Sad je vrime, moji vitezovi,
Da mi našu bratju osvetimo,
Kojuno je pogubio Marko
Pod Petrasom na sinjemu moru,
Evo ima pet godināh dánah,
Odkad mi je u serdašcu rana.
Kada Turci njega razumiše,
Od šambeka jedra otvoriše:
Zajedriše izpod Barbarije,
Pod Atenu bërzo dojedriše.
Gleda' ih je Ivanović Marko,
Gledao je, ter je besidio:
„Dobrotjani, moji vitezovi!
Evo na nas šambek strahoviti.
Nemojte se, bratjo, pripadati,
Bog će nami dobru sriću dati:
Valja bërzo s Turcim bojak biti,
Za Isusa našu kèrv proliti.
Naše ime svud je prošlavljeno,
Nemojmo ga, bratjo, pogèrditi:
Da nereku naši Dobrotjani,
Peraštani, a i Kotorani:
Bog ubio, tko ih je rodio,
I junačkim mlikom zadojio!
Pogèrdiše Buku od Kotora,
I našega dužda mletačkoga,
Evo barut, i težko olovo,
Bocè praha, ognjeni kolaći,
Dževerdani srebrom navèzeni,
Svitle puške u Breši kovane.
Eto, bratjo, maći i kadare,
I svijetle sablje okovane:
Bërze šibe i bojne lumbarde,
I ostalo od boja oružje.

Turákah je tri sta i šestdeset;
 A nas nejma nego četèrdeset:
 Svaki udri na devet Turákah,
 Branimo se, neizdajimo se!“
 Pak napisà listak knjige bìle,
 Ter je šalje u grad od Atene;
 A na ruke pripovidaoca
 Kapucina, duhovnoga otca:
 Da jim dodje dati blagoslove,
 I pokoru za njihove grihe.
 Bèrzo dodjè fratar franceškane,
 Ter jim dadè sveto odrišenje.
 Malo toga postajalo vrime;
 Al' to idje šambek ognjeviti:
 Na kèrmi mu alaj-barjak vije,
 I na njemu carevo zlamenje.
 To mu care bìše darovao,
 Za pohvalu njegova junaçtva;
 Jer vitežki bìše vojevao
 U sve vrime svojega gusarstva.
 Kada li se blizu sastadoše,
 Viçe Ibrè iza svega glasa,
 Ter dozivlje Ivanović Marka:
 „Nu se pridaj, kaurška deližo!“
 Njemu Marko tiho odgovara:
 „Ibraime, turski kapetane!
 Nemoj, pobro, nasèrtjati na me;
 Jer ćeš ludo izgubiti glavu.
 Zakoni su u zemlji carevoj,
 I našega dužda mletačkoga:
 Tko se nadje pod bijelim gradom,
 Da miruje i s mirom tèrguje.“
 Al' mu veli adži Ibraime:
 „Nebudali, Ivanović Marko!
 Nebojim se cara, ni cesara,
 Ni tvojega dužda mletačkoga.
 Nu se pridaj kaurška deližo!
 Jer da imaš krila sokolova,
 Stignut' će te adži-Ibraime,
 Koino je junak od starine.

Nu pogledaj na šambeka moga,
 I na tvoju malenu tartanu:
 Pak ti reci, hvalo izabrana!
 Nebojim se Ibre kapetana.“
 Ponizno mu odgovara Marko:
 „Nehvali se, careva deližo!
 I soko' je ptica primalena;
 Al' dobiva orla velikoga.
 Neuzdaj se u mnoštvo Turákah,
 Ni u šambek bojno dèrvo tvoje,
 I prija sam s Turcim bojak bio;
 Ali sam jih s Bogom pridobio.“
 Kada Marka razumiše Turci,
 Smamiše se gore nego vuci:
 Na tartanu snažno udariše,
 Iz šambeka oganj oboriše.
 A kad pučè devet lumbaradah
 Iz tartane Ivanović Marka:
 A za njime četèrjest pušákah,
 Padè mèrtvih šestdeset Turákah.
 „Medet! Medet! Ibro vapijáše,
 Na tartanu Turke nagonjáše:
 Dobrotjani živi oganj daše,
 Veçe od sto Turák' pogubiše.
 Ibrahim se bìše pomamio,
 Od velike tuge zanimio:
 Tèrče naglo od kèrme do pròve,
 Ter slobodi svoje vitezove.
 Ali mu je loša srića bila,
 Smèrtna ga je rana dopadnula:
 Udari ga Ivanović Marko
 U zlo misto, u čelo junačko.
 Kad vidiše Barbarezi Turci,
 Da pogibè Deli-Ibrahime:
 Od bedrice sablje povadiše,
 U tartanu mnogi uskoçiše.
 Al' jih siku mladi Dobrotjani,
 Vitezovi od starine zvani:
 Kàrvave jim ruke do ramena,
 I svijetla sablja do balčaka.

A medju to, pobratime dragi,
Opet puče devet lumbaradah,
I učinil devetera vrata
U šambeku, ognjem izgorio!
Poče tonut' šambek glasoviti,
Izgiboše Turci siloviti
Tripulini, žalostna jim majka!
Tri stotine i veće junakah.
Al' je sunce pomerčalo žarko;
Jer pogibè knez i vitez Marko,
Biše njega puška udarila
U zlo misto, u čelo junačko.
Jošter Marko u riči bijāše,
Svōga bratca Jozu dozivāše:
Niz obraz je suzam' oborio,
Ovako je njemu govorio:
„Evo su me rane dopadnule,
Od kojizih priboliti neću:
Sad umirem; ali Bogu hvala!
Kad dobismo silnoga gusara.
Pozdravi mi starca bābu moga,
Striça Radu i sve Dobrotjane;
Pazi sebe, a neplači mene,
Sici Turke, nevirne hajduke.“
Jednom reče: Jezus i Marija!
Drugom reče: primi, Gospo, dušu!
Tretjom reče: s Bogom vitezovi!
To izusti; a dušicu pusti
Na kriocu Joze bratca svoga
Pod Atenom na sinjemu moru,
Bojak bijuē s carevim' delijam':
Kavaliru! pokojna ti duša.
S njim pogibè osam vitezōvah,
Sve deljiah od Buke kotorske,
Dva sokola do dva Kosovića:
Juro jedan, a Filip je drugi;
Tretji biše Radonjičić Kèrste,
Silni junak zmaje od dvi glave;
Četvèrti je Andriću Ilija,
Silni vitez, na glasu delija.

Peti biše Pero Radomire,
Mèrki vuče, junak od starine;
A šesti je Iliću Jozipe,
Svi junaci od mista Dobrote.
Visko Bambo, sedmi se zoviše;
Inostranac osmi junak biše:
Svi su ovi s Markom poginuli;
Al' su dosta Turák' pogubili.
Petericu rane dopadoše,
Turke sikuē na sinjemu moru:
Jedan biše Ivanović Pero,
Silni vitez sèrdca junačkoga;
Drugi biše Maroviću Bōže;
Tretji Temić po imenu Rade:
Oba, pobre, sileni junaci,
Na oružju kano i Ungarci.
Dva ranjena bihu inostranca;
Ali, pobre, junačkoga sèrdca:
Od rānah su bèrzo pribolili,
I poštenje lipo zadobili.
Kad vidiše mladi Dobrotjani,
Da tonjāše šambek strahoviti:
Slavni barjak turski odnesoše,
Šambek bojni ognjem sažegoše.
Ibrahime, morski haramija!
Kamo tvoji Turci vitezovi?
Sve izgibè, malo tko uteče,
Vèrlo malo i to izranjeno.
Kamo tvoji bubnji i svirale?
Kāmo li ti svileni barjaci?
Gdi je šambek, sve ufanje tvoje?
Eno gorí na sinjemu moru.
Na hiljadu i sedam stotīnah,
Na petdeset još i šest godīnah:
Devetnajest aprila mjeseca,
Drugi danak slavna uskèrsnutja,
Dobrotjani Marka ukopaše,
I njegovih osam vitezōvah:
Lipo njega bratja oplakaše;
Jer bijāše dika od knezōvah.

Pak bijela jedra otvoriše,
Niz duždevo more zajedriše:
A na kèrmi barjak trepetjåše,
Ter se, pobro, daleko vidjåše.
Kada su ga Turci ugledali
Od Petrasa grada bijeloga,
Od jada su oni zaplakali
Za barjakom gusara morskoga,
Pak dozivlju mlade Dobrotjane,
Ter su njima Turci besidili:
„Prodajte nam turski alaj-barjak,
Dvi hiljade dat' ćemo cekinah.“
Odgovara Ivanović Jozo:
„Vira moja, od Petrasa Turci!
Nebi vam ga proda', ni darova',
Da mi date po' careva blaga;
Jer sam njega na boju dobio.
Pak zajedri niz more duždevo;
A kad dođje u Mletke bijele:
Iztèrčalo malo i veliko,
Staro, kljasto, hromo i bolestno.
Svak se čudi i veselje čini;
A najveće mletačka gospoda:
Gledajući turačku odoru,
Alaj-barjak, bubnje i svirale,
Britke sablje, mače i kadare,
Svitle puške, turske dževerdane,
I buzdohan adži-Ibrahima,
Koga rodi slavna Natolija.
Lipo ih je dužde darovao:
Svakom' drugu od zlata medalju;
A rodbini mèrtvih vitezóvah
Lipu platju, doklem budu živi.

Živi, Vuče, sto godínah dánah,
Desnica je tvoja od mejdana,
Bog ti dao zdravlje i veselje,
Marku sinku u raju naselje!

Jozi čini veliko poštenje:
Daje njemu lípo kavalirstvo,
Neka mu je dika i pohvala
Prid gospod. turskom i latinskom.
Starcu Vuku Ivánović knezu,
Od starine silnomu vitezú:
Darovaše medalju od zlata,
Koja valja sto zlatnih dukátah.
Al' poslušaj; moj mili brajene!
Da ti kažem dilo od vojnika,
I vitežko sèrdce od junåka
Starca båbe Ivanović Marka:
Kad je starac glase razumio,
Da je njemu sinak poginuo:
Niti plače, nit' suze prolje,
Jozu siña prida se dozivlje,
Ter je njemu starac besidio:
„Ako Jozo neosvetiš Marka,
Da bi tebe poželila majka!
Kakono je i brajena tvoga.“
Ali mu je Jozo govorio:
„Nebrini se, moj mili babajko!
I sám se je osvetio Marko;
Jer je mnoge pogubio Turke:
Ibrahima i morske hajduke.
Slava nigda neumira Marka,
Doklem bude na svítu junåkah:
Jer će njega vazda spominjati,
Davorije od Marka pjevati.
Ako li mi Bog daruje zdravlje,
Ter ja nadjem Barbareze Turke,
Osvetit' ću Marka, bratca moga,
A tako mi Boga velikoga!“

Pisma glasovitih junákah Ante Radimira i njegova sina kavalira Bôže iz Dobrote od Buke kotorske.

Još nebiše iztekla danica,
Ni svijetla zvizda prehodnica,
Viknu vila s visokih planinah,
Ter dozivlje Antu Radimira:
„Radimire, zlo vino popio,
Pod Atenom zoricu zaspao!
Eto na te Barbarezi Turci,
Siloviti od mora hajduci
U Polaki velikoj djemiji,
Přilichna je maltežkoj galiji:
Nit ćeš uteć, ni glave odniti,
Nit ćeš moći s njima bojak biti.“
Kad je Ante vilu razumio,
Družini je svojoj besidio:
„Na noge se, moji vitezovi,
Dobrotjani sivi sokolovi!
Glas mi dođje s visoke planine,
A od moje vile posestrime:
Da će Turci na nas udariti,
I da će nas pod mać okrenuti:
Idje na nas od boja djemija,
Strahovita kano i galija:
Barbarézah puna je Turákah,
Sve deljáh i mladih momákah.
Nas je malo, ali smo junaci,
Od nas dèrhju i předaju Turci:
Prepašite sablje i kadare,
Prigledajte puške i lumbarde.
Branimo se, neizdajimo se,
Živi Turkom nepridajimo se!
Jer na glasu jesmo Dobrotjani,
Od starine vitezovi zvani.“
Istom Ante tako besideći,
I družinu svoju slobodeći;
Al' to jedri velika djemija,
Puna bise turskih haramjáh.

Na tartanu Turci udariše,
I topove bojne užegoše:
Al' tartana lipo odgovora,
Turke bije, jambore obara.
Na sve strane oganj prospipáše,
Teške jade Turkom zadaváše:
Osvojit' je oni nemogoše;
Već sramotni natrag pobjegoše:
Izranjeni, sasvim pogèrdjeni,
Pobijeni, puno prestrašeni:
Nećudi se, pobratime mili!
Jer su vazda Radimiri bili
Od starine sèrdca junačkoga,
Vitezovi dužda mletačkoga;
Ako li mi nećeš virovati,
Poslušaj me, ja ću ti kazati:
Ovo ima dvi godine dánah,
Od Dobrote zajedri tartana:
U njoj biše mladjan kapetane,
Po iměnu Bôžo Radimire.
S njim bijaše dvadeset junákah,
Sve deljáh i mladih momákah:
Uraňuje prija bñle zore,
Uz duždevo zajedriše more.
Kad su bili izpod Arbanije,
Ugledaše dvi bojne djemije:
Barbarežke fušte ormanice,
Pune bihu Barbarézah dice.
Šemluk čine, ter po dva pjevaju,
Šerbet piju, često puškaraju;
Jer na moru bihu zadobili,
I Polaku ladju uhvatili.
Od Napulje bogata tèrgovca,
Sve mu blago odniše do novca;
Al' je Turkom loša srića bila:
Tartana je na nje udarila

Radimira silnoga junaka,
Koino se neboji Turákah:
Ormanice po moru tiráše,
Kano soko' ter jih ražgonjáše.
Prebija im vesla i jambore,
Bije Turke nemore se gore:
Težko oni viču i alaču,
Gorko plaču, ter u more skaču.
Po moru jih siče Radimire,
Viruj meni, pobro, Vladimire!
Da nebude bërzo vjetar pao,
Nebi od njih nitko utekao;
Ali evo njihove radosti,
Radimira tuge i žalosti!
Pristà vjetar, utekoše Turci
Barbarezi, nevirni hajduci.
Sasvim tizim mnogi izgiboše;
A veće jih rane dopadoše:
Ostade jim latinska Polaka,
U njoj silnih dvadeset Turákah.
Dobrotjani skladno udariše,
Ter Polaku bërzo osvojiše:
Posjekoše dvadeset Turákah,
Haramijah najboljih junákah.

Dadoše je banu generalu;
A genera' od Napulje kralju:
Začuđi se kralju od Napulje,
Što učini Bôžo Radimire;
Puno veće bane generale,
Kad ugledà od Turákah glave,
Koje Bôžo odsjekao biše.
S Dobrotjanim, kako pero piše.
Kad razumi dužde od Mletákah,
Što učini Bôžo od Turákah,
Hvali njega i uzdiže težko;
Jer učini poštenje vitežko.
Još mu dáje medalje od zlata,
Da mu vise izpod bíla vrata,
I dadè mu lijepo kavalirstvo,
Za njegovo veliko junačtvo.
Ej viteže, Bôžo Radimire!
Pozdravlja te starac Milovane:
S'jeci, pobre; Turke Barbareze,
Koji na te iz daleka rëže.
Poštena ti sablja i desnica,
Pomogla te Marija Divica!
I da si mi zdravo kavalire,
Od Dobrote Bôžo Radimire!

Slidi pisma od vitezóvah dalmatinskih,

*koji poslè, nego mnoge turske glave izsikoše, od Turákah pogiboše rata
od Kandije.*

Hodi, pobre, da se domišljamo:
Gdi je koi vitez poginuo
Od slavnoga mista Dalmacije,
Žestokoga rata od Morije.
Pogibè nam mladjan kavalire,
Po imenu Surić Don Stipane,
Pod Bunićem, pod bijelim gradom
Pogubi ga Zenče Ibrahimie.

Pogibè nam na glasu delija,
Po imenu Smiljanić Ilija,
Na Vučjaku izpod Velebita,
Pogubi ga Markić Radoica,
Koga trikrat vadi iz galije;
A četvërto s tanenih višalah:
Radoica raja nevidio!
Jer pogubi svoga pootčima

U Cetini blizu Biteljića
Pogibè nam Dimitrović Janko,
Posiće ga na glasu delija,
Po imenu Jamanliću beže.

I pogibè Petre Smiljaniću
Na krajini pod Udbinom gradom,
Pogubi ga junak od krajine:
Po imenu Ograšević Mujo.

Na Driniću polju širokomu
Sileni je junak poginuo:
Po imenu vojevoda Vuče,
Od delije ključkog' kapetana,
Po imenu Tataranovića.

Još pogibè junak od krajine:
Po imenu Matković Jovane,
Od Turčina Poparženovića
Na Ribniku, ognjem izgorio!

Na Zečevu niže Varivódah
Žestoki je zmaje poginuo:
Po imenu Močivuna Vučko,
Pogubi ga Lopuzić Stjepane.

I ovo je težka muka naša,
Gdi pogibè Durat harambaša:
Na Otresu pod Pribirom gradom
Smače njega na glasu delija:
Po imenu Filipović beže.

Pogibè nam sèrdar od krajine:
Po imenu Sandiću Jovane,
Pogubi ga od Knina aždaja,
Ljuta zmija, Kuna Asan-aga.

Odkada su Mletci sagradjeni,
Nije takvi junak poginuo:
Što delija Mandušić Vučene;
Pogubi ga Vidimljicu beže
U Kotaru, blizu Varivódah.

Pogibè nam Omeljicu Dujme
Na Kosincu u Cetini ravnoj,
Pogubi ga beže Atlagiću;
Al' mu bihu ruke savezane.

Ah moj Bože, čuda velikoga!
Tko pogubi Zorića gavraná?
Udari ga momče iz čardaka,
Rad Begzade lipote divojke,
Mèrtav gavran k cèrnoj zemljipadè.

Strašan ti je junak poginuo,
Koi turske glave odsicáše,
Na Lijevnu polju širokomu:
Po imenu Omeljicu Vide.

Pogibè nam zmija od dvi glave,
Po imenu Breulju Šimune:
Paša mu je glavu odsikao.
Ej Šimune, desno krilo naše!

I pogibè Klišanin Bariša,
Koi često na mejdan idjáše,
Pogubi ga Turčin od Skradina,
Na mejdanu više Kliša grada.

Ej Kandijo, ognjem izgorila!
Pod tobom je vitez poginuo:
Od Kastélah ravnih kollunele,
Po imenu mladi Rabadane.

I pogibè Varnica hajduče,
Silni junak od ravnih Kastélah,
Koi turske glave odsicáše
Na mejdanu, pobre, junačkomu.
Pogubi ga Neziću Ižače.

Ako želiš znati, pobratime!
Gdi pogibè od Poljicah kneže,
Po imenu Sinovčiću Marko?
Komu biše dato generalstvo,
Od našega dužda za junačtvo:

Ja ću tebi poviditi právo,
Ah tako mi, pobre, biti zdravo!
U Kandiji gradu bijelomu,
Šikuć Turke pod Kandijom gradom.

I pogibè Kulišiću Petre
Pod Vèrgorcem, p. bijelim gradom:
Plaću njega latinska gospoda,
I sva zemlja slavnoga naroda,
Zašto biše junak od starine.

Pogibè nam Deli-Markoviću,
Koi Turke pod mač okretjāše:
Pogubi ga Bogom pobratime,
Po imenu Paviću Nikola.

Nehotè je njega udario
Iz svijetle puške Talijanke:
Mèrtav junak cèrnoj zemlji padè
Kod Osinja ukraj morā sinja.

I pogibè Jurićević kneže,
Koi turske glave odsicāše,
Po imenu Radoš harambaša:
Pogubi ga zmija od Gabele,
Po imenu Babiću Hasane.

Pogibè nam junak na krajini,
Po imenu Lekiću Juriša,
Od uskókah mladjan harambaša:
Ubiše ga nasrid Tialjine
Velikoga rata od Kandije.
Još pogibè Kardum harambaša,
Od Makarske grada bijeloga.
Pogubi ga Zloić Omer-aga,
U Dražnici, ognjem izgorila!

Pisma od vitezóvah, koji izgiboše rata bečkoga.

Još zorica nezabijelila,
Ni danica pomolila lica:
Viče vila s Velebit-planine,
Ter dozivlje majku Stojanovu:
„Ustani se, majko Stojanova,
U za' čas si zoricu zaspala,
I na vojsku sinka odpravila:
Već ga, majko, pričekati nećeš!
Pogibè ti Janković Stojane,
Od Kotara mladjan kavalire:
Nepogibè od brijetke čorde,
Ni od mača, ni od bojna kopja;
Već od tanke puške Talijanke,
Kojano je u Breši kovana,
Pogubi ga Nažaković Mujo,
Nasrid Duvna polja širokoga.

Jankoviću, krilo principovo!
Vèle ti si glávah odsikao:
Sve po izbor agah i spahjah,
Kapetánah i mladih sèrdárah.
Ej krajino, kèrvava košuljo!
Mnoge ti si majke razcvilila,
A sestrice u cèrno zavila,
I ljubovce u rod odpravila.
Pogibè nam Pokrajac sèrdare,
Ljuti zmaje, dite Milosave:
Pogubi ga Kolak buljumbaša.
Ej Pokrajče, pokojna ti duša!
Nu poslušaj, dragi pobratime!
Gdi pogibè netjak Jankovića,
Po imenu Tintor barjaktare:
U Neretvi pod Gabelom gradom,
Pogubi ga Ljuboviću beže.

Kukala je černa kukavica,
Usrid zime, kad joj nije vrijeme:
Nije ono černa kukavica;
Već je majka Miljkovića Marka.

Zašto Marka rane dopadoše
Bojak bijući s carevim delijam'.
On od rana prebolit' nemože.
Miljkoviću, krilo od Kotara!
Mnoge ti si Turke pogubio!

Ej Gabelo, da bi se prosjela!
Pod tobom je junak poginuo:
Po imenu Nakiću Matija,
Ljuta zmija od grada Dernaša.

S njim pogibè Stipane Matiću,
Od starine vitez i plemiću:
Prija neg' je junak pogibao,
Pet je turskih gláva odsikao.

Ljuto cvile od Knina levante;
Jer pogibè od Knina sèrdare:
Po imenu Ive Sinobade,
Pogubi ga Nožinović Mujo
Pod Glamočem, pod bijelim gradom.

I pogibè kliški harambaša,
Po imenu Buligović Marko:
U Skopju mu glavu odsikoše,
Za jabuku paši darovaše.

Pogibè nam od Poljica kneže,
Po imenu Barnjićević Luka,
U Gabeli, da je Bog ubio!
Al' je biše lípo zaminuo,
Četiri je glave odsikao.

Još pogibè Kosor kavalire,
Od Zadvarja po izbor sèrdare:
Pogubi ga Kusiću Juriša,
Koga biše uzeo za sina.
Ej neviro, nigdi te nebilo!

U Zažabju više Metkovića
Pogibè nam Vodanović Mijo:
Od Primorja na glasu sèrdare,
Koi turske odsicáše glave,

I pogibè Visković Juriša,
Od Primorja mladjan harambaša,
Na jurišu Sinja bijeloga.
Ej delijo, pokojna ti duša!

Junak biše Vranješević Gergo;
Al' i njemu glavu odsikoše
Na Verljici izpod Imotskoga,
Pogubi ga dizdar-aga Mujo.

Pogibè nam na glasu viteže,
Koi turske odsicáše glave
U Popovu pod kulom Seića,
Po imenu Novković Nikola,
Od Neretve mutne kavalire.

I pogibè Talaić Šimune,
Ljuta zmija, pobre, od krajine:
Turci njemu glavu odsikoše
U Mostaru gradu bijelomu.
Vitezovi, pokojne vam duše!

Slidi pisma od glavarah turskih i silenih junakah,

Koji pogiboše od vitezovah hercegovačkih rata kandijanskoga, bečkoga i maloga, oliti sinjskoga. — Male, koji su poginuli, nebrojim, niti je moguće izbrojiti jih; nego poglavite, koji bihu glasoviti junaci.

Rata kandijanskoga.

Da je komu poslušati bilo,
Što govore dva Turčina mlada,
Dva sèrdara od grada Mostara:
Kunu oni cara i cesara,
I Latina dužda mletačkoga:
„Bog ubio cara i cesara,
I Latina dužda Mletčanina,
Koji neće da zametnu rata,
Da se vlaških glávah nasičemo.
Narastosmo, za rat neznadosmo,
Ostarismo, boja nevidismo:
Što će nami sablje okovane,
Što li će nam konji od mejdana?“
To je čuo starac Delalija,
Pak je njima tiho besidio:
„Nehval'te se, dvi delije mlade,
Nehval'te se, žalostna vam majka!
I prija je bilo vitezovah,
Ter poboljih, nego li je sada:
Ali svoje pogubiše glave,
Bojak bijuć s duždevim delijam'.
Gdi su sada tri Perizovića,
Ljute zmije od Gabele grada?
Pogubi jih Deli-Markoviću
U Neretvi blizu sinja mora,
Gdi udara u more Neretva.
Gdi je sada zmija od Mostara:
Po imenu Turčin Hasan-ago,
Orapović silni mejdandžija?
Pogubi ga Kulišić Tadija
Na Zadvarju više sinja mora.

Kamo li nam Boičić Alija,
Mèrki vuče, na glasu delija?
Pogubi ga Lekiću Juriša,
I njegova brata Ibrahima.
Gdi li nam je Ibruljević-ago,
Koi ruse odsicáše glavé?
Pogubi ga Zale iz Igrane.
Ej Mustapa, krilo od Vèrgorca!
Gdi je sada Duhagić Memede,
Ljuta zmija, pobre, od krajine?
Pogubi ga Čèrnobor Filipe,
Od uskókah silni harambaša.
Zmija biše Hasan buljumbaša,
Od Popova na glasu delija:
Posičè ga Buseljić Gèrgure,
Od Tučepe mladjan harambaša.
Kakav biše Talin buljumbaša
Od Novoga grada bijeloga,
Valjadiše dva grada careva:
Pogubi ga na glasu vojvoda,
Po imenu Popović Nikola.
U Gabeli ljuta zmija biše,
Po imenu Babiću Hasane;
Silni junak, aga od Gabele,
Koi često glave odsicáše.
Namira ga namirila biše
Na viteza Mijošić Gèrgura:
Po bñle se ruke uhvatiše
Više Gradca ukraj sinja mora.

Hasanu je loša srića bila;
Jer ga Gèrgo na zemljicu baca,
Odnese mu toke pozlatjene,
Kojeno su u Bosni kovane.
I odnese pèrsten s desne ruke,
Koino se i sada nalazi:
Baš u dvoru Miošić Gèrgura,
Dušica mu bila sahranjena!
Kamo li nam sila Alil-aga
Od bijela Počitelja grada?
Pogubi ga Veić Matijaše,
Silni vitez od Neretve mutne.

Gdi li nam je Kurdegović Mujo,
Mèrki vuče od Gabele grada?
Posičè ga Tomica vojvoda
Više bile kule od Igrane.
Sila biše Manuka Amete,
Od bandúrah turskih kapetane:
Često čini, u Primorje tèrče;
Al' mu momče odsiječè bèrke,
Po imenu Grubišić Matiju,
Od Tučepe sela malenoga:
I ovo se sgodilo bijaše
Velikoga rata od Kandije.

Rata bečkoga.

Kamo zmija Topalović Mujo,
Komu nebì slike, ni prilike,
Od Neretve ter do ravne Like?
Pogubi ga Mileticu Rado,
Silni vitez od Vèrgorca grada.
Kamo li nam Amet buljumbaša
Od bijela Počitelja grada,
Koi vlaške glave odsicàše?
Pogubi ga Aleksić Matija
Ukraj bile kule Jurićeve.
Junak biše Firdusović beže:
Sto je rusih glávah odsikao,
Ma i njega mlada pogubiše,
Pogubi ga momče golobrado,
Mlado momče Dugaš iz Vèrgorca.
Tko bijaše Katić Usejine?
Nebì takve zmiye na krajini.
Pogubi ga Sentić Matijaše,
I njegova tri druga najbolja.
Što bi reka', dragi pobratime,
Od junaka Sulagića Sule?
Dizdar biše od Norina kule,
Pogubi ga Buklijaš Stipane,
Od Podace mladjan harambaša.

Ljuta zmija biše na krajini,
Po imenu Vèrgora Čehaja;
Pogubi ga momče od Neretve,
Po imehu Nikolić Jakove.
Vi ste čuli cèrnog' Arapina,
Koi biše carev mejdandžija:
Često junak na mejdan idjàše,
Na mejdanu glave odsicàše.
Namira ga biše namirila
Na junaka na Bašića Marka:
Po bile se ruke uhvatiše
Nasrid Livna polja širokoga.
Al' je njemu loša srića bila;
Jer ga Marko na zemljicu baca,
Ter ga kolje kano janje malo.
Ej Arape, carevo uzdanje!
Bèrz ti biše Zidonja Memede,
Bèrži, pobre, od konja careva:
Uhvati ga momče od Vèrgorca,
Po im: nu herceže Jakove.
Štograd biše u cara junákah,
Nebijaše žeštjega vojmika:
Što bijaše Osman kapetane,
Od Novoga grada bijeloga.

Dvadeset je glávah odsikao,
Sve deljáh prija neženjenih:
Al' i njemu glavu odsikoše.
Ej Osmane, krilo od Novoga!

Posičè ga netjak Zmajevića:
Po imenu Visko Bujeviću,
Mlado momče od dvajest godínah,
Na mejdanu, pobre, junačkomu.

Odkada je Bosna zemlja ravna,
Nebijáše žeštjega junaka
U Turčina, ni u kèrštjanina,
Što bijaše Jusup buljumbaša.

Sto je rusih glávah odsikao,
Malo manje sužánj' uhvatio,
Namira ga namirila biše
Na sokola i na zmiju ljutu,
Po imenu Pervanović Tomu.

I uhvati Jusup buljumbašu
Pod Vèrgorcem, p. bijelim gradom,
Ter ga vodi k dvoru bijelomu,
Da ga cñni i zanj' blago pita,
Tri hiljade od zlata dukátah;
Al' zavikà malo i veliko:
„Smakni, Toma, zmiju od krajine!
Puno nam je Jusup đodijao,
I kèrštjanskih glávah odsikao.
Al' se Tomi ino nemogaše,
Već povadi sablju od bedrice:
Mahnù sabljom, odsičè mu glavu,
I sad mu se nahodi odora
Baš u dvoru Pèrvana Antuna.
I ovo se sgodilo bijáše
Beča, pobre, rata ognjenoga.
Ej Jusupe, zlatni buzdohane!
Tko će vlaške odsicati glave?

Rata maloga i posli njega.

Kud se diše dvi aždaje ljute,
Dva Turkura Počiteljanina:
Jedan, pobre, biše poginuo
Od junaka Matija hajduka.

Drugoga je junak pogubio:
Po imenu Arste harambaša,
Silni vitez od Neretve mutñè,
Gdi se lègu plemenite utve.

Tko bijaše Mesiović Zuko?
Ono biše zmaje od dvi glave:
Pogubi ga soko' od Vèrgorca,
Sivi soko' Merkotić Antune.
Ajme, Zuko, naša desna ruko!

Kakav biše Kosarić Amete?
Valjadiše dva grada careva.
Pogubi ga momče od Vèrgorca,
Po imenu Nosić dite mlado.

Kamo nami sila Anušiću,
Koi devet kónjah priskakáše?
Posičè ga Knežiću Vučene,
Od Neretve na glasu sèrdare.
Vi ste čuli zmaja žestokoga,
Od bijela grada Ljubuškoga,
Po imenu Selim Bakotića.
Pogubi ga Ujdure Šimune,
Silni junak od Vèrgorca grada.
Kakav biše Turčin Osman-aga,
Koi vlaške odsicáše glave?
Posičè ga Sekulović Laze,
Ljuti zmaje od Gorice Cèrne.
Evo ima malo godinicañ,
Odkad nam je junak poginuo:
Po imenu Usa mejdandžija,
Pogubi ga momče od Neretve:
Po imenu Batinović Mate.

Pogubi ga više Metkovičah
U Neretvi nasrid polja ravna.
Ajme Usa, krilo od Gabele,
Ludo ti si izgubio glavu!

Pisma od Gradca u gornjem Primorju.

*Na koga dodjè bosanski vezir i hercegovački paša samo s četèrdeset
hiljadah vojske na 1666. Oktobra na 8.*

Knjigu pišu Turci Gabeljani,
Ter je šalju caru čestitomu:
„Svitli Care, podnit' nemožemo,
Grad se gradi nakraj sinja mora.

Negradi ga care ni cesare,
Ni viteže dužde Mletčanine:
Nego Jurić od Lavčanja kneže,
I Fra Luka Smoljanović fratre.

Zatvorì nam Buku od Neretve,
I Neretvu do kule Norina,
Mi nesmimo više vojevati,
Ni na more sinje izlaziti.“

Kada caru bila knjiga dodjè,
Knjigu štije, drugu napisuje,
Ter je šalje na Bosnu ponosnu;
A na ruke od Bosne vezira:

„Slugo moja, od Bosne vezire!
Kùpi vojske četèrjest hiljadah,
Digni s Livna od boja lumbarde,
Ter obori Gradac u Primorju.“

Kad veziru bila knjiga dodjè,
Skupì vojske četèrjest hiljadah,
I povežè šest bojnih topóvah;
A kad dodjè na Jezerac mali,

Zove k sebi od Broćna knezove,
Ter je njima tiho besidio:
„Kaž'te pravo, tako bili zdravo!
Mogu li se izvezti topovi
Više Gradca na primorske stine?“

Veli njemu Salinović kneže:
„Evo, paša, rusa glava moja;
A eto ti britka sablja tvoja!
Kad izvežeš na stine lumbardu,
Odsici mi rusu glavu moju.
Nije puta konju, ni konjiku,
Ni Turčinu tvomemu vojniku:
Visoke su više Gradca stine,
Jedva bi jih preletio ždrale,
Kamo li će izjezditi Turci.

Za to vezir i nehaje ništa,
Već podižè silnu vojsku svoju,
I povežè za vojskom lumbardu,
Izvežè je na primorske stine,
Pak dozivlje Salinović kneža,
Sèrdito je njemu besidio:
„Spominješ se Salinović kneže!
Što si skoro meni govorio:
Da odsičem rusu glavu tvoju,
Ako dodje na stine lumbarde:
Nemoj reći, da ti je do mene,
Sám si sebi glavu odsikao.

Brè djidijo, Salinović kneže!
Što nemože sila učiniti?
Kud namislil, tud će udariti,
Pak primače svojega dželata,
Mahnù ćordom, odsiče mu glavu.
I namistà na stinam lumbardu,
Poče biti Gradac ukraj mora:
Al' nemože odbit' ni kamena,
Kamo li će Gradac razoriti.
A kad vidì sileni veziru,
Poslà vojsku pod primorske stine,
Nebi li ga s jurišem uzeo?
Ni tako ga osvojit' nemože;

Jer ga brani vojska principova,
I prid vojskom Korner generale,
Još ga brani Jurićević kneže,
I Fra Luka Smoljanović fratre.

Mnogi Turci pod njim izgiboše;
A veće jih rane dopadoše:
Ostà mèrtvih hiljadu Turákah,
Čuvajući Gradac ukraj mora.

A kad vidì sileni vezire,
Da nemože Gradac osvojiti:
Povrati se u Bosnu ponosnu,
Suze roneć, rusu bradu guleć.

Pisma od Kačićah,

kako su izginuli rata kandijanskoga i bečkoga.

Nu poslušaj, Bogom pobratime!
Što se čuje u gori zelenoj:
Al' u travi ljuta zmija cvili;
Ali soko' gori u vedrini?
Ali bila Slovinkinja Vila;
Jer joj biše poginuo Marko?
Ali cvili u gori jelinče
Za košutom, svojizim jaranom?
Pobratim je pobri govorio:
„Zle ti pisme, a čemerni glasi!
Nit' je zmija u travi zelenoj,
Nit' je soko' gori u vedrini,
Nit' je mlada Slovinkinja vila;
Jer joj nije poginuo Marko:
Ja sam sinoć s Markom besidio;
Besidio, rujno vino pio.
Ni jelinče u gori zelenoj;
Jer košuta nije izgubilo:
Nego kneže Kačiću Nikola
Prid kolinom bana generala.

Cvili kneže kano zmija ljuta,
Rodbinu mu Turci izsikoše:
A veće jih živih odvedoše,
U tamnice tamne postaviše.
Cvileć kneže suze prolivāše,
Ter ovako banu govorāše:
„Neka znadeš, bane generale!
Da mi bābu Turci posikoše,
Bābu móga Kačića Ivana,
Na čistoj ga uhvatiše Turci,
Pod Gabelom odsikoše glavu.
Ej Gabelo, ognjem izgorila!
I Radoša, mili gospodine!
Starca bābu Jurićević kueza
Ukraj bile kule uhvatiše,
I rusu mu glavu odsikoše.
Meni biše pèrvo bratučede,
Često turske odsicāše glave:
To su, bane, ljute rane moje,
Koje nigda priboliti neće.

Još ti kažem dva sinovca moja,
Dva sinovca, dva siva sokola:
Obadva jih Turci uhvatiše,
Starijemu glavu odsikoše,

A mladjega uhvatiše živa,
U Mostaru njega poturčiše,
Ter promini viru za neviru,
I ovo su ljute rane moje.

Cvili ljuba Kačića Ivana;
Jer joj Franu sinka zarobiše:
Gore cvili kneže Nikolica;
Jer mu Pavla sina pogubiše.

Još nebiše zora zabilila,
Ni danica lica pomolila,
Više Brista sela malenoga
Viče vila iz ćerljenih stinah:

„Zlo ti jutro, ljubo Stipanova,
Verlo ti si zoricu zaspala,
Stipana ti Turci pogubiše,
Pavla sinka ognjem sažegoše.

I njegovih deset rodijakah,
Još toliko mladih divojakah:
Sám uteče Kačiću Gergure,
Udjè junak, vesela mu majka!

Imaš znati, bane generale!
Da su ovo moji rodijaci,
Bratučedi i moji sinovci
Od staroga Kačića kolina,
Gospodskoga roda i plemena.

Ej Baćino, ognjem izgorila!
Gospodske si kervce napojena
Od Kačićah, od rodbine moje,
Braneć krunu dužda mletačkoga.

Ah tako mi, bane, biti zdravo,
Sve ću ti jih poviditi pravo,
U Baćini koji izgiboše
Velikoga rata od Kandije.

Knezu Miji glavu odsikoše,
Nikolicu živa uhvatiše:
Ljubovcu mu Mandu zarobiše,
I dvoje mu dice poturčiše.

Da je tebi poslušati, bane!
Kako cvili Mirkova ljubovca
U Mostaru gradu bijelomu;
Jer je mladu zarobiše Turci,
I četiri posikoše sinka.

Knezu Juri odsikoše glavu,
Braneć tebe, mili gospodine!
Četvero mu dice odvedoše
K Sarajevu gradu bijelomu.

Još pogibè vitez na krajini,
U Baćini selu malenomu:
Po imenu Kačiću Ivane,
Od mojega roda i plemena.

Već te molim, bane generale!
Da mi dadeš do tri ormanice,
I na njima tri mlada vojvode
Od Primorja mista kamenoga.

Od Igrana Deli-Markovića,
Od Podace Miju Viskovića:
A od Brista Gergu Žarkovića
Vitežkoga kolina Kačića.

Zavest ću se u mutnu Neretvu,
Pogubit' ću Turke Gabeljane:
Osvetit' ću moje rodijake,
Bratučede i još netijake.“

Što zapitā Kačiću Nikola,
Štogod pita, to mu bane daje:
Dadè njemu do tri ormanice,
I na njima tri mlade vojvode.

Zavezoše morem pod Primorje;
Kad su došli gori na mladine,
Gdi udara u more Neretva,
Kod Osinja ukraj Sinja bila,

Sritoše je turske ormanice,
I u njima Turci Gašeljani:
A prid njima tri age careve,
Tri brajena, tri Perizovića.
Pobiše se prahom i olovom:
Od praha se ništa nevidjāše,
Od topóvah ništa nečujāše,
Markoviću dobra srića biše;
Jer potopi do tri ormanice,
I izsiče Turke Gabeljane,
Pogiboše tri mila brajena,
Tri brajena, tri Perizovića.

Pisma ova bi izvadjena iz procesa, učinjena na Sućurju, dèržavi od Hvara na 11. Oktobra 1663. po nastojanju kneza Nikole Kačića iz Lavćanja, i počimlje talijanski ovako: *Dovendo io Nicolò Kačić valermi dell' ingionta verità, produco gl' infrascritti Capitoli, e testimoni etc.*

U komu se procesu štiju svi Kačići u rečenoj pismi imenovani, to jest iz Lavćanja, Brista i Baćine, i ovi su Jurićevići, Pekići, Stipići, Mirković i Miošići. Budući da čeljad od ovizih kúćah imenuje, koja bihu zarobljena i posičena u početku rata od Kandije, kakono same čeljadi Miošića dvajest i sedmero jedan dan izgoreno od nevirnih Turákah.

Posičè jih Deli-Markoviću
Kod Osinja u mutnoj Neretvi;
Al' i njega rane dopadoše,
Da b' od koga, nebi ni žalio:
Već od svoga Bogom pobratima,
Po imenu Pavića Nikole:
Nehotè je njega udario,
S cèrnom ga je zemljom sastavio.
Plaču njega gospoda latinska,
I sva, pobre, krajina primorska.
Markoviću! pokojna ti duša,
Vèle ti si' glávah odsikao!

Pisma od testamenta Karla cesara.

Na hiljadu i sedam stotínah,
Još trideset i devet godínah,
Umirāše cesar Karlo šesti;
Ali jošter bijāše u svísti.
Svoje bane k sebi zovijāše,
Ter ovako njima govorāše:
„Vi ste meni vazda virni bili,
Vašu kèrvcu za me prolivali.
Zmija biše Otmanović care,
Koi zemlju svu kèrštjansku tare,
Povisoko glavu nadizāše;
Da dobavi orla, nastojāše.

Zavija se orle pod oblake,
Tira zmiju iz zemlje nimačke:
A orličem krila narastoše,
Ljutoj zmiji puno dodijaše.
Obnoć mèrki dolazāše vuče
Od zapada, gdi počiva sunce:
Da zakolje orla, nastojāše,
I ugrabi sve kraljestvo naše.
Al' se orle vije pod oblake,
Oblači se u sunčene zdrake:
Oblak svijja, načinja gromove,
Do dna múti sve morske valove.

Iz oblaka ljute strile baca,
Neda klati svojizih ovacah:
Doletiše ptići sokolići,
Od ugarske zemlje Ugričići.
Teške vuku rane zadadoše,
I orlovu krunu obraniše:
Neka znadu svita banovine,
Kako siku ugarske katane.
Iz jame se libi lisičina,
I jeina nemila ptičina:
Da zakolje orla, nastojâše,
I Ungarce sive sokoliće.
Sokolićim pandže narastoše,
Lisičinam oči povadiše:
Obraniše pristolje orlovo,
Kod Dunaja vode postavljeno.
A sad, moji mladi vitezovi,
Vi po izbor bani i knezovi!
Ovo me je bolest obhèvala,
Ja umirem, ali Bogu hvala!

Poslušajte! da riči izustim,
Prija nego dušicu izpustim:
Što se godir nahodi mejeja,
I u Beču i okolo njega,
Sve dèržave mojega kraljestva,
Još i krunu mojega cesarstva:
Ja ostavljam dragoj kćerci mojoj,
Virnoj ljubi duke od Lorene.
Pak dozivlje svoga sekretara,
Od cesarstva svoga sveznadara,
Niz obraz je suzam' oborio,
Ter je njemu tiho govorio:
„Uzmi, slugo, divit i artiju,
Piši knjigu kralju francezskomu,
Drugu piši kralju španjolskomu:
Po imenu Filipu petomu.
Priporuči virnu ljubu moju,
I Mariju, ljubu Loreninu:
Nek jim vazda budu na pomoći,
I u dnevnu, slugo, i u noći.“

To izusti, dušicu izpusti
Na kriocu svoje zaručnice,
Virne ljube rimske cesarice.
Ej Cesare, pokojna ti duša!

Pisma od rata kraljice ugarske s kraljim kèrštjanskim.

Malo vrime postajalo biše
Posli smèrti krunè cesarove,
Bavijera bile knjige piše,
I pripravlja velike darove.

Jednu šalje kralju francezskomu,
Ludoviku prijatelju svomu,
U knjizi je njima besidio:
„Kùpi vojsku, svitla kruno moja,

Ter otimlji sela i gradove,
Sve do Beča i okolo njega:
Ako meni Bog i srića dade,
Da osvojim krunu cesarovu,
Ja ću Milan tebi darovati.
Drugu šalje kralju španjolskomu,
Po imenu Filipu petomu,
Ter je njemu tiho govorio:
„Ej Filipe, od Španje Monarko,
Pomoga' te 'Vangelista Marko!

Nu sakupi tvoje vitezove,
Ter uzimlji bijele gradove,
Što je godir oko' sinja mora,
Lorenina, oli cesarova.

Ako meni Bog i srića dade,
Da ja sidnem u Beču bilomu:
Darovat' ću tebi Fiorencu,
Sve do Rima grada bijeloga.“

Tretju piše kralju od Prusije,
U knjizi je besidio njemu:
„Kùpi, kralju, tvoje vitezove,
Ter otimlji sela i gradove.

A evo ti tvèrdu viru dajem:
Kako krunu cesarovu nadjem,
Šleziju ću tebi darovati,
I uvijek ćeš samnom mirovati.“

Kada kralji knjige progledaše,
Bèrzo silne vojske sakupiše:
Sa svih stránah oni udariše,
Sve do Beča grada osvojiše.

Cvili jadna kćerca cesarova:
„Ej neviro, nigdi te ne bilo!“
Divera je Karla dozivala,
Ovako je njemu govorila:

„Poslušaj me, moj mili brajene!
Brani Beča, neizdaji mene:
Ja ću poći k ravnoj Ungariji,
Uteć ću se Divici Mariji,

Sakupit' ću moje Ugričiće,
I Posavce, sive sokoliće.“
Pak uzimlje sina malenoga,
U svilu je njega zavijala,
Svojim' ga je suzam' oblivala.

Pak otidjè k ravnoj Ungariji:
Kad je došla k Požunu bilomu,
Iztèrčalo malo i veliko,
Da pozdravi ungarsku kraljicu.

Kada ih je ona ugledala,
Niz obraz je suzam' oborila,
Ovako je njima govorila:

„Ugričići, mila bratjo moja,
Utočište i ufanje moje!
Branite mi sina malenoga;
A vašega kralja ungarskoga.

Svi su kralji na me udarili,
I cesarstvo moje ugrabili:
Branite mi Beča bijeloga,
Koga mi je bābo ostavio.“

Kad to čuše ungarska gospoda,
Sve proplakà malo i veliko:
Svoje britke sablje povadiše,
Na sablji se svaki zaklinjaše:

Da će prija izgubiti glavu,
Nego izdat' ungarsku kraljicu,
I Jozipa kralja ungarskoga.

Još ti, pobre, jedno čudo kažem,
Nemoj reći, da ja ovo lažem:
Skočiše se ungarske divojke,
Udovice i njihove majke.

Otvoriše šarene sanduke,
Pokupiše i srebro i zlato,
Sitni biser i drago kamenje,
Kraljici ga nose na poštenje:
„Eto zlato, ungarska kraljice,
Srićo naša, prisvitla danice!
Kùpi sada tvoje vitezove,
Platjaj vojsku, bane i knezove.“

Maleno je vrime postajalo,
Silenu je vojsku sakupila:
Šeset hiljád' mladih Ugričićah,
Prid njima je Palfi generale.

Dvajest hiljád' Hårvátah junákah,
Sve ditićah i mladih momákah:
Prid njima je od Karlovca bane,
Od hårvatske vojske generale.

Šeset hiljád' silne Nimadije;
Ali je to ognja žestokoga:
Prid njima je Kevinhiler bane,
Od nimačke vojske generale.

Dvajest hiljád' Bohémah junákah,
Izabranih po izbor vojníkah:
Prid njima je Lobkoviću bane,
Koino se glasi na sve strane.

Malo manje biše Posavácah,
Sve deljáh prija neženjenih:
Prid njima je kneže Trenkoviću,
Na glasu je kano Kraljeviću.

Odè vojska k Beču bijelomu,
Pivajući i popivajući,
Vince pijuć, konje igrajući.

Kad su bili k Beču bijelomu,
Gledale jih iz Beča divojke,
Gledale su, ter su besidile:
„Lípíh konjah; al' lipših junákah,
Kano jedna kita divojákah!“

Kaži pravó, iz gorice vilo!
Je li lípo pogledati bilo:
Od Posavja pribèrže konjike,
I delije Kèrbave i Like:
Trepetju jim krila pozlatjena,
Za kalpakom kita veslidjena.

Tu se vojske vina ponapiše,
Od Beča se zdravo podigoše:
Odè jedna u Šleziju ravnu,
Vitezovi ravne Slavonije,
Prid njima je kneže Trenkoviću.

I delije Like i Kèrbave,
Od hárvatske po izbor dèržave:
Prid njima je od Karlovca bane,
Koi često odnesè mejdane.

Kad su došli u Šleziju ravnu,
Robe, pále sela i varoše:
Kud njihova sablja dopiráše,
On'da cèrna kèrvca tecijáše.

Iztiraše kralja od Prusije;
A njegovu vojsku izsikoše:
Nije brata, što nerodi majka,
Nad Slavonca neima junaka!

Druga odè k ravnoj Bavijeri,
Šest hiljádah mladih Ugríčićah:
Prid njima je soko' ptica siva,
Po imenu Palfi generale.

Popališe sela i varoše,
Osvojiše kule i gradove:
Iztiraše duku Bavijeru;
A njegovu izsikoše vojsku.

Prid dvorom ti rasla zerdelija!
Ugríčić je na glasu delija:
Sablju paše kano pustahija,
Konja jaše kano pašalija.

Odè tretja k Pragu bijelomu,
Šest hiljádah silne Nimadije:
Dvajest hiljád' Bojémah junákah,
Prid njome su do tri generala,
Tri sokola, našem' Bogu hvala!

Jedan biše od Lorene Karlo;
A drugi je Kevinhiler bane:
Tretji biše bane Lobkoviću,
Bolji vitez nego Obiliću.

Kad su došli k Pragu bijelomu,
Sa svih stránah njega obsidoše,
I na njega skladno udariše.

Odkuda ga Kevinhiler bije,
Odonlem se grade tresijáše,
Od topóvah Kevinhiler-bana.

Odkud li ga Karlo udaráše,
Biše gradu pocèrnilo lišce,
Od cèrnoga praha i olova.

A odkuda bije Lobkoviću,
Niz bedene kèrvca tecijáše,
Od juriša Lobkovića bana,
I njegovih mladih vitezóvah.

Al' je malo vrime postajalo,
Bio barjak na gradu trepeće:
Za mir pita, neće boja veće.
Bilu gradu vrata otvoriše,
Principu se Karlu pokloniše:
Od grada mu ključe predadoše;
A Francuze na dvor iztiraše.

Ungarci se povратиše natrag,
Pivajući i popivajući,
Vince pijuć, konje igrajući.
Dosta lipa blaga donesoše,
I sužanjah mladih dovedoše:
Sve Francúzah mladih neženjenih,
Prusijánah ni broja se nezna.

Ugričićem pisma na poštenje,
Bog jim dao zdravlje i veselje,
Rodilo jim vino i pšenica,
Nek su zdravo kraljičina dica!

Pisma najposlédnja od slavne Bosne, prikazana ocu poštovanomu Fra Boni Beniću, štiocu bogoslovcu i kustodu rečene provincije, od starca Milovana.

Probudi se Bosno, zemljo slavna,
Kojano si zaspala od davna,
Ter mi kaži bosanske junake,
Na oružju vitezove jake!
Neka mogu i njih zapjevati,
Čast i diku slavnoj Bosni dati!
Ali Bosna lípo odgovara,
Milovana ter žestoko kara:
„Jer si, brižan starče, poludio,
Putujućí pamet izgubio:
Kad si pjeva' pjesme od junákah,
Najveće si pjeva' od Bošnjakah.
Tko je bio Marko Kraljeviću,
Tko li vitez Miloš Obiliću?
Tko bijaše Relja Bošnjanine,
Omućević junak od starine?
Tko je bio Brankoviću Vuče,
Tko l' starinom Kastriotić Jure?
Tko li junak Zrinoviću bane,
Tko l' delija Kosarić Stjepane?

Nego mladi starinom Bošnjaci,
Ol' Bošnjaci, oli Hercegovci,
Koji bihu bosanska gospoda
Od slavnoga mojega naroda.
Odklem biše Senjanin Ivane,
I delija Makar kapetane?
Odklem li je Novak i Radivoj,
I delija Domiću Mijate?
Već od Bosne i Hercegovine,
Kosarića stare banovine:
I ostáli uskoci junaci,
Svi su, starče, starinom Bošnjaci.
Tko bijáše Janko Mitroviću,
I Ilija sèrdar Smiljaniću?
Tko li biše Surić Don Stipane,
I kavalir Janković Stojane?
Već uskoci starinom Bošnjaci,
Ol' Bošnjaci, oli Hercegovci:
I ostali kotarski sèrdari,
Kapetani, alaj-barjaktari:

Odklem biše starina Nakića,
Sinobada i mlada Radnića?
Već od Bosne i Hercegovine,
Viruj meni, starče, do istine.
Odkolem je Vučkoviću Zeče,
I kavalir Gerčić Dom Ivane:
Odklem li su ostali sèrdari,
I na glasu cetinski glavari?
Neg' od Bosne i Hercegovine,
Vitezovi zvani od starine.
Tko je bio Marko Sinovčiću,
Silni vitez Petre Kulišiću?
Neg' Bošnjaci, starinom junaci,
Hercegovci, ol' mladi Ungarci.
Odkolem je Deli-Markoviću,
Silni junak Rade Miletiću?
Neg' uskoci mladi Hercegovci:
A starinom svi jesu Bošnjaci.
Tko bijāše Nikoliću Bajo,
Tko li vitez Ivanović Marko?
Nego mladi starinom Bošnjaci,
Ol' Bošnjaci, oli Hercegovci.
Što li pjevaš Posavce junake,
To ti pjevaš starinom Bošnjake.
Odkuda su Domazetovići,
Ljute zmije kano Jankovići?
Već starinom od Bosne knezovi,
Na oružju silni vitezovi,
Kojino su svuda vojevali,
Još i turske glave odsicali,
Od Kandije rata žestokoga,
Pod barjakom cesara bečkoga.
A kamo ti paše Atlagići,
Atlagići i Kulinovići?
Gdi su tebi Durat-Begovići,
Duagići i Sokolovići?
Kamo tebi sile Bakotići,
Kosarići i Filipovići?

Ove pisme svakomu drage neće biti; jer medju njima malo ima razlikosti, nahodeći se u svim iste riči, kakonoti ove: junak, vitez, delija,

Gdi su tebi Kopčići junaci,
Ljubovići gdi su Hercegovci,
Sulagići i Mesiovići,
Lopužići i Vazlinovići?
I ostali po izbor junaci,
Hercegovci, ol' silni Bošnjaci:
Dalmaciju koji porobiše,
Na stotine glávah odsicaše?
Kamo tebi kùna Hasan-aga,
Koi mnogo odnesè mejdánah?
Gdi je junak Poparženoviću,
Na oružju Marko Kraljeviću?
Kamo li ti Babiću Hasane,
Gdi li ti je Lopužić Stjepane?
Kamo tebi Cukarinovići,
Nožinović i Nadžakovići?
Gdi je tebi Firdušović beže?
Topalović gdi ti je viteže?
Kamo li ti Zloić Omer-aga,
Gdi li ti je Sarić dizdar-aga?
Gdi su sile Tataranovići,
Duratović i Tabakovići?
Koji svuda čete četovaše,
Na stotine glávah odsicaše.
Svi su ovo starinom Bošnjaci,
Ol' Bošnjaci, oli Hercegovci:
Kojino se tada izturčiše,
Kada Bosnu Turci osvojiše.
I ostali brez broja junaci,
Vitezovi starinom Bošnjaci,
Koji vlaške odsicaše glave,
Veće neg' je u Primorju trave.
I da si mi zdravo, Milovane!
Boga moli, ostavi mejdane:
Sve je ništa, sve će u prāh poći,
Grihe plaći, valja k Bogu doći.

leventa, zmija, zmaj, vuk, lav, soko', ora', gnjizdo sokolovo, i mač, sablja, kopje, Kraljević, Obilić, Zrinović, kolajne, medalje, dukale, odsicâše, roblje dovodjâše i ostala.

Kad bi moguće bilo, imala bi jedna od druge biti posve različita; ali budući svi vitezovi imenovani od iste kriposti, s istim ričma služiti se bi potribito, za ukazati njihova junačtva. Komu su ugodne, neka jih piva; komu li nisu, neka idje spavati.

Najposlidnji razgovori starca Milovana s bratom štiocem.

Proštij pomljivo!

I. Znadem, da će niki mèrziti na pisme moje, nahodeći u njima ljude od svake vèrste i zanata; ali da jih hoće procinjivati i razgledati onako, kako jih starac Milovan gleda i razmišlja, nebi naša' medju njima toliku različnost; da li bi jih vidili u zanatu slične i jednake, i neka me čisto razumiš, moj štioče poštovani! kažem ti bistro i otvoreno: da moja svèrha nije bila iziskivati: od koga je tko roda i plemena, koga je dila i zanata? nego je poglavita moja misa' i svèrha bila: posli králjah i gospode znati i svítu prikazati: tko je junak bio, je li glave turske odsicao, i koliko je koi odsikao? Nahodeći se dakle mnogi od ovoga rukodila i zanata, premda u drugim stvarma neslični i nejednaci, u moje jih pisme metnuh i svítu prikazah. Nikomu dakle to nejma mèrzko biti, ni sramovat' se, gledajući svoje stáre u broju ljudih od svake vèrste, kakono se nesramuju cesari, kralji, principi, ni gospoda plemenita státi u jednomu gradu, u komu su od svakoga zanata ljudi, zli i dobri, pošteni i nepošteni. — Ako li je pak komu sasvim tim mèrzko; neka se očituje, bèrzo ću, ako Bog dopusti, iste pisme preštampati, pa ću ga lasno izvèrci. Ali da može promisliti: kako smo svi od jednoga otca i matere rodjeni; tu bi izpraznu misa' od sebe daleko bacio. —

II. Hvale se niki (kako čujem; ali malo virujem), da će mi činiti pjesme porugljive: mogli bi lasno, kad bi htli; ali virovati nemogu; jer uzroka neće naći: zašto oli su u mojim pismam njihovi stári, oli nisu. — Ako su u pismam, to će mi vratiti za dobro: starca Milovana pogèrdjujući, koi njih hvale i uzvisuje; ako li se u mojim pismam nenahode, ja kriv nejmam biti, što oni junaci nisu bili; ako li su bili takvi; jer starcu Milovanu nepokazaše svoje karte s pečatom od vladalacah utvèrdjene, kadno se s guslam' skitaše od Skadra do Zadra,

od Mostara do Kotárah? Jeda čine: da će jih s kapom u ruci moliti, da njihove stáre zapjeva junake? Zaisto nije to prilika ni pomisliti. Nejmadu pak uzroka mèrziti na pjesme Milovanove; jer su mnogi spored njihovim stárim pohvaljeni, zašto bi se ukazali samoslavci; što nestoji dobro, niti Milovan toga može učiniti; jer je njemu po naravi, svakoga hvaliti i slaviti; ne samo prijatelje; jerbo to i neznabožci čine; nego li jošter í one, koji ga i danas zlo gledaju, kako je nikim po naravi: tudje poštenje, čast i slavu u zemlju zakopavati. Ako li se pak tkogod nedostoji svoje stare vitezove gledati u mnoštvu ljudih različitih; neka se vari u prtilini samoće svoga veličanstva, ja mu dobru sreću nazivam i molim: da se prodje siromaha Milovana stara, bolestna i nevoljna, koi nemisli zla ni ptičici u gorici. Je li se pak tkogod naoštrio protivu njemu zapjevati: bilo mu u sto dobrih čas'! — ali neka znade, da će mu siromah Milovan na onu staru černogorsku odpjevati, koliko umio bude; ako li mu bërzo brada opadne, kako se boji, da hoće, da ako se tkogod nadje od sve Dalmacije, Kroacije, Ungarije, Bulgarije, Rascije i Skenderije, koje kraljevine puno je slavio; a najveće privedroga dužda mletačkoga, ter ga lípo osveti i vitežki odpjeva.

III. Dájem ti, moj štioče, na znanje: da ja ovi trud nisam činio za ljude, koji latinski i talijanski jezik posiduju: jer oni znadu iste i puno veće stvari, nego sam jih ja u moje knjige postavio: samo dakle ovo učinio jesam za službu onih ljudih, koji izvan slovinski, drugim jezikom govoriti neznadu; niti se mislim radi toga slaviti pod imenom od historika; jer je to jistbina ljudih sveznanácah, kojim ja nisam vërstan sluga biti. — Mnoge stvari jesam iz knjigah izvadio, mnoge iz diplómah, dukálah i atestátah, kako se štije u početku mojih knjigah, a nike po svidočbi mudrih i velikih ljudih, koji su veće štili nego ja, i kojizim se virovati ima brez sumlje svake; ako li pak tkogod virovati nehtio bude, ni zato se odsuditi neće: sasvim tim primalo ćeš stvarih naći, koje nisam oli iz knjigah štampanih, oli iz karátah autentikanih (vjerovanja dostojnih) izvadio.

IV. Nać ćeš tolika pomanjkanja, oliti errore od štampè, da ćeš se začuditi: i tomu ja kriv nisam; jer sam nastojao, koliko sam mogao i nemogao; ali nebi moguće, da jih sve svladati mogu. Nać ćeš pomanjkanje u brojim, kakonoti na listu 4., gdi na misto 1746. metje 176. — Za reći 832., metnuo je 822.; — na listu 8. na misto 837., metnuo je 827.; — na listu 8. misto 1339., metje 1329. — A takva pomanjkanja nać ćeš i na drugim mistim, ne samo u broju; da li jošter i u slovim: kakonoti na misto čvârka, metnuo je čvârčak; — na listu 4. na misto I s u s, metnuo je A s u s; — na listu 5. na misto Mihajla, nać

češ Mihila; — na listu 162. za reći patriara, metje patriarka; — na listu 103. namisto Mijošića nač češ Mijostića; — na listu 220. i na drugim mnogim mistim. — Naći češ mnoga pomanjkanja u cilim ričmam, kakonoti u pismi od cesara Konstantina najposlidnjega, gdi češ naći ovako: od rimske se odmetjete, što bi ovako imao reći: od rimske se çerkve odmetjete. — Na listu 161. nećeš naći gdigod ni cila versa, kakono u pismi kollunela Čerljenka iz Knina na listu 165., gdi počimlje: Puno slave od Knina Čerljenka, ostavio je: Kano Kotar Mitrovića Janka. Nać češ pomanjkanja mnoga u puntim, u virgulam, akcentim, ričih sastavljenju oli razstavljenju, izpravljaj kako žnadeš; ja više nemogu.

V. Mučno će ti bit' virovati, da su naši vojnici tako lasno turske glave odsicali; ali imaš znati, da navlastito rata bečkoga tako je na nje pokaranje božje bilo došlo, da su ih iste žene i dica sići mogle, kakono je prija toga, navlastito rata ciparskoga, došlo bilo pokaranje na kërštjanluk, u koja vrimena turski osinj kërštjane bijaše. Daklem se tomu, moj prijatelju, čuditi nejmadeš; jerbo je desnica Gospodinova napravila kriepost (quia dextera Domini fecit virtutem). —

Pisma od Bosne i svetoga Jurja.

Veseli se, Bosno, zemljo ravna,
Kojano si na glasu od davna!
Eto tebi lipo pramalitje,
S pramalitjem Jurjev danak idje,
Koga slaviš odkad si postala,
I kërštjansku viru zapoznala,
Tebi nosi ugodne darove:
Tihe rose, zelene dubrave.
Žarko će te sunce ogrijati,
Po planinam snizi okopniti:
Procvast će ti cvitje po poljanah,
U bostanu ružica rumena.
Prolitnje će ptice doletiti,
Po zelenoj gori propivati:
I još će ti veća radost biti,
Kuju će ti Jurjev dan doniti.

Raduje se sva zemlja slovinska,
Kojano je majka od junákah;
Jere Jurja vojevodu štuje,
Koino je iz Kapadocije.
Buduć Jure roda viteškoga,
On pogubi zmaja ognjenoga,
U Libiji kod Širene grada,
Grad izbavi od velika jada:
Tu duboko jezero bijáše,
Zmaj nemili u njem pribiváše,
Ter junake ždere oružane,
I još dobre konje osedlane.
Strahovita tá aždaja biše,
Iz jezera glavu podizáše:
Strahovito pram gradu zviždjáše,
Svemu gradu straha zadaváše.

Od strahote i nevolje ove
 Grad joj dáje mite i darove:
 Na dan ovcu i mladu divojku,
 Negledajuć ucviljenu majku.
 A kada joj, mita nedaváše,
 Aždaja ga sama uzimáše;
 Jer skakáše gradu na bedene,
 Čini padat' mèrtve na stotine.
 Vàs se Širen redom obredio,
 Pak je redak kralja dohodio:
 Da on dade kćercu jedinicu,
 Kad imáše biti za kraljicu.
 Da t' je, brate, bilo poslušati,
 Širenskoga kralja pogledati:
 Kako cvili i suze proliva,
 Kako kćercu žali i celiva:
 „Ajme meni, draga kćerce moja!
 Kud mi odè lípa mladost tvoja?
 Ajme kćerce, sve ufanje moje!
 Kuda će mi bílo lice tvoje?
 Kad te, kćerce, mišljah okruniti,
 I na misto moje ostaviti:
 Onda mi te valja izgubiti,
 I za tobom suze prolivati.
 Kako ću te, kćerce, prigoriti,
 Komu li ću krunu ostaviti?
 Ah, prokleta aždajo nemila,
 Teško ti si mene ucvilila!“
 Kada se je kralju naplakao,
 Lípo svoju kćercu obukao:
 Svu u biser i drago kamenje,
 Kako da je za kralja udaje.
 Pak iz dvora kćercu izvodio,
 Suze roneć kćerci govorio:
 „Hodi s Bogom, drago dite moje,
 Eto vrime od udaje tvoje!
 Moli, kćerce, Akorona Boga,
 Akorona pomoćnika tvoga:
 Nebi li ti u pomoći bio,
 Od nemila zmaja izbavio!

Eto sam te lípo zaodio,
 Tvoje ruho na te postavio:
 Pèrsten, zlato i kamenje drago,
 U komu je nebrojeno blago.
 Al' bi, kćerce, za te prigorio,
 Sve kraljestvo moje poklonio:
 Kada bi te moga' odkupiti,
 Od nemila zmaja izbaviti.
 Vodi s sobom širensku gospodu,
 Neka tebi za diverere budu:
 Za lengije, širenske gospoje
 Nek' te prate, drago dite moje!“
 Odè jedna kćerca priko grada,
 I oko' nje širenska gospoda:
 Vàs je Širen na plać probudila,
 Ter svak cvili od velika mila.
 Prilíva se svila na divojci,
 Vijaju se zlatni burundžuci,
 Svitli joj se devet pèrstenóvah,
 Svaki valja po devet gradóvah.
 A na pásu od zlata suhoga
 Dragi kamen jedan do drugoga;
 Na vratu joj dva svitla djerdana
 Od bisera iz iztočnih stránah.
 Na čelu joj alem kamen stáše,
 Koi kako žarko sunce sjáše,
 Tere nedá na se ni gledati,
 Nit' se može cinom prociniti.
 Divojka je i od sebe lípa,
 Mladjana je i visoka kipa:
 Kud se godir ona okretjáše,
 Na sve strane svitlost udaráše.
 U ruci joj cvitak od liljana;
 A uz liljan kita veslidjena:
 Za zlamenje, da je dijevojka,
 Dijevojka, žalostna joj majka!
 Priko grada cvileć putováše,
 Koga šrità, svakog' pozdravljáše:
 A po svakom starca bábu svoga,
 Bábu svoga, kralja širenskoga.

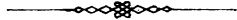
Da bi sèrdce od kamena bilo,
Od mila bi suzami prolilo:
Al' nemili zmaje nehajáše,
Nego mito od grada htijáše.
Kad zelenom' jezeru dodjoše,
Tu se skupa grozno naplakaše,
Pak divojku cvileć ostaviše;
A gospoda natrag pobigoše.
Al' koi je stvorio nebesa,
Hoti svoja ukazat' čudesa:
Po svom sluzi Jurju vojevodi,
Koi s Bogom po sve vrime hodì.
Bog' učini: da tuda izadjè,
I da plaćnu đijevojku nadjè;
Božiju joj pomoć nazivao:
„Božja pomoć, gizdava divojko!“
Al' divojka suzami obara,
Podviv ruke, Jurju odgovara:
„Biž', delijo, glavom brez obzira,
Nije nami ovdi razgovora!
Sad će izać zmaje od proždora
Iz onoga zelenog' jezera,
Ter će samnom proždrijet' i tebe,
Biži jadan, ter sahrani sebe!“
Al' joj veli vojevoda Juko:
„Muć, neboj se, gizdava divojko!
Hoćeš poznat' Boga velikoga;
A ostavit' Akorona tvóga?
Hoć' li moju viru virovati,
I mojim se kèrstom prikèrstiti:
Ja ću toga zmaja pogubiti,
I od njega tebe izbaviti.“
Kad divojka rići razumila,
Svetom' Juri tiho besidila:
„Kad su tebi to dala nebesa,
Da mož' takva činiti čudesa:
Da ćeš ljuta zmaja pogubiti,
I od njega mene izbaviti,
Ja ću tvoju viru virovati,
I tvojim se kèrstom prikèrstiti.

Ostavit' ću Akorona móga;
A poznat' ću Boga velikoga:
A tebe ću lipo darovati,
Ruho moje sve ću tebi dati.“
Još divojka rići neizusti,
Zmaj nemili jezero zamuti,
Strahovito iz jezera zvižde,
U naglosti ter k divojci idje.
A pram njime Jure vojevoda,
Neuzmićući junačkoga hoda
Na zelenu konju dobru svomu,
Puštajući srebèrne dizdume.
Pak podviknu: Jezus i Marija!
Bojnim kopjem zmaja udarija:
Pak je svilen pojas odpasao,
Oko' vrata tu zmaja svezao.
Pojas daje gizdavoju divojci,
Ljuta zmaja da vodi u ruci
Priko svega grada bijeloga,
Tja do dvora kralja širenskoga.
Zmaja vodi gizdava divojko,
Za njom' idje na konjicu Juko:
Ranjen zmaje zvižde strahovito,
Jure viče tanko glasovito:
„Pokèrsti se, kralju od Širene,
I ostavi bogove himbene:
Poznaj kripost Boga velikoga,
I privaru Akorona tvoga.
Plaći grihe i čini pokoru,
Da nepadeš u nevolju goru:
Jer su tako hotila nebesa,
Da ti vidiš ovaka čudesa.
Jedà bi se gríjah ostavio,
I pravom' se Bogu poklonio,
Koi svakoga na pokoru čeka,
Kakono je po proroku reka.“
Kad je kralju rići razumio,
I jedinu kèercu upazio,
Kèercu svoju gèrli i celiva,
Grihe plaće i suze proliva.

Pak se kèrsti nasrid bila grada,
I s njim vojske dvadeset hiljádah:
Sve se kèrsti, što u gradu biše,
I pravom' se Bogu pokloniše.
Tada Jure sablju povadio,
Ljutu zmaju glavu odsikao:
Kralj ga vodi u svoje dvorove,
Da mu dade velike darove.
Kad je Jure u dvorovim bio,
Kralj širenski njemu govorio:
„Vidim, Jure, tvoje hrabrenosti,
I da imaš nebeske kriposti.
Evo tebi kolajna od zlata,
Što junaci nose oko' vrata,
I evo ti pèrsten s ruke moje,
Pristojan je té desnice tvoje.
I evo ti po' kraljestva móga,
Mala platja dostojanstva tvoga:
Evo tebi draga kćerca moja,
Neka bude zaručnica tvoja!“

Ali dara Jure nehtijáše,
Nego kralju tiho besidjáše:
„Neću tvóga dara nijednoga,
Veće hvali Boga velikoga,
Koi te je od zla uklonio,
I paklenog' zmaja izbavio:
I obori sve idole stare,
Tere gradi cèrkve i o'tare,
A ja idjem od mista do mista
Pripovidat' viru Isukèrsta.“
Paka Jurè u Persiju odè,
Tere mnoge obrati narode.
I obrati gospoju kraljicu,
Aleksandru rimsku cesaricu,
I dano mu biše od nebésah
Dila činit' velikih čudésah.
Pak podnesè múkah vèle, dosta,
I kèrv prolì za svog' Isukèrsta:
Sveti Jure, na tvoje poštenje
Izprosi nam od Boga proštenje!

Svèrha.

K A Z A L O

gdje se što nalazi.

	Strana
1. Pisma Radovana i Milovana	5
2. Poskočnica, koja se može u kolu pjevati	6
3. Kratko ukazanje od kraljah slovinskih	8
4. Dogadjaji posli porodjenja Isusova	9
5. Broj cesárah od naroda slovinskoga, koji u Rimu, a niki u Carigradu sidiše	16
6. Broj pápah slovinskoga naroda	17
7. Broj svetih naroda slovinskoga	17
8. Broj blaženih naroda slovinskoga	21
9. Pisma o cesaru Konstantinu velikom i njegovoj majci, svetoj Jelini križarici	24
10. Pisma od četiri sveta imenjaka	26
11. Kralji slávni oliti slovinski	28
12. Ostroilo, kralj slovinski I.	29
13. Svevlad, kralj slovinski II.	29
14. Selimir, kralj slovinski III.	29
15. Vladan, kralj slovinski IV.	30
16. Radimir, kralj slovinski V.	30
17. Svetimir, kralj slovinski VI.	31
18. Budimir, kralj slovinski VII.	31
19. Svetolik, kralj slovinski VIII.	32
20. Vladislav I., kralj slovinski IX.	32
21. Tomislav, kralj slovinski X.	33
22. Sebeslav, kralj slovinski XI.	33
23. Vladimir I., kralj slovinski XII.	33
24. Karamir, kralj slovinski XIII.	34
25. Tverdoslav, kralj slovinski XIV.	34
26. Tolomir, kralj slovinski XV.	34
27. Pribislav, kralj slovinski XVI.	34
28. Krepimir, kralj slovinski XVII.	35
29. Svetorad, kralj slovinski XVIII.	35
30. Radoslav, kralj slovinski XIX.	35
31. Pisma od Radoslava	36
32. Ciaslav, kralj slovinski XX.	38

II

	Strana
33. Pavlimir, kralj slovinski XXI.	39
34. Pisma od Pavlimira	40
35. Tješimir, kralj slovinski XXII.	41
36. Pisma od kralja Tješimira	42
37. Prelimir, kralj slovinski XXIII.	43
38. Silvestar, kralj slovinski XXIV.	44
39. Tudjimir, kralj slovinski XXV.	45
40. Hvalimir, kralj slovinski XXVI.	45
41. Vladimir II., kralj slovinski XXVII.	45
42. Pisma od kralja Vladimira	47
43. Dragimir, kralj slovinski XXVIII.	49
44. Dobroslav I., kralj slovinski XXIX.	50
45. Pisma od kralja Dobroslava	51
46. Mihajlo, kralj slovinski XXX.	53
47. Radoslav II., kralj slovinski XXXI.	53
48. Pisma od Radoslava i Bodina	54
49. Bodin, kralj slovinski XXXII.	56
50. Dobroslav II., kralj slovinski XXXIII.	57
51. Vladimir III., kralj slovinski XXXIV.	57
52. Jure, kralj slovinski XXXV.	58
53. Grubiša, kralj slovinski XXXVI.	58
54. Jure drugi put, kralj slovinski XXXVII.	59
55. Dragina, kralj slovinski XXXVIII.	60
56. Radoslav III., kralj slovinski XXXIX.	60
57. Simeon, kralj slovinski XL.	61
58. Stipan I., kralj slovinski XLI.	62
59. Stipan II., Nemanja, kralj slovinski XLII.	62
60. Pisma od kralja Stipana Nemanje	62
61. Stipan III., kralj slovinski XLIII.	64
62. Pisma od Stipana Nemanjića	64
63. Uroš Dragutin, kralj slovinski XLIV.	65
64. Uroš Milutin, kralj slovinski XLV.	65
65. Vladislav II. Uroš, kralj slovinski XLVI.	66
66. Stipan IV. Uroš, kralj slovinski XLVII.	66
67. Stipan V. Uroš, kralj slovinski XLVIII.	67
68. Pisma od ženitbe kralja bulgarskoga	68
69. Uroš, kralj slovinski XLIX.	69
70. Pisma od Vukašina I.	70
71. Vukašin, kralj slovinski L.	72
72. Lazar Grebljanović, despot	73

73. Pisma od Miloša Obilića i Vuka Brankovića	76
74. Jure Branković, poglavica od Rascije	78
75. Jure, poglavica od Rascie dadè caru pomoć proti kralju ungarsk.	79
76. Lazar Branković, poglavica od Rascie	80
77. Principi oliti poglavice od Zente	81
78. Jure I., princip od Zente	81
79. Balša, princip od Zente	81
80. Jure II., princip od Zente	82
81. Principi oliti poglavice bosanske	82
82. Pisma od Kotromanovića	84
83. Tvårdko I. Kotromanović, kralj bosanski	85
84. Tvårdko II. Kotromanović, kralj bosanski II.	86
85. Ostoja Kristić, kralj bosanski III.	86
86. Stipan Jablanović, kralj bosanski IV.	86
87. Pisma od Ostoje Kristića i Stipana Jablanovića	87
88. Tvårdko III. Kotromanović, kralj bosanski V.	88
89. Toma Kristić, kralj bosanski VI.	89
90. Decretum Stephani Thomae Regis Bosnae ultimi	90
91. Pisma od Stipana Kristića i njegovih svatováh	92
92. Stipan Kristić, kralj bosanski VII. i najposlidnji	93
93. Pisma od Stipana-Tomaševića oliti Kristića, kralja bosanskoga	94
94. Epistola regis Bosniae	96
95. Poglavice bulgarske	97
96. Pisma od Oruna i Nicefora	102
97. Murtag i ostali kralji bulgarski od br. IX—XIV.	103
98. Samuel, kralj bulgarski XV.	105
99. Pisma od Basilia cesara	106
100. Radomir i ostali kralji bulgarski od br. XVI—XXIX.	107
101. Kratko govorenje od poglavicah hãrvatskih i krajnskih	114
102. Život i vitežka vojevanja Jure Kastriotića, rečenoga Skenderbega	115
103. Junačtva Jure Kastriotića	116
104. Pisma od gori rečenih mejdánah	117
105. Pisma od svih stvarih gori imenovanih	119
106. Rati Jure Kastriotića i cara Murata	121
107. Pisma od ovoga boja	122
108. Pisma, kako kralj ungarski pišà knjigu Juri Kastriotiću	125
109. Jure Kastriotić razbi Feres-pašu	127
110. Razbi Kastriotić i pašu Mustapu	128
111. Pisma od rečenih dogadjajah	128
112. Pisma od udaje Mamice divojke, sestre Kastriotića	129

IV

	Strana
113. Pisma od rata Jure Kastriotića i republike mletačke	130
114. Mustapa drugi put razbijen od Jure Kastriotića	132
115. Pisma od rečenoga boja	133
116. Murat razsèrdjen idje s vojskom na Skenderbega	135
117. Murat počè grad biti	136
118. Kastriotić čini opet juriš na Turke	137
119. Murat ožaloštjen	137
120. Dilo vitežko, koje učini Jure Kastriotić	137
121. Murat prestrašen	138
122. Jedan hristjanin izdadè Svetigrad	138
123. Pisma od Svetigrada	139
124. Murat kùpi vojsku za poč na Kroju	143
125. Murat podižè vojsku za obsidnut Kroju	143
126. Murat čini juriš	144
127. Kastriotić udari na Turke	145
128. Murat čini juriš na Kroju drugi put	145
129. Murat smèten nezna, na koju će stranu okrenuti	146
130. Pisma od Kroje	147
131. Dogadjaji posli smèrti Muratove	150
132. Podižè se Dibran-paša proti Skenderbegu	151
133. Pisma od rečenih pášah i mejdánah	152
134. Car Memed namisli pogubiti Skenderbega	153
135. Boj obćeni	155
136. Pisma od ovoga strašnoga boja	156
137. Sinovac Jurin pobizè u Carigrad	159
138. Skenderbeg udari na Turke	160
139. Pisma od ovoga dogodjaja	161
140. Car zapita mir u Skenderbega	164
141. Pisma od Ferdinanda i Kastriotića	165
142. Memed poslà paše na Kastriotića	167
143. Pisma od ovih pášah	168
144. Car Memed piše knjigu Kastriotiću	171
145. Odgovor Kastriotića	171
146. Memed razsèrdjen šalje vojsku na Skenderbega	172
147. Pisma od ovoga žestokoga boja	175
148. Balaban idje na Kastriotića	178
149. Memed idje drugi put na Skenderbega	179
150. Pisma od stvarih gori rečenih	182
151. Smèrt Jure Kastriotića	184
152. Pisme vojvode Janka, rečenoga Sibirjanina	186

	Strana
153. Pisma druga od vojvode Janka	190
154. Pisma tretja od vojvode Janka	192
155. Pisma četvèrta od vojvode Janka i sv. Ivana Kapistrana	193
156. Pisma peta od vojvode Janka	198
157. Pisma od Sekule, Jankova netjaka	199
158. Od uzetja Carigrada	201
159. Govorenje od juriša pèrvoga	202
160. Od juriša drugoga	205
161. Pisma o cesaru Konstantinu, kako pisà knjigu papi Nikoli V.	206
162. Pisma od uzetja carigradskoga	211
163. Pisma druga od Carigrada	216
164. Pisma od kuće Frankopanovića	217
165. Pisma od grada Kalcide, kako ondje pogiboše vlastela mletačka, braneći dužda svóga	219
166. Pisma, kako Ante Loredan, vlastelin mletački, obrani Skadar od Turákah	221
167. Pisma od divojke Marule, kako je oslobodila grad Lemno od turske vojske	223
168. Pisma, kako Ante Leze, vlastelin mletački, obrani Skadar	224
169. Pisma od kralja ugarskoga Ludovika, kako pogibè na muhačkom polju	225
170. Pisma od bana Nikole Zrinovića Sigetskoga	227
171. Pisma od kralja Uluzalij-a i grada Korčule	231
172. Pisma od Cipra	232
173. Pisma od strašnoga boja, koi se učini na dan sv. Justine	235
174. Popjevka od gospode dubrovačke, kako razbiše i izsikoše Turke na mòru blizu grada Korčule	239
175. Knezovi i vlastela naroda slovinskoga	241
176. Govorenje od kuće Vladmirovića	249
177. Pisma od Vukotina Vladmirovića	251
178. Pisma od kuće i viteškoga plemena Ivanovića	252
179. Govorenje od kuće i viteškoga plemena kneza Nakića	253
180. Pisma od vitezóvah gori imenovanih	255
181. Razgovor od kuće Kruševića, starinom Kneževića	257
182. Pisma od gospode Kneževićah	258
183. Govorenje od vitezóvah kuće Surića	259
184. Pisma od vitezóvah gori rečenih	260
185. Govorenje od gospodске kuće Bergeljića	262
186. Pisma od knezóvah kuće Bergeljića	263
187. Govorenje od gospodске kuće Vučkovića i njezinih vitezóvah	264

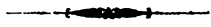
VI

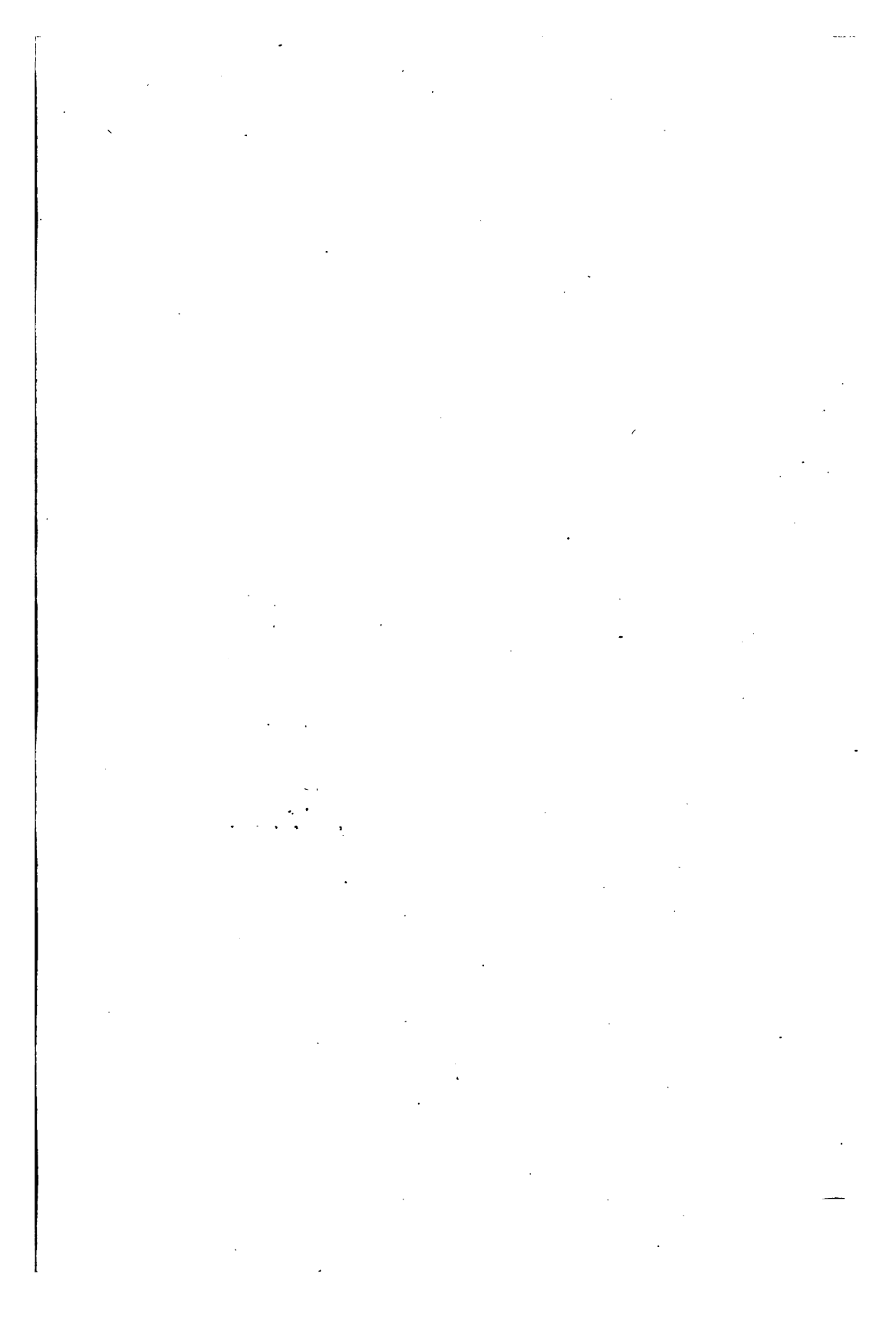
	Strana
188. Pisma od vitezóvah gori imenovanih	267
189. Govorenje od gospodske kuće Grabovčeve	269
190. Pisma od vitezóvah kuće Grabovčeve	270
191. Pisma od Marka Bobovčića	271
192. Pismica od vitezóvah kuće Tomaševića	272
193. Pisma od vitezóvah kuće Lovrića	273
194. Pisma od Petra i Matija Bärčića, vitezóvah cetinskih	275
195. Pisma od glasovitih junákah bratje Milanovćah	276
196. Pisma od velikoga junaka i viteza, kavalira Don Ivana Filipoyića, rečenoga Gërčića izpod Sinja	277
197. Pisma od vojvode Jure Čulića i njegovih sinóvah	278
198. Pisma od glasovitih vitezóvah Ante i Petra Brešanića	279
199. Razgovor od gospodske kuće kneza Ljubibratića	280
200. Pisma od vitezóvah Ljubibratićah	281
201. Govorenje od stare i plemenite kuće Kačića	281
202. Pisma od starih knezóvah Kačićah	285
203. Pisma od grada Šibenika	287
204. Pisma svèru odgovora, koi dadè Radovan Milovanu	288
205. Pisma od grada Splita	290
206. Pisma druga od grada Šibenika	292
207. Pisma od Beča	294
208. Pisma od principa Eugenija	302
209. Pisma pèrva od vitezóvah ugarskih i hàrvatskih	304
210. Pisma druga od vitezóvah hàrvatskih	311
211. Pisma od glasovitoga viteza i junaka Sekula vojvode iz Kobaša	316
212. Pisma od Marijana Terzića iz Kobaša, glasovitoga junaka i viteza	318
213. Pisma od vitezóvah kotarskih	319
214. Pisma druga od kotarskih vitezóvah	321
215. Pisma, kako Kotarci izsikoše Turke rata bečkoga	325
216. Pisma od Močivune Vuka	326
217. Pisma od Meje Durutovića i Kotarca Stipurinovića	327
218. Pisma od Jankovića, kako razbi Ormuš-pašu na Grahovu	328
219. Pisma od Dujaša Babića	330
220. Pisma od vitezóvah šibeničkih	331
221. Kratko govorenje od sela Bosiljine, koje se sada zove Primóštene, kako često bi naseljeno od Bošnjákah	338
222. Pisma od Bošnjákah gori imenovanih	339
223. Pisma druga od vitezóvah primoštenskih	340

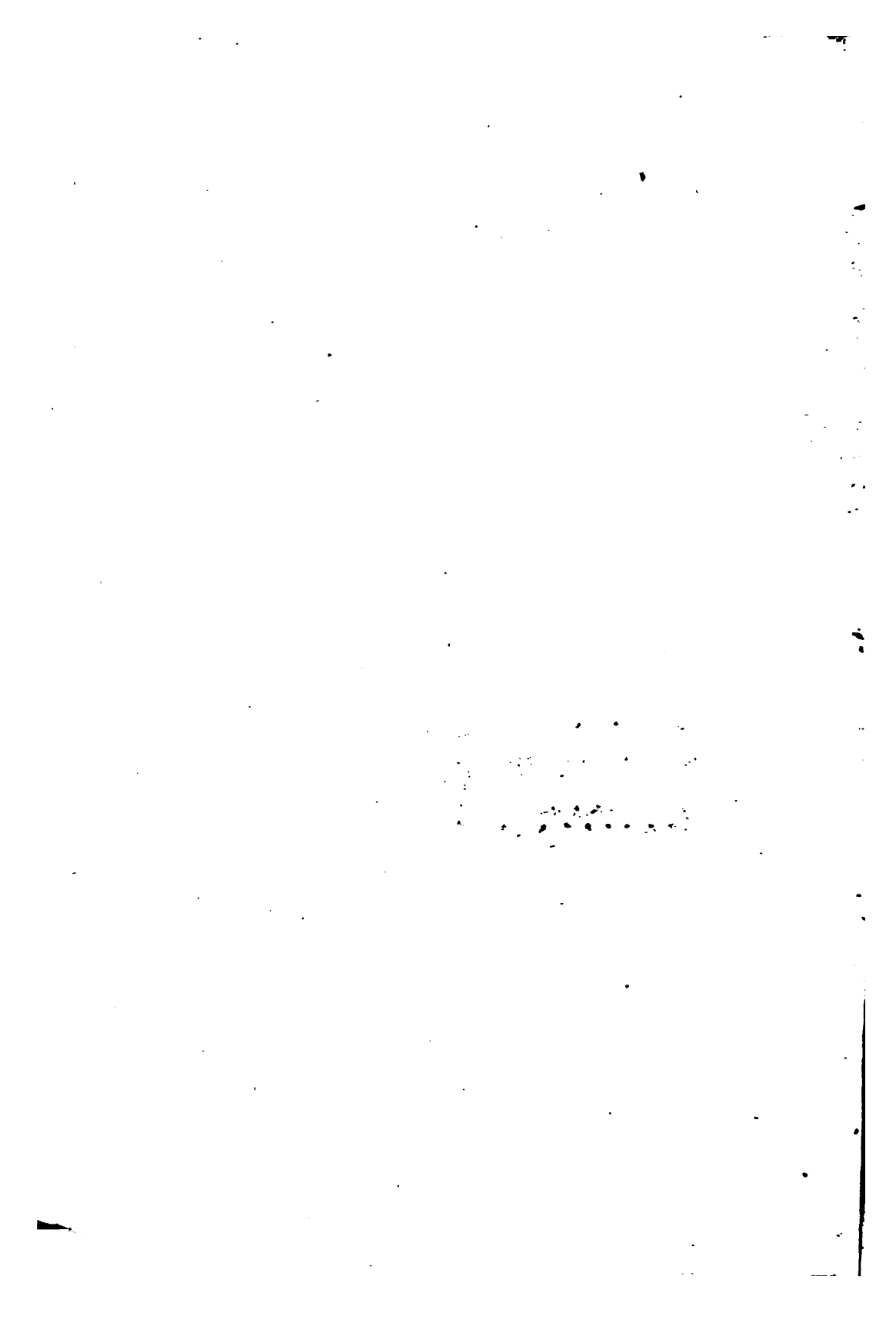
224. Pisma od silnoga junaka Gulina harambaše i Marka Supuka	342
225. Pisma od grada Knina i njegovih vitezóvah	343
226. Pisma od vitezóvah dèrniških i zagorskih	345
227. Pisma od vitezóvah sinjskih	348
228. Pisma druga od sinjskih vitezóvah	350
229. Pisma od Marka Ćurkovića	352
230. Pisma tretja od Sinja i njegovih vitezóvah	353
231. Pisma od vitezóvah kliških	356
232. Pisma od kasteljanskih vitezóvah	358
233. Govorenje od gospode poljičke	360
234. Pisma pèrva od Poljićanah	361
235. Pisma druga od Poljićanah	363
236. Pisma tretja od vitezóvah poljičkih	364
237. Pisma od vitezóvah omiških	369
238. Broj officijalah omiških	372
239. Pisma od vitezóvah zadvarskih	377
240. Pisma od vitezóvah imotskih	379
241. Pisma od vitezóvah vèrgorskih	382
242. Pisma od vitezóvah primorskih	384
243. Pisma od vitezóvah neretvanskih	390
244. Pisma od uskókah hercegovačkih	293
245. Pisma od kneza Nikole Vladmirovića i ostalih vitezóvah, kako osvojiše kulu od Norina	394
246. Pisma od grada Zadvarja	396
247. Pisma od kastela Dèrvenika	397
248. Pisma od uzetja grada Novoga u Buci kotorskoj	399
249. Pisma od sbora primorskoga, učinjena u Makarskoj rata od Kandije	401
250. Pisma od Juriše Senjanina	403
251. Pisma od Plavše harambaše	404
252. Pisma od Jurasa Veića, silnoga junaka, rodóm iz Zagvozda	405
253. Pisma od silnoga junaka Luke Ožegovića	407
254. Pisma svèrhu diplome, koju dadè cesar Matijaš Primorcem i ostalim, da nejmadu biti napastovani od Senjánah	408
255. Pisma od smèrti glasovitoga viteza Mladinića	410
256. Pisma od vitezóvah kotorskih	411
257. Pisma od kavalira Marka Ivanovića iz Dobrote, od Buke kotsorske	416
258. Pisma od glasovitih junakah: Ante Radimira i njegova sina, kavalira Bóže iz Dobrote, od Buke kotsorske	420

VIII

	Strana
259. Pisma od vitezóvah dalmatinskih	421
260. Pisma od vitezóvah, koji izgiboše rata bečkoga	423
261. Pisma od glavárah turskih i silenih junákah, koji izgiboše od vitezóvah hercegovačkih rata kandijanskoga, bečkoga i maloga i posli njega	425
262. Pisma od Gradca u gornjem Primorju	428
263. Pisma od Kačíćah, -kako su izginuli rata kandijanskoga i bečkoga	429
264. Pisma od testamenta Karla cesara	431
265. Pisma od rata kraljice ungarske s kraljim kèrštjanskim	432
266. Pisma od Bosne ponosne	435
267. Pisma od Bosne i svetoga Jurja	439

3 2044 019 659 630

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

~~JAN 0 1957~~
~~65753~~

5303882
AUG 6 1957 H

WIDE OR
SEP 10 1993
DUE

